

John Carter Brown.

c

paste a strip on the back

new backs & new titles

Sabin 30712

Vol. 1

Amsterdam 1770

BESCHRYVING
VAN
GUIANA,
OF DE
WILDE KUST,
IN
ZUID-AMERICA,

Betreffende de Aardrykskunde en Historie des Lands, de Zeeden en Gewoontes der Inwooners, de Dieren, Vogels, Visschen, Boomen en Gewassen, als mede de eerste Ontdekking dier Kust, de Bezittingen der Spanjaarden, Franschen en Portugeezen en voornaamelyk de Volkplantingen der Nederlanderen, als

ESSEQUEBO, DEMERARY, BERBICE, SURINAME,

En derzelver Rivieren, met de noodige Kaarten en Afbeeldingen der Forten. Waarby komt eene

Verhandeling over den Aart en de Gewoontes der Neger-Slaaven.

Alles uit echte Stukken opgesteld door

MR. JAN JACOB HARTSINCK,

Charter- en Request-Meester van het Edel Mogende Collegie ter Admiraliteit tot Amsterdam, Midsgaders Lid van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen.

EERSTE DEEL.

Te AMSTERDAM,
By GERRIT TIELENBURG,
MDCCLXX. *Met Privilegie.*

AAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE

WILLEM DEN VYFDEN,

PRINCE VAN ORANGE EN NASSAU,

ERF-STADHOUDER, CAPITEIN EN ADMIRAAL GENERAAL,

BENEVENS

OPPERBEWINDHEBBER DER OOST- EN WEST-INDISCHE MAATSCHAPPYEN,

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ENZ. ENZ. ENZ.

DOORLUCHTIGSTE VORST!

Myne zucht tot onderzoek en kennis van zoda-

nige zaaken, aan welke myn Vaderland en Landgenooten ten hoogste gelegen ligt, heeft my doen onderneemen de Beschryving onzer Volkplantingen op de vaste Kust van Zuid-America, wier bloei en welvaart een der voornaamste takken uitmaaken van onze Scheepvaart en Koophandel, twee zuilen, waarop het welzyn van ons Gemeenebest, en de Rykdom der Ingezetenen, gevestigd zyn. Myne gegronde hoop, dat deeze zucht, die een overtuigend bewys is myner Liefde tot het Vaderland, niet onaangenaam zal zyn aan Uwe Doorluchtigste Hoogheid, die, behalven door andere beroemde Deugden ook door zyne Liefde tot dat zelfde Vaderland, de ongeveinsde Hoogachting en oprechte Genegenheid der Nederlanderen tot zich trekt, moedigt my aan om deeze vruchten van mynen arbeid, tot aankweeking van meerdere kundigheid in onze Landgenooten omtrent die voordeelige Bezittingen, aan Uwe Doorluchtigste Hoogheid optedraagen, met dat ontzach en dien eerbied, welken elk rechtgeäarde Inbooreling en Ingezeten van Nederland gevoelt voor een' Vorst, die steeds het heil van het Vaderland, den bloei des Koophandels, het welzyn onzer Volkplantingen, en

de

de beſcherming van den Godsdienſt en de Vryheid, tot het richtſnoer zyner wyze beſtieringe ſtelt.

Ik ben,

DOORLUCHTIGSTE VORST!

VAN UWE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

Amſterdam den eerſten November 1770.

de Onderdanigſte en Gehoorzaamſte Dienaar

J. J. HARTSINCK.

VOORREDEN.

Het voordeel, dat het oprechten van Volkplantingen aan Ryken en Gemeenebeſten kan toebrengen, is zoo groot, en by de Aloude Volken reeds zoo klaar begrepen geweeſt, dat alle bloeijende Regeeringen zich daarop hebben toegelegd; gelyk een ieder weet, die ſlechts de minſte kennis der Geſchiedeniſſen heeft. De voorbeelden der Phœniciërs, Carthagers, Grieken, en Romeinen, die daar door hunne Magt hebben vergroot, zyn te bekend, om ze tot ſtaaving deezer gewigtige waarheid hier, op nieuws, by te brengen.

Europa, en ons Vaderland in het byzonder, levert menigvuldige bewyzen uit van de Volkplantingen der Oude Saxen en andere Duitſchen, die hunne Zeeden en Naamen aan verſcheidene Volken hebben medegedeeld: de voordeelen hier uitgeſprooten beſtonden, in de uitbreiding van hun Gebied, de verkryging van het noodzaaklyke en aangenaame des Levens, en de aankweeking van Handel en Scheepvaart.

Deeze yver is, te gelyk met de nuttigheid van het oprechten van Volkplantingen, ſedert de drie laatſte Eeuwen, merkelyk toegenomen, en door de ontdekking der zogenaamde *Nieuwe Waereld* vermeerderd; ſchoon ſommige Oudheid-Beminnaars van gedachten zyn, dat dit Waerelddeel by de Phœniciërs en Carthagers, en, langs deezen weg, ook by de Romeinen, eenigszins is bekend geweeſt, daar toe aanhaalende de beſchryving by Plato van het Eiland Atlantis, dat naderhand overſtroomd zoude zyn, gelegen even buiten de Straat van Gibraltar, by de Africaanſche-Kuſt in de Atlantiſche Zee, zynde, naar het oordeel van ſommigen, de Azoriſche en Canariſche Eilanden nog een overblyfſel van hetzelve, en van eenige Landen aan geene zyde van het gemelde Eiland gelegen; als mede het getuigenis van Diodorus Siculus, hetwelk aanleiding ſchynt gegeeven te hebben tot de voorzegging van Seneca in zyn Treurſpel Medea, Act. III.

Venient

. . . . . . Venient Annis
Sæcula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, et ingens
Pateat tellus, Tiphysque novos
Detegat Orbes; nec ſit Terris
Ultima Thule.

Dat is

Men zal in laatere Eeuw zich door den Oceaan
Niet langer zien beperkt, al de Aard zien openſtaan,
En nieuwe Waerelden door Tiphys kunſt ontdekken:
Dan zal geen Thule meer tot 's Aardryks meetpaal ſtrekken.

Doch het blykt klaar dat men door het Eiland Atlantis, America niet kan verſtaan, wyl dit nog in wezen is, en het voorgenoemde overſtroomt zoude zyn: ook ſchynt de voorzegging van Seneca voornaamentlyk te ſteunen op de onzekere onderſtelling der toenmaalige Wysgeeren, dat uit hoofde der ronde gedaante des Aardkloots, nog groote Landen aan de overzyde van den Oceäan moeſten gelegen zyn, welker ontdekking, voor de vinding van het Compas, onmogelyk was.

Dierhalven ſchryven wy, met meerder zekerheid, de ontdekking van dit Waerelddeel toe aan Chriſtoffel Columbus, geboren in het Dorp Abriſolo, onder het Gebied van Genua; aangezet, zo verhaald wordt, door zekeren Alphonſus Sanches de Huelva, die, uit Spanje naar de Canariſche Eilanden ſtevenende, door een' zwaren Storm uit het Ooſten acht en twintig dagen lang Weſtwaards gevoerd, eindelyk aan eene onbekende Kuſt, door Wilde Menſchen bewoond, aanlandde; van waar hy, na veel gevaars uitgeſtaan te hebben, te Madera aankwam, en Columbus die zich daar met het maaken van Paskaarten en het waarneemen der Stroomen ophield, van zyne ontdekking kennis gaf, en kort daar op kwam te ſterven.

Colombus vervoegde zich hierop te vergeeſſch by de Republiek van Genua, om die ontdekking voort te zetten, vervolgens by Hendrik den Zevenden Koning van Engeland, als ook by Alphonſus den Vyfden Koning

ning van Portugal; tot dat hy eindelyk door Ferdinandus Koning van Spanje, met een groot Schip en twee Brigantyns werd voorzien, waarmede hy op den derden Augustus 1492. van Cadix in Zeestak, en den 11[den] October, na veel sukkelens; een der Voor-Eilanden van America ontdekte, het welk hy St. Salvador noemde. Voorts laaten wy in zyn geheel het voorgeeven van die van Neurenberg, dat zekere Martinus Behaimb, bygenaamd Zwartsbach, aldaar gebooren, uit een oud Boheemsch Geslacht, een groot Wiskunstenaar, in den Jaare 1449. met een Schip van Antwerpen naar Portugal willende, naar de Azorische of Vlaamsche Eilanden werd gedreeven, en een derzelven, nu Fayal genaamd, aandeed, van waar hy verder naar het Westen liep, en dus het Vaste Land van America zoude ontdekt, en van zynen Cours, en de Plaats daar hy aanlandde, twee Kaarten gemaakt hebben, en de eene vereerde aan Jan den Eersten, Koning van Portugal, en de andere te Neurenberg te huis bragt, alwaar dezelve, als een oud Gedenkstuk, by het Geslacht der Behaimbs, bewaard is geworden.

Vervolgens breidde Columbus zelf langs de Rivier de Oronoque zyne verdere ontdekkingen in het volgende Jaar uit: gelyk ook naderhand in den Jaare 1497, en eenige volgenden, Americus Vesputius, een Edelman, geboortig van Florencen; van wien dit Waerelddeel haaren naam van America ontleend heeft.

Ik zal niet uitweiden in de menigvuldige Togten en uitgebreide Overwinningen, door de Spanjaarden in alle de Deelen van dit Gewest behaald, wyl die in de Reisbeschryvingen overvloedig voorkomen.

De Engelschen, Franschen, en Nederlanders, aangezet door de Rykdommen, die van deeze Nieuwe Waereld werden overgebragt; hebben, op hun spoor, verscheidene Togten derwaards ondernomen; schoon dezelve geene vaste Bezittingen in de Goudrykste Landen van dat Gewest hebben verkreegen. Doch door den tyd bemerkende de Voordeelen, die welgeschikte Volkplantingen aan hun Vaderland konden toebrengen, zo ter uitbreidinge der Zeevaart, de aankweeking van Handel en Handwerken, welke derwaards vervoerd werden; als door de aanbrenging van nutte en voordeelige Voortbrengselen van die Landen, tot bevordering van den

bloei

bloei der Koopmanſchappen, die hen onnoemelyke Rykdommen verſchafte; hebben zy zich om ſtryd bevlytigd, vaſte Bezittingen en Volkplantingen, zo op de Eilanden als op de Vaſte Kuſt, aanteleggen.

Niet weinig zyn ook de nuttigheden, welke ons Vaderland uit zyne Americaanſche Volkplantingen trekt; en dezelven hebben geen geringen invloed op onze Scheepvaart en Handel, en dus op den rykdom onzer Medeburgeren van den voornaamſten af tot den geringſten toe, dewyl veelen der eerſten hier door een ruimer beſtaan en grooter winſten genieten, en de Arbeidsman, door vermeerdering van arbeid, tot de Scheepsbouw en vertier der Handwerken, een ryklyker koſtwinning bekomt. De aankweeking van bekwaame Zeelieden, door de uitbreiding der Zeevaart, word 'er door bevordert, behalven dat, door het inkomen der Voortbrengſelen dier Landen, de Handel en Uitvoer buiten 's Lands merkelyk vermeerdert; waar door een groot vertier in Waaren en Geldſpecien wordt veroorzaakt: voordeelen die aan een ieder, die niet ontbloot van alle kennis in Staatkunde en Handel is, bekend zyn.

Ik zal met ſtilzwygen voor by gaan de groote Schatten, welke de Portugeezen uit het Goudryk Brazil, weleer eene der voornaamſte Bezittingen onzer Weſt-Indiſche Maatſchappye overbrengen; maar alleenlyk ten bewyze aanhalen de Colonie van Suriname, die thans een van de aanmerkelykſte takken van onzen Handel en Scheepvaart uitlevert. Het getal der Schepen, die deeze Kuſt bevaaren. De Boeken der Waaggelden van deeze Stad zouden een ieder, die dezelve met eenige oplettenheid naging, daar van klaar overtuigen. Dan zou men zien hoe veel duizenden van Huisgezinnen, alleenlyk door den Bouw en Toeruſting deezer Schepen, beſtaan; hoe de Handwerken van ons Land hier door als een nieuw Leven krygen; hoe, door den toevoer van Levensmiddelen, de Akkerbouw en Veehoedery bevoordeeld wordt; hoe door de van daar gebragte Vruchten, beſtaande in Suiker, Coffy, Cottoen, Cacao, eenige Verfſtoffen, en Schrynwerkershout, de buitenlandſche handel opgewakkerd en ſtaande wordt gehouden, en dus de rykdom in ons Vaderland vermeerderd.

Deeze zyn de wezendlyke voordeelen, die door het aanleggen van welgeſchikte Volkplantingen worden toegebragt aan een welgeſteld Gemeene-

best, gelyk het onze, behalven dat het zyn Gebied uitbreidt, zonder zynen eigenen staat van Inwooners te ontblooten, en zyne Inkomsten te verminderen.

De grootste aanmoedigingen tot het aanleggen en voortzetten van zulke loflyke en nuttige Bezittingen, zyn, mynes oordeels, behalven de gezondheid van de Luchtstreek, en Vruchtbaarheid der Gronden; dat dezelve voor binnen en buitenlands Geweld behoorlyk beveiligd en beschermd, de Ingezetenen door een zagte en verstandige Regeering bestierd, en niet door overtollige Lasten bezwaard, en de Rechtvaardigheid en Billykheid, gehandhaafd worden: dat men vervolgens den Ingezetenen overvloed van Levensmiddelen, Slaaven, Bouwstoffen, en andere Noodwendigheden, ten minsten pryze verschaft, en hen gelegenheid geeft om, door een onafgebrokene Vaart, hunne Vruchten ten spoedigsten en voordeeligsten naar het Vaderland te kunnen overzenden; dat men hen verzorge van een maatig en bepaald Crediet, niet tot aankweeking van pracht en dertelheid, die den ondergang der Volkplantingen na zich sleept, maar tot voortzetting hunner Plantagiën, waar door dezelven, van tyd tot tyd, hun inkomen zien aanwassen, hunne Bezittingen in bloei geraaken en tot hoger waarde komen.

Daar de Volkplantingen dan van zo veel gewigt zyn voor den Staat, moet 'er noodzaakelyk ieder Ingezeten, en vooral zulken, welke op Neering of Koophandel, en, byzonderlyk, op den Handel op die Volkplantingen betrekking hebben, veel aangelegen zyn, dat hy van derzelver gesteldheid eene behoorlyke kennis bezit, of zoekt te verkrygen.

Uit de Overweeging hiervan heb ik op my genomen eene Beschryving van eenige onzer Volkplantingen, en wel van die, welke wy op de Vaste Kust in America bezitten, myne Medeburgers mede te deelen; waartoe ik inzonderheid aangemoedigd werd door verschiedene echte berichten, naaukeurige aantekeningen, en byzondere resolutien, welke ik gevonden heb onder de Papieren van mynen Vader, welke de eer gehad heeft ruim vyf en twintig Jaaren ter Tafel van de Societeit van Suriname, als Directeur, zitting te hebben; het geen my ook gelegenheid heeft gegeeven om omgang te krygen met, en myn voordeel te doen van de mondelinge onder-

rich-

richtingen van wylen den Heer Vice Admiraal Francois van Aarſſen van Sommelsdyk, van mynen hooggeachten Vriend den Heer Secretaris van Meel en van veele aanzienlyk Bewooners dier Colonie.

Niet minder zyn my te ſtaade gekomen eenige byzondere aantekeningen van de Heeren Gouverneurs en andere Leden der Regeeringe deezer Colonie; gelyk my ook van veel nut is geweeſt vooral omtrent de gebeurteniſſen zedert den Jaare 1683. zekere Beſchryving van Suriname, door den Heer Pichot, eertyds Raad van Politie en Crimineele Juſtitie aldaar, welke nooit het licht heeft gezien, dewyl de dood den Schryver belet heeft zyn werk verder dan tot de brandſchatting van Caſſart, en dus ſlegts tot het Jaar 1712. te vervolgen. Veele merkwaardige zaaken heb ik ook gevonden in eenige aantekeningen van den Heer Jean Nepveu, thans Gouverneur van Suriname, my door een' Vriend medegedeeld, gelyk my mede verſcheidene Reſolutien en Placaaten van de Regeering daar te Lande door kenniskweekende Liefhebbers zyn toegezonden.

Met zeer veel moeite en koſten ben ik magtig geworden de authentique bewyzen omtrent de Grenſcheiding dier Colonie, welke ik zo uit de Kanſelary des Konings van Engeland, als uit origineele Notariaale Acten heb bekomen. De Tekening van Paramaribo, en van het Fort Zelandia, ben ik verplicht aan den Heer Cobert, die het op de plaats heeft doen aftekenen; gelyk ook de Beſchryvingen van alle Togten tegen de Negers, en der Vrede met hen getroffen my door wylen den Heer Louis Nepveu broeder des voorgemelden Gouverneurs, zyn opgegeeven.

Verders heb ik gebruik gemaakt van verſcheidene Reſolutien zo van den Raad van Politie, als van de Societeit van Suriname, van de Weſt-Indiſche Compagnie, en van den Staat. Omtrent de eerſte gevallen van de Colonie de Berbice zyn my door de oude Eigenaars eenige merkwaardige zaaken opgegeeven, en omtrent den Opſtand der Slaaven heb ik voornaamelyk my bediend van de Dagregiſters der Colonie, en van de aantekeningen door eenige daar geweeſt zynde kundige Zee- en Land-Officieren gehouden.

Ik kan ook niet nalaaten myne dankbaarheid te betuigen aan een geleerd Vriend, wiens zedigheid my verbied zynen naam te noemen, voor de naaukeurige onderrichtingen wegens de ontdekkingen op de Colonie van Eſſequebo,

quebo, en aangrenzende Rivieren, door order van den Heer Gouverneur Storm van 's Gravezande gedaan, van welke ontdekkingen ik my ook bediend heb, om de Kaart van de Rivier van Essequebo, door de Heeren Bewindhebberen der Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland onder andere Zaaken my ter hand gesteld, te vermeerderen en te verbeteren, zynde daarin door de onderrichtingen van verscheidene Officieren en Zeelieden, die deeze Kust bevaaren hebben niet weinig geholpen.

Door alle deeze Stukken, tot welke ieder geen toegang heeft en welke derhalven nooit het licht hebben gezien, verstoute ik my deeze Beschryving te onderneemen, schoon men misschien verwonderd zal zyn dat iemand onderneemt de Beschryving van een Landschap in een Waereldsdeel, dat nog voor een groot gedeelte onbekend is, en het welk door hem nooit bezocht is; maar waarom is het een Historieschryver meerder geoorloofd de gebeurtenissen, die Jaaren, ja Eeuwen, voor zyn tyd zyn voorgevallen, op echte verhaalen en getuigenissen van Schryvers, welke in die tyden geleefd hebben, te boek te stellen: zou men dan zonder het grootste onrecht die vryheid aan een' Landbeschryver weigeren, vooral, zo hy zyne verhaalen aan de waarheid toetst, met elkanderen vergelykt, en met het gezag van Geloofwaardige Schryvers, en echte bewyzen bekrachtigt, waarom ik dezelve meestendeels onder aan de bladzyden heb aangetekend. De Heer Jan de Laat, eertyds Bewindhebber der Westindische Compagnie, is my hierin voorgegaan, met de verrichtingen dier Maatschappye in Brazil, en tevens eene algemeene Beschryving der Westindien, niet zonder goedkeuring zyner Landgenooten, in 't licht te geeven.

Indien de Leezer het gebrekkige gelieve te verschoonen, en in het doorbladeren zo veel genoegen scheppe als ik in het opstellen daarvan, zal ik myner moeite niet beklagen; maar my verheugen iets tot nut en vermaak myner Landgenooten toegebragt te hebben.

KORTE

KORTE INHOUD
DER
HOOFDSTUKKEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Befchryving van Guiana of de Wilde Kuft. - - - Bladz. 1.

TWEEDE HOOFDSTUK

Befchryving der Indiaanen. - - - - - 3.

DERDE HOOFDSTUK.

Befchryving van hunne Wapenen. - - - - 12.

VIERDE HOOFDSTUK.

Befchryving van de Wooningen, Zeeden, Bezigheden en Huishouding der Indiaanen. - - - - - 14.

VYFDE HOOFDSTUK.

Befchryving van hunne Levensmiddelen. - - - - 23.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van hunne Godsdienft, Huwelyken, Kraambevalling der Vrouwen, Opvoeding hunner Kinderen, de Ziektes, Medicynen en Lykplegtigheden. - - - - - 25.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Befchryving van hunne Taal, Reizen, Oorlogen, Vreede en van hun Muzyk. - - - - - 39.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving der Tamme Boomen, Heeſters en Planten. Bladz. 44.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving der Wilde Boomen, Heeſters en Planten. - 66.

TIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Viervoetige Dieren. - - - - 89.

ELFDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Kruipende Dieren, gekurven Diertjes, Wurmen enz. 99.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Vogelen. - - - - - 107.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Viſſchen en Schulpgewaſſen. - - 115.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Ontdekkingen der Spanjaarden. - - 124.

VYFTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Ontdekkingen der Engelſchen. . . 135

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Verdeeling van Guiana. - - - - 146.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving der Rivier de Oronoque, en Bezittingen der Spanjaarden langs dezelve. - - - 147.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van het Franſch Guiana. - - - 158.

Be-

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Rivier de Amazoone of Marannon. - 185.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Ontdekkingen en Bezittingen der Portugeezen. 198.

EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Ontdekkingen en Bezittingen der Nederlanders. - - 206.

TWEEENTWINTIGSTE HOOFDSTUK

Verdeeling van Nederlandſch Guiana, en Beſchryving der Colonien van Poumeron, Eſſequebo en Demerary. - - - 257.

DRIEENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Volkplanting van Berbice, met de aanhoorige Landen. - - - - - - - 280.

VIERENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving van Suriname. - - - - - 521.

VYFENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving der Slaaven. - - - - 898.

Be-

BERICHT

AAN DEN

BINDER.

Bladz. 1.

Caart van Guiana. - - 257.

Caart van Essequebo en Demerary. - - - - - 280.

Caart van Berbice en Canje. - - - - 282.

De Schans St. Andries en Redout Samson. - - 284.

Het Fort Nassau. - - - - - - 286.

Redoute aan de Kreek Wironje. - - - 298.

Het Fort Nassau in Berbice, Anno 1682. - - 518.

Plan van het Hoofdquartier of nieuw Retranchement in Berbice. 521.

Caart van Suriname. - - - - - 563.

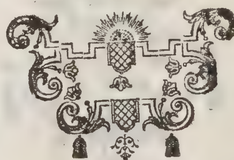
Caart van de Rivieren Corentin, Copename en Sarameca. - 566.

Fort nieuw Amsterdam. - - - - - 567.

Gezicht van de Stad Paramaribo en het Fort Zeelandia. -

Afbeelding der Touvingas volgens de Tekening van de Maatschappy te Haarlem. - - - - - 811.

Afbeelding der Touvingas. - - - - - 812.

BESCHRY-

301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315

Meir Maracaybo
Merida
Varinas
Guanaré
Vlaktes die, in de Regen-tyd, overstroomen.
NATIE PALEMQUES
Vlaktes onbewoont
in deeze Plaats zyn een Menigte van Eilanden, en bewoont door de Guaranos.
Fort St. Thomas de Guayana
St. Anthony
CARATES
Lacruça
St. Christophe
Pamplona
NIEUW GRANADA
Riv. Magdalena
Velez
Tunja
Gebergte van Chiscas
Riv. Apure
NATIE GUAMOS
Riv. Guarico
R. Pao
Riv. Caroni
St. Xavier de Macaguana
St. Ignace
Vlaktes van Cassanaré
R. Apuré
NATIE PAOS
Mond van Apuré
NATIE OTHOMAQUES
St. Borja
Oronoque
Vlakke Landen
SARURAS
Meir van Parima
GUIANA
SPAANSCH GUIANA
Sta. Fé de Bogota
la Conception
St. Jan de Plaines
GUAJIVAS
St. Joachim
St. Ignace
Nra. Sra. de los Angeles of onze Vrouw der Engelen
St. Xavier
R. Paruma
St. Therese
Caguan
ACHAGUAS
CHIRIVAS
St. Joseph de Mapoyes
ANDAQUES
SALIVAS
Zend. van Monneken Verlaaten
R. Aqui
R. Tumbo
R. Parima
Tak die zich vereenigd met Rio Negro
ABANOS
R. de Oronoque of Caqueta
R. Issanac
PORTUGAL
Æquator of
Arm van Caqueta
R. Putumayo
R. Yupura
Rio Negro
Tappen of Zwarte Rivier
Rio Branco
Meir Marahi
Rio Ica
R. Sotoya
Schaal van 15 Duitsche Mylen in een Graad.
5 10 15 30 45 60
St. Paulo
Entraduha
R. Yupura
S. Cayetan
Bararara
Fr. Rio
St. Pedro No
Coari

301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315

J. v. Schley, direx.

CAART VA

GUIANA.

Kanaal Trinité of Paria
Bocca Grande of Groote Mond van de Oronoque
R. Moccomocco
Kaap Nassau
Riv. Essequebo
Nieuw Middelburg
Maybaca
Macawini
Waybari
Krabben Eiland
Riv. Berbice
Riv. Corentyn
Riv. Sarameca
Riv. Suriname
Riv. Marowine
Paramaribo
Riv. Demerary
Riv. Berbice
R. Cajoni
R. Mazaroni
Post-Arinda
R. Arassari
R. Sibarona
Christal-myn
Riv. Sinamari
Riv. van Courou
R. Macouria
Stad Cajenne
Punt van Aprouack
Riv. Oyapoco
Kaap Oranje
Kaap Cassipouri
St. Louis
St. Paul
Riv. van Aprouack
Riv. Oyapoco
R. Cowanawini
Aricari
Kaap Nord
Maraca E.
Nieuw Eiland
Mond van de Rivier der Amazoonen.
Caviana E.
Machiana E.
Kaap Muguari
Maracara
Vigia
Para
CARIBANIA of de Wilde Kust
Evennachtslyn
Macapa
Curupa
Paru
Pauxis
Tapajos
Amazoonen
Eiland Marajo of dos Joannes
Joao Furtado
Camuta
Aricuri
Arucara
Aricara
Arapiripucu
Piraguiri
Ita Corusita
Anauyrachi
Rio Guanapu
Rio Pacaxas
Rio d'Tocantins
Rio Xingu
Riv. de Tapajos
R. Curua
E. de Ramos
St. Sebastiao
St. Lourenzo
Conceicao
Nova Mis
Lagoa
Riv. Paru
Riv. Urubu
Destirro
Urubu
Cuara
Surubiu
Francisco de Prado
Arapejos
S. Joze
St. Yacinto
Topinambaranas
Jesus
Conceicao
Joanes
Gaya
Marajom
Mangareiras

BESCHRYVING
VAN
GUIANA
OF DE
WILDE KUST
IN
ZUID-AMERICA.

EERSTE HOOFDSTUK.

Beschryving van Guiana of de Wilde Kust.

De Landstreek by de Indiaanen (*a*) *Guiana*, ook wel naar derzelver Inwooners, meestendeels Caraiben, *Caribania*, en by ons de *Wilde Kust* genaamd, is gelegen in het Noord-Oostelyk gedeelte van Zuid-America, langs den Oceaan, tusschen de Rivieren Viapari, by ons de Oronoque, en de Maranon, by ons de Rivier der Amazoonen geheeten (welke voor de twee grootste Rivieren van Zuid-America, ja zelfs, door veele kundige Landbeschryvers, onder de grootste der gantsche Waereld geteld worden) aan de zyde der Rivier de Oronoque, op de breedte van acht Graaden twintig Minuuten Noorder Breedte, en drie honderd achttien Graaden langte, en aan die der Amazoonen, onder den Evennachtslyn, op de langte van drie honderd negen en twintig Graaden tien Minuuten.

Dus

(*a*) Jaarboeken Anno 1750. pa. 1492.

Dus zyn haare Grenzen (*a*), in het Noorden, de Rivier de Oronoque, en, in het Zuiden, die der Amazoonen; wordende in het Oosten besproeid door den Oceaan, en in het Westen bepaald door Rio Negro of de zwarte Rivier, zo genaamd wegens de kleur van haar Water: de laatstgenoemde is een schoone, groote en bevaarbaare Rivier, welke de twee voorgemelden, naamelyk de Oronoque en Amazoone, vereenigt. Zo dat Guiana in het Noorden, Westen, en Zuiden door de gemelde Rivieren omvangen, en in het Oosten door den Oceaan ingesloten, bevat van het Noorden tot het Zuiden, meer dan honderd en vyf en twintig Mylen van vyftien in een Graad, en van het Oosten tot het Westen, tusschen Rio Negro en den Oceaan, meer dan drie honderd Mylen en grenzende is aan het nieuwe Koningryk van Grenada, Peru, en Brasil.

Schoon dit Gewest in de heete Luchtstreek zo na aan de Middellyn ligt, wordt hetzelve, dagelyks, door den Zee- of Oostelyken Wind, zeer verfrischt; welke reeds des morgens om acht of negen Uuren begint, en tot Zonnen ondergang blyft doorwaayen. Deeze Oosten Winden worden eenigszins Zuid- of Noordelyker naar dat de Zon den een' of anderen Keerkring nadert, zo dat dezelve hoe nader aan de Middellyn hoe meerder gevoeld worden.

De Dagen en Nachten zyn evenredig van twaalf Uuren, en naar maate van den afstand eenigszins verschillende, wordende het onderscheid van den kortsten tot den langsten Dag maar op dertien Minuuten, en dus nog op geen quartier Uurs bepaald. De Hette der Dagen wordt merkelyk verkoeld door de Nachten, die, gelyk in de meeste warme Landen, niet alleen koel, maar koud en vochtig zyn, voornaamelyk de Nanachten, door de menigvuldige Dampen, welke door de Zon opgehaald, des nachts in Dauw nedervallen, en zeer ongezond zyn, waarom de Indiaanen de gewoonte hebben, 's nachts onder hunne Slaapplaatsen Vuur te stooken.

De Saizoenen bestaan in Regen- en Drooge tyden, die vroeger of laater beginnen naar maate de Landen dichter by of verder van de Linie gelegen zyn.

De

(*a*) Bellin. Description Geograph: de la Guiana. à Paris chez Didot pag. I. & seqq.

De Lucht is 'er zeer gezond, zo dat niet alleen de Indiaanen, maar zelfs de Europeërs tot een' hoogen ouderdom leeven, mits zy zich niet te veel aan een ongeregelde Levenswyze overgeeven.

De Grond is 'er zeer vruchtbaar, meerendeels mullig, en uit Veen- en Kleigrond bestaande; met zwaare en wyd uitgestrekte Bosschen bezet, tusschen welke, op sommige plaatsen, eenige Weilanden of Velden, *Savaanen* genaamd, met een Zandigen Grond, gevonden worden.

Het Land is doorsneeden met verscheidene groote Rivieren, en ontallyke Vlieten en Kreeken daar in uitstroomende; waar van wy de voornaamste, in het vervolg, nader zullen beschryven.

De gantsche Kust aan den Zeekant is modderig, hier en daar met Zandbanken en Klippen bezet, en de Oever begroeid met ontoegangklyke Kreupelbosschen.

De Stroomen langs dezelve, loopen geduurig Westelyk, zo datmen, zonder groote omwegen te doen, niet wel van de Oronoque, naar de Amazoone, als Oostelyk liggende kan komen, maar zeer schielyk van laastgenoemde Kusten naar de Oronoque.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Beschryving der Indiaanen.

DE Volkeren, die de geheele Kust van Guiana bewoonen, worden met den algemeenen naam van Indiaanen benoemd en moeten onder de onbeschaafde en wilde Volken gerekend worden: zy gaan meest naakt en zyn aan geene Wetten of Overheden onderworpen, schoon die geenen, welke met de Europeërs omgaan en onder hun Gebied woonen, meerder beschaafd en minder ruuw in hunne Zeeden zyn.

(*a*) Men onderscheidt dezelven gemeenlyk in *Tairas* of Indiaanen, die de

(*a*) Bellin pag. 226.

de Stranden of Monden der Rivieren bewoonen en, ons best bekend zynde, op tien of vyftien duizend in getal begroot worden, en in *Itouranes*, zynde Bosch- of Berg-lieden, die in de Binnenlanden hunne woonplaatsen hebben; deeze zyn niet wel te begrooten, wyl men met sommigen geene verkeering heeft, en anderen ons geheel onbekend zyn.

Deeze Volken zyn in ontelbaare Geslachten verdeeld; en ontleenen meestendeels hunne naamen, van de Rivieren of Landen, welke zy bewoonen. Zy verschillen zo veel van elkander als de Europeërs onderling verschillen: sommigen zyn groot, sommigen klein, anderen middelmaatig, eenigen dik en gezet, anderen schraal en mager; daar zyn 'er, waar van de Mans, in 't gemeen, welgemaakt en van een goede houding zyn, anderen lelyk en mismaakt; sommigen hebben veel levendigheid in hunne Oogen en Gebaaren, daar anderen zeer ongevoelig en koel zyn. Wy zullen eenige voorbeelden daar van, waar het te passe komt, nader beschryven.

De *Caraiben*, de grootste, talrykste, en Oorlogzuchtigste Natie van dit gantsche gewest, mag men wel voor de oorsprongkelyke Bewooners van Guiana houden, wyl zy door die geheele Landstreek, voornaamelyk Landwaards in, verspreid zyn.

De Indiaanen, welke de Boorden van de Rivier de Oronoque bewoonen, worden in verschillende Natiën onderscheiden: het valt zeer moeilyk hunnen oorsprong uittevorschen: men vindt by hen geen het minste gedenkteken, 't welk hier omtrent eenig licht kan geeven; zoekt men, door vraagen, van hen eenige onderrigting te erlangen, zy geeven de buitenspoorigste antwoorden, vol van Bygeloovigheid (*a*).

De *Guajanas* bewoonen de Boorden van de Rivier Carony, alwaar een Zending van Catalaansche Capucynen zich heeft neêrgezet, onder den naam van St: Antonio: hier hebben zich verscheidene huishoudens van die Natie vergaderd, en hun Dorp is omtrent negentien Mylen van de Spaansche Stad Guiana.

De Oronoque hooger opvaarende, vindt men, ten Zuiden, de *Mapoyas* of

(*a*) Gumilla. Tome Premier pag: 168 & Seqq:

of *Maypures*, een Volk middelmaatig van geſtalte, dik en gezet. Ook de *Quirrubas.*

Aan de andere zyde der Rivier, de *Andaques* en de *Abanas*, welke laatſte mede van een middelmaatige geſtalte en gezet zyn.

De geenen die de laage Eilandjes, welke de veelvuldige Monden van de Rivier Oronoque uitmaaken, bewoonen, worden genaamd de *Guaranos* of *Warouwen.* Dezelven hebben zich van daar langs de gantſche Kuſt van Guiana verſpreid, ſchoon Vader Gumilla (*a*) verhaalt, dat deeze Eilanders niet geneegen zyn, hoe zeer men 'er op aandringe, van Woonplaats te veranderen.

De *Caberes*, de *Achaguas*, van een behoorlyke gedaante en lyvig; en *Salivas*, welke laatſte groot en welgemaakt zyn, zyn leerzaame en goedhartige Natiën, hebben een goeden dronk over zich en geeven zich beſchonken zynde nooit aan vechteryen over, maar zyn zo vreedzaam dat zy, ſchoon eertyds een talryk Volk, zich hebben onderworpen aan de Caraiben, en tot vyf of zes Dorpen of Geſlachten zyn uitgeſtorven, willende geen Wapenen, die zy echter gaarne mogen zien, gebruiken, wyl zy zeggen, dat zy het voorbeeld hunner Ouderen willen volgen, die nooit gevochten hebben. Zy bewoonen de Zoomen van de Rivieren Guabiares en Bichada.

Omſtreeks de Rivier Meta, welke zich in de Oronoque ontlaſt, worden gevonden de *Chiricoas* en *Guajivas*, dwaalende en herom-zwervende Volken, die geſtadig met elkander in Oorlog zyn; dewyl zy de gevangenen verkoopen. Zy onthouden zich maar zeer korten tyd op dezelfde plaats, leevende in geduurige Vrees van verraſt te zullen worden.

De *Saruras* woonen tuſſchen de Meta en de Rivier Sinaruco.

Dan ontmoet men de *Othomacquen*, een zeer onbeſchaafd Volk, groot van geſtalte, het welke, tegens de gewoonte der meeſte Indiaanen, lange Baarden draagt. En de *Paos*, tuſſchen de Rivieren Sinaruco en Apuré.

Voorts de *Guamos*, welke even als de Othomacquen, lange Baarden heb-

(*a*) Gumilla. Tome Premier pag: 224.

hebben, en geheel naakt gaan; en eindelyk de *Palemques*, welke de Vlaktes bewoonen tusschen de Rivier Apuré en de naauwte van Camisetta; zynde deeze Natie door de Caraiben, van tyd tot tyd, ondergebragt.

Onder de meesten deezer Volken hebben de Spanjaarden Zendelingen gezonden, om hen te bekeeren; doch met weinig vrucht, daar zy te veel aan hun luye en ongebonde Leevenswyze over gegeeven zyn. Zy draagen geene Klederen; en als de Zendelingen hen dezelve geeven, werpen zy ze in de Rivier of begraavenze, wyl ze hen, wegens de groote hette, tot last zyn. Alleen draagen de meeste Manspersoonen een stuk Linnen, om hunne Schamelheid te bedekken, en de Vrouwen een Voorschootje van glazen Koraalen, aartig gereegen, of eenige Bladeren van den Palmboom, die maar een gering gedeelte bedekken.

De Indiaanen, die het Fransch Guiana bewoonen, zyn in groot getal, en verdeeld in verscheidene Natiën, welke afgezonderd woonen en dikwyls verre van elkander.

De *Galibes* zyn eene talryke Natie, niet alleen vreedzaam van aart, maar zelfs beleefd en vriendelyk in den omgang, hebben zelden verschil met elkander, ten zy zy door sterken Drank verhit zyn, en bejegenen de een den anderen zeer gemeenzaam. Hoewel veelen geheel naakt gaan, hebben toch de meesten een Kleedje van Katoen, waar mede zy de Schamelheid bedekken, en de Vrouwen gebruiken een Kleedje gemaakt van Kraalen: men vindt hen van Cajenne tot aan de Rivier de Amazoone.

De overige zich aldaar ophoudende Indiaanen zyn zo groot in getal niet, en worden genoemd de *Coussari*, *Maraones*, en *Arrowakken*. Van alle deeze Volken hebben de Zendelingen van Kouron, veelen by een verzameld.

De *Palicouris*, hebben zich, in den Jare 1723, in Cajenne beginnen neêr te zetten. Zy snyden op hun Aangezicht rondachtige streepen, met zwarte Verw', gaande over de Kin, van het eene Oor tot het andere, welke van de Inboorlingen *Palicourise Baarden* genoemd worden.

De *Aromayous* en *Noragues*, woonen by de Rivier Aprouack.

De

De *Pirious*, *Nacouanis*, *Mauriaufe*, *Tocayennes*, *Tarcupes*, *Coufanis*, *Armagoutous* en *Maprouanis*, zyn talryke Volken, verfpreid langs de Kreeken en Rivieren, die in de Oyapoko uitloopen.

De *Akoquovas*, welke gaaten in hunne Wangen booren, en daar in Vederen van Papegaayen en andere Vogelen fteeken, woonen aan de Rivier Camopi.

De *Mayets*, *Maracoupis*, *Maykas*, *Kanararious* en *Arikorets*, welke laaftgenoemde de oorfpronkelyke Bewooners van Cajenne waren, zyn meeft uitgeroeid.

De *Makapes* en *Oyanpis*, hebben hunne woonplaatfen in de binnenlanden: gelyk ook de *Ayauaniques*, *Caicoucianes* en *Maikichouons*.

De Natiën, welke by de Rivier de Amazoone en derzelver Boorden woonen, zyn eerftelyk, de *Manoas*, een Oorlogzuchtig Volk, by alle hunne nabuuren gevreesd; zy hebben lang de Wapenen der Portugeezen wederftaan, doch leeven 'er thans in vriendfchap mede, zelfs vindt men veelen, die hun verblyf geveftigd hebben aan de Oevers van Rio Negro: fommige hunner ftroopen noch in de Landen der Wilde Natiën, en de Portugeezen bedienen zich van hen tot den Slaaven-Handel. Voorts, de *Arowakken*, *Arouakaanes*, *Coumaous*, *Maykianes*, *Amacidous*, *Ouroubas*, *Ameneyous*, *Apiaouas*, *Akouchiens en Tapouyranas*; deeze laafte achten het een fchoonheid te zyn het voor- en achterhoofd plat te hebben, het geen de Moeders, van de geboorte af aan, tusfchen twee Plankjes, welke zy vaft aan malkander binden, dus trachten te vormen: echter zyn zy de eenigen van America niet, die deeze befpotlyke gewoonte hebben.

De volgende Volken zyn weinig bekend, als de *Maroupies*, *Manaus*, *Certanes*, *Aroukayous*, *Calipourns*, *Sakaques*, *Baricours*, *Makes* of *Anchious*, *Ayes*, *Parakouaries*, *Cajas*, *Salivas*, *Soupayes*, *Pakaxes* en *Tapouyas*, van deeze krygt men de groene Steenen, die in deeze Volkplanting zeer getrokken worden.

De Indiaanen, of natuurlyke Inboorlingen van Nederlandfch Guiana, zyn in 't algemeen weinig verfchillende, van de overige Wilden, die wy in de drie voorgaande gedeeltes van Guiana, zo even befchreeven

heb-

hebben: dezelve zyn mede woest in hunne denkbeelden, en in de Levenswyze zeer ongeregeld en wellustig: zy worden in verscheidene Natiën onderscheiden.

Men heeft in de Volkplanting van Essequebo (waar onder de Rivieren Poumeron en Demerary behooren) de *Warouwen*, welke zich aan den Zeekant onthouden, en geheel naakt gaan; de Mannen scheeren het Hair rond by de ooren af, doch de Vrouwen laaten het zeer lang groeijen. De *Arowakken* woonen aan de Oevers van de Rivier Essequebo, in verscheidene Dorpen of Gehuchten, by vier of vyf Huisgezinnen teffens in eene Hut, zy leggen zich onder anderen toe op het teelen van Rocou, waar mede zy hun Huid rood verwen. De *Acquowayen* onthouden zich hooger in 't Land, en voeren geduurig Oorlog met de Caraïben, die hunne Woonplaatsen nog verder Landwaards in hebben, en zelden af koomen, dan als zy handel zoeken te dryven, of ten Oorlog opontboden worden.

Rio de Berbice en de onderhoorige Rivieren en Kreeken, worden, behalve door de *Arowakken* en *Acquowayen*, ook door *Warouwen*, *Secoties* of *Schotjes*, en, hooger op, door *Caraïben* bewoond; alle welke Natiën by ons *Bokken*, en hunne Capiteinen, of Allaas *Uilen* genaamd worden. De Warouwen zyn doorgaands van een luyen aart, en bovendien zeer onzindelyk op hun Lyf. Eenigen onthouden zich, in redelyken getale, rondom het Fort en by onze Plantagiën, voornaamelyk de *Arowakken* en *Schotjes*, die meest allen aan de Rivier de Berbice woonen; de *Warouwen*, schoon veelmaalen van de eene Kreek na de andere verhuizende, en maar zo lang op eene plaats verblyvende als zy de Yet-Appel vinden (zynde deeze een Boomvrucht, welke by hen en het grootste deel der Indiaanen gegeeten wordt), hebben hunne meeste Wooningen by de Rivier Canje, aan den kant van de Bosschen en Moerassen, op Paalen gesteld; zo als wy in de beschouwing hunner Zeden en Gewoontes breeder zullen beschryven. Hun Capitein plagt om de twee Jaaren, door den Gouverneur, met een rood Saai Kleed en Hoed begiftigd te worden. Zy verstaan de Taal der Arowakken, schoon deeze de Warouwen niet verstaan. Zy gaan nooit

nooit met de Arowakken ten Oorlog, niettegenſtaande zy met dezelve in Vreede en Vriendſchap leeven, en zy eertyds van de Caraiben van Corentin beoorloogd wierden. Zy geneeren zich met Jaagen en Viſſchen voor de Chriſtenen, en laaten zich Jaarlyks tot de Jarouwvangſt gebruiken. Wy hebben met alle deeze Volken Verbonden van Vriendſchap geſloten, mogende dezelve niet tot Slaaven verkocht worden; waar van de omſtandigheden onder de Beſchryving van Berbice nader zullen aanhaalen.

In Suriname zyn geen andere Indiaanen, dan die wy boven gemeld hebben, bekend; hoewel naar hunne Woonplaatſen, van naamen verſchillende.

Alle deeze Volken hebben dik en lang zwart Hair, 't welk niet grys word dan in een zeer hoogen Ouderdom; ſommigen hunner Capiteinen ſnyden het tot aan de Ooren af, daar het anders gemeenlyk tot de Schouderen afhangt. Zy hebben geen Baarden; wylze alle de Hairen, zo ras zy voortkomen, uittrekken, zelfs tot de Wenkbraauwen toe, 't welk de Vrouwen ook doen; uitgezonderd de Guamos en Othomaquen, die een redelyke lange Baard draagen. Hunne Wezenstrekken zyn regelmaatig en, in 't algemeen, niet onbevallig; hunne Oogen welgemaakt en zwart, en het wit van dezelven zuiver en glansryk. Het maakſel van de Neus is byzonder; zynde aan weêrskanten het Knorrebeen rond, de Neusgaten dik, en wyd openſtaande. Hunne Lippen zyn eerder dik dan dun; hunne Tanden zeer wit en vaſt, welke zy tot in den hoogſten Leeftyd, ja tot den Dood toe meerendeels gaaf behouden: hunne Kleur verſchilt naar hunne woonplaatſen: Allen zyn zy echter rosachtig bruin, alhoewel zy byna wit gebooren worden, maar haar kleur veranderd binnen weinig dagen. Die in de Boſſchen leeven zyn genoegſaam blank; die in de opene Velden bruiner. Zy beſchilderen zich allen met roode Verwe, *Rocou* by hen, en by ons Orliaan genaamd; ook wel met zwarte *Laan*, zo tegens het ſteeken der Mosquiten, als tegen het branden der Zon, en de ſterke uitwaaſſeming.

De Indiaanſche Vrouwen zyn meeſtendeels van een maatige grootte, welgemaakt, niet onbevallig van wezenstrekken, daar een zekere zacht-

heid en goedaardigheid in doorſtraalt. Ook zyn 'er die zeer inneemende zyn, en niets woeſt dan den naam bezitten. Haare voornaamſte Sieraden, behalve de Oor- en Neusverſierſels welke zy gemeen met de Mannen hebben, beſtaan in Oorewebben, zo het onze Indiaanen noemen, gemaakt van een zeker ſoort van Been ter dikte van een Daalder en van grootte als een Stuiver, plat geſleepen, die zy, in groote menigte, om den Hals draagen; ook hebben zy daar van korte trosjes doch veel kleiner en dunner geſleepen, in de Ooren, aan welker einde Kooperen Plaatjes hangen. Onder de Armen, ſlingeren zy Snoeren van Kraalen, als Bandeliers, zynde de groene en geele het meeſte by hen geacht; hier van hebben zy Armbanden aan de Handen, boven den Elleboog en aan de Schouders, en omhangen hier mede hun gantſche Lyf, en, om den luiſter te vergrooten, ſteeken zy nog in ieder Oor een Tand van een Cayman of Krokodil; ſommigen hebben verſcheidene Ketenen van *Quiriba* zynde een ſoort van Slakke-Huisjes, welke zy zeer kunſtig weeten te bewerken, behalve noch meer andere Halsſieraaden van Tanden van Aapen en andere Dieren. De meeſte hebben een driekantige of vierkantige Lap, *Panje* of *Couyou* genaamd, gemaakt van kleine Kraalen, zeer aardig gereegen, omtrent een Voet breed, die haare Schamelheid bedekt; doch die geen handel of omgang met de Europeërs hebben, bedekken dezelve met eenige Bladeren, een Schulp of een ſtuk van een Schildpadden Schild, van vooren vaſt gemaakt met een Touw of Band, of wel, gelyk de Caraibiſche Vrouwen, die daar een Lapje voordraagen, het geen de Vrouwen die Kinderen gehad hebben wegwerpen.

De meeſte van de voorheen gemelde Indiaanen, hebben in het middenſchot van de Neus een gat, daar een Zilver of ander rond Plaatje ter grootte van een half Duim, of een groenachtige Steen, of ook wel een Caymans- of Aapentand, in vaſt word gemaakt, het geen hen tuſſchen de Neus en Mond hangt. Om hun Hoofd draagen zy een Band met Veeren bezet, voornaamelyk de jonge Indiaanen: ſommigen in Cajenne, draagen een ſoort van Mutſen of Paruiken van veel verwige Pluimen, waar mede zy hun Hoofd bedekken. Zy dienen hen niet alleen tot ſieraad maar ſtrekken hen ook tot eene beſchutting voor de Zon, wanneer zy de Landeryen

Be-

bebouwen. En is 'er byna niets belachelyker te zien dan een Indiaan, die met een Vederen Muts, voor het overige gantſch naakt, echter grootſch op zyn' opſchik, den Grond ſtaat te ſpitten. Zy verſieren zich ook op hunne Feeſten als van Trouwen, Geboorte Verjaaringen, inzonderheid van hunne Overſtens of Capiteinen, en de te rugkomſt van lange Reizen, met Kraalen, Bloedſteenen, Oorewebben en Halsſieraaden van Tanden: (doch de Caberes gaan, op die tyden, geheel naakt:) ſommigen beſchilderen de Wangen met roode, en de Wenkbraauwen met blaauwe Verwen: anderen beſmeeren zich met zekeren Harſt, door hen *Cararia* genoemd, en met verſcheidene Verwen gemengd, die zy aardig weeten te ſchilderen op hunne Armen, Beenen en Dyën: eenigen weeten op het gantſche Lichaam dunne Matjes te kleeven. Die opſchik is niet voor eenen Dag; maar duurt zo lang als deezen Harſt zyn kleeving behoud, waar toe noch al eenige Dagen verloopen. Daar zyn 'er die op de gezegde Harſt Veeren plakken in een zekere orde, het welk een klugtige vertooning geeft, voornaamelyk by de geenen die danſſen.

Midden om 't Lyf, hebben zy een Band, daar zy hun Mes inſteeken; en de meeſte een Kleedje, om hunne Schamelheid te bedekken, beſtaande in een Lap Katoen, Linnen, of Salempouris, die om de middel vaſt gemaakt en tuſſchen de Beenen doorgehaalt word, hangende ruim een half El over de Billen neder, waarop zy zeer hovaardig zyn, ſchoon ſommige Bewooners aan de Rivier der Amazoonen geheel naakt gaan, houdende het verbergen der Schaamdeelen voor een zeker Voorteken van Onheil, of van een aanſtaande Dood binnen het Jaar, het welk mede by de Warouwen plaats heeft, welke niets draagen om hunne Schaamte te bedekken, maar dezelve met een Bandje tegens de Buik ophaalen.

In 't algemeen, zyn de Indiaanen van een vrolyken doch luyen aart; den meeſten tyd in hunne *Hamak* of Hangmat doorbrengende 't zy met praaten, zich in een Spiegeltje te bezien, of het Hair uit de Baard te plukken: anderen vermaaken zich met op de Fluit te ſpeelen of eerder een Geluid te maaken als het loeijen van een Os, of met Viſſchen en Jaagen. Zy zyn van een goede Inborſt, en zeer Gaſtvry; ſchoon wraakgierig, als men hen beledigt: doch doorgaands bygeloovig, vreesachtig en laf, behalve de Caraiben, die de

Oorlogzuchtigste zyn, en 't meeste deel groote liefhebbers van sterken Drank en Vrouwen. Met dit al bezitten zy een aangeboorne rechtvaardigheid, die in alle hunne handelingen uitblinkt: zy betoonen zelf een soort van welleevendheid en vriendelykheid; als zy een onderling gesprek houden, is het altyd met bedaardheid en wederhoudendheid; nooit zullen zy malkanderen met verachting aanspreeken; zy weeten niet wat Scheldwoorden zyn, daar ze een groote afkeer van hebben. Zo dra zy des morgens in de groote of algemeene Carbet komen, (welken gemeenlyk in 't midden van het Dorp is, daar de Mannen, zo zy niet ter Jagt of Visschery gaan, gewoonlyk den Ochtend doorbrengen), begroeten zy elkander met het wenschen van een goeden Dag, en spreeken altoos de Vreemdelingen eerst aan; hoewel zy weinig spreeken, en stilzwygende schynen, zyn ze echter vrolyk en spotachtig van Geest, en maaken Liedjes op de minste voorvallen, vervuld met kwinkslagen en spotternyën.

DERDE HOOFDSTUK.

Beschryving van hunne Wapenen.

DE gewoonlyke Wapenen van die Volken, zyn Boogen en Pylen, daar zy zich zeer wel van weeten te bedienen, als van Jongs af daar toe geleerd, schietende hunnen Pylen om hoog, doch zo net mikkende, dat zy, in de nederdaaling, zelden zullen missen het Voorwerp te treffen, daar zy op gedoeld hebben.

De Boogen zyn van Letter of ander hart hout, gemeenlyk vyf of zes Voeten lang, aan de buiten kant rond, en aan de punten spits toeloopende, met een Koord of Snaar bespannen.

Hunne Pylen van dezelve langte, zyn gemaakt van de boven eindes van Rieten: zy steeken in het achtereind van ieder Pyl, die zy met Vederen versieren, een stuk Hout, drie of vier Duimen lang, om de beweeging te verhaasten; aan de andere zyde wapenen zy de punt met een stuk zeer hard

hard Hout, ſpits geſneeden, of wel met beenen, of ſteenen punten met weerhaaken voorzien, ook wel met een ſcherpe Viſchgraat van onder de Vinnen.

Zy vernoegen zich niet dezelve met één punt te hebben, maar zetten 'er ſomtyds drie of vyf ja zeven op, welke zy *Poſſirou* noemen, dezelven gebruikende niet alleen in den Oorlog, maar ook ter Viſſchery, ſchietende dikwyls in een Schot zo veel Viſſchen, als 'er punten aan den Pyl zyn.

Veelen van hen vergiftigen hunne Pylen met de Vruchten van *Cururu* of *Piſon*, ook wel met het Sap van zekeren Boom, dien zy *Pougoulay* heeten. De proef, of dezelven wel vergiftigt zyn, beſtaat, dat zy zo een Pyl in een Jonge groene Boom ſchieten: indien binnen drie Dagen de Boom zyne Bladen laat vallen, is het Gif krachtig genoeg, ja zo ſterk, dat niet alleen de gekwetſte voort ſterft, maar zelfs wordt verhaald, dat, in den laatſten Opſtand der Negers in de Colonie de Berbice, een Kind gedraagen wordende op den Rug der Moeder, welke met een vergifte Pyl doorſchoten wierd, ſchoon zelf niet in het minſte gekwetſt, zeer dik opzwol, en korte tyd daar na, zoude geſtorven zyn. De Pylen ſteeken zy in een Koker van Boomſchors gemaakt, en met Leer overtrokken, welken zy op zyde draagen.

Zy bedienen zich ook van een Knodts of Zwaard, zynde een ſtuk Letter-Yzer- of ander zwaar Hout, twee of derdehalf Voet lang, één Duim dik en aan de eindes drie of vier Duim breed, doch in 't midden ſmal afloopende en uitgerond, met aardige figuuren beſneeden.

Die van de Natie der Palicours bedienen zich van een ſoort van Piek, by hen *Serpo* genaamd, gemaakt van Letterhout, zynde alleen het Wapentuig tot onderſcheiding van hun Opperhoofd of Capitein. Het eenigſte hunner verweerende Wapenen, is een Schild van zeer ligt Hout, het welk zy met verſcheidene Verwen beſchilderen; de gedaante is byna vierkant, een weinig hol van binnen, daar ze een Handvatſel hebben.

De Indiaanen, in de Nederlandſche Colonien, hebben geen vergiftige Pylen die zy met de Boog ſchieten, uitgezonderd de Acquowayen, welke lange Spatten of Blaasrottingen gebruiken, waar mede zy, ver-

giftige Pyltjes, ruym een ſpan lang en zeer dun, aan de punt geknakt of ingekurven, op dat zy, als men ze uit de Wond wil trekken, afbreeken; zeer ver en net weeten te blaaſen, om hun Wit te treffen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Wooningen, Zeeden, Bezigheden en Huishouding der Indiaanen.

VAn hunne Woonplaatſen valt weinig te zeggen: zy woonen, gelyk de meeſte andere Wilden van Zuid-America, in een ſoort van Dorpen of Gehuchten, die uit eenige Hutten beſtaan, by elkander geplaatſt, langs de Rivieren en Kreeken, ſchoon zy dezelven dikmaals veranderen: of op eene hoogte; zonder eenige ſchikking of orde.

Deeze Hutten of *Carbets* zyn elendige vierkante Wooningen, van vyftig tot zeſtig Voeten lang doch wat ſmaller, van boven rond, achttien of twintig Voeten hoog, en gebouwd van twee Staaken, boven op welke zy een lange Lat leggen, die het gantſche Gebouw onderſchraagt; hier rondom vlechten zy Takken van Boomen, die zy zo dicht aan een weeten te binden, dat de Hutten van binnen voor Reegen en Wind beſchut zyn. Zy bedekken dezelven met Palmiet- of Ahouay-Bladen: de eenigſte opening, is de Deur, welke zo laag is, dat men 'er bukkende in moet gaan; de Stookplaats is in 't midden van de Hut, zo dat de Rook de Deur moet uittrekken.

Van veelen dier Volken woonen verſcheide Huisgezinnen by elkander; wordende de grootte hunner Hutten naar de menigte der Inwooners geſchikt, en ſomtyds houden twintig of dertig Huishoudens zich in één Carbet op.

In hunne Dorpen, hebben zy gemeenlyk één groote Hut, *Tabouy* genaamd, dienende tot een Wapenhuis, rondom met Palliſſaden bezet, of tot een Verzamelplaats van de gantſche Natie; daar zy hunne Vergaderingen

gen houden, hunne Feeſten vieren, en de Vreemdelingen ontvangen. Somtyds is dit Gebouw honderd en dertig of honderd veertig Voeten lang en dertig of veertig breed; ſomtyds ſlechts vyftig of zeſtig Voeten lang, en tien of twaalf breed. In 't midden en aan de twee eindes van het zelve zyn twee groote ſtutten Vorkswyze gemaakt, dewelke van boven met een lang Hout zyn belegt, het welk tot de Vorſt dient; hier op liggen ſchuinſe Latten van boven tot onderen van het Gebouw, op ſtutten van vier of vyf Voeten ruſtende; vervolgens brengen zy daar Dwarsbalken in, die zy met Takken van Liane vaſt maaken, om de Hamakken aan te hangen voor de Mannen, want de Vrouwen dat voorrecht niet hebben, wyl zy blyven op haare Hielen al hurkende zitten, of op een groote Bank: dit Gebouw is rondom open maar boven met Bladen bedekt.

Eenige Indiaanen, zo als de Guaranos of Warouwen, die meeſt aan de Rivieren en Moeraſſen woonen, plaatſen, om van de Overſtroomingen bevryd te zyn, hunne Hutten op de Mangles- of Mangrove Boomen, welke, gelyk wy nader zullen beſchryven, in zout en zoet Water kunnen groeijen, en welker op de grond hangende Takken weder uitſpruiten, zo dat de Bosſchen van Mangrove Boomen dermaaten dicht en vaſt zyn, dat men op de Takken kan gaan, en Hutten bouwen. Anders ſlaan zy eenige Paalen in den Grond ter hoogte van acht of tien Voeten boven dezelve, waarop zy een Vloer liggen van Latten van zeven of acht Voeten lang en twee of drie Duimen breed, gemaakt van een ſoort van Manicolen, dat ligt ſplyt; aan den eenen kant worden deeze Latten plat gemaakt, en tegen elkander aangevoegd, in het dwars ſamen gebonden, het geen een redelyk vaſten Vloer maakt. Het Dak is even als op de andere Hutten, met Bladen bedekt. Men klimt daar in langs Stammen van Boomen, die een weinig ſchuins ſtaan, en in welke men eenige keepen heeft gehakt, die voor een Ladder dienen; doch zy ſtaan zo wankelbaar, dat men alle moeite heeft om daar op te klimmen, en noch meerder om 'er weder af te koomen. Hunne Wegen tot dat zy aan hooger Land komen, zyn van dergelyke dikke Paalen, recht over end ſtaande, gemaakt, om zich tegens het hooge Water en hunne Vyanden te beveiligen: want die op deeze Paalen mistreed valt in de ſcherpe Doornen, waar mede de Boſſchen vervuld zyn; ſchoon

de

de Warouwen, zo wel by Nacht als by Dag, gezwind over die Paalen weeten te loopen.

De Caraiben hebben tweederlei Huizen; één het welk hen voor den Nacht dient, komende het Dak, Tentswyze gebouwd, byna aan den grond; het geen zy by Dag bewoonen, is hooger en wyder, Muurswyze opgehaald doch aan alle kanten open, alleenlyk met Bladen bedekt.

Hun Huisraad beſtaat in hunne Hamakken, Berbecot, geſchilderde Potten, Pagales, Gereedſchappen en Geweer. Zy hebben noch Stoelen noch Banken; wyl zy altoos op hunne hielen, als gezegd is, al hurkende nederzitten. Nogthans hebben eenigen een ſoort van een Houten Stoel, by hen *Moulé* genaamd wordende, welke in hunne Bezoeken gebruikt word; dezelve gelykt naar een Zitbank zonder Leuning, niet van de gemakkelykſte, want de Zitting heeft byna de gedaante van een Cano, en is in 't midden zo hol, dat men 'er tot den Middel inzakt en de Knieën tot aan de Kin komen.

Wat hunne Inzettingen aanbelangd, zy zyn ten eenemaal onkundig van eenige Regeeringsvorm of Politie, leevende een ieder naar zyn welgevallen: zo dat 'er geen onderſcheidt van rang of aanzien onder hen gevonden wordt, alleen hebben zy een Capitein, die in hunne Oorlogen het Opperbevel voerd, doch in het Burgerlyke niets heeft te zeggen.

Schoon zy van geen Wetten weeten, geſchied 'er zelden Manſlag: zy leeven vreedzaam onder elkander; en indien het gebeurt, dat een Indiaan een ander komt te dooden, kan hy volſtaan met de Weduwe of Kinderen, een Slaaf of Slaavin te geeven, zo de Manſlag door de Vrienden niet gewroken word; waarom, in onze Volkplantingen, de Gouverneurs de Maagſchap trachten te vereenigen en te verſoenen.

Onder eenigen deezer Volken, gelyk by de Caraiben, die zeer minneyverig zyn, word het Overſpel met de Dood van beide de ſchuldigen, openbaarlyk in aanzien van al het Volk, geſtraft; by anderen wederom ſlaat de Man zyne Vrouw dood, indien hy haar de Misdaad kan bewyzen, ja ſomtyds op enkel vermoeden. By ſommigen heeft het recht van wedervergelding plaats, zynde het den gehoonden geoorloofd, zo dikwyls de Vrouw van den hoonder te beſlaapen, als de zyne geſchied is; anderen verwiſſelen,

met

met onderlinge overeenstemming, voor eenige maanden van Vrouw, en neemen, die verstreeken zynde, elk zyn eigene weder.

Zy zyn afkeerig van den Diefstal, schoon zy zeer rap en handig zyn: de vertrouwendheid onder hen is zo groot, dat zy niets voor elkander sluiten, en de Deuren hunner Hutten altoos openstaan: (maar de Negers, een diefachtig Volk zynde, mistrouwen elkander, en sluiten altoos hunne Hutten met een soort van Slot, dat zy aardig van Hout weeten te maken) dewyl zy geene kostbaarheden bezitten, hebben zy ook niets, om ietwes in te kunnen verbergen, dan alleenlyk een Korfje, het welk zy *Pagale* noemen.

De Indiaanen zyn allen luy en gemaklyk, gelyk wy reeds hebben aangemerkt: en doen byna niets dan jaagen en visschen, en Hout in de Bosschen hakken. Dit maaken zy vierkant, en sleepen het naar het Water, waar toe zy zich voor een geringe belooning, in de Volkplantingen der Europeërs, laaten gebruiken: en met Vrouwen en Kinderen zich op de Plantagien komen nederzetten. Indien men hen wel behandelt, zynze gewillig; doch de vryheid beminnende, willen zy niet geboden, noch op een slaafse wyze geregeerd worden, en doen alles wat men hen gebied verkeerd, by voorbeeld, in plaats van te jaagen zullen zy visschen, en in plaats van te visschen zullen zy jaagen enz; terwyl zy alles wat men hen met vriendelykheid verzoekt gewillig verrichten. Allen morgen gaan zy nevens hunne Kinderen zich in de rivier wasschen en baaden.

Tot hun dagelyks onderhoud, zyn zy genoodzaakt dikwyls ter Jagt te gaan, waar van zy te gelyk groote Liefhebbers en Kenners zyn. Zy hebben Honden van verscheidene soorten, die van jongs af, op allerhande jagt worden afgericht: dezelven zyn klein, mager, en onooglyk, hebbende veel gelykenis naar een' Wolf: zy maaken 'er zo veel werk van, dat de Vrouwen die langs den weg op haare Armen moeten draagen, en nevens hunne Kinderen aan de Borsten laaten zuigen; om ze af te richten, draagt de Indiaan den jongen Hond op den Arm, tot dat hy eenig spoor van Wild vind, dan wyst hy hem zulks aan, laat hem ruiken, en met de andere Honden een kleine poos loopen; van het gevange Wildt neemt hy het Ingewand en kookt het met Piment of Spaansche Peper, het geen hy de

Honden geeft, om, zo hy meent, hun lucht te versterken, en heet op het Wild te maaken: indien hy het ongeluk heeft van op de Jagt niets op te doen, word de schuld op den Hond gelegd, en hy graaft een kleine Kuil, daar hy eenige Spaanse Peper in doet, en zet den Hond daar in, denzelven bedekkende met eenige Plankjes of stukken Hout, laatende hem daer zo lang vertoeven, tot dat hy aan de Peper zyn Snoet aan stukken heeft gewreeven; waar door hy meent dat de lucht in den Hond meer versterkt word en het Dier beter jaagen zal. Wanneer zy op de Jagt gaan, vaaren drie of vier Indiaanen, ieder gewapend met Pyl en Boog of Snaphaan, nevens een Byl en een Mes op hunne Zyde, met vyf of zes Jagthonden, in een Corjaar of Cano de rivier op; ter gestelde Plaats gekoomen, verdeelen zy zich aan weerskanten van de Rivier, behalve één die in de Cano blyft; de op het Land zynde Indiaanen loopen met hunne Honden boschwaard in, eenig Wild opdoende slaan de Honden aan, even als onze Brakken, en door het byzonder Geluid dat dezelven maaken, weeten de Jaagers wat slag zy op het Spoor hebben; de Honden, hier op geleerd, dryven het zelve naar de Rivier; die in de Cano zit, vaart zachtjens langs het Bosch naar de Plaats daar hy denkt dat het zal uitkoomen, om het te schieten; het Wild geveld zynde geeft de Indiaan die in de Cano zit, een sein aan zyne Medemakkers, door zeker gefluit of geschreeuw, waarop zy weder by malkander koomen; de Jagt voleindigd zynde, vaaren zy naar Huis, daar zy hun Vangst ontwyden en schoon maaken, brengende het zelve aan den Meester voor wien zy Jaagen, die hen daar voor en Vles Kiltum of andere Snuysteryen vereert: het Ingewand, den Kop, Hals en een Voorbout houden zy voor zich zelven, die zy hunne Wyven geeven, om te wasschen en in de Peperpot te kooken, of op de *Berbecot*, zynde een soort van Houten Rooster, te braaden of te droogen; waarop zy te huis gekomen terstond in de Hamak gaan liggen, en daar den gantschen dag in blyven, of op hunne Fluiten een Deuntje speelen, terwyl hunne Vrouwen hen eeten brengen.

Zo een Indiaan op klein Wild jaagt, gaat hy alleen met de Honden in het Bosch, gewapend met een Byl, Pyl en Boog, doch meest met een Snaphaan. De Honden aanslaande, vervolgd hy het Wildt, maar vermids de

de Bosſchen vol holle Boomen zyn, gebeurd het dikwyls dat het Wild daar in kruipt om zich te verſchuilen, wanneer de Honden daar voor zo lang ſtaan te blaffen, tot dat de Indiaan' er bykomt, die het gat met Takken en Bladeren toeſtopt, en aan de andere zyde van den Boom met zyn Byl een opening maakt, waar door hy het Wildt kan ſchieten of met de Hand uit haalen; zulks niet kunnende geſchieden, ſteekt hy wat Vuur in den hollen Boom aan, waar door het genoodzaakt word uit te komen of door den Rook te verſtikken.

De Viſſchery geſchiet ook met Pyl en Boog, waar toe zy Pylen van ſcherpe Visgraaden, ſomtyds met vyf of zeven punten vervaardigen; of met den Angel, waar toe zy Vislynen van de Draaden van een Plant *Pita* genaamd maaken, het welk voor het Vaderlandſche Zweepkoort in deugd of fraaite niet behoeft te wyken. Ook Viſſchen zy met Korven, die zy voor de Kreeken ſtellen; en met een zeker ſoort van vergiftigd Hout, het welk zy in het Waater werpen, en waar van wy nader zullen ſpreeken: de Viſſchen raaken hier door bezwymeld en komen in menigte boven.

Sommigen houden zich bezig met Korfjes, Manden en Doosjes van Tienen te vlechten, *Pagales* genaamd, van verſchillende maakſel en grootte, vierkant, langwerpig of rond. Deeze worden door hen met perken en randen rood en zwart geſchilderd, en zyn hen van groot nut om hunne proviſien, werktuigen en andere goederen in te bewaaren en te bergen: eenige van deeze Mandjes zyn dubbel bewerkt en tuſſchen beide gevoerd met Baroulou- of Ahouai-Bladen, op dat het Water 'er niet zou doordringen: dezelven zyn byzonder net en ligt. Van dit Mandewerk maaken zy ook zeker ſlag van Worſten, welke hen tot Zakken dienen, om de Caſſave uit te perſſen.

Zy vervaardigen ook een ſoort van Raspen van kleene ſcherpe Steentjes, die zy daar toe weeten te ſlypen, en in het verband op een Plank van twee Voet lang en acht Duim breed vaſt te maaken. Van dergelyke Steenen, eer hen het gebruik van het Yzer bekend was, waren hunne Gereedſchappen, om Hout, ja zelfs Steen te bewerken.

Zy bakken Potten en Pannen, *Canaris* genaamd, en met figuuren beſchilderd, om hunne Dranken in te bewaaren. Ook hebben zy zekere ſoorten van Lepels of Koppen, die zy *Couis* noemen, van verſcheiderlei grootte, welke zy vervaardigen van de Baſt of Schil der Calabas-vrucht, die zy doorsnyden en zeer net weeten te verniſſen, en eer dezelve nog ryp is, door het binden allerlei gedaantes te doen aanneemen, waar in zy de aardigſte figuuren van Bloemen en veelerhande Vertooningen ſierlyk ſnyden.

Zy maaken Matten van Palmiſte Bladeren, die hen tot Tafellakens en Dekens dienen, of tot Vloerkleeden, wanneer zy ſomtyds op den Grond liggen te ſlaapen.

De Hamakken, het voornaamſte en nutſte van al hun Huisraad, beſtaan in een vierkante Lap Katoen, die zy met Banden aan de Zolder ophangen. In dezelve ſlaapen zy en brengen 'er hun meeſte Leeftyd in door; waarom zy ook die gemelde Plant voortkweeken: de Hamakken worden ook wel van de *Pita* gemaakt; maar deeze zyn zo goed niet, zo om derzelver hardigheid als om dat zy zo dicht niet geweeven zyn, dat zy de beeten der Mosquiten en ander Ongedierte kunnen afweeren.

Het Weefgetouw waar op zy dezelve maaken beſtaat uit vier groote Stokken van vyf of zes Voeten lang, aan de hoeken met een Houten Pen of ſtuk *Liane* vaſtgemaakt, als een Raam, waar aan zy zeer aardig de Draaden Katoen, Kettingsgewys weeten vaſt te maaken: dit Raam een weinig ſchuins tegens de Muur gezet zynde, hebben zy een ſoort van Schietſpoel of Pen, waar mede zy de Hamak weeven; ieder reis ſlaan zy met een hard ſtuk Hout, eenigszins geſcherpt, de Draaden aan, in plaatſe dat onze Weevers zulks met een Kam doen; de Hamak afzynde, maaken zy 'er Koorden aan vaſt, om ze overal te kunnen ophangen; dikwyls beſchilderen zy dezelve, met Rocou en andere Verwen, welke zy met Copaive balſem of andere Olieën mengen; met allerlei perken en vlammen, nog al in geen kwaade ſmaak: de beſte zyn van wit Katoen zeven Voeten in het vierkant; hoewel zy ze van allerhande grootte maaken. In dit Werk gaat hen geen Natie, behalve de Braſiliaanen, te boven.

Het

Het Meesterstuk hunner Kunsten, in welke zy, gelyk in alle Wetenschappen, zeer onkundig zyn, is het maaken hunner Pirogues en Canoos; waar mede zy zeer snel kunnen scheppen en zwaare Lasten voeren, en de Rivieren, ja ook zelfs de Zee, langs de Kusten bevaaren: dezelve zyn wonderlyk ligt, gemaakt van een uitgeholde Stam van een Boom uit een Stuk, zonder eenige Spyker of Nagel; daar zyn 'er van dertig tot veertig Voeten lang, en andere kleiner, die zy Corjaaren noemen, waar van het eene einde puntig toeloopt; dezelve zyn zo kleen dat zy naauwlyks twee of drie Persoonen kunnen voeren, ook slaan zy ligtelyk om, doch hier aan stooren de Indiaanen zich weinig, wyl zy groote Zwemmers zyn; zy keeren dezelve weder regt, hoozen ze uit, en vaaren voort: de Bodem van die kleine bestaat somtyds alleen uit de Boomschors ter dikte van een vierde van een Duim, met Wortels van Boomen aan malkander gevlochten of genaaid, en met zekere Gom of Harst over de Naden bestreken.

De wyze hoe zy hunne Vaartuigen bouwen, is zeer eenvoudig: zy zoeken een grooten gaaven en rechten Boom uit, tien of twaalf Voeten in zyn omtrek dik, en lang na evenredigheid, zy maaken in de lengte een Sleuf van negen of tien Duimen breed, en snyden aan weerskanten het Hout 'er uit, zo gelyk en glad als mogelyk is, om dezelve rond te krygen: dit gedaan zynde, keeren zy den Boom om, om hem van buiten dezelve gedaante te geeven, van vooren gemeenlyk iets smaller, hoewel somtyds van vooren en van achteren even breed; vooral zorgen zy om het Lichaam aan beide de kanten een gelyke dikte te geeven: Een groote Cano is gemeenlyk twee Duimen op de Kiel of Bodem, anderhalf op de zyden, en een Duim aan de Boorden dik; als dit gedaan is blyft 'er niets over dan dezelve te openen, en de behoorlyke wydte te geeven, ten dien einde maaken zy een soort van een Stelling, eenigszins verheeven met Paaltjes drie of vier Voeten van elkander geslaagen, daar zy de Cano op liggen; vervolgens stooken zy Vuur van binnen en buiten, en als de Bodem wel heet is, hebben zy een stuk hard Hout, als een Tang gemaakt, waar mede zy de Boorden van de Cano aanvatten en langsamerhand buitenwaards buigen, zo dat hy in drie of vier Uuren t' eenemaal

 open-

opengeboogen is; zy hebben altoos Water by zich om het Vuur te bluſſchen, indien het te ſterk word, en te beletten dat de Cano niet verbrande; een Boom die tien Voeten in zyn omtrek heeft, word gemeenlyk vyf en een half Voet wyd; een van negen Voeten, vier en een half Voet, en zo vervolgens. Zelden boeyen de Indiaanen hunne Pirogues op, om dat daar toe Spykers en Planken vereiſcht worden, welke zy en vooral die verder landwaards inwoonen, niet wel kunnen bekomen; dierhalve vernoegen zich eenigen met de Boorden van vooren tot achteren te verhoogen met kleine Plankjes, een Hand breed, van zekeren Palmboom, die zy zeer net weeten in malkander te voegen dat 'er geen Water in kan: Ook liggen zy in het dwars eenige Stukken Hout, als Dwarsbalken om het Vaartuig vaſter te maaken en tevens tot Banken voor de Roeyers twee aan twee te kunnen dienen. Aan de Achterſteeven maaken zy een ſoort van een Roer vaſt, of zy beſtieren dezelve met een riem, *Pagaye* genaamd.

Deeze Pagayen of Riemen zyn van zeer ligt Hout, lang vyf of zes Voeten, van gedaante als de Schoppen daar de Bakkers het Brood mede in den Oven ſteeken, ter lengte van derdehalf Voet en vyf of zes Duimen breed, zeer dun na het eind, dat in het Water komt, toelopende; het Handvatſel eindigt gemeenlyk in een halve Maan, om beter de Hand te kunnen plaatſen.

In holle Zee is een Pagay boven een Riem te achten, om dat men de Baaren ſchielyk moet klieven, het geen met een Pagay ſcheppende gezwind geſchied, in plaats dat men twee beweegingen met een Riem moet maaken. Zy bedienen zich niet alleen van die Vaartuigen om te roeyen, maar zeilen ook met dezelven. Haare Zeilen zyn byna vierkant, en ſomtyds van Stukken Riet, in het lang geſpleeten en geſneden als Latten, zeer dicht aan elkander geſchikt, en met Draaden van Liane of Pita vaſtgehecht.

De Mannen kappen de Boomen om, en zuiveren de Gronden voor de Koſttuinen, die de Vrouwen moeten bebouwen en beplanten.

In de Telkunſt zyn zy ten uiterſte onkundig, gaande hun getal niet boven vyf, wyzende met hunne Vingers tot tien, en met hunne Teenen tot twintig.

Om het getal der Dagen uit te drukken, en te onthouden tot hunne Samenkomſten, 't zy om ter Jagt, Viſchvangſt of ten Oorlog te gaan, maaken zy

een

een Kaart, zynde een Kerfſtok, of een Snoer van Rieten, daar zo veel kerven of knoopen aan zyn, als 'er nog Dagen voor handen zyn, eer zy by een komen; dagelyks ſnyden zy 'er een af, en weeten dus den rechten Tyd wanneer zy iets voorgenoomen hebben.

VYFDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van hunne Levensmiddelen.

Hun dagelyks Voedſel beſtaat in Vleeſch van allerhande Wildbraad en Gediertes, als Harten, Woudezels, Varkens, verſcheidene ſoorten van Aapen, Cabritten, en wat het Land voortbrengt; als ook in verſcheidene zo Zee- als Rivier-Viſſchen, gelyk Zeekoeyen, Schildpadden, vooral Krabben enz.; en in Vruchten en Wortelen.

Het Vleeſch braaden of droogen zy meeſtentyds op een Berbecot; of zy kooken het zelve met Viſch, Wortelen en alles onder een, in hunnen Peperpot, met Atty of Spaanſche Peper, die zy overal by gebruiken en eeten.

Hun Brood maaken zy van zekeren Wortel, die by de Arowakken *Kalliedallie* of Broodwortel, en by de Europeërs en Indiaanen gemeenlyk *Caſſave* genaamd wordt, en waar van wy in 't vervolg nader zullen ſpreeken.

Zy raſpen deezen Wortel raauw zynde en ſchoon gewaſſchen, zo fyn als Zaagzel: de Raſpen daar toe gebruikt wordende zyn gemaakt van Kooper, vyftien of achttien Duim lang, en tien tot twaalf Duim breed, geſpykerd op een Plank van drie en een half Voet lang en één Voet in't midden breed: de Negerrin, die de Wortelen raſpt, maakt het eene end vaſt in een Houten Bak, en het andere end tegen haar Borſt houdende, en heeft naaſt haar ſtaan een Mandje met de ſchoon gemaakte Wortelen, waar van zy in ieder Hand één neemt, en dezelve op die wyze fyn raſpt: dan neemt men dit Raſpſel om het in de Pers, *Jouri* genaamd, te doen, en 'er het Sap uit te drukken, waar na het bekwaam is om 'er Brood van te bakken. Sommigen maaken de voornoemde

noemde Pers van een Houten Bak, die doorboorende met kleine gaatjes, daar zy een Mat of Zeef van dunne Takjes in plaatsen, en het Meel boven op liggen, het zelve bedekkende met een Plank, welke met zwaare Steenen wordt belegt, om het dus door deeze klemming styf uit te perssen: anderen doen het Meel in Zakken, van groene Tienen gemaakt, met Planken van elkander gescheiden, welke toegeparst worden door middel van een zwaarHout of Stok, wiens eene einde in den Stam van een Boom is vast gehecht, en aan wiens ander einde een zwaare Steen is gebonden, en dus door deezen Hefboom wordt uitgeperst; of zy hangen deeze Zakken aan den Tak van een Boom, en onder aan een zwaaren Steen, wiens zwaarte de Zak uitrekkende, dezelve vernaauwd en dus het Sap uitdrukt: uitgedrukt zynde worden de Stukken op een Berbecot gedroogd, en vervolgens door een *Manarie*, zynde een Zeef van Iteriet-Bladeren, gezift, dat in een *Habba* of Mand valt. De Indiaanen, voor dat de Europeaanen hen bekend waren, raspten hunne Cassave op Stukken Hout, *Samarie* genaamd, met kleine scherpe Steenen; of op scherpe Klipsteenen, die boven in de Rivieren gevonden worden; en bakten de Koeken op Pannen van Klei gemaakt.

Voorts hebben zy overvloed van *James*, *Patates*, Wortelen, Vruchten en Boomgewassen, die wy nader zullen beschryven.

De Dronkenschap is een algemeen gebrek by de Indiaanen: zy hebben geen Saamenkomsten of Feesten daar zy zich niet te buiten gaan in hunne sterke en beminde Dranken; waar uit dikwyls twisten en vechteryen ontstaan; schoon de Salivas, een Volk aan de Oronoque, roemen, met Oordeel te drinken, wyl zy beschonken zynde, nooit twisten of vechten zullen.

Hunne Dranken bestaan in *Graab*, een mengsel van Syroop en Water, het welk drie of vier Dagen gestaan hebbende, sterk genoeg is, om iemand dronken te maaken. *Beltier* wordt gemaakt van Cassave-Brood, dat zy breeken, of, volgens het zeggen van anderen, door oude Wyven laaten kaauwen, en in Water weeken tot dat het een dikke Pap word, die zy dan tusschen Bladeren laaten droogen, en als zy die gebruiken willen, met Water mengen; zo dat men genoodzaakt is, dezelve drinkende, de Tanden op malkanderen te sluiten, om niet in de Brokken te stikken. De *Payewari* wordt byna op dezelve wyze bereid, doch

doch moet maar één nacht ſtaan, waar door ze een ſcherpe en aangenaame Smaak krygt; doch diende mede wel, om de Brokken, door een Doek gegooten te worden. De *Caſſyry*, is een Drank van roode James, Patates, Caſſave Brood en Suiker, insgelyks toegemaakt; welke twee of of drie dagen te geſten word gezet, waar naar ze een kleur en kracht van ligte roode Wyn krygt, zynde zeer aangenaam om te drinken. De *Chica*, is een ſoort van Bier, gemaakt uit verſcheide Graanen of Fruiten, maar gemeenlyk van Maïz of Turkſche Tarw': na dat zy dit Graan hebben fyn geſtooten, maaken hunne Vrouwen 'er Brood af, het welke zy in Palmite bladen bewinden, en dan in een Pot met Water laaten kooken; als dit Brood verſch is, kruimelen zy het fyn, en mengen het met warm Water, voorts neemen zy vyf Brooden, die zy *Sibery* noemen, welke beſchimmeld zyn, en maaken dezelve zo fyn als Meel, het welke zy met de voornoemde Pap of vocht mengen, en in Potten laaten geſten, geduurende drie dagen, wanneer het een goed en met maate gebruikt, gezond Bier maakt. De *Chica* die zy van de Caſſave of Manioc wortel maaken, is nog gezonder: zy neemen eenigen van die Koeken, welke zy, nog warm zynde, op elkander liggen, met Palmite bladen bedekken, en, na dat zy gegiſt hebben, in warm Water uitweeken en in Potten doen, om verder uit te giſten. Deezen Drank noemen zy *Pernou* of *Berria*, naar de Berri of Caſſave waar van dezelve gemaakt wordt.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van hunne Godsdienſt, Huwelyken, Kraambevalling der Vrouwen, opvoeding hunner Kinderen, de Ziektes, Medicynen en Lykplegtigheden.

Ten opzichte van hunnen Godsdienſt kan zeer weinig gezegt worden; wyl men myns weetens niet ontdekt heeft, dat zy God bidden of hem eenige eerbied bewyzen, veel min wat denkbeeld zy van het Opper-

wezen maaken; ſchoon zy eenige eerbied aan de Zon en Maan betoonen, en eenige geringe kennis van den loop der Starren hebben, die hen tot Wegwyzers, in de Wilderniſſen, diend. Zy gelooven aan een' overgang na hun dood in een ander leven: waarom zy by hun overlyden verſcheidene benoodigdheden in hunne Graven mede krygen, gelyk wy in 't vervolg by hunne Begraaveniſſen zullen melden.

Verders vindt men onder hen geen de minſte Godsdienſt - Oefeningen of Plegtigheden; echter vreezen zy zeer den Duivel, die zy zeggen dat hen veel kwaad doet: ook hebben zy onder hen eenige Prieſters, *Pageyers* genaamd, die tevens hunne Medicynmeeſters zyn, en by hunne Zieken gehaald worden, als nader zal te paſſe komen.

Gemeenlyk trouwen de Indiaanen in hunne Geſlachten met hunne Nichten, zelfs tot in de tweede graad; de Jongmans zien dezelven als hunne aanſtaande Vrouwen aan, en trouwen haar naaulyks twee of drie Jaaren oud, ſchoon zy geen bywooning met dezelven hebben, neemende ondertuſſchen eene andere Vrouw, welke zy wederom verzenden, als hunne Nichten huwbaar worden.

De Huw'lyken geſchieden by de meeſte zonder veel plegtigheden. In Cajenne wanneer een Dochter haar oog op een Jongman geſlagen heeft, bied zy hem aan te drinken, en eenig Hout, om onder zyn Hamak vuur te ſtooken; indien een Jongman dit weigert is het een bewys dat hy geen zin in het Meisje heeft; doch zo hy het aanneemt, is daarentegen het Huwelyk geſloten. Op denzelfden dag hangt het Meisje de Hamak naaſt die van haaren toekomenden Man, zy ſlaapen by elkander, en daar mede is het Huwelyk voltrokken; des anderen daags bezorgt de Nieuwgetrouwde eeten en drinken aan haaren Man, en neemt de zorg der Huishouding op zich; dan moet de Zoon ook voor zyn Schoonvader viſſchen, jaagen en alles bezorgen, wyl die zich verder nergens mede bemoeit, en alles op den Schoonzoon laat aankoomen.

By de Arowakken en Caraiben, wanneer een Indiaan wil trouwen, en het met het Meisje en haar Ouders eens is, komen de Bloetverwanten en Vrienden by een; waar op de Vader of een der naaſte Vrienden den Bruidegom vermaant *zorge voor zyn Vrouw te draagen, dagelyks uit*

Vis-

visschen en jaagen te gaan, zyn Koſtuin naarſtig te bezorgen, om het Huishouden te voorzien: en de Bruid, dat *zy haaren Man eerbiedig en getrouw zal zyn, hem telkens als hy te huis komt Spyze en Drank voorzetten, en alles behoorlyk in acht neemen:* waar op de plegtigheid met zingen, danſſen en drinken word beſloten, en de Bruidegom zyn nieuwe Vrouw, die ſomtyds elf of twaalf Jaaren oud is, mede naar zyn Hut neemt, waar mede het Huwelyk zyn' eiſch heeft.

By de Guayquines en Palencos, geſchieden meerder plegtigheden. Deeze laaten hunne Dochters veertig dagen, voor dat ze trouwen, vaſten, onderſtellende, dat de jonge Dochters, wanneer zy in die gevaarlyke dagen zyn, alles, wat zy aanraaken, zouden bederven, en dat Iemand, die zyne voeten zette op een plaats waar zy geloopen heeft, dikke beenen zou krygen. Om deeze en dergelyke onheilen voor te komen, en ze wel zuiver aan haare Mannen over te geeven, ſluiten zy ze op, en geeven haar, geduurende dien vaſten, niet meer dan drie dadels van de Palmietboom, (die zy Munchi noemen) en drie oncen Caſſave met een kruik Water tot dagelykſe Spyze, zo dat de Trouwdag gekomen zynde, zy eerder Geraamtes dan wel uitziende Bruiden gelyken. De nacht voor het trouwen brengen zy geheel door met zich te beſchilderen, te beſmeeren en zich aardig met Vederen van verſcheidene ſchoone verwen te bedekken; dieshalven het by wylen kort voor den middag is eer de Bruid volkomen is opgeſchikt: nogthans komt met het aanbreeken van den dag, de Cacique of Overſte van het Dorp op de plaats, om zyn bevelen, tot viering van het Feeſt, te geeven, terſtond volgt een hoop Danſſers, zeer wonderlyk verſierd met Pluimen en Vederen, uit het Boſch, verzeld met Fluiten en Trommelen, (op hunne wyze gemaakt) en gaat al danſende verſcheidene maalen rondom het Huis van de Bruid, daar een oude Vrouw met een Schotel Vleeſch uitkomt, het welk zy aan een der Danſſers over geeft, die daarop, zo ſchielyk zy kunnen, naar het Boſch vluchten, en het Vleeſch op den Grond ſmyten, roepende een van hen; *ô Hond van een Duivel neem dien Schotel en kom ons Feeſt niet verſtooren:* dit gedaan zynde, bekroonen de Danſers zich met Bloemen, houden een Ruiker in de Rechterhand en Bellen of Schelleties in de Linkerhand, waar mede zy het geluid der Fluiten vereenigen,

nigen, en keeren al danſende naar het Huis van de Bruid, daar een andere hoop Danſſers, mede met Vederen doch van eene andere kleur verſierd, met lange Fluiten van zwart Riet met Vederen behangen, zich laat vinden. Zy ſpeelen op deeze Fluiten in twee partyen, welk geluid gantſch niet onaangenaam is. De nieuw getrouwde Man voegt zich by de Danſſers, opgeſchikt met zonderlinge Veeren, en vermids hy zo een' ſtrengen vaſten niet heeft moeten uitſtaan als de Vrouw, danſt hy op het beſte. Geduurende deeze marche komt de jong getrouwde Vrouw te voorſchyn, verzeld van twee oude leelyke Indianinnen, die by beurten al huilende in hunne taal Liederen zingen, behelzende, die waarmede de eerſte aanvangt, de laſten en moejelykheden des Huwelyks en het Huishouden. de laatſte heft daarentegen de vermaaklykheden des Huwelyks aan: Zy gaan het gantſche Dorp rond, en weder aan huis gekomen zynde, vinden zy de Maaltyd toebereid, met allerhande Viſch en Wildbraad en alles wat zy van Vruchten by der hand kunnen krygen, dan word 'er helder omgedronken, en het Feeſt met danſſen beſlooten.

De Othomacquen hebben eene byzondere gewoonte in het trouwen. Als de Jongelingen huwbaar worden, geeven zy hen tot Vrouwen de oudſte Weduwen van het Dorp, doch als die Vrouwen ſterven, mogen zy weder met een jong Meisje trouwen. De reeden die zy daar van geeven is, dat als een Jongman met een jong Meisje paart, twee Kinderen te ſaamen gevoegd worden, die zich de zorg van het Huishouden niet verſtaan; daar een oude Vrouw, hem onderricht wat hy tot beſtaan noodig heeft Ik geloof dat deeze wet door de Gryſaarts is uitgevonden, om alle de jonge Meisjes voor zich te behouden, het geen ſomtyds al eenige ongeregeldheden veroorzaakt.

Schoon de veelwyvery by hen geoorloofd is, vergenoegen de meeſten zich met twee of drie Vrouwen, en wanneer zy 'er meerder neemen, word zulks als een teken van vermogen en grootheid aangemerkt, om dat zy dezelve voor geſchenken van Wildt en diergelyke van de Ouders moeten koopen of inruilen; zo was 'er een Capitein van de Caraiben, die dertig Vrouwen van verſcheidene Natien had.

Dewyl zeldſaam deeze Vrouwen in vrede te ſaamen leeven, heeft gemeen-

meenlyk ieder haar byzonder Huis, daar zy met haare Kinderen woonen. Het Wild of de Visch, door den Man gevangen, verdeeld hy onder haar naar maate van het getal hunner Kinderen; ten tyde der maaltyd, word een Mat op de Grond gespreid, welke voor een Tafel verstrekt, daar de Man aan gaat zitten en ieder Vrouw haar gerecht van Vleesch, een Cassave koek, of een Brood van Maïz brengt, waarna zy zich naar buiten begeeft zonder hem een woord toe te spreeken, niet zorgende of hy 'er van eet of niet. Na eenigen tyd, brengt ieder Vrouw een Calabas met Chica, of anderen Drank, welke zy den Man voorzet om te drinken; de Maaltyd gedaan zynde neemt de Vrouw het overschot met zich, om met haare Kinderen te eeten. Ieder Vrouw heeft ook haar gedeelte van het Land om te bewerken, na dat het de Man heeft schoongemaakt, het welk zy bezaaijen, zonder haare Buuren eenigszins te benadeelen; nogthans ontstaan 'er dikwyls onder hen deswegens hevige krakeelen.

Waar uit men zien kan, dat de Vrouwen hen als Slavinnen moeten ten dienst staan, en niet alleen voor de Kinderen en de Huishouding zorgen, maar ook zelfs het Land beplanten, bezaaijen en de Vruchten inzamelen, Hout en Water haalen, en wat verder tot bereiding van hunne Spyzen en Dranken noodig is; ja somtyds de kost voor hunne Mannen zoeken, welke zich alleen met jaagen en visschen ophouden, en haar dan nog noodzaaken het geschotene Wild zelf te haalen, terwyl zy luy en ledig in de Hamak liggen, en hunne Beenen niet gebruiken dan ten Oorlog, tot den Koophandel, tot een Dansfeest, of op de Jagt en ter Visschery uitgaande.

Als hunne Vrouwen hen niet langer aanstaan, scheiden zy van dezelven en zenden haar weg, zonder zich over haar onderhoud te bekommeren; echter is het gewoonlyk, dat de Vader de Kinderen by zich houd.

Andere Volken neemen alleenig de Vrouwen voor zekeren tyd, welke verstreken zynde, ieder zich weder naar een ander Man of Vrouw begeeft.

Wanneer de Vrouwen van een Kind bevallen, het welk gemeenlyk zeer voorspoedig toegaat, wasschen zy het zelve in de rivier af, en draagen het in een Hangmatje van Linnen of Katoen, op den Rug, afhangende van de rechter naar de slinker zyde. De meeste van die Volken hebben een belachlyke gewoonte; de Man onthoud zich, naar de geboorte van het Kind,

 eenige

eenige dagen van allen arbeid, als mede van ſterken Drank, welke zy geloven voor de gezondheid van den Jonggeborenen nadeelig te zullen zyn, (: waaruit het vertelſel geſproten is dat de Mannen in plaatſe der Vrouwen, de kraam zouden uithouden:) ja in Cajenne moet de Man, als zyn Vrouw voor de eerſtemaal bevalt, in zyn Hamak, die boven aan de Zolder is opgehangen, blyven liggen, men geeft hem weinig of niet te eeten, dan alleen wat Caſſave en Water, om het leeven te behouden. Na eenige Weeken deeze ſtrenge vaſten uitgehouden te hebben, laat men hem uit zyn Hamak, en men maakt met groote Viſchgraaten, of de Tanden van de Agoury, eene menigte van krabben en ſneeden op verſcheidene deelen van zyn Lichaam, en dikwyls geeft men hem eenige zweepſlagen daarenboven. Na deeze plegtigheid, moet de jonge Vader zyn Vrouw, voor eenige Maanden, verlaaten, en zich in dienſt begeeven van den een of anderen ouden Indiaan, welke hem, geduurende dien tyd, als zyn Slaaf behandelt. Ondertuſſchen moet hy zich onthouden van Hertevleeſch, Spek en ander grof Wildbraad; hy mag ook met geen groote Byl Hout hakken, zulks zou het Kind benadeelen. Deeze tyd zyner Slaverny verlopen zynde, gaat hy op de Krabbenvangſt, en een goede Zoode gevangen hebbende, recht hy een groote Maaltyd aan, daar braaf gedronken word, en vervolgens word de Man, met veel ſtaatſie, by zyn Vrouw te huis gebragt.

Het word by die meeſte Volken als een zeker teken van Overſpel genomen, dat een Vrouw van Tweelingen bevalt; welke daar over door haare gebuuren beſpot, en door den Man met een ſtrenge Geeſſeling geſtraft word: waarom zy de gewoonte hebben een der Tweelingen, of als de Kinderen mismaakt zyn, eer de Man het te weeten komt, te dooden en te begraven.

De Salivas hebben de gewoonte, hunne Kinderen op den achtſten Dag te beſnyden; doch zy verſtaan zich het Stuk zo weinig, dat 'er veelen aan die verrichting ſterven. Dit heeft mede plaats by de Guamos en Othomacquen, allen aan de Oronoque woonende.

Onder ſommigen is ook een gebruik, dat by de geboorte van een Dochter de Moeder ten eerſten haar werk maakt, om het Kind even onder de kniën en boven de enkels zeer ſtyf te bewinden, met vier

breede en dikke Banden, gemaakt van de Draaden van Pita, het welk zy tot de dood om de beenen moet behouden: het Vleesch door die banden geperst, word door de groei naar de Kuiten uitgezet, waar door dezelve tot een mismaakte dikte uitwassen, het welk by hen tot een groote schoonheid verstrekt.

Niet minder bespottelyk is de gewoonte die de Vrouwe der Abani, aan de Oronoque, hebben. Zy steeken in de lel van de Ooren hunner Dochters, nog klein zynde, een gat, het welk zy, van tyd tot tyd, verwyden; zo dat als zy tot Huwbare Jaaren gekomen zyn, aan ieder Oor een Ring van Vlees hangt, daar wel een Ey ingestoken kan worden: deeze zyn de eenigen niet, die hunne Ooren dus mismaaken; Herrera (*a*) verzekert dat de Spanjaards, landende by de golf van Honduras, de Ooren der Vrouwen zodaanig doorboord vonden; waarom zy de Kust noemden *Costa de Oreja*, of de Kust der Ooren, gelyk dezelve nog alzo op verscheidene oude Kaarten staat aangetekend.

Sommigen vinden een byzondere Schoonheid, in de Voor- en Achterhoofden plat te hebben; gelyk de Tapouyranas door ons te vooren reeds aangehaald.

Nooit slaan zy hunne Kinderen, noch hebben eenige andere wyze van tuchtigingen; zy bestraffen hen zelden over hunne misslagen; alle hunne opvoeding bestaat in hen van jongs af aan in het zwemmen, visschen, schieten met Pylen, en het maaken van de noodwendigheden tot hun gebruik, te onderwyzen, in welke oefeningen zy ook uitmunten.

Zy maaken veel werk van hunne Kinderen zo lang zy nog jong zyn, maar als deeze tot de Jaaren van Jongelingschap gekomen zyn, bemoeien zy zich niet met hen en achten hen even als vreemden. Zy zullen hen niets gebieden, niet tegenspreeken noch bestraffen, het geen zy ook niet durven doen; daar wy een klein bewys van zullen bybrengen: een Caraibisch Indiaan, uit de Spaansche Bezittingen, een geringe berisping aan zyn Zoon in tegenwoordigheid van een Spanjaard gegeeven hebbende, wierd de Zoon hier over zeer vergramd, en gaf den Vader een slag. De Spanjaard over

(*a*) Decad: I. Lid: 5. Cap. 6.

over dit gedrag zich ergerende, beſtrafte de Caraibe wegens zyne verdraagzaamheid, en zette hem aan die ſtoutheit van zyn' Zoon ſtreng te ſtraffen. De Indiaan antwoordde hem: *Meend gy dat onze Kinderen zyn als de uwe? Dat is zo niet, en zo ik myn Zoon over die daad beſtrafte, zoude hy, groot geworden zynde, my daar over dooden.*

Deeze Volken zyn aan weinig Ziektes onderhevig; dat men voornaamelyk toeſchryft aan hunne eenvoudige Spyze en ſterke Oefeningen: men vindt 'er byna geen die mismaakt of gebreklyk zyn: zy zyn ſterk van natuur; veelen bereiken een hoogen, ja, zo men ſommige gelooven wilde, een ongelooflyken Ouderdom van booven de honderd en honderd en vyftig jaaren: echter zyn zy veel onderworpen aan een ſoort van gezwel aan de Keel, (daar men de oorzaak van toeſchryft aan het eeten van raauw Vleeſch) aan Borſtziektes, en Kinderpokken, die zeer gevaarlyk zyn. De Jawes, zynde een ſoort van kwaade Ziekte, is by hen een gemeene kwaal, en zo beſmetlyk dat een Vlieg op zo een Menſch gezeeten hebbende zich op eenig open of gewond deel van een ander plaatſende, die beſmetting overbrengt, het geen veel Europeaanen hebben ondervonden: deeze Ziekte beſtaat eigenlyk in groote zweeren, ſomtyds ter grootte van een Gulden: als de Zweer ryp is, het welk men aan de geelte van dezelve beſpeurt, brengt men de Lyder na de Rivier, daar men hem waſcht, waarna na hy met het uitgeperſte Sap van Limmeties, 't welk ten dien einde op het Vuur gekookt is, en eenige fyn gemaakte Smitskoolen daar in gemengd, zo heet word mede gevreeven, dat de geneezing zeer bevorderd.

Zy zyn ook veel onderworpen aan de Perſing of Roodeloop, welke door het eeten van raauwe of onrype Vruchten word veroorſaakt. Mede is 'er een kwaal de Landziekte genaamd, zynde een ſoort van Scorbut, verzeld met zwaare pynen in het Hoofd, Duizelingen, en verdere onheilen: onder de Kwaalen of Ziektes mag men wel tellen de Mebiky of Sieken, zynde zeker ſlag van Gewurmte, dat wy in 't vervolg zullen beſchryven.

Hunne Zieken behandelen zy zeer onachtzaam en liefdeloos; zonder zelfs acht te ſlaan of het hun Ouders of andere Naaſtbeſtaanden zyn die Ziek-

ziek leggen. 't Is hen genoeg, het voefel by den Zieken onder zyn Hamak neêr te zetten, zonder een enkel woord te fpreeken, veel min zich te bekreunen of zy daar van nuttigen of niet. Ondertuffchen zullen de Zieken nooit klaagen of eenig gerucht maaken, welke fmart zy ook gevoelen mogen: en de meeften van hen fterven met een verwonderlyke geruftheid.

Zy hebben eenige Geneesmiddelen en Kruiden, waar van zy de krachten weeten, en welke zy dikwyls met goed gevolg gebruiken; doch in gevaarlyke Ziektes haalen zy een hunner Pageyers, zynde hunne Priefters en te gelyk Geneesmeefters, om den *Jawahu* of Duivel, die zy gelooven dat hen de Ziekte toezend; te bezweeren: deeze bedrieger begeeft zich des nachts alleen by den Zieken, hebbende een ronde Calabas, die zy *Wieda* noemen, waarin zy gelooven eenige Duivels te zyn. Hy doet in dezelve eenige kleine Steenen, blaaft daar in, en fchud dezelve heen en weder, om, zo hy voorgeeft, de daar in beflotene Duivels te noodzaaken hunne medemakkers, die den Zieken het ongemak aan doen, op te zoeken; daar toe raaft en fchreeuwt hy den gantfchen nacht door, en maakt allerlei geluid als van een Aap, Tyger, Papegaay en andere Gediertes, ja deeze knaapen weeten hunne ftemmen zodaanig te veranderen en te bedwingen, dat men, buiten de Hut ftaande, zoude meenen dat een tweede Perfoon met hen fprak, en zyn vraagen beantwoordde: komt de Lyder te fterven, heeft hy altoos zyne uitvluchten, of de Kranke heeft veel kwaad gedaan, of te lang gewacht, of de *Jawahu* heeft hem gezegd, dat hy te veel ververtoornt was, om hem te helpen; maar heeft hy het geluk dat de Zieke wederom bekomt, wordt de Pageyer rykelyk voor zyne moeite betaald, en men geeft hem alles wat hy begeerd, al was het de Vrouw of de Dochter van den Lyder zelve.

De Othomacquen befproeijen geduurig den Zieken met koud Water, waar door zy hem te fchielyker voorthelpen.

De Guabajas en Chirocoas bedekken hunne Zieken met natte Klei, of zetten hen tot den Hals toe in het Water, om de Koorts te verdryven; het geen zy dikwyls befterven; nogthans gaan zy in hun gebruik voort.

De Lykplegtigheden zyn onder alle deeze Volken dezelve niet, maar

E ver-

verscheiden, ja zelfs verschillen zy somtyds onder eene natie, naar de plaatsen die zy bewoonen.

By het overlyden der meeste Indiaanen, en voor al der Arowakken, leggen de naaste Vrienden hunne Kleinodiën af, en gaan, voor een korten tyd, gantsch naakt; zynde dit hun gewoonte van rouw draagen. Zy maaken een onophoudelyk geschreeuw en misbaar, tot dat het Lichaam ter Aarden besteld is, waar toe zy een menigte van Mannen en Vrouwen nodigen. Het Lyk word alvoorens gewaschen, het Hooft met Oly bestreeken, in een Katoene Hamak gestooken, en in een groote ronde kuil, die van onderen holachtig uitgegraaven en met Latten van Manikolen belegd is, neergelaaten zo dat de doode wel twee Voeten van de grond blyft, in een zittende gestalte. Vervolgens word zyn Huisraad, als van Katoenen lappen, Trompen, Schaaren, Messen, Spiegels (het geen zy van de onzen inruilen) benevens Pyl en Boog met hem begraaven: waar by zyn Vrienden nog dergelyke geschenken voegen, om hem in de andere Waereld van gebruik te zyn, en daar Kost en Drank voor te kunnen ruilen; dan ligt iemand der Vrienden een Plank op het Graf, op dat de Aarde den Dooden niet zoude raaken, daar na dekken eenige Vrouwen het zelve met Bladeren, en dan met Aarde toe, terwyl de andere Vrouwen, geduurende deeze plegtigheid een yslyk misbaar met huilen en klaagen maaken. Doch omtrent hunne Capiteinen, en Vaders van het Huisgezin gebruiken zy meerder plegtigheden. Zy begraaven het Lyk met alles wat de overledene heeft nagelaten, in zyn eigen Huis of Hut, welke zy eerst een jaar naderhand komen bewoonen, doch zo 'er veel te gelyk in hun Dorp komen te overlyden, vertrekken zy daar van daan, zeggende dat de Duivel deeze plaats gestraft heeft. Tot deeze begraafnissen worden alle de nabuurige Indiaanen genodigd, en hen word rykelyk Pernou en Bertia of Bassia geschonken. Dan plaatsen zy zich in twee kringen, hebbende in ieder hand een lange Zweep van Pita, waar mede zy malkander beurtelings zodaanig om de beenen slaan, dat men tusschen de kniën en enkels geen duim kan zetten, daar zich geen bloedige streepen vertoonen; terwyl de Vrouwen, met jammerlyk gehuil en geschreeuw klaagen *wie hem nu tegens hunne Vyanden zal beschermen, voor de Weduwe of Kinderen gaan jaagen, visschen,*

Krabben vangen enz: en dus word dit Feeſt met ſterk drinken, geduurende den gantſchen nacht, beſlooten.

Een jaar na het overlyden, komen de Indiaanen hunne Dooden betreuren, en een groot Vuur om de Grafſteeden maaken, rondom 't welke zy joelen en danſſen, drinkende zo lang, tot dat zy moeten overgeeven, om daar door te toonen dat zy van droefheid ziek zyn.

By de Warouwen of Guaraunos, aan de Oronoque, word het Lyk in de rivier geworpen doch gebonden aan een Touw, wiens een einde aan een Boom is vaſt gemaakt, op dat het niet wegdryve, ſtraks komen zekere Viſſchen, *Guacantos* genaamd, die op Menſchenvlees aazen, en eeten al het Vleeſch op, zo dat des anderen daags morgens niets overblyft dan het geraamte, het welk zy uit het Water haalen. Vervolgens doen zy de Beenderen in een Korf verſierd met glazen Kraalen van onderſcheidene Kleuren, dezelve zodaanig ſchikkende, dat het Hooft vlak onder het dekzel geplaatſt komt. Zulks gedaan zynde, hangen zy deeze Mandjes aan de Zolders hunner Huizen.

De Achaguas gebruiken dezelve plegtigheden als de Arowakken omtrent hunne Capiteinen, behalve dat de binnenſte laag van het Graf met zwaare Klei word dicht geſtreeken, en de barſten die daar in komen ten eerſte geſtopt worden, op dat de Mieren de ruſt der overledenen niet zullen verſtooren.

De Caraiben hebben de gewoonte by het overlyden hunner Capiteinen, het Lichaam te leggen in een Katoenen Hamak, aan de eindes van de Zolder vaſtgemaakt; de Vrouwen van den overledenen plaatſen zich dan rondom, beurtelings opſtaande: geen vier en- twintig Uuren daar na begint het Lyk, door de groote hitte, te ſtinken en te bederven, waar door een groote menigte van Vliegen derwaards worden gelokt, welke zy genoodzaakt zyn geduurende dertig Dagen af te jaagen, zonder dat 'er aldien tyd zich eene op het doode Lichaam mag nederzetten. Zo dra de dag der begraafniſſe is gekomen, zetten de naaſte Vrienden de Wapenen van den overledene naaſt het Lyk aan de eene zyde, en noodzaaken eene van zyne Vrouwen, welke gemeenlyk de oudſte is, aan de andere zyde in het graf te gaan zitten, om haar Man te verzellen en in de andere Waereld te kunnen bedienen,

welke dus levendig met hem word begraaven: deeze plegtigheid volvoerd zynde, neemt de oudste Zoon de erfenis zyns Vaders, benevens zyne Vrouwen naar zich, en als het jaar is verstreeken, worden de Beenderen opgegraaven, die zy in een Doos of Korf vergaderen, en aan de Zolder ter gedachtenisse ophangen..

Zy verbranden ook wel hunne Lyken met al wat de overledene bezeeten heeft, als mede zyne Slaaven: gelyk ook eenige, de Beenderen hunner Capiteinen.

Verscheidene Volkeren dragen rouw over hunne nabestaanden. De Jiraias, Ayricas en eenige anderen besmeeren hun gansch Lichaam met eene zwarte Verw, welke van eene vrucht, Jagua genaamd, gemaakt word en zo vasthoudende is, dat zy niet kan afgewaschen worden. De Vrouw, Kinderen, en Broeders en Zusters van den overledenen beschilderen zich daar mede van het hooft tot de voeten, waar door zy zo zwart als Negers gelyken. De Vrienden in de tweede graad, verwen alleen de Voeten, Beenen en Armen, en een gedeelte, van het Aangezicht; de verderen vryven 'er zich alleen de Handen en Voeten, en eenige vlakken in het Aangezicht mede; hun rouw duurt een jaar, binnen welken Tyd zy niet mogen trouwen.

Eenigen deezer Natiën verzellen haare begraafnissen met een naar en droevig Muzyk, met een soort van Bassons en Fluitten van verscheidene grootte, uit Riet gemaakt. De Mans, met deeze Instrumenten voorzien en gekoomen aan de plaats der begraafnis, gaan de Jongelingen in een ry zitten, waar achter de Mans zich plaatsen, gelyk aan de andere zyde de Meysjes, waar achter de Vrouwen geplaatst zyn. De Weduwe, of Weduwnaar begint als dan op een droevige toon al schreyende uit te schreeuwen: *Ach ongelukkige als wy zyn! hy of zy is dood! hoe ongelukkig zyn wy!* zonder iets meer Alle welke woorden op dezelfde toon door de omstanders herhaald worden, het welk gevoegd by het naar geluid van hunne Bassons en Fluitten en het misbaar der Vrouwen en Kinderen, een akeliger treurtoon veroorzaakt, dan men zich wel zouden kunnen verbeelden.

De Annibali, en eenige anderen, hebben zodanig een schrik voor den Dood,

Dood, dat zo ras zy een der hunnen in zyn Huis hebben begraaven, zy allen niet alleen hun Dorp, maar ook hunne Landeryen verlaaten en tien of twaalf Mylen verder op een nieuwe Woonplaats ſtichten: De reden hier van gevraagd zynde, is hun antwoord: dat zy, zo ras de Dood onder hen gekoomen is, zich in zyn byweezen niet zeker achten; anderen verlaaten hunne Dorpen niet, maar verbranden het Huis, met de Matten, en de Wapenen van den overledenen, om alzo den Dood met hem te verbranden.

Om een Capitein, zynde hun hoofd, die het bevel in den Oorlog voert, ſchoon hy in de Burgerlyke Regeeringswyze niets heeft te zeggen; te verkiezen, hadden zy oudstyds, gelyk ook nog by eenige verafgelegene Indiaanen, buitengewoone plegtigheden. Zy vergaderden de Indiaanen van hunne Dorpen, alwaar rykelyk Pernau en andere Dranken, gelyk op alle hunne vergaderingen en Feeſten, geſchonken wierden en door de ſchoonſte jonge Dochters in een Callabas, die zy met drie of vier Vingeren daar in, en de Duym daar buiten vaſt hielden, rond gebragt, zonder dat iemand anders de Callabas met vinger of hand mogt aanraken; vervolgens wierd die geene die tot Capitein ſtond verkooren te worden, waar toe zy meeſt altoos den ſtoutſten en beſten Boogſchutter neemen, verzeld door twee of drie andere Capiteinen, die hem geſtadig tot dapperheid aanmaanden, in de vergadering gebragt; wanneer hy zich in het midden ſtelde met de handen op het hooft: de andere Capiteinen namen ieder een *Maquary*, zynde een gevlochte Zweep van Pita, omtrent vyf Voeten lang, onder dik, en aan het einde ſmal toelopende, en ſloegen hem beurtelings om het Lyf, zo dat 'er tuſſchen de Oxelen en de Buik weinig van de huit heel bleef, maar alles in ſtukken wierd geſlagen, zonder dat hy het minſte bewys van pyn mogt geeven: voorts wierd hy op een Houten Rooſter of Berbecot gelegd, en met Bladeren bedekt waar onder men een klein Vuur ſtookte; indien hy bezweem, wierd hy daar afgenomen en met Water over het Aangezicht beſproeid, vervolgens met acht of negen ſlagen van ieder der Capiteinen begroet, en in een klein vierkant Vertrek, daar zyn Hamak kan hangen, gebragt, om uit te ruſten, terwyl de Vrouwen Liederen zongen tot eere van hunne dapperheid; deeze proef moeſt twee of drie maalen

 herhaalt

herhaalt worden eer hy tot Capitein verkooren wierd: indien hy getrouwt was, kreeg zyn Vrouw mede twee of drie ſlagen, om aan de eer en dapperheid van haaren Man deelachtig te zyn; in 't algemeen beſtaat hun meeſte moed en onverſchrokkentheid in ſlagen te verdraagen, wyl de meeſte van hen, buiten de Caraiben die veel moed bezitten, groote bloodaarts zyn, waar van wy een klein voorbeeld zullen bybrengen. Zekere Capitein of Uil der Arowakken, in de Colonie van Berbice, *Kakkebaretje* genaamd, woonende in het Dorp Abary, was gevalilg aan het Fort van die Volkplanting gekomen met ſommigen van zyn Volk, om eenige Waaren te verhandelen, wanneer etlyke Engelſche Vrybuiters, in den jaare 1665. met een Bark van tien Stukken, het Fort aantaſten; de Indiaanen namen de vlucht naar de Boſſchen, doch gemelde Capitein om zyn kloekmoedigheid te toonen, bleef by de Blanken, maar verſchrikt door het gebulder van het Canon, het welk omtrent een half Uur duurde, kroop hy in een ledige Suikerkeetel, die in het Magazyn ſtond, dezelve niet weinig bevuilende; in deeze geſtalte nog bevende gevonden zynde, wierd hy zeer beſpot; echter weder by zyne Indiaanen gekomen, beſtrafte hy hen over hunne lafhartigheid, en roemde dat de Nederlanders de behoudenis hunner Sterkte voor een groot gedeelte aan zyne dapperheid verſchuldigd waren. Doch tegenwoordig worden by de verkiezing van een Capitein der Indiaanen, die by de Nederlandſche Bezittingen woonen, dergelyke plegtigheden niet gebruikt; wyl dezelve tot die waardigheid door de Gouverneurs der Coloniën verheeven worden, die hem, zo als wy nader zullen zeggen, eenige geſchenken doet, en leſſen van gehoorzaamheid geeft.

ZEVEN-

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Beſchryvinge van hunne Taal, Reizen, Oorlogen, Vreede, en van hun Muzyk.

Een algemeene Taal, gelyk in ſommige andere gedeeltens van Zuid-America, onder de Indiaanen geſproken word, is onder hen die Guiana bewoonen onbekend; zynde dezelve genoegſaam zo verſcheiden als 'er Natiën gevonden worden: niettegenſtaande deeze verſcheidenheid van Taalen, worden eenige voor de Moedertaal gehouden, en anderen meent men daar van afkomſtig te zyn; zo dat wanneer men de eerſtgenoemden eenigszins verſtaat, de laatſten met weinig moeite kunnen begrepen worden. By voorbeeld, van de *Betoya* en *Jirara* Taalen, welke voor de Moedertaalen gehouden worden, zyn herkomſtig die van *Situfa*, *Ayrica*, *Ele*, *Lucalia*, *Jabue*, *Arauca*, *Qualifay*, *Anabali*, *Lolaca* en *Atabaca*. De *Caraibiſche* heeft voortgebragt die van *Guajana*, *Palenca*, *Guiry*, *Guaquiri*, *Mapuy* en *Cumanagota*. De *Aturi* Taal is oorſprongelyk van de *Salivaſche*. De *Guaijivaſche* heeft verſcheidene woorden die by de *Chiricòas* in gebruik zyn.

Men heeft nog niet ontdekt of de Taal der *Achaguas*, welke de zachſte, ſierlykſte en gemakkelykſte om uit te ſpreeken is, voor een Hooftaal of oorſpronkelyke te houden zy: van welke veele woorden by de *Maypùre* zyn overgenomen.

Zeer verſchillende is ook de wyze op welke zy haar woorden uitſpreeken: de Natie der *Nouragues* ſpreeken enkel met de keel; die der *Salivas* door de neus; geenen ſchynen de woorden uit de longen te haalen, nog anderen ſpreeken zo onverbeeldlyk ras, gelyk de *Guaijivas* de *Chiricòas*, de *Othomacquen* en de *Guaraunos*; dat zy een woord van negen of tien lettergreepen, in minder tyd voortbrengen, dan wy een woord van drie of vier letteren.

Wat

Wat hunne Reizen aanbelangd, die gaan langzaam voort, wyl zy zich ophouden, om alle kleinigheden die hen voorkomen, ja het minfte Vogeltje dat hen ontmoet verfchaft 'er ftoffe tot redenkaveling en ophouding in hunnen Togt, (geloovende zy voor gewis, dat de Vogelen, 't zy klein of groot, een onderfcheidene taal hebben, welke dezelven maar alleen begrypen, doch voor hen onverftaanbaar is; dus zy, zo dra een Vogel eenig geluid geeft, aan hem vraagen: *wat is 't dat gy ons zeggen wilde?* waarom men hen nooit zal vraagen: hoe is die Vogel genaamd? Maar wel, wat zegt die Vogel? dan geeven zy aan dezelve een naam overeenkomftig met het geluid of antwoord dat zy hem toeëigenen; zo zullen zy, by voorbeeld, een Hen, *Tocara* noemen, de Haan, *Totelelo* enz.

De geringfte oorzaaken geeven hen aanleiding tot Oorlog; niet alleen zodanige wettige redenen, wanneer men hunne Landen inneemt of zich daar in veftigd, maar de minfte belediging één hunner Natie aangedaan geeft daar ftoffe toe. Hunne aangeboorne wraakzucht zullen zy trachten te voldoen, al was het over eenig ongelyk hunne Voorouderen aangedaan, of over Vyandlykheden, die voor lange jaaren met andere Natiën beftaan hebben. Dus een Oorlog daar zelden ten einde loop zonder dat de zwakfte byna geheel uitgeroeid of verjaagd word.

By fommigen, is het genoeg, dat zy het geluid van een Trommel hooren, of dat een Indiaan, zonder een woord te fpreeken, een Pyl fteekt in een openbaare plaats, het geen by die Volken zo veel als een Oorlogs Verklaring is, en onder hen *de Pyl te loopen* werdt genaamd.

Zy doen nooit befliffende Veldflaagen, of Belegeringen, wyl hunne Dorpen openliggen; zo dat hunne Oorlogen alleenlyk beftaan in hinderlaagen, fchermutfelingen, en het afloopen van Dorpen, om eenige gevangenen te bekoomen.

De Oorlog beftemt zynde, zend de Capitein een Kaart, zynde zo als gezegd is een Kerfftok of Snoer van Rieten, vervolgens ter befcheidener tyd op de verfamelplaats gekomen zynde, maaken zy zich een gantfch Etmaal vrolyk, en dan raadpleegen de Capiteinen met malkanderen over hunne onderneemingen, die ook niet geheim gehouden worden,

den, wyl de Vrouwen en Kinderen zulks weeten; doch men kent hier geen verraad nog verraders. Indien zy met Cano's een togt onderneemen zyn in elk Cano, behalve de Mannen, twee of drie Vrouwen, om den Drank te maaken, en de Mannen te bedienen. Zy vaaren dan niet als by nacht, om hunne Vyanden te verraſſen en niet ontdekt te worden, en verſteeken zich by dag in de Boſſehen, terwyl zy hunne Cano's onder afgekapte Takken verbergen, die zy zo behendig weeten te ſchikken, dat men dezelve niet gewaar kan worden. Indien zy hunne Vyanden in grooter overmagt in de eene of andere Kreek beſpeuren, hakken zy eenige Boomen aan den kant tot dat zy op het vallen ſtaan, maaken ze met koorden vaſt, en laatenze op hunne Vyanden neêrſtorten, of wel verſperren door de omgekapte Boomen, den uitgang en het hooger inkoomen der kreeken, vooral, als zy met Blanken te doen hebben, welke zy dan uit de Zwampen, en achter de Struiken ſtaande, doodſchieten, zonder dat de Blanken hen kunnen zien, of zich tegens dezelven verweeren.

Zo ras zy hunne Vyanden naderen, maaken zy een afgryslyk geſchreeuw, en geeven in de eerſte woede geen lyfsgenade, doch naderhand zoeken zy gevangenen te bekomen, wanneer zy de Vrouwen en Kinderen in zwaare dienſtbaarheid houden, ten zy zy dezelven aan de Europeërs kunnen verkoopen. Zo zy van hunne Vyanden werden afgeſlagen, gaan zy ſtil in hunne Carbets op de hurken zitten zonder veel te ſpreeken, houden zich ziek, en laaten eenige Dranken klaar maaken, daar zy zo veel van drinken, dat zy moeten overgeeven; waar na zy kwanswys weder gezond worden.

Doch zo zy in hun oogmerk ſlaagen, de overwinning behaalen, en het een of ander Dorp overrompelen, zyn de gevangenen beklaagens waardig; dezelve wierden eertyds en nog by de Caraiben, en Indiaanen hooger op en verder van de Europeërs woonende, geduurende de tyd van drie of vier Weeken wel bewaard, en kreegen inmiddels goede Spyze en Drank, op dat zy met een friſſchen moed ter Dood mogten gaan: de dag gekomen zynde, wierd een menigte van Pernou gemaakt, en de gevangene tegen de middag, als in Triumph, van het eene Huis naar het andere gebragt, daar zy hem ſomtyds wel met ſlaagen, uit wraake over hunne verſlagene Vrien-

den, mishandelden: als de Zon aan het ondergaan was, vroeg een der Capiteinen: *Of hy de Zon wel zag?* waarop ja geantwoord zynde, zeide de Capitein: *Gy zult hem niet weder zien.* Zynde dit de uitſpraak van zyn Doodvonnis, tegen den avond gaaven zy hem ten eeten en te drinken, zo veel hy begeerde, vervolgens wierden hem de Handen op den Rug en aan ieder Been een Touw gebonden, en hy wierdt in 't midden van zyne Vyanden geſteld, die rondom Vuuren ontſtooken hadden en met een ſoort van Toortſen gewapend waren.

Voorts ſprak hem de oudſte Capitein aan, en zeide: *Uw Volk heeft myn Vrienden gevangen, en zodanig gehandeld.* Waar op hy, met zyn brandende Toorts, op hem aanviel, en ſtiet hem dezelve in het Aangezicht of op het Lichaam, 't welk door alle de omſtanders gevolgd wierd, die hem op de gevoeligſte plaatſen van zyn Lyf brandden, en met de touwen heen en weêr ſcheurden; indien hy bezwymde gaven zy hem eenige tuſſchenpoozingen en lieten hem drinken, waarop zy met deeze pyningingen voortgongen, terwyl deeze elendige dit alles gemeenlyk met de grootſte hardvochtigheid en zonder eenig bewys van pyn uitſtont. Deeze folteringen duurde tot in den Morgenſtond; wanneer een Capitein hem met een Knodts of Houten Zwaardt de Harſſens inſloeg: waar na een ieder op het Lyk aanviel, en een ſtuk uit zyn Lichaam trachte te ſnyden, het welk zy in hun Peperpot deeden, en vervolgens op aten: waar van zy de naam van Cannibaalen of Menſcheneeters hebben gekreegen, ſchoon het Menſchenvleeſch hun dagelyks voedſel niet is, maar alleenlyk tot verzadiging hunner wraakluſt wordt genuttigd, en om zich verſchrikkelyk te maaken by hunne Vyanden.

Het gebeente wierd begraven, uitgezonderd eenige beenen daar zy Fluiten van maakten. Inmiddels zongen de Vrouwen zekere Liederen, in welke verhaald wierden, de pyningen aan hunne Vrienden, door de Vyanden gedaan, en de ſtoutmoedigheid haarer Mannen, die dit zo ſtrengelyk op hunne Vyanden wreekten.

De meeſten deezer plegtigheden en wreedheden zyn eigen aan alle de Inwooners van dit Land, ſchoon de geenen die dichte by de Bezittingen der Europeërs woonen, door de verkeering met hen, wat beſchaafder, en

van

van minder woeſten en wreeden aart, doch niet deugdzamer, geworden zyn. Zy verruilen meeſt alle hunne Gevangenen aan hen, behalve de zulken die vrye Natiën zyn, zo als in onze Colonien, alwaar zy dezelven niet mogen verkoopen, volgens een verdrag met hen gemaakt; gelyk wy daar van op zyn plaats nader zullen zeggen.

Somtyds gebeurd het, dat de Indiaanen nog wel Vreede maaken, 't welk dus toegaat: De eene party, die daar belang by heeft, nadert, met haar Geweer, tot de andere, en tot omtrent een halve Dagreizens van het Gehucht gekomen zynde, vaardigt zy eenigen af, om de Vreede en Vriendſchap aan te bieden. Zulks wordende aangenomen, vervorderen, de achtergebleeven, hunnen weg, tot aan het Dorp; daar partyën zig tegens over-elkander in een ſoort van Slagorde ſtellen, en eenigen tyd het verlies van hunne Naaſtbeſtaande, wederzyds, ten bitterſte verwyten: waar na zy, eenpaarig, de Wapenen op den grond ſmyten, met veel gejuich na elkander toe loopen, en de Vreede door een Gaſtmaal en Dansfeeſt beveſtigen.

De Muzyk Inſtrumenten die zy hebben, beſtaan in een ſoort van *Dwarsfluit*, van Riet of Been gemaakt, welke een vreemd Geluid geeft; en een hol ſtuk Hout of Trommel, als een Pomp, hebbende een gat onder en boven, daar een ſtuk Leer op is gehecht, op het welke zy met de Hand kloppen, het geen zeer verre kan gehoord worden.

Hunne Feeſten en Speeldagen vieren zy met drinken, zingen en ſpeelen; danſſende rondom een groot Vuur, als in een ronde Dans, zonder elkander by de hand te houden, zynde altoos het eene Been en de eene Hand in de lucht; doch hunne wyze van Danſen is veel eer een Loop dan een Dans.

Verders komen hunne zeeden en Gewoontes veelal met die der Braſilaanen en overige Volken van Zuid-America overeen.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving der tamme Boomen, Heeſters en Planten.

Schoon het buiten ons beſtek is een Natuurlyke Hiſtorie van dit Geweſt te geeven, heb ik echter noodig geoordeeld kortelyk aan te haalen de meeſte Boomen, Heeſters, Gewaſſen, Dieren, Vogelen en Viſſchen, die in Guiana worden gevonden. Weshalve zullen wy den beſcheiden Leezer de orde, door ons, in derzelver verdeeling gehouden, aantoonen. Wy verdeelen dezelve alleenlyk in tamme en wilde Boomen, Heeſters en Planten; en merken tevens aan, welke tot voedſel en nooddruft van den Menſch dienen, en welke hem, door vergift of anderszins, kunnen nadeelig zyn; voor zo verre zulks tot onze kenniſſe is gekomen.

Wy zullen dus eerſt melding maaken van de tamme Boomen, Heeſters en Planten: onder de eerſtgenoemden wordt geteld de *Advocaaten-Boom* of *Peer*, by de Indiaanen *Moeracco* genaamd, zynde een groote Boom, welkers Baſt en Hout graauwachtig is, de Bladeren langwerpig aan de uiteindes puntig, niet zeer dik en van een ſchoon groen; de Bloem rosachtig uit verſcheidene Bladen, kruiswyze geplaatſt, ſamengeſteld en dus naar een Star gelykende; de Vrucht is krom van Steel, van gedaante als een groote Peer, Bon Chretien genaamd, de Schil glad, dun, hoewel taai, ſterk en van een helder groene Kleur; van binnen is de Vrucht Vleeſchachtig, ligt groen, volkomen ryp zynde zo week als een Perſik, van weinig vaſtigheid, en wel met een Lepel te eeten; in 't midden der Vrucht vindt men een byna ronden Noot, ter grootte van een Abricoos, van een Pyramidaale gedaante, met een glad bruinachtig Vel 'er over; uit deezen Noot teelt men de Boom voort, doch deeze kan het verplanten niet wel verdraagen. Wanneer men den Noot in een' Linnen of Kattoenen lap doet, en daarop eenige Letteren met een Speld prikt, deelt hy aan het zelve een roode Kleur mede, welk zo vaſt is dat zy niet kan uitgedaan worden. Men heeft

heeft van dit ſoort het Mannelyk en Vrouwelyk geſlacht, welke, ter voortbrenging van de Vrucht, by malkander moeten geplant worden: het Mannetje draagt alleen Bloeſſem, welke verdort en afvalt; en het Wyfje brengt de Vrucht voort. De Vrucht is by de Inwooners zeer geacht; zy plukken dezelve nog onryp zynde, en laatenze een Dag of twee leggen tot zy ryp is, en eetenze met Peper en Zout, of, gelyk de Artiſchokken, wier ſmaak zy dan ook hebben, met een Saus van Peper en Azyn. Het gebruik deezer Vrucht is, behalve het voedzaame dat 'er in ſteekt, altoos zeer heilzaam, onverſchillig op wat wyze men dezelve nuttigt; dienende onder anderen tot verſterking van de Maag, en om den Buikloop te doen ophouden: en derzelver aftrekſel in Water gedronken doet (zegt men) zulken, die door een ſtoot of val in de Maag gekwetſt zyn, het geronnen bloed uitſpuwen.

Onder de Boomen die, in die Landſtreek, voor de beſte gerekend worden, telt men de *Mammei*-Boom (of Abricoos), onderſcheiden in Mannetje en Wyfje. Deeze Boom ſchiet piramidaalswyze wel ter hoogte van veertig of vyftig Voeten op. De Bladen blyven, 't geheele jaar door, groen, zynde ovaalachtig, aan het einde een weinig puntig, redelyk dik en zes of zeven Duimen lang van een helder groene Kleur.

De Takken zyn zeer glad van Schors, groot en bladeryk, geevende een ſchoone Schaduwe. De Baſt van den Boom is effen en grys; en het Hout witachtig, met zwaare en vaſte Vezelen. Tweemaal 's jaars brengt 'er deeze Boom Vruchten voort: hy heeft een roſachtige Bloem van vier rond hol openſtaande Bladen, of met de Kelk zes; uit de Kelk komt een ſtyltje voort, en, buiten het ſtyltje, nog zeer veele hairachtige korte Stampertjes, 't welke naderhand een byna ronde, en ſomtyds hartswyze vleezige Vrucht wordt, met een ſtompe punt van drie tot zeven Duim over 't kruis dik, bedekt met een gryze Schil ſterk en vaſt als Leer, zynde onder deeze Schil nog een dun vaſt geel Vlies. Het Vleeſch van de Vrucht is geelachtig, en van een aangenaame Smaak omtrent als een Abricoos. Men vindt in 't midden deezer Vrucht een, twee, of drie harde Pitten ter grootte van een kleine Kindre Vuiſt, plat aan de eene en robbelig aan de andere zyde, bevattende in zich een witte Amandel. Wanneer men dee-

ze Vrucht raauw eet, laat zy in den Mond een lekkeren Geur, maar eenigszins bitter en gomachtig: de gewoone wyze van die te eeten is, dat men dezelve in kleine ſtukjes ſnydt, en geduurende een Uur in Wyn en Suiker legt, waar door de bittere en gomachtige ſmaak benoomen wordt: dezelve wordt ook geſtoofd en geconfyt; zynde zeer goed voor de borſt, gezond en voedſaam.

De *Acajou-* of *Cachou*-Boom groeit ongemeen hoog, doorgaands zeer kwarlachtig, zynde de Schors graauw met eenige ſtreepen en vlakken. Deszelfs Hout, dat graauwachtig, ſterk, taai en zwaar is, kan ook zeer wel tot Timmerhout dienen; het heeft een lieflyken Reuk; en men wil dat het zelve onverrottelyk zoude zyn, als zynde aangevuld met een gomachtig, ſcherp en bitter Vocht, 't welke het tegen de Wurmen en Houtluizen beſchermt. De Bladen zyn groot en dik, van onderen rond, doch loopen aan 't einde ſpits toe; in 't midden zyn zy van een levendig en blinkend groen, met de randen rood en blaauwachtig. De Kelk der Bloem, welke voortkomt aan het einde des Voetſteels, is ovaal langwerpig; de Bloem beſtaat uit vyf lange ſmalle puntig toeloopende Bladen; de Bloeſſems, die by boſchen hangen, zyn zeer klein, van een ligt groen, vervuld met geele Stampertjes zo fyn als Hairen, waar van negen korter zyn dan de Kelk, en het tiende, dat onvruchtbaar is, tweemaal langer, boven op denzelven zitten geele ronde kleine Hoofdjes, maar in de Zaadſtof beſlooten is; het Styltje, dat omgeboogen is, heeft de lengte van de Bloembladen. De Vrucht beſtaat in een Noot, gelykende naar een Nier van een Haas, in gedaante en grootte, zynde een Duim dik, en aan weêrszyden plat. Aan deezen Noot zit een langwerpig ronde vleezige Vrucht, bedekt met een glad Vlies, vier of vyf Duimen lang en half zo breed over 't kruis; het eene einde 'er van, dat zich aan den Steel hecht, is wel een vyfde kleinder dan het andere dat aan den Noot zit. Dit Vlies is, eer de Vrucht ryp wordt, groen, maar verandert, ryp zynde, in een gryze en vervolgens roode Kleur. De Schil van den Noot heeft de dikte van een Schelling, is hard, taai en niet ligt om te breeken; opgeſneeden zynde komt 'er een dik Olyachtig Sap uit, zeer bitter en bytend. Deezen Noot beſluit in zich een Amandel van dezelve niervormige gedaante, bedekt met een dunne

ne bruine Schil; de Amandel is wit, Olyachtig en wel zo ſmaaklyk als een Hazelnoot, en overtreft zelfs, gebraaden zynde, de Kaſtanjes. Naar maate dat de Vrucht rypt, wordt de Kleur van groen, vuurrood voornaamelyk aan de Zonzyde. De Vrucht die achter den Noot zit, heeft noch Steen noch Pit, maar in plaatſe daar van een vochtige en mergachtige Stoffe als Gelee, bedekkende een menigte lange en loſſe Vezeltjes, welker ſmaak, nog onryp zynde, rynſch en ſcherp is, maar verandert, ryp zynde, in een friſch en aangenaam zoet; en ſtrekt den Zieken tot verkoeling.

Deeze Boom wordt uit Zaad gewonnen, groeit zeer langzaam en brengt geen Vruchten voort, voor dat hy in vette Gronden verplant wordt, en vyf of zeven jaaren oud is. Het Zaad deezes Booms is het *Anacardium Occidentale:* de buitenſte Schil daar van met een brandende Kaars aangeſtooken, geeft een Vlam van verſcheidene Kleuren.

De *Cocosboom*, die men oordeelt dat aldaar en in alle de warme Landen van America, is aangebragt uit de Maldiviſche en woeſte Eilanden van de Ooſtindiën, komt ras voort en ſchiet zeer hoog op; zyn Wortel, welke niet diep in den Grond werkt, is rondom met veele Vezelen bezet. De Stam is boven doorgaands dunner dan onder, groeijende by leden. Het Hart beſtaat uit taaie lange Vezels, met een klaar en ſcherp Vocht voorzien; boven aan de Kruin komen verſcheidene Takken als pluimen, aan weêrskanten bezet met lange ſmalle Bladen. Deeze Boom bloeit alle Maanden: de Bloemen zyn wit, komende by troſſen voort aan Takken ter lengte van twee Voeten, die tuſſchen de Bladeren uit den Stam ſchieten, de Bloemen aan dezelfde troſſen zyn Mannelyke of onvolmaakte Hermaphroditen die alleen het Zaad bereiden; en Vrouwelyke die de Vrucht voortbrengen. De Vrucht groeit als Troſſen Druiven, eenigszins driekantig, zynde ieder negen of tien Duim lang en zes of zeven Duim over 't kruis dik, bruin van Kleur, beſlooten in een hairachtige Schil bedekt met een bruin Vlies: dit alles 'er afgenoomen blyft de Noot nog vier of vyf Duim over zyn middellyn dik en zes of zeven Duim lang: boven aan den Steel zyn drie of vier ronde gaten ter groote van een vierde Duims, dewelke door een graauwe, zachte en ſponsachtige Stoffe geſlooten worden. Wanneer men den Noot onryp opent, loopt 'er een witachtige Melk uit, zoet en aan-

aangenaam van Smaak, doch die, van tyd tot tyd, naar maate dat de Vrucht ryper wordt, verdroogt en zich om de Schil zet als Bry, zynde dan goed om te eeten; wordende voorts zo hard als een Hazelnoot, waar van zy ook den smaak heeft, hebbende boven dien een Olyachtige en Balsemachtige Geur. Van deeze Melk maakt men ook Azyn: en van den Noot een goede Medicinale Oly.

Voorts is deeze Boom voor de Inwooners van veel nuttigheid: terwyl de Bladen tot dekking van de Huizen kunnen dienen; en van dezelven bewerken zy ook Manden en de meeste andere dingen die in Europa van Theenen gemaakt worden. De Bast van den Noot dient om Wandt of Touw van te maaken, de Schil tot Drinkschaalen, Lepels enz:, en de Kern verstrekt 'er tot een heilzaam Voedsel, gelyk mede de Melk voor een verkoelenden Drank.

De *Papajes*-Boom is onderscheiden in het Mannelyke en Vrouwelyke geslacht van een middelmaatige hoogte en dikte. Deszelfs Bladen zyn omtrent een Span lang en een Hand breed, veel gelykende naar een Wyngaardsblad, doch dieper ingesneeden: De Stam is bedekt met een geele geringde Bast. Het Mannetje bloeit altyd zonder Vrucht voort te brengen; welke Mannelyke Bloemen byna geen Kelk hebben: de Bloem zelve of de Corolla is eenbladig onder met een lange trechterswyze Buis, boven wyder, en breidt zich uit bladswyze in vyf lange smalle stompe verdeelingen, die byna plat liggen, doch aan het einde als een Schroef in een gerold zyn. De Helmstyltjes zyn ten getale van tien, boven uit de Buis oorspronkelyk, waar van om den anderen een laager zit, zynde langwerpig.

De Vrouwelyke Bloemen hebben een klein Kelkje met vyf Tandjes voorzien, tot de volmaaktheid der Vrucht door blyvende. De Bloemkrans is vyfbladig zeer lang spietswyze smal, aan beide zyden stomp, van onderen tot in het midden recht opstaande, dan met het bovenste einde zich buitenwaards naar beneeden buigende, de Eierstok is zeer kort en van een eyachtige rondte; de merken vyf, langwerpig, openstaande, afgeknotdst en aan de randen gekarteld; het Zaadvlies is een eenvakkige Besie, door vyf indrukzels hoekig. De Vrucht heeft, ryp zynde, de grootte van een Savoyse Kool, en is geel van Kleur, met ronde Zaaden, als Peper,

Peper, voorzien, en ſterk van Smaak als ſtarre Kers. Deeze Vrucht geopend zynde, loopt 'er een Melk uit, daar mem de *Laan* of blaauwe Verw' (waar mede de Indiaanen zich beſchilderen, en welke negen Dagen ſtand houdt) ten eerſte mede kan afwaſſchen. De Vrucht nog groen zynde, wordt geſchild en in ſtukken geſneeden, welke gekookt of geſtoofd de Smaak hebben van Europiſche Raapen. Het Zaad, in de Vrucht beſlooten, levert een Geneesmiddel uit tegen de Buikwurmen.

De Bloemen van de Mannelyke ſoort, gelyk ook de genoemde Vruchten, worden bewaard en naar Europa gezonden, welke in Suiker ingelegd, zo men voorgeeft, zeer verkoelende en hartſterkende zouden zyn.

De *Tamarindeboom* groeit redelyk hoog, en ſpreidt zich uit als een Zonneſcherm; de Takken zyn menigvuldig dicht by elkander, lang en bezet met kleene lange ſmalle Bladeren eenigszins gelykende naar dien van den Vlierboom, ligt groen van Kleur. Deszelfs Stam is zeer recht en rond, bedekt met een bruine Baſt maatig dik, en van boven gelyk ook de Takken met kleine Doornen voorzien. Het Hart van den Boom is wit en zacht. Deeze Boom draagt tweemaal 's jaars kleine Vleeſchkleurde Bloemen aan bosjes van gedaante als Oranje bloeſſems, t'eenemaal open, van een verheeven en aangenaamen Geur. De Vrucht, welke met vier dunne vezelen of draaden aan den Steel zit, beſtaat uit een rynſchachtig Vleeſch, waar in drie, vier, of vyf Kaſtanje bruine Boontjes worden gevonden bekleed met een vezelachtig Vlies. Uit deeze Boontjes, als mede van de Takken, die men inlegt, wordt de Boom voortgeteeld. De rype Vrucht is beſlooten in een graauwe Schil, welke men daar afneemt wanneer de Vrucht in zyn geheel uit de Peul gelyk uit een Koker genoomen wordt.

Sommigen deezer Boomen geeven rynſche, anderen wederom zuure Vruchten, die van een heilzaame verkoelende kracht zyn, in alle heete Ziektes de Mond verfriſſchende en de Buik zuiverende; en werden in verſcheide Dranken en ook in Punch gebruikt.

De *Zuurſak*-Boom groeit ter hoogte van een Peereboom, en heeft een rechten Stam bedekt met een gryze Baſt. De Takken zyn menigvuldig, recht, buigzaam en zeer taai, voorzien met veel kleine uitſpruitzels,

waar aan de Bladen aan paaren groeijen. De Bladen zyn ovaal puntig uitloopende, taamelyk dik, ſtyf, broos en van een donker groene Kleur, byna vier Duim lang en anderhalf Duim breed; de Bloemknoppen eer zy open gegaan zyn, vertoonen zich als kleene Knopjes die rood van Kleur worden. De Vrucht is van een hertvormige gedaante ter grootte van ruim vier Duim over 't kruis, en acht of negen Duim lang wanneer zy volkomen ryp is, weegende ſomtyds acht of negen Ponden: dezelve is bedekt met een Schil ter dikte van een Duit, ligt groen, en van buiten bezet met puntjes, welke zwart worden als de Vrucht ryp is. In deeze Schil vindt men een zeer witte Stoffe zo lyvig als een Meloen zeer ſappig en van een aangenaamen rynſchen Smaak, aangevuld met kleine zwarte Boonen. De Slaaven maaken van deeze Vrucht, in Water gekneuſt en met Suiker gemengd, een lekkeren Drank: en op de Eilanden wordt van het Sap een aangenaame Gelee gemaakt tot ververſſching in heete Koortſen; ook wordt dit Sap gebruikt als een Middel tegen den Buikloop.

Deeze Boom, die tweemaal 's jaars Vruchten draagt, groeit beter uit Looten dan uit het Zaad. Men heeft ook van dezelve een Wild ſoort, genaamd *Caſima*, welkers Vrucht kleiner en niet zo ſmaaklyk is.

De *Kaneelappel*-Boom is zo groot als een middelmaatige Peereboom: het Hout is witachtig; de Schors grys, dun en glad; de Takken zyn menigvuldig, recht en taai, voorzien met veele kleine Looten, waar aan de Bladen aan paaren komen. De Bladen zyn omtrent vier Duim lang en anderhalf of twee Duim breed, langwerpig rond maar aan de eindes eenigszins puntig, zeer donker groen van Kleur. Deeze Boom bloeit en draagt Vruchten tweemaal 's jaars: de Bloeſſems zyn kleene ligt roode Knoppen waar uit de Vrucht voortkomt. De Vrucht grooter dan een Ganſen-Ey, is boven breed en onder ſpits met een robbelige tepelswyze Schil zo dik als een Gulden, levendig groen van Kleur in 't begin, maar ryp zynde geel, het binnenſte van de Vrucht is verdeelt in veele Leden, zynde aan ieder knobbel een Lid binnen vaſt; in ieder Lid is een zwarte Pit zo groot als een lid van een kleene Vinger: zy heeft een Kaneelachtige Reuk, en als menze eet, laat zy in den Mond een Smaak na als van Kruitnagelen. Deeze Vrucht is zeer verwarmende en heilzaam voor de Borſt. Men maakt

maakt 'er Taarten en ook Marmelade van. Dikwyls word zy geſtoofd met een weinig Amber, als wanneer zy een Geur of Smaak krygt die onverbeterlyk is; zo dat zy dus tot een der lekkerſte Geregten verſtrekt voor de Inwooners. Men wil, dat het Zaad van deeze Vrucht gekneuſd en, geduurende vier en- twintig Uuren, in witte Wyn gezet, een ongemeen verzachtend Middel uitlevert voor de geenen die met den Steen, of het Graveel gekweld zyn.

De *Oranje* - en *Sinaas* - Appelen groeijen 'er wel zo hoog als de grootſte Appel- en Peereboomen in Europa: en leveren zeer veel Vruchten uit. Men vindt zoete en zuure; de zoete vallen bleeker van Kleur dan de Spaanſche, en zyn zo verheeven van Smaak niet, ſchoon zy deeze in zoetheid overtreffen. De *Citroenboomen* ſchieten zo hoog niet op, doch ſpreiden haare Takken wyder uit. De *Lemisjes* overtreffen nog de voorgaande in menigte van Vruchten, die ſappiger en zuurder dan de Citroenen zyn. Men heeft 'er ook de *Pompelmoesboom* die zeer veel naar den Oranjeboom gelykt, maar grooter van Blad is en rykelyk voorzien van Vruchten, van grootte als een groote Meloen, van binnen met groote, geele, platte Pitten: doch dezelven zyn zo geurig niet als de Oranje - Appelen. De Schil 'er van is hoog Citroengeel. Zy worden dikwyls herwaards gebragt en zyn derhalve genoeg bekend. Ook zyn 'er Pompelmoesboomen welke rooſekleurde Vruchten voortbrengen met Pitten van dezelfde Kleur; zynde anders de voorgaande in alles gelyk.

De *Sucadeboom* groeit even als de Pompelmoesboomen, doch draagt grooter en langwerpiger Vrucht dan deeze, die van binnen is als een Citroen.

De *Koffyboom*, door de Spanjaarden in deeze Landſtreek gebragt, groeit gemeenlyk tien of twaalf Voeten hoog, doch wordt op zes of zeven Voeten getopt: de Wortel brengt een recht opgaande Stam voort, van onderen byna twee Duim dik, zeer Takkig van jongs af aan, waar van de onderſte wel vyf Voeten uit groeijen; de Takken, welke zich kruisweegs over elkander in de rondte piramidaalswyze uitbreiden, vertoonen een zeer fraai Boomtje: de Bladen zyn omtrent vyf Duim lang en derdehalve Duim breed, ſtaande tegen elkander over veel gelykende naar

Laurierbladen, boven glad, zeer donker groen van Kleur, maar onder ligter; uit derzelver Steeltjes ſpruiten verſcheidene Bloemen, welke beſtaan in een wit Pypje byna een half Duim lang, wel zweemende naar die van de Jasmin. De Kelk des Bloems bevat een klein groen Knopje als het Vruchtbeginſel, dat naderhand in een roode, langwerpige Bezië verandert, waar in men twee Boontjes vindt, aan de eene zyde rond en aan de andere kant plat, beſlooten in een witachtig Vliesje.

Deeze Boomen bloeijen in den Regentyd wanneer zy ook hunne Vruchten zetten; geevende als zy in hunne volle kragt zyn, gewoonlyk vier of vyf Ponden Vrucht in het Jaar. Zy draagen tweemaal 's Jaars: die in Juny bloeijen leveren hunne Vrucht in September en October; en die in het Regen-Saizoen bloeijen geeven dezelve in 't laaſt van January en February.

Men vermenigvuldigt deeze Boomen door het Zaad, het welk gezaaid moet worden kort na dat het van den Boom gezameld is.

De *Cacaoboom*, welke uit Zaad gewonnen wordt, ſchiet tot elf of twaalf Voeten hoogte op; hebbende een bruine Baſt. Het Hout is witachtig, ligt en vol pooren, met lange groene aderen vol Sappen. Aan de Takken, waar mede de Boom redelyk bezet is, zyn Bladen van acht of neegen Duimen lang, en drie Duimen breed, van een levendig groene Kleur; de Bloeſſem is van een ligte Vleeſchkleur met roode puntjes, beſtaande de Bloemkrans uit vyf Bladen, waar van ieder met een in twee-gedeeld Hairtje gehoornd is, en noch vyf Honingblâdjes die kleener zyn, dus te ſamen tien uitmaakende. Het Helmſtyltje is zilverachtig wit, en het binnenſte der Bloem voorzien met een witten Knop, daar de Vrucht uit voortkomt. Deeze Boomen draagen hunne Vruchten niet aan de jonge Takken of aan het einde daar van, gelyk de meeſte andere Boomen: maar de Bloem- en Vruchtknoppen komen uit den Stam en de grootſte Takken, doch het vierde gedeelte des Bloeſſems brengt naaulyks Vruchten voort.

De Vrucht is veelal van gedaante als een dikke Komkommer of langwerpige Meloen, puntig aan het eind, geribd en gekarbonkeld, omtrent acht of tien Duimen lang en drie tot vier Duimen over het kruis breed, hoewel naar den ouderdom des Booms grooter of kleiner: de Schil heeft

de

de dikte van byna een half Duim. Men vindt 'er van driederlei Kleur: als een bleekachtige trekkende naar het groen; anderen donker rood, genaamd de *Carracaſe*, welke grooter van Beurſen zyn, doch zo veel Vruchten niet voortbrengen; en de derden rood en geel: ſchoon de Nooten allen egaal van deugd, Kleur en Smaak zyn; de Schil is van een bleeke Vleeſchkleur, gevuld met een zuurachtig Sap in een teder Vliesje van de eigenſte verwe, daar de Cacao-Nooten met dunnen Vezeltjes in vaſt gehecht en beſlooten zyn. Doorgaands zyn 'er vyf en twintig of dertig Nooten in eene Vrucht, dewelke een of anderhalf Duim lang en een Duim over het kruis breed zyn, langwerpig, aan de eindes puntig, veel gelykende naar een Amandel. Rondom deezen Noot is een witachtig ſlymig Vleeſch, laf zoet van Smaak.

Deeze Boom draagt mede tweemaal 's jaars Vrucht, op dezelve tyden als de Koffy: doch de Vruchten zyn menigvuldiger en beter in September en October, dan in January en February. Men vindt 'er nog een andere ſoort van Cacaoboom, die *de Wilde* genoemd wordt: hy komt van zelf voort langs de Boorden der Rivieren, en draagt ook tweemaal 's jaars Vrucht gelyk de tamme, doch in plaats van Cacaonooten worden in de Peul witachtige Boonen gevonden; de buitenſte Schors van de Beurs is donkergraauw en wollig en de Bloeſſem heeft een' aangenaamen Reuk. Deeze wilde Boom groeit kwarrelachtig ter hoogte van tien of twaalf Voeten over de Rivier hangende.

De *Calabas* of *Wieda*-Boom, dus genaamd naar de Vrucht die hy draagt, groeit met een rechten Stam ter hoogte van onze Peereboomen; deszelfs Baſt is witachtig en knobbelig; het Hout meer taai dan hard; de Takken zyn lang, zonder uitſpruitſels, met veel Bladeren, die naar een Spatel gelyken, onder ſmal en boven rond, ter lengte van vier of vyf Duimen, helder groen van Kleur. Hy bloeit en draagt Vruchten tweemaal 's jaars of wel het geheele jaar door, de Bloemen, die zo wel uit den Stam als uit de Takken komen, zyn lang, witachtig en gelykende naar wilde Roozen; de Steelen der Vruchten worden, naar maate van derzelver rypte, droog, hard en zwart. De Vrucht is van grootte als een Pompoen, glad van Schil, langwerpig rond en groen, en zyne rypte

 wordt

door de helderheid des klanks als men 'er tegen aan klopt gekend; het Vleefch 'er van is wit en onfmaaklyk, vervuld met ligt geele Pitten. De Indiaanen, naar het Merg, door eene opening by de Steel gemaakt, 'er uit gehaald te hebben, maaken van dezelven Fleffchen die zy Polyften, als mede Kommen of *Coüis*, Koppen, Lepels enz: dienende hen, behalve om hun Water in te warmen, tot andere gebruiken meer. Men wil, dat dit Merg, het welk ongemeen verkoelende is, een uitmuntend Geneesmiddel is voor de Gebrandheid: ook wordt de buitenfte Schil van de Vrucht in de Medicynen gebruikt, als zeer dienftig voor Hoofdpyn, Kolyk en andere ongemakken.

Van deeze Calabaffen worden verfcheidene foorten gevonden, naamelyk de *Kruidhoorn-Calabas*, *Mourtoucou*, genaamd, veel gelykende naar een groote Vaderlandfche Peer, het Vleefch van dezelve met Suiker gemengd, en te famen tot een Syroop gekookt zynde, wordt als een voortreflyk Middel tegen de Teering en voor inwendige Kwetfuuren gehouden. De *Boks* of *Indiaanfche Calabas*, welke aan ranken langs den grond loopt, en door de Slaaven gebruikt wordt als de grootfte foort, om Water naar de Tuinen te brengen. De laaftgenoemde wordt in Berbice in 't wilde in de Savaanen gevonden en door Zaad voortgeteeld; doch de andere Calabasboomen door Stekken.

Onder de Heeftergewaffen telt men de *Bananas*-of *Pifang*-Boom wel vyftien of twintig Voeten hoog; deszelfs Bladen zyn zes of zeven Voeten lang en anderhalf Voet breed, onder breed doch boven fmal toeloopende, zwaar geribd, van een helder groene Kleur met fterke Vezelen; de Bloem is veelbladig en ongeregeld; het bovenfte Bloemblad is uitgehoold gelyk een klein Schuitje, en van boven in driën verdeelt, het buitenfte is hol, maar het binnenfte bultig of in de gedaante van een waffende of halve Maan. De Kelk wordt een Komkommerwyze Vrucht die zacht, vleezig en geelachtig van Kleur is, bedekt met een Schil verdeelt als in drie Celletjes, waarin als eenige beginfelen van Zaad gevonden worden. Deeze Bananasboom komt in negen Maanden tot zyne volle grootte, en brengt kort daar na de Vruchten voort. De Stam of Stronk gedraagen hebbende, wordt omgekapt; en de

Wortel

Wortel geeft nieuwe Scheuten uit, die binnen het jaar Vrucht draagen en vervolgens verflenſchen. Het is dezelfde Vrucht welke in Ooſtindiën *Piſang* genaamd wordt. De *Bakovêns* of *Vygeboom* is een zeer aangenaame en gezonde Vrucht, groeijende aan een Heeſter gelyk de Bananas; doch de Vruchten zyn korter, rondachtiger en zoeter, omtrent drie of vier Duimen lang.

De *Gojaves* is mede een zeer aangenaame en gezonde Vrucht, groeijende aan een Heeſter, welkers Schors grys en bruin gevlakt is, voorzien met veele Looten: de Bladen komen aan paaren, zyn driemaal zo lang als breed aan de eindes ſpits uitloopende, en vol adertjes, van een ligt groen; de Bloeſſem gelykt naar dien van de Oranje; de Vrucht is byna van gedaante als een Granaat-Appel, derzelver Schil ruuw en van een groene Kleur, van binnen rood of wit. Onryp zynde is deeze Vrucht zo hard als een Appel, doch rypende krygt ze een geele Citroenkleur, en wordt zo zacht als een Mispel, hebbende van binnen verſcheidene ongelyke witte of roode Pitten naar den aart der Vrucht, waar in men altoos een Wurmpje vindt: dezelve zyn wat ſamentrekkende van Smaak gelyk de Queepeer. Twee Inzamelingen geſchieden daar van in 't jaar. De Vrucht is zeer dienſtig om Varkens te meſten. Deeze Heeſter groeit beſt in de Savaanen: men heeft 'er driederlei ſoorten van Gojaves; de *Gemeene*, onder welke men vindt zoete en zuure; het Vleeſch van deeze is rood. De *Franſche* Gojave zoet en aangenaam van Smaak, wit van Vleeſch, en grooter van Vrucht: deeze is zeer raar in onze Coloniën. De *Savaan* of *Oronokſche* Gojave groeit in Berbice in 't wild in de Savaanen; de Heeſter en Vrucht is veel kleener dan de voorgaande: de Vrucht, ter grootte van een kleine Pruim, is van buiten, als zy niet ryp is donker groen, maar ryp zynde ligter, van binnen wit, zeer aangenaam van Reuk en Smaak.

De *Marmelade*-Boom, de *Coumaramara* in het Boks genaamd, groeit omtrent zes Voeten recht op, ter dikte van ruim een Voet over het kruis, bedekt met een gryze Baſt, en ſchiet zyne Takken vervolgens vier aan vier piramidaals wyze op, tot de hoogte van vyftien of zeſtien Voeten; hebbende Bladen als die van den Cacaoboom, doch kleener en zo puntig niet, en eenigszins wolachtig. De Bloeſſems zyn geel en van maakſel als Cacao bloes-

bloessem; de Vrucht is langwerpig ter grootte van een Kalkoens-Ey. Onryp zynde is dezelve groen en vervolgens bruin, van buiten wolachtig; gedrukt wordende, splyt zy zich in tweeën. De Huit of Schil bevat een menigte kleene Kanstanje bruine Zaadjes in een zoet Vleesch, 't welk men 'er afzuigt; zynde van Kleur en Smaak als de Marmelade.

De *Mispelboom*, welkers Stam heel kort is, groeit ter hoogte van vyf of zes Voeten; de Takken, die eerst een weinig horizontaal loopen, schieten voorts recht op met een bogt naar de hoogte, van waar dezelven zich in de rondte, als een omgekeerde Klok, van een spreiden. De Vrucht gelykt naar onse Mispel, doch het Vleesch is van binnen als Kuit van Visch, van buiten stroogeel van Kleur, en zeer smaakelyk rynsch zoet, mits gegeeten wordende zo ras zy van den Boom geplukt is.

Men vindt 'er een soort van Mispelboom, de *Sapadillo* genaamd, zo groot als een groote Peereboom: de Vrucht heeft de grootte van een Persik, doch is van onder spitser dan een omgekeerde Peer, donker bruin van Kleur, de Schil, als mede het Vleesch, van binnen zeer zoet en aangenaam van Geur. In 't midden van de Vrucht zyn van vier tot zes platte, langwerpige, zwarte Pitten, omtrent een duim lang. Het Hout is roodachtig, zwaar en hard, hebbende Bladen als die van den Laurierboom.

Van de Kerssen die daar groeijen, zyn 'er die de Inwooners *Kriekjes over Zee* noemen; dezelven komen aan een Heester veel gelykende naar een Granaatboom, graauw van Stam, met veel welgebladerde Takken, van Kleur als anderszins gelyk die van den Granaat; doch iets grooter en wel zo dun. Deeze Kersseboom bloeit tweemaal 's jaars; de Bloemen, die zich by boschen voordoen, bestaan uit vyf kleine witte bladeren, maakende een soort van Bekertje, waar van de holte met kleene witte draadjes, als Zyde, opgevuld is, ruikende als Jasmyn. De Vrucht, welke een korte Steel heeft, is geribd of kantig, aan het einde eenigszins plat en hol, met een zachte Pit voorzien. Deeze Krieken zyn van grootte als onse Krieken, doch niet zo donker van Kleur, en van een rynschen Smaak als ze ryp zyn. Men vindt 'er nog een ander soort, welke glad en ongeribd zyn, doch in Bladeren en Bloessem verschillende.

De tamme *Vitri* is mede een soort van Heester, hebbende het Blad als een

een Vygeblad. Zy geeft een langwerpig ronde Vrucht van twee, drie of vier Duimen lang, ligt groen, vervuld met veele kleine Zaadjes, raauw zynde wit, maar gekookt wordende Vleefchkleur; zynde zeer flymerig en draadig als zy gekookt is: men gebruikt de Vrucht met geftampte Bananas of Maïz tot een Soupe; op alle wyze klaar gemaakt is dezelve een zeer groot goed Voedfel; en word ook met Boter en Nootemuscaat gegeeten als gefnipperde Raapen.

De *Katoenboom* is eigen aan het Land, wordende ook by de Indiaanen aangekweekt: de Stam of Stronk is wit, zacht en fponzig, met een graauwe en dunne Baft; de Looten zyn byna recht en vol Bladen, wel gelykende naar die van den Wyngaard, doch veel kleiner, van een helder groen als de Boom jong is, maar donkerer als hy ouder wordt. Dezelve bloeit tweemaal 's jaars: de Bloem, welke een dubbelde Kelk heeft, de buitenfte in drie verdeelingen, en de binnenfte met vyf ftompe Tandjes, beftaat uit één Blad dat byna geheel in vyf verdeelingen gefneeden is, van gedaante als een uitgebreide Klok. Uit het middelpunt komt een holle piramidale Buis met een menigte Helmftyltjes. Uit den Koker fchiet een Styltje op, dat gelyk een Spyker in den grond van den Buis fteekt, het welk naderhand zich tot een rondachtige Vrucht zet, waar in men vier of meer Zaadhuisjes vindt, die van boven open zyn, en het Zaad bevatten; maar eindelyk verandert in een ovaale Knop eenigszins puntig ter grootte van een klein Hoender-Ey, in 't begin groen, doch vervolgens bruin, ja byna zwart. Als het daar in beflootene Katoen ryp wordt en zwelt, doet het den Dop, die droog en hard is, in drie of vier ftukken van een fplyten, wanneerze ten eerfte moet afgeplukt worden, dewyl zy anders gevaar loopt op den Grond te vallen. Jeder Dop of Bos Katoen bevat verfcheidene Zaaden, in twee ryën aan malkanderen, van grootte als een Erwt, plat maar ruuw, daar het Katoen aan kleeft. Men heeft'er tweederlei foorten van, de eene met groene, en de andere met zwarte Pitten; de laatfte wordt voor de befte gehouden, brengende meerder Vruchten voort, en kleeft zo vaft niet aan de Zaaden, echter is die met de groene Pitten langer en fyner. Deeze Boomen, die in de fchraalfte Gronden aarden, groeijen beft in een ligten en droogen Grond, alzo zy weinig Regen vereifchen. Zy draagen reeds Vruchten of Katoen, na verloop van zes of acht Maanden.

De *Caſſave*, *Juca*, of *Maniok* wordt verdeeld in tweederlei ſoort; in bittere, welke met de eerſte benaaming genoemd wordt, en in zoete genaamd *Bouſſouli*. Het is een Plantgewas, welkers Kleur wit, grys, rood, of violet is, naar de onderſcheidene ſoorten van Steng die zy bekleedt. De Stronk is robbelachtig en in leden verdeeld ter zwaarte van een dikke Rotting, zacht en broos, groeijende beter uit Looten dan uit Zaad, met een dunne Schors bedekt. Het Blad is byna als een Wyngaardsblad, langs zyne uitſnydingen tot op een halve Vinger breedte van de Steel geſcheiden. De groote Wortel of Stoel, ſchiet van drie tot zeven kleine Wortelen rondom haar uit, naar maate dat de Plant oud, en de Grond goed is; zynde de Schil van den Wortel mede graauw of rood, hoewel het binnenſte wit als een Raap is.

Deeze Struik groeit ter hoogte van zeven of acht Voeten: de zoete brengt zyne Vruchten in acht Maanden voort, doch de bittere komt niet tot volwaſſenheid of rypheid, dan na verloop van twaalf Maanden. Ryp zynde, trekt men de gantſche Plant uit den Grond, en de Wortelen die 'er afbreeken graaft men op. De zoete Caſſave of Bouſſouli is de witte, welke geen vergiftig Sap by zich hebbende, dierhalve, zonder datze geperſt wordt, ten eerſten kan gebraaden en gegeeten worden, ſmaakende als Kaſtanjes. Doch de bittere, van welke het Brood aangenaamer en voedzamer is, heeft een vergiftig Sap of Melk in zich; doodlyk voor Menſchen en Beeſten; waar tegens het Vlies dat om den Wortel zit, een Tegengift is, zo dat een Menſch of Beeſt den Wortel met het Vlies eetende daar van geen ongemak heeft. Als men denzelven wil eeten, ſchrapt men de Schors daar van met een Mes, en waſcht den Wortel ſchoon af, wanneer men hem zo fyn als Zaagzel raſpt. Wanneer het Sap gekookt en zo lang afgeſchuimd wordt, dat 'er geen ſchuim meer afkomt, is het van Vergift gezuiverd, en wordt door de Europeërs en Indiaanen als een lekkerney gegeeten, het zy men in het zelve Vleeſch kookt en het in de Peperpot gebruikt, of daar van, even als van Melk, door de Indiaanen, een Pap gekookt wordt.

Om de Caſſave te verplanten, ſlaat men met een Houweel vyf of zes ſlagen in den Grond, om een hoop Aarde te maaken, waar in men vyf Stekken van de Steng ſteekt, ieder ter lengte van twaalf, veertien of zeſtien Duimen, vier in het kruis en één in het midden zo diep, dat ieder Stek

twee

twee of drie leden boven den Grond uitsteekt, aan ieder welker leden de Bladen uitspruiten: men maakt ieder hoop een of anderhalf Voet van malkander op een ry volgens de Lyn, op dat het Water daar door kan afloopen. Dezelve worden tweemaal 's jaar van het Onkruid gezuiverd.

Om nu van de Cassave Brood (dat door het grootste gedeelte van Zuid-America het gewoonste Voedsel der Ingezetenen is) te bakken, neemt men een ronde Yzeren Pan of Plaat van omtrent een half Duim dik, en twee Voet over 't kruis breed, welke op het Vuur gezet en bekwaamelyk warm gemaakt wordt. Hierin legt men het Meel ter dikte van byna een Duim, maar voor de Europeaanen ter dikte van een vierde Duims, dit Meel wordt van tyd tot tyd, met een Houten Spatel een hand breed, op malkander gedrukt; de eene zyde gaar zynde, wordt de Koek omgekeerd, en voorts een Uur of twee in de Zon gelegd om verder te droogen. Dit Brood is van binnen zeer wit, en van buiten van een zachte goudgeele Kleur, kunnende acht of negen Maanden goed blyven, als het op een drooge plaats ter bewaaringe weg gelegdt wordt. Het zelve is een zeer goed Voedsel. Men droogt dit Meel ook wel in Koperen Pannen, waarna het gekorreld, in Vaten gedaan, en voor het toekomende bewaard wordt; en als gekookte Ryst gegeeten.

De *Maïz of Turksche Tarw* wordt doorgaands gezaaid in een nieuw Stuk Lands dat men gaat beplanten; of anders in de Suiker - Koffy - en Cacaotuinen, daar dit Koorn, zonder benadeeling der Boomen of Riet wel twee of driemaal kan geplant worden. Tusschen twee ryën Juca, plaatst men gewoonlyk een ry Maïz, en tusschen de Juca en Maïz worden ook Meloenen, Calebassen en meer dergelyke Gewassen geplant, het welk de groeijing van de Maïz en Juca geenszins verhinderd. De Maïz komt in overvloed voort; en schiet een Steng ter dikte van een dunnen Mans Arm, wel acht of negen Voeten hoog, met groote geribde Bladen aan lange Steelen, van een helder groen. Uit de knobbels van de Steng komt de Vrucht voort, welke zich eerst openbaart als zy begint te rypen, bestaande eigenlyk uit roode of geele Korrels, zynde de geele van grootte als een kleene Koffyboon, welke troswyze zeer dicht en vast in malkander groeijen. Deeze Vrucht nog groen zynde, wordt dikwyls van de Indiaanen tot Spyze op het Vuur

gebraaden, waar door een merkelyk mindere Inoogsting geschiedt. Men maakt ook van het Meel, met een weinig Suiker, Brooden, die zy in in Bladen bewinden en in een Pot vol Water te Vuur zetten, om ze gaar te kooken, geevende aan dezelven de naam van *Canti* of *Makinde*.

Het Gewas van de *Jammes* of *Ignames*, dat een zeer gemeen Voedsel der Slaaven is, kruipt met ranken langs den Grond, doch een Boom of Staak vindende, hecht het zich daaraan, gelyk de Klimop; de Bladen zyn van een hertvormige gedaante, donker groen, welke verdorren zo ras de Vrucht ryp is; de Bloesem bestaat uit kleine ronde Bloemen eenigszins gelykende naar een Klokje, in 't midden derzelven vindt men het Ovarium of Eiernest, bevattende eenige zwarte Zaaden; zynde de Vrucht wit, meelig, en van Smaak als een Bietwortel. De Jammes die eigenlyk de Wortelen der Plant zyn, hebben een dunne, ongelyke Schil, bezet met donker roode of zwartachtige Vezeltjes. Dezelven worden in Vaten gepakt, of in een Pakhuis op een drooge plaats gelegd, en kunnen een geheel jaar goed blyven. Men teelt deeze Plant (die door gantsch America gemeen is) uit Stukken, die zy drie of vier Voet van elkander inleggen; doch deeze vereischen een goeden en vetten Grond, wanneerze van tachtig tot honderd Pond zwaar worden. Men vindt 'er noch *Guineesche Jammes*, waar van de Wortelen veel geeler zyn en zwaarer vallen. Onder de Jammes wordt ook geteld een zeker soort van *Boks*-Jammes, gemeenlyk *Macoene* genaamd, onderscheiden in roode en witte; dezelven groeijen mede aan ranken langs den Grond als Aardappelen, en weegen zelven boven de twee of drie Pond. Voorts heeft men 'er *Pattates* of *Aard-Appelen*, van driederlei soort, de witte, roode en geele, van verschillende grootte, gelyk de onzen, en meest zoet van Smaak; zynde een gewoon Voedsel der Negers en Indiaanen. Van de roode Patattes wordt, gelyk gezegd is, door de Indiaanen een Drank gemaakt, *Maby* genaamd.

Ook is 'er de Vrucht *Marquisade* of *Passiebloem*, groeijende aan een rank; daar zyn verscheidene soorten van, de purperen of gemeene, *Cimito* genaamd, de geele en roode, gelyk by ons welke ook dezelve Vruchten draagen. De Cimito is de grootste Vrucht geel van Kleur: de anderen vallen kleiner, ligt groen met donker groene streepen, zeer aangenaam

van

Reuk, zynde niet grooter dan een Mans Vuist, van gedaante eirond, van binnen vol kleine gesprenkelde Zaadjes bedekt met een flymig Vleesch, van Smaak zoet rynsch en zeer lekker. Een andere soort die men *Granadilles* of *Engelsche Marquisaad* noemt, is van gedaante als een Meloen, doch wat platachtiger, zynde aangenaamer van Smaak dan de voorgaande. Van dezelve maakt men Berceaus tegen Latten aangelegd, om door de groote Bladen Schaduw' te geeven.

Van de zoo zeer bekende als kostelyke *Ananas*, die onder de Aard- of Plantvruchten, zoo daar als elders de Kroon spant, breedvoerig te spreeken, zou overtollig zyn. Alleen zal ik aanmerken, dat men daar van verscheidenerlei soorten vindt, naamelyk de *Gemeene* en hier bekende Ananas, de *Boks* of *Corre Corre* en de *Suikerbroods - Ananas* als mede de zwarte Ananas. De gemeene Ananassen zyn roode, geele en zwarte met dit onderscheid, dat de roode veel grooter van Stuk en de beste zyn, en dat derzelver Kroonen hooger, en de Bladen en Kroon zwaarer, en bruiner van Kleur vallen. De Boks of Corre Corre zyn kleiner van Plant en Stuk, de Bladen en Kroon groen en wit ook wel met rood gestreept; de Vrucht is van buiten donker rooze rood en van binnen zeer wit, zynde veel aangenaamer dan de voorgenoemden. De Suikerbroods - Ananas dus genaamd naar de gedaante van derzelver Vrucht, als zynde onder wyd en boven zeer spits loopende, valt zeer groot van Plant, Vrucht en Kroon; en wordt aldaar, vooral in de Fransche en Engelsche Eilanden, veel gevonden.

De *Hatty*, *Sanie*, *Piment* of *Spaansche Peper* is mede by ons genoegsaam bekend, wordende door de Indiaanen en Slaaven in meest alle hunne Spyzen gebruikt. Zy groeit aan een Plant, met Bladen byna als die van het Capsicum; zynde de Bloessem wit met geele stippen, waar uit de Vrucht voortkomt, welke eerst groen is, en ryp wordende geel of rood, sommigen rond, anderen langwerpig en krom gebogen, van binnen vol met witte Kerntjes. Van deeze Vrucht zyn wel honderderlei soorten, waar onder de *Boucremanny*, van wegens derzelver kracht, uitblinkt, zynde groot en langwerpig van Vrucht, zeer hoog rood van Kleur naar het purper trekkende: dezelve wordt met goed gevolg van de Slaaven voor de

Waterzucht gebruikt: men neemt doorgaands een hand vol van die Peper, en na ze opengeſpouwen te hebben, zet menze op een Keldervleſch met Genever eenige Dagen te trekken, waarna 's morgens een Kelk vol van dat aftrekſel wordt in gegeeven.

De *Teyer* is een Plant, groeijende wel drie of vier Voeten hoog; zy ſchiet drie of vier Bladen uit, van een hartsvormige gedaante, ter grootte van drie of vier Voeten, zacht in 't aanraaken, doch taai. De uitſpruitſels aan de Wortels worden door de Blanken, en de Stam, die wel twintig of vyf en- twintig Ponden weegt, door de Negers gegeeten. Om den Stam tot Spyze te bereiden, wordt dezelve geſchild, en tweemaal gekookt om de wrangheid 'er af te krygen; en is, dus gegeeten zynde, een voornaam Voedſel voor de Slaaven. Van de zelfde ſoort is 'er nog een kleiner, *Malangas* of kleine Teyer onder de Slaaven genoemd, 'er uitziende als de uitſpruitſels van de groote Teyer: men heeft roode en witte, welke even eens gebruikt worden; en de jonge Bladen van dezelven gebruikt men als Spinaſie.

De *Akonipjes* of *Pinjes* is de Vrucht van een Plant welke naaulyks een Voet hoog uit den Grond ſchiet: uit haare Steng ſpruiten verſcheidene ruige Telgjes, van een roode Kleur, en verſierd met kleine Bladen als van den Steenklaver; vermids deeze Steng zeer zwak is, liggen de Vruchten meeſtal aan den Voet van den Wortel, aan welkers uitſchietende Vezelen zy zich vaſt hechten. De Vrucht, die beſlooten is in een Schil van twaalf tot agttien Lynen lang en van vier tot zes Lynen over 't kruis breed, is van gedaante als een Olyf, en bevat twee of drie Pitten bedekt met een blank, glad en blinkend Schilletje rood van Kleur als de Vrucht nog vaſt zit, maar geplukt zynde, en droog wordende geel, welk Schilletje zo bytende is, dat de Lippen daarvan geraakt wordende barſten; en de Huid daar mede belegd vervelt, tot welk einde het van de meeſte Inlandſche Vrouwen dikwyls gebezigd wordt. Deeze Vruchten hebben, raauw gegeeten zynde, veelal den ſmaak van een Eikel, maar gebraaden wordende den Reuk en Smaak van Amandelen. Behalve de *Komkommers* en *Watermeloenen*, die in 't Vaderland zeer bekend zyn, heeft men 'er een ſoort van Meloenen, *Spaanſch Spek* geheeten, en *roode Zuuring*: voorts meeſt alle

Euro-

Europiſche Tuingewaſſen, uitgezonderd Bloemkool en Boereboonen, die 'er niet wel kunnen geteeld worden.

Van meer belang, en het geen nevens de Koffy, wel de voornaamſte Inkomſten geeft, is het *Suiker Riet*, zynde een Gewas eigen aan Zuid-America en de Ooſtindiën. Het zelve is byna van gedaante als ons gemeene Riet dat men aan de Slooten en Moeraſſen vindt; het Merg is vervuld met een Sap, ongelyk zoeter en menigvuldiger, onderſcheiden nogthans naar maate der deugdzaamheid van den Grond waarin het groeit, van het Klimaat, van den tyd dat men het ſnydt, en van deszelfs Ouderdom; van al het welke ook haare dikte, grootte, en deugd der Suiker afhangd. Het Blad van dit Riet, is lang en ſmal, en heeft in 't midden maar een Spier of Ader, welke buigzaam is zo lang het Blad groen blyft, doch verdord zynde broos, aan weêrskanten ſcherp en ſnydende, bezet met zeer kleine ſpitſe Tandjes. Deeze Blade groeijen gemeenlyk aan de bovenſte leden van het Riet daar het ophoudt te waſſen, en vallen, naar maate dat het in hoogte toeneemt, van onderen weder af. Het Riet, welkers ryp-heid beſpeurd wordt als het van boven maar zeven of acht Bladen by elkander heeft, beſtaat uit verſcheidene Leden, waar van de kwaſten hard zyn, ſchoon, 't midden met een opening daar het Voedſel doortrekt, en gevuld met dezelve ſponzige ſtoffe als het Riet, maar wat dikker, harder, en ook hooger van Kleur. De grootte deezer Leden is verſchillende; de grootſten zyn de beſte, en leveren, om dat zy de minſte kwaſten hebben, de meeſte Suiker uit. Bovendien moet het Riet maar zeven of acht Voeten hoog, ruim een Duim dik, geel van Kleur, de Schors droog, glad, broos en zwaar, het Merg ligt graauw eenigszins naar het bruine, en het Sap zoet en blinkend zyn. Om het te teelen, is een ligte, hooge Grond, taamelyk vochtig, en van alle kanten bloot geſteld aan de Zonneſchyn, de verkiezelykſte, wyl het in vette Aarde te weelig opſchiet. Dit Suyker-Riet, omtrent agt Maanden oud zynde, ſchiet aan den Top, tegen den Regentyd, een Lot of Pyl uit, ter dikte van een Pypeſteel, byna drie Voeten hoog, verſierd met één Bloem, zynde eigenlyk een Bos van kleine Draaden, aan het einde bezet met een graauw witachtig Dons, dewelke zich openende een ſoort van Kwaſt, ter lengte van een Duim of vyf

ver-

vertoont. Deeze Bloeſſem duurt byna drie Weeken, waar na het uitgeſchootene Lot verdroogt en afvalt, en het Riet haare groeijing ſtaakt. Indien het dan, na verloop van een Maand of twee, niet wordt afgeſneden, verdort het Riet insgelyks, en valt ter Aarde, daar het weder Wortelen ſchiet.

Het Riet moet niet gemaalen worden als het den Pyl ſchiet; dewyl het zoet van den Rietſtok dan in den Pyl trekt; doch de Pyl verdroogende krygt het Riet zyne voorige zoetigheid en is bekwaam om gemaalen te worden.

Ik zal my niet ophouden met een beſchryving te maaken van de voortteeling en behandeling van de Suiker, Koffy en Katoen, noch ook van de aanlegging der Plantagiën: wyl dit by verſcheidene Autheuren zeer uitvoerig en naaukeurig is beſchreeven, maar den nieuwsgierigen Leezer na dezelven wyzen.

De *Indigo* is een Plant groeijende twee Voeten hoog, en zoude mogelyk hoger opwaſſen, indien zy niet afgeſneeden wierd. Zy verdeelt zich zo ras als zy uit den Grond komt, in verſcheidene knobbelige Struiken, voorzien met kleine Looten, welke vier of vyf en tot tien paar Bladen hebben, doch aan het einde maar één alleen. Deeze Bladen zyn eirond, eenigszins puntig, effen, taai, vleezig en zacht, van boven donker groen, van onder bleeker en als verzilverd. De Looten draagen kleine rondachtige Bloemen, veel gelykende naar de Brem, maar kleiner, bevattende niervormige Zaadjes, ter grootte van het Raapzaad, van een donker bruine Kleur. De Indigo Plant vereiſcht een goeden en vetten Grond, die vlak is, maar niet te droog; zy heeft veel Voedſel noodig, en dient dierhalve wel alleen te ſtaan, en zuiver van Onkruid gehouden te worden. In twee Maanden komt zy tot rypheid, en dan is het de tyd, haar te laaten afſnyden, dewyl zy anders Bloemen ſchiet en de Bladen harder worden, waardoor die Verwſtoffe in waarde en quantiteit zoude verminderen. Het gebruik, en de prys deezer Verwſtoffe is in Europa genoeg bekend, om de aankweeking daar van aan te pryzen, welke de Ingezetenen van de Berbice geheel verwaarloosd hebben, ſchoon dezelve daar, wel behandeld zynde, groote winſten zoude kunnen aanbrengen.

Ten

Ten opzigte van de *Tabak* zal in niet breedvoerig ſpreeken, om dat die zo in gedaante, gebruik, als behandeling te wel bekend is; de bereiding daar van wordt hier mede verzuimd, welke anders in acht genoomen zeer wel zoude ſlaagen. Hedendaags wordtze alleen door de Indiaanen en Negers aangekweekt, tot hun gebruik.

Om by de Planten te blyven, zal ik nog gewag maaken van de *Vanillo* of *Banilles* gelyk men ze gemeenlyk noemt, een Drogerye zeer geacht wegens haare kragt en Reuk, en van welke men gebruik maakt om een Geur te geeven aan de Chocolade; weshalve zy tot een hoogen prys verkocht wordt, en dus groote voordeelen aan de Planters zou kunnen toebrengen, by aldien zy zich op de teeling daar van meer toeleiden. Het is een Peulvrucht of Haauw, van vyf tot zeven Duimen lang, vyf Lynen breed, en twee Lynen dik, veel gelykende naar onze Sny- of Klimboonen; in 't eerſt ſchoon groen, maar ryper wordende geelachtig, en volkomen bruin als zy droog is, gevuld met kleine ronde Zaadjes, die in 't begin rood en zonder Reuk zyn, doch naderhand zwart worden, en van een verheven Geur. De Plant, daar zy aan groeit, ſlingert zich als Klimop-Ranken om de Boomen, en tiert beſt in de Schaduwe en dichte Boſſchen dewyl de ſterke Zonneſtraalen haar verbranden en uitdroogen. Haare Bloem, die zo groot als een Erwt is, beſtaat uit vyf geele Bladen langwerpig gevlamd en in 't midden iets uitgeſneeden, tuſſchen ieder van welke men onder aan het Honigblaadje vindt, dat een geknobbeld Buisje is, met een in tweeën geſpleeten mond, welkers bovenlipje in driën gedeeld het kortſte is, en de onderſte in een ſpitſe punt uitloopt; zynde de Helmſtyltjes twee in getal, zeer kort, en op het Stampertje vaſt gehecht; de Helmtjes worden gedekt door het onderſte Lipje van het Honigblad; het Stampertje is zeer kort van het bovenſte Lipje van het Honigblaadje aangegroeid: de Eierſtok grooter wordende verandert in een Boom of Haauw, welke, als menze aan de Steng laat droogen, aan het einde open gaat, en men ziet de zwarte Zaadjes eenigszins vochtig en Olyachtig, ſtrekkende tot Voedſel van de Vogelen, ſchoon zy de Dop van den Boon laaten hangen. De Spanjaards plukken de Vanillo als ze geelachtig wordt en zich wil openen, wanneer zy dezelve geduurende twee of drie Dagen te

zweeten liggen en vervolgens in de Zon laaten droogen. Zy maakenze dikwyls tusſchen de Vingeren plat, en, na dezelve met Palma Chriſti-Oly beſmeert te hebben, verkoopenze by Bosjes in wilde Bananas Bladen bewonden. Deeze Plant wordt meeſt uit Looten voort geteeld: de Indiaanen plukken dezelve als zy geelachtig word, rygen ze aan een Draad, en hangenze in den Wind te droogen. Men heeft 'er ook de *Gember*, zynde de Wortel van een Plant, welke redelyk dik opwaſt, ter hoogte van twee Voeten, met lange, ſmalle en zachte Bladen, die by paaren aan weêrskanten van de Steng komen, in 't begin van een levendig groene Kleur, en vervolgens geelachtig, verdorrende te eenemaal zo ras de Wortel ryp is. Deeze Wortels zyn plat, breed en van verſchillende gedaante, waaromze de naam draagen van Klaauwtjes; zeer knobbelig met veele uitwaſſen; zy groeijen niet diep in den Grond, zelfs dikwyls daar buiten of boven op, en geheel ontbloot van Aarde: ſommigen zyn zo breed als de palm van een Hand, en wel een Duim dik; derzelver Schil of Baſt is dun, en van een Vleeskleur terwyl zy nog groeijen, maar graauw alsze droog zyn; het binnenſte is wit, doorſneeden met Adertjes die uit de Steng voortkomen, welke Adertjes met een veel ſcherper Sap dan de Wortel vervuld zyn. Het bekwaamſte Saizoen, tot de planting, is de Regentyd: wordende de Plant aangekweekt uit ſtukken van den Wortel, welke een goede doch lichte Grond vereiſchen, en men met drie of vier Vingeren Aarde bedekt.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving der wilde Boomen, Heeſters en Planten.

Men vindt in dit Waerelddeel, gelyk men kan denken, nog een menigte van andere Vruchtboomen, Heeſters enz:, dewelke allen te beſchryven ons oogmerk zoude te buiten gaan. Dus gaa ik over tot de wilde Boomen, welke, in die Luchtſtreek, mede zeer overvloedig zyn, en

en waar van fommigen, zeer weelig en tot een ongemeene hoogte groeijen, 't geheele Jaar door, voorzien met Bladen, waar door zy een fchoon en verrukkend Gezigt geeven.

Men diene vooraf te weeten, dat wy door wilde Boomen verftaan die geenen welke overal in de Boffchen gevonden, en niet door de Inwooners, aangekweekt en voortgeteeld worden; en welker Vruchten ook niet tot gewoon en dagelyks Voedfel van de Menfchen dienen (hoewel fommigen door de Indiaanen gegeeten worden): en voorts, welke van die Boomen tot Brand- en Timmerhout bekwaam zyn. Wy zullen eenigen der voornaamften en nuttigften befchryven: want 'er een een oneindig getal gevonden worden, waar van de Aart en Deugden, ja zelfs de Naamen ons onbekend zyn.

De *Palmietboom* heeft een Wortel van een middelmaatige dikte, doch wordt, op een wonderbaarlyke wyze, onderfchraagd door een groote menigte van kleine Vezelworteltjes, welke als een Bol of Klomp onder aan den Stam groeijen, en aan denzelven het noodige Voedfel verfchaffen. De Stam groeit recht op hooger dan dertig Voeten, en is glad zonder Takken of Bladen, doch in Leden verdeelt. In deszelfs Top ontfpruiten Bladen, veel gelykende naar een bos Vederen, zeven of acht Voeten lang; twyfelachtig is het, of menze Bladen of Takken moet noemen, wegens haar gelykenis naar lange Steelen verfierd met Bladen zeer dicht in malkander, hebbende van onder byna twee Duimen breedte fmal afloopende, en in 't midden een Steel, zynde fterk en buigfaam, boven van een helder groene Kleur, doch onder bleekachtiger. De Top tot een aangenaam Voedfel verftrekkende, wordt twee of derdhalve Voet onder de plaats daar de Bladen uitfpruiten, afgekapt; de buitenfte Schil daar afgetrokken zynde, vindt men het Pit of Merg, dat eigenlyk het beginfel is der jonge Bladen, die, eer zy te voorfchyn komen, in malkanderen zyn gevouwen en wel naar een Waayer gelyken, zeer wit en teder, van Smaak als Bloemkool, wordende ook *Palmietkool* genoemd. In den Stam deezes Booms, om vergekapt zynde, groeijen een foort van Wurmen, twee Duimen lang en een Duim dik, wit van Kleur met den Kop zwart. Deeze Wurmen aan Houten Speetjes, of in de Pan gebraaden,

worden voor een lekkere Spyze gehouden. Behalve het Voedſel dat deeze Boom uitlevert, verſtrekt hy tot verſcheidene noodwendigheden: en met de Bladen bedekt men de Huizen. Ook tapt men uit denzelven, door een gat in den Stam geboord, een ſoort van Palm-Wyn.

De *Tourou*-Boom (of Pruim) is mede een ſoort van Palmietboom, en groeit tot een maatige hoogte; de Stam wordt zelden zes Duim over het kruis dik, en heeft een bruine ongelyke Schors; het Hout is grys met grove en gemengelde Vezels. De Bladen zyn byna rond, dik en van een geelachtig groene Kleur. De Bloem vertoont zich in 't begin als kleine groene Knopjes, en is voorzien met geele Hairtjes, die kleine witte Bladen voortbrengen, zonder Reuk: uit deeze Bladen komt de Vrucht voort, welke eirond is, bekleed met een gladde Schil zwartachtig van Kleur, doch geopend zynde violet of wit naar de ſoort van Vrucht. Deeze Vrucht wordt in laauw Water gelegd, wanneer de buitenſte Schil openberſt en 'er gemakkelyk af gaat: haar Vleeſch is wit, en kleeft zo ſterk aan het Pit dat in 't midden is, dat men het 'er moet afzuigen, zynde niet zeer aangenaam en laf van Smaak. Van deeze Vrucht wordt mede een Drank gemaakt; als men het Vleeſch van den Noot afſtampt of kneuſt, en dan wat Water en Suiker daar by mengt, wanneer deeze Drank een Kleur als Chocolaat krygt, en tevens tot een Geneesmiddel voor den Buikloop en Bloedgang gehouden wordt, waar toe die meeſt in gebruik is: het Pit of Kern fyn geſtooten en met Oranje-Water en een weinig Suiker gemengd, maakt mede een welſmaakenden Drank, en doet dezelfde uitwerking.

De *Manikole*-Boomen verſchillen van den Tourou-Boom daar in, dat zy niet zo groot van Blad zyn, en de Vrucht kleiner en rond is, welke op dezelfde wyze behandeld en gebruikt wordt: met de Bladen van deeze Boomen worden de Huizen gedekt; en de Stam, geſpleeten zynde, dient tot Beſchotten van Moeſtuinen en Huizen.

De *Iet*-Appelboom is mede een ſoort van Palmietboom, doch dikker van Stam en van een gemeene hoogte, zynde het Blad, dat wel vyf Voeten lang en een Voet breed is, byna als van een Bananas, ligt van Kleur. De Vruchten zyn troſſen van Appelen, van gedaante als een Pyn-Appel, en ter groote van een Mans Vuiſt. Ryp zynde, vallen zy af, wanneer men dezel-

dezelven in Water legt, om 'er de Schil af te wryven; zy zyn zeer rynſch van Smaak en een lekker en gezond Voedſel. Men vindt in de Vrucht geen Klokhuis maar in plaats daar van één grooten Steen; om welken ter dikte van een Ryksdaaler, een zeker geelachtig Vleeſch ligt, het welk 'er afgeſchraapt en met Water gemengd en gekneed zynde, een friſſchen en gezonden Drank maakt, welke in heete Ziektes gebruikt wordt, kunnende na een Uur of twee geſtaan te hebben, gedronken worden, doch de Indiaanen en Slaaven laaten het niet zakken maar gebruiken het terſtond. Van de jonge Bladen die eerſt uitſchieten en nog niet open zyn, wordt door de Indiaanen Touw gemaakt; als zy dezelve in verſcheidene dunne Draaden ſplyten, welk Touw zy in malkander twynen en vervolgens tot Hamakken bezigen. Van zeker Blad deezes Booms, dat onder aan de troſſen der Vruchten groeit, maaken de *Warouwſche* Vrouwen, na dat zy het zelve gedroogd en zacht gewreeven hebben, een ſoort van Dekſel, om hunne Schaamte te bedekken; by de onzen bekend onder den bynaam van *Patroontaſſen.*

Onder het zelfde geſlacht behoort mede de *Cokerietboom*, zynde van dezelfde gedaante en grootte, en met dergelyke Bladen verſierd. Dezelve wordt uit de Kleur van het Hout verdeelt in twee ſoorten, naamelyk in het Mannetje dat rood, en in het Wyfje dat witachtig van Kleur is. De Baſt is omtrent een half Duim dik, en zeer aan de Wurmen onderhevig. Het Spint is witachtig en niet zeer goed; maar het Hart van langen duur, mits onder Dak zynde. Dit Hout kan nooit glad bewerkt worden, om dat de Vezelen, die het bedekken, zich ligtelyk opheffen. Deeze Boom brengt boven aan den Top eenige troſſen voort, bezet met kleine Stekels; waar in piramidaale Vruchten ruim zo groot als een Walnoot, en en in ieder tros meer als honderd Vruchten even als Druiven troſſen gevonden worden: de rype Noot is bekleed met een vuilachtig geel Vel, het welk 'er afgenoomen zynde een vetachtig Vleeſch vertoont, waar onder men een harden Steen vindt die een witte Pit bedekt: dit Vleeſch is laf zoet van Smaak doch zeer gezond. Van alle deeze Boomen wordt de Kern als Kool gekookt en gegeeten.

Onder de Palmietboomen die men de *Doornachtige* noemt, worden

geteld de *Acoujourouboomen*: deeze Boomen onderscheiden zich mede uit de hoedanigheid des Houts in twee soorten, naamelyk in het Mannetje dat harder, en in het Wyfje dat zachter en bleeker van Kleur is; beide soorten groeijen tot een redelyke hoogte, zynde van onder tot boven bedekt met Stekels van een Vinger lang, gelyk mede de Steelen en Bladen. Het Hout is zeer dicht met kleine Vezels, ligt geel van Kleur; het Spint, dat gering is, kan naaulyks van het Hart onderscheiden worden; de Bast is grys. De Bladen zyn Ovaal en aan de randen gekurven, van een bleek groene Kleur; als men dezelven in de handen wryft geevenze een aangenaamen Reuk. De Vrucht komt aan troffen, groeijende wel drie honderd byeen ter grootte van een Abricoos: onryp zynde is zy groen, doch als 'er eenigen van de tros beginnen te vallen, stooten of snyden de Indiaanen die af, en laaten dezelven een of twee Dagen in Huis liggen, wanneer zy een Oranje Kleur als onze Chinaas-Appelen krygen. De rype Vrucht is, onder de Schil die men 'er affnydt, Oranje geel, en heeft in 't midden een grooten Noot even als dien van de Cokeriet: het Vleesch is zeer vet, Olyachtig en aangenaam van Smaak als men het op een Boterham eet. Uit deeze Vrucht wordt een zeer zoete en aangenaame Oly geperst, doch die schielyk sterk wordt. Een andere Boom de *Aware* genaamd is van dezelfde soort, en verschilt niet van de Acoujourou, behalve dat hy een grooter Vrucht draagt, die Oranje geel aan de Boom groeit eer zy kan geplukt worden; ryp zynde begraaft men dezelve onder den Asch om zacht te worden: zy is laf zoet en zeer vettig van Smaak: men perst 'er ook een Oly uit. Van de jonge Bladen, eer zy open zyn, maaken de Indiaanen *Waayers*, onder de Arowakken genaamd *Worri Worri*.

De *Parepe*-Boom is mede van dit soort: deeze brengt tweederlei Vruchten voort, een zonder en een met een Steen: de eerste soort is de kleinste, zynde van gedaante en grootte als een Hazelnoot, groen van Kleur van buiten en van binnen ligt Sroo geel; dezelve wordt gekookt en geschild, en met Boter even als Aardakers gegeeten, zynde van een aangenaamen bitteren Smaak: die met een Steen zyn de grootste ter grootte van een Stuiter, rood van Kleur, doch van denzelfden Smaak.

De Stekels, waar mede alle deeze Boomen bezet zyn, zyn vergiftig:

want een Splinter of gedeelte van dezelven in de Wond blyvende, veroorzaakt pynlyke en gevaarlyke Verzweeringen. Van de voornoemde Doornachtige ſoorten zo wel als de anderen wordt de Kool insgelyks gegeeten.

De *Latanus* is ook een ſoort van Palmietboom, groeijende met een rechten Stam zeer hoog. De Schors is ruuw en robbelig, de Takken zyn groen en glad zonder kwaſten, zeer buigzaam en drie of vier Voeten lang, aan ieder Boom tuſſchen de vyftien en veertig uitſchietende. Aan den Top komt een ſamengevouwen Blad dat, als het open gaat, zich uitſpreidt in verſcheidene punten gelyk Zonneſtraalen. Van dit Blad maaken de Indiaanen hun Huisraad, Matraſſen, Korven enz.; ook dient het tot dekking van de Hutten.

De *Plantain*- of *wilde Bananas*-Boom, wiens Bladen een ſchoone Schaduwe maaken, hebbende drie Voet lengte en twee Voet breedte: ſchiet weelig op, en draagt, tien of twaalf Voet lang zynde, aan een Tak, die uit den Top ſpruit, een enkele tros Vruchten tuſſchen de veertig en vyftig Ponden zwaar, waar van 'er ſomtyds tot vyftig aan zyn. Deeze Vruchten zyn gezond en voedſaam; men eetze gebraaden op het Vuur; maar als men dezelven aan den Boom laat ryp worden zyn zy beter en ſmaaklyker, hoewel zwaarer om te verteeren: als de Indiaanen bemerken dat de Vrucht ryp is, kappen zy den Boom om.

De *Moura*-Boom groeit tot een ontzaglyke hoogte, en is ſomtyds zes Voet over het kruis dik; de Wortelen of Spooren, welke boven den Grond ſtaan, zyn zo breed, dat men daar uit Schyven kan zaagen tot een Tafel voor twaalf Perſoonen. Deeze Boom is recht van Stam, bedekt met een dunne gryze Baſt, welke vaſt aan den Stam kleeft zo lang die in den Grond ſtaat, doch 'er afvalt zo ras dezelve om ver gekapt is. Het Hout is rood en bruin, maar dicht aan het Hart met verſcheidene gemengelde Kleuren, en heeft lange, fyne en ſterke Vezelen; zynde het Spint, dat grysachtig is, weinig in deugd met het Hout verſchillende. Dit Hout wordt tot Timmerhout 't beſte geacht, dewyl het zo hard als Yzer is, en dus onvergankelyk. De Bladen zyn langwerpig, niet zeer groot, dun en van een ligt groene Kleur. De Vrucht is van maakſel als een Cachounoot, doch

doch veel grooter dan een Mans Hand, geel van Kleur, bedekt met een rosachtige Schil. Ryp zynde wordt zy van de Indiaanen uit de Baſt genoomen, geraſpt en onder hun Caſſavebrood gemengd, ſchoon zy bitter van Smaak is.

De *Acowayſche* - Noot of *Savaryboom* groeit meeſt boven in de Rivieren, wel vyftig of zeſtig Voeten hoog en gemeenlyk zeer dik van Stam: hebbende een graauwe Schors, de Takken uitgeſpreid, en de Bladen als die van den Nooteboom, doch ſpitſer van vooren. De Vrucht beſtaat uit een niervormige Noot ter grootte van een Walnoot, onder byna van maakſel als een Caſtanje, doch boven holachtig plat, rosachtig van Kleur, van binnen met een witte Amandel van dezelfde gedaante met een dun Vliesje bekleed, Olyachtig van Smaak, en wordt geraſpt ook tot Pudding gebruikt. Deeze Nooten zyn by twee of drie beſlooten in een Beurs even als de Mamey - Vrucht, welke ryp zynde, openbarſt en de Nooten laat vallen. De *Camacou* - of *Acowayſche - Muſcaatnoot*, verſchilt weinig in gedaante, van de Acowayſchen Noot, doch heeft den Reuk en Smaak byna van den Ooſt - Indiſchen Muscaatnoot, en wordt als dezelve in de Spyzen gebruikt, zynde zeer goed voor den Rooden Loop: de Indiaanen plukkenze niet voor dat de Foely, maar mede deeze Nooten omkleed zyn, 'er af valt te gelyk met den Noot, welke dan door de Zon gedroogd ook af valt. Deeze Boom wordt gevonden boven in de Rivieren. Men vindt 'er ook groote *wilde Caneelboomen*, de *Acowayſche Caneel* genaamd: doch niet aangekweekt wordende groeit de Boom te groot, en de Baſt wordt te dik om in deugd by die van de Ooſtindiën te vergelyken.

De wilde *Acoujou*- of *Oboudi* - Boom is even als de tamme, doch groeit wel tien of twintig Voeten hooger, ook is de Vrucht donker rood, en veel zoeter; de Noot die aan deeze Vrucht zit, is vergiftig en doet de Tong en Lippen zwellen. Deeze Boom is zo gemeen, dat men 'er gantſche Boſſchen van in Guiana vindt.

Men heeft 'er de *Dalie*- of *wilde Muscaatboom*, die in gedaante, Hout en Blad veel al met de Molukkos overeenkomt; hebbende een Vrucht als de Muscaatnoot met een Fouly over zich, doch van weinig Reuk of Smaak. Van de Vrucht deezes Booms worden Kaarſſen gemaakt: de

Noot

Noot wordt geſtampt, gekookt en door een Caſſave Pers of *Jouri* geperſt boven Water, waarop het Vet aanſtonds ſtold, van het welk, na behoorlyk gezuiverd en geſmolten te zyn, de Kaarſſen worden gegooten, van Kleur als geel Waſch. De *wilde Vygboom* groeit redelyk hoog; het Hout en de Schors verſchilt weinig met den tammen, maar het Blad gelykt naar dat van den Nooteboom, zynde ſterk, glad, boven ligt groen doch onder bleeker. Deeze Boom is zeer Bladerryk zo dat hy een Lommer maakt daar zelfs de ſterkſte Zonneſtraalen niet kunnen doordringen: de Vruchten zyn kleine Vygen eenigszins dikker als een Duiven-Ey, bekleed met een geele Schil, en worden, ryp zynde, alleen van de Vogelen gegeeten. Het Hout is zeer goed tot Beſchotten en ander ligt werk dat geen ſterker Hout vereiſcht: de Indiaanen maaken van het zelve Tafelborden en ander Keuken gereedſchap, wyl het gemakkelyk is te ſnyden, en niet gaarn ſplyt.

Een Boom die men *Zandkoker* noemd, is een der ſchoonſten die men in die Landſtreek ontmoet, en wordt, om de Schaduw', in Laanen geplant. Dezelve groeit met een rechten Stam tot een groote hoogte, hebbende een Vrucht rond en platachtig als een Cannetjes-Appel, diep geribd als een Canteloup, en ligt bruin van Kleur. In ieder Rib is een platte graauwe Zaadkorrel ter grootte van den nagel van een Duim: van deeze Vrucht, het zaad daar uitgenoomen zynde, maakt men Zandkokers. Het Zaad is een ſterk Braakmiddel en zuiverend voor de Slaaven: het Sap van de Bladen zeer bytende.

De *Cawenallie*-Boomen zyn groot, hoog en recht van Stam, verſpreidende hunne Takken niet eerder dan dat zy de hoogte van veertig en meer Voeten bereiken. De Baſt is bruin van Kleur, maatig dik, geheel gekorven. Het Spint en het Hart onderſcheiden zich naaulyks van elkander; zynde het Hout, dat wel gezaagd kan worden, doch beter is tot Timmer dan tot Schrynwerk, van een donker roode Kleur, welke verſchiet naar maate het Hout droog wordt: dit Hout is gevuld met een bitter Olyachtig Sap, dat het voor de Wurmen beveiligd. De Bladen zyn langwerpig, puntig uitloopende; de Bloeſſem beſtaat uit troſſen met kleine roodachtige Bloemen, waar uit een Vrucht voortkomt.

De *Semiri*-of *Locus*-Boom wordt veel gebruikt tot Rollen in de Suikermolens, en om Bruggen van te maaken. Onder aan den Stam by de Wortel geeft hy veel Gom, welke brandt als Zwavel. Deeze Boom brengt een Vrucht voort, die in een rosachtige langwerpige Beurs ter grootte van drie of vier Duim besſooten is, en welke in zich bevat twee of drie Zaaden omkleed met een zoetachtige ſtof, eenigszins draadig, zeer laf van Smaak en getrokken by de Inlanders en Slaaven.

De *Boerewey*-of *Bouletri*-Boom groeit ter hoogte van veertig en meer Voeten, alvoorens hy Takken uitſchiet, doch wordt zelden over de drie Voeten dik: hy heeft een bruine, taamelyke dikke en gekurven Schors, gevuld met een bittere Oly of gomachtig kleevend Sap, waar door het Hout voor de Wurmen bevryd wordt; de Bladen zyn byna als die van den Laurierboom ovaal rond, puntig uitloopende, welke aan paaren komen. Het Hout is roodachtig als Mahogny-Hout, zwaar en dicht, en wordt tot Gebouwen, Suikermolens enz. gebezigd. De Bloeſſem komt by bosjes, roodachtig van Kleur; en de Vrucht beſtaat in een geelachtige Appel van gedaante als een Pruim, zoet van Smaak, doch als men te veel daar van eet veroorzaakt zy den Bloedloop: in 't midden van de Vrucht zit een wit ſteenachtig Pit.

De *Diterma*-Boom is groot, hoog en recht van Stam, ſpreidende zyne Takken boven als een Kroon uit. Het Hout dat donker bruin van Kleur is, is goed tot Timmerhout vooral voor Vaartuigen, en kan ook dienen tot Schrynwerkers Hout.

Onder het Timmerhout behooren ook de *Cederboomen*, die zeer veel verſchillen van de Cederen des Libanons in hunne geheele gedaante en byzonderlyk in opzigte der Bladen. Men telt hier van drie ſoorten, naamelyk twee die eenigszins roodachtig in geſlachten gezegd worden onderſcheiden te zyn, Mannelyke die rooder en harder van Hout, en Vrouwelyke die Sponsachtiger en weeker zyn; en de derde ſoort de *Simarouba* of *witte* Ceder. Dezelven groeijen op een hoogen zandigen Grond tot een zeer groote hoogte, en dikwys wel drie Voeten over het kruis dik, ſpreidende hunne Wortels en Takken wyd uit. De Schors is dik, ongelyk, robbelig en vaſt aan den Stam gehecht, graauwachtig van Kleur. Aan het Hout, dat

dat lieflyk ruikt en, wegens zyne bitterheid, aan geen Houtluizen, of verrotting, onderhevig is, wordt weinig Spint gevonden, zynde het buitenfte alleenlyk iets ligter dan het Hart. De Bladen als bosjes dicht by elkander zittende zyn klein, langwerpig, fmal, buigzaam en aan de eindes omkrullende, veel gelykende naar een Perfikblad, ligt groen van Kleur: in de hand gewreeven wordende geeven zy geen onaangenaamen Geur.

Van de roode en witte Ceders worden Planken gezaagd, welke tot Deuren, Befchotten en Lyftwerk kunnen dienen; de witte Ceder geeft geen Harft, maar bewerkt wordende vindt men daar in Holligheden vol van een zekere Gom, welker Reuk zeer zacht en aangenaam is; de Baft deezes laaftgenoemde Booms wordt gebruikt om den Buikloop en Bloedgang te ftoppen, het zy in Poeyers, of op Wyn getrokken.

Het Hout van de *Walaba*-Boom is veel fraajer om tot Draaiwerk te gebruiken dan voor Timmerhout, fchoon het tot Balken en Suikervaten gebezigd wordt. Deeze Boom groeit tot een maatige hoogte, hebbende den Stam recht doch dun. Het Spint is witachtig, en het Hart grys of bruin doormengd met Streepen van verfchillende Kleuren, zeer zwaar en bezet met fyne Vezelen.

Het *Yzerhout* dus genaamd van wegen zyne hardheid en zwaarte, het welke, in het Water gelegd, naar den Grond zinkt, en een levendige roode Kleur heeft, is het Hout van een' Boom verfierd met fcherpeindigende Bladen, en tweemaal 's Jaars bloeiende. De Bloeffem is van een Violet Kleur, waar uit een Vrucht komt veel gelykende naar een Kriek, doch donker zwart van verwe. Het *Letterhout* is een groote Boom, die meeft uit Spint beftaat: dewyl men, om een Stuk een Duim of drie over het kruis dik te krygen, een Boom ten minfte van vier Voet over de middellyn moet omkappen. Dus is het Letterhout eigenlyk het Hart van den Boom, en het ontleent zyn' naam van de Vlakken die zich opdoen als het zelve bewerkt is. Men wil, dat deeze Boom alleen aan Guiana zou eigen zyn. Behalve het *Violet*-Hout, dat warm in de hand gewreeven een Reuk als Violet geeft; is 'er de *Ebbenhout*-Boom, die redelyk hoog groeit en veele Takken heeft, met langwerpige en ovaale Bladen, byna van maakfel als die van den Lyfterbeffenboom, doch niet zo getakt noch zo puntig

 uit-

uitloopende, helder groen van Kleur. De Bloemen die aan troffen zitten, zyn geel en wit, zeer aangenaam van Reuk; en de Vrucht is een Houw of Peul, waar in niervormige Zaaden. Men onderscheidt dit Hout in wit en zwart, het laatste is zwaar en dicht, maar het witte wat draadachtiger, en bewerkt zynde, van een Citroen geele Kleur. Echter vallen deeze Boomen zo goed niet als die op het Eiland Mauritius, in Africa, groeijen. Ook heeft men 'er tweederlei soort van *Purperhout*-Boomen, naamelyk de *Courberelle* of *Canawatepi* en de *Bascouriaar*. Deeze groeijen tot een verbaazende hoogte en dikte, met fyne puntachtige Bladen als die van den Wilgeboom, doch breeder. De eerste soort wordt veel gebruikt tot Schrynwerk: maar de tweede tot Tanden, Rollen en Bruggen van Suikermolens, als zynde het hardste; van de Schors maaken de Acowayen hunne Corjaars, waar mede zy van boven de Vallen af koomen.

De *Crabboom* heeft Bladen van ruim drie Duim lang en van onder byna zo breed, die aan de eindes spits en in tweeën verdeeld zyn. Hy draagt kleine blaauwachtige Bloemen, waar uit de Vrucht voortkomt, welke bestaat in een Bolster of Noot ter grootte van een Kastanje. Uit de Vrucht, wier Schil door rypheid barst, komen acht of tien Amandelen, welke jaarlyks door de Slaaven vergaderd, gekookt, en ter verrotting op een hoop gelegd, voorts gestampt en uitgeperst worden, wanneer men 'er een Oly van krygt. Deeze Oly is een schoone brand, en wordt gebruikt voor de Wormen, Schurft en allerlei Uitslag, als mede voor Jichtige pynen, ook smeeren de Indiaanen 'er zich mede om het Hair zwart te krygen. Het Hout is hoog rood, broos en vol Sap, zeer bekwaam tot Timmerhout: de Bast wordt gebruikt tot Leertouwen, en om Netten en Linnen te taanen.

De *Sewejou*-Boom groeit niet hooger dan een Peereboom, bedekt met een witte Bast, waar in een scherp Vocht is: de Vrucht is een Noot, zo groot als een Kanstanje, die de Indiaanen doorsplyten, wanneer zy hen dient om Bellen van te maaken, welke zy om de Beenen binden, om in hunne Dansfeesten te gebruiken: 't is om den Noot derhalve dat zy deezen Boom aankweeken. Anders is deeze Vrucht een doodlyk vergift voor Menschen en Beesten.

Het ***Pokhout*** of ***Lignum Sanctum*** is van een Boom welke taamelyk hoog

hoog en recht groeit, en zeer hard: Wat gebruik van het zelve en van de Schors in de Medicynen wordt gemaakt, is genoegſaam bekend. De *Groenharts*-Boom, *Cipiri* genaamd, is groot en zwaar, en heeft Bladen als de Willige, doch grooter, groen van Kleur. Men onderſcheidtze in geele en zwarte: zy zyn zeer goed tot Timmerhout. Het Hout van een Boom die men *Cacaralli* noemt, is zeer hard, doch in de opene Lucht ſtaande zeer geneegen om te ſplyten, waarom het meeſt om binnens huis te timmeren gebruikt wordt.

De *Bylhout*- of *Baratabalḷi*-Boom is groot en hoog, graauw van Baſt; het Hout is wit naar 't geele trekkende, en wordt tot Bylen, Riemen en Scheppers gebezigd; de Bladen zyn klein, langwerpig en puntig, van een donker groene Kleur gelyk ook de Vrucht is. De Vrucht is van grootte als een Renet-Appel, welke opengebrooken zynde, een Vleesachtig Merg uitlevert, zoet van Smaak, bevattende ten hoogſten vier zwarte Pitten van boven met een wit puntje, van maakſel als een Paardeboon, doch wel zo groot, die men voor gevaarlyk houdt.

Men heeft 'er driederlei ſoort van *Mangles* Boomen, by ons *Mangrove* of Duizendbeenen en by de Indiaanen *Courouda* genaamd, de zwarte roode en witte. De zwarte Mangrove groeit altyd aan den Zeekant of op de Boorden der Rivieren: zyn Schors, die tot Leertouwen gebruikt wordt, is zeer bruin, glad en buigſaam nog groen zynde, ter dikte van een Schelling; het Hout is van dezelfde Kleur als de Schors, hard, buigſaam en zwaar, ongemakkelyk te bewerken, en ſplyt moeielyk, en geeft gelyk alle zwaare Houten, een goeden brand; de Bladen zyn dun en glad, veel gelykende naar die van den Laurierboom. Deeze Boom is niet zeer hoog, zynde zelden boven de twintig of vyf en twintig Voeten lang, en dertien of veertien Duimen over het kruis dik; hy ſchiet veele Takken uit, die recht en zonder kwaſten zyn, welker af hangende Toppen, nederzakkende, in den Grond of in het Slyk der Rivieren, Wortel ſchieten, en als nieuwe Stammen maaken, doch tevens een Boſſchagie zo dicht in malkanderen, dat men ligtelyk daar over kan gaan zonder Grond te raaken; kunnende één Boom zich ſomtyds wel vyf honderd ſchreeden ver uitſpreiden. Ook ſchiet deeze Boom, boven de Grond, verſcheide Wortelen, die zich in

in de Aarde hechten, waar door hy ſomwylen vier of vyf Voeten boven de Grond ſtaat; zo dat de plaatſen, daar die Boomen groeijen, moeielyk te begaan zyn. Dezelve groeit ſchielyk, en bederft niet in het Water. Aan de gedachte Wortels is het dat de Oeſters zich hechten: waar uit het Vertelſel is ontſtaan, dat de Oeſters aan de Boomen groeijen.

De *roode Mangrove*, ſchoon deeze aan de Stranden der Zee of by de Rivieren groeit, ſchiet echter geen Wortels in het Water gelyk de zwarte, is ook van onoogelyker gedaante, hebbende kromme en kwaſtige Takken, die zich naar den Grond buigen en een goed gedeelte lands beſlaan. De Baſt is dun en graauw, glad als de Boom jong is, maar vol barſten als hy ouder wordt. Het Hart van den Boom is roodachtig, dat door kooken in het Water een ſchoone roode Kleur geeft, waar mede men Wol en Linnen kan verwen, doch is niet ſtandvaſtig, ook is het Hout tot Timmerhout dienſtig, zynde hard en zwaar, van een donker rood, fraai gevlamd. De Bladen zyn eirond, op het dikſte acht of negen Duimen breed, maar aan het dunne eind, waar mede zy aan den Boom met een korte Steel zyn gehecht, niet meer dan vyf of zes Duimen; eerſt uitſpruitende zyn dezelve van een Vleeskleur, zeer zacht en teder, doch ouder wordende van boven een aangenaam groen van onder eenigszins bleeker. Hy bloeit en draagt eens in 't jaar Vruchten: voor dat hy bloeit, even als de Wyngaard, kleine trosjes uitſchietende, waar aan kleine Kerns komen, die als zy open gaan, een witte Bloeſſem geeven, van een aangenaamen Reuk. De Vruchten gelyken naar groote Druiven, groot vier Lyn over het kruis, in 't eerſt groen, maar ryp zynde Violet van Kleur.

De *witte Mangrove* groeit tot een redelyke hoogte en zonder kwaſten, mede aan de kanten van het Water, waar over zyne Takken zich uitſpreiden, die, als zy de Aarde raaken, ook de gemelde eigenſchap hebben, van aldaar Wortel te ſchieten, als gezegd is. De Baſt is bruin, en niet dikker dan een Gulden, onder welken nog een dunne witte Huid wordt gevonden, waar van de Indiaanen lange Draaden trekken, daar zy Touwen, Netten en Hamakken van maaken. Het Hout is wit en, nog groen zynde, zeer buigſaam, maar droog wordende broos en ligt, van binnen vervuld met een Merg als de Vlierboom. De Bladen zyn byna

rond drie of vier Duimen over het kruis, zeer glad, teder en zacht. Tweemaal 's jaars brengt deeze Boom geele Bloemen voort, van gedaante als Tulpen, maar veel grooter, doch geeft geen Vruchten. Men vindt op de Bergen nog de zwarte en geele Mangrove.

De *Turumo*-Boom, ſchoon in 't wilde groeijende, wordt door de Indiaanen aangekweekt: de Vrucht is niet goed om te eeten, maar dient hen om Schotels, Kommen, Drinkſchaaltjes en Potten van te maaken. Deeze Vrucht gelykt veel naar een Indiſche Meloen, *Angurie* genaamd, en heeft een zeer harde Schil, die moeielyk is te breeken.

De *Coanalie - Bosduivel* - of *Vergift* - Boom, is een Struik ter hoogte van drie of vier Voeten: de Stam of Stronk is bedekt met een ruuwe, knobbelige, bruine Baſt, die op een buitengewoone wyze veele Looten uitſchiet; de Bladen zyn aan ieder Steeltje drie in getal, rond en gelyken wel naar die der Erwten, van een donker groene Kleur. De Indiaanen gebruiken eenigen van deeze Looten, die ze alvoorens klein ſnyden of ſtampen, om het Water in de Rivieren en Kreeken te vergiftigen, waar door de Viſch dronken wordt, en aan de Oppervlakte komt, laatende zich dan met de Handen grypen, zonder dat dezelve, gegeeten wordende, eenig het minſte nadeel aan den Menſch toebrengt. Van den *Markoeje* - of *Mancenielle* - Boom maaken de Indiaanen gebruik, om hunne Pylen te vergiftigen: deeze Boom is aanmerkelyk, wegens zyne vergiftige eigenſchap zodaanig dat het gevaarlyk is zelfs daar onder te ruſten of te vertoeven: want het afdruipend Vocht, als het gereegend heeft, doet het Lichaam zwellen even als of men zich met kookend Water gebrand hadt. Indien dat Vocht in de Oogen druipt, en men dezelven met een natte Vinger wryft, loopt men gevaar van blind te worden, wyl zy eerſt rood, daar na blaauw, en eindelyk vol Etter worden. Het voornaamſte Venyn, echter, beſtaat in de Vrucht, en het Tegengift is doorgaands Oly. Deeze Boom, wiens Schaduwe de Dieren zelfs ſchynen te vermyden, groeit tot een ongemeene hoogte aan den Zeekant, gelykende zeer veel naar den Peereboom, hoewel dikker van Stam. De Schors is aangevuld met een ſcherp, bytend Sap; het Hout onder het Spint grys, doormengd met kleine Aderen van verſchillende Kleuren, veel fraaijer dan de Nooteboom

of

of Wortels van den Olyfboom. De Vrucht gelykt veel naar een Cannetjes-Appel, en is gevaarlyk om te eeten, zynde van een doorbytende en venynige zelfſtandigheid, als gezegd is; gelyk ook de Baſt, het Hout en de Bladen, ja zodaanig dat een Viſch dezelve gegeeten hebbende, een vergiftig Voedſel voor den Menſch zoude verſtrekken: doch men kan zulks aan de zwartheid hunner Tanden ontdekken.

De *Canafiſtula* is een zeer ſchoone Boom, draagende zulk een menigte geele Bloemen, dat men byna geen blad kan onderkennen: de Vrucht, die vervolgens in overvloed voortkomt, wordt, door de Indianen, tot verſcheidene Remedien bereidt. Men vindt, aan de Oronoque, de *Cabimaboom*, wordende van de Spanjaarden *Palo de Aceyte* geheeten: hy is hoog en dicht; de Bladen gelyken naar die van een Peereboom, zyn Baſt is glad, zacht en dik; hy groeit in vochtige plaatſen, na by de Rivieren of Meiren: men trekt 'er, door een inſnyding in de Schors, een Oly uit, die zeer geacht is, en van de Hollanders ſterk gezocht wordt; dienende tot een Geneesmiddel voor Wonden en allerlei Kwetſuuren. De *Aouara*, zekere Vrucht, door de Indiaanen dus genoemd, groeit ter grootte van een Hoender-Ey, op een ſoort van Palmboom, met verſcheidene andere als een Bouquet opgeſlooten in een harde Schil, bevattende een Noot van grootte als een Amandel, uit welke een Oly, Palm-Oly genaamd, geſtampt of geperſt wordt.

De *Copaiveboom*, omtrent twintig of twee- en twintig Voeten hoog is, zeer ſchoon: deszelfs Blad gelykt veel naar dat van een Oranje, behalve dat het langer en ſmaller is, zacht, buigzaam, van een aangenaamen Reuk en vrolyk groen van Kleur. De Schors is graauw, redelyk dik, glad en vetachtig; en het Hout wit en zacht. Om de Oly 'er uit te trekken, maakt men een inſnyding in den Voet van den Boom, recht op en neêr gaande, daar men een Buisje inſteekt, en de Oly in een Calabas opvangt. De jongſte Boomen geeven de meeſte maar niet de beſte Balzem; deszelfs deugd wordt gekend, alsze dik is, de Kleur van Amber, en den Reuk van Speceryen heeft.

Onder de voornaamſte Boomen, in grootte, telt men de *Gomboom* of *Arcouſiry*, groeijende ſomtyds ter hoogte van tachtig of negentig Voeten, met

met een rechten en ronden Stam, omtrent vyf en twintig Voeten in den omtrek dik: het Hout, waar van de Indiaanen hunne Canoos maaken, is zeer vaſt, van een ligte Vleeskleur, en ongemeen dicht van Vezelen, zeer zwaar als het groen doch ligt als het droog is, met een taamelyk dikke gryze Baſt, de Bladen gelyken naar die van den Lauwrier, maar zyn dikker en zachter, en geeven, aan ſtukken gewreeven, een verheeven en aangenaamen Reuk. Uit den Stam van den Boom druipt, in den Regentyd, een Gom, die eerſt wit is, maar vervolgens zwart wordt, bitter van Smaak is, en hem voor de Wurmen en bederving bewaart: men kan, een kerf in den Stam geevende, het geheele jaar door, de Gom 'er uit tappen, welke met Miraan Oly gemengd zynde, den allerbeſten Balſem uitlevert tot ſchielyke geneezing van opene Wonden. Op deeze Boomen vindt men veel Byën, zwarte Waſch en Honig. Men heeft 'er ook de *Palo de anime*, by ons *Hajawa* genaamd, een Boom, die daar zeer gemeen is, in welkers Schors de Indiaanen een inkerving maaken, waar uit een Gom komt zo wit als Sneeuw, en van een lieflyken Geur: ieder Knop van deezen Boom geeft een groenachtige Pruim, die nooit ryp wordt, en waar van het Sap zo brandende is, dat de lippen van de geenen die 'er in byten ontſteeken en opſplyten. Uit den *Currucay Boom* wordt mede een Gom gehaald, veel gelykende naar de Animé, maar is lymachtiger, en van een aangenaamen en zeer ſterken Reuk.

De *Coumery* of Roothout-Boom is zeer harſtachtig, en verſpreid redelyk ver van zich een ſterken en lieflyken Reuk, zeer naby komende dien van de Storax. Uit den Stam deezer Boom drupt een rood vocht, als Wyn, zynde een heerlyke Balſem tegens alle kwetſuuren.

In de Boſſchen op ſteenachtige plaatſen, vindt men Boomen van een ongemeene dikte, genaamd *Algarobos*; de Stam levert ſtukken Gom uit, van twee of drie Ponden zwaar: deeze Gom is zo glanzig als Criſtal; doch zyn eigenſchap is nog niet bekend. De Indiaanen bedienen 'er zich van, om hunne Wooningen te verlichten, ſteekende het verhevendſte deel in brand, wanneer het den gantſchen nacht een zeer helder licht geeft tot dat het ten eenemaale verteerd is. Deeze Boomen groeijen in de Boſſchen daar geen Steengronden zyn, ook zeer wel, doch geeven dan geen Gom.

De *Jtequebourre*-Boom, waar van Kurk gemaakt wordt, heeft kleine langwerpige Bladen, en brengt een Vrucht voort als een kleine Cachou-noot: de afvallende Bloessem, die hoog geel is, verstrekt tot Voedsel aan de *Kerftabak*, een soort van Visch dus genaamd.

Men heeft 'er de *Coumara* of *Tonquin-Boontjes*-Boom, een grooten zwaaren Boom, voortbrengende een Vrucht als een Walnoot, doch iets langwerpiger, van een wollig rosachtige Kleur; binnen in den Bolster zit een langwerpig, glad, zwart Boontje, van maakfel als een Razyn, hebbende een sterke lucht als Tonquin Tabak; de Schil waar mede dit Boontje bedekt is, wordt alleen gebruikt om de Tabak te vervalſchen. Ook is 'er de *Kattentri*- of *Coumakke*-Boom of eigenlyk de *wilde Katoen*-Boom, welke tot een ongemeene hoogte en dikte groeit, met korte dikke Doornen, en groote zwaare Takken, die zich uitspreiden en boven een Kroon maaken; de Bladen en Bloessem zyn als van den tammen Katoen-Boom, doch kleiner. Hy geeft een soort van Katoen, doch niet in een Bolster maar neerhangende als pluis. Dit Katoen is zeer sterk, en wordt voor beter dan het tamme Katoen gehouden, doch valt zo wit niet: zy wordt veel gebruikt om 'er Kussens mede te vullen. Deeze Boomen worden op de Spaansche Kust en Fransche Eilanden *Pariages* genaamd. Op de Plantagie Spieringshoek geleegen aan de Rivier Commewine in de Colonie van Suriname, was zo een Kattentri-Boom, die de Negers niet wilden kappen, wyl het een Godheid van hun was: ten zy zy dezelve eerst bezwooren en Offerhande deeden.

De wilde *Cardamon* of *Courouatti* heeft Bladen als die van den Bananas-Boom doch wel zo klein, en draagt een Vrucht als een Walnoot uit den bolster, donker purper van Kleur, vervuld met witte Zaadjes, welke de Cardamon zyn. Van deeze Vrucht en het Zaad, gestampt wordende, maakt men een Verstof; en met het Sap verwt men zwart, doch dit is niet vast, en wordt vaal: de Bokken mengen het met de *Laan*.

Onder de Heesters die 'er in 't wilde groeijen, telt men de *Hellecoeja*- of *Suikerboontjes-Boom* dus genaamd naar de Vrucht die hy voortbrengt. De Vrucht is als een groote Doperwt in haar Peul, maar dikker, van een groene Kleur, die in de rypheid ligt geel wordt. In ieder Peul zitten op

zyn hoogſt drie blaauwachtige zwarte Boontjes, bekleed met een zoete Vleesachtige Stoffe als natte Katoen, die men 'er afzuigt en zeer zoet van Smaak is; doch de Boontjes worden niet gegeeten. Deeze Boom groeit zes of zeven Voeten hoog. De *Caroutou-Boom* is van het zelfde geſlacht, doch groeit hooger; ook zyn de Peulen, waar in men wel acht of tien Boonen vindt, langer, breeder en platachtiger gelyk onze Klimboonen, en wel zo dik: de *Pairawa-Boom* verſchilt van de voorgaande alleen in grootte, ſchietende recht op, en boven zyn Kruin maakende. Deszelfs Vruchten zyn wel een Voet lang en rond, doch de Peul is niet zo vleezig, maar wel zo ſmaakelyk als de voorgenoemden.

De *Mokke Mokke*, die meeſt aan de Rivieren wordt gevonden, groeit niet zeer hoog, en heeft de Baſt rondom geringd, daar de Bladen uitſpruiten gemeenlyk vier of vyf by elkander, ter grootte van twaalf of veertien Duim, van een hartvormige gedaante, boven van een helder donker groen, maar onder bleeker; welke afvallen zo dra de jongen uitſchieten, die zeer goed zyn om brand of roos uit te trekken, als ook voor het Podagra. De Vrucht is als de Nier van een Kalf, naar welke de Zeekoeijen zeer greetig zyn. Deeze Boom is eigenlyk een ſoort van Riet, doch zeer ligt en zacht, groen van Kleur, gevuld met een Sap dat brandig en jeukende is, als het op het Vel valt.

De zogenaamde *Schytnooten* groeijen aan een Boom van twaalf Voet hoog: het Hout van den Boom is wit, ſponsachtig en gevuld met een witachtig ſtinkend Vocht; de Bladen zyn groot en blinkende, veel gelykende naar die van een Wyngaard, de Bloemen komen aan troſſen, groenachtig van Kleur, de Vrucht is een Noot, in 't begin van een helder groen, maar ryper wordende geel, welke in zich bevat drie driekantige Vruchten ter grootte van een Kaſtanje, omkleed met een zwarte Dop. Ryp zynde zyn dezelven van Smaak als een Hazelnoot, doch men moetze voorzigtig gebruiken: dewyl van binnen een zeker Vlies zit, het welk walging, duizeling en een ſterken afgang veroorzaakt.

Men vindt 'er ook een verwonderingswaardig ſoort van *Lianes* of *Niby*, welke zich om een Boom hechtende de gedaante aanneemt van een paar Menſchen met de Armen in malkander geſtrengeld; waarom men hem de

naam geeft van *Adam-en Evaas-Boom.* Uit de afgekapte Looten deezer Liane vloeit een bloedrood Sap, even als Menfchen Bloed, van een zeer vergiftigende eigenfchap. Het Bygeloof der Indiaanen en Negers gaat zo verre, dat zy denzelven niet durven omkappen uit vreeze, dat daarop de Dood volgt; ten zy de Boom vooraf door hunne *Peiyemans* bezwooren wordt. Deeze ftooken rondom den Boom, geduurende eenige Nachten, een groot Vuur, en bezweeren die met een groot geraas, dat zy met hunne gewoone Calabas met Steentjes gevuld, maaken. Dit Bygeloof is gefprooten door het Vergift dat in dit Sap zit: waarom zy het zelve ook niet durven genaaken, en de Europeërs daar van afhouden. Schoon de Indiaanen het beneemen der vergiftige kracht aan de gemelde bezweeringen toefchryven, is dit veel eer aan het Vuur ftooken toe te eigenen, waar door het Sap opgedroogd wordt en de vergiftigde deelen uitwaaffemen. Door het omhakken van eenige deezer Boomen, oordeelen zy, de thans regeerende Ziekte en Sterfte in de Berbices, veroorzaakt te zyn. Deeze Boomen zyn zeer raar en worden in eenige plaatfen van de Berbice gevonden, als op de Plantagiën van den Heer Abenzets, daar een derzelven bezwooren en afgekapt is. Op anderen worden zy, of als een Heiligdom of als een zwaar Vergif, bewaard.

In de Boffchen groeit een Heefter die ook *Lianes* genoemd wordt, zynde een foort van Reifen of Tienen, die in plaats van Touwen gebruikt, en in America in meeft al de warme Landen daar Hout waft, gevonden worden, deszelfs Bladen, die by paaren komen, zyn eenigszins van een niervormige gedaante. Uit de Bloem, welke klein, en rood van Kleur is, komt een Peul bevattende eenige kleine zwarte Zaadjes. Deeze Tienen, waar van fommigen zo dik zyn als een Pennefchacht, en anderen als een Arm, ja dikker; klimmen gemeenlyk flangswyze om de Boomen en Heefters die zy vinden heen, en na dat zy tot derzelver Takken, en dikwyls zeer hoog gekomen zyn, zo fchieten zy Spruiten uit, die Lynrecht nedervallende, in den Grond indringen, daar weder Wortelen, en op nieuw opwaards klimmen. Andere Spruiten door den Wind of eenig toeval zydelings uitgedreven wordende, hechten dikmaals aan de naaft byftaande Boomen, en maaken een verwarring van hangend en gefpannen Touwwerk

werk, 't geen een vertooning geeft even als het Wand van een Schip. Die van het dikste soort, verstikken den Boom daar zy zich om strengelen, en doen hem sterven door de kracht daar zy hem mede beklemmen; waarom zy van de Spanjaards genaamd zyn *Muatapala* of Boommoorder. Het gebeurt somtys dat de Boom overend staande uitdroogt, verrot, en verteert, en dat 'er niets anders dan de de omloopende takken van de Lianes over blyven, die een soort van een doorluchtige Colom vertoonen.

De *Oriaan*- of *Orliaan*-Boom, ook wel *Rocou* en *Anoto*, of *Achiolt* genaamd, is een Heester, groeijende ter hoogte van een Appelboom, hebbende de Steng dik en zwartachtig, en de Bladen redelyk groot, hard, en van een donker groen. Hy draagt tweemaal 's jaars Bloessem wit en rood van Kleur; de Bloem bestaat uit vyf Bladen, die zich uitbreidende vertoonen als een Roos; doch de Kelk van de Bloem heeft één Blad: Het Ovarium wordt een rondachtige Vrucht ter grootte van een Okkernoot, groen van Bast. Binnen in de Schil vindt men van tien tot twintig roode Zaadjes wat kleiner dan een Erwt, welke in Water geweekt en uitgeperst zynde, een Verwe geeft die de Indiaanen *Achiolt* noemen; zy laaten het uitgeperste vier en twintig Uuren zakken, waarna het Water zyn voorige klaarheid verkrygt; vervolgens gieten ze het Water zachtjes af, en zetten de Achiolt, die op den Bodem overblyft, in de Zon te droogen; byna half droog zynde, maaken zy 'er Balletjes van met een weinig Oly gemengd, waar mede zy zich dagelyks beschilderen, en zich ook tevens voor de heete Zonnestraalen beschermen: dit Balletje is een krachtige Remedie voor de Gebrandheid, als men het op het gebrande deel legt. Deeze roode Verwe wordt by ons *Orliaan* of *Rocou* genaamd, en diend aan de Verwers voor den eersten grond van rood, blaauw, geel, en groen. Meest by alle de Wooningen der Indiaanen wordt deeze Heester gevonden.

Men heeft 'er driederlei soorten van *Sensitive* of *Kruidje roer me niet*, dus genaamd wegens deszelfs tederheid: want zo ras het wordt aangeraakt, 't zy met een Stokje, 't zy met de Hand, sluiten de Bladen zich in malkander, en hangen nederwaards, waar na zy zich weder openen en opheffen: naamelyk de Doornachtige, die men voor de beste houdt, en de twee andere soorten zonder Doornen. De Doornachtige Sensitive welke

de kleinste van de voornoemden soorten is, is een Plantgewas, en wordt uit het Zaad of uit Stekken voortgeteeld; de Wortel is byna een half Voet lang, boven aan den Grond redelyk dik, maar van onder spits loopende, voorts bedekt met lange en buigzaame Vezelen. Deeze Wortel is van binnen wit, zacht, sponzig, zonder Reuk en van een zoeten Smaak. Uit de Steng spruiten verscheidene lange dunne Lootjes, welke zich langs den Grond door elkander slingeren, week, mergachtig, en voorzien met kleine Doornen een weinig krom maar zeer scherp. Haare Bladen komen aan paaren: ieder Lootje heeft 'er van elf tot vyftien, en zelden meer of minder: dezelven zyn tweemaal zo lang als breed, donker groen boven, doch onder ligter, sterk schoon niet vleezig, van onder en ter zyden bezet met kleine dunne Doornen. De Bloessem gelykt een bosje witte Draaden, een half Duim lang, die aan de eindes rond met geele knopjes zyn, en eigenlyk de Helmtjes met de Mannelyke Zaadstof uitmaaken; daar na ziet men voortkomen kleine bruine Peultjes, bevattende eironde, platte, harde Zaaden bekleed met een Vliesje van een nog donkerer Kleur. Ieder Peultje is omzet op de kanten met een Draad, bestaande uit kleine Doornen, welke schynen geschikt te zyn om het Zaad te beschermen. De Bladen zyn vergiftig, en de Wortel is het Tegengift. Die zonder Doornen, zyn Heestergewassen ter hoogte van vier of vyf Voeten: derzelver Steng is teder, broos en mergachtig, bedekt met een dunne, groene Schors. Zy breiden zich in veele Looten en Spruiten uit, daar de Bladen over den anderen gepaard uitkomen, van een donker groen met roode puntjes, die, als men dezelven aanraakt, neêrvallen en in malkander sluiten. De Bloem zweemt veel naar een bosje zeer kleine Roozen, en bestaat uit vyf blaauwe Bladen met roode puntjes, uit welke de Peultjes ter lengte van byna twee Duimen voortkomen, dun en teder, vervuld met kleine, platte, hartswyze Korrels, van een blinkend zwarte Kleur.

Dezelven worden in Mannelyken en Vrouwelyke verdeeld; de Bladen van het Mannetje zyn grooter dan die van het Wyfje. De Wortelen van deeze Heesters zyn dikwyls heilzaam bevonden tegen de vergiftiging der Negers: men neemtze ten dien einde, versch uit den Grond, en, na dat zy zyn geschraapt en droog afgewasschen, stampt men ze in een Mortier,

tier, tot dat het fyn wordt, waar na het zelve wordt gekneed gelyk Deeg, ter dikte van een Schelling, en voorts andermaal in de Mortier gedaan met roode Wyn daarby ingefchonken, om het dus te zamen tot een Drank te roeren, waar van men dan een Wynglas vol inneemt. Dit Middel doet fterk zweeten, en met een groote hevigheid braaken.

De *Palma Chrifti Plant* fchiet een dikke knobbelige Stronk, welke van binnen is voorzien met een wit Merg, gelyk de Vlierboom, het welk vermindert naar maate dat de Steng oud wordt: de Bladen zyn als van den Wyngaard, hoewel dunner en ruuwer. Tweemaal 's jaars draagt zy Vruchten, van gedaante als Schaalen van Kaftanjes met kleine Stekels, waar in de Vrucht is beflooten: de Vrucht beftaat in een foort van Amandel of Boon, bekleed met een bruine, blinkende en gefpikkelde Schil. Van dezelve maaken de Coloniften hunne Oly. Om de Oly te bereiden wordt de Boon in een Houten Mortier geftampt, en dan in een Pot met Water op het Vuur gezet, wanneer de Oly boven dryft en afgefchept wordt: deeze Oly uitgeperft en niet gekookt zynde, is een zeer heilzaam Middel in Colyque de Poitou, wordende van half Uur tot half Uur een Lepel vol ingenomen.

Men vindt 'er een Plant, die door de Spanjaarden *Palo de Luz*, dat is *Stok-Kaars*, genoemd wordt, gemeenlyk twee Voeten hoog. Zy fchiet uit den Wortel verfcheidene Stengen, die recht en glad zyn tot aan den Top, alwaar dezelven kleine Looten voortbrengen voorzien met fmalle Bladen. Deeze Stengen afgefneeden zynde en nog groen, branden als een Kaars, en kunnen dus gebruikt worden als een Toorts of Flambouw, mids men het verbrande eind telkens wat afftoote.

De *Titicana* is een foort van Riet, groeijende aldaar aan de Boorden der Rivieren, veel gelykende naar het Suiker-Riet; deszelfs Sap is zo zuur byna als dat van een Limoen, waarom de Spanjaarden het *Canna agria* of zuur Riet noemen. Ook is 'er het *Yzerkruid* of *Verbena*, waffende in 't wilde tuffchen de Braamen en Doornen: het Blad is byna als een Aardbeye blad, maar fpitfer en meer geribd; aan het eind van den Tak fpruit een Staartje van twee of drie Duim lang, waar aan kleine blaauwe Bloempjes groeijen, die de Zaaden voortbrengen. De Bladen en Bloemen

men worden als Thee getrokken, zynde een zeer bloedzuiverend Middel en heilzaam in Koortſen.

De *Anawanne Herouni* of Jooden-Kruid groeit als de Endivie die niet opgebonden is, van het zelfde maakſel; oud wordende krygen de Bladen Stekeltjes. Zy ſchiet uit het midden een Steng van acht of tien Duimen lang, waar aan een bosje met drie Bolſtertjes komt, omzet met kleine Stekels en vervuld met groene Zaaden. De Bladen worden in Water gekookt, waar mede men de Lyders in heete Koortſen waſcht, zynde van een zeer Balſemachtigen Reuk. De *Alve* is 'er menigvuldig, en te bekend om beſchreeven te worden: de Bladen 'er van fyn geklopt geeven een ſchuim, en worden op Linnen enz: gewreeven, en is van het zelfde gebruik als by ons de Zeep. De *wilde Vitry* of *wilde Muscaat* is byna gelyk als de tamme, doch wordt zo groot niet; de Zaadkorrels hebben de lucht van Muscaat, en worden ingegeeven tegen de Venynige beeten der Slangen. Men heeft 'er de *Pita*, of *Sengeraſie*, een ſoort van Zylgras groeijende ter hoogte van zes Voeten, ſmal en glad, veel gelykende, als eerſt in zyn groei is, naar de wilde Ananas Plant: van de Draaden maaken de Indiaanen hun Gaaren, Koort, Snoeren, Sweepen, ja Hamakken even als by ons het Vlas of Hennip gebruikt wordt.

Voorts zyn 'er onder de Kruiden een groot getal die goed zyn om Wonden te doen ryp worden: men bereidt 'er Pleiſters van welke, twee- of driemaal op de wond gelegd, dezelve volkomen zuivert. De geene die die meeſt gebruikt wordt is genaamd het *Kruid van de Heilige Maria*, by ons *Apiaba* genoemd, welker Blad veel gelykt naar dat van de Munte of Bruinheilig, behalve dat het wat langer is, de Bloem blaauw en van een Balſemachtige Reuk: deeze Plant is zeer bitter. De *Eſpino* groeit in vochtige plaatſen; het Blad is van gedaante als een Lancet; zynde deeze Plant van de zelfde deugd als het Kruid der Heilige Maria. De *Boro* Plant ontmoet men aan de Zoomen der Meiren en der Rivieren; derzelver Bladen gelyken zeer naar Koolbladen, maar zyn wel zo groot, en dikker van Steel: deeze Steel, gepulveriſeerd zynde, geneeſt de allervenynigſte Wonden, Men vindt 'er nog oneindig veel meer heilzaame Planten en Gewaſſen; zynde het Jammer dat 'er geen bekwaame Natuur onderzoekers zyn die dezelven naaukeuriger naargaan.

TIENDE

TIENDE HOOFDSTUK.

Beschryving van de viervoetige Dieren.

In dit gedeelte van Zuid-America is een groote veelheid van wilde Dieren waar onder zodanigen, gelyk overal, die door hunnen verscheurenden aart zeer schadelyk zyn, zo voor de Menschen als voor 't Vee. De Tygers zyn wel de voornaamsten van deeze laatsten, van een genoegsaam bekende gedaante, schoon eenigszins verschillende van die van Africa: men vindt 'er, de *Schildpad*-Tyger na zyne zwarte en witte Vlakken, de *Hartenbeest*-Tyger, en de *Hakka* of *Tyger-Kat*. De twee eerstgenoemden, die de grootsten en gevaarlyksten geacht worden, zyn van vyf tot zes Voeten, en de Staart ruim achttien Duimen lang; het Hooft gelykt veel naar dat van een Kat, met geele en zeer doordringende Oogen waar in het Verraad geschilderd is; de Tanden zeer puntig en scherp, en het Hair onder aan den Buik kort, zacht en wit. Het derde soort de helft kleiner, is mede bont en niet minder bloedgierig dan de voorgenoemden, bezit zo veel kracht noch loopt zo snel niet. Indien men in de Bosschen moet vernachten is het zekerste middel om zich voor hen te behoeden, Vuur te ontsteeken, waar voor zy zeer bevreesd zyn: zy zullen nogthans niemand by den dag aanvallen, ten ware dat zy verhongerd zyn.

Men heeft 'er ook nog de *roode* Tyger van grootte als een Dog, rosachtig van Hair zonder Vlakken. Voorts heeft men 'er *wilde Katten* wel viermaal zo groot als de gemeenen, veel gelykende naar den Tyger, wien zy in wreedheid te boven gaan zo ras zy volwassen zyn. Haare groote Oogen en verwoed Gelaat doen haar wreeden aart genoeg kennen. De *Jawari*, ook *Jaguar* genoemd wordende, heeft den Kop, Knevels, Oogleden, Ooren, Pooten en Klaauwen gelyk een Kat, en ook zo een lange Staart, waar door dit Dier van den Lynx onderscheiden wordt: de Oogen blaauw, des nachts als Vuur schynende; de Huid gedekt met rosach-

tig Hair. Het is zeer ſterk en wreed, levende, gelyk de Tyger, van den Roof, en alleen gaauw en luchtig wanneer het de honger kweldt, doch verzadigd zynde, verlieſt het zyn' moed en ſnelheid; nogthans hebben de Wilden, welke vreesachtig vallen, veel ſchroom voor dit Dier, wyl zy zich verbeelden dat het een byzondere genegenheid voor hun Vleeſch boven dat van de Europeaanen heeft. Dit Dier in een Hoenderkot komende, kan het zelve t'eenemaal ruineeren; wyl het niet dan de Harsſens van de Hoenderen eet en het overige laat liggen.

Men vindt 'er nog twee andere ſoorten van vernielende Dieren, die vry veel gelyken naar de *Jawari*, naamelyk de *Jaguarete* en de *Caguacuarane*. De eerſte is iets grooter en met kort, gevlakt Hair, blinkend zwart en bruin van Kleur. De Caguacuarane is langer van Pooten, en rood over 't geheele Lyf met eenige zwarte vlakken voornaamelyk op den Rug, doch wit aan den Hals en Buik. Deeze laatſte Dieren zyn door hunne lange Pooten veel gaauwer in het loopen, en om op de Boomen te klimmen, dan de Jawari, doch mede van zulk een ſchroomachtigen aart, wanneer zy genoeg gegeeten hebben. Voor brandend Vuur, of een aangeſtooken Toorts gaan zy op de vlugt.

Wilde Varkens of *Zwynen* zyn 'er in menigte, waar van de Huid geheel is bedekt met lange en harde Borſtels eenigszins bont, den Kop groot met een' korten Snuit, en de Voorpooten korter dan de Achterpooten. Deeze in benaauwdheid gebragt of gekwetſt wordende, zyn zeer kwaad en gevaarlyk. Haar Vleeſch is aangenaam van Smaak. Ook vindt men 'er *Navel-Varkens* met witte Pooten, *Pasquiras* of *Aboujer* genaamd, die den Navel op de Rug draagen, met een Sap of Stoffe daar in, van Reuk omtrent als Muskus. Het is noodzaakelyk, zo dra dit Dier geſchooten is, dat Holletje diep uit te ſnyden, zonder welke voorzorge het Vleeſch aanſtonds aan 't rotten zou ſlaan. Zy vallen veel kleiner dan de anderen, kunnende de grootſte naaulyks zesſtig Ponden haalen. Op dezelven wordt, in de Maand April, door de Warouwen gejaagd, die zich dan in hunne Vaartuigen begeeven, wel met Zout voorzien, om het Vleeſch van deeze Dieren, na het van de beenderen geſcheiden te hebben, in te zouten. Zy loopen meeſt by troepen, liggende ieder zyn Snuit

op

op het achterfte van het Zwyn, dat vooruit gaat, waarom de Warouwen, hun Spoor weetende, nooit op het eerfte zullen fchieten, maar wel op het volgende, het welk zy gekwetft ziende laaten loopen, en, door het verlies van zyn bloed eindelyk neêrvallende, langs het Spoor wedervinden. Men moet hen trachten te ontwyken, wanneer menze ontmoet: want zy zyn ook van een verfcheurenden aart. Deeze Dieren worden ook by ons gevangen, als zy de Rivier over zwemmen met den Kop op eens anders aars, wanneer men ze, in het overzwemmen, op den Neus dood flaat. Voorts is 'er het *Stekel-* of *Yzervarken*, byna twee Voet hoog en derdehalf Voet lang, dat zyne Pennen, die zeer fcherp, en wit en zwart van Kleur zyn, met kracht uitfchiet en daar mede de geenen kwetft, waar van het aangevallen of geplaagt wordt. De Wonden die zy geeven veroorzaaken zwaare pynen met ontfteekingen. Het *Schildvarken* ook *Tatou* of *Armadille* by de Indiaanen *Jesi* genaamd, van grootte als een Speenvarken van een Maand oud, heeft een kleine, langwerpige Snoet wel met Tanden voorzien; de Oogen klein zo wel als de Ooren, en een lange Staart zonder Haïr. Zyn Pooten zyn kort en dik, voorzien met vier lange, fcherpe Nagels aan ieder Poot; 't geheele Lyf van den hals tot aan Staart ringswyze gedekt met verfcheide ryën Schilden, waar van het eerfte en laafte, te weeten, dat het welk de Schouders, en dat het welke de Dyën bedekt, veel grooter dan de anderen zyn. Men telt 'er tot twaalf ryën, die in elkander fluiten, van een grysachtige Kleur, met witte ftippen, en van dikte als een Schelling. Dit Dier is zeer gevoelig, en voegt zich even als een Egel, in een' ronden klomp zo ras men zyn Schild een weinig drukt, doch verandert deeze gedaante wanneer men het by het Vuur zoo naa legt dat het de warmte daar van gevoelt. Het leeft van Vruchten en Wortelen, en heeft zeer blank, vet, en aangenaam Vleefch fchoon fterk na Muskus fmaakende, welke 'er word afgenoomen door 's avonds te vooren in Zout en Limoenfap te liggen. Eenige Schryvers zeggen, dat de Schilden van dit Beeft tot een Poeder geftampt en ingenoomen, een uitneemend middel is om de Veneriale Kwaalen te geneezen, of dat deeze Poeder tot deeg gemaakt, de Splinters uit het Vleefch trekt. Ook dat een

beentje van den Staart, met eenig Katoen omwonden, en in het Oor gedaan, de Doofheid doet verdwynen.

De *Waterhaas*, een halfſlachtig Dier, door de Indiaanen *Cabiai* en *Kybuarte* genoemd wordende, heeft de grootte als die van een tweejaarig Europeaanſch Varken; zyn Kop is zeven of acht Duimen lang en byna zo dik, en de Bek als een Haas, met vier Tanden voorzien. Het heeft lange, ſtyve Knevels, groote en zwarte Oogen, ſmalle ſpitſe Ooren, en in 't geheel geen Staart; zynde gedekt met kort en dik Hair, bruin van Kleur. De Pooten zyn als die van een Varken; doch niet alleen zo geklooven, maar verdeeld in vier Toonen, aan de Voorpooten, en drie aan de Achterpooten, allen met ſcherpe, ſterke Klaauwen gewapend. Dit Dier beſtaat op 't Land van Vruchten en Wortelen, eetende ook Slangen; en kan zelf in, en diep onder Water leeven, houdende het aldaar lang uit. Het aaſt ook op allerlei ſoort van Viſch, welke hy met de Tanden of Nagels vat, en naar den Oever brengt, om die op zyn gemak te eeten Men vindt 'er eenige onder die tot drie honderd Ponden weegen. Het Vleeſch is wit, zeer vet en aangenaam.

De *Woudezel*, by de Franſchen *Ante*, en by de Indiaanen *Cama* en *Maipouri* genaamd, is een viervoetig gedierte zich in de Boſſchen onthoudende, ter grootte van een kleinen Muilezel; hebbende de Beenen kort en dik, de Klaauw in tweeën verdeeld als een Koebeeſt, en het Hooft ſpits iets gelykende naar dat van een Ezel, doch korter van Ooren. De bovenſte Lip ſteekt wel vier Duimen buiten de onderſte uit, en hier mede vat het Dier zyn Voedſel even als de Olyphant met zyn' Snuit. Hy is bruin doch kort van Hair en heeft een korte Staart. Deszelfs Vleeſch is zeer malſch en lekker. Zo ras dit Dier word gejaagt vlucht het naar moerasſige plaatſen, en wanneer zyne Klaauwen door het Water bedekt zyn blyft hy voort ſtaan, als of hy zich verbeelde in veiligheit te zyn; wanneer hy door de Jagers wordt vervolgd en doorſchooten. Dit Dier is zeer dom.

Men heeft 'er ook een Dier *Puma* genaamd, waar aan eenige den naam van Leeuw geeven, als eenigszins naar den zelven gelykende, doch veel kleiner dan de Leeuwen van Africa, en geheel verſchillende van denzelven

zelven in moed, dapperheid en grootsheid, hebbende daarenboven, geen Halshair of Maanen gelyk deezen, ook heeft het maakſel van zyn Kop meer overeenkomſt met dat van een Wolf, of Tyger. Dit Dier wanneer het door de Indiaanen vervolgd word, klimt gemeenlyk in de Boomen, waaruit men het verjaagt en doodt, dienende zyn Vleeſch, dat wit is, tot Spyze.

Mieren-Eeters zyn 'er van drieërlei ſoort. De grootſten worden by de Indiaanen *Wariroe* genoemd, zynde derzelfver Kop en Snuit anderhalf Voet, 't Lyf vier Voet, en de Staart twee Voet lang, en de langte van hun Tong byna achttien Duimen; het Hair is zwart en wit, lang vier Duimen; en dat van de Staart omtrent zeven Duimen, waar meê zy hun geheele Lichaam voor den Regen bedekken. Schoon deeze Dieren onbekwaam ſchynen om zich te verweeren, hebben zy echter aan de voorſte Pooten drie Klaauwen, met zulke ſcherpe Nagelen, dat zy dikmaals, met Tygers in Gevecht raakende, die overwinnen en dooden. De tweede ſoort *Kibihi* genaamd, is veel kleiner en naaulyks twee Voeten lang. Beide deeze ſoorten aazen op Mieren: wanneer zy zich by een Neſt bevinden, ſteeken zy de Tong uit, die een aantrekkenden Reuk heeft, en waar op de Mieren in menigte gaan zitten; zo ras dezelve vol is, haalen zy die in, en ſlikken het geene zich daar op bevindt binnen. De derde en kleinſte ſoort der Mieren-Eeters, is omtrent vyftien Duimen lang, van de Snuit tot aan het eind van de Staart, en 't Lyf bedekt met een geelachtig Vel zo zacht als Zyde. De Mier-Eeters van deeze ſoort hebben in de voorſte Pooten zo veel kracht, dat zy een Hond met de Klaauwen kunnen dood nypen. Hun Vleeſch is niet van het aangenaamſte, hoewel 'er de Negers veel werk van maaken.

Van *Herten* en *Reeën* is 'er een genoegſaame menigte: dezelven worden, daar te lande, aldus genaamd, ſchoon zy meer naar een Boſch-Rhee dan wel naar een Hert gelyken. Zy hebben kleine Penhoorns, en en het Hair roodachtig. Hun Vleeſch, gelyk van het meeſte Wildt, valt drooger dan dat by ons, 't geen aan het Klimaat veelal is toe te ſchryven. Dien men de *Savaan*- of *Bejou*-Hart noemt, is van grootte als onze Duitſche Harten met Takken, en wordt het meeſt in de Savaanen of

langs den Zeekant, doch zelden in het Boſch, graazende gevonden. Deeze Dieren zyn beiſter ſchuuw, en ſterk van lucht, zo dat zy onder den Wind moeielyk te vangen zyn. Om dezelven meeſter te worden, behangen de Indiaanen zich met Struiken en Bladen, en bekruipenze onder den Wind, of dryvenze naar het Water, omze des te gemakkelyker te ſchieten. Zy kunnen zeer wel zwemmen: en in benaauwdheid zynde ſtellen zy zich te weer. Men vindt 'er nog een ſoort van kleine *Rheebokken*, *Wiribiciri* genaamd, van een fraaie rosachtige Kleur getekend met witte ſtippen, en zeer aangenaam van Smaak. *Cabritten* of jonge Geiten zyn 'er niet ongemeen. De *Haazen* zyn 'er van grootte als in Europa, doch van een andere gedaante; hebbende een ſpitsen Muil, en, in plaats van lange Lepels, korte Ooren; den Huid gedekt met rosachtig Hair, tuſſchenbeiden wit geſtippeld. Hun Vleeſch is ongemeen ſmaaklyk, doch wat laf; overtreffende in blankheid het Hoendervleeſch. Daar is, bovendien, overal in de Boſſchen nog een tweede ſoort, van geſtalte als de voornoemden, met lang, ros en bruin Hair: welke niet minder aangenaam van Smaak zyn. Men vindt 'er ook den *Water-Haas*, welke dikwyls in de Suiker-Tuinen komt, daar hy groote verwoeſtingen kan aanrechten. De *Konynen*, *Poucrouërou* of *Acouri*, verſchillen mede van de Europiſche; zynde hunne Ooren kort en rond, met een grooten Kop, langen Hals, en zeer korten Staart of Pluim, over 't geheel zyn zy bedekt met rosachtig, ruuw en ſtekelig Hair. Een kleiner ſoort die men 'er heeft, wordt de *Adouri* genaamd. Het Vleeſch van beiden is zeer wit en lekker.

De *Agouti* is een Dier, dat in grootte, Kop en Ooren veel naar een Haas gelykt, met den Huid wit en van de zelfde kleur van Hair, doch harder: zwart van Oogen, en de voorſte Pooten korter dan de achterſten, waarom het niet zonder veel moeite de Hoogtes op, en af kan loopen, maar op het vlakke veldt loopt het zeer ſnel. Het is zeer gulzig; vattende het eeten met de voorſte Pooten gelyk de Eickhoorns; en leeft meeſt van Vruchten, Bladen, Patattes en Maniok. Het verſchaft op alle wyzen toegemaakt een aangenaam Eeten. Zyn Geluid is als dat van een Varken; byt vinnig; heeft een ſcherp gehoor, en is ongemeen vreesachtig,

tig, zich ophoudende en luifterende gelyk de Haas, als men hem fluit, wanneer het de tyd is, om hem te vangen. Op hetzelven jaagen de Negers alleenig met een Stok en een kleinen Hond, die het opzoekt, en, ontdekkkende, vervolgd, terwyl de Hond, die hier op geleerd is, een groote kring maakt aan de zyde welke hem zyn Meefter aanwyft, ten einde dit Wild het vlugten te beletten en in het Suikerriet te dryven, daar men het daadelyk vangt, of wanneer het in een hollen Boom zich verbergt, door den Rook van een aangeftooken Vuur daar uit jaagd, gelyk wy te vooren in de befchryving der Indiaanen gezegd hebben.

De *Tavous* onthouden zich meeft by vlietende Wateren, en doen geen fchade aan de Menfchen. Zy zyn van gedaante als een Otter, afchgraauw en fpikkelbont van Kleur, met lange en redelyke dikke Pooten. Hun Vleefch is zeer malfch en aangenaam. Men heeft 'er de *Pag* of *Pague* zeker wild Dier, door de Indiaanen dus genaamd, van een middelmaatige hoogte, ter grootte van een Jagthond: de Kop is zeer mismaakt, doch de Huid fraai getekend met witte, graauwe en zwarte Vlakken; het Vleefch fmaakt byna als Kalfsvleefch.

Onder de *Voffen* zyn ongemeene fraaie Dieren wegens het Hair dat zeer fyn en als verzilverd is. De *Eikhoorntjes* vallen 'er veel kleiner dan die in Europa, zynde geheel zwart of ros, en de Staart met lange Hairen, die hen diend om zich voor de Zonnefchyn te bedekken.

Het zonderlingfte van alle Viervoetige Dieren in dit Land is de *Aï* of *Haji*, dus door de Indiaanen van wegen het Geluid, 't welk door het zelve met de Keel gemaakt wordt, maar by ons gemeenlyk *Luyaard* genaamd. Deeze naam is ontleend van de traagheid, die het heeft, in beweeging en voortgang, zodaanig dat het wel twee of drie Dagen befteedt in het beklimmen van een' Boom van middelmaatige hoogte, en zo veel om 'er weder af te komen, ja zelfs een gantfchen Dag om van den eenen Boom naar den anderen te gaan, al zynze maar vyftig fchreeden van elkander. Het verlaat echter den Boom niet, voor dat het denzelven van boven af, allengs kaal gegeeten heeft. Het heeft de grootte van een kleinen Waterhond; den Kop en het Gelaat als een Aap: de Borft en Buik fleepen langs den grond; de Achterpooten tweemaal zo lang als de

Voor-

Voorpooten, welke het van malkanderen houdt gelyk een Kikvorsch. Aan ieder Poot heeft het drie kromme Nagels, die zo sterk zyn dat men geweld moet doen om het geene dit Dier eens gegreepen heeft, te ontneemen, en teffens dienen om in de Boomen te klimmen. Dit Dier is, boven dit, hier in zonderling, dat het huilt en lacht als een jong Kind in een en 't zelve oogenblik. Het behoort onder het Geslacht der Aapen.

De Bosschen zyn opgevuld met onderscheidene soorten van *Aapen*, welke op Vogelen, Vruchten en Eieren, die zy des nacht uit de Boomen haalen, als mede op allerlei Vliegen, Muggen enz. aazen. De meesten verstrekken aan de Indiaanen tot Spyze, schoon de een deezen en de andere geenen verkiest. Men vindt 'er soorten onder, die veel hebben van de gestalte van een Mensch, *Baboenen* of *Bavïanen* geheeten. Zy zyn wild, byna drie Voeten lang, met lang en rosachtig Hair, en maaken een verschrikkelyk Geluid: Ook heeft men 'er de *Ytoenebaly's*, welke veel naar een oude Negerin gelyken, zynde gerimpeld en zonder Hair op het Aangezicht: ook nog de *Neger-Aap*, van wegen zyn zwarte Kleur dus genaamd. Behalve de *Wit-Baard*, om deszelfs Baard dus genaamd, is 'er nog de *Gryze-Aap* met een zwarten Kop; doch deeze wordt zelden dan zeer hoog landwaards in gevonden. Die men *Capucyn-Aap*, *Loodsmannen* en *Houroe* noemt, hebben lange nette Baarden aan de Kin; en de *Bakkers* ontleenen hunnen naam om dat zy hunne Pooten geduurig beweegen als iemand die brood kneedt. Onder de kleiner soort van Aapen munten uit de *Doodshoofdjes*, die het hoofd hebben van gedaante als een Doodshoofd, met de Oogen zeer diep daar in geplaatst, plat en kort van Neus. Wanneer zy honger hebben, gaanze op den rug der grooten zitten, en byten dezelven zo lang tot dat deeze hen op een' Vruchtboom brengen, waar zy hunnen eetlust kunnen verzadigen. de *Sangouin*, mede zeker soort van kleine Aap, fraai bruin van Kleur, is zo teder van gestalte dat hy het minste ongemak niet kan verdraagen; en daarenboven zo hoogmoedig dat indien men hem het geringsten leed aandoet of toornig maakt, hy het zoude besterven: andere de *Kaboutermannetjes* of *Cabooneman* genaamd, die zeer mooi zyn,

geel van Hair, wit van Buyk, het Aangezicht wit rondom met een zwarte Kring, gaan de voorgenoemden in gaauwigheid om van den eenen Boom op den anderen te ſpringen, verre te boven.

Ook is 'er zeker Dier, *Jan by nacht* genaamd, om dat het, des daags nooit te voorſchyn komt, maar des nachts uitgaat om te rooven: zo groot als een middelmaatige Kat, bruin van Hair, veel gelykende naar een Aap. Men heeft 'er nog de *Quatta*, van geſtalte als een Aap, doch wel drie Voeten hoog, zwart en lang van Hair, met een langen Staart, waar van hy zich bediend om van den eenen Boom naar den anderen te ſpringen: Hy is rood als Menſchekleur van Gezicht, en gerimpeld gelykende veel naar een oude Bokkin. Deeze kunnen afgericht worden tot veele dienſten, als om Water en Brandthout te haalen, hun eigen eeten klaar te maaken enz. De *Cuſcary* is een weinig kleiner dan de Quatta, en van dezelfde Kleur: van gedaante en maakſel als een Leeuw.

Men vindt 'er verſcheidene tamme Beeſten gelyk *Paarden*, *Koejen* en *Varkens*, wordende het Vleeſch van deeze laatſten gezegd beter te zyn dan in Europa: doch dat der Runderen is drooger en onſmaakelyker; 't welke voortkomt om dat zy hun rechte Voedſel niet hebben of aarden wegens het Klimaat; gelyk men waarneemd ook in de Paarden plaats te hebben: welke uit de Engelſche Colonien of uit Europa overgebragt in korten tyd aan 't kwynen raaken. Ook zyn 'er veel *Muilezels*, wordende meeſt aan de Oronoque voortgeteeld: dezelven zyn groot en ſterk, byna als een klein Paard; onderſcheiden van Hair.

De *Land-Schildpadden*, die meeſt omtrent Moederaſſige plaatſen gevonden worden, zyn goed om te eeten, doch in lang zo ſmaakelyk niet als de Zee-Schildpadden. Men onderſcheidtze in drie ſoorten: de eene, door de Indiaanen *Raparapa* genaamd, heeft een langen gekreukelden Hals, met neerhangende Vliezen, gelyk franje, den Kop plat, driehoekig, en voorzien met een Hoorntje gelykende naar een Penneſchacht, het bovenſte van den Schulp met dikke punten bezet. De andere ſoort is middelmaatig van grootte, van boven rood met geele Vlakken, aan den Kop byna rood, gelyk ook aan de Pooten, die veel gelyken naar die

van den Egel, bedekt met kleine dikke Schubben, hebbende aan ieder Poot vyf Toonen met ſcherpe Nagels; deeze, aan welke men den naam van *Mydas* geeſt, leeft van Bladen, Wortelen, Slangen en Kikvorſchen. De derde ſoort van Schildpadden is fraai, en klein van Lyf; de Schulp welke zyn Rug bedekt, is boogwyze gemaakt, van een ligt geele Kleur, aartig geſpikkeld met Kaſtanje bruine Vlakken, gelyk mede de Schobben die haar ter zyden bedekken.

Boſchrotten zyn 'er in menigte, waar onder de *Zak-Rot*, door de Indiaanen *Jawari* genaamd, die de Jongen in een Zak draagt, alwaar de Tepels zyn, onder aan het Lyf, welke zy, zo ras zy heeft geworpen, in deeze Zak bergt; zynde het een verwonderingswaardig Voorbeeld van de Liefde die zy aan dezelven betoond; dewyl zy het Mannetje niet kent voor dat de jongen in ſtaat zyn om voor hun eigen te zorgen.

Niet van het minſt ſchroomelyk Ongedierte is een ſoort van groote *Vledermuizen*, genaamd *vliegende Honden of Katten*, die het Bloed zuigen uit Paarden, Muilezelen, Rundvee en Menſchen zelfs, terwyl zy ſlaapen: ſluipende door de Venſters, welken het volk dikwyls den geheelen Nacht, van wegen de Hitte, open laat ſtaan, in de Wooningen, wanneer zy op de Menſchen, indien zy de Toonen of eenig ander deel van 't Lichaam bloot vinden, gaan zitten; doende hun ſomtyds dus, al ſlaapende, naar de eeuwigheid verhuizen. Dezelven hebben een Snoet veel gelykende naar een Honden Snoet, groote Tanden en Ooren, den Huid gedekt met lang rosachtig Hair, en de Vleugels gemarmeld met witte Vlakjes; zynde ieder Vleugel als zy uitgeſtrekt is, van achttien tot twintig Duimen lang. Daar is nog een tweede ſoort de helft kleiner dan de voorgaande, rond van Kop, en de Snoet als die van een Haas.

ELFDE HOOFDSTUK.

Beschryving van de Kruipende Dieren, gekurven Diertjes, Wurmen enz.

Men vindt 'er verscheidene soorten van *Haagdissen* waar onder die, zo men wil, zich naar believen van Kleur veranderen gelyk de Cameleon, doch meest van een helder aschgraauwe Kleur zyn, welk door het oprechten hunner schobbetjes in een helder groen schynt te veranderen: dezelve aazen op Vliegen, Spinnekoppen en andere Ongediertes. Zy verschillen van de anderen alleenlyk dat zy geen platten Kop en Rug hebben, en zeer snel loopen. Die met een doornachtige Staart, de *Mananiroe* of *Serpent*, zynde een groote Hoenderdief: is een der fraaiste zo wegens zyn Gedaante als door de Vlakken welke op den Huid zyn; hebbende een grooten en breeden Kop veel gelykende naar dien van den Salamander, versierd met kleine Schobben; de Tong is kort en dik; de Oogen klein; de Huid van boven met blaauwachtige Streepen verdeeld in kleine ter breedte van een Pink. Zyn Staart is dik aan het begin en eindigt in een punt, door een groot getal splitzen gelyk een Piramide: Sommigen zyn keurlyk rood met wit gevlakt: anderen van tygerkleur. Eene soort, door de Indiaanen *Tamapara* genaamd, van onder graauwachtig, en met kleine grysachtige Schobben van boven en op den Staart, heeft een groote Kop bedekt met groote Schobben, zwart en bruin gekleurd op een witten grond; met de Oogen glinsterende, en de Ooren roodachtig.

De *Salamander*, is een soort van Haagdis, byna van maaksel als onze Haagdissen. Men vindtze van allerlei grootte wel tot drie Voeten lang; de Huid is met kleine Schobben bedekt; de Rug van een donker bruine of byna zwarte Kleur met witte vierkante Vlakken, genoegsaam ringswyze over denzelven loopende, zo is ook de Staart, die meerder dan de helft van de

langte van het Dier beslaat en dun toeloopt, bandswyze getekend; de Buik is wit met bruin gevlakt; de Kop dikker dan die van de Haagdissen; de Bek voorzien met een gespleetene Tong gelyk die van een Slang, wyd en spitsachtig toeloopende, achter dezelve zyn twee openingen met een geelachtig Vlies bedekt, welke voor Ooren dienen. De Oogen zyn groot, en aan de Klaauwen vindt men vyf scherpe Nagels. Dit Dier is zeer koud van natuur: maar dat het in 't Vuur zou kunnen leven, houdt men voor fabelachtig, dewyl het tegendeel waar is bevonden. Ook is 'er de *Pagara*, of *Jamourou* veel gelykende naar een Haagdis, zeer fraai gemarmeld met zwart en wit, en gedekt met kleine gladde Schobben. Hy valt somtyds tien of vyftien Duymen lang, en leeft zo wel in, als buiten het Water. De *Leguaan*, is van maaksel als een Haagdis: men vindt 'er van een of anderhalf Voet lang buiten de Staart, die noch wel twee Voet lang is; boomgroen van Kleur; onder aan den Hals hangt een besje als uitgeschulpte Kant, van de Kin tot aan de Borst. Dezelven heeft men, om haare menigvuldigheid aan het Leguaan Eiland, in de Rivier van Essequebo, dien naam gegeeven. Zy leggen van dertig tot veertig Eieren ter grootte van drie Duim, langwerpig met een wit Vlies omzet, zynde van binnen alleenig dojer. Deeze Eieren als mede het Beest zelf, is een zeer aangenaam eeten, en wordt als een Ragout klaar gemaakt. Het Vleesch is zeer wit en zoet. Het *Sterrepootje-Haagdis*, is een vergiftige Haagdis, ter grootte van een Mans Vinger en een Pink dik, donker geel van Kleur, zich ophoudende aan de Wanden der Huizen; hebbende vier Pootjes als Sterretjes. Het zelve springt naar de Menschen, en zo ras het dezelven raakt, steekt het met zyn scherpe Nageltjes en de Punt van de Staart, die daarop aanstonds afvalt en vervolgens weder aangroeit: Deeze steek is zeer vergiftig, en doet den Lyder bloed spuuwen: het beste Hulpmiddel is een schyf Citroen met Zout op de Wond gelegd, en Theriaak ingenomen.

Behalve de *Pipa* of *Pipal*, die Pad, welke de Jongen uit den Rug voortbrengt (a), is 'er de *groene Pad* of *Kikvorsch*, ter dubbele grootte van de Padden of Kikvorschen hier te land Deeze heeft grootte bruine Oogen,

(a) breedvoerig in de Vaderlandsche Letteroefeningen beschreeven.)

Oogen, den Rug en Pooten zeegroen met eenige bruine Vlakken, onder den Buik is zy aſchgraauw met wit gevlakt; de Vingers der Pooten zyn met groote Nagels als van een Aap, breed aan de punten, en met geen Vlies aan malkanderen gehecht. Zy houdt zich gemeenlyk in de Boſſchen en Boomen op. Voorts heeft men 'er onderſcheidene ſoorten van Kikvorſchen, waar onder ſommigen zyn van een aanmerkelyke byzonderheid wegens de verandering van gedaante die zy aanneemen; verwiſſelende dan in een Viſch, en dan wederom in hunne voorige Geſtalte. Wy wyzen den Nieuwsgierigen Lezer naar het wel doorwrochte Werk van Juffrouw Maria Sibille Merian, welke de Inſecten met veel naaukeurigheid beſchreeven heeft. *Spinnekoppen*, de *Tarentula's* genaamd, zyn 'er ook van verbaazende grootte, meer dan zeven Duim lang met de Pooten daar onder gereekend, en zes Duim breed. Deeze zyn vergiftig, zodaanig dat de ſteek van dezelven het geſtookene deel daadelyk doet bleek worden en opzwellen, en tevens Koorts en Bloedſpuuwing veroorzaakt. Zy zyn zeer wolachtig, van onder bruin en zwart van boven, in 't midden in twee gelyke deelen verdeeld, waar van het onderſte ſomtyds de grootte heeft van een Duive-Ei; hebbende aan wederzyden vyf Pooten en ieder Poot zes gewrichten, zynde aan ieder uyterſte gewrichten een geel Vlakje. Haar gewoonlyk Voedſel zyn Muggen en by gebrek van deeze, zuigt zy het Bloed uit jonge Vogelen, welke zy uit hunne Neſten haalt; ook beminnen zy de Ananaſſen, in het Hart van welke Planten menze dikwyls in neſten ziet. De kleine wordt mede de *Tarentula* genaamd; doch haar Venyn heeft die droevige uitwerking niet als dat der genen die men in Italie vindt. Een andere ſoort ontmoet men 'er in de Huizen, doch welke niet vergiftig is. De *Marybonſen*, by de Indiaanen *Makriouwen* geheeten, zyn een ſoort van Weſpen wel zo groot als die in Europa, welke ongemeen hinderen door haar ſteeken met een Angel, die een pynlyke opzwelling en groote jeukte verwekt.

De *Schorpioen* is ook niet ongewoon in dat Land: dezelve gelykt veel naar een Kreeft; aan de Voorpooten met lange Nagelen voorzien. Men onderſcheid ze in zwarte of Boſch-Schorpioen en in roode, die zich in de Daken der Huizen ophoudt. Niemand is onkundig hoe gevaarlyk een

Vyand de eerstgenoemde van den Mensch is: hy heeft omtrent aan het eind van zynen Staart een scherpen Angel waar mede hy steekt, en een Zakje met zwartachtig Vocht, het welke hy onverschillig uitschiet op alles wat hem aanraakt, en dit heeft dikwyls een gevaarlyke uitwerking. Een sneede van een Citroen met Zout wordt op de Wond, door de Schorpioen of Duizendbeen gebeeten, gelegd, het welk doorgaands een goed geneesmiddel is. Ook vindt men 'er den *Ratelslang*, die zeer gemakkelyk is te onderscheiden van alle de anderen aan den Ratel, dien hy aan het eind van zyn Staart heeft. Zo dra dezelve het minste gerucht hoort, waarschouwd hy driemaal door het ratelen met zyn Bellen, welke een geluid geeven als een Blaas met Boonen: indien het geraas op de derde rys niet ophoudt doet hy zyn sprong naar het voorwerp dat hy vervolgt. Deeze Slang is zekerlyk de schadelykste van allen, door zyn vergiftige beet; daarentegen zyn de Bellen niet venynig; maar in de Zon gedroogd en tot Poeder gestampt een dienstig Middel om de Kraam der Negerrinnen te bevorderen. Men kan den Ouderdom van deeze Dieren weeten uit het getal der Ratelen of Bellen, alzo dit 's jaarlyks met één vermeerderd wordt. Zy zyn van verschillende langte, zelfs tot vyftien Voeten. De veelheid van Slangen is 'er ook niet klein, doch men vindt 'er weinigen, die schadelyk zyn. Onder de vergiftigen telt men den *Adder-Slang* van drieërlei soort. De eene geheel bekleed met roodachtige Schobben: de andere graauwachtig met een langen rooden Streep op den Rug en Buik: en de derde soort gantsch grys. Bovendien is 'er nog een venynige *Adder-Slang* met een scherp eindigenden Staart, wegens de schoonheid en verscheidene mengeling van zyn Kleur merkwaardig, met een grooten Kop van vooren gedekt met geelachtige Schobben, en met levendige Oogen. De *Gekko* is mede vergiftig; en inzonderheid de *Labaria*, een Slang van zeven of acht Voeten lang, met halve Maantjes van verscheidene Kleuren gemarmeld: gelyk ook die, welken de Inwooners *Bojobi* of *Papegaai*-Slang noemen, zynde over 't geheele Lyf bedekt met Zeegroene Schobben met witte Vlekjes, doch onder aan den Buik geelachtig van Kleur. Dezelve valt van acht, negen, tien tot twaalf Voeten lang. De *Ibiara* of *Vitrioolslang*, die men vergiftig oordeelt te zyn, valt byna zes Duimen lang en een Pink

dik,

dik, van een blinkende groenachtige Kleur gelyk Vitriool: nog een van dezelfde foort is geel, met een zwarten Kop en Staart. Andere foorten van Slangen gelyk de Olyf kleurige met rood gevlakt, de roode met zwarte en bruine Stippen, de blaauwe met groene Oogen, en de grysachtige met witte en zwarte Vlakken, zyn ook te fchroomen zo, dat als een Menfch daar door gebeeten wordt, het gantfche Lichaam ontftoken en een onlefchbaare dorft veroorzaakt wordt. Dezelven verfcheelen in grootte, zynde eenige daar van vyftien of twintig Duimen lang. Dan heeft men 'er den Slang met twee Pooten, fpits van Kop: de grootfte vallen ter langte van een Mans Vinger, iets dikker dan het dik van een Pypefteel, geel van Kleur; voor aan de Borft met twee kleine korte Pooten, van gedaante als die der Haagdiffen. Dezelve onthoudt zich in gaten in den Modder; en is zo doodlyk vergiftig en het Gif zo gefwind, dat 'er geen Hulpmiddel tegen is: ten bewyze, was 'er een Indiaan, in Effequebo, welke, om Krabben te vangen, zyn Hand in den Modder ftak; doch van zo een Slang gebeeten, terftond dood nederviel; gelyk ook zyn Vrouw: het welk ontdekt werd door de andere Indiaanen, die het gat opgroeven, en 'er den Slang uithaalden.

De zwarte en witte Slang, die men *Mieren-Eeter* of *Luye-Slang* noemt, aaft veel op Mieren: hy is fraai gevlakt met witte en zwarte Stippen, en byna veertien Voeten lang en vier of vyf Duimen over 't kruis dik. De Negers bidden hem aan wegens zyn ongemeene goedaartigheid, laatende zich grypen gelyk het allertamfte Dier. Als deeze Slang den Papegaai-Slang ontmoet, raaken zy met malkanderen in gevecht; en een van beide gewond zynde eet dan een zeker Kruid, *Slangengras* genaamd: zy zullen nooit famen vechten dan op de Plaats daar dit Kruid groeit. De groote Slang of *Papa Sucki* dus van de Negers genaamd, 't welk zo veel zeggen wil als *de Vader der Goden*, wordende onder hen in groote achting gehouden, en van eenige als hun God aangeroepen: is zekerlyk een der fraaifte voortbrengzels der Natuur, praalende met een fierlyke verfcheidenheid en luifter van Kleuren zodaanig, dat men 'er geen nette befchryving van zoude kunnen geeven. Hy heeft de langte van vyftien tot achttien en fomtyds meerder Voeten, en is van dikte als een Mans Arm. Daar

nog twee andere soorten van de Papa-Slang; doch dezelven vallen zo groot niet, noch zo schoon van Kleur. Geen van deeze drie doet de Menschen aan. Behalve meer andere soorten van schoon gekleurde en gevlakte Slangen, is 'er de *Zweep*-Slang, naar zyne gedaante, die als een Zweep afloopt, dus genaamd, licht groen op den Rug, van onder wit, omtrent vyftien Voeten lang doch niet dikker dan een Pink. Voorts heeft men 'er nog den *Tweehoofdigen* of *Blinden* Slang, ontleenende deezen naam van de gelykheid welke tusschen zyn Hoofd en Staart gevonden wordt: deeze Slang is rood en zwart by ringen, of wit en zwart. Hy onthoudt zich in de Nesten van de *Koesjes*, zynde groote zwarte Mieren, die de jonge groene Bladen van de Cassave en Maïz afbreeken en op hunne Hoornen na hunne Nesten brengen, het welk dien Slang tot voedsel verstrekt.

Waterslangen *Camoude* genaamd, zeer schoon getekend, zyn 'er veel, van vyf en-twintig tot dertig Voeten lang, ter dikte van een Mans Dey, en verschillende van Kleur. Dezelven zyn niet vergiftig: zy komen op het Land hun roof zoeken, aazende op allerlei Gediertes; doch een Mensch of Beest in hunne magt krygende, slingeren zy zich om dezelven heen en drukken ze dood; zuigen dan hun Aas in en blyven zo lang liggen tot hun prooi verteerd is: men heeft voorbeelden, dat zo een Slang doodgeslagen zynde een geheelen Haas in 't Lyf had.

Onder verscheidenerlei Wormen die 'er zyn telt men den *Schietworm* van grootte en gedaante als een Wandluis; schoon 'er een oneindig getal van deeze onder de Natuurkundigen bekend zyn, vindt men alleenlyk den Purperkleurigen, en de Aschgraauwen met roodachtige Pooten. De *Vuurworm* is ter grootte van een Duim, groenachtig van Kleur, ruig van boven, geevende by donker een licht van zich als een Kool vuurs. De *Vuurvliegen*, dus genaamd, om dat zy by nacht licht geeven, voornaamelyk in de Bosschen en Heggen, zyn van grootte als een Molenaar, van een bruin groene Kleur. De *Lantaarndraagers*, wier Snuit dergelyke verlichtende eigenschap heeft, munten uit door de veelvuldigheid van hunne Kleuren. Welke een groote verscheidenheid van Kapellen dit Gewest uitlevert, is thans by de Liefhebberen, in Europa, t' over bekend om 'er ons by op te houden, te meer wyl dezelven meestendeel door

meer-

meergenoemde Juffrouw Maria Sibille Merian zeer omſtandig zyn beſchreeven, tot welker ſierlyk werk wy den Lezer wyzen. Ook vindt men 'er verſcheidene ſoorten van Byën, die goeden Honig geeven.

De Steekende Muggen, of *Mosquita's* in 't Neger Engelſch genaamd, zyn een plaag die aan de meeſte Volkplantingen in Zuid-America eigen is, inzonderheid voor de Vreemdelingen wanneer zy 'er eerſt komen; zy veroorzaaken door haar ſteeken gezwellen welke een onverdraaglyke Jeukte nalaaten. Daar zyn 'er die ongemeen groot zyn, voorzien met een langen holachtigen Angel of Naald waar mede zy door het Vel booren en het Bloed uitzuigen. Om zich van haar te bevryden brandt men eenige Citroenbladen, of om de dag of twee wat Swavel, waar van de Rook haar doet verhuizen. Men vindtze meeſt naby de moeraſſige plaatſen. Niet minder is men daar geplaagd van de *Patattes-Luizen*, genaamd *Courimmes*, die zich in 't Gras onthouden; wanneer men 'er doorgaat, kleevenze aan de Kouſen, en dringen dan tuſſchen Vel en Vleeſch, het welk dergelyke uitwerking verwekt als van de Moskieten: doch de geenen die blootsbeens door 't Land gaan, hebben hier van zo veel gevaar niet. Van deeze kan men zich beſt zuiveren, door de Beenen te wryven met Limoenſap en warm Water. Bovendien heeft men 'er niet weinig te lyden van de *Chica* of *Zandvloo*, by de Indiaanen *Nigua* genaamd; het heeft de gedaante van een kleine Vloo, kunnende even als dezelve ſpringen, en onthoudt zich in 't ſtof en op onzindelyke plaatſen, als in de Indiaanſche- en Negerhuizen en in de Aſch op plaatſen daar veel Vuur geſtookt wordt. Dit Inſekt hecht zich meeſt aan de Toonen, tuſſen de Nagelen, boort diep in den Huid, en maakt zich daar een Neſt waar in het zyn Eiertjes ligt; 't welk in drie of vier Dagen zo groot wordt als een Erwt. Dit Neſt open gaande verſpreidt zich een menigte van zodaanige Inſekten over den geheelen Voet, doet het Vleeſch, daar rondom, rotten, dringt tot op de Beenderen door, en veroorzaakt den Kanker. Om dit Neſt 'er uit te krygen valt zeer pynlyk: moetende zulks met een Naald geſchieden, waar mede men daar om heen wroet, tot dat het Vlies overal afgeſcheiden zy, doch men moet zorg draagen het Eierzakje 'er heel uit te neemen, want zo het by ongeluk komt te breeken zet het zich tot een verſweering daar zwaare toevallen by kunnen komen. Ver-

volgens wordt, in de Wond, een weinig Afch van Tabak gedaan, waar door dezelve zonder gevaar geneeft. Indien men 'er voort by is, kan men 't zelve 'er gemakkelyk afkrygen, door het Vel, rondom, los te maaken.

De *Duizendbeenen* zyn 'er als by ons, behalve datze zyn gedekt met Schobben, van driederlei foort, als de groene, de bruine, en zwarte. Zy worden meeft gevonden in de Boffchen en onbebouwde Landen; zynde van drie tot tien Duimen lang. Deeze zyn gevaarlyk wegens de Stekels fchaarsgewyze zo als onze Oorwurmen, welke zy aan hun Staart hebben, waar mede zy zo vinnig fteeken, dat men de Pyn of Jeukte langer dan vierentwintig Uuren voelt. Ook is 'er een groote veelheid van *Mieren*: de Negers onderfcheiden die in zes foorten, waar onder de grootften, die zy *Papa-Mieren* of *Couches* noemen, zeer fchadelyk zyn, kunnende in één Nacht een Boom van alle zyn Bladen berooven, deeze houden zich gemeenlyk op in de Caffave-Tuinen en maaken Neften als groote Molshoopen, waarin zy hun voorraad verbergen: in deeze Couches neften wordt gemeenlyk de tweehoofdige Slang gevonden, welke door haar gevoed word of ten minften op haar voedfel aaft. De *Cras-* of *Brand-Mier* rood van Kleur, is wegens haar pynelyke fteek gevreesd: de *Waka Waka-Mier* komt zelden te voorfchyn; doch verflindt alles in haar Weg. De *Blaka-* of *zwarte Mier*, zynde van een ongemeene grootte en wel als een Lid van een Vinger, houdt zich meeft in de wilde Boffchen op: haare beet veroorzaakt door zyne vuurigheid dikwyls de Koorts. Bovendien zyn 'er nog een foort van Mieren, *Jagers* genaamd, ten naaften by van grootte als de Papas Mier. doch niet zo zwart: dezelven komen by menigte in de Huizen, vooral als dezelven met Houtluifen, Slangen, Schorpioenen en ander Ongedierte bezet zyn, welke zy doodbyten, en niet verhuizen voor dat dat Ongedierte verdreeven is; doende geen nadeel ter waereld; waarom de Inwoonders wel zorgen, om dezelve niet te befchadigen, wyl zy hen van veel nut zyn.

De *Houtluis* of *witte Mier*, welke in de Weftindiën maar al te veel gevonden wordt: gelykt naar een Luis, doch is veel grooter, fpits en hard van Kop, waar mede hy veelerlei foorten van Hout, Lynwaat, Kleederen en andere Stoffen doorknaagt en vernielt. Overal waar deeze Infekten

ten hun verblyf neemen, vermeenigvuldigen zy op eene verbaazende wyze, maakende zich een Neſt als van zwarte aarde, waar van het bovenſte zo vaſt is, dat het Water 'er niet kan door dringen, gelykende naar overwelfde Gaanderyën, daar zy van de eene plaats naar de andere voortgaan. Zy doen geheele Huizen onder de voet vallen wanneer men achteloos genoeg is, dit ſchadelyk Ongedierte niet te verdelgen; waar toe, echter, zeer veel moeite vereiſcht wordt, inzonderheid als het zich eens heeft neergezet. Het hulpmiddel dat men bevonden heeft wel het ſpoedigſte en krachtigſte te zyn, is het Rottekruid, of Teer zo lang als het kleevig is. Voorts heeft men 'er de *Kakkerlakken* zekere genoegſaam bekende Diertjes, die alle Stoffen en Wollen aan ſtukken knaagen, en op alle eetbaare Waaren aazen. Zy vallen niet grooter dan een Duim of twee lang; dezelve vervellen jaarlyks, zynde in het eerſt ligt groen naar het wit trekkende en langſamerhand in een donker Kaſtanje bruine Kleur veranderende: Dezelve hechten haar Eieren aan Linnen, Boeken en alles vaſt, die bedekkende met een dun Vlies, 't welk de Jongen doorbyten.

TWAALFDE HOOFTSTUK.

Beſchryving van de Vogelen.

De menigvuldige ſoorten van Vogelen, in dat gedeelte der Weſtindiën, ſchynt nog oneindig grooter in getal dan die der viervoetige Dieren. Men heeft opgemerkt dat 'er byna geen een Vogel is die een liefelyken Zang heeft, behalve het *Corkietje* of *Lievenheers* Vogeltje ter grootte van een Nachtegaal, bruin van Veeren, op de Vlerken met wit geſpikkeld, rood van Borſt; zyn Zang gelykt wel iets naar dien van den Nachtegaal; doch dezelve ſlaat niet door: zy houdt zich op in de Daken der Huizen, ten welke einde men Calabaſſen zo als by ons de Moſſepotten ophangt, op datze daar in kunnen neſtelen: het is voornaamelyk door den ſchitterenden glans, en de verſcheidenheid der Kleuren hunner Veeren

dat de Vogelen in aanmerking komen. Onder dezelven munten eenigen in ſchoonheid uit; gelyk de *Zonne*-Vogel, wiens Staart, wanneer hy die uitſpreidt, de gedaante van een Zon vertoont, byna getekend als een Paauweſtaart. Hy heeft de grootte van een klein Hoen, is lang van Vleugelen, kort van Pooten, met roode Oogen en ſcherp van Bek, en overtreft de meeſte groote Vogelen, uitgezonderd den Paauw, door zyne ſchoonheid. Hy aaſt op kleine Vliegjes welke hy met de uiterſte voorzigtigheid weet te vangen, fluitende ieder rys als hy 'er eenige oppikt. De *Canide*, die van grootte als een Faiſant is, heeft onder den Buik, op de Vleugels en Hals een ligt hemelsblaauwe Kleur, de Staart en Slagpennen incarnaat met blaauw, op den Kop een rosachtig Dons met zwarte, blaauwe en geele ſtippels, welke zich tot op den Rug uitſtrekken, en daar by een Kuif van kleine Veeren. Deeze wordt, om zyne ſchoonheid, by de Indiaanen zeer geacht, en onthoudt zich meeſt by hunne Dorpen; twee of driemaal 's jaars worden zyne Veeren uitgetrokken, daar de Inwooners zich mede verſieren.

De ſoorten van *Papegaaijen*, die zo veel in grootte, Kleuren, en gedaante verſchillen, zyn ontallyk; de ongemeenſte, zyn die geheel geel zyn, met een weinig groen aan de uiteindes van de Vleugels. Een ander ſoort, die men *Kryters* noemt, is geel van Kop en verder groen, doch aan de Punt van de Vleugels met een of twee roode Veeren. Andere Papegaaijen grooter dan de gemeene, worden *Molenaars* genaamd, en zyn groenachtig met witte ſtippen. Van de laatſte benaaming heeft men 'er nog met roode Veeren op den Kop, en rood en geel op de Vlerken; door de groote van hunne Oogen omkleed met een wit Vlies als de Ravens, van de andere onderſcheiden. Van *Perokieten*, die kleiner dan de Papegaaijen, doch niet minder fraai zyn, zyn 'er ook een groote menigte. Men onderſcheidze in verſchillende ſoorten: de *groote* Perokiet of Raaven, wiens Kop en Bek naar den Raave gelykt, is geheel groen; de *Kirkirries*, groen met een geelen glans of weerſchyn op de Veeren; de *Keesjekeesjes* met purper groen en geel ſierlyk geſchakeert, doch aan den Kop en Staart oranje; de *Jarrejarerou*, is iets kleiner dan de laaſtgenoemden, doch in plaats dat die geel zyn, is deeze met allerlei Kleuren en purper

per over het gantſche Lyf getekend: hy wordt voor een der ſchoonſte Vogelen gehouden, en kan ook leeren ſpreeken; de *Hiania*, is donker groen over 't geheele Lyf, aan de Punten van zyn Wieken met drie of vier zwarte Veeren, voor aan de Borſt aſchgraauw omboord met roode randen halve Maanswyze, met een Kuif van de zelfde tekening welke hy, even als de Kaketou, oprecht. Behalve de Weſtindiſche Raaven, *Ararre* genaamd, zynde roode en blaauwe, die door de fierlyke ſchakeering van hun Pluimagie, gelyk bekend is, uitmunten, vindt men 'er verſcheidene *Ekſters* waar onder een ſoort de *Konjaki* en *Praadje* genoemd, van grootte als een Ringelduif, met een geelen Bek, lang omtrent acht Duim en dicht aan den Krop byna drie Duim breed; zyn Tong, waar mede hy zyn voedſel inſlokt, doch door den afgang voort weder kwyt raakt: gelykt veel naar een fyne Veder ter langte van een half Voet. De Kop, Hals, en het bovenſte van den Rug zyn witachtig van Kleur, en den Buik zilverachtig rondom als met Vermillioen geſchaduwt. De *Aſuwak*, is een Vogel als een Ekſter, ook zo getekend doch zwart en geel; geen Vogel kan hem voorby vliegen of hy bootſt deszelfs Geluid na: hy maakt zyn Neſt als onze Spechten aan Takken van Boomen boven het Water; het Neſt is als een lange Zak, waar in zy van boven inkruipen: zy liggen maar twee Eieren wit en geſpikkeld als een Kalkoens-Ey ter grootte van een Duiven-Ey. De *Bounca*-Vogel is van gedaante en Kleur als de Aſuwak, onder welk geſlacht hy behoort, doch valt wel zo groot; hy heeft een Muskus lucht; waarom zyne Veeren dienen om de Kakkerlakken uit de Karſſen te houden. Het Vleeſch op den Rooſter gebraaden, is een onfeilbaar Middel tegens den Roodenloop. De *Hanacoa* van grootte als een Kraai waar naar hy veel gelykt, is bruingeel van Veeren: hy komt niet dan in het drooge Saizoen te voorſchyn: en roept geduuriglyk *Hanacoa*, het welk by ſommige der onzen voor *Allegaar* verſtaan word.

Onder de Vogelen, die in aartigheid uitmunten, kan men tellen de *Toucan* of *Bouradi*, wiens roode en geele Bek ongemeen groot is in vergelyking van zyn Lichaam; Deeze, die van grootte als een Duif is, heeft over 't geheele Lyf een gitzwarte Kleur, behalve aan de Borſt, daar hy een ſchoon geele Kraag heeft met een klein rood Kransje, zynde het

onderlyf wit, en de Pooten zwart als een Ekſter, even als dezelve huppelende: zyn Tong is als een Veder lang en ſmal: hy kan, gelyk een Hond, een ſtuk rype Babanas vangen en doorſlikken. Van den Bek worden Mondſtukken op de Houtbois gemaakt beter dan van Riet. Men vindt 'er van de zelve ſoort met een paarſen Bek.

De *Trompetvogel*, die men te Cajenne *Agami* en by ons *Waracabba* noemt, ontleent dien naam wegens een trompettend geluid, 't welk zo verwonderlyk is, als de wyze op welke hy het voortbrengt. Men was in het onzekere of het zonderling geluid van deezen Vogel, door zynen Aars of door zynen Bek gemaakt wierd, maar het ſchynt, by naaukeurig onderzoek niet lang geleeden gedaan, beweezen te zyn, dat het niet uit den aars, maar uit den bek voorkomt, de Klank zweemt naar TOU, TOU, TOU, binnen 's monds gemaakt; dat hy vyf, zes, tot zevenmaalen herhaalt, welk laatſte TOU, hy zeer lang en zachtkens uitrekt. De Schryvers zyn het niet eens of deeze Vogel tot het geſlacht der Kraanvogels te brengen zy: het redelyk lang ſtel van Pooten, gedaante en gang toont veel overeenkomſt met de Kraan en Reigeren. Getemd zynde loopenze met de Hoenderen uit, en in het Hok. Zy worden in groote menigte langs de Boorden der Rivier de Amazoone gevonden.

Een ſoort van Vogelſtruis, die *Pennevogel* genaamd wordt; de *Pluviers*, welke onder het vliegen een groot geraas maaken; en veelerlei anderen, zyn 'er niet ongemeen.

Men heeft *Feiſanten*, *Mamous* genaamd, van tweederlei ſoort, de groote en kleine: de grootſte zyn als een Kapoen, met grysachtige Koppen, op welke een Kuif pronkt van witte en zwarte Veeren ter langte van drie Duimen, die zy doen opſtaan en neêrvallen: de kleine zyn als onze Feiſanten, van wien zy ook de Kleur hebben. De Eieren die zy liggen, zyn helder Zeegroen ter grootte van een Endvogels-Ey. Deeze maaken een aangenaam gefluit; waarop de Indiaanen hen ſchieten. Ook zyn 'er *Pauwiſen*, draagende op den Kop een ſierlyke Kroon van Veeren als Chenille, die de gedaante van een ſchoone Aigret vertoont, daar de Inlandſche Vrouwen gebruik van maaken tot een Hairſierſel. Dezelven zyn zwart van Kleur, ſommigen met een geele, anderen met een zwarten Bek daar

daar ook een geele Knubbel op zit, de Pooten zyn geel of zwart: deeze Vogels zyn ſchuw van aart. De Jager des avonds op hen ter jagt gaande ontdekt door hun gefluit, waar zy zich ophouden, en wacht tot het aanbreeken van den dag, omze te ſchieten. In zekere getyden van het Jaar, wordt gezegd, dat de Beenderen der Pauwiſen een eigenſchap hebben, dat de Honden daarvan dol worden; waarom dezelve door de Menſchen ook niet worden uitgezogen. Voorts heeft men de *Steen-Pauwiſen*, dus genaamd naar den blaauwachtigen Steen, welke hen in plaatſe van een Kroontje ſtrekt. Het Vleeſch van deeze allen wordt voor een aangenaame ſpyze gehouden. *Kemphaantjes* zyn 'er als hier met geele Bekken, het Lyf van boven Kaneelkleur; welke zich in de Moeraſſen ophouden. Zy vliegen al fluitende ſteil naar boven en daalen insgelyks weder lynrecht naar beneeden. Dan heeft men 'er nog de *wilde Kalkoen*, *Maroude* genaamd, van grootte als een kleine Kalkoen, met een lange zwarte Staart, geſpikkeld van Veeren rondom de Bek en Oogen, hebbende een rood Vlies als onze Kalkoenen. Het Vleeſch is een zeer aangenaam eeten, ſchoon het bruin is.

Men vindt 'er overvloed van wilde en tamme *Duiven*, *Tortelduiven*, en ander Gevogelte, dat min of meer naar dezelven zweemt. Ook is 'er de *Terliaane*, van grootte als een kleine Duif, met aſchgraauwe Veeren eenigszins bruin op den Rug, doch geel van Buik en zwart van Pooten; zeer vet en by uitſtek ſmaakelyk van Vleeſch. De Indiaanen noemen deezen Vogel *Maïz-diefje*, om dat hy meeſt aaſt op de Papayes, Gujaves, Bananas en Maïz, doende aan deeze Aardvruchten wanneer zy in haare rypheid zyn, groot nadeel, anders komen zy zelden te voorſchyn. Daar zyn, behalve de Hoenderen en ander eetbaar Pluimgedierte, ook Ortolans en Snippen, om van de Swaluwen, Spechten, Putters, Vinken en dergelyk klein Gevogelte, niet te ſpreeken.

In moet nog gewag maaken van de *Tuite*, dus genaamd van wegen zyn geluid; het is een kleine Vogel met een krommen en geelen Bek; den Kop van een gemengelde purper - en rooſekleur; een gedeelte der Wieken en zyn uitgeſpreide Staart gelyk rood, wit, blaauw en geel geaderd Marmer, verſierd met een witten Kring; de Buik ligt en donker geel, en de Pooten

ten helder rood. Als mede van den Vogel, die men ***Grietjebuur*** noemt wegens zyn geluid, ter grootte van een Lyfter, veel gelykende naar een Vink, geel en wit van Veeren, zynde de Borft hoog geel en van onder wit. Dit Beeftje is zo vlug en ftout dat het de grootfte Roofvogels aantaft even als onze Kievitten. Gelyk ook van de *Colibri* of *Bloemzuigertie*, anders *Ronkertje* genoemd, zynde het kleinfte en fraaifte Vogeltje dat 'er bekend is. Het hommelt onder het vliegen gelyk de Honigbyën; van zyne Veeren ontbloot is het weinig of niet grooter dan een Hazelnoot; de Kleur zweemt gedeeltelyk naar een verguld groen iets van het violet hebbende, en is van zulk eene verwonderlyke mengeling dat bykans onmogelyk is dezelve bepaalen, zynde de Veeren, welke ongemeen fyn zyn, bovendien nog met een zeer dun goudgeel Dons overdekt. De Bek omtrent twee Duimen lang, is zacht, fpits en eenigszins krom, voorzien met een lange doch dunne Tong, beftaande uit twee Vleesachtige Draaden, waar mede het den Dauw van de Bloemen en welriekende Kruiden tot voedfel naar zich haalt: de beweeging zyner Wiekjes is zo fnel en onophoudelyk datze bezwaarlyk te onderfcheiden zyn. Nooit dan voor een korte poos, houdt het zich op een en dezelve plaats, maar vliegt geftadig van den eenen Bloem, of Kruidje op den anderen, wanneer het onder het vliegen zyn Tong daar over ftrykt, zonder op te blyven ruften. Merkwaardig is mede het Neft van dit Diertje, hangende aan eenige dunne Takken van Boomen, als in de Lucht; of in de Huizen daar het voor de Zonneftraalen en Regen bevryd is. Dit Neftje heeft de halve grootte van een Hoender-Ey, en is famengefteld uit dunne fpaantjes Hout, in malkander gewerkt als een Mandje gevuld met Katoen en Moss, zeer kunftig toebereid, waar in twee gefpikkelde Eiertjes liggen, van grootte als een Erwt.

Watervogelen onthouden zich daar in menigte: Men heeft 'er de *Flamingos*, welke aanmerkelyk zyn, om dat ze zo dikwyls van Kleur veranderen; als in 't eerft geheel grys zynde, en eindelyk hoog rood wordende. Zy zyn van grootte als een Indifche Hen, maar wel een derde hooger op de Pooten, die rood zyn; en hebben een zeer langen Hals, en kleinen Kop met een gebogen Bek gelyk een Kreeftefchaar, die hen dient om Wurmen te zoeken. Hun Aas ophaalende verfamelen zy zich troeps-

troepswyze, houdende één van hen onderwylen de wacht, die, door een zeker geluid, de anderen van de aankomſt des Vogelaars ſchynt te verwittigen, waarop zy terſtond heenen vliegen, vallende zeer ſchuwachtig; des zy ongemakkelyk zyn te vangen. De Indiaanen noemen deezen Vogel *Korkorre*; het Vleeſch is van een aangenaamen Smaak, doch van dezelve Kleur als hunne Veeren. Daar worden 'er insgelyks van het zelfde ſoort *witte* Flamingo's gevonden. *Lepelbekken* zyn 'er als onze Lepelaars, doch van een rooze roode Kleur.

Men vindt 'er *Eenden* die grooter vallen dan in Europa, en hier menigvuldig over gevoerd en bekend zyn; doch de *Woorden* hebben groote roode kwabben op den Neus, wel gelykende naar die van een Kalkoenſchen Haan. Onder de *Taalingen* zyn 'er eenigen van veelerlei Kleur zeer fraai, met een roodachtigen Bek, welk ſoort van de Indiaanen *Caoriri*, *Wieciesjes* of *Annaatjes* genaamd wordt, en een fluitend en klaagend Geluid maakt. Deeze zyn zeer aangenaam van ſmaak. De Europeaanſche *Ganzen* willen 'er zo wel niet aarden als die, welke, door de Barken, uit de Engelſche Colonien, worden gebragt. De *Rotgans*, die men *Duivelsvogel* noemt, leeft meeſt op het Water, en duikt naar den grond om kleine Schelpgewaſſen te zoeken, welke hem tot voedſel ſtrekken, ook aaſt hy op Visſchen en Inſekten. Hy vliegt met groote moeite, hebbende naar maate van zyn Lichaam zeer kleine Wieken, waar door hy zich zelden hooger dan twee Voet boven het Water verheft; de Pooten, die zeer zwak zyn, dienen hem eer om te zwemmen dan om te loopen: want van de eene plaats naar de andere willende voortgaan, onderſteunt hy zich op derzelver punten en op de punten van zyn Vleugelen, loopende op deeze wyze ongemeen ſnel. Deeze gelyken veel naar een Endvogel; de Mannetjes zyn zwart, en de Wyfjes grys van Kleur.

De *Krabvogel*, die zyn Neſt in de Aarde maakt, heeft de gedaante van een Reiger; zyn Aas beſtaat in kleine Krabben en Kreeften, die hy aan de Boorden der Rivieren behendig weet te vangen. Het Vleeſch is vet, en niet onſmaakelyk. Daar is ook zekere Vogel, de *Duikelaar* genaamd, bruin van Kleur, wiens Pooten dichte aan het achterſte van zyn Lichaam geplaatſt zyn, waar door hy ongemakkelyk gaat; de Bek gelykt

 naar

naar een fpitfen Hoorn, waar mede hy de Vifchjes vangt. Een andere foort, die men de *kleine Duikelaar* noemt, is grysachtig met geele ftreepen op den Rug, met een kleinen geelen Bek gelyk die van een jonge Gans: deeze leeft mede van Vifch.

Behalve verfcheidene foorten van Reigers als de witte, gryze en zwarte, zyn 'er nog die *Tyger-Vogels* genaamd worden wegens de Vlakken, daar zy mede gefpikkeld zyn. De *Krop-Vogels*, by de Indiaanen bekend onder den naam van *Neger-Kroppen*, ontleene hunnen naam van een grooten Krop of Zak, dien zy met Vifch opvullen; welke Zak door fommige Inwooners, tot een Tabaksblaas gebruikt wordt. Zy zyn van grootte als een Kalkoen en zwart van Kleur. Men heeft 'er zekeren Vogel de *Gek* of *Zot* genaamd wegens de weinige moeite die men heeft om hem te vangen, alzo hy zich met de hand laat grypen; hy heeft de gedaante van een Raave, en is geheel wit, uitgenomen de Vleugels en Buik welke grysachtig zyn. Deszelfs Aas beftaat in Vifchjes. Ook is 'er de *Kikvorfchvogel* welke veel naar een Kikvorfch gelykt, en niet dan Kop en Staart fchynt te zyn, plat en bruin. Sommigen houden hem voor vergiftig.

Onder de Strandvogelen verdienen de *Ticoco's* of Americaanfche Oyevaar waarna zy veel gelyken, opmerking, dewyl zy zich troepswyze aan de Kuft verzamelen; zy vallen veel grooter dan en Oyevaar, en zyn ligtelyk tam te maaken; maar leeven zelden heel lang; beftaande (voor zo verre ons bekend is) alleenlyk van het Water. In den Droogentyd trekken zy van Cajenne naar de Oronoque, van waar zy weder, in het natte Saizoen, te rug keeren.

Roofvogelen zyn in deeze Landftreek niet ongemeen: men vindt 'er den *Arend*, zwart van Kleur, op den Kop met een dun en zeer fyn Hoorntje ter langte van drie of vier Duimen. Hy maakt zyn Neft in het Geboomte langs de Rivieren; en leeft meeft van Vifch. De *Gier* of *Koning van de Wouwouwen*, door de Indiaanen *Anawannen* genaamd, van grootte als een Arend, heeft een langen Bek, die aan het einde op eene wonderlyke wyze is gebogen en voorzien met een hangende Kam gelyk de Kalkoenen, oranje van Kleur; de Oogen zeer levendig; onder den Hals is hy wit en bruin, maar het bovenfte daar van, als mede van de

Kop

Kop is zonder Veeren en als Vermillioen; op den Rug en onder de Wieken is hy van een ligte Vleeskleur, boven op de Vlerken zwart gelykt ook de Staart is, met geelachtige Pooten en Klaauwen. Hy heeft onder aan de Borſt een ſoort van Zak hangen, daar hy zyn Voedſel in bergt; en aaſt op doode Lichaamen. De gemeene Anawannen zyn geheel zwart, hebbende voor op de Kop een klein rood lelletje, op den neus af hangende even als de Kalkoenen. Zy vliegen altyd troepswyze: 't is aanmerkelyk, dat wanneer zy op het Aas zitten en hunnen Koning bovengemeld zien komen aanvliegen, zy aanſtonds het Aas verlaaten en zich ter zyde van het zelve vervoegen, wachtende zo lange tot dat de Koning, die 'er nooit het eerſte op aanvalt, daar van gegeeten heeft; waar na hy opvliegt en door hen allen gevolgd wordt. Voorts heeft men 'er verſcheidene ſoorten van *Valken*, die in Europa bekend zyn: gelyk ook den Roofvogel *Bariri* genaamd, ter grootte van een Valk, met Stippels van onderſcheidene Kleuren: de *Condors* en anderen.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Viſſchen eu Schulpgewaſſen.

De Zeekuſten, Meiren en Rivieren, van dit Waereldeel leveren zulk eene veelheid en verſcheidenheid van Viſch, dat de enkele opnoeming daar van laſtig zou zyn. Ik zal alleen iets zeggen van de aanmerkelykſten.

De allergrootſte Viſch die in de Rivieren en in Zee gevonden wordt, is de *Zeekoe* of *Coeymorre*, weegende van vyf-tot zes honderd Ponden. Hy eet het Gras langs de Oevers der Rivieren: zyn Vleeſch en Vet hebben vry veel overeenkomſt met dat der Kalveren. Het Wyfje heeft Mammen om haare Jongen te zoogen, die zy twee te gelyk werpt, Mannetje en Wyfje, ieder doorgaands omtrent dertig Ponden zwaar. Het is, om eigenlyk te ſpreeken, geen Water en Land dier te gelyk, dewyl

het nooit uit het Water komt, en 'er zelf niet uitkomen kan, hebbende niet meer dan twee Vinnen, taamelyk dicht aan den Kop, die tot Armen en Beenen moeten dienen, het steekt alleen het Hoofd buiten water om het Gras langs de Oevers te bereiken. De Oogen van dit Dier hebben geen de minste gelykheid met het overige van zyn Lichaam; zy zyn rond, en hebben maar drie Lynen Diameter; de opening zyner Ooren is nog veel kleiner, en schynt maar een Spelde gaatje, van Gehoor is deeze Visch zeer scherp: de Muil en Tanden gelyken veel naar die van een Os. Eenigen hebben dien Visch aangemerkt als zonderling eigen aan de Rivier de Amazoone; maar men vindtze alzo wel in de Oronoque; men vindt ze ook, hoewel zo veel niet, in de Oyapoco, en in verscheidene andere Rivieren omtrent Cayenne; als mede aan de Hollandsche Bezittingen op de Kust van Guiana. Het is dezelve Visch dien men te Cayenne den naam van *Lamentyn* geeft. Men vindtze niet in volle Zee, zelfs is hy zeldzaam aan de uitwateringen der Rivieren, maar men ontmoetze op meer als duizend Mylen afstand van Zee, in de meeste groote Rivieren.

De *Zwaardvisschen* zyn de geenen die een spits Zwaard of Zaag aan den Kop hebben; deeze Zaag is van vier tot zes Voeten lang, en van boven omtrent een Hand breed schuyns afloopende, aan beide zyden scherp, bezet met Tanden ter dikte van een Vinger. Deeze Visschen zyn van verschillende grootte: men vangt 'er van vyf tot vyftien Voeten lang doch zeldsaam. Zy aazen op alle soorten van Visch; hun Vleesch, dat taai is, wordt niet dan van de Negers en Indiaanen gegeeten, en van den Lever wordt veel Oly of Traan gekookt, die men gebruikt om in de Lampen te branden. Men heeft 'er *Haaijen* van wel vyftien Voeten lang, die een groote vernieling onder de Visschen aanrechten, en inzonderheid zeer op de Zeekoe verslingerd zyn; zy vertoonen zich dikmaals in de Rivieren dichte by bewoonde plaatsen, wanneer men zich voor hen, dewyl zy verslindende zyn, moet wachten: want het is gebeurd dat een zeker Matroos zich by zyn Schip baadende het ongeluk had van door een Haai ontmoet te worden, die hem in eenen hap zyn gantsche Been afbeet. Het is merkwaardig, dat deeze Visch willende bytten zich op den Rug moet keeren, om dat de bovenste Kieuw wel een Voet langer dan de onderste

is:

is: ook is hy altoos verzeld van kleine Vifchjes, *Lootsmannetjes* genaamd, die hem het Aas opfpeuren en wederom op zyne Kieuwen aazende hem den dood veroorzaaken. Ook is de voorzigtigheid noodig, van met een Byl den Staart van deezen Vifch af te kappen, als hy gevangen is, op dat hy niemand kwetfe; even als dit met den Zaag der Zwaardviffchen gefchiedt. Hun Vleefch wordt wel van de Indiaanen gegeeten, doch het is droog en taai.

Zee-Schildpadden heeft men 'er van verfcheidene foorten en grootte, en in zulk eene menigte, dat de Ingezetenen aan deeze Dieren en derzelver Eieren alleen Voedfel genoeg zouden kunnen vinden. De Zee-Schildpad, die de Indiaanen *Ouyamari* noemen, is groot, plat en zacht van Schild, de Pooten gelyken naar Vinnen. Om ze te vangen neemt men den tyd waar dat zy haare Eieren in 't Zand komen leggen, wanneer men ze aan den eenen kant vat en op den Rug legt, in welken toeftand zy onbekwaam zyn zich om te wentelen; doch zulks gaat zo zeker niet met de *Caret*, (zynde eene andere foort van Zee-Schildpad, waar van de Schulp koftelyk is, maar het Vleefch weinig geacht.) dewyl deeze ronder van rug zynde en ongemeen gaauw, zich met geweld beweegt en weder op haar Buik keert. Daar worden 'er gevonden van twee tot vier Voeten lang en twee of drie Voeten breed, ja fommige van drie of vier honderd Ponden zwaar.

Eene Schildpad van deeze grootte legt tot drie honderd Eieren, welke veel naar eene Kaatsbal gelyken, en waar van de Dop als nat Perkament is. Als men deeze Eieren kookt wordt het Wit nooit recht hard maar wel de Dojer, die zeer aangenaam van Smaak is. De *groene* Schildpadden, dus genaamd, om dat haare Schulp, die dun is en van geen waarde, groener dan die der anderen is, zyn de eenigfte foort die goed zyn om te eeten.

De Schildpadden, die de grootfte en befte om te eeten zyn, aazen op een foort van Wier of Zee-Gras: zy onthouden zich en vinden haar Voedfel in de verdronkene Landen, langs den Zeekant. By helder weer en ftille Zee kan men haar op eenigen dier Gronden die het ondiepfte zyn, zien kruipen. Haar Vleefch is zo aangenaam als het befte Kalfsvleefch, en dat, 't welk aan de Schaal zit, wordt voor het lekkerfte gehouden, inzonderheid wanneer het in dezelve gebraaden of geftoofd, en met een Saus van Citroen, Spaanfche Peper en Uyën toe-

gemaakt is, die zulk een Geregt zeer aangenaam doet zyn. De Vangſt der Schildpadden heeft plaats in de Maanden February, Maart, April en May.

Men heeft 'er ook *Bruinviſſchen*, de *Arendviſch* en andere ſoorten van *Roch*; als mede *Zee-Snoek* die verſlindende is, de *Querman* drie of vier Voeten lang, van gedaante als eene Zalm, doch met groote gryze Schobben wel twee Duimen groot, zeer blank en lekker van Viſch, hebbende een Smaak van Zalm; zy wordt aan den Mond der Rivieren gevangen: en de *Graauwmunnik* ter zwaarte van dertig of veertig Ponden, gelykende naar een Kabeljaauw, doch wel zo groot vallende; benevens veelerlei zeldzaame Zee Gedrochten.

Onder alle Viſch ſtrekt 'er geen meer tot Voedſel van de Wilden dan *Krabben*: deeze Dieren vermenigvuldigen zeer ſterk: men vindtze in grooten overvloed in de Maanden van July en Auguſtus, wanneerze op hun beſte en vol Eieren zyn, in 't Krabben Eiland in 't inkomen van de Berbice, en langs den gantſchen Kuſt, daar zy zich onder de Boomen, die in 't Water groeijen, onthouden in gaten in den Grondt ter diepte van een Arm: werwaards de Indiaanen, op dien tyd, met geheele Huisgezinnen van boven komen, om dezelve te vangen. Daar zyn 'er van verſcheidene ſoorten, als de *Krab met breede Pooten*, verſchillende van de andere met de Achterpooten die van onderen breed zyn; de *geele* Krab, met de Pooten lang en ruig; de *gemarmerde* Krab, wiens Kop glad en met verſcheidene Kleuren verſierd is; de *witte* Krab, en de Krab *Soldaat* genaamd. Bovendien heeft men, door geheel Zuid-America, *Land*-Krabben, in ſoorten, onder anderen die, welke men *Tourlouroux* noemt, en de aangenaamſte van Smaak zyn: deeze allen zyn zeer lekker van Vleeſch: men heeft 'er blaauwen onder, *Aboulouri* genaamd, die zeer groot zyn; doch koortſig als zy te veel gegeeten worden.

Aan *Kreeften* is hier ook geen gebrek: zy vallen wel tweemaal zo groot als de Europiſche, en hebben de Pooten van eene andere gedaante en drie maal langer als de onze. Men vindt 'er ook *Rivier*-Kreeften als hier te Land, welke zich onder de Takken der Mangrove Boomen onthouden.

Niets is 'er verwonderenswaardiger dan de Vangſt der *Oeſters* te zien.

In

In Europa en elders vangt menze aan de Klippen en Rotzen, maar hier worden zy van de Mangrove Boomen, die in 't water groeijen, geplukt, aan welker Takken zy zich hechten, (gelyk voorheen is aangemerkt) haar Voedſel vinden, en ſterk voortteelen; zo dat men zeggen kan dat zy aan de Boomen groeijen. Dezelven zyn zeer klein: haar Vleeſch is vet, wit, malſch en van een zeer aangenaamen Smaak.

De *Kayman* is 'er zeer gemeen, en onthoudt zich op 't Land en in het Water. Wen vindt 'er onder van vyftien tot twintig Voeten lang: het bovenſte van zyn Lyf en de Staart is bedekt met groote en zeer harde Schobben, die hem daar onverwinnelyk maaken; doch daarentegen heeft hy het Vel onder den Buik zo teer, dat men hem gemakkelyk kan dooden. De grootſten zyn wreed en zeer gevaarlyk; niettegenſtaande de Indiaanen, verre van hen te vreeſen, hen aanvallen en om hals brengen, zo te Land als te Water: hun Vleeſch is zeer wit, malſch en aangenaam van Smaak; maar het is noodig, voor dat dit Dier ſterft, van de Schobben van de Borſt weg te neemen, alwaar een ſtinkend Muskus zit, die anders het Vleeſch aanſteekt en oneetbaar maakt.

Het Wyfje van den Kayman, legt ieder rys meer dan honderd Eieren, die zy aan de Oevers in het Zand begraaft, en door de Zon laat uitbroejen zo lang als de natuur haar onderwyſt daar toe noodig te zyn. Vervolgens komt zy, verzeld van het Mannetje, de Eieren opzoeken, en ſlaat de Doppen aan ſtukken, waarop de Jongen zonder eenig letſel te voorſchyn komen, die zy op haaren Rug en Hals naar de Rivier voert, verſlindende de geenen die zich van haar trachten te ontſlaan, ondertuſſchen dat het Mannetje 'er zo veel van eet als hy krygen kan: zo dat van zulk een talryk Broedſel naaulyks vyf of zes ontkomen.

De Indiaanen houden veel van de Kaymans Eieren, die de grootte hebben van een middelmaatig Ei van een Struisvogel, aan de einden rond en bedekt met een Vlies zo wit als dat van de Hoenderen, maar veel dikker: eenigen van die uitgebroede Eieren openmaakende, heeft men opgemerkt, dat het Lichaam en de Staart van den kleinen Kayman, die meer dan een half Voet lang is, zyn gerold rondom de binnenſte oppervlakte van het Ei, en dat de Kop beruſt in 't middelpunt; zy komen 'er uit zo dra men

het

het aan ſtukken ſlaat, en byten met grimmigheid naar den Stok waar van men zich tot dat einde bediend hadt.

De *Krokodil* is in gedaante van den Kayman verſchillende, wyl de Krokodil een kleiner Lichaam heeft, en de Snoet genoegſaam puntig en zeer lang, met een harden Huid voorzien met punten gelyk Spykers, geheel bedekt met kleine Schobben: de grootſte kracht van deezen Viſch beſtaat in zyn Staart, die zo lang als zyn gantſche Lyf is. Zy zyn echter minder gevaarlyk buiten het Water, dan daar in. Men vindtze daar in overvloed, en van drie tot vyftien en meerder Voeten lang. Zy liggen Eieren van grootte als die van een Gans, welke door de Hette der Zonne en van het Zand uit gebroeid worden.

Inzonderheid is 'er een groote veelheid van *Krokodillen* in de Amazoone en Oronoque geduurende haaren geheelen loop, en zelf in de meeſte Rivieren die in de Amazoone in vloeijen. Men vindtze ſomtyds van twintig Voeten: zy blyven Uuren ja geheele Dagen onbeweeglyk uitgeſtrekt liggen op den Modder, om zich in de Zon te koeſteren, men zouze voor Boomen of ſtukken Hout met een dikken verſchrompelden Baſt aanzien. Dewyl die welke in de Amazoone hun verblyf houden, minder gejaagd worden dan de anderen, zynze zo ſchuw niet van de Menſchen; geduurende de tyden van de overvloeijingen komen zy tot in de Hutten der Indiaanen, en daar is meer dan een voorbeeld, dat zulk een verſlindend Dier een Man uit de Cano weggenoomen en verſlonden heeft, in 't aanzien van al zyn Makkers, zonder dat die hem eenigen byſtand konden geeven.

Een Viſch die men de *Hom* of *Piery* noemt verdient een byzondere opmerking, om dat hy een zo groote Vleeſchvreeter is. Hy gelykt veel naar den Viſch by ons *oude Wyven* genaamd, doch is blaauwer van Kleur, en heeft twee ryën ſcherpe Tanden als een Zaag in malkander ſluitende. De Acowayſe Indiaanen gebruiken deeze Zaagen, om hunne vergifte Pylen ter helfte door te ſnyden, op dat zy, hun doel geraakt hebbende, afbreeken en in de Wond blyven ſteeken. Deeze Viſch onthoudt zich niet dan in 't klaare Water. Een Toon of Vinger wordt ligtelyk door hem afgebeeten; zo dat de geenen die zich in de Rivier gaan baaden, daar voor wel op hun hoede moeten zyn, te meer wyl de Hom ſomtyds

met

met groote Schoolen zwemt, en zoze dan iemand in 't Water ontmoeten wordt deeze op een deerlyke wyze geteifterd, zo dat hy in 't kort onkenbaar is.

De *Bombom* of *Trompetter*-Vifch dus genaamd wegens zyn trompettend Geluid dat hy in 't Water maakt, voornaamelyk als 't zelve ftil is, of dat hy gevangen wordt; heeft den Buik breed als een Zak, waar in een Vlies is, het welk voorzigtig 'er uit moet genoomen worden, wyl hy op Drek aazende anderszins die ftank zich door het gantfche Lichaam verfpreid; het overige van zyn Lyf loopt fpits uit gelyk een Paling; zyn Vleefch is niet van het onfmaakelykfte.

De *Rivier-Schildpad*, *Caffipaan* genaamd, wordt niet dan in de Oronoque boven in de Rivier van Iffequebo gevangen: dezelve is van gedaante als de Zee-Schildpad, doch zo groot niet, loopende het Schild fpitswyze naar boven; het Vlies der Eieren is wit.

De *Laulau* of *Americaanfche Kabeljaauw* vindt men 'er van wel zeven of acht Voeten lang, weegende van honderd tot twee honderd Ponden; hy is van gedaante en huid als de Kabeljaauw, doch met den Kop plat; zeer aangenaam om te eeten even als de Kabeljaauw. De *Blinkert*-Laulau of *Manari*, naar hunne zilverachtigen Huid dus genaamd, zyn kleiner doch veel aangenaamer dan de gemeene Laulau. De *Comcom* is mede een foort van Laulau doch valt veel kleiner; hebbende vier groote lange Draaden boven aan de Kieuwen. De *geele Baggers* mede een foort van Laulau, worden in groote menigte aan de Mond der Rivieren gevangen: zy ontleenen dien naam om dat de Huid gelyk ook het Vleefch gantfch geel is, over 't geheele Lyf met flym bedekt; deeze zyn de minften van de voorgenoemden foorten, en vallen vier of vyf Voeten groot.

Men vangt 'er ook *Vifch-Otters*, en een foort van *Rivier-Schelvis*, *Baffia* genaamd, van tien of twaalf Ponden zwaar. Voorts in de Rivieren de *Coliet* of *Tygervifch*, dus genaamd naar zyne zwarte Vlekken; dezelve heeft een langen fpitzen Kop, en is van twintig tot vierentwintig Ponden zwaar. Het Vleefch is iets geelachtig doch zeer goed van Smaak. De *Lariman* een kleiner, maar lekkere Vifch, heeft boven op den Rug aan de Vin en aan de zyden aan de Vinnen een fcherpen Stekel, wiens

ſteek zeer pynlyk is. De *Dawallo* ter grootte van een of anderhalf Voet, zonder Schobben, is bruin van boven, van onder wit, en heeft aan den Staart een tweetandige Vork wyd van malkander, donker bruin van Kleur, en vier Baarden of Draaden aan den bovenſten Lip van de Mond. De *Kibbibi* van een Voet of anderhalf lang, ſpits van Kop, rood op 't Lyf, heeft zwarte banden over den Rug en Buik gaande. De *Zonneviſch Loukenani*, doorgaands anderhalf Voet lang, van gedaante als een Baars maar breeder, met blinkende Schobben, heeft op den Staart een groot rond Oog met blinkende Straaltjes naar de Zon gelykende, waar van hy den naam draagt. De *Haymorre* veel naar een Vaderlandſche Snoek zweemende maar korter en dikker, met groote bruine Schobben, wordt door de Ingezetenen in de Peperpot gedaan, en de Kop voor een groote lekkerny gehouden. De *Jarouw*, die een korten Kop heeft, wordt omtrent een Voet lang: hy is rondachtig en Schobbig, vet en aangenaam van Smaak, maar graatig. Men vangt 'er Jaarlyks een groote menigte van in de Rivier Canje, welke op de wyze als by ons de Haring ingezouten wordt; uitgenoomen de Kop en Ingewand, daar men Traan van kookt, die tot gebruik dient voor de Directie-Plantagiën. De *Warappa* een ſoort van Jarouw, is zeer Schobbig en Smaakelyker dan de *Hoeri*, die zeer naar de Jarouw gelykt doch veel grooter is, behalve dat hy een langer Kop met ſtippels heeft; maar droog is en graatig: welke laaſtgenoemde even als de Jarouw word gezouten, en van de Ingewanden Traan gekookt. De *Kasjes*, die kleiner en lekkerder is, heeft geen Schobben; doch het is aanmerkelyk dat deeze Viſch, donker graauw van Kleur, van een Pad in Viſch en weder van Viſch, zo gezegd wordt, in een Pad verandert als hy oud wordt. Ook is 'er de *Jammes*-Viſch; mede zeer goed van Smaak; de *Siballie* van een Voet lang en een Hand breed met een ronden platten Kop, rood van Huid met banden van blaauwe Schobben, groenachtige Vinnen veel gelykende naar de Bamtamſe Braaſſem; (: deeze wordt veel in Canje gevangen:) en de *Seribbe* ter grootte van een Mans Hand met een ronden breeden Kop, blaauw van Huid met een zwarte ſtreep langs het Lyf tot aan den Staart, de Vinnen zilverachtig wit, gelyk ook de Staart is.

Behalve de *Cabdelbouloua*, een Viſch als een Haring, blaauw van Kleur,

Kleur, op den Rug met blaauwachtige Schobben, de Vinnen en Staart ligt groen; en de *Jarrijarrerou* vier of vyf Duimen lang, zeer dun en ſmal, donker blaauw van Huid met roode Vinnen en Staart, hebbende een' Bek als een Snip, vindt men 'er nog de *Karatabakko* of *Kerſtabak*, anders *Schotel*-Viſch, dus genaamd naar zyn Cirkelronde gedaante, wel gelykende naar de Ambonſe Pauxis doch buiten de Vinnen, van zes tot acht of meer Duimen over 't Kruis en redelyk dik. Deeze heeft boven den Snoet een klein ſtompje, zynde van Kleur wit en als verzilverd. Als de Neſten der Houtluizen uitvliegen en in de Rivier vallen aaſt de Kerſtabak 'er op: de Indiaanen zulks ziende ſchieten, zo dra zy het gewemel van het Water beſpeuren, op deezen Viſch met hunne Pylen. Het Vleeſch is blank, vaſt, tamelyk vet, en op alle wyze toebereid een zeer aangenaame Spyze: niet minder dan de *Maan*-Viſch, die veel naar de Schoteltel-Viſch gelykt, behalve dat hy op den Rug en onder aan den Buik twee groote Vinnen heeft, welke een halve Maan vertoonen. De *Groot-Oog*, door de Negers *Coutai* genaamd, ontleent dien naam van zyne groote Oogen, die hem wel een half Duim uit den Kop ſtaan. Deeze Viſch, die men wil dat een ſoort van Zee-Slang zoude zyn, onthoudt zich gemeenlyk aan de Zeekuſten; doch wordt ook overvloedig in de Rivieren en Kreeken gevonden.

Dan heeft men 'er nog veelerlei eetbaare Viſſchen, die zich aan de boven einden van Rivieren en Beeken onthouden, en uit dien hoofde zeldzaam en koſtbaar zyn; gelyk de *Spikkel-Katten* of *Watti Watti*, welk den Bek ruigachtig, zonder Tanden, onder aan den Kop hebbende, hun voedſel moeten zuigen: en *Kwikwie* of *Aſſa*, zynde een klein Viſchje, dat in Moeraſſen wordt gevangen. Het zelve is geharnaſt met Schobben, die regelmaatig op ryën geplaaſt zyn.

Onder de Rivier-Viſch is 'er een ſchepzel het welke ſommigen *Siddervisch*, anderen *Beef-Aal* of *Congraal* noemen, van Geſtalte als een dikke Paling, die op geen andere wyze is te vangen dan door de Kreek af te zetten met Netten. Men kan dezelve met de Hand, of zelfs met een Stok niet aanraaken, zonder een geweldigen tintelende ſlag in de Armen en Schouderen te gevoelen; en Iemand, die het

Q 2 Dier

Dier met den Voet aanraakt, gevoeld geen mindere ſtooting door de Beenen tot in de Kniën, zodaanig dat hy 'er ſomtyds door omver geworpen wordt. Zyn eigenſchap is zeer gelykende naar de Electriſe kracht: alzo men voorbeelden heeft, dat Lieden door Lammigheid geraakt, door het dagelyks aanroeren van deezen Viſch herſteld zyn, ja zelfs gaat derzelver drilling tot in derde Perſoon over, als men elkander de hand geeft: zo men deezen Viſch met een Stok aanraakt voelt men even den ſlag, met een Yzeren of Staalen Roede ſterker, doch allerkrachtigſt met een Zilveren Lepel of Vork: de voornaamſte Kracht is geleegen midden in den Rug. In de Kreeken daar de Beef-Aal zich ophoud zal men weinig of geen Viſch vinden; ja geen Neger of Indiaan zal 'er zich in waſſchen of baaden. Men vindt 'er Beef-Aalen van byna vyf Voeten lang, en zy worden zonder hinder gegeeten. Daar is ook een ſoort van *Lampreie*, zekere Viſch dus genaamd, veel gelykende naar een Aal van welke het Lichaam aan de eene zyde met een menigte openingen doorboord is, en die daarenboven de zelve eigenſchap van de Beef-Aal heeft; ook niet onaangenaam van Smaak. Dan heeft men 'er nog de *Slangeviſch* van gedaante als een Paling doch breeder, drie of vier Voeten lang, zeer vol Graat, maar heel vet, en zoet van Viſch, moetende heel fyn gekorven en hard gebakken worden: om van anderen niet te ſpreeken.

VEERTIENDE HOOFTSTUK.

Beſchryving van de Ontdekking der Spanjaarden.

Wy zullen nu overgaan tot de eerſte Ontdekkers en Bevolkers die op deeze Kuſten hunne Volkplantingen geſticht, en de kenniſſe daar van tot de Bewooners van Europa hebben overgebragt.

Na dat de Spanjaarden, gelyk wy boven gezegd hebben, eerſt de Eilanden, en naderhand de vaſte Kuſten van America hadden ontdekt, in den jaare

jaare 1492, begonnen zy hunne Zeevaart, in vervolg van tyd, in verscheidene Gewesten van dit nieuw Waerelddeel uit te breiden, onder het oppergebied van den beroemden Florentyner Americus Vespucius; die door het benoemen en verder ontdekken van America, dus na hem genoemd; een' onsterflyken naam heeft verkreegen.

Ten dien einde, werden twee der bekwaamste Zeelieden, toen ter tyd, in Spanje bekend, naamelyk Alonzo Ojeda, en Juan de la Cosa, in den jaare 1499, naar de vaste Kust van Zuid-America gezonden, om van derzelver gelegenheid nader onderricht te worden; doch zy, dezelve ten deele woest, ten deele door onbeschaafde Wilden bewoond vindende, kruisten vervolgens, langs de Kust, beoosten de Rivier Viapari, (nu de Oronoque genaamd) naar het Westen, zonder eenige kennis van dien Landstreek te verkrygen behalve van eenige Rivieren (in dien tyd voor hen van weinig aanbelang.

Vincent Juan Pinçon, die Columbus op zyne eerste reize verzeld had; passeerde in den jaare 1500, in dat Waerelddeel, de Linie, en stevende naar den Mond van den Marannon met vier Schepen, welke hy ten zynen koste, in de maand December 1499, in de Haven van Palos had uitgerust. Hy zeilde eerst naar de Canarische, en voer vervolgens voorby de Kaap Verdze Eilanden: voorts zyne koers Westelyk stellende, ontdekte hy Land, den 16 January 1500, na dat hy veel had uitgestaan, waarom hy het zelve noemde Kaap de Consolation thans bekend onder den naam van Kaap St. Augustin. Hier geland zynde en het Land erkend hebbende, begaf hy zich weder scheep, en Noordwaards op loopende, buiten het gezicht der Kust, bevond hy de Zee ten eenemaale zoet te zyn. Nieuwsgierig naar de oorsaak, stuurde hy Landwaards, belandde aan den Mond van den Marannon, en bevond dat deszelfs sterke uitwatering de reden dier zoetheid van het Zeewater was. De Eilanden aldaar kwamen hem zeer aangenaam voor: hy werd hier van de Indiaanen wel ontvangen, welken hem veel Vriendschap beweezen. Hy voer de Rivier een end weegs op, om dezelve nader te ontdekken, gaf aan zekere kleine Rivier dicht by Kaap Noord, by sommigen ook de Ojapoco genaamd,

zynen Naam: doch heeft ons geen naaukeuriger befchryving van dat Geweft gegeeven. (*a*)

De Spanjaarden met verwondering de grootheid en byzonderheid der Oronoque befchouwd hebbende, beflooten, niettegenftaande de menigvuldigheid der Eilanden, welke in den Mond dier Rivier liggen, den rechten Ingang te zoeken, om de gelegenheid der Oroque en omliggende Landen nader op te fpeuren. Hier nevens had zich een gerucht verfpreid, dat hooger landwaards in, niet verre van deeze Rivier, een Landfchap was gelegen, waarin onnoemlyke fchatten van Goud, Zilver en Esmerauden wierden gevonden: in zoo verre (*b*) dat de Inwooners met dat Metaal, hunne Huizen met Goudene Beelden verfierd, ja de Daken van dezelven daar mede bedekt hadden: waarom de Spanjaards het *El Dorado* of Goudland noemden, waarin een Meir van zout Water zoude zyn zo groot als een Zee, genaamd *het Meir van Parima*, waar in het Zand met ftukjes en ftof van Goud vervuld was. Dit gerucht was veroorzaakt door een Wilden, die, zo voorgaf, uit dat Geweft geboortig te zyn, en zulks bericht had aan Don Belalcafar, na dat hy de Landen van Papian, in 1535, had ontdekt en veroverd. Ook was 'er een Spanjaard, Juan Martinez genaamd, Artillerymeefter te Ordaco, welke, om dat door zyn verzuim het Buskruid was opgevloogen, verweezen was om in een Cano zonder Riemen gezet te worden, en weg te dryven. Deeze verhaalde, door de Wilde opgevifcht, gevangen en landwaards ingevoerd te zyn, en zich zeven Maanden te Manòa del Dorado te hebben opgehouden; en betuigde al het gemelde gezien te hebben; mogelyk op hoop van door de ontdekking dier gewaande Rykdommen, het medelyden en de gunft zyner Landsgenooten te behaalen: zelfs werd Diego de Palamèque door den Koning van Spanje benoemd tot Gouverneur van Guiana del Dorado, en van het Eiland Trinidad het welk toen als de Hoofdplaats van dit Geweft werd aangemerkt.

Deeze verhaalen, welke naderhand gebleeken zyn zeer ongegrond te weezen,

(*a*) Voyage Hiftorique de l'Amerique Meridionale par Don Antoine de Ulloa, Tome premier pag. 319. Imp: à Amfterdam, chez Arkftée & Merkus. 1752.
(*b*) Raleigh, Relation de Guiana, pag. 166 & 169.

weezen, lieten evenwel niet na aan de Spanjaarden een vaſten indruk niet alleen van de mogelykheid, maar ook van het wezenlyk beſtaan van dit Goudryk Geweſt, in te boeſemen, het welk veelen hunner Bevelhebberen aanmoedigde, om hier van de ontdekkingen te doen, gelyk ook Don Diego de Ordas, die het gebied te Quito voerde, eenig Volk, te Land, naar Guiana zond, het welke, zoo door de lange en moeijelyke reis over hooge Gebergtes en door groote Woeſtenyen, als door gebrek aan Levensmiddelen afgemat, zich genoodzaakt vond van deeze togt af te zien en in merkelyk minder getal, zonder iets omtrent dit Goudryk Landſchap opgedaan te hebben, naar huis te keeren.

(*a*) Hy werd echter hier door niet afgeſchrikt, maar uit Spanje, waar hy verſlag zyner ontdekkingen gedaan had, wedergekeerd zynde met Brieven van Keiſer Karel den Vyfden, waar in hem alleen, met uitſluiting van alle anderen, vergund wierd het Eigendom van de Landen die hy van Cabo de Vela af, drie honderd Mylen langs de Kuſt, Ooſtwaards, zoude ontdekken, beſloot hy de Rivier dè Oronoque op nieuw te bevaaren, en langs dezelve, Dorado op te zoeken. Hy bemande ten dien einde eenige Schepen met vier honderd Koppen en behoorlyke Ammunitie, waar mede hy eerſt naar de Rivier Marannon of Amazoone, in den jaare 1531, ſtevende. Hier bemagtigde hy een Cano met Wilden, en vond in dezelve twee Steenen, veel naar Esmerauden gelykende, waar van de eene veel grooter dan een Vuiſt was. Deeze Wilden berichtten hem, dat men veelen deezer ſteenen vond in het bovenſte der Rivier, en een menigte van Goud, waar van zy hem eenige ſtukken vereerden. Door deeze ontdekking aangemoedigd, ging hy voort met de Rivier op te vaaren; doch daar veel Volk en een Schip verlooren hebbende, en door den ſterken ſtroom en de kalmtens niet in ſtaat zynde om verder voort te komen, wendde hy zyn koers na Paria, en vond aldaar een Fortres, door den Gouverneur van Trinidad geſticht, waar op eene Juan Gonçales het bevel voerde; hy taſte deeze Sterkte aan, en nam dezelve in

(*a*) Ant. Herrera. Diſcription de las Indas Occidentalis. dec. 4. lib. 10. Cap. 10. Id: decad 5. lib. 1. Cap. 11.

in, onder voorgeeven dat die buiten de Grensſcheidinge van dat Gouvernement, en, tegens de hem verleende Brieven, op zyn' grond was gebouwd; als ook dat de Bevelhebber, tegens het uitgedrukte gebod des Keiſers, de Inboorlingen tot Slaaven wegvoerde en verkocht. Vervolgens voer hy de Rivier Oronoque op; maar wegens groot gebrek aan Levensmiddelen, en door de Musquiten en Vledermuiſen zeer geplaagd zynde, kwam hy te landde by de Wooningen van de Caſique Viapari, waar van de Rivier haaren naam ontleent: hy werd van dezelven wel ontvangen, en overwinterde aldaar; vervolgens hooger optrekkende verloor hy zyn grootſte Schip, waar door hy genoodzaakt werd, met twee honderd Man en veertig Paarden langs den Oever der Rivier voort te trekken; hy ontmoette geen Inwooners dan eenige Caraibiſche Viſſchers; waar op hy zich weder ſcheep begaf, en de rivier nog hooger op ſtak, wel na giſſinge drie honderd Mylen van derzelver Mond, tot dat hy aan een groote rivier kwam, die zich met een ſterk geweld over de Klippen in de Oronoque neerſtortte. Dit noodzaakte hem zyne onderneming op te ſchorten, en te rug te keeren; (na dat hy deeze rivier Meta genoemd had) zonder het gewenſchte Dorado gevonden, of eenige voetſtappen daar van opgeſpeurd te hebben. Om echter niet te eenemaal vruchteloos deeze togt te hebben ondernomen, en ten einde een vaſte voet op deeze kuſt te veſtigen; bouwde hy, aan den Ooſtkant der Oronoque, omtrent vyf en veertig Mylen van haaren Mond daar de Rivier Caroni in dezelve valt, eene Stad, welke hy St. Thomas de Guiana noemde: dus behaalde hy de eer van Stichter te zyn der eerſte Bezitting, welke de Spanjaarden in die Geweſten hebben gehad. Deeze Stad is nogthans nooit van groote aanmerking geweeſt; wyl zy in haaren meeſten Bloei niet meer dan honderd en vyftig Huizen bevatten; ſchoon deeze Volkplanting merkelyk voordeel en gerief aan zyne Landsgenooten toebragt, vermids het planten van Tabak daar zeer wel gelukte, waar mede zy grooten handel, zoo in dat Waerelddeel als in Europa, dreeven. De vruchtbaarheid van de Boorden deezer Rivier, en de uitgeſtrektheid van haare Weilanden bragt ook niet weinig toe aan de ſterke voortteling van Hoornvee en Paarden, welke zy van Comana deeden komen; daar toe hadden zy een' weg tuſſchen die twee Steden aangelegd, het welk tot geen gering nut

nut van hunnen handel ſtrekte, waar door zy in ſtaat geraakten haare overige Volkplantingen van paarden en vleeſch te voorzien. De Engelſchen en Hollanders, die mede al vroeg deeze Kuſt, ondanks de veelerlei beletſelen hen door de Spanjaarden veroorzaakt, bevaaren hebben, ontruſtten menigmaal deeze Bezitting, omtrent vyftien honderd en in de zeventig en in volgende Jaaren. Eindelyk, taſtten de Hollanders, op den 30ſten November 1629, of, zo andere willen, op den 11de December, onder den Admiraal Pater over negen Schepen en eenige Chaloupen het bevel voerende, deeze Stad aan: doch de Inwooners ſtaken dezelve aan brand, welke na dat zy verder uitgeplunderd was, te eenemaal aan de vlamme werd opgeofferd. Sommigen der Inwooners vertrokken naar Comana; de overigen bouwden de Stad weder op, aan dezelfde zyde van de Rivier, doch omtrent zeven Mylen laager dan waar de oude Stad gelegen had, en dekte dezelve, tot haare beſcherming, met een kleine Sterkte. De Ordas, na dat hy deeze Stad geſticht had, vertrok naar Hiſpaniola, en van daar naar Spanje; en ſtierf volgens ſommigen op de reis volgens anderen in zyn Vaderland.

(a) Na den dood van Diego de Ordas, zond Geronimo d'Ortal, Gouverneur van Paria, in 1533, zynen Lieutenant Alphonſo de Herrera met twee honderd Soldaaten en vyf Vaartuigen derwaards; welke verſcheidene ſchermutzelingen met de Caraibiſche Indiaanen had, en veelen van dezelven verſloeg. Hy kwam vervolgens aan den Waterval by de Rivier Meta, daar de Ordas was wedergekeerd: ontlaadde aldaar zyne Vaartuigen, bragt dezelve over dien Val, en voer de Rivier Meta op, van waar hy landwaards introk: maar werd op het onvoorzienſte door de Wilden aangetaſt, die veelen van zyn Volk met vergiftige Pylen kwetſten, en onder andere Herrera zelfs, welke, eenige dagen daar na, raazende ſtierf. Alvaro de Ordas nam midlerwyl het gezag op zich, keerde met het overgebleeven Volk naar de Vaartuigen, en voorts weder naar Paria; daar hy in 1536 aankwam.

Vervolgens beſtond Gonzales Pizarro, omtrent den jaare 1540, op laſt

(a) Herrera dec: 5. Lib. 5. cap. 6 & 7.

last van zynen Broeder Don Francisco Pizarro, die hem het Gouvernement van Quito had opgedragen, deeze Ontdekking te Land te doen, aangezet door het verhaal dat Gonzales Dias de Pineda van de Ontdekking van het Land van de Canéle, in den jaare 1536, had gedaan. Hy vergaderde ten dien einde vier honderd Spanjaarden, vier duizend Indiaanen, en een groote menigte van Voorraad. Aan het hoofd van dit magtig Leger nam hy, in de maand December 1539, als het drooge Saizoen zynde; zynen weg langs het zwaare sneeuw gebergte van Andes, en trok door wyd uitgestrekte Woestenyen en onbekende Landen tot aan het Landschap de los Majos, kwam voorts in het gemelde Land van de Canéle, en volgde den loop van een Rivier, welke men niet wel weet of de Napo of de Coca was; doch waarschynelyk de eerste. Geduurende den Togt leed zyn Volk zeer veel; en bemerkende het groot gebrek van Levensmiddelen, en dat veelen van hen door het eeten van bladeren en schorssen van Boomen, als ook Serpenten van allerhande soort, om het leven raakten was hy genoodzaakt zich hier neder te slaan, en bouwde zo goed hy best kon, met zyn overig volk en gereedschap een Vaartuig of zogenaamde Bark, om daar mede over te steeken op een plaats daar deeze Rivier met eene andere samenloopt, en daar de Indiaanen hem verzekerden dat hy overvloed van Levensmiddelen zou vinden. Het Vaartuig in gereedheid gebragt, gaf hy het gebied daar van aan een' zyner Hoplieden genaamd Francisco de Orellana, een' Man zyn vertrouwen waardig, met last van de Rivier af te zakken, en te zien of hy geen voorraad van Mondkost kon krygen; vooral gebood hy, dat hy zich niet te verre van hem zoude verwyderen, veel min hem verlaaten. (*a*)

Orellana ontmoette een' sterken stroom in deeze Rivier die hem dikwyls in gevaar van schipbreuk bragt, en niettegenstaande al zynen wederstand, voerde dezelve hem binnen drie Dagen byna honderd Mylen ver in een nog veel grooter Rivier, dewelke hy na zynen naam de Orelhana noemde: Hy vond de boorden deezer rivier zeer vruchtbaar, en, op sommige plaatsen, sterk bevolkt; voorts voorzien met gebaande Wegen, welke

(*a*) Ulloa Tom. 1. pag. 320. Herrera decad 6. lib. 8. cap. 6.

welke landwaards in liepen. Hy geen kans ziende om tegen deezen ſtroom op te vaaren en by zynen Bevelhebber te komen, beſloot denzelven te verlaaten en den loop deezer rivier te volgen, en nader te ontdekken. Langs de boorden deezer rivier vond hy verſcheidenen Natiën van Indiaanen, ruilde van ſommigen levensmiddelen in, geraakte met anderen in gevecht, en trof zelfs Vrouwen aan, welke over geheele Legers, waaronder Mannen, het gebied voerden: En het is uit hoofde dier verhaalen, dat deeze rivier naderhand by de Spanjaarden de Rivier der Amazoonen is geheeten; ſchoon, volgens Herrera, op een ſlechten grond, doordien het in de Weſtindiën niet vreemd is, dat de Vrouwen mede in den Oorlog gaan, en zo moedig als de Mannen vechten.

Gonſales Piſarro, zyn Brigantyn niet ziende opdraagen, geraakte door gebrek aan Mondbehoeften in de uiterſte elende, terwyl zyn Volk kwynde aan verſcheidene Ziektes, die dagelyks veelen wegſleepten: eindelyk zyn meeſte Volk verlooren hebbende, kwam hy, wanhoopig over den ongelukkige uitſlag zyner onderneeming, in den jaare 1542. te Quito te rug.

Doch Orellana vervolgde zyne reis langs de ontdekte Rivier der Amazoonen, welke hy oordeelde de grootſte der Waereld te zyn. Men zegt dat in dezelve Eſmerauden worden gevonden, als mede andere zeer harde en ſcherpe Steenen, waar van de Indiaanen, voor de ontdekking der Europeaanen, in plaatſe van het Yzeren Gereedſchap, zich bedienden, om hunne behoeftigheden van Hout, Steenen, en diergelyke te maaken. Orellana vondt hier de Lucht naar haare gelegenheid vry gematigd; het Land Volkryk; den Grond zeer vruchtbaar, met aangenaame Velden en Boſſchen; veelerhande Gediertes, en de Rivier met verſcheidn ſoorten van Viſſchen vervuld: eindelyk aan de Zee gekomen, ſtevende hy Noord-Ooſtelyk op, kruiſte langs de gantſche Kuſt van Guiana, kwam ten laatſte aan den Mond van de Rivier Oronoque, en van daar op het Eiland la Trinité; van waar hy, in 't jaar 1545, na Spanje overſtak, om rekenſchap van zyne Ontdekkingen te doen. Hy had volgens zyne gedagten een' weg van wel dertien hondert en vyftig Mylen op de Rivier der Amazoonen afgevaaren. *(a)*

(*a*) Ulloa, Tome 1. pag. 322.

In den jaare 1559 of 1560, ondernam Pedro de Orſua, op laſt van Don André Hurtado de Mendoza Marquis van Canette, die hem bekleedde met de eernaamen van Gouverneur, en Overwinnaar van het Land langs den Marannon, mede derwaards een Togt te doen; maar naaulyks had hy voet aan Land gezet of werd met zyn meeſte Volk, door de Inboorlingen van het Land, op een verraaderlyke wyze vermoord, welk ongeluk men voornaamelyk aan zyne onvoorzigtigheid toeſchreef. (*a*)

(*b*) Don Antonio Berrejo niet afgeſchrikt door de miſlukte Onderneemingen zyner Landsgenooten, had, op bevel van Don Gonzalvo Ximenes de Queſeda, wiens Dochter hy getrouwt had, ſedert den jaare 1582, mede te vergeefſch getracht het Goudryk Dorado te ontdekken: hy begon zyne reis uit Nova Grenada, langs de Rivier Papamene die in de Oronoque valt: doch alle zyne pogingen werden door gebrek aan levensmiddelen, en door ziekte en moedeloosheid van 't Volk, mede verydeld; ſchoon hy zich beroemde tien Beelden van fyn Goud zeer kunſtig bewerkt, van de Indiaanen tot een vereering te hebben gekreegen, welke ook door hem aan den Koning van Spanje werden gezonden. Deeze Beelden had hy vereerd gekreegen van zeker Indiaanſch Volk, Anabas genaamd, woonende aan de Grenzen van Amapaja; waar mede hy Vrede had gemaakt. Ook verhaalde hy dat hy vervolgens aan Ameria komende, aldaar aangetroffen had een handelbaar Volk, wiens Overſte, genaamd Caripana, een Man van byna honderd Jaaren oud, hem een ander Opperſten, Morequito genaamd, aanwees, welke in de gelegenheid van Guiana zeer bedreeven was. Waarop Berrejo eenige Spanjaarden na Morequito afzond, welke zo dra zy in zyn Land kwamen allen door de Inboorlingen waren vermoord geworden, behalve een Spanjaard die het ontkwam, en 'er hem de tyding van bragt. Naderhand deeze Morequito gevangen krygende, liet hy hem over zyne verraadery met de dood ſtraffen, niettegenſtaande deeze voor het behoud van zyn leeven drie Quintalen Goud had aangeboden. Een ander Indiaan, genaamd Topiawari, die mede gevangen was; kocht zich vry voor

(*a*) Ulloa, Tom 1. pag. 322.
(*b*) Herrera Decad. 5. lib. 9. cap. 3.

voor honderd Plaaten Gouds en eenige groene Gesteentes, aan welke Gesteentes de Spanjaarden den naam van Piedras Hyadas gaven.

Eindelyk zond hy, in den jaare 1593, Domingo de Vera met eenig Volk, om die Onderneeming uit te voeren; welke, als alle de voorgaanden, mislukte. Waar uit men ligtelyk kan opmaaken dat de bestaanlykheid van dit Dorado, op verscheidene tyden, door zo menigvuldige gezocht, maar nooit gevonden, niet dan in de ydele harsenschimmen der gouddorstige Spanjaarden was gegrond. (*a*) Echter nam gemelde de Vera, op den 23ste April van het jaar 1593, uit naam van Philippus den Tweeden, Koning van Spanje, bezit van Guiana; gelyk uit de nevensgaande Acte is blykende.

„ Aan de Rivier de Pato, den 23st April 1593. In tegenwoordigheid „ van my Rodrigues de Corança, Secretaris van de Marine, heeft Do- „ mingo de Vera, Stedehouder van Antonio Berrejo, zyne Soldaaten „ doen vergaderen, en, na dat hy dezelve in Slagorde had geschaard, „ deeze aanspraak gedaan": *Myne Vrienden, gy weet welke moeite onze Generaal Don Antonio Berrejo zich heeft gegeeven en wat kosten hy sedert elf jaaren gedaan heeft, om het magtige Ryk van Guiana en El Dorado te ontdekken. U zyn ook niet onbekend de buitengemeene moeilykheden, die hy in deeze roemruchtige onderneeming heeft ondergaan: nogthans hebben het gebrek aan levensmiddelen, en de slechte staat van zyn Volk, deeze kosten en moeilykheden onnut gemaakt: hy heeft my gelast weder nieuwe onderneemingen te doen.*

Uit dien hoofde moet ik bezit neemen van Guiana, uit naame des Konings, en van onzen Generaal, derhalve gelast ik U Franciscus Carillo: om dit Kruis het welke op den Grond ligt op te neemen, en het zelve naar het Oosten te keeren.

„ Carillo gehoorzaamd hebbende, wierpen de Stedehouder en de ver- „ dere Soldaaten zich voor het Kruis op hunne Kniën, en deeden „ hun Gebed.

„ Vervolgens nam Domingo de Vera, een' Kop vol Water, en dronk „ dezelve

(*a*) Vojages de Francois Coreal, Tome 2. pag. 253.

„ dezelve uit: hy nam een tweede, en ſtortte dien op den Grond zo ver-
„ re hy kon, trok zyn zwaard, en ſneed het Gras rondom zich af, als
„ ook eenige Takken van Boomen: zeggende, *In den naame Gods nee-
me ik bezit van dit Land, voor zyne Majeſteit Don Philippus on-
zen wettigen Opperheer.* „ Waar na men weder nederknielde, en alle de omſtanders zo wel Officieren als Soldaaten antwoordden: *Dat zy deeze Bezittingen zouden beſchermen tot hun laatſte droppel Bloeds.* „ Waar
„ na Domingo de Vera met den blooten Deegen in de Vuiſt my gelaſtte,
„ Acte te geeven van deeze bezitneeming, en te verklaaren, dat alle die
„ daar tegenwoordig waren daar van tot getuigen verſtrekten.

„ (was getekent) Domingo de Vera, door my Secretaris Rodrigues
„ de Corança.

Ik gaa ſtilzwygende voorby, verſcheidene andere Togten door de Spanjaarden derwaards ondernomen, dewyl dezelven allen een gewenſchten uitſlag hebben ontbrooken, ons geen meerder licht omtrent de Ontdekkingen geeven, en de meeſte Ondernemers geſneuveld zyn, als Juan Cortez, welke, langs de Rivier de Amazoone, met dertig Man Dorado zocht. Caſper de Sylva; Juan Gonzales; Philippo de Uren; Pedro de Lympias; de Munnik Sala, met nog een Zendeling, in 1560; Hernandez de Serpa; Diego de Vargas en zyn Zoon; Caceres; Antonio Sedenna; Auguſtin Delgado, en anderen, waar van wy weinig bericht hebben.

Nogthans vinden wy niet, dat de Spanjaarden, behalve langs de Rivier de Oronoque, en de Portugeezen (die zich, in de zeventiende Eeuw, van het Ryk van Spanje hebben afgeſcheurd, en weder een Koningryk op zich zelve geſticht), aan de Rivier der Amazoonen, zich verder in bezitting van Guiana hebben geſteld, of daar eenige Steden op Sterktes gebouwd. Hiervan ontmoeten wy geen de minſte aantekeningen in de beſchryvingen, noch eenige overblyfſelen in die geweſten, waaruit men zulks zou op maaken; het zy dat de Rykdom hunner andere Volkplantingen hunne aandacht daar van hebbe afgetrokken, of dat de weerſtand der Inboorlingen, of eenige andere redenen hen daar van hebben afgeweerd. Echter ontmoeten wy dieper landwaards, in ſommigen onzer Colonien, op de Rotſen en Klippen nog verſcheidene naamen van Spaanſche Reizigers, welke die Landſtreek bezocht hebben, uitgehouwen.

Niettemin hebben zy aan die Rivier, en de anderen zich daar in ontlastende, verscheidene Steden gebouwd, en Zendingen van Geestelyken gesteld, die veele Indiaansche Natiën tot zich hebben getrokken en sommigen gedoopt; schoon zy weinig kennisse van den Christelyken Godsdienst hadden.

VYFTIENDE HOOFDSTUK.

Beschryving van de Ontdekkingen der Engelschen.

De Engelschen en andere Europeaanse Natiën, als Franschen, Duitschers en Nederlanders, waarvan wy in het vervolg breeder zullen handelen; hadden reeds, omtrent het midden der zestiende Eeuw, deeze Kusten beginnen te bevaaren, voornaamelyk daar de Spanjaards nog geen sterke Volkplantingen hadden gesticht; om van de Inboorlingen Tabak, Orliaan, Verw, Letter- en ander hout in te ruilen, en daar mede handel te dryven. Waar door de geruchten der Rykdommen van dit nieuw gevonden Land meer en meer door Europa verspreid werden. Sr. Walter Raleigh of Rawleigh, geboortig van Budley in Devonshire, van Edele geboorte, maar van weinig middelen, van eene schoone gedaante en schranderen Geest, was aan Elisabeth Koninginne van Engeland, door den Graave van Leicester, als een der bekwaamste Zeelieden van het Ryk, voorgedragen: hy had, in den jaare 1584, een' Togt naar het Zuider gedeelte van America gedaan, en naderhand de eerste Engelsche Volkplanting in Mocosa, in Noord-America, gebragt, die hy ter eere van voorn: Koninginne, Virginia noemde. Zy zond hem, in den jaare 1592, met vyftien kloeke Schepen naar de West Indiën, om den Spanjaarden afbreuk te doen. Hy had onder zich den Lord Borroug, en den vermaarden Zeeheld Marten Forbisher. Raleigh veroverde een Portugeesche Caraque, waardig twee Millioenen Ponden Sterlings, en werd ter belooninge zyner dapperheid, aangesteld tot Hoofdman van de Lyfwagt der Koninginne; doch

doch op eene van derfelver Staatjuffers verliefd geworden, ging hy de paalen van betaamelykheid te buiten, en dwong haar, met geweld, tot zynen wille; het welk by de Koninginne zo euvel werd opgenoomen, dat hy, niettegenftaande hy de onteerde Staatdame trouwde, zyn misdryf met verlies van zyn Ampt en met eene langduurige gevangenis moeft boeten. Raleigh, om zich weder in de gunft der Koninginne te herftellen, en gehoor geevende aan zyne ingeborene neiging, om een' eeuwigen roem te verkrygen en groote Schatten te vergaderen, ftelde voor, een' Togt naar het Goudryk Guiana te doen, en de rykdommen der Spanjaarden met zyne Landsgenooten te deelen. (*a*) Hy vertrok den 6[de] February 1595, van Plymouth, ftevende naar de Kuft van Guiana, en kwam den 22[fte] Maart op het Eiland Trinidade aan, ankerende in de Haven Puerto de los Hifpanioles. Na dat hy by de Indiaanen en zelfs by de Spanjaarden, met welke handel dreef, omtrent den ftaat van dat Eiland bericht had in genomen, nam hy het befluit om der Spanjaarden voornaamfte bezitting, door hen St Jofeph genoemd, te vermeefteren, het welk hem gelukte, te meer wyl ten zelven tyde twee zyner Schepen, onder de Capiteinen Keymes en Gifford, aankwamen: hy ftak de Stad in brand, en nam den Gouverneur Don Antonio Berrejo gevangen, die hy wift dat een reis op de Rivier Oronoque gedaan en Guiana getracht had te overweldigen, en fchoon alle zyne pogingen vruchteloos waren geweeft, voorneemen had, die onderneming weder te hervatten. Hy liet zich door den gevangen Gouverneur Berrejo omftandig onderrichten van de gelegenheid van Guiana, en vooral van het lang gezochte Dorado: deeze gaf hem een wydloopig verflag van zyne Togt op de Rivier de Oronoque en van de om heen liggende Streeken, alwaar hy zich met de Ontdekking lang had opgehouden: hy verhaalde hem verders het geval het welk hy gehad had met zeker Hoofd van de Indiaanen, Morequito genaamd, en hier boven reeds gemeld. Ook voegde Berrejo 'er by, dat hy door zyne plonderingen groote Schatten in die landen had vergaderd, welke hy, ter aanmoe-

(*a*) Relation de la Guiane, par Walter Raleig. dans les Voyages de F. Coreal. à Amfterdam 1722. chez J. F. Bernard, Tom. 2. pag. 53.

moediging zyner Landslieden, om hem in zyne voorneemens de behulpzame hand te bieden, naar Spanje had overgemaakt, ja dat hy zelve van de Indiaanen had gekreegen tien Beelden van fyn Goud zeer kunſtig gewerkt, welke hy aan den Koning van Spanje tot een vereering had gezonden; gelyk wy mede hier boven reeds hebben verhaald. Schoon Raleigh wel bemerkte, dat de Gouverneur onkundig was in de liggingen en ſtrekkingen van die landſtreeke, ja zelfs dat de naamen der Rivieren hem onbekend waren, en hy naaulyks het Ooſten van het Weſten konde onderſcheiden, ſtrekten echter deeze verhaalen, om hem nog grooter denkbeelden van de Rykdommen van dit onbekend Geweſt te doen vormen, en ontſtaken te gelyk zyne begeerte ter ontdekking en verovering van Guiana. Hy was met deeze gedachten zo ingenoomen, dat hy geen zwaarigheid maakte, in zyne uitgegeevene Reisbeſchryving te zeggen: „ dat hy, die „ Meeſter van Guiana wierd, meer Goud zoude bezitten, en over meer „ Volks heerſchen, dan de Koning van Spanje en Turkſe Keiſer. " Wy zullen, in het vervolg, de ongegrondheid van die verhaalen en de ydelheid deezer droomen nader onderzoeken.

Ten dien einde, ſtevende hy naar de Rivier de Oronoque, en zond den Captein George Gifford met een Jacht en een Bark, om den Ingang van die Rivier op te zoeken; die denzelven vergeefſch by de Rivier Capuri meende te vinden: insgelyks zond hy eenen King, in een Boot, om een anderen Arm van de Rivier, genaamd Amana, in de Baay van Guanipa te ontdekken: doch dezelve was te ondiep: eindelyk vond eene John Douglas vier Monden deezer Rivier, die zeer wyd waren, maar de Baay, om derwaards te komen, niet boven de zes Voeten diep; zo dat hy zich genoodzaakt vond met klein Vaartuig de reize voort te zetten: hy dwaalde langen tyd tuſſchen de Eilanden, die daar menigvuldig zyn; doch nam ten laaſten eenen ouden Indiaan gevangen, die hem uit den dwaalweg tuſſchen de Eilanden uithielp; want zyn Piloot Fernandes was op die Kuſt zeer onbedreeven.

De groote Rivier de Oronoque vond hy, dat door zestien verſcheidene Armen zich in Zee ſtortte, als door negen aan de Noord, en door zeven aan de Zuidzyde; welke verſcheidene groote Eilanden maakten; ja

dat de Mond van de Rivier by de hondert Mylen wyd was: eerst kwam hy aan de Rivier *Red Crosse* of *'t roode Kruis*; de Eilanden aan de rechterhand waren genaamd *Palamos* en aan de linker *Horotomaka*; de Rivier *Macuri* strekte binnen 's Lands van *Amana* tot Capuri.

Na vier dagen, vonden zy de Rivier *Amana*, en voeren dezelve tot boven de vyf Graaden benoorden de Linie op, daar het Volk, zeer vermoeid door de Hette en het oproeyen van den stroom, byna ten einde der mondkost, aankwam; doch een andere Rivier ter rechterhand inslaande, kreegen zy by een Indiaans Dorp eenige Levensmiddelen, welke echter niet lang toereikten; maar tot hun geluk ontmoetten zy vier Canoos, die met Mondkost na Margarita stevenden; zy namen twee derzelven, daar zich drie Spanjaarden op bevonden. In vyftien dagen kwamen zy in de Oronoque zelve, in 't gezicht van het hoog Gebergte van Guiana; zy ankerde op een plaats daar drie Rivieren zich in dezelve storten, alwaar zy een menigte Schildpadden vonden. Ook bragt een Overste der Indiaanen, genaamd *Topamerica*, van de Natie der Nepaios, hen verscheide Ververschingen, en geleide hen in zyn Dorp, genaamd *Arowacay*, gelegen op een' Heuvel in eene schoone en vruchtbaare Landsdouwe. Zy zeilden de Rivier verder op, laatende, aan de linkerhand, een Eiland, omtrent vyf en twintig Mylen lang en zes breed, *Assapara* genaamd; hooger op was nog een groot Eiland *Iwana* alwaar de Rivier een ongemeene breedte had.

Bewesten het Eiland *Assapara* stroomde een Rivier, van het Noorden, die zy *Aropa* noemden; voorby deeze Rivier ankerden zy aan het Eiland *Occawata*, zes Mylen lang en twee breed, en vervolgens aan het Eiland *Putayma*; waar tegens over zy op het Vaste Land een hoogen Berg *Oecapa* zagen, vindende den Grond zeer effen en schoon: hun Indiaansche Loots onderrichtte hen, dat het waren de wyd uitgestrekte Vlaktes van *Payma*, bewoond door vierderlei Natiën, de *Saymas*, de *Assaways*, de *Wikiri*, welke de grootste was, en de *Aroras*. Den derden Dag ankerden zy tusschen twee Bergen *Aroami* en *Aio*, zeilende vervolgens voorby het Eiland *Manoripano*, en kwamen aan de Provincie *Aromaya*: zy wierpen het anker aan het Eiland *Murrecotimo*, zynde tien Mylen lang en vyf breed;

breed: des anderen daags kwamen zy in de Haven van *Morequito*, daar een Indiaansch Opperhoofd of Casique, genaamd *Topiawari*, wel van veertien Mylen ver hen kwam begroeten, van wien zy verhaalden dat hy wel honderd en tien Jaaren oud was; medebrengende veele Ververschingen van Vruchten, Vogelen, en Visschen. Deeze lange met de Christenen verkeert hebbende, onderrichtte hen, dat dit gantsche Gewest tot de Rivier Ameria, Guiana wierd genaamd, en dat, in 't algemeen, de Natiën die het zelve bewoonden tot het Gebergte Wacarima, *Orenoccopone* genaamd wierden; als grenzende aan die Rivier; dat over het gebergte een Vlakte was, genaamd de *Valye van Amariocapana*, daar een groot Volk was aangekomen, draagende wyde Rokken en roode Broeken; wordende genaamd *Orejones* en *Oporemenos*, welke de oude Inwooners hadden verjaagd, en hunne Landen tot aan den voet van het gebergte ingenomen, alwaar zy aan het begin van de Valey een groote Stad haddden gebouwd, die zy *Macureguaray* noemden: doch dat de Iwarawakeri en Cassiapagotos zich in hunne Bezittingen hadden verweerd en staande gehouden, en met hen, wanneer de Christenen dat Land wilden veroveren, zich hadden bevredigt.

Raleigh verder opvaarende kwam aan een Eiland, vyf of zes Mylen lang, genaamd *Catuma*, en vervolgens aan den Mond van de Rivier Caroni; welken hy om den stroom niet kon oproeijen: een Opperhoofd der Indiaanen, genaamd *Wanuretoua*, kwam met veel Volks en Ververschingen hem te gemoet, als zynde een Vyand van de Spanjaarden; deeze verhaalde hem, dat de Rivier Caroni haaren oorsprong nam uit een groot Meir *Cassipa* genaamd; dat aan derzelver Oevers drie magtige Volken woonden, genaamd *Cassiapagotos*, *Eparagotos*, en *Arawaragotes*, dewelke steets Oorlog met de Spanjaarden voerden; dat daar ook veel Gouds te vinden was. Waarop hy zyn Volk landwaards inzond, om dat Gewest te ontdekken: deeze wedergekeerd zynde, gaven groot op van de hoope en waarschynlykheid dat hier ryke Goudmynen te vinden waren. Ter linkerhand deezer rivier woonden de *Iwarawakeri*: verder was nog een Rivier *Aroi*, welke uit het zelve Meir haaren oorsprong nam; als mede de Rivieren *Atoica* en *Caora*, van welke laatstgenoemde verhaald wierd, dat

aan haare Boorden een Volk woonde ***Ewaipanomas*** genaamd, wiens Hoofden tusfchen de Schouderen in zaten, en flechts weinig daar boven uitftaken.

De eerfte Rivier die, aan de Noordzyde, in de Oronoque vloeide, was genaamd *Cari*, en, ten Weften van dezelve, de ***Limo***, alwaar *Awacari*, een Dorp der Caraiben, was, het welk een grooten Handel deed in Slaaven. Hy noemt vervolgens op, de Rivieren ***Pao***, ***Caturi***, ***Vocari*** en ***Capuri***; welke laatfte uit de Rivier de Meta fproot: voorts nog verfcheidene anderen, die hooger in 't Land haaren oorfprong zouden neemen.

Boven de Rivier de Meta was de Oronoque onbekend: tusfchen de Dawney en Beta lag het groote Eiland ***Baraquum***: hooger op konden zy de Rivier niet bevaaren, wegens de ftortingen en hooge Vallen door de Klippen veroorzaakt, waar over het Water nederftortte.

De Regen-tyd aankomende, werd Raleigh (*a*) genoodzaakt, door gebrek aan Levensmiddelen, te rug te keeren, na dat hy de Oronoque meer als honderd en vyftig Mylen, zonder zich ergens op te houden, met veel moeite en gevaar was opgevaaren; niets vindende dat een zo moeilyke onderneeming waardig was. Hy nam met zich den Zoon van zyn' ouden Vriend Topiawari, terwyl hy twee van zyn Volk achterliet, met belofte van 't volgende jaar weder te zullen komen. Hy lichtte voorts het anker, en kwam by de Cachique van *Warapana*, alwaar hy landde en den weg nam langs de Mana, laatende ter rechterhand het Indiaanfche Dorp *Tuteritona*; verder trok hy, langs de Ocata, tot aan een Meir, om zekeren Berg te ontdekken, daar men zeide een Goudmyn te zyn: Hy zond den Kapitein Keimis uit met laft dat hy de Valei Amonacopana zou doortrekken tot de rivier Cumaca waar hy zelf hem zoude inwachten. Hy voer langs verfcheidene Rivieren, bezet met veele en groote Eilanden, waar onder de Rivier *Winicapora*, wyl men verhaalde, dat niet verre van daar een Berg van Criftal en andere Edele Gefteentens zoude liggen. Eindelyk dien witten Berg, welke hem naar een' hoogen witten Toren fcheen te gelyken van verre gezien en Keimis ingenomen hebbende, kwam hy weder, langs het Eiland

(*a*) Raleigh pag. 227.

Eiland Assapana, by zyn' Vriend Topamerica in de Haven, en zakte van daar, om den sterken stroom, de Rivier Capuri af: Weder den steeven naar zyne Schepen toewendende, die hy aan het Eiland la Trinidade had gelaaten: hy stevende met dezelve naar Nieuw Andalusien, en stak Comana in brand; insgelyks St. Martin, en Riò de la Hache: waar na hy zyne koers weder naar Engeland stelde. Alle de voordeelen die Raleigh hier mede behaalde, bestonden in een onvolmaakte beschryving van dat gedeelte der Oronoque, dat hy bevaaren had, der Rivieren die zich daar in ontlasten, en der omliggende Landschappen, die hy bezocht had: maar deeze Beschryving is niet aan een geschakelt noch uytgewerkt genoeg, om daar door een nette kennis van dit Waerelddeel te kunnen krygen: daarenboven zyn de daar in voorkomende Naamen voor het grootste gedeelte veranderd; zo dat het onmogelyk is die plaatsen te kennen waar van hy gewag maakt.

Sir Walter Raleigh weder in Engeland gekoomen, en altoos voor ingenoomen met het denkbeeld der schatten die by de Oronoque gevonden zouden worden; waar van hy ten blyke eenige Gouden Beeldtenissen van Menschen, Beesten, en Visschen, in dat land gemaakt; aan Koningin Elisabeth vereerde, zond, in den Jaare 1596, Laurens Keimis naar die Kust, welke zyne koers van de Eilanden van Cabo Verde Zuidelyker aanstelde; zo dat hy landde by Kaap Noord aan de Rivier *Arrowari*, op de hoogte van een Graad en veertig Minuuten Noorder breedte; geen Inwooners om mede te handelen op die Kust vindende, stevende hy verder Noordwaards, en ankerde in den Ingang van een Baay dichte by een Uithoek, op vier Graaden en twaalf Minuuten Noorder Breedte, welke hy Kaap *Cecil* noemde; heden bekend by den naam van Kaap Orange, welken zy van de Nederlanders heeft gekreegen. Hy voer de Rivier Ojapoco op, dryvende handel met de Indiaanen, en bezocht de meeste Rivieren die tusschen de Amazoone en de Oronoque liggen, welke hy, in zyne Reisbeschryvinge, ten getale van zeven en zestig opnoemt, benevens de naamen der Wilden die derzelver Boorden bewoonen: den 6den April van dat jaar, kwam hy aan Rio Oronoque en zeilde in acht Dagen die rivier op, voorby de Haven van Topamerica, tot in die van Topiawari, bovengenoemd, zonder eenige Indiaanen van kennis aan boord te krygen, dewyl dezelven, om

hunnen handel met Raleigh, door de Spanjaarden, verdreeven waren. Diehalve keerde hy weder te rug naar Engeland, zonder iets aanmerkenswaardigs verricht te hebben.

Vervolgens zond de Ridder Raleigh nog een Pinas, in het einde van het zelfde Jaar, onder Thomas Masham, die een verhaal van zyne Reize geſchreeven heeft. Deeze deed het Land aan by Kaap Cecil, op de hoogte van drie en een halve Graaden en voer verſcheidene Rivieren, als Wiapoco en anderen op; doch kwam niet verder om het Weſten, dan tot aan de Rivier Corentin, van waar hy voorts weder naar Engeland keerde.

De Koningin Eliſabeth zond andermaal, in het Jaar 1597, den gemelden Raleigh, onder opperbevel van den Graave van Eſſex, met eene Vloot, om de Spaanſche Gallioenen te vernielen, hem het gebied over een Eſquader geevende; van den Graave van Eſſex afgedwaald zynde, zeilde hy naar Fayal, een der Vlaamſche of Azoriſche Eilanden, alwaar hy landde, de Stad innam; en wel veertig duizend Guldens aan buit maakte: deeze aanſlag, zonder laſt ondernomen, werd hem kwalyk geduid, en de Graaf liet zyn proces opmaaken; waar by hy ter dood werd gedoemd; doch op voorſpraak van den Lord Howart, die mede een Eſquader gebood, werd hem het leeven geſchonken.

Na den dood van bovengemelde Koningin, werd hy, onder de Regeeringe van Koning Jacobus, beſchuldigd van hoog verraad, als hebbende de eene *Arbelle Stuart*, van Koninglyken Bloede, op den Troon willen verheffen; hy werd ter dood veroordeeld: maar de Koning verzachtte deeze ſtraf in een eeuwige gevangeniſſe in den Towr te Londen: daar hy omtrent veertien Jaaren heeft gezeeten, en zyn Hiſtorie des Waerelds beſchreef; waar van het eerſte deel ſlechts het licht ziet, hebbende hy het tweede deel verbrand, vermids de Boekdrukker klaagde by het eerſte veel ſchade te hebben geleeden: op den 20ſten Maart werd hy op vrye voeten geſteld, met verlof om een Reize na Guiana te doen, en de Goudmynen aldaar te veroveren.

Hy vertrok, in het begin van den Jaare 1617, op een uitdruklyk Bevelſchrift van den Koning, met twaalf Schepen derwaards, en kwam, na veele

veele ſtormen en een langduurige reize, den 17^{den} November aan de Rivier Caliana; daar hy in een zwaare krankte met veelen van zyn Scheepsvolk verviel; hy zond Capitein Keimis met vyf Schepen gewapend met vyf Compagnien elk van vyftig Man, naar de Rivier de Oronoque, met laſt om de Mynen te veroveren. By zyne landing ſtelden de Spanjaarden van de Stad St. Thomé zich dapper te weer: maar werden uit hunne Stad verdreven, doch de Mynen wierden niet ontdekt. De eenige Zoon van Raleigh ſneuvelde in dit Gevecht: Capitein Keimis, mismoedig over den kwaaden uitſlag deezer onderneeming, die miſlukte; doorſchoot zich zelven: de Capiteinen Whitmy en Wallahton verlieten hem, en liepen naar Granada. Zo dat hy genoodzaakt wierd onverrichter zaake naar huis te keeren: hy trachtte in een Franſche Haven in te loopen, om het onweer, dat hem boven het hoofd hing, te ontgaan; maar werd door zyn Volk gedwongen naar Plymouth te wenden. In Engeland gekomen werd hy weder in den Towr gevangen gezet, kort daar na, op het aanhouden van den Spaanſchen Ambaſſadeur Goudomar, ter dood veroordeeld, en, op den 29^{ſten} October 1618, op het Plein van Weſtminſter onthalſt.

Op den 21^{ſten} Maart 1604, beſtonden de Engelſchen, onder den Capitein Charles Leigh voerende 't Schip de Olyfplant bemand met zes en veertig Koppen, een Volkplanting, op de Kuſt van Guiana, aan te leggen: zy kwamen den 22^{ſten} May in de Rivier Wiapoco, die zy *Caroleigh* noemden, en werden van de Indiaanen, genaamd *Jojoks*, *Armakos*, en *Sapayos*, wel ontvangen, met welke zy tegens de Caraibiſche Indiaanen in Oorlog traden; voorneemens zynde by den Berg Oliphe een Volkplanplanting te ſtichten. Doch het Volk mismoedig wordende, op het zien der Boſſchen welke zy moeſten omhakken, beſloot hy zyne Woonplaats te veſtigen op den Berg Huntley twee Mylen beweſten de Rivier Caroleigh, welke Bezitting zy *Principium*, en den Berg *Howard* noemden. Maar de verzochte Verſterking onder de Capiteinen Cataline en Nicolaas St. John, met het Schip de Olyf bloeiſem, gevoerd door Schipper Richard Chambon, den 16^{den} Mey 1605, van Woolwich vertrokken, door tegenwinden eerſt in de Barbados, en vervolgens op het Eiland St. Lucie vervallen, alwaar dezelve zich nederzette, werd meeſt van de Indiaanen vermoord, neemende

de de overige de vlucht naar de Caracas. Vervolgens werd Capitein Edward Huntley, op het Schip de Zee Phoenix gevoerd door Richard Pets, met dertig Perſoonen, Koopmanſchappen en eenige andere Goederen derwaards gezonden, en kwam den 15[den] February 1606, aldaar aan; daar zy den Capitein Leigh en 't meeſte Volk ziek vonden, welke kort daar aan overleed. Het gemelde Schip vertrekkende liet vyf en dertig Perſoonen onder het bevel van eenen Richard Sakſie in Wiapoco blyven: doch het duurde niet lang of deeze Sakſie vertrok met veertien anderen op een Zeeuwſch Schip naar Middelburg; waar van ſommigen noch in handen der Spanjaarden vervielen. Ter zelver tyd vertrokken 'er nog tien met een Franſch Schip naar St. Malo: en de overige naderhand den laaſten Mey 1606, met het Schip de Hoop van Amſterdam, Schipper Jan Sims, naar de Rivier Caliane, en vervolgens naar Holland; dus zy deeze Volkplanting opbraken. (*a*)

Het zal niet ondienſtig zyn om een naaukeurig onderzoek te doen, op de gegrondheid der verhaalen, zo van de Spanjaarden als Engelſchen, raakende den Rykdom van de Volkeren van dit Geweſt. Dit Dorado gelyk wy gezegd hebben, is op verſcheidene tyden, langs onderſcheidene wegen, door de Spanjaarden, Engelſchen en ook één Nederlander gezocht, maar nooit gevonden; ſchoon het Meir van Parima, aan wiens Boord het zoude moeten liggen; genoegſaam bekend is: dus kan men zekerlyk onderſtellen, dat die Stad alleenlyk beſtaanbaar was in de ydele harſenſchimmen der Menſchen, mogelyk was men door het voorgeven van eenige Indiaanen en Spanjaarden, op hoope van belooning, bedroogen; ook heeft men de onderſcheidene Volkeren, waar van men naderhand naaukeuriger kenniſſe kreeg, zo wel die in de nabuurſchap der Oronoque, als langs de menigvuldige Rivieren die zich in dezelve ontlaſten, en verder landwaards in verſpreid woonen, bevonden te zyn onbeſchaafde Wilden, van alle gemakken des levens beroofd, hebbende geen de minſte kenniſſe van de eenvoudigſte en nutſte Kunſten, ten eenemaal onbekwaam om eenige werken van Beeldhouwery te kunnen vervaardigen of van Goud te gie-

(*a*) Reize van Van der Aa, Ao. 1601. tot 1606.

gieten, om daar door regelmaatige beeldteniſſen van Menſchen of Beeſten te vertoonen: al de ſchatten die men daar gevonden heeft, bepaalden zich alleenlyk aan kleine ſtukjes Goud, welke zich in het Zand der Rivieren, na derzelver overſtroomingen, ontdekken; waar van zy Oorſierſelen met weinig kunſt of bevalligheid maakten. Echter wil ik wel gelooven dat 'er ryke Mynen van Goud, en andere koſtbare Mineralen in het Land en het Gebergte zyn, dewyl het zelve zo na grenzende is aan het Goudryk Peru, Mexico, Granada, en het Diamant teelend Braſil: maar de onkunde der Inboorlingen, en de moeilykheid om dezelve te bewerken, waarby komt het gebrek van de daar toe vereiſche werktuigen doen ons klaarlyk de onwaarheid van die ydele denkbeelden en valſche harſenſchimmen zo van Dorado, als van deszelfs ſchatten die het zouden bezitten, begrypen. Want voor de komſte der Europeaanen in die Geweſten gebruikten de arme Indiaanen ſcherpe Steenen, in plaatſe van Yzeren Gereedſchappen, om hunne nooddruftigheden te vervaardigen; waar mede zy de Mynen niet konden bewerken: zo dat ik vryelyk durf zeggen, dat de waarheid verduiſterd is geworden, door de byzondere oogmerken der geenen die belang hadden, om door de verhaalen van die ongelooflyke koſtlykheden, hunne Landsgenooten aan te moedigen, ten einde hunne ontdekkingen met des te meerder kracht en yver voort te zetten; zo het alwaar mogt zyn, dat, by ſommigen van hen, eenig Goud is gevonden, hebben zy zekerlyk het zelve van de verder-afgelegene Volkeren geroofd, of by wyze van handel ingeruyld.

Na zo veele vruchteloofe poogingen ſchynen de Engelſchen den moed opgegeeven, en voor eenigen tyd Guiana verlaaten te hebben: ten minſten ik vind niet dat zy, te dier tyden, daar eenige Bezittingen of Volkplantingen hebben gehad; behalve dat Mr. Harcourt, in den jaare 1608, dertig Man, onder het gebied van zyn Broeder, aan de Rivier Wiapoco liet in een Dorp der Wilden, genaamd *Caripo*, en dat eene Capitein Marechal met zeſtig Engelſchen, omtrent den jaare 1630, in de Rivier van Suriname, byna zeſtien Mylen de rivier op, een Fortje, met Palliſſaden bezet, had opgeworpen, en nog een Huis met vyftien of zeſtien Engelſchen, zes Mylen de rivier op, had geſticht, met voorneemen om aldaar

Tabak te planten; het welk echter geen voortgang moet gehad hebben, dewyl de Franſchen, in den jaare 1640, zich te Suriname hebben nedergezet: maar, het Land te moeraſſig en ongezond vindende, wederom verlaaten hadden. Vervolgens hebben de Engelſchen weder van de Colonie van Suriname bezit genoomen in den jaare 1650, gelyk wy onder de beſchryving van Suriname nader zullen aantoonen: en zich by eenige naby gelegene Rivieren neêrgeſlagen, zelfs tot op de Marony of Marowine; maar deeze nieuwe en zwakke Bezittingen behielden zy niet lang, naardien de Nederlanders hen dezelven, in den jaare 1666, afhandig maakten, gelyk wy, in het vervolg, breeder zullen zien: welke Volkplanting, by het Vredes Tractaet van London, in 1674, hen in eigendom is gebleeven.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Verdeeling van Guiana.

GUIANA, zo als wy het boven bepaald hebben, word thans gevoeglyk verdeeld in vier deelen, volgens te tegenwoordige Bezittingen, die de Europeeſche Mogentheden daar hebben geveſtigd, naamelyk.

I. In SPAANSCH GUIANA, liggende aan weêrskanten der Oevers van de Rivier de Oronoque, ſtrekkende, ten Weſten, tot aan Rio Negro, en, ten Zuiden, tot aan de Rivier Baryma, welke op acht Graaden vyf Minuuten Noorder Breedte ligt en in den Mond der Oronoque uitloopt; of, volgens anderen, tot Beooſten de Rivier Waimy of Wainy, omtrent vyf Mylen Beooſten de Oronoque, het welke de Grensſcheiding zouden verſtrekken van Spaanſch en Nederlandſch Guiana.

II. In NEDERLANSCH GUIANA, ſtrekkende van het Spaanſch tot het Franſche Guiana: Doch 'er is verſchil, tuſſchen de Nederlanders en Franſchen, of de Grenspaal, tuſſchen het Nederlandſch en het Franſche Guiana, moet bepaald worden met de Rivier Sinamari, liggende op vyf Graaden twee en dertig Minuuten, dan wel met de Rivier Marowine, gelegen

gen op vyf Graaden vyf en vyftig Minuuten; het welk wy onder Suriname breeder zullen verhandelen.

III. In het Fransche Guiana. Dit wordt begreepen onder den naam van Cajenne, en ſtrekt, gelyk de Nederlanders beweeren, van de Rivier Sinamari, (doch zo de Franſchen voorgeeven, van de Ooſtkant van de Rivier Marowine), ten Weſten, tot aan de Rivier van Vincent Pinçon, liggende dichte by Kaap Noord, volgens het Traktaat van Utrecht; welke Rivier van Vincent Pinçon de Portugeezen verwarren met de groote Rivier Oyapoko, waar van de Mond is onder Kaap Oranje, welke wel veertig Mylen beweſten Cap Nord ligt en daar Vincent Pinçon nooit is geweeſt.

IV. In Portugeesch Guiana, grenzende aan het Franſche van Cap Nord, langs beide de Boorden van de Rivier der Amazoonen, tot aan Rio Negro, die deeze groote Rivier met de Oronoque te ſamen voegt.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving der Rivier de Oronoque, en Bezittingen der Spanjaarden langs dezelve.

Om nu een algemeen denkbeeld van dit Geweſt te geeven, en een zekere orde in de verhandeling te houden; zullen wy een Beſchryving geeven van deeze Kuſt, beginnende van het Weſtelyk gedeelte, naamelyk de Rivier d'Oronoque, daar de Spanjaarden hunne Bezittingen hebben, en zo verder heen, Ooſtelyk, naar de Franſche, Portugeeſche en Nederlandſche Colonien; laaſtelyk een wydlopiger Beſchryving geeven van de gelegenheid, lotgevallen en regeerings wyze van de Volkplantingen, door onze Vaderlanders, op die Kuſten geſticht, aangekweekt, en in een zo bloeijenden ſtaat gebragt, dat dezelve niet weinig den handel, welvaart en rykdom van ons Gemeenebeſt vergrooten. De Rivier *Oronoque*, gelyk wy gezegd hebben, is een der grootſte Rivieren van Zuid-America,

en, volgens voorgeeven der Spanjaarden, van de gantſche Waereld; (want zy wordt alleen door de Rivier der Amazoonen overtroffen) zo, door de langte haarer loop, breedte en diepte, als door de menigvuldige Rivieren, die in dezelve uitwateren.

Zy neemt haaren oirſpronk uit de Keten Bergen, die Peru van het Nieuwe Koningryk van Grenada ſcheid, tuſſchen één en twee Graaden Noorder Breedte; neemende eerſt haaren loop Ooſt-Zuid-Ooſt, omtrent honderd en tien of honderd en twintig Mylen, door het wyd uitgeſtrekte Land van Nieuw Andaluſien, daar dezelve zich in twee takken verſpreidt; waar van de eene naar 't Zuiden loopt, en de andere, die den naam behoudt, zich Noord-Ooſtelyk keert, en, na verſcheide Rivieren in haaren Boeſem ontvangen te hebben, zich tegen over het Eiland la Trinité in Zee ſtort, op acht Graaden twintig Minuuten Noorder Breedte, en drie honderd en achttien Graaden langte, door een menigte van Monden; zo dat men haaren loop wel kan begrooten op ruim vier honderd en vyftig Mylen.

De Monden deezer Rivier zyn gemaakt door een zeer groot getal van Eilanden van onderſcheidene grootte, geſcheiden van elkander door Kanaalen langs welke men in haaren eigentlyken Mond kan komen: het getal deezer Ingangen, zo wel als van de Eilanden, die allen met Kreupelboſſchen zyn omringd, en die zich van het Ooſten tot het Weſten wel vyf en veertig Mylen, en van het Noorden tot het Zuiden omtrent dertig Mylen uitſtrekken, is zelfs aan de Indiaanen, die dezelve bewoonen, onbekend, want zyn 'er zelve menigmaal zodaanig in verward, dat zy, door de afwendingen van den Stroom, genoodzaakt worden op nieuw in de Golf te ſteeken, om hun verloorene koers weder te vinden. De voornaamſte en eeniglyk bevaaren Mond deezer Rivier wordt by de Spanjaarden *Boca de Navios*, of *Mond der Schepen*, genaamd, gelegen ten Ooſten op de breedte van acht Graaden en vyf Minuuten, en drie honderd en achttien Graaden langte: dezelve is ruim twee Mylen wyd, de Boorden zyn laag en moeraſſig, en het Vaarwater, door de Eilanden en Zandbanken, gevaarlyk. Men vindt daar by laag Ty in het inkomen acht, negen, en tien Vademen Water; het Bed der Riviere vernaauwt zich vervolgens, en maakt verſcheidene Bogten en Inhammen, met veele Eilanden van verſchil-

ſchillende grootte, en eenige Ondieptes daar, by laag Ty, naaulyks twee en een half of drie Vademen Water is.

De Rivier d'Oronoque heeft iets byzonders, dat men in geene Rivieren nog heeft ondervonden, naamelyk: dat zy een Ebbe en Vloed van zes Maanden ondergaat; de Vloed begint met de Maand April, aanwaſſende tot het laaſt van Auguſtus, wanneer het hoogſte Water is en geduurende de Maand September in dien ſtand blyft; dan met October neemt de Eb zyn' aanvang, afloopende tot het einde van February, wanneer zy op het laagſte is en weder de geheele Maand Maart zo ſtaan blyft. Haare verſcheidene aanwaſſingen zyn, door de tekenen welke zy op de Rotſen en Boomen nalaat, te zien. Men zegt dat het Water wel honderd en twintig Voeten waſt, ſchoon zulks naar de naauwte of wydte der Rivier verſchilt, want in 't naauwſte der Rivier vindt men een Rots wel honderd en twintig Voeten hoog, (: op wiens Toppunt een Boom ſtaat, welke tot een Baak voor de Zeevaarende verſtrekt:) dewelke in de Maanden van July en Auguſtus gantſchelyk door het Water bedekt is. De oude Inwooners van Guiana en de Indiaanen hebben ook opgemerkt, dat alle vyf en twintig Jaaren, deeze Rivier twee en een half Voet hooger vloeit dan de vier en twintig voorgaande Jaaren.

De Eb en Vloed der Zee laaten zich gevoelen tot aan de Kolk of Val van Camiſetta, welke ruim twee Mylen lang, en wel vyf en-veertig Mylen boven den Mond van de Oronoque is, alwaar ſchriklyke Watervallen zyn, die het Ty beletten hooger te gaan, en het voorby vaaren deezer plaats gevaarlyk maaken: tegens over de Rivier Meta, vindt men ook nog een diergelyke Tap of Waterval, de *Carachina* genaamd, veroorzaakt door verſcheidene Steenachtige Eilanden, omzet met Rotſen, waarvan ſommigen onder, en anderen boven water liggen. Omtrent negen Mylen hooger dan de Meta, vindt men de Waterval of Kolk van *Tabaje*, welke niet minder gevaarlyk is; zo dat men binnen de zes en twintig Mylen, weer opklimmende van de Oronoque, drie gevaarlyke Tappen heeft: deeze Vallen zyn niet dan met groot gevaar, en veel moeite te boven te kowen; maar belangende de drie andere Vallen van Aturés, is het onmo-

gelyk deeze over te komen, zo dat men genoodzaakt is de Vaartuigen over land te haalen.

Van den grooten Mond van de Oronoque, daar wy van gesprooken hebben, tot den geenen, die zich in de Golf van *Trinité* of *Paria* stort, reekent men vyf en-veertig Mylen: deeze Doortogt wordt by de Inwooners *Manabo Pequeno* genaamd. Dezelve is weinig bekend, en men weet niet zeker of ze met groote Schepen kan bevaaren worden; waar door men anders veel korter tot voor de Stad Sint Thomas, liggende ten Zuiden van die Vaart, op den tegen overgelegen Oever, zou kunnen komen.

Tusschen *St. Thomas* en den Oostelykste *Uithoek van Boca de Navios*, genaamd de *Kaap van Barima*, zyn verscheide Rivieren die zich in de Oronoque werpen; zy neemen haar oorsprong uit het Gebergte welke ten Zuiden der Oronoque zyn: de voornaamste deezer Rivieren is de *Akire* omtrent drie en twintig Mylen van Kaap de Barima, op den Zuidelyken Oever der Rivier. De gantsche Stroom is tot daar toe vervuld met Eilanden en Ondieptes, welke moeten gemyd worden in het opvaaren na het Fort van St. Thomas, dat ruim twee en twintig Mylen boven de Mond van de Akire ligt.

Omtrent acht Mylen van het Fort St. Thomas, vindt men, aan dezelfde zyde, de Rivier *Caroni*, die zeer breed en diep is; zy ontspruit uit het gezegde Gebergte. Drie vierde Myls eer dat zy in de Oronoque vloeit, wordt haare loop enger door eenige Rotsen, waar over zy met zo veel geweld nederschiet, dat de Stroom der Rivier wel drie honderd Schreeden, als weder tot haaren oorsprong, opklimt, zonder zich met het Water van de Oronoque te vermengen; zo dat men 't zelve langen tyd kan onderscheiden. 't Water van de Oronoque is altoos troebel, en dat van de Caroni schynt zwart, dewyl het over zwart Zand loopt; maar in een Vat gestort, is het helder en zuiver als Kristal, en zeer gezond. Ruim elf Mylen van haaren Mond, ontmoet men, aan de Oostzyde, een Dorp *St. Anthony* genaamd, alwaar eenige Zendelingen van de Catalaansche Capucynen zich ophouden, om de Indiaansche Natie der Guianas te bekeeren.

Twee en twintig Mylen van de Caroni, aan de overzyde, vindt men de

de Rivier *Mama*, ontſpruitende in de Provincie van Caracas. Negentien Mylen boven de Mama, ziet men op de wederzydſe Oevers zeer hooge Rotſen, die de Rivier vernaauwen en een' ſterken Stroom veroorzaaken, zynde genaamd het *Naauw van Camiſetta*; ruim twee Mylen lang, gelyk wy gezegd hebben.

Vervolgens wordt de Stroom wyder, en de Boorden zyn laag en moeraſſig bezet met verſcheidene Eilanden van verſchillende grootte.

Dan, omtrent elf Mylen hooger, aan dezelve zyde, ligt de Rivier *Cauca* of *Caura*, (dus wel twee en vyftig Mylen boven de Caroni) ontſpringende uit de Bergen, die ten Zuiden der Oronoque zyn. Deeze Rivier is zo groot en diep als de Caroni, en ſtort zich op vyf Graaden en dertig Minuuten, volgens Vader Gumilla (*a*), in de Oronoque. In haare Mond zyn verſcheidene groote Meiren.

De Oronoque hooger opvaarende, vindt men, behalve een groote menigte Riviertjes en Kreeken, van onderſcheidene grootte, die zich van weêrskanten daar in ontlaſten, aan de Weſtzyde de Monden van de Rivier *Apuré*, welke op de breedte van vyf Graaden en vyf Minuuten gelegen zyn. Deeze Rivier is zeer wyd en diep: haare voornaamſte oorſprong ontſtaat uit het hoogſte en ſteilſte Gebergte van het Nieuwe Koningryk van Grenada; zy geeft zulk een menigte Water, dat het de geenen die na Chitaga, dichte by Pampelune gelegen, gaan, belet dezelve te doorwaden; zo dat men genoodzaakt is geweeſt een lange Brug over dezelve te ſlaan, die groote Sommen gekoſt heeft: hier van daan ſtroomt zy door wyd uitgeſtrekte Vallyen, alwaar zy de Rivieren de *Caſidi*, de *Calajau*, de *Uboca*, en de *Uri* ontvangt; deeze laatſte loopt van de Stad *St. Chriſtoffel*, die gelegen is in het hooge van Nieuw Grenada, tuſſchen de Steden Pampeluna en Grita. De Apuré ontvangt nog in zich de *Caperu*, wier Water voortkomt uit de Sneeuw die ten Ooſten der Stad Merida valt, vervolgens ook de Rivier *Auré*, en eindelyk de Rivier *Sint Domingo* of *Guanaré* genaamd, die wel de voornaamſte is, en welke door de Provincie van Varinas loopt, aan de Boorden van welke Rivier het Dorp en de Zending van Guanaré geſticht is.

Einde-

(*a*) Gumilla, Tome premier pag. 48.

Eindelyk, de menigte van Water die de Apuré ontvangt in de tusschenruimte van meer dan honderd en vyftig Mylen is zo groot, dat zy dezelve niet kunnende bevatten, met groot geweld zich een weg dwars door een Bosch baand, vyftien Mylen eer dat zy aan de Oronoque komt, en zich uitstort in de *Juarico*, het welk een kleine Rivier is van de Provincie van Caracas, maar welke door deeze samenvoeging bevaarbaar word.

De Apuré, voor een gedeelte van zyn Water ontlast, werpt zich in de Oronoque; maar verdeelt zich vooraf in drie Armen, welker uitstortingen zo menigvuldig en driftig zyn, dat zy de Stroom van de Oronoque ontmoetende dezelve wel een vierde van een Myl doen te rug keeren, het welk yslyke Draaikolken veroorzaakt, en meer als eens de Reizigers schipbreuk heeft doen lyden, welke, als zy het gevaar van verre zien aankomen, zich naar de overzyde der Rivier begeeven.

Ten Zuiden heeft men de Rivieren van *Pararuma* en *Parvasi*, zynde op de eerste een Zending van Onze-Vrouw der Engelen, en op den Oever der tweede, een van St. Xaverius en St. Joseph de Mapoyes.

Naby den Mond van de Pararuma, op den Oever van den Oronoque, aan het Zuiden, is een Rots van een piramidale gedaante en verwonderlyke hoogte; hy is van onderen byna een half Myl in den Omtrek, en heeft twee toegangen tot zyn toppunt, welke zeer gevaarlyk en steil zyn. Deeze Rots, even als de Rivier Pararuma genaamd, schynt eerder een Werkstuk van de kunst dan van de natuur, en zyn Top, welke van verre zeer spits voorkomt, vertoont een schoone Vlakte langwerping rond, omzet als met een rand of borstweering van dezelve steen, zynde de Grond daar boven op zeer vruchtbaar, waarop de Indiaanen een Thuin hebben, welke door eene Fontein uit de Rots springende, bevochtigd wordt. Het gezigt is 'er verwonderlyk: aan den Oost-en Zuidkant, is zy bepaald door een keten van Bergen die langs de Oronoque van hunne oorsprong tot aan den Oceaan zich uitstrekken; aan de Noord- en Westzyde word het alleen door den Horisont of Gezigteinder bepaalt.

Nog hooger de Oronoque op, aan dezelfde zyde, vindt men een anderen Rots niet minder aanmerkenswaardig: hy heeft ruim anderhalve Myl in zyn Omtrek, en schynt maar één stuk Steen te zyn; deszelfs Top is

is bedekt met een Bosſchaadje, dewelke men niet beklimmen kan, dan aan den Ooſtkant, het welk nog zeer gevaarlyk is. Deeze Rots volgens de lood lyn gemeeten van zyn top tot aan de vlakte die een ſoort van Balkon in de Rivier vormt, is honderd zes en twintig Vademen hoog bevonden: zyn Vlakte, die veertig Voeten breedte en tachtig Voeten langte heeft, is meer dan vyftig Voeten boven het Water verheeven. De Zendelingen hebben op deeze Vlakte, een ſoort van Sterkte gebouwd voorzien met drie Batteryen en Caſernen voor de Soldaaten, welke zy daar houden tegens de overvallen der Caraiben, die dikwyls deeze Zendelingen kwamen ontruſten. De Rivier *Parvaſi* ontlaſt zich in de Oronoque, aan den Voet van dezen vermaarden Rots welken de Inboorlingen van het Land *Marumaruta* noemen.

De Rivier *Sinaruco* is veel grooter dan de voorgenoemden; zy is gelegen aan den Weſtkant van de Oronoque, wel vier en dertig Mylen van de Monden van de Apuré; dezelve ontleent haaren oorſprong aan den Voet van het Gebergte van Chisgas daar veel Sneeuw valt: in 't midden der Bosſchen wordt zy *Canaguata* genaamd, en daar zy uit dezelven voortvloeit *Ravanal*; zy werpt zich vervolgens in een' Arm welke de Apuré maakt, en *Arauco* genaamd wordt. Na deeze ſamenvoeging neemt zy eerſt den naam van Sinaruco aan, en onder die benoeming vereenigd zy zich met de Oronoque in de Gronden welke tusſchen de Apuré en de Meta gelegen zyn.

Van de Monden van de Apuré tot aan de Rivier de Meta, maakt de Kil van de Oronoque een half rond, wiens Inhammen zeer onregelmaatig zyn; ſchoon hy zynen loop regelrecht doorzet naar 't Zuiden, wanneer deeze Rivier aan den Evenaar nadert.

Deeze Rivier is zo aanmerkelyk als de Apuré zo door haar menigvuldig Water, als door de langte van haaren loop. Dewyl aan derzelver Oevers verſcheidene Zendelingen der Jeſuiten zich onthouden, is dezelve genoegſaam bekend, gelyk ook de Rivieren die zy ontvangt, en de Natiën die 'er haare Woonplaatſen hebben.

De voornaamſte oorſprong van de Rivier de Meta is in het bovenſte gedeelte van Nieuw Grenada, tusſchen Santafé de Bogota en Tunja, in

een Gebergte bedekt met Sneeuw en Heigewas, dat men *Albaracin* noemt; naar een Herberg die aan deszelfs voet is.

Van deezen Berg, zich keerende naar 't Oosten, loopt de Meta, na alvoorens veel Water der omliggende Valyen en hemel hooge Gebergtes ontvangen te hebben, door de Velden van St. Jan heen, onder den naam van de *Upia*. vervolgens werpen zich nog een menigte van Kreeken indezelve, waar na zy zich vereenigd met de Rivier *Cusiana*, welke haaren oorsprong heeft uit de Bergen van Toquilla, grenzende aan die van Tunja: niet verre van de Stad van dien naam, ontvangt zy de Rivier *Cravo*, aan wier Mond zich de Indiaansche Natie van Achaguas heeft neêrgezet. De andere Rivieren welke zich in de Meta ontlasten, zyn de *Gurripa*, dicht by de Zendelingen van St. Michel, by de Salivas; de *Guanapalo*, daar de Bezending is van St. Francisco Regis, by de Achaguas; de *Pauto*, die drie Mylen laager ligt, welke van het Gebergte Ogonta, altoos met Sneeuw bedekt, afdaalende, zich in de Meta werpt, na dat zy de *Tocana*, de *Caruma*, en eenige kleine Rivieren en Kreeken ontvangen heeft.

In dezelfde Meta heeft ook haaren uitloop de *Casanaré*, die een groote Rivier is, ontspringende in de Bergen van Chiquita of Chita, en in dewelke zich ontlasten de *Pararé* en de *Tocuoragua*, alwaar men in het Westen de Zendelingen van Pauros, en in het Noorden die van Patute vindt. Ten Oosten en in de Vlakte, heeft men de Zendelingen van St. Salvador, zynde een Haven van de Rivier Casanaré, alwaar de geenen die langs de Meta en de Oronoque komen zich ophouden om uit te rusten. De Casanaré ontvangt ook de Rivier de *Tame* welke vloeit uit het voornoemde Gebergte van Chiquita, en aan welkers Boorden de Zendelingen aan de Giraras en Betoyes zich in menigte ophouden. Verder op, vindt men de Rivier de *Ele*, welke zich in de Meta stort: tusschen deezen en de voorschreeve Rivier Cravo, boven haare samenvloeijing in de Meta, is de Woonplaats der Zendelingen van St. Xavier de Macaguane.

De Rivier de Ele is aanmerkelyk wegens haare Overstroomingen, die op gelyke hoogte blyven, het zy de Regens menigvuldig zyn, of niet: want in het laatste geval, doet de Zon de Sneeuw op de Gebergtes van Chis-

Chisgas en de Guacamayas verſmelten, waar uit deeze Rivier haaren oorſprong heeft.

De meergenoemde Rivier de Meta, na zich met alle de voorverhaalde Rivieren, en verſcheidene anderen die weinig bekend zyn, te hebben vereenigd, ſtort zich op eene zachte wyze in de Oronoque, op de Noorder Breedte van twee Graaden. Men vindt aan den Mond van de Meta, op den Ooſtelyken Oever, eene Bezending van Santa Thereſia, van de Natie der Salivas; achttien Mylen hooger, op dezelfde Boorden, een andere van St. Joachim, van dezelfde Landaart: een weinig laager dan de Mond van de Meta, ontmoet men den voorheen gemelde geweldigen Tap van *Carichana*, welke de vaart zeer gevaarlyk maakt: en voorts die van Tabajé, gelyk gezegd is, omtrent negen Mylen boven de Meta, alwaar de Bedding van de Oronoque zodaanig door de Rotſen belemmerd wordt, dat haare Stroom zeer moeilyk is om te boven te komen, en dikwyls Schipbreuk veroorzaakt.

Byna acht Mylen boven de Tabajé, werpt de Oronoque een Arm uit, die Zuid-Ooſtelyk loopt, en zich vereenigd met *Rio Negro*, of *de Zwarte* Rivier, dewelke zich in de Rivier der Amazoonen ontlaſt. Wy zullen van deezen Arm der Oronoque en van de Zwarte Rivier, in 't vervolg nader ſpreeken, als wy het Portugeeſch Guiana beſchryven. Omtrent nog acht Mylen hooger vindt men de drie Watervallen van Aturés naby elkander, die de Oronoque t'eenemaal de doorvaart beletten.

Een weinig hooger, heeft men de Rivier *Bichada* die zeer voornaam is, en al het Water van de Vlaktes die tuſſchen de Meta en Oronoque zyn ontvangt. Eertyds waren hier eenige Zendelingen gezonden aan de Natiën der Chiricuas en Salivas; maar de Caraiben daar mede in Oorlog zynde, hebben de Geeſtlyken, die zich daar ophielden, vermoord.

Omtrent vyfentwintig of dertig Mylen boven de Mond van de Rivier Bichada, vindt men de Rivier *Guabiari*, die verſcheiden naamen aanneemt, naar de Landen welke zy beſproeit; zy ontſtaat uit die hooge en ſteeds met Sneeuw bedekte Bergen, aan welker voet, in het Weſten, de Stad *Santa-Fé de Bogota* gebouwd is: dewyl de Luchtſtreek daar gematigd is, heerſcht 'er een altoos duurende Lente, en de Beemden zyn

'er de ſchoonſte der Waereld. De loop van de Guabiari is niet volkomen bekend, alleenlyk weet men dat, na dat zy uit de Bergen ſpruit, zy een zeer groot Boſch doorvliet, en na vervolgens wyd uitgeſtrekte Velden doorwaterd te hebben, zich in de Oronoque werpt, omtrent vyf en twintig of dertig Minuuten ten Noorden van de Middellyn.

Van daar ontmoet men hooger in de Rivier de Oronoque, naar het Weſten, eene groote menigte Rivieren, als de *Caguan*, de *Fraga*, de *Rodrigues*, en eenige andere weinig bekend; welke men als Spruiten van de Oronoque kan achten: zy hebben haaren oorſprong uit de Bergen die ten Zuiden zyn van Caguan en Timana, Landen weinig door de Europeërs bezocht, en bewoond door de Indiaanen die niet bekend zyn dan alleenlyk door haar rooven en ſtroperyen, waar tegens de Spanjaarden dikwyls genoodzaakt zyn geworden hunne Krygsmagt af te zenden.

De Oronoque, haaren loop tuſſchen de Middellyn en de negende Graad Noorder Breedte beſluitende, en gevolglyk onder de Verzengde Luchtſtreek gelegen zynde, zoude men moeten vasſtellen dat de Hitte aldaar onverdraaglyk moet zyn; alzo de Zon tweemaal 's jaars lynrecht boven het hooft komt: 't is 'er ook, in der daad, uitermaate heet, vooral in die plaatſen die verafgelegen zyn van die hooge Bergen welke geſtaadig met Sneeuw bedekt zyn, en in het Land het Gebergte van *Paromos* genaamd worden. Deeze Bergen, die van eene ongemeene hoogte zyn, en op welker toppen een doodelyke koude voor Menſchen en Beeſten heerſcht; veroorzaaken, dat de naby gelegene Landtſtreeken bewoonbaar zyn, welke anders door de geduurige Hitte verbrand zouden worden: zo dat men hier door, in de nabuurige Landen van de Middellyn, de vier getyden des jaars vindt, naar maate men zich nader of verder van het voornoemde Gebergte bevindt. By voorbeeld, de geenen die den Voet van dit Gebergte bewoonen, gevoelen een genoegſaame koude geduurende het gantſche Jaar, die men wel met den naam van een Winter zoude kunnen betekenen; ook groeijen daar geen Vruchten die aan een heete Luchtſtreek eigen zyn. Op een evenredige afſtand, is de Landſtreek gematigd het geheele jaar door, de Vruchtboomen zyn 'er bedekt met Bloeiſem en Vruchten, ſommigen groen, anderen ryp: zo dat men hier te gelyk de

aan-

aangenaamheden van de Lente en der Herfſt geniet. Eindelyk de Landen die verder van deeze Gebergtes afgelegen zyn, hebben een geduurigen Zomer en zeer ſterke Hitte.

Dus heeft men hier de keuze, of van het aangenaam Voorjaar van de gemaatigde, of de geduurige Hitte van de verzengde, of den barren Winter van de bevrozene Luchtſtreek: binnen een zeer kleine uitgeſtrektheid of tuſſchenwydte: dit onderſcheid ondervindt men ook aan de voortbrengſelen des Lands: in de Koude Landen, heeft men geen Ryſt, Tabak, Katoen, Suikerriet, Cacao, Ananaſſen, Oranje-Appelen, Citroenen, noch andere Vruchten, welke de Rykdom der heete Luchtſtreeken uitmaaken; maar daarentegen Kooren, Peulvruchten, Groentes, Appelen en andere Vruchten van koude Landſtreeken, welke daar zeer wel ſlaagen.

De menigte der Rivieren die zich in de Oronoque uitloozen, bevochtigen de Landeryen daar zy doorvloeijen, waar door de Valyen van een verwonderlyke vruchtbaarheid zyn. De Vlaktes zyn bedekt met eene ontelbaare menigte zwaare Boomen van verſcheidene ſoorten, het welk een ſchoon Gezigt uitlevert: men vindt 'er ook Boſſchen van wilde Cacaoboomen, wier Vruchten tot voedſel ſtrekken voor een oneindig getal van Aapen, Inkhorens, Papegaaijen, en andere Dieren. Ook heeft men by de Rivier de Oronoque vruchtbaare Weilanden of Savaanen, waarin ſchoone Paarden, Muilezels en Hoornveê geteeld worden, waar mede groote Handel wordt gedreeven.

Deeze Bezittingen der Spaanſchen zyn onderhoorig aan een Gouverneur, behoorende onder het Gouvernement van Nieuw Grenada, die den tytel van Onderkoning, dat is Stedehouder van den Koning, voert, en gewoonlyk ook Capitein Generaal van de Krygsmagt is: doch, in Burgerlyke Zaaken, is een Gerechthof van Preſident en Raaden, van welker Vonniſſen men by Appel zich op den Onderkoning kan beroepen, dewelke buiten de voorſchreeven nog een byzondere Raad en Hof heeft.

De Indiaanen van America draagen in 't algemeen den Spanjaarden een onverzoenlyken Haat toe. Behalve de gemelde Indiaanen, hebben ook de Negers een Wrok op hen, om dat zy deeze zeer hard behandelen.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

Beſchryving van het Franſche Guiana.

De Franſchen zyn, na de Spanjaarden en Portugeezen, al van de eerſten geweeſt, welke de Kuſten van Brazil en Guiana bevaaren hebben; dan ſchoon wy geen nette aanteekening des tyds vinden, waarin zy zulks hebben begonnen; wordt ons echter, in eene Reisbeſchryving van Hans Staden, van Homburg, in Heſſen, verhaald (*a*), dat zy al, voor den Jaare 1550, gewoon waaren met de Indiaanen in Brazil te handelen, en derwaards Schepen af te zenden, om Weſtindiſche Peper, Verw- en ander hout in te ruilen: gelyk hy ook met een Franſch Schip, genaamd de Catharina van Watteville, Schipper Guillaume de Monnier, in den Jaare 1555, uit de handen der Wilden, daar hy omtrent vyf Jaaren gevangen was geweeſt, ontkomen, en te Honfleur, in Normandie, aangeland is: Het welk insgelyks door Jan de Laat, in zyne beſchryving van Weſtindiën, en door den Ridder Walter Raleigh, in zyne Reize van 1595, wordt bekrachtigd; welke laatſte 'er by voegt, dat de Franſchen zich ſedert langen tyd, op de ontdekking eeniger nieuwe Landen hadden toegelegd, en verſcheidene Reizen gedaan, om van daar Goud te haalen; maar dat zy, langs de Rivier der Amazoonen vaarende, den rechten weg niet genomen hadden.

Hunne eerſte Bezitting, in Guiana, ſchynen zy aangelegd te hebben in het Jaar 1624, wanneer eenige Kooplieden van Rouan, die reeds te vooren derwaards Schepen hadden afgezonden, beſlooten, daar een vaſte Handelplaats op te rechten. Ten dien einde plaatſten zy eene kleine Volkplanting van zes en twintig Menſchen, aan de Rivier van Sinamari, op vyf Graaden twee

(*a*) Gedrukt te Amſterdam, by de Wed. G. de Groot en A. van Dam. 1724. pag. 24. pag. 48. &c.

twee en dertig Minuute Noorder Breedte, en byna vyftien Mylen ten Noord-Weſten van het Eiland Cajenne gelegen. Doch deeze Volkplanting moet niet lang ſtand gehouden hebben, wyl men vindt, dat een Capitein Chambon, in den Jaare 1631, met nog twaalf Franſchen zich daar op nieuws heeft nedergezet, om Peper te vergaderen. (*a*)

In den Jaare 1626, werd een veel grooter Volkplanting aangelegd, aan de Rivier Conanama, byna vier en een half Myl Weſt-Noord-Weſt van Sinamari; ter welker beſcherming, eene Sterkte wierd gebouwd, en met een behoorlyke Bezetting voorzien; insgelyks lieten zy daar een' Bevelhebber, en een welgewapende Bark, ter beveiliging hunnes Koophandels langs deeze Kuſt. Deeze Bezitting groeide, van tyd tot tyd, ſterk aan, door de geduurige verſterkingen, die uit Vrankryk wierden toegezonden; ook breidden zy hunne Handel op verſcheidene omliggende Streeken uit, daar zy zich vesſtigden, gelyk op het Eiland en de vaſte Kuſt van Cajenne, in den Jaare 1635, alwaar zy zeer moedwilliglyk met de Indiaanen handelden, die daar door tot weerwraak aangehitſt, hen eerlang noodzaakten deeze Volkplanting weder te verlaaten.

In den Jaare 1643, werd een Maatſchappy te Rouan opgerecht ter bevolking dier Geweſten, aan 't hoofd hebbende eenen Poncet de Bretigny, om aldaar het Bewind te voeren; doch zyne wreedheid bragt hem mede in haat by Indiaanen, welke hem met zyne Mansſchap deeden ſneuvelen. De weinige Franſchen die te Cajenne nog overbleeven, leefden voorts met de Indiaanen in Vrede; en de gemelde Maatſchappy liet niet na, van tyd tot tyd, eenige Manſchap en Levensmiddelen derwaards te zenden; ſchoon men daar luttel voordeel by behaalde. (*b*)

Maar een Edelman van Normandie, genaamd de Royville, door eenige Franſchen, die van Cajenne te rug kwamen, bericht krygende van de Vruchtbaarheid des Lands, en welke voordeelen te wachten waren wanneer men het zelve bevolkte: nam het beſluit eene Nieuwe Maatſchappy

op

(*a*) Reize van D. P. de Vries. pag. 132.
Bellin. pag. 17.
(*b*) Voyage du Chev. des Marchais a Cajenne, par le R. Pere Labat, Paris 1730. Tom. 3. pag. 76. &c. ſeqq.

op te rechten, met behulp van veele magtige Lieden, die, op deszelfs verzoek, daarin deel namen. (*a*)

De oude Maatschappy zulks met een scheel oog aanziende, zond ten spoedigste nog eene versterking van zestig Man, voorzien met Leeftogt en eenige Koopmanschappen, naar Cajenne; en liet de Inwooners aldaar verzekeren, dat 'er eerlang een tweede bystand zoude volgen, magtig genoeg om hen alle vrees, die zy voor deeze nieuwe Onderneemers mogten opvatten, te beneemen. (*b*)

Midlerwyl (*c*) verkreeg deeze Nieuwe Maatschappy, van Lodewyk den Dertienden, Koning van Vrankryk, een uitsluitend voorrecht, om op de Kusten van Guiana, tusschen de Rivieren der Amazoonen en de Oronoque, te vaaren en te handelen; en wierd genaamd de *Compagnie van Cap Nord*, naar den Noordelykften Uithoek van den Mond der Rivier der Amazoonen: de Yver was zo groot, dat men wel acht honderd Persoonen, zo Mannen als Vrouwen, van allerlei staat en Ouderdom, aannam om derwaards te gaan, die gronden te bezetten en te bebouwen, en den handel verder Landwaards uit te zetten. Zy wierden in verscheidene Compagnien, onder een groot getal van Officieren verdeeld, en twee Schepen, het eene genaamd La Charité, met zes en twintig, en het andere de groote St. Pieter, met zes en dertig Stukken (*d*), zeilden met dezelven, den 2[den] July 1652, van Havre de Grace af, en kwamen, na eene lange en moeilyke Reis, den 29sten September te Cajenne aan, zynde de Heer de Royville (die men, voor den tyd van drie Jaaren, tot Gouverneur van de Colonie benoemd had) onderwege den 18[den] September des nachts vermoord en zyn Lichaam in Zee geworpen, door eenigen die hem verdacht hielden, als of hy hen allen om hals zocht te helpen; om door dien weg, meester van de Colonie te worden.

De Franschen van de oude Compagnie in verbeelding zynde, dat de beloofde bystand aankwam, hielpen de Schepen binnen, en gaven het

Fort

(*a*) Voyage du Chev. de Marchais, par Pere Labat, Tome. 3. pag. 79.
(*b*) Idem pag. 80.
(*c*) Idem pag. 79 & 81.
(*d*) Aitzema, Zaaken van Staat en Oorlog, vyfde deel. 44. B. pag 269.

den volgenden dag over; waar door deeze Maatſchappy zich in de Bezitting van deeze Colonie geſteld zag, hebbende aldaar aan 't hooft twaalf Directeurs, onder dewelke men een ſamenzweering ontdekte, waarom men 'er vier Perſoonen van in hechtenis nam; waar van de een, op den 21ſten December, onthoofd en de drie anderen op een woeſt Eiland gebannen wierden. (*a*)

Zy bouwden aan Cajenne, aan het Noordooſtelykſte Punt, het Fort *Ceperou*, waar by zy een Stad ſtichtten, die naderhand de Hoofdplaats van de gantſche Volkplanting is geworden, en die zy den zelfden naam van het Eiland gaven.

Onder de overgebleevene Directeurs, ontſtonden wederom oneenigheden; en men begon de Indiaanen op nieuws te mishandelen, waar door deeze zodaanig verbitterd wierden, dat zy eenigen van die Directeurs en een menigte Franſchen vermoordden, en op verſcheidene plaatſen brand ſtichten; dwingende de overige Franſchen zich te begeeven in het Fort; het welk hun Gouverneur reeds verlaaten had, die, na zyn eigene Soldaaten van alles beroofd te hebben, de vlucht nam naar Suriname, het welk toen in de magt der Engelſchen was. De Indiaanen omſingelden hen dermaate, dat zy eindelyk, met achterlaating van alles, de Colonie moeſten ten beſte laaten, en, met een oude Bark en twee of drie Cano's, naar de Barbados de wyk neemen. Dus was, voor het einde van 1653, Cajenne door hen geheel verlaaten, zo als men elders in 't breede kan voorgeſteld vinden (*b*).

Hier op namen de Nederlanders het zelve Eiland in bezit, onder eenen Guerin Spranger en zyne medeſtanders, aan wien de Staaten een Laſtbrief daar toe verleend hadden (*c*), in den Jaare 1656, en ſlooten, in 1658, met den Ridder Balthazar Gerbier Baron Douilly zekere voorwaarden, om het zelve onder hunne oppermagt te beſtieren, en Mynen te ontdekken; doch deeze Onderneeming heeft mede niet geſlaagd (*d*).

Voorts

(*a*) Voyage du Chev. de Marchais, par Pere Labat. Tom. 3. pag. 83 & 84.
(*b*) l'Hiſtoire tragique par le Sieur Biet, imprimée à Paris, chez François Clouzier en 1664.
(*c*) Pere Labat pag. 100.
(*d*) Holl. Merc. Feb. 1663.

Voorts hadden Bewindhebberen der Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Amſterdam, op den 18den January 1663, eenige nieuwe voorwaarden uitgegeeven, op welke genodigd wierden alle de geenen die zich als vrye Coloniers naar Cajenne zouden willen begeeven: waarop ook een Schip met veel Volks, uit Texel derwaards vertrok, welke daar Katoen, Indigo en Suiker plantten, en met de Indiaanen wel overeen kwamen.

Doch eene Monſieur Le Fevre de la Barre nam het beſluit eene Nieuwe Franſche Maatſchappy op te rechten, aangemoedigd door de voordeelige berichten die hem door verſcheidene Lieden, en wel voornaamelyk van eenen Bouchardeau, van deeze Colonie wierd gegeeven, welke laaſtgenoemde die Landſtreek veelmaalen bezocht had. Deeze beide wendden zich dan tot den Franſchen Secretaris en Miniſter van Staat de Heer Colbert, welke hun Ontwerp begunſtigde, en niet alleen de toeſtemming van Koning Lodewyk de Veertiende uitwerkte maar ook dat zyne Majeſteit de uitvoering van 't zelve met Volk, Schepen en Geld beloofde te onderſteunen. Waarop Monsr. de la Barre, en eenigen zyner goede Vrienden, als Deelgenooten, ten getale van twintig overeen kwamen, ieder tien duizend Livres, voor eerſt, by een te brengen tot het Fonds deezer Maatſchappy, die toen den naam kreeg van de *Franſche Equinoctiale Compagnie*, volgens het Patent van haare oprechting gedagtekend October 1663, en waar in de Grenspaalen van het vergunde Land, de Rivier der Amazoonen, en die van de Oronoque, waren. Voorts wierd Monsr. de la Barre door den Koning aangeſteld tot Gouverneur van Cajenne en Lieutenant Generaal over de Krygsmagt in dat gedeelte van America, by het gemelde Patent bepaald; en de Heer de Tracy belaſt, om de la Barre in de Bezitting van Cajenne en onderhoorige Landen te ſtellen, en gewapenderhand te verjaagen alle die zich daar met 'er woon mogten neêrgezet hebben. (*a*) Deeze Compagnie vervaardigde vyf Schepen derwaards, beſtaande in drie groote Fluiten, een Advys-Jagt, en een Fregat, met twaalf honderd zo Officiers, Soldaaten, Paſſagiers als Werklieden, wordende voor een gedeelte op dezelven geplaatſt en de overigen op twee Koninglyke Oorlogsſchepen, welke ter

(*a*) Voyage du Chev. de Marchais. par Pere Labat. Tom. 3. pag. 89 & ſeqq.

ter bescherming medegegeeven en ten dien einde nog waren bemand met eenige Compagnien Krygsvolk uit de Regimenten d'Orleans, d'Estrades, de Poitou en de Chambelay, met een menigte Officieren en Vrywilligen, (niet tegenstaande Vrankryk met deezen Staat in Vrede was, en de Ambassadeur Boreel daar tegens vertoogen in leverde (*a*)).

Deeze Vloot (*b*) vertrok van Rochelle den 26sten February 1664, en, na den 15den Maart Water te Madera ingenomen te hebben, kwam zy den 11den May op de Reede van Cajenne; men liet het Fort de Ceperou opeischen; de Gezaghebber Spranger in Vredestyd niets ergs vermoedende en buiten staat om zo een groote magt af te keeren, welke hem onverwachts op het Lyf kwam; besloot het Fort en de verdere Bezittingen aan de Franschen over te geeven, op den 15den May deszelfden Jaars, te meer daar de Indiaanen hem verlieten en landwaards introkken; welke naderhand met de Franschen een Verbond maakten, om het Land te ontruimen, en hen in alles hulpe te bieden; zonder eenige Verbintenissen met de Engelschen, Nederlanders of Portugeezen aan te gaan, en met hen alleen te handelen. (*c*) Zy veroverden zes Schepen, en plunderden de Ingezetenen; welke zy, zo wel Jooden als Christenen, na Rochel voerden, om verder naar hun Vaderland te rug te keeren. Aan het gedachte Fort Ceperou gaven zy toen den naam van St. Louis. Monsr. de la Barre vertoefde daar als Gouverneur tot dat hy de tyding kreeg, dat de Koning, in July 1665, deeze Equinoctiale Compagnie, en alle de Maatschappyen die op America Handel dreeven; had vereenigd onder den naam van de Westindische Compagnie. Het belang dat hy daar by had deed hem besluiten, naar Vrankryk te rug te keeren, stellende zyn Broeder den Ridder de Lezy tot Gouverneur in deszelfs plaatse aan (*d*).

Deeze Vereenigde Compagnie, aan welke alle de Landen en Eilanden, op de Vaste Kust van Zuid-America, in eigendom wierden gegeeven, en die

(*a*) Holl. Mercurius Febr. 1664.
(*b*) Voyage du Chevalier des Marchais par Pere Labat, Tom. 3 pag. 93 & seqq.
(*c*) Holl. Mercurius July 1664.
(*d*) Voyage du Chev. de Marchais. par Pere Labat. Tom. 3. pag. 96.

die derhalve van alle de Volkplantingen aldaar en ook van Cajennne bezit nam: besloot (alzo Vrankryk den Oorlog tegen Engeland, den 26sten January 1666, liet afkondigen) haare Bezittingen aldaar niet alleen te versterken, maar ook de Engelsche Colonien een bezoek te geeven; ten welken einde zy eene Vloot uitrustte van acht Schepen zo groote als kleine, wel voorzien met Volk, Mond- en Krygsbehoeftes, stellende, met bewilliging van den Koning, de voornoemde Monsr. de la Barre in zyn voorig Bewind weder aan, welke met deeze Vloot, den 8sten Juny 1667, in Zee stak, (terwyl met een Schip van de Fransche Eilanden tyding kwam, dat door de Engelschen aldaar reeds Vyandlykheden begonnen waren) en, na eenige Weeken omzwervens, door een hevigen Storm wierd beloopen; waar door de Vloot van elkander raakte. Hy landde met zyn Schip, in 't begin van October, te Martenique aan, en de overigen kwamen, kort daarna, zeer ontramponeert, te Cajenne binnen; van waar zy, na de Ridder de Lezy van het noodige voorzien te hebben, weder vertrokken, en op 't einde dier Maand te Martinique aanlandden. (*a*)

Op den 22sten October 1667, verscheenen de Engelschen, onder den Commandant John Hermans, met een groot Oorlogsschip, zes Fregatten en twee kleine Transportschepen, in het gezicht van het Eiland Cajenne, en landde den volgenden dag; niettegenstaande de Ridder de Lezy met drie honderd Man zulks getracht had te beletten; waar op hy moedeloos, na een ligte kwetsuur bekomen te hebben, met twee honderd Man de vlucht nam naar Suriname, alwaar hy de tyding van het inneemen van Cajenne bragt, en tevens meldde dat de Nederlanders eerlang mede een bezoek van hen te wachten hadden: eenige anderen namen de vlucht in een Vaartuig, en nog vyftig Overgeblevene hadden moeds genoeg, om, onder eenen Ferand, een Zwitser, die hen aanvoerde, het Fort te bezetten: doch moesten zich eindelyk Krygsgevangen geeven aan de Engelschen, die bezit van het Fort namen, en, na al het Geschut, Oorlogstuyg en Voorraad gescheept te hebben, de Plantagiën verwoesten, en de Wooningen in brand staken; spaarende zelfs de Kerken niet. Waarna zy de Fransche

(*a*) P. Labat pag. 97 & seqq. Biet l'Histoire tragique.

ſche Colonie op Aperwaca beroofde, en het Fort op Sinamari ſtormenderhand innamen, daar zeven Franſchen ſneuvelden, en hunne Gouverneur Noël met vyftig Gemeenen gevangen wierd genomen, van welken het nog twaalf ontkwamen: voorts ſloopte zy de Sterkte, en verbrandden de Plantagiën. Eindelyk voeren zy met hunnen Buit benevens de Gevangenen en Geſchut naar Suriname, na dat ze nog twee Sterktes, landwaards in, hadden vernield, en de Bezetting, die zich wakker verweerde, doodgeſlagen.

Doch een Jeſuits Paſtoor, welke zich met eenige Ingezetenen by de Indiaanen had verſchoolen, gaf aan Monsr. de la Barre kenniſſe van den toeſtand der Colonie, en van het vertrek der Engelſchen. Waarop de geweezen Gouverneur de Lezy, in December van dat zelfde Jaar, den gemelden Paſtoor met twee honderd Soldaaten en eenige Slaaven derwaards zond. Deeze nam de Volkplantinge weder in bezit, en verzamelde de verſtrooide Ingezetenen, die vervolgens de Stad begonnen op te bouwen.

Den Oorlog tuſſchen Vrankryk en deezen Staat inmiddels ontſtaan zynde, wierd de Commandeur Jacob Binkes, op den 14^den^ Maart 1676, met een Eſquader van zeven Schepen en eenig klein Vaartuig naar America gezonden, en ankerde, in 't begin van May, voor het Eiland van Cajenne; terſtond zette hy zyn Manſchap, beſtaande uit omtrent elf honderd Koppen, aan Land, zonder eenigen wederſtand te ontmoeten, ſchoon de Franſchen gemakkelyk de Landing hadden kunnen beletten, door eenig Volk in de Boſſchen, die op den Oever waren, te leggen: daadelyk deed hy het Fort St. Michiel opeiſchen: maar de Ridder de Lezy, die daar het bevel voerde, antwoordde met dit volgende Briefje op de opeiſching van Binkes.

MYN HEER!

„ Ik heb U Ed. geen ander antwoord te geeven, wanneer het den dienſt
„ en de getrouwheid, welke ik den Koning myn' Meeſter verpligt ben, be-
„ treft, als U Ed. te betuigen dat ik beſlooten heb alle uwe aanvallen af te
„ wachten, en niet te ontaarden van de Eer en Deugden van een oprecht
„ Franſchman, welke ik ten koſten van myn leeven zal beſchermen.

Gedaan te Cajenne den 4^den^ May 1676.

Niettegenſtaande deeze betuigingen verzocht de Ridder de Lezy, zo ras de onzen een drooge Gragt waren overgetogen, en eenige Stormpaalen hadden uitgerukt, Lyfsgenade, en gaf zich benevens de Bezetting krygsgevangen; wordende met een Schip, dat de tyding van deeze Overwinning bragt, naar het Vaderland gezonden.

De Nederlanders, zich vervolgens van dit gantſche Geweſt meeſter gemaakt hebbende, lieten daar een Bezetting van vier honderd Mannen, en ſtelde de Sterkte, zo veel mogelyk was, in ſtaat van tegenweer.

Zo ras deeze tyding in Vrankryk was gekomen, zond de Koning, die, in den Jaare 1674, de Bezittingen der Weſt-Indiſche Compagnie aan de Kroon getrokken had, den Graaf d'Eſtrées met een Vloot derwaards, om die Volkplanting te herneemen. Hy vertrok van Breſt, in de Maand October deszelven Jaars, met tien Oorlogsſchepen, vier Fregatten en een Brander, en kwam, op den 17den December, voor Cajenne, ankerende ruim twee Mylen van het Fort, 't welk, volgens het bericht dat een Franſch overlooper hem gaf, met drie honderd Man bezet was: hy vondt 't zelve verſterkt met Stormpaalen, en nieuwe Aardewerken waar op zes en twintig Stukken Kanon geplaatſt waren: hy beval zes zyner Schepen de Sterkte te naderen, laatende de overigen op de Reede, onder het bevel van den Heer Gaberet. Acht honderd Man deeden de landing, welke hy in twee deelen verdeelde, waar van de Graaf de Blenacq het eene, en de Ridder de Grand Fontaine het andere gebood.

De Nederlanders, zich niet magtig ziende de Landing te beletten, lieten hen ongemoeit aan de Wal komen: de Sterkte wierd door den Ridder de Lezy, die het, in 't voorgaande Jaar, zo ſlecht verdedigd had, opgeeiſcht: hy wierd op dezelfde wyze als hy aan den Commandeur Binkes had gedaan, beantwoord, en even als door hem, op den 19den December 1676, na een geringe tegenſtand, waarin van beide zyden eenig Volk ſneuvelde, de plaats aan de Franſche ingeruimd. De Franſchen hadden twee Officieren dood en vyftien of zestien gekwetſt. Van de Nederlanders waren ook eenige Officieren en Soldaaten geſneuveld. De Officieren zo wel ter Zee als te Lande, beſtaande in de Gouverneur, drie Capiteinen, twee Lieutenants, twee Vaandrigs, twee Scheepshoofden, de

Predikant, de Secretaris, en twee Commiesen benevens de Bezetting van twee honderd en zestig Koppen werden Krygsgevangen gemaakt: welke naar Vrankryk gezonden, zo wel niet behandelt werden als de Franschen, die door den Commandeur Binkes waren gevangen genomen; deeze in het Vaderland gekomen, werden als bloodaarts aangezien, aan wien men het verlies van zo een aanzienlyke Bezittinge toeschreef. De Sterktes, die onze Vaderlanders op de Rivieren van Aprowak en Oyapoco hadden opgeworpen, werden door hen vernield, waarvan de overblyfzelen nog gezien kunnen worden.

Vervolgens geraakte Cajenne onder de Franschen, vreedzaam leevende met de Indiaanen, en zich in deeze Volkplantinge zeer versterkende, in een bloeijenden staat; waar toe de Flibustiers of Boucaniers (een Volk genoegsaam door hunne plunderingen en wreedheden tegens de Spanjaarden in America bekend) niet weinig toebragten, wyl zy de Pryzen en Buitten, op hen verovert, daar verkochten en verteerden; waarom zich veele Huisgezinnen, op hoope van winst, derwaards begaven.

In den Jaare 1688, landde aldaar de Heer Ducasse met eenige Oorlogsscheepen, voorneemens zynde de Nederlanders uit Suriname en hunne verdere Bezittingen te verdryven; de meeste Inwooners, in welke de Vrybuiters aart nog stak, overhaalende, om met hem dien Togt te onderneemen, door beloften, om die schoone Volkplanting ter plundering aan hen over te geeven: doch deeze Onderneeming viel niet naar zyne verwachting uit, dewyl de Nederlanders, gelyk wy nader verhaalen zullen, overal op hunne hoede zynde, hem noodzaakten, schoon hy de Bark die tot een Uitlegger diende verrast had, met groot verlies van Manschap, waar van verscheidene gevangen bleeven, zich weder te scheep te begeeven, waar door Cajenne van een groot getal Inwooners ontbloot werdt, (*a*) zo dat 'er voor eenige Jaaren niet meer dan negentig Huisgezinnen gevonden werden, behalve honderd vyf en twintig Indiaanen en vyftien honderd Neger-Slaaven. Daar waren, zo op het Eiland als op het Vaste Land, zestig Rokou- negentien Suiker- en vier Indigo- Plantagiën: schoon deeze Volk-

(*a*) Père Labat. Tom. 3. pag. 222.

Volkplanting nu ſedert korten tyd weder met meerder kracht is aangetaſt, en hunne Inwooners en Plantagiën merkelyk vermeerderd zyn.

Ook hebben zy, in den Jaare 1746, op de Rivier Oyapoco eene Sterkte gebouwd, waar omtrent zich verſcheidene Indiaanſche Natiën hebben nedergezet, en nog kortelings één op de Ooſtelyke Boorden van de Rivier Marowine; ſchoon onze Landsgenooten oordeelen dat de gemelde Rivier de Colonie van Suriname toebehoordt, volgens de overgifte der Engelſchen, gelyk wy in 't vervolg breeder zullen verhaalen.

Dus de Bezittingen der Franſchen in Guiana beſchouwd hebbende, zal ik de Grensſcheiding tuſſchen hen en de onzen daar gemaakt breedvoeriger nêer ſtellen in de beſchryving van Suriname, en thans overgaan de Rivieren welke langs deeze Kuſt gevonden worden, op te noemen.

De eerſte Rivier welke ons van de Marowine (die by hen voor de Grensſcheiding tuſſchen Suriname en Cajenne gehouden wordt) in het Franſch Guiana voorkomt is de *Amanibo* of *Amana*, drie Mylen ten Ooſten van de Marowine, en van dezelve door een ſtrook Lands afgeſcheiden. Zy is redelyk groot en aan haaren Mond byna een half Myl wyd Het Land, dat dezelve beſproeit, is zeer goed, en zoude alles uitleveren, wat tot leevensonderhoud noodig is, indien het bebouwd werdt. De Indiaanen, die aan derzelver Oevers woonen, vinden 'er rykelyk wat zy tot onderhoud behoeven. Bovendien is 'er Viſſchery overvloedig, dewelke veele Indiaanen derwaards trekt; alzo zy byna allen, het grootſte deel van 't Jaar, zich daar mede voeden.

Dan komt men, ruim zes Mylen Ooſt-Zuid-Ooſtelyk van Amana, aan eene groote Kreek, *Argana* of *Arganabo*, ook wel *Waraganabo* genaamd, wier loop niet zeer uitgeſtrekt is. Men vindt 'er eenige Indiaanen, die haare Oevers bewoonen.

Drie Mylen, ten Zuid-Ooſten, van Arganabo, heeft men den Inham van de Rivier Conamama, niet zeer diep, en waarin twee Rivieren, drie vierde Myls van elkander gelegen, zich ontlaſten. De Weſtelykſte van deeze is genaamd *Iracou* of *Iracoubo*, die door de Galibiſche Indiaanen bewoond wordt; de andere Rivier heeft den naam van *Conamama*, en is veel grooter en ſchooner dan de Iracoubo; op derzelver

zelver Boorden hadden de Franſchen, in 1626, als gezegd is, een Fort opgerecht, en veel Volks derwaards gezonden, om de Volkplantingen uit te breiden: doch die zyn te niet gegaan, en men vindt 'er hedendaags niet dan Indiaanen.

De *Sinamari* of *Sinamaribo*, daar de Franſchen, in 1624, hunne eerſte Volkplanting aangelegd, en zich verſchanſt hadden, is gelegen vier en een half Myl Ooſt-Zuid-Ooſt van Conamama. Zy is zeer aangenaam en bevaarbaar voor Barken en kleine Vaartuigen. Twintig Mylen boven haaren Mond, vindt men hier en daar eenige Indiaanſche Hutten verſpreid. De Indiaanen, Galibis genaamd, hadden daar voorheen, op den Weſtelyke Oever, een groot Dorp, door hen *Tonnayaribo* geheeten; maar wyl deeze veelmaalen van woonplaats veranderen, kan men niet vaſt zeggen of het zelve nog in weezen is. In dezelve Rivier vindt men een groot ſoort van Oeſters, by de Inwooners *Maipa* genaamd, wier Schelpen acht Duim over het kruis groot zyn; doch zy vallen zo ſmaaklyk niet als de kleine die aan de Rotſen gevonden worden.

De Rivier *Rouanibo*, anders *Karoua* of *Karouabo*, is een Kreek tusſchen Conamama en Sinamari, tegens over welke, dicht aan de Kuſt, eenige Eilandjes en Rotſen onder water liggen, die het inkomen moeilyk maaken.

Kourou is een Rivier gelegen negen Mylen ten Zuid-Ooſten van Sinamari, op de breedte van vyf Graaden tien Minuuten. Zy is in haaren Mond ongevaar een vierde Myls breed; maar het inkomen is bezwaarlyk, ter oorzaake der Zandplaaten die ter rechter en linker zyde liggen, en de verſcheidene groote platte Rotſen die daar buiten zyn, en haar inkomen ſchynen te ſtoppen; nogthans komen de Schepen daar in, door een groote Sleuf aan de Noordzyde, daar men by laag Ty ten minſten drie Vadem Water vindt. De Rivier ruim een Myl opzeilende vindt men een goeden Ankergrond, op vier of vyf Vadem, omtrent tegen over het Vlek, dat drie vierde van een Myl van den Ingang op den linker Oever gebouwd is. In den jaare 1665, zonden de Franſchen vyftig Man naar deeze Rivier, om 'er zich neêr te zetten. En, in 1714, hebben zich daar ook eenige Zendelingen van de Jeſuiten met der woon begeeven, om de zwervende

Indiaanen te bekeeren; waar by zich eenige Inwooners van Cajenne gevoegd hebben, 't geen thans een redelyk groote Buurt uitmaakt. Ook heeft men verscheidene Hutten of Gehuchten der Indiaanen langs deeze Rivier, en by de Kreeken die zich daar in ontlasten, welke allen zeer Vischryk zyn.

Tusschen Kourou en Sinamari, zyn verscheidene Inhammen, daar in de Maanden van Maart enz. tot half Juny een goede Schildpadvangst valt dewyl die Dieren op dien tyd hunne Eieren in 't Zand komen leggen.

Dicht by den Mond van de Rivier Kourou, vindt men groote en platte Rotsen, op welke de Zeebaaren neêrstorten, die door de hitte der Zon tot Zout stollen; doch dit geschiedt meest in het heet Saizoen, vooral wanneer de Wind Noordelyk waait.

Drie Mylen tegen over de Rivier Kourou, ten Noord-Noord-Oosten, liggen twee of drie kleine Eilanden, de *Duivels* Eilanden genaamd; 't zyn barre Rotsen, op welke zich veel Zeegevogelte onthoudt. Deeze Klippen moeten wel vermyd worden, voor die na Cajenne vaaren.

De Rivier *Macouria* is ruim twee Mylen ten Zuid-Oosten van Kourou; de Kust tusschen deeze beiden is effen en vlak, bestaande uit Weilanden, daar schoon Gras op groeit, en de Beesten zeer vet worden, ook is deeze gantsche uitgestrektheid vervuld met Wooningen en Veehoederyen, welke de Franschen van Cajenne daar dicht by elkander hebben geplaatst. Deeze Rivier is zeer klein en modderig; haare Oevers zyn bezet met Mangroveboomen, die by hoog Ty onder water staan, en waar aan de Oesters zich hechten. Aan den voet deezer Boomen vangt men ook een menigte Krabben, welke dienen tot dagelyks voedsel der Slaaven en der arme Inwooners. De Boomen welke de Franschen *Rood hout*, en de Indiaanen *Coumery* noemen, groeijen weeliger langs de kanten van deeze dan van de andere Rivieren. Men vindt hier veele Slangen, als ook de Ratelslang.

De *Macouria* ligt van de Haven en Rivier van Cajenne omtrent vier en een half Myl ten Noord-Westen. De Kust daar langs is mede laag en vlak, en vervuld met schoone Wooningen dicht by elkander gelegen.

Het Eiland van Cajenne is omtrent vier Mylen en een half van het Noorden tot het Zuiden, en drie Mylen op het wydste breed; hebbende de

de Zee ten Noorden, de Rivier van Cajenne in het Westen, die van de Ouya ten Oosten, en ten Zuiden, een Arm van de Rivieren de Ouya en de Orapu. Het is hoog aan den Zeekant, in 't midden laag, en op sommige plaatsen zo moerassig, dat men niet wel te land van de eene naar de andere plaats gaan kan, waarom de Inwooners, die langs de Kusten verspreid zyn, met Vaartuigen elkander bezoeken. Dit gantsche Eiland is genoegsaam Zandachtig, en hier en daar met kleine Heuvels tot aan hun Top bebouwd, van welke de voornaamste genoemd zyn de Berg *du Pont*, de *Remontabo*, de *Mont-Joly*, en de *Mahury*, allen een weinig afgelegen van de Kust aan de Zuidzyde. Verder Landwaards in zyn de Bergen van *Baduel*, die van de *Tygers*, de *Papegaai*, en de *Mathoury*.

De Stad en het Kasteel, welke wy beneden nader zullen beschryven, liggen op de Noordelyke hoek van het Eiland, op de Noorder Breedte van vyf Graaden zes en vyftig Minuuten.

De Haven is ten Westen der Stad en aan den Mond van de Rivier van Cajenne; de ingang is 'er moeilyk, wegens de Zand- en Slyk-banken, welke men moet overvaaren om op de Ankerplaats te komen. 'Er zyn zelfs Rotsen waterpas liggende, waarom het bezwaarlyk valt zonder Lootsen van dat land daar binnen te geraaken.

Voorts heeft men 'er het Vlek en Kerspel van *Remire*, in 't Oostelyk gedeelte van het Eiland, anderhalve Myl ten Zuid-Oosten van Cajenne; als mede het Quartier en de Parochie van *Mahury* ten Oosten aan den Mond van de Rivier de Ouya; en laatstelyk het Quartier van *Mathoury*, liggende by het Gebergte van dien naam, in het Westelyk gedeelte van het Eiland.

De Rivier van *Cajenne* loopt byna Noord-Oost en Zuid-West; zy is zeer groot, en ontvangt in zich verscheidene Rivieren als de *Montsinery*, de *Tonne-Grande*, en eenige Kreeken of Beekjens; die zich allen met de Rivier de Ouya vereenigende eigentlyk het geene men de Rivier van Cajenne noemt uitmaken. *(a)*.

De Rivier de *Ouya*, welke het Eiland van Cajenne van de Vaste Kust,

aan

(*a*) Tegenwoordige Staat van America, 2 le deel. pag. 438.

aan den Oostkant scheidt, is eene schoone Rivier, wier inkomen drie vierde Myls wyd is, ter diepte van drie en één half Vadem by laag water. Omtrent drie groote Mylen van haaren Mond, heeft men, in den Jaare 1724, een Parochie genaamd *Aroura* of *Roura*, op den Oostelyken Oever, ten gemakke der verafwoonende Inwooners van Cajenne gesticht; waar van de meesten hunne Wooningen langs die Rivier hebben. Als men byna twee Mylen deeze Parochie voorby is gevaaren, verdeeld zich de Rivier in twee Armen, loopende de eene Westelyk en de andere Zuid-Zuid-Westelyk. De Arm ten Westen wordt genoemd de Rivier van het *Graafschap de Genes*, en behoudt by anderen den naam van de Rivier de *Ouya*; en de Arm ten Zuid-Westen de *Orapu* of *Ourapu*. Van de Orapu had men getracht zich eenen Weg te land te baanen naar de Rivier der Amazoonen; niet alleen met oogmerk om de Portugeezen te verdryven uit de Landen, die onder het gebied van Cajenne stonden, maar ook ter ontdekking der Mynen, welke men verzekerd dat in die Landstreek liggen, en om met een ontallyke menigte van Indiaansche Natiën, die verspreid zyn tusschen de Orapu en Amazoone te handelen, schoon de uitslag dit Ontwerp niet beantwoord heeft.

Op de Oevers van de Ouya tegens over daar zy samenloopt met de Orapu, vindt men den Berg van de *Cordeliers*, zynde de overige grond aldaar laag Land, zeer wel doorwaterd en vruchtbaar, waar van een gedeelte in den Regen-tyd onder water staat. Voorts zyn de Boorden van de Ouya hooger en bezet met zwaare Boomen: zy loopt met veele bogten, en is genoegsaam wyd en diep van haaren Mond af tot aan den eersten Tap, welke omtrent twintig Mylen de Rivier op gevonden wordt, daar de Zee opvloeit. Van deezen Waterval tot aan de Wooningen der Nouragues, is dezelve zo breed noch diep niet, maar overal bevaarbaar.

Ten aanzien van het Land tusschen de Rivier van het Graafschap de Genes en de Rivier Orapu, wier Wateren onverbeterlyk zyn, is hetzelve niet zeer bekend, als bezet met dikke Bosschen, daar zeer schoon Hout in groeit.

Op dezelve Rivier de Ouya, omtrent een Myl boven haare samenvloeijing met de Orapu, is eene voornaame en zeer wel bevolkte Bezitting

der

der Jesuiten, genaamd de *Kaap Bombe*. De River hooger opvaarende, vindt men de Eilanden *aux Rayes* of *der Roggen*, *le Morne aux Echos* de Kreeken *Comory*, *Chourou* en *St. Anne*, en het Eilandje *de Genes*, zynde, zo als wy gezegd hebben, tot een Graafschap verheven. Eenige Mylen boven het zelve Eilandje, wordt de Rivier door drie verscheidene Watervallen, niet ver van elkander afgelegen, gestopt, doch dezelven zyn niet bezwaarlyk om over te komen. Tot hier toe is het Land weder laag en moerassig; maar deeze Vallen voorby zynde, zyn de Gronden hoog en schoon tot aan het Land der Nouragues, een woest Volk, dat zich aan den oorsprong van de Ouya heeft neêrgezet, welke Rivier aldaar de Rivier der *Nouragues* genaamd wordt.

Van de zelve Rivier de Ouya tot aan de Rivier de *Caux* telt men vier Mylen; de laastgenoemde is een schoone Rivier, en het omgelegene Land ook zeer goed, en bekwaam om alles voort te brengen 't geen tot de nooddruft des levens vereischt word. 'T Wild is 'er in menigte, en de Vischvangst overvloedig; des de Inwooners van Remire dikwyls hunne Slaaven ter Visschery derwaards zenden.

Verscheidene Ingezetenen van Cajenne hadden zich op deeze Rivier neêrgezet, maar thans vindt men 'er niet dan eenige Indiaanen: men weet de rechte reden niet waarom zy die Rivier hebben verlaaten, want, alhoewel dezelve niet meer dan twaalf of vyftien Mylen lang is, was haare gelegenheid echter zeer bekwaam om aan derzelver boorden Wooningen te stichten, hebbende in haaren Mond twee of drie Vadem Water by laag Ty, en binnenwaards drie of vier Vadem met een Zand-en Slyk-grond. De Zee vloeit daar acht Voeten.

Het inkomen van de Rivier de *Aprouak* is vier en een vierde Myl ten Zuid-Oosten van de Rivier de Caux; dezelve is groot en schoon, en in haaren Mond omtrent een en een half Myl breed; men vind daar voor drie en een half tot vier Vadem Water; de Oevers aan wederzyden zyn laag, moerasfig en bezet met Geboomte: byna een en een half Myl binnenwaards ligt in 't midden een laag Eiland, een klein half Myl lang, maar zeer smal, bedekt met Boomen. Van dit Eiland loopt Noordelyk meer dan een half Myl een Zandbank onder water, die in het inkomen moet gemyd worden;

en twee Sleuven of Ingangen maakt; waar van die ter linkerhand de beste is, zynde met laag Ty drie en een half Vadem diep; daar de Sleuf ter rechterhand niet meer dan twee Vadem heeft. Dit Eiland wordt genaamd het *Visschers Eiland:* 'er is nog een ander veel kleiner ten Zuiden van 't zelve, omtrent een quartier Uurs 'er van daan. De Rivier *Cousarie* ontlast zich in die der Aprouak aan de Oostzyde, omtrent een half Myl boven het kleine Eilandje; zy heeft schoon en gezond Water; by haar inkomen drie Vademen diep, en men kan dezelve gemakkelyk zes of acht Mylen opvaaren. Haare Boorden worden bewoond van Indiaanen die denzelfden naam voeren.

Omtrent anderhalve Myl boven de Rivier Causari, aan dezelfde zyde, ziet men op de Oevers van de Aprouak de overblyffelen van de Sterkte die de Nederlanders daar gebouwd hebben toen zy zich op die Rivier wilden nederzetten: het zelve staat op een verheven Grond van veertig of vyftig Voeten hoog, omringd met een Gragt en voorzien met een Put; voor het overige is zy ten eenemaale vernield: men ziet 'er nog een menigte van Citroen- en Oranjeboomen welke zy geplant hadden. De Schepen kunnen tot daar zeer gemakkelyk opvaaren, en vinden op vier of vyf Vadem Water goeden Ankergrond van Zand en Slyk, zo na aan den Wal dat ze 'er zich aan kunnen vastmaaken. Boven deeze plaats verliest de Rivier haare breedte en diepte: zy ontvangt ter rechter en linkerhand een groote menigte van Kreeken die 't Land bevochtigen en vruchtbaar maaken. De Visschery van Zeekoeyen en Schildpadden is hier zeer overvloedig. Onder de gezegde Kreeken, zyn 'er twee veel grooter dan de anderen, genaamd *Taracini* en *Cossa*, en, volgens anderen, *Aratay* en *Coroaibo*, in welker omtrek zeer schoone Landen liggen, zeer bekwaam tot voortteeling van Suiker en Indigo: zy werpen zich in de Aprouak, tusschen den eersten en tweeden Waterval, aan den Westkant, eenige Mylen van elkander.

De Rivier de Aprouak opvaarende, krygt men verscheidene Tappen: de eerste, die omtrent vyftien Mylen van derzelver Mond gevonden wordt, is niet bezwaarlyk over te komen, om dat de hooge Vloed denzelven t'eenemaal bedekt; en vermids de Zee op die Kust niet hooger dan acht Voeten vloeit, is het verval, geduurende die vyftien Mylen en tot boven den ge-

gezegden Tap, mede maar acht Voeten, het welk maakt dat de Stroom ook niet zeer ſterk loopt, en de Vaart op die Rivier tot daar toe zeer gemakkelyk valt.

Omtrent acht Mylen boven den eerſten Tap is 'er een andere moeilyker om over te komen, die men *Marapou* noemt, alwaar de Nouragues woonen; hy is byna een vierde Myls lang, en men komt denzelven, doch niet zonder gevaar, met Cano's over; maar ter rechterhand is een Weg te land die zeer gerieflyk is, en te Voet en te Paard kan gebruikt worden, ja zelfs met Rytuig. Van daar is de Rivier vervuld met Vallen meer of min gevaarlyk, eenige Franſche Handelaars, die dezelve met een Cano omtrent honderd Mylen hebben opgevaaren, verhaalen, dat zy 'er tweeëntwintig van die Tappen gevonden hadden in den afſtand van ruim vyftig Mylen. Zelfs is 'er een plaats genaamd *Tipouraubo*, daar de Rivier zich verlieſt, in een menigte Rotſen, waar uit men een ſterk Gebruis en Geraas hoort zonder Water te zien; aldaar moet men zyne Cano's omtrent twaalf honderd Paſſen over een Berg haalen; die wel vyf en twintig Roeden hoog is. Van daar gaat men weder zich ontſcheepen te Maraqua, alwaaar de Rivier door groote Boomen verſpart is: men laat hier de Cano's liggen om te Land na de Acoukes en de Aramagotoux of Armancoutoux te gaan, zynde groote Indiaanſche Natiën, en Vrienden der Franſchen.

Omtrent vier Mylen ten Noorden van den Ingang van de Aprouak is een klein, doch redelyk hoog en kaal Eiland, zynde een Rots van boven rond, genaamd de *groote Connétable*, om onderſcheid te maaken tuſſchen een kleiner, die 'er omtrent een vierde Myls van daan is, en maar even boven water ligt, genaamd de *kleine Connétable*. De Schepen welke na Cajenne vaaren verzuimen niet zich te verkennen by de groote Connétable, om van hun ſtreek verzekerd te zyn. Die Rots, welke omtrent een vierde Myls in zyn Omtrek heeft, verſtrekt tot een Verblyfplaats van een oneindig getal Vogelen, die hier af en aan vliegen, en hunne Eieren leggen. Eenige Inwooners van Cajenne zeggen dat op dezelve een Bron van zoet doch Mineraal Water zoude zyn.

De Rivier de *Oyapoco*, welke onderſcheiden wordt van die van Vincent Pinçon, is een van de voornaamſten van dit Geweſt; zy is van de

Aprouak omtrent negen Mylen ten Zuid-Ooſten afgelegen. Haare Mond is in 't midden van een zogenaamde Baay, die drie Mylen langte heeft, en in dewelke zich twee andere Rivieren ontlaſten, de eene genaamd *Couripi*, ten Ooſten, en de andere *Ouanari*, ten Weſten. De Punt welke de inkomſt van deeze Baay maakt, aan de Ooſtzyde, voert den naam van Kaap Oranje; dezelve is gelegen op vier Graaden twaalf Minuuten Noorder breedte, en drie honderd zeven en twintig Graaden langte.

Deeze Baay is kenbaar door een keten van kleine Bergen, die hun begin neemen in een vlakken en verdronken Grond, en loopen tot dichte by de Zee aan de Weſtkuſt; men noemt dezelven de *Zilverbergen*, om dat men meende daar in Mynen van dat metaal te zyn.

De Rivier de *Ouanari* ſtroomt bezuiden deeze Bergen; zy is alleen van de Oyapoko afgeſcheiden door een zeer laage Landtong, waar van de Noordpunt zich verheft in de gedaante van een kleinen Heuvel redelyk hoog, boven de Oppervlakte van het hooge water der Zee, dewelke men noemt de *Berg van Lucas*, waar van de Voet uit zuivere rots beſtaat, en waar op men veel Bronnen vindt. De Ouanari is niet meer dan vyftig Roeden wyd in haaren Mond, en men vindt 'er drie Vademen, vervolgens twee, en hooger op niet meer dan zeven of acht Voeten diepte. De Landen ter wederzyden zyn tamelyk goed, maar de Oevers laag en veeltyds onder water. Zy neemt haaren oorſprong, aan de Weſtzyde, omtrent zeven of acht Mylen van daar, in de Savaanen, welke voor het grootſte gedeelte zeer goed zyn tot voortkweeking van Suikerriet en Indigo; ook vindt men geduurig een menigte Indiaanen rondom deeze Rivier.

De gemelde Oyapoko is anderhalve Myl wyd in haaren Mond; men kan daar ankeren op vier Vadem Water Slykgrond; zy heeft den Berg van Lucas ten Weſten, op den afſtand van een groote halve Myl. Drie vierde Myls binnen dezelve ligt een laag Eiland, *l'Iſle des Biches* of *het Hinden Eiland* genaamd, 't welk by hoog Ty onder loopt; men vaart het voorby aan den Weſtkant, als men de Rivier wil opkomen, want de Ooſtkant is vervuld met Zand-en Slykbanken, die de doorvaart onmogelyk maaken; men vindt in de Weſtkil vier Vadem Water zelfs dicht aan land.

Wan-

Wanneer men de Rivier vier of vyf Mylen opvaart, komt men in een Kom, welke een fraaie Haven maakt, en daar men kan ankeren op vyf of zes Vademen Water, zo na aan land als men begeert. Op deeze plaats hebben de Franſchen, in den Jaare 1726, een nieuwe Sterkte en een Vlek aangelegd, waar omheen zich veele Indiaanſche Huisgezinnen hebben neêrgezet. In den Jaare 1735, heeft men voor hen opgerecht, op eenige Mylen afſtand van deeze Sterkte, een Zending van Geeſtelyken genaamd de *St. Paul.* De omgelegene Landen zyn zeer goed, en brengen veele Vruchten voort.

Van het Hinden Eiland tot omtrent twee en een half Myl daar boven, heeft men verſcheide kleine Eilanden, doch die de Vaart niet belemmeren. Vervolgens vernaauwt zich de Rivier zeer, en heeft niet meer dan zeven of acht Voeten diepte. Drie Mylen van het Kaſteel, aan dezelfde zyde, ontmoet men de Rivier van *Orvilliers*, welke andere de *Kreek-Gabaret* noemen. Haare oorſprong is omtrent vyftien Mylen van daar, en derzelver loop meeſt van het Weſten naar 't Ooſten: men kan dezelve met Cano's vyf of zes Mylen opvaaren, dan vindt men eenige Watervallen dichte by elkander, die de Vaart t'eenemaal beletten: daar zy in de Oyapoko valt, zyn de Landeryën goed, en men heeft 'er verſcheidene fraaie Wooningen ter rechter en linker hand.

De afſtand van de Rivier de Orvilliers tot aan den eerſten Val van de Oyapoko, is omtrent vier of vyf Mylen; alhoewel de Zee tot aan dien Val vloeit, en zy verſcheidene Rotſen bedekt die de Bedding der Rivier opſtoppen, is het echter onmogelyk anders dan met Cano's daar over te komen. Op de rechterzyde, even als aan de Aprouak, kan men te Land reizen, 't zy te Voet, te Paard, of met Rytuig; zynde deeze Weg wel een half Myl lang. Twee en een half Myl boven deezen eerſten Val heeft men een' tweeden veel moeilyker om over te komen, genaamd *Cachiri*; tuſſchen deeze twee Vallen, aan de linkerzyde, ontmoet men een fraaie Rivier *Curicourt* geheeten, welke omtrent drie en twintig Mylen meeſt Noord en Zuiden loopt. De derde Val van de Oyapoko is byna twee Mylen van den tweeden; tuſſchen beide aan de rechterzyde vindt men den Mond van de Rivier *Romontabo*, of *Armon-*

tabo, wier loop van het Weſten naar 't Ooſten ſtrekt, haare oorſprong neemende meer dan vyftien Mylen van daar, in de wyduitgeſtrekte Savaanen en Boſſchen, welke tuſſchen de Rivieren de Camopy en de Aprouak zyn, daar verſcheidene Indiaanen, *Palenques* genoemd, hunne Woonplaatſen hebben.

De Rivier *Comopy* ontlaſt zich in de Oyapoko, byna twee Mylen van de Romontabo, aan dezelfde zyde. Zy komt uit het Weſten, en neemt haaren oorſpronk in dichte en uitgeſtrekte Boſſchen, welke men nog niet bezocht heeft; nogthans heeft men dezelve redelyk ver opgevaaren, en men verzekerd dat zy niet verre ſtroomt van de Rivier Couyari, waar van zy ſlechts twee en een half Myl afligt en welke eenige Reizigers verhaalen dat zich met de groote Rivier der Amazoonen vereenigd; zo dat men, door middel van deeze Rivieren, gemakkelyk van de Franſche bewooningen in de Amazoone zoude kunnen komen.

Tuſſchen Romontabo en Camopy is de Stroom van de Oyapoko vervuld met Vallen, dichte by elkander gelegen; zeker Reiziger heeft 'er tot negen toe geteld. Zy ontvangt ook verſcheidene Kreeken of kleine Riviertjes, onder welke twee ter linkerzyde veel grooter dan de anderen zyn, naamelyk de *Karouy* en de Rivier de *Notayes*: deeze laatſte, welke wel vyftien Mylen op bekend, en wel tien of twaalf Mylen met Cano's bevaaren is, is vol Watervallen van haaren Mond af.

Men heeft de Oyapoko wel vyf en zeventig Mylen opgevaaren boven de Camopy; haare loop is Zuid en Zuid-Zuid-Weſt. In haar ſtorten een menigte Kreeken en Rivieren, en daar zyn veele Tappen boven in. Aan deeze Rivier woonen een groot getal Indiaanen van de Natiën der Pirious en Ouayis.

De Rivier *Couripy* is ten Ooſten van de Oyapoko, en van dezelve, aan den Mond, alleen geſcheiden door een Strook laag en verdronken Land, waar van ten Noorden onder water een Bank van Zand en Slyk ſtrekt van omtrent drie vierde Myls lang, welke by het inkomen van de Oyapoko moet gemyd worden. Als men de Rivier Couripy vier en een half Myl is opgevaaren, verdeeld zy zich in twee Armen, de eene loopt ten Zuiden, en behoudt haaren naam; welke ontſpruit byna

vier

na vier en een half Myl van daar, aan den Voet van een Berg genaamd *Cayari*; de andere Arm, welke Zuid-Oostelyk stroomt, neemt den naam aan van de *Ouaſſa*, welke, drie Mylen verder, zich weder in tweeën verdeeld; die uit het Zuiden komt noemt men *Aroukaoua*, aan welkers oorſprong een Berg is, genoemd de *Berg van Criſtal*, wegens eenige witte en doorſchynende Steenen welke daar gevonden worden; de andere Arm behoud den naam van Ouaſſa. De loop van deeze Rivieren is niet zeer uitgeſtrekt, zy krinkelen zich veel in de Savaanen of Weilanden, wier Gronden zeer goed en vruchtbaar zouden zyn, indien zy bebouwd wierden. Op deeze Kuſten woonen de Indiaanen *Arouas* genaamd.

De Baay, daar de Oyapoko in uitſtroomt, wordt als gezegd is, bepaald door Kaap Oranje; byna vier Mylen ten Zuid-Zuid-Ooſten van deeze Kaap, ligt de Kaap *Caſſipoure*, welke de Ooſtpunt maakt van een Rivier van denzelfden naam, by het inkomen van welke de Landen laag en verdronken zyn; haare Stroom is in twee Armen verdeeld, door een laag Eiland, 't welk ongevaar twee Mylen lang, en een half Myl breed is.

Van de Rivier *Caſſipoure* tot aan die der *Cowanawini* rekent men twaalf Mylen ten Zuid-Zuid-Ooſten: de gantſche Kuſt is laag en Boſchachtig, hebbende niets kennelyks dan een klein alleen liggend Bergje, een weinig afgelegen van de Rivier Cowanawini, het welk men noemt *Mont-Mayé* na de Indiaanſche Natie de *Mayés* die hier omſtreeks woonen,

Van de Rivier de *Cowanawini* ligt de Rivier *Arricary* byna elf Mylen ten Zuid-Zuid-Ooſten. De Kuſt tuſſchen beide is mede laag en Boſchachtig, zonder eenig merkteken; de Boomen ſtaan zo dicht by een, dat men over dezelven loopen kan zonder te vallen tuſſchen de takken, welke door malkander geſtrengeld zyn op zulk eene wyze datze een ſoort van vloer uit maaken, zo dat men het van verre voor land zoude aanzien, ſchoon zy wel ruim twee Mylen in Zee zich uitſtrekken.

Tuſſchen deeze twee Rivieren, vindt men nog drie anderen, als de Rivier *Claquepoure*, de Rivier de *Marie-Banaré* en die der *Carſewini* of *Coroſſune*. Deeze Rivieren zyn van weinig belang, en men kan in Zee een en een half Myl van de Kuſt, haare monden niet ontdekken,

welke geſtopt zyn door Modderbanken, die het inkomen voor groote Vaartuigen onmogelyk maaken, zo dat 'er niet als Chaloupen en Cano's kunnen binnen komen.

De Rivier de *Arricari* is veel grooter, en aan haaren Mond drie vierde van een Myl breed; maar heeft een vry moeilyken Ingang, wegens eenige Droogtes en Banken van Zand en Slyk: drie vierde Myls ingevaaren zynde vindt men een klein Eiland, in het midden van 't Vaarwater gelegen; deeze Rivier komt van het Weſten, en loopt door laag en verdronken Land. Daar zyn eenige Indiaanen die hunne Woningen hebben omſtreeks deeze Rivier, die van de Franſchen niet bezogt wordt, en waar van de loop hen onbekend is.

Eindelyk van de Rivier d'Arricari tot *Cap Nord* rekent men negen of tien Mylen; de Kuſt tuſſchen beide is laag, en maakt een Baay in dewelke zich ontlaſten verſcheidene Rivieren, waar van de voornaamſte is die der *Mayacari*. Deeze Streek is byna niet bekend.

Thans gaa ik over ter beſchouwinge van de tegenwoordige Staat, Eigenſchappen en voortbrengzelen van dit Land, waar van men elders breeder kan onderricht worden. (*a*)

Het voorſchreeven Eiland van Cajenne is dus 't middelpunt van het Franſche Guiana; en de Stad de Hoofdplaats van die gantſche Volkplanting.

De Grond van dit Eiland is goed en vruchtbaar, beſproeid door verſcheidene Kreeken of Beekjes. Het Noorder gedeelte is het beſte en gezondſte, zynde aldaar veele kleine welbebouwde Heuveltjes met Woningen voorzien. Ten opzigte van het Zuidergedeelte, 't zelve is veel laager, en beſtaat meeſt uit groote Weilanden of Savaanen, die in den Regen-tyd onder water ſtaan. Deeze Grond is meeſt een zwart Zand, ligt om te bewerken, liggende twee Voeten diep, daar onder vindt men een roode Aarde bekwaam om Steen, als mede Pannen en ander aardewerk te bakken. Op eenige plaatſen zyn ook Mineraalen, waar van 'er waarſchynelyk meer op 't vaſte Land moeten zyn. Daar de Grond laag, vochtig

(*a*) Pere Labat. Tom. 3. pag. 65. & 201. & ſeqq.

vochtig en vet is, is dezelve zeer dienſtig tot het teelen van Indigo, ſchoon de Franſchen de aankweeking daar van verwaarloozen. Het Land is tot het planten van Suikerriet, dat 'er evenwel geſchied, zo goed niet als in Martenique, dewyl het Riet dik en ſappig valt, en het Land niet langer als vyf Jaaren kan bebouwd worden; dus men geduurig nieuwe Boſſchen moet opruimen, zo dat 'er veele Slaaven toe vereiſcht worden, en de Koſten hoog loopen; ook valt de Suiker zo hard en groot van korrel niet. Daarentegen groeit 'er de Rokou, waar in het grootſte gedeelte van den Handel te Cajenne beſtaat, zeer wel, gelyk ook de Turkſche-Tarwe en andere Graanen, Maniok en verſcheidene Wortelen, tot voedſel der Inwooners en Slaaven. Sedert den Jaare 1722, hebben zy zich ook toe gelegd op het planten van Koffy, hebbende de Boonen door een Franſche Overlooper, genaamd *Mourgues*, van Suriname bekomen, alhoewel het op Lyfſtraffe verboden was groene Boonen van daar te vervoeren. Men vindt 'er ook thans eenige Cacao- en Katoen-Plantagiën, hoewel de laatſtgenoemde niet zeer behartigd worden.

Hoewel 'er veele Boſſchen zyn, heeft men op ſommige plaatſen gebrek aan Hout, en vooral aan den Zeekant; waarom men genoodzaakt is het uitgeperſte Suikerriet dat van den Molen komt te branden.

Indien het Eiland t'eenemaal bebouwd was, en men het Water door Kanaalen en Buizen aftapte, zoude het zeer gezond en nog vruchtbaarder dan tegenwoordig zyn; om welke reden het oudſtyds nog veel ongezonder dan thans was, toen ook de Inwooners aan veele Ziektes onderworpen waren.

De Luchtſtreek van Cajenne is gezond, ſchoon zeer regenachtig; men heeft 'er weinig kwaataartige Koortſen, Kinderpokjes en andere Kwaalen, die, in veele Volkplantingen, in zwang gaan. Geduurende den Zomer zoude de Hitte onverdraaglyk zyn, ten zy een friſſchen Ooſten Wind, die, gewoonlyk, alle dagen van acht Uuren des morgens tot vyf Uuren na den middag duurt, dezelve matigde. De Droogte is geduurende drie of vier Maanden ongemeen, ja ſomtyds zo ſterk dat de Landen verbranden, waar door een groot getal Paarden en Beeſten, zo door ſchaarsheid van Voeder als gebrek aan Water, ſterven; deeze Drooge-tyd begint doorgaands in

 Juny,

Juny, en houdt aan tot in September. Het Regen-Saizoen, 't welk men gemeenlyk den Winter noemt, begint gewoonlyk, in de Maand October met kleine ſtormen, welke daar te Lande de *Acajouſe buyen* genaamd worden, om dat op dien tyd de Vruchten van die Boomen ryp worden: kort hierop volgen zwaare Regens zeven of acht Maanden achter-een; dezelven zyn zo zwaar en geeven zo veel vocht aan het Land, dat men geen Huisraad in de Huizen kan droog houden: hoe onaangenaam deeze Regens zyn, doen zy echter veel goed aan het Vee, het welk dan overvloet van Voeder vind.

De Stad van Cajenne is gebouwd op de Noord-Weſt Punt van het Eiland, hebbende de Zee ten Noorden en de Haven ten Weſten; dezelve is een onregelmatige Zeshoek, omringd met Muuren en vyf Baſtions, met eenige halve Maanen en een wyde Gragt. In deezen omtrek, is aan den Zeekant, op eene hoogte, een Fort, genaamd het *Fort-Louis de Cajenne*, welke de Stad zo wel als de Haven dekt; in 't zelve is een Kruid Magazyn en een Regenbak. De meeſte Huizen zyn van Hout, en de overigen van Horden met Kley en Koeyenhair dicht beſtreeken en dan overgewit; dezelven zyn van boven gedekt met Houten Schaalen; hoewel voorheen zulks met Palmitebladeren plagt gedaan te worden, maar om het gevaar van brand is dat afgeſchaft.

Men telt 'er weinig meer dan twee honderd Huizen, waar van eenigen twee Verdiepingen hoog zyn; het Huis van den Gouverneur, dat van Steen is, is wel het voornaamſte Gebouw; de Parochie-Kerk van St. Sauveur, en het Huis der Jeſuiten, welke die Kerk bedienen, zyn goede Gebouwen voor dat Land, en ſtaan rondom de Wapenplaats; de Barakken voor de Soldaaten, het Magazyn des Konings, en het Gaſthuis zyn aan het andere gedeelte van de Stad, aan den Zeekant.

Om voordeelen van de Landeryen te trekken zyn de Eigenaars genoodzaakt op hunne Plantagiën te woonen, waar door de Stad zo bevolkt niet is als anders wel zoude kunnen zyn; doch op de Feeſt- en Marktdagen, en ten tyden der Monſtering des Krygsvolks, is het 'er zeer levendig; als dan komen alle de Burgers van buiten met hunne Cano's, en de Kreoolen of Inboorlingen des Lands in hunne Hangmatten, met een gevolg van Neger-

Slaa-

Slaaven en Slaavinnen, die allerhande Wild en Pluimgedierte, Caſſave, Taffia (Kilthum zo wy het noemen), Wortelen, en andere noodige Levensmiddelen, voor den tyd dien zy in de Stad denken te blyven, mede brengen.

De Inwooners van Cajenne zyn zeer beleefd, inneemende en gulhartig, en ontvangen de Vreemdelingen met alle vriendelykheid. Schoon de Franſche Taal als de Moedertaal daar in gebruik is, kennen de Kinderen daar gebooren naaulyks eenige woorden van dezelve; haar gebrabbel is vermengd met veel Kreoolſche of Negertaal, waar van zy ook de uitſpraak hebben; het welk veroorzaakt wordt, door dat men hen en hunne opvoeding in de Jeugt aan de Negerinnen moet toevertrouwen.

De Slaaven beſtaan daar als in onze Volkplantingen, uit Negers en Indiaanen; ieder Slaaf onder de zeſtig en boven de veertien Jaaren betaald zeven Livres tien Sols 's Jaarlyks voor Hoofdgeld, 't welke met voortbrengſelen van het Land voldaan wordt.

Men heeft 'er overvloed aan Wildtbraad, als Harten, Armadillen of Schildvarkens en verſcheidene ſoorten van Haazen en Konynen; ook is 'er aan Pluimgedierte geen gebrek, daar vallen Faiſanten, Patryſen, Ortolans, Hoenders, Kalkoenen, Eenden en veelerlei ſoort van Papegaaijen, die altemaal eetbaar zyn doch veelal den ſmaak hebben van de Vruchten of Zaaden, waar op zy aazen, maar de Patryſen en Faiſanten zyn droog en laf. Aan Zee- en Rivier Viſſchen ontbreekt het hier niet. En ſchoon het Europeeſche Ooft 'er niet wil opneemen, heeft men een rykelyken Voorraad van Vruchten en alle ſoorten van Groentes.

Buiten de boomen, vruchten en planten die aan het Franſch Guiana eigen zyn, vindt men op Cajenne, Wyngaarden welke zeer goeden Wyn uitleveren. Dezelve is zwaar gedekt ſterk en lyvig, zonder ſtroef te zyn, maar in tegendeel is ze wat heel zoet. Hy valt 'er in geen groote menigte, vermids de Druiven niet te gelyk ryp worden; behalve dat de Inwooners zich meerder op het kooken van Suiker, als voordeeliger voor hen zynde, toeleggen. Deeze Wyn kan wel afgetapt en bewaard worden, mids dat men dezelve zeven of acht Dagen laat uitgiſten, eer dat in Bottels gedaan wordt.

Tot onderhoud van het tamme Vee als Schapen, Bokken en Hoorn-vee, dat 'er in menigte is, is men genoodzaakt, in de Maanden van Augustus en September, de Savaanen, wanneer het Gras, dat op dezelve groeit, verdroogd is, af te branden; om met den Regen-tyd vars Voeder voor de Beesten te doen uitspruiten, waar door de Weilanden veel verbeterd worden en zeer goed Gras voortbrengen. Ook zaaijen zy, dewyl het gras wel schielyk opkomt, maar door een dag of drie droogte weder verbrandt, om de veertien dagen Turkse-Tarwe, waar door het Vee, benevens door de bladeren der Boomen en Wyngaarden, wel gevoed wordt; doch, om de vermenigvuldiging te bevorderen, mag men 'er niet van slagten, zonder verlof van den Gouverneur.

De Gouverneur van Cajenne (die van den Koning werdt aangesteld, en afhangkelyk is van den Gouverneur Generaal der Fransche Westindiën, welke zynen Wooning te Martinique heeft) benevens een Staf Major houdt in de Stad zyn verblyf. De Bezetting bestaat uit twee honderd Man reguliere Troepen, zynde Mariniers, verdeeld in vier Compagniën; dezelve is, in den Jaare 1724, nog met twee Compagniën vermeerderd. Op den minsten Onraad moeten de Inwooners, zo wel van de Stad als van het Land, in de Wapenen komen, en zich in de Stad laaten vinden.

Hier is een Souveraine Raad opgerecht, daar de eerste Commissaris, *le Commissaire Ordonateur* genaamd, by afwezigheid van den Gouverneur voorzit. Dit Hof oordeelt in het hoogste Ressort, en neemt kennis van alle zaaken die de Inwooners aangaan.

Eer dat wy nu overgaan tot de beschryving van het gedeelte van Guiana, behoorende aan de Portugeezen, is ons voorneemen vooraf een omstandig bericht te geeven van den oorsprong van de Rivier der Amazoonen of Marannon, en der verscheidene Rivieren welke dezelve vergrooten, als mede derzelver loop, en de verschillende benaamingen daar deeze voornaame Rivier onder bekend is.

NEGEN-

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Beschryving van de Rivier de Amazoone of Marannon.

Het is zeer moeilyk te besliſſen waar deeze groote Rivier, welke het geheele Vaſte Land van Zuid-America doorloopt van het Weſten naar het Ooſten, haar eerſten en voornaamſten oorſprong neemt; veelen zyn van gedachten dat het eigenlyk een vergaêring is van al het Water dat van de *Andes* of hooge Gebergtes van Peru afſtroomt, en verſcheidene groote Stroomen maakt, welke van hun begin af gerekend naaulyks den naam van een Rivier kunnen draagen; doch vervolgens in weinig tyd zich zeer verbreiden, en met een onbegrypelyke ſnelheid en kracht voortloopende, voorts, in de Portugeeſche Landen, den naam krygt van Rivier der Amazoonen. (*a*)

Men ſtelt in 't algemeen, dat zy ontſtaat in het Spaanſch Oppergebied van *Tarma*, en haaren loop begint van *Lagune* of het groote Meir van *Lauricocha*, dichte by de Stad *Guänuco*, op omtrent elf Graaden Zuiderbreedte. Dit Lagune is een groot Dorp, op een droogen en verheeven Grond gebouwd, het welk men zeer zeldzaam in deeze Landſtreeken vindt, aan de Oevers van het voornoemde Meir; en wordt van meer dan duizend gewapende Indiaanen bewoond, welke uit verſcheidene Natiën byeen gekomen zyn. Van Lagune ſtroomt zy ten Zuiden, op de hoogte van twaalf Graaden, door het Land van Tarma, en zich ongevoelig naar 't Ooſten keerende, door dat van Jauxa. Vervolgens wendt zy zich Noordwaards, na alvoorens het gebergte van Andes, ten Ooſten, te hebben voorby geloopen, en, ten Weſten, de Provincie van *Moyo-Bamba* en de *Chacha-Poyas* laatende liggen, tot by de Stad *Jaen*, gelegen op vyf Graaden een en twintig Minuuten, daar zy een Elleboog maakt, en haare

(*a*) Ulloa Tom. I. Lib. 6. Cap. 5.

haare koers vervolgt ten Oosten, tot dat zy zich in de Oceaan stort, door een Mond welkers breedte zich uitstrekt van de Middellyn tot op twee Graaden Noorderbreedte. De langte van Lagune tot Jaen wordt gerekent op meer dan honderd en vyftig Mylen, de omwegen in aanmerking neemende. Van daar tot aan de Zee maakt die ten Oosten dertig Graaden verschil met de breedte, het geen vier honderd en vyftig Mylen bedraagt, en wel zes honderd en vyf en twintig Mylen als men rekent de bogten en draaijingen die zy in die tusschenwydte maakt; Ja zelf wel agt honderd en vyf en twintig Mylen van de Lagune tot aan den Oceaan genoomen.

De Arm die uit Lauricocha spruit is de eenigste niet die zich van daar in de Marannon werpt, noch de Zuidelykste der geenen die deeze Rivier vergrooten; want ten Zuiden Lagune, niet ver van de *Asungaro*, is derzelver oorsprong, loopende door *Guamanga*. Wat verder op in de Provincien de *Vilcas* en *Andaguaylas* heeft men twee andere Rivieren, welke, na eenigen tyd afzonderlyk geloopen te hebben, haare wateren vereenigen en zich ontlasten in de Rivier die uit Lagune de Lauricocha ontstaat. Nog een andere ontspringt uit de Provincie de *Chumbi-Vilcas.* Eindelyk deeze welke haaren oorsprong het Zuidelykste neemt, is de *Apurimac* genaamd, neemende haaren loop naar 't Noorden, gaande door *Cuszo* niet ver van *Lima-Tambo*, en ontvangende verscheidene andere Rivieren, waarna zy zich vereenigd met de Marannon omtrent ten Oosten ter plaatse daar zich de Rivier *Santiago* in haar werpt. Deeze is zo wyd en diep, dat men niet recht weet of zy in de Marannon loopt dan of de laastgenoemde zich uitstort in de *Ucayale* (zynde de naam welke aan de Rivier de Apurimac gegeeven wordt, naar maate dat zy de Marannon nader by komt). De wateren deezer twee Rivieren zich vereenigende loopen met zo veel geweld tegens elkander aan, dat die van de Apurimac of Ucayale de Marannon noodzaaken van koers te veranderen, zodaanig dat zy inplaats van recht uit te gaan flangswyze loopt.

In haaren onderlingen samenloop is de Ucayale veel wyder en dieper dan de Rivier, in welke zy haaren naam verlieft. De Springaders van de Ucayale zyn mede de verste afgelegen, en wel de overvloedigste; zy verzamelt al het water van verscheidene Provincien in Opper Peru, en heeft

reeds

reeds de Apurimac, die haar tot een voornaame Rivier maakt, in haaren loop ontvangen, op dezelfde breedte, alwaar de Marannon nog niet meer dan een Stroom is. Waarom veelen gelooven dat de Ucayale weezenlyk de Marannon zou zyn. Aan den anderen kant heeft de Marannon een' langer' omtrek gemaakt, en is reeds door een menigte Rivieren opgezet, als door de *Santiago*, de *Paſtaza*, de *Guallaga* enz: wanneer zy haar met de Ucayale te ſamen voegt. Daarenboven is het zeker dat de Marannon alom zeer ongemeen diep is. Het is waar dat de Ucayale nooit is gepeild geworden, en dat men onkundig is van het getal en de grootheid der Rivieren die 'er in uitloopen. Dit alles doet zien dat het geſchil niet zonder appél zoude te beſlechten zyn, zo lang men de Ucayale niet beter kent. Zy wierd eerſt bekend wanneer de Zendingen langs derzelver Boorden onlangs verlaaten wierden, na den Opſtand der Cunivos en der Piros, die hunne Zendelingen om hals bragten in 1695.

Beneden de Ucayale neemt de wydte van de Marannon zigtbaarlyk toe, en het getal van derzelver Eilanden vermenigvuldigt.

In de tuſſchenruimte van den ſamenloop der Marannon en der Rivier Santiago, alwaar men de *Pongo* of Engte van *Manzeriche* vindt, tot aan den Mond van de Rivier de Ucayale, omtrent in 't midden van dien afſtand, werpt zich de Rivier de Guallaga, die mede haar' oorſprong uit de Gebergtes ten Ooſten Guamanga neemt, in de Marannon. Een andere Rivier, welke ontſtaat uit het Gebergte van Moyo-Bamba, maakt mede een gedeelte uit van de Marannon, na zich met de Guallaga vereenigd te hebben. Aan de Oevers derzelve is een Dorp, genaamd *Llamas*: men gelooft dat aldaar Pedro de Orſua met zyne Troepen landde, ter ontdekking van de Marannon, om de Landen, die door deeze Rivier beſproeid wierden, in bezit te neemen.

Ten Ooſten van Ucayale, ontvangt de Marannon de Rivier *Yabari* of *Jubuari*, en vervolgens vier andere naamelyk de *Yutay* of *Juate*, de *Jura* of *Owara*, de *Tefé* en de *Coari*, welke allen uit het Zuiden komen, ontſpruitende byna uit het zelfde Gebergte daar te Ucayale haaren oorſprong neemt; maar vermids de Landen daar zy doorloopen, bewoond worden door Indiaanen die by de Spanjaarden weinig bekend zyn, kan men niet

recht zeggen welke koers zy houden eer dat zy zich in de Marannon werpen. Men weet alleen van eenige Indiaanen, dat dezelven in zekere Maanden van het Jaar bevaarbaar zyn.

Boven de Rivier Coari, ten Ooſten, ſtort zich de *Chuchibara* anders *Purus* genaamd, in de Marannon; en vervolgens de Rivier de *Madere* of *Hout* Rivier, mogelyk om de menigte Boomen, welke zy in den tyd van haare overſtrooming mede afſleept; zynde een der voornaamſten van allen die in dezelve vloeien. Het zal genoeg zyn, om een denkbeeld der uitgeſtrektheid van derzelver loop te geeven, te zeggen, dat de Portugeezen haar, in den Jaare 1741, opgevaaren hebben tot omtrent *Santa Cruz de la Sierra*, Biſſchoppelyke Stad van Opper Peru, gelegen op zeventien en een halve Graad Zuider breedte. Die Rivier draagt in haar opper gedeelte den naam van *Marmore*, alwaar de Zendingen zyn der Moxes: maar de allerverſten oorſprong van de Madere is naby de Mynen van *Potoſi*, en niet verre van den oorſprong der *Pilcomays*, die in de groote Rivier *de la Plata* vald. Van den Mond der Rivier Madere tot aan Zee, geeven de Portugeezen aan de Marannon den naam van de Rivier der Amazoonen, noemende het hooger gedeelte *Rio de Solimoens.*

De Amazoone is beneeden de Rio Negro en de Madere gemeenlyk omtrent een Myl wyd; als zy Eilanden formeert, heeft zy 'er ſomtyds twee of drie, en in den tyd der overſtroomingen heeft zy geene bepaaling. Niet ver van de Madere is de Rivier de *Topayos*, wier Stroom een der aanzienlykſte is, welke de Marannon ontvangt. Zy neemt haaren oorſprong uit de Mynen van Brazil. Eindelyk heeft men de Rivieren *Dos Bocas*, de *Xingu*, de *Tocantines* en de *Muju*, op de Boorden van welke laaſtgenoemde de Stad van Gran-Para geſticht is. Voor het overige ontſpringen deeze vier Rivieren uit her Gebergte van Brazil.

Na dat wy de verſt afgelegene oorſprongen van de Rivier der Amazoonen, en de voornaamſte Rivieren die zy ten Zuiden ontvangt beſchouwd hebben, moeten wy ſpreeken van de geenen die minder afgelegen in het Gebergte van Andes ontſtaan, en welke haaren loop ten Ooſten neemende, vervolgens door het Vaſte Land van dat gedeelte van America ſtroomen, en eindelyk van die welke uit het Noorden komen.

Wy

Wy zullen dezelven in haar behoorlyke order opnoemen, gaande van het Zuiden tot het Noorden.

In de Gebergtes van *Loja* en *Zomora* ontſpringen verſcheidene kleine Rivieren, welke zich vereenigd hebbende de Rivier Santiago maaken, aan wier Mond een Gehucht ligt, genaamd *St. Jago de las Montanas*, en ſamengeſteld uit de Ruinen van een Stad die de Rivier haaren naam had medegedeeld. Derzelver Boorden zyn bewoond door een Indiſch Volk, genaamd *Xibaros*, zy waren eertyds Chriſtenen, maar zyn ſederd een groote Eeuw tegens de Spanjaarden opgeſtaan, om den arbeid in de Goudmynen van hun Land te ontgaan: na dien tyd onthouden zy zich in ontoegangkelyke Boſſchen, en blyven in hunne onafhangkelykheid, belettende de Vaart op deeze Rivier welke men gemakkelyk zoude kunnen afkomen, in min dan acht Dagen van *Loxo* en *Cuenca*, van waar men nu twee Maanden te land moet reizen. De vrees die men voor die Indiaanen heeft, is oorzaak dat de Inwooneners van St. Jago tweemaal van wooning hebben moeten veranderen, en dat zy ſederd zeſtig Jaaren hebben moeten afzakken tot aan den Mond van de Marannon. Andere kleine Rivieren die uit het Gebergte van *Cuenca* komen, formeeren de Rivier de *Paute*. Deeze laatſte verlieſt haaren naam ter plaatſe daar zy zich met de Santiago ſamenvoegt, zynde aldus genoemd naar een Stad van dien naam, dicht by welke zy zich vermengt met twee Rivieren die uit Lauricocha en de Apurimac ontſtaan.

De Rivier de *Marona* ſpringt uit Gebergte van *Sangay*, en loopende voorby de Stad van *Macas*, ſtroomt zy Zuid-Ooſtelyk, tot daar zy de Marannon ontmoet, waar mede zy zich vereenigd omtrent vyftien Mylen beooſten *Borja*, de Hoofdplaats van het Gouvernement van *Maynas*, in 't welke al de Spaanſche Zendelingen langs de Rivier de Marannon begreepen zyn.

De *Paſtaza* en de *Tigre* ontſtaan uit het Gebergte gelegen by het Gebied van *Riobamba*, van *Lacatunga*, en van *St. Michel de Jbarra*. De Rivieren de *Coca* en de *Napo* komen van de Gebergtes van *Cotopacci*. Deeze twee Rivieren, na op eenigen afſtand van elkander een groote tusſchenruimte geloopen te hebben, en de Napo haaren naam behoudende

werpen zich in de Marannon, na meer dan honderd en vyftig Mylen de Landen in een rechte lyn van het Westen tot het Oosten eenigszins ten Zuiden, doorloopen te hebben. Pater Christoval de Acunna is van gevoelen dat de Napo weezenlyk voor de Rivier de Marannon te houden is; vermids zy de voornaamste en grootste van al de Rivieren is, en men dus zeggen kan dat zy alle de anderen in zich ontvangt. Zeven of negen Mylen beneden de uitwatering van de Napo, vindt men het Vlek **Pevas** genaamd; thans de laatste der Spaansche Zendingen op de Oevers van de Marannon. De Wilde Natiën langs de Oevers van de Napo zyn nooit door de Spanjaards volkomen t'onder gebragt geworden. Eenigen van dezelven hebben op verscheidene tyden hunne Gouverneurs en Zendelingen, die hen t'onder trachten te brengen, vermoord. Het is vyf en dertig of veertig Jaaren geleden, dat de P. Jesuiten van Quito de oude Stichtingen weder hebben gaan herstellen, en langs de Oevers van deeze Rivier nieuwe Zendingen hebben opgericht, die thans zeer bloeiende zyn. (*a*).

De Naam Pevas, die aan het gezegde Vlek gegeeven wordt, is teffens die van een Indische Natie, welke een gedeelte van derzelver Bewooners uitmaakt; maar men heeft aldaar Indiaanen uit verscheidene Natien by een gebragt, welke ieder een byzondere Taal spreeken, 't geen in geheel America gemeen is. Het gebeurt somtyds dat een Taal niet meer dan van twee of drie Familien, het droevig overschot van vernielde en verslonde Natiën, gesprooken wordt: want hoewel 'er thans geen eigenlyk gezegde Menschen-Eeters langs de Oevers van de Marannon woonen, echter Landwaards in, en byzonderlyk Noordwaards, en als men de Yapura opvaart, vindt men nog Indiaanen die hunne Gevangenen opeeten. (*b*).

De *Puto-Mayo* of *Jca*, komt uit de Gebergtes van *St. Michel de Ybarra* en van de *Pasto*. Deeze Rivier na meer dan twee honderd vyf en twintig Mylen Land, tusschen het Oost en Zuid-Oost doorloopen te hebben, stort zich in Marannon, veel Oostelyker dan de Napo. Eindelyk de Rivier ***Caquéte***, die uit de Landen van ***Popayan***, komt afvloeien, en zich

(*a*) Condamine, pag. 53.
(*b*) Idem pag. 54.

zich verdeeld in twee Armen, waar van de Weftelykfte zich werpt, onder den naam van *Yupura*, in de Marannon, door zeven of acht Monden zo verftrooid van elkander, dat men tusfchen de eerfte en de laatfte meer dan vyf en zeventig Mylen rekent: de Oevers van de Yupura worden op eenige plaatfen bewoond door de Wilden, daar ik van gezegd heb, dat zy elkander t'onder brengen, en fommige hunne Gevangenen eeten: de andere arm welke Ooftelyker loopt, is niet minder vermaard onder den naam van *Rio Negro*, door welke de Oronoque en de Marannon zich vereenigen, van dezelfde gedachten is ook de Heer de la Condamine, (*a*) die daaromtrent bybrengt een' Brief van Pater Jean Ferreira, Regent van 't Collegie der Jefuiten te Para, in welken deeze Geeftelyke uitdrukkelyk aanhaalt, hoe dat, in 1744, eenige Portugeezen van het Vliegend Legertje, het welk op Rio Negro had poft gevat, in het opvaaren van Rio Negro eindelyk kwamen by de Spaanfche Zending aan de Oronoque, daar zy den Superieur ontmoetende met denzelven weder tot aan hun Camp terug keerden, zonder een voet op 't Land te zetten. Waar by dezelfde Autheur onder andere aanmerkingen deeze byvoegt. „ De Rivier de Caquete komt van Mocoa welk Land grenzende is aan het Gebied van „ Popayan, dat ten Weften ligt. Deeze Rivier (waar van wy gewag gemaakt hebben, en die haaren naam ontleent van een kleine plaats, dicht by welke zy pasfeert naby haaren oorfprong) „ neemt haare loop Ooftelyk eenigszins ten Zuiden, en verdeelt zich in twee Armen, de eene „ loopende ten Zuiden, onder den naam van Yupura, welke vervolgens „ onderdeeld in verfcheide andere Armen zich werpt, door zeven of agt „ Monden in de Marannon; de andere haare koers ten Ooften vervolgende onderdeeld zich nog in twee Armen, één van welken ftroomt ten „ Noord-Ooften en valt in de Oronoque, en de andere die ten Zuid- „ Ooften loopt is de Rio Negro." Wy zullen van deeze Rivier beneeden nog nader fpreeken.

Men komt in de Marannon langs drie verfcheidene Wegen als men van *Quito* gaat. Deeze drie Wegen zyn zeer moeilyk door de menigte van Rotfen

(*a*) Condamini pag. 76.

Rotſen en Steenen waar mede dezelven bezaaid zyn, dus men genoodzaakt is drie vierde van den tyd te voet te gaan. De eerſte van deeze Wegen die het dichtſte by Quito ligt, loopt door *Baeza* en *Archidona*, van waar men zich te Scheep begeeft op Napo. De tweede is by *Hambato* en loopt door *Patate* en by den voet van den brandenden Berg van *Tunguragua*, op een en een halve Graad Zuider-breedte, langs deezen weg komt men in de Provincie van *Canelos*, paſſeerende over eenige ſnelle ſtroomen, uit welker ſamenkomſt de Rivier *Poſtaza* geformeerd wordt, welke in de Marannon valt, ruim honderd en twaalf Mylen boven de Napo. De Zendelingen van Quito gebruiken gemeenlyk die twee wegen, en zyn genoegſaam de eenige Europeaanen die omgang hebben in dat landſchap, welkers gemeenſchap met het nabuurige van Quito byna geheel afgebrooken is, door de beruchte keten Bergen, die met Sneeuw bedekt, en bekend zyn onder den naam van de *Cordelieres des Andes*, die maar eenige Maanden in 't Jaar bereisd kunnen worden. De derde Weg loopt door *Cuenca*, *Loja*, *Valladolid* en *Jaen*. Van deeze Stad, of van het Dorp de *Chuchunga*, dat de gewoone plaats van inſcheeping is, is de Rivier de Marannon bevaarbaar, ontvangende van Jaen tot de Haven aan de Noordzyde verſcheidene ſnelle Stroomen, welke in de groote Regen-tyden een Zand mede ſleepen daar ſchelfers en greinties Goud onder vermengd zyn. Te Chuchunga gaat men te Scheep op Maynas, of om de Rivier verder op te vaaren.

In den uitgeſtrekten loop van deeze Rivier, heeft men van Chuchunga tot aan de Zee verſcheidene plaatſen, alwaar derzelver Boorden zich inkrimpen, het welke etlyke kromtes maakt, en wegens den ſnelloopende Stroom niet zonder gevaar zyn over te komen. Op eenige andere plaatſen verandert zy haaren loop in een ogenblik, en zich meer omkrommende, ſtuit de Rivier met veel geweld tegens de bygelegene ongenaakbaare Rotſen; waar door Draaikolken gemaakt worden, welke in den ſchynbaaren ſtilſtand van het water niet minder gevaarlyk zyn voor de Vaartuigen dan die driftige beweeging door de bogten veroorſaakt. Onder deeze engtes, is die, welke tuſſchen Santiago de las Montagnas en Borja is, de voornaamſte, aan welke men den naam geeft van *Pongo* de *Man-*

Manzerichi. Deeze Pongos of Engtens, zou men Sluizen of Deuren kunnen noemen, dewyl het woord Pongo, in de Indiaansche Taal, een Poort of Deur betekent.

Het is een weg die de Marannon zich zelve door het midden van 't gebergte Cordeliere maakt, als zy zich Oostwaards wendt, na meer dan honderd en vyftig Mylen Noordwaards geloopen te hebben, met zich zelve een passagie te baanen tusschen twee muuren van steile Rotssteen, die evenwydig en byna lootrecht nedergaan. Het is wat meer dan een Eeuw geleden dat eenige Spaansche Soldaaten van St. Jago deezen Doortogt ontdekten, en het waagden om langs den zelven af te komen. Zy wierden kort daar na gevolgd van twee Jesuitsche Zendelingen uit de Provincie van Quito, welke, in 1639, de Zending van Maynas stichten die zich zeer ver langs de afloopende Rivier uit strekt (*a*) De Rivier loopt hier omtrent vyf en twintig Voeten af in zes en dertig Uuren, met een snelheid dat men het oogschynelyk zien kan.

Omtrent de Breedte van de Marannon deed de Heer de la Condamine verscheide waarneemingen. Hy vondt dezelve te Chuchunga, alwaar de Marannon bevaarbaar wordt, en daar hy zich te Scheep begaf; aan 't begin, honderd vyf en dertig Toises, of tusschen de zestig en zeventig Roeden, en hoewel maar op een derde der breedte zynde, agt en twintig Vademen diep. (*b*)

De Eilanden welke de Rivier formeert ten Oosten van Napo, eindigen aan de Rivier de Coari, en de Marannon vereenigd dan op nieuw haare Wateren in een enkele Arm; aldaar wordt de breedte bevonden te zyn vyf of zes honderd Roeden, en de diepte honderd en drie Vademen; de Rio Negro was, een en een halve Myl boven haaren mond daar zy in de Amazoone valt, byna even zo breed, en dit wordt aangaande verscheidene Rivieren, zo als de Ucayale, de Madera en anderen opgemerkt

Tachtig Mylen beneden den Mond van Rio Negro, vernaauwt zich de Amazoone dicht by de Rivier de *Trumbitas*, welke Engte *Pongo de Pauxis*

(*a*) Condamine pag. 26.
(*b*) Condamine pag. 23.

Pauxis genaamd wordt, alwaar de Portugeezen op de Noord Oever van de Rivier, gelyk ook te Para, Carupa, Macapa en zelfs aan de Noordelyke Oever van Negro, een Fort hebben. By Pauxis is de Rivier nog vier honderd vyftig Roeden breed, en men wordt 'er, schoon wel honderd en vyftig Mylen van Zee zynde, of, volgens Pater Dacunna, wel twee honderd en zeventig Mylen: de uitwerking van Eb en Vloed gewaar. Dit bestaat zonder dat het Water van koers verandert, in een vermindering van Snelheid in het afloopen, en eene Overstrooming van den Oever, welke regelmaatig om de twaalf Uuren plaats heeft. De Heer de la Condamine merkt met veel reden aan, dat deeze Eb en Vloed, die men verneemt op het zelfde Uur en denzelfde Dag: in verscheidene andere bygelegene Zeestreeken van den Mond der Rivier tot aan Pauxis, niet dezelfde is als in Zee, maar veel eer de uitwerking van de Tyën der voorgaande Dagen, in zo veel grooter getal, als de plaats, daar men het waarneemt, verder af is van den Mond der Rivier; want die langte van honderd vyftig Mylen kan het Water niet oploopen dan in verscheidene Dagen, met behulp der achtervolgende Tyën in diervoegen dat het hooge en laagewater in tyd elkander opvolgen en dat op zekere plaatsen die tyd beantwoort aan de Eb en Vloed der Zee. (*a*)

Na het doorloopen van zulk een uitgestrektheid Lands, en het ontvangen van zo veel Wateren in haaren Boesem, begind de Marannon van den Mond der Riviere Xingu zich Noord-Oostwaards te wenden, en maakt, zich verbreedende, eenige groote Eilanden, waar van sommigen zeer vruchtbaar zyn. De voornaamste van dezelven is die van *Los Joannes* of *Marayo* wel twintig Mylen lang, en, aan haar begin, ruim een en een half Myl breed, zich vereenigende met de Rivier de *Dos Bocas* of de Rivier van *Twee Monden*, als door den Uitloop van twee Rivieren, *Guanupu* en *Pacayas* genaamd, geformeerd zynde, welke vervolgens samenloopt met de Rivier de *Tocantines*, die aan haaren Mond nog breeder is dan de voorgaande, en die men geduurende eenige Maanden opvaaren kan, afvallende even gelyk de Topayos en de Xingu, uit de Mynen.

(*a*) Condamine pag. 85.

nen van Brazil, uit welke zy eenige brokjes Goud onder haar Zand mede voeren; en eindelyk de Rivier *Muju*, die men twee Mylen landwaards in vindt, en ruim drie honderd en vier en zeventig Roeden wyd is. Het is op de Ooſter Oever dat de Stad Gran-Para geſticht is, onmiddelyk na de uitwatering van de Rivier *Capini*, die een anderen in zich ontvangt genaamd *Guama*: een weinig daar boven, de *Capi*, welke langs de Muuren der gezegde Stad ſtroomende zich in de Muju werpt.

Na dat de Rivier de Dos Bocas zich met een Arm of Kanaal, de *Tapipuru* genaamd, vereenigd heeft, neemt zy haaren loop boogwyze ten Ooſten, tot aan de Rivier de Tocantines, en van daar Noordooſtelyk, gelyk de Marannon, laatende tuſſchen beide het voornoemde Eiland los Joannes, waar van de gedaante byna driehoekig is, alhoewel eenigermaate onregelmaatig ten Zuiden: dit Eiland heeft ruim honderd en twaalf Mylen in den Omtrek, en ſcheidt de twee Monden door welke de Rivier in Zee vloeit. De voornaamſte van deeze Monden is tuſſchen de *Kaap Muguari*, welke de uiterſte hoek van het Eiland is, en de *Kaap Noord*, zynde dertig Mylen breed; de andere, die eigenlyk de Arm de Tagipuru is, is negen Mylen breed van de gemelde Kaap Muguari tot aan de punt van *Tigioca* gereekend. Als men de Kuſt van het Eiland, welke meer dan dertig Mylen voortloopt zonder eenige merkelyke afwyking van de Evennachtſlyn, overſteekt, vindt men, aan de Noordzyde, twee groote Eilanden, het eene genaamd *Machiana* en het andere *Caviana*, thans onbewoond, en eertyds bevolkt door de Natie der *Arouas*, die, hoewel zy verſtrooid is geworden, echter haare byzondere Taal behouden heeft. Het Land van deeze Eilanden, gelyk ook van een groot gedeelte van dat van Los Joannes, is geheel ondergeloopen en byna onbewoonbaar.

Tuſſchen Kaap Noord en het Vaſte Land, is een afſtand van zeven of acht Mylen, vervuld met Eilanden van verſchillende grootte, allen naby elkanderen gelegen, meeſt laag en verdronken, weinig bekend en onbewoond, moetende de Schepen dezelve op geen drie Mylen naderen, vooral ten tyde der Spingvloeden, dewyl 'er dan Baaren gaan van twintig Voeten hoog en wel drie achter malkanderen, tegens welke kracht de Schepen niet kunnen beſtaan, en waar door zy op de Banken, welke zeer ver in Zee uitſteeken;

ſteeken; zouden geworpen worden; doch de Barken en Cano's die van de Amazoone na Cajenne vaaren, loopen dat gevaar niet, vermids deeze niet diep gaande 't Land kunnen genaaken, en zich in de Inhammen bergen, daarze voor die zwaare Zeën beſchut zyn. De Portugeezen van Macapa en de Indiaanen noemen deeze Vloeden of Baaren *la Pororoca*.

De Heer de Condamine ondervond in den Jaare 1744, daar van het geweld; zynde in een Cano, en blyvende zeven Dagen op de droogte, daar hy op geworpen was, niet zonder gevaar zitten: ziet hier wat deeze geleerde Natuurkundige 'er van ſchryft: (*a*) „ de Sleuf of het groot Kanaal van de Rivier der Amazoonen, tuſſchen Macapa en Kaap Noord, „ zich vernaauwd vindende door de Eilanden, voornaamelyk vlak tegen „ over den grooten Mond van de Rivier Arawary, welke, ten Noorden, „ in de Amazoone valt, doet de Vloed der Zee een wonderlyke uitwerking, geduurende de drie dagen voor en na de Nieuwe en Volle Maan, „ ten tyde der Springvloeden, komende de Zee, in plaatſe van byna zes „ Uuren te vloeijen, in een of twee Minuuten tot zyne grootſte hoogte. „ Men kan begrypen, dat zulks niet zonder groote beweeging geſchiedt. „ Men hoort, een of twee Mylen ver, een eiſlyk Gedruiſch, het welk „ een voorteken van de Pororoca of hooge Baar is. Naar maate dat zy „ nadert, vermeerdert het Gedruiſch, en men ziet wel haaſt een Waterberg van twaalf of vyftien Voeten hoog; gevolgd van een tweede, een „ derde, en ſomtyds een vierde, kort op elkanderen, die de gantſche „ breedte van het Kanaal beſlaan. Deeze Baar loopt, met een ongemeene „ ſnelheid, voort, breekende en wegſpoelende al wat haar tegenſtand biedt. „ Op ſommige plaatſen, ziet men heele brokken Aarde weggeſpoeld, en „ zwaare Boomen met hunne Wortelen uit den Grond gerukt. Overal, „ daar zy overſtroomt, is de Oever als ſchoon geveegd. De Barken, „ Cano's en andere ligte Vaartuigen kunnen zich niet beter bergen, dan „ op de diepſte Ankerplaats.

Hy voegt daar by, zonder te komen in een wydluſte beſchryving der Zaak, dat hy alleen de oorzaaken zal aanwyzen, zeggende: „ dat hy, na „ dezelve

(*a*) Condamine pag. 121. & ſeqq.

„ dezelve op verscheidene plaatsen naaukeurig te hebben nagegaan, altoos „ heeft bevonden, dat zulks niet voorviel dan by wassend water, geprangt „ in een naauw Kanaal, en dat de Vloed in zynen loop gestuit wierd, door „ een Ondiepte of Zandbank; wanneer aldaar en nergens anders die „ geweldige en onregelmaatige beweeging der Wateren oorsprong nam, en „ dat dezelve een weinig over den Bank ophield, als de doorgang dieper „ of merkelyk wyder wierd. Diergelyk geval gebeurt aan de Orcadische „ Eilanden, ten Noorden van Schotland, en op de Garonne by Bourde- „ aux daar men deeze uitwerking van den Vloed de *Mascaret* noemt. "

Deeze vermaarde Rivier der Amazoonen is dus bekend onder drie verscheidene naamen, door welke, niet dan een zelfde Rivier bedoeld wordt. Deeze drie naamen die de grootheid van die Rivier uitdrukken, zyn die van de *Marannon*, der *Amazoonen* en de *Orellana*. Men weet niet zeker welke naam zy droeg voor dat de Spanjaarden haar ontdekten, noch welken naam de Indiaanen daar aan gaven: sommige zyn daar omtrent zeer verschillende; dus wy ons daar over niet zullen inlaaten: nogthans schynt het dat de Marannon dien naam reeds van het begin der zestiende Eeuw af, gevoerd heeft, en dat deeze naam daarom voor de oudste wordt gehouden.

Die van de Amazoone, is haar gegeeven door Francisco de Orellana, om dat hy, op zynen Togt langs deeze Rivier onder anderen aangetast werd door een hoop van Vrouwen, die met Boog en Pyl gewapend waren, en hem met zyn byhebbende Manschap noodzaakten van den Oever der Rivier af te blyven, om niet door haar getroffen te worden. Hy op zyne te rugkomst in Spanje deeze ontmoeting verhaalende, verkreeg daar een Patent als Gouverneur van 't Land der Amazoonen.

De derde naam van deeze Rivier, is die van d'Orellana, welke haar gegeeven is by gelegenheid dat F. de Orellana dezelve het eerste bevoer, en met de Indiaanen, die de Boorden bewoonden, slaags raakte.

De Portugeezen noemen de Rivier boven Rio Negro, *Rio de Solimoens* of *der Vergiften*, een naam die haar waarschynelyk gegeeven is, ter oorzaak van de vergifte Pylen, als zynde de gewoonlykste Wapenen van de geenen die aan haare Oevers woonen: en beneden Rio Negro,

is het, dat de Portugeezen van Para 'er eerst den naam der Amazoonen aan beginnen te geeven, als gezegd is; en zy hebben den naam van Marannon, aan een Stad, benevens aan een geheele Provincie of Gouvernement, naby Para; toegeeigend.

Dus de Rivier der Amazoonen ten opzigte van haaren oorsprong, en de daar in vloeijende Rivieren beschouwd hebbende, zo eindig ik hier de beschryving daar van, om tot die van het Portugeesche Guiana over te gaan.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beschryving van de Ontdekkingen en Bezittingen der Portugeezen.

De Portugeezen, die zich reeds vroeg langs de Rivier der Amazoonen hadden neêrgezet, te veel te doen hebbende met hunne Bezittingen in Brazil, welke hen zo merkelyke voordeelen toebragten, zochten deeze Rivier meerder als een Grenspaal van Brazil te behouden, dan hunne ontdekkingen verder naar Kaap Noord uit te breiden. En niettegenstaande de Boorden van die Rivier tot zeer hoog op bewoond en sterk bevolkt waren, hebben zy eerst in den Jaare 1688, de Sterkte *St. Anthony*, op de Rivier Arawary gebouwd, en daar een Volkplanting aangelegd, welke, door een zwaare Overstrooming van de Rivier der Amazoonen (: die dikwyls met een ongeflyk Gedruisch en geweld al wat in haaren weg is, mede sleept, en het bygelegene Land tot een verren afstand onder water zet:), in den Jaare 1691, is vernield. (*a*)

In het zelfde Jaar 1688, hebben zy een Sterkte gesticht aan de Rivier Macapa, op de overblyfzelen van een Fort, 't welk de Franschen verlaaten hadden: doch op derzelver klagten, hebben de Portugeezen, by de Vrede van Lisbon, in het Jaar 1701, aangenoomen die Sterkte te slechten;

(*a*) Bellin. Description de Guiana, part. I. Cap. 4. pag. 21. & seqq.

ſlechten; maar vervolgens is, by de Vrede van Utrecht, in 1713, het Zuider gedeelte van Guiana, van Kaap Noord tot de Rivier der Amazoonen, hen, door de Franſchen, afgeſtaan: Waarom zy ook het Fort *Macapa*, omtrent twee Mylen benoorden het Oude, op de Weſtboord van de Amazoone, drie Minuuten benoorden de Middellyn, weder hebben opgebouwd.

In den Jaare 1723, hadden zy, op den kant van de Rivier Oyapoko, de Wapenſchilden van den Koning van Portugal opgerecht; welke echter kort daar aan, door de Franſchen, die zich het Eigendom van die Rivier toeſchryven, wierden weggenoomen.

Dat gedeelte van Zuid-America, 't welk van Kaap Noord tot Rio Negro, ten Zuiden aan en omtrent de Rivier der Amazoonen, gelegen, is, zal ik, thans, onder den naam van *Portugeeſch Guiana*, beſchryven: en ten dien einde een kort bericht geeven van de Rivieren en Stroomen het zelve Land beſproeijende, en de Bezittingen die daar zyn opgerecht.

Het Portugeeſche Guiana, bepaalen wy, ten Noorden, door Kaap Noord liggende op een Graad een en vyftig Minuuten Noorder Breedte, in 't Zuiden door de Rivier Amazoone, en ten Weſten door Rio Negro.

Achter Kaap Noord, ten Weſten van dezelve, (*a*) is een Baay of Inham ſtrekkende naar het Zuiden, zynde omtrent een en een half Myl breed, waarin de Rivier *Arouari* zich ontlaſt. Het inkomen van dit Kanaal is geſtopt met Zandbanken; zo dat het niet als met Cano's kan bevaaren worden, en kleine Vaartuigen daar ſlechts ten anker kunnen komen.

Eenige Landbeſchryvers hebben aan die plaats den naam gegeeven van de Baay en Rivier van *Vincent Pinçon*; dewyl het zeker is dat de Rivier van dien naam, dichte by Kaap Noord en de Rivier der Amazoonen is, en niet moet verward worden met de groote Rivier Oyapoco, daar wy te vooren van geſprooken hebben.

De gemelde Kaap Noord maakt de Noord-Ooſt Punt van een laag Eiland, genaamd *Carpory* in de oude Kaarten, en van 't Vaſte Land alleen afge-

(*a*) Bellin. ſec. part. Chap. 4. Art. I.

afgefcheiden door een Arm der Zee, die zeer eng is: daar zyn verfcheidene andere Eilanden ten Ooften en Zuiden van dit Eiland, welke men de Eilanden van *Toulerou* noemt: alle welke den Mond van de Rivier der Amazoonen in 't Noord-Ooften uitmaaken; haare grootte, getal en ftrekkingen zyn niet wel bekend, en daar omtrent verfchillen de oude Kaarten.

Tien of elf Mylen ten Zuiden van Kaap Noord, is de Rivier *Arouari*, die van 't Weften komt; alle die Landen zyn laag en verdronken op veele plaatfen; alhoewel deeze Rivier wel bezocht is, heeft men weinig kennis van haaren loop, en der Landen die zy befproeit.

Van de Rivier *Arouari*, ftrekt de Kuft Zuid-Zuid-Weft vyftien Mylen, langs dewelke men veele Eilanden vindt van verfchillende grootte, dichte by de Wal, maakende een Sleuf tot aan den Mond van de Rivier der Amazoonen, waar langs de Barken en kleine Vaartuigen van dat Land loopen, als zy van Macapa na Kaap Noord willen ftevenen.

De Kuft wendt zich vervolgens Zuid-Weftelyk, nog omtrent vyftien Mylen tot aan het Fort van Macapa, 't welk dertig Mylen van Kaap Noord ligt. De Nieuwe Sterkte van Macapa, welke de Portugeezen gebouwd hebben een en een half Myl benoorden het oude Fort, is gelegen op den Weftelyken Oever van de Rivier der Amazoonen drie Minuuten ten Noorden de Middellyn, volgens de waarneemingen die de Heer de Condamine, in January 1744, heeft genomen. Hier is een Vlek van Indiaanen *Comu* genaamd, ten Weften van 't Fort genoegzaam onder 't bereik van 't Gefchut.

Van Macapa tot het Fort *Paru* rekent men omtrent vyftig Mylen ten Zuid-Weften en Weft-Zuid-Weften van 't zelve. De Bedding der Riviere is vervuld met Eilanden van onderfcheidene grootte, onder welke 'er zyn van vyf en zes Mylen langte. De Sterkte Paru, gelegen op de Noorder Boord van de Rivier, is kortelings opgetimmerd door de Portugeezen, op de ruinen van een oud Fort, dat de Nederlanders aldaar gehad hebben, om het overfteeken van de Rivier Xingu byderzelver uitwatering te beletten, alwaar veel Cano's blyven.

Tuffchen Macapa en Paru, zyn verfcheidene kleine Rivieren die zich in

in de Amazoone werpen, de voornaamſte derzelven is de *Paru*, ook genaamd de Rivier van *Giuapapé*.

In die gantſche uitgeſtrektheid vindt men niet meer dan drie Bezittingen, naamelyk die van *Thueré* op de Rivier van denzelfden naam, acht Mylen van het Fort Paru; de *Urameu* omtrent vier Mylen ten Noorden van Thueré; en de *Yary*, drie Mylen benoorden Urameu, gelegen op den Weſtelyken Oever van de Rivier de Yary zeven en een half Myl van haaren Mond. Deeze drie plaatſen zyn Vlekken van Indiaanen, onder de gehoorzaamheid der Portugeezen, doch aan verhuizingen onderhevig.

Tuſſchen Macapa en Paru, telt men negen Rivieren, naamelyk *Igarape*, zes en een vierde Myl beneden Paru; zes Mylen laager is de *Thueré*, vyf en een half of zes Mylen lager de *Yary*, vervolgens nog zes Mylen de *Cayari*; drie Mylen daar beneden de *Urapi*, vier en een half Myl laager de *Anarama*, welke zich door twee Monden, twee en een vierde Myl van den anderen gelegen, ontlaſt; voorts nog drie Mylen de *Maracapuru*, vyf en een vierde Myl lager de *Anaurapucu*, twee en een vierde Myl laager de *Matapi*, en eindelyk nog twee en een vierde Myl daar beneden de Rivier *Macapa*.

Van de Rivier Paru tot aan de *Urubucuara*, rekent men ruim zesentwintig Mylen; de Kuſt tuſſchen dezelve ſtrekt meeſt Ooſt en Weſt, en de kil der Amazoonen is in die tuſſchenwydte bezaaid met Eilanden van verſchillende grootte, zynde ſommigen drie en vier Mylen lang, en een Myl breed. Op de Ooſtpunt van de Mond deezer Rivier is een Indiaanſch Vlek.

Acht en drie vierde Myl boven deeze plaats vindt men de Rivier *Curupatuba*, welke zich in de Amazoone werpt door twee Armen, drie vierde Myls van malkander; op de Ooſtzyde van de Curupatuba, daar zich deeze Armen verdeelen, is een Vlek van de Indiaanen, dat denzelfde naam voert. De Kuſt van de Amazoone tuſſchen deeze Rivieren ſtrekt zich Zuid-Weſt en Zuid-Zuid-Weſt; vervolgens loopt zy Zuidelyk gedurende zeven en een half Myl, ondertuſſchen niets aanmerkenswaardig ontmoetende dan eenige Eilanden van verſcheide grootte. Ten einde deezer langte, maakt de Kuſt een elleboog en keert zich naar het Weſt-Noord-

Weſten, tot aan het Fort *Pauxis* liggende van den elleboog of hoek omtrent zesentwintig of dertig Mylen, het geen men niet naaukeurig bepaalen kan, om de oneindige menigte Eilanden van ongelyke grootte, die de Amazoone in die ſtreek vervullen.

Ten Weſten van Pauxis, op den afſtand van byna zeven en een half Myl, vindt men een Zending van Geeſtelyken van *St. Francisco du Pré*, en drie Mylen ten Weſten van dezelve, het Vlek van *Surubin*, gelegen op de Boorden van een Rivier van dien naam, welke zich werpt in een Meir en in laage en verdronken Weilanden, die hunne uitwateringen in de Amazoone hebben.

Het Portugeeze Fort Pauxis ligt op den Noordelyken Oever van de Rivier, op een plaats daar haare Stroom, met geene Eilanden verhindert, een naauwte maakt van vier hondert twee en vyftig Roeden breed.

Van het Fort van Pauxis tot aan Rio Negro of de zwarte Rivier, is de Rivier vervuld met Eilanden van allerlei grootte, en maakt verſcheide draaijingen en Inhammen, welke in het gemeen ten Weſt-Zuid-Weſt ſtrekken.

Tuſſchen het Fort van Pauxis liggende op twee Graaden Zuider Breedte, en dat van Rio Negro op drie Graaden negen Minuuten, is de Kuſt laag, bezet met een groote menigte van Armen der Rivieren en Meiren die in de Amazoone uitloopen. De eerſte deezer Rivieren, na het Fort Pauxis, werdt genaamd de Rivier der *Trompetten*, wier loop is naar het Noordweſten, en welke men wel vyf en veertig Mylen heeft opgevaaren, tot aan een zeer hoogen Val. Deeze Rivier ontvangt in zich drie anderen en ſpoelt door verſcheidene Meiren en Moeraſſen, om zich in de Amazoone te werpen, door drie of vier Monden redelyk ver van elkander.

Ten Weſten deezer Rivier, ontmoet men de *Jamunda* wier loop zeer uitgeſtrekt is, haaren oorſprong neemende uit de Gebergtes naby de Middellyn; zy veroorzaakt twee aanzienlyke Meiren, welke men noemt de *Meiren van Jamunda*. Op de Boord van eene derzelven is een Vlek dat denzelfden naam draagt. Ten Weſten vindt men nog de Rivieren de *Paraguiſes* en *Guatama*, met het Meir van *Mariparu*. De Woonplaaas der Zendelingen *van St. Sebaſtiaan* is ten Noorden van dit Meir; vervolgens ontmoet men de Zendelingen van *St. Laurent*, zich ont-

onthoudende op den Oever van de Rivier *Guatama*, omtrent elf Mylen van de Amazoone: men heeft weder een nieuwe Zending geplaatſt omtrent zeven en een half Myl benoorden de voorgaande op dezelfde Rivier.

Vyftien Mylen beweſten het Dorp St. Laurent, is het Vlek van *St. Pierre de Nolasque*, 't welk gelegen is op de Oevers van een Rivier, die zich door verſcheidene Armen in de Amazoone ontlaſt. St. Pierre de Nolasque is meer dan vyftien Mylen Noord-Noord-Ooſt van het Fort van Rio Negro. Vier en een half Myl beneden St. Pierre, op dezelfde Rivier, ligt een Zending van *St. Remond*; en omtrent acht Mylen laager, op de Boorden van een Meir uit die Rivier ſpruitende, een andere van *la Conception*. Zeven en een half Myl Noordweſtelyker van 't Fort van Rio Negro, is een Vlek van Indiaanen, daar zich eenige Zendelingen, onder den naam van *Onze Vrouw der Hulpe*, *Notre Dame du Secours*, aan de Boorden van een Meir ſpruitende uit eenige Riviertjes, uit het Noorden komende, hebben neder gezet. Dit Meir watert uit in de Amazoone, door de Arm van een Rivier die ruim vier en een half Myl lang is, en voor dewelke verſcheide Eilandjes zyn, die haaren Stroom verdeelen; zo als men, zo verre het klein beſtek der Kaart toelaat, de gelegenheid der Meiren, Rivieren en Woonplaatſen der Zendelingen kan zien. Alle deeze Bezendingen worden bediend door de Geeſtelyken *du Mont-Carmel*.

Het Portugeeſche Fort Rio Negro, is gebouwd op den Noord Oever van die Rivier een en een halve Myl naar binnen waar zy ſmalſt is. Dit is de uiterſte Bezitting der Portugeezen, welke men in het Noorden en het opkomen der Rivier der Amazoonen ontmoet.

Rio Negro of de zwarte Rivier is ſedert een Eeuw door de Portugeezen bevaaren doende aldaar een grooten Handel in Slaaven. Aldaar is by aanhoudendheid een Detachement van de Bezetting van Para, aan derzelver Oevers, gelegerd, om de Indiaanſche Natiën, die daar woonen, in gehoorzaamheid te houden, en den handel der Slaaven, in die ſtreeken, by de Portugeeſche Wetten toegelaaten, te beſchermen. Jaarlyks hebben zy daar een Vliegend Legertje, genaamd *de uitgekochte hoop*, welke van tyd tot tyd dieper Landwaards indringt.

De zwarte Rivier heeft een wyd uitgeſtrekten loop; en haare vereeniging met de Oronoque is, gelyk wy aangetoond hebben, tegenwoordig zo klaar beweezen, dat 'er geen twyfel overblyft. De Heer de la Condamine heeft dit deel der Landbeſchryving met zeer veel geleerdheid verlicht; en de Heer Danville heeft daar van gebruik in zyne Kaarten gemaakt, het welk wy, op het voetſpoor van den Heer Bellin, in onze Kaart van Guiana hebben nagevolgd.

De loop van Rio Negro is niet Noord en Zuidelyk als Deliſle, navolgende Pater Frits, aantekent; in tegendeel zy ſtroomt van het Weſten, omtrent Ooſt-Zuid-Ooſtelyk, en als men aan haaren Mond komt, ſchynt zy Ooſt en Weſt te loopen, en valt zo evenredig in de Amazoone, dat, zonder de verandering van de Kleur van haar Water, men dezelve zoude neemen voor een Arm van die Rivier, door een Eiland verdeeld zynde.

Omtrent negentien Mylen boven den Mond der zwarte Rivier opgezeild zynde, vindt men een aanzienlyke Rivier, welke door drie Armen, omtrent vier en een half Myl van elkander, zich daar in ontlaſt; maar de eerſte Arm is de grootſte en de waare Stroom van de Rivier, welke de Portugeezen *Rio Blanco* of de *Witte Rivier* noemen; by de Nederlanders *Parima* genaamd. Haare loop is byna Noord en Zuid, en haare oorſprong omtrent op drie Graaden Noorderbreedte: op een Graad van de Middellyn ontvangt zy de Rivier *Tacutu*, welke uit het Ooſten komt, en waar door men in de Rivier van Eſſequebo kan komen, gelyk wy in 't vervolg zullen verhaalen ontdekt te zyn door een ſtouten Neerlandſchen Reiziger, in den Jaare 1740, zoekende het Meir van Parima.

De Portugeezen hebben Rio Negro meer dan vyf en zeventig Mylen opgevaaren boven haaren Mond, ja zelfs boven een aanzienlyken Waterval. Het gantſche bekende gedeelte van deeze Rivier is bevolkt met Portugeeſche Zendelingen, zeven of negen Mylen van elkander, alwaar eenige Wooningen van Indiaanen zyn. De zwarte Rivier geduurende vyftien of twintig Dagen opvaarende, vindt men dezelve nog wyder dan in haar begin, het welk veroorſaakt wordt door een groote menigte Eilanden en Meiren die in dezelve zyn. In deezen geheelen tuſſchenſtand, is de Grond van haare Oevers verheeven, en nooit overſtroomd: de Boſ-

ſchen

ſchen zyn ook zo dicht niet, en het is een gantſch onderſcheiden Land van dat aan de Oevers der Amazoone.

Deeze Bezittingen der Portugeezen behooren onder het Gouvernement van *Para*; het welk beſtierd wordt door een Gouverneur of *Capitania*, zo de Portugeezen hem noenen, om dat hy ook Capitein Generaal van de Krygsmagt is; doch hy is verpligt zich aan het Oppergebied des Onderkonings van Brazil, die in 's Konings naam dit Landſchap regeert, en zyn Verblyf te St. Salvador houdt, te onderwerpen. Voorts is dit Gouvernement in verſcheide mindere Rechtsgebieden geſmaldeeld.

Waar mede ik deeze beſchryving beſluit, om tot die van de ontdekkingen en bezittingen der Nederlanders, in Guiana, over te gaan.

EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Ontdekkingen en Bezittingen der Nederlanders.

De Vaart der Hollanders en Zeeuwen niet alleen op de Rivieren de Oronoque en Amazoones, maar op de gantſche Kuſt van Guiana ſchynt in of kort voor 't Jaar 1580, begonnen te zyn: immers het blykt dat 'er al vroeg acht, negen en meerder Schepen, op eenen tyd, uit de Vereenigde Nederlanden op deeze Rivier zyn geweeſt en gehandeld hebben, volgens getuigenis van J. de Laat (*a*), en Joſeph Gumella (*b*): En de Rivieren de Amazoone, Wiapoco, Apurwaca en Cauwo zyn ook, in de Jaaren van vyftien honderd en in de negentig, door de Hollanders en Zeeuwen bezocht geworden: ja de Staaten van Holland verklaarden, in den Jaare 1581 (*c*), wel te mogen lyden, dat die Vaart, door byzondere Perſoonen, ondernomen werd: En 's Lands Overheid verleende den 27ſten Maart 1614, een Generaal Octroy, waar by elk, die eenige nieuwe Paſſagien, Havenen, Landen of Plaatſen voortaan zoude komen te ontdekken, vryheid kreeg, om dezelven, vier jaaren lang, met uitſluiting van alle anderen, te mogen bevaaren.

Vooral heeft Adriaan Hendriks ten Haaf, Burgemeeſter van Middelburg, al vroeg zyne Schepen derwaards gezonden, gelykt blykt by zeker Smeekſchrift, door hem, aan de Staaten van Zeeland, op den 20ſten November 1599, over gegeeven, waar by, hy, te kennen geeft, hoe reeds van tyd tot tyd zyne Schepen naar de Kuſten van America waren geſtevend, en, hy, nu voorneemens was weder twee Schepen derwaards aan te leggen; verzoekende dat voorn: Staaten hem zeſtien ervarene Soldaaten, op ieder Schip, wilden toevoegen. (*d*) Omtrent deezen tyd formeer-

(*a*) J. de Laat, Beſchryvingen van Weſtindiën, 15 boek, 21. Cap. pag. 591.
(*b*) Gumella, Hiſtoire de l'Oronoque, Tom. 1. pag. 38.
(*c*) Reſol. Holl. 10. 14 Juny, 7 en 22 July 1581.
(*d*) J. de Laat, 15 Boek. 5. Cap. pag 562.

meerden ook die van Vlissingen daar reeds een Volkplanting, en wierpen aan de Rivier de Amazoone twee Sterktes op, de eene genaamd *d'Oranje*, omtrent drie en zeventig Mylen de Rivier op, en de andere *Nassau*, zeven Mylen hooger, op Cojamine een Eiland achtien Mylen lang, maar smal, door een Kreek, van het Vaste Land afgescheiden: doch deeze Bezittingen wierden naderhand, door de Portugeezen, vernield.

Insgelyks (*a*) hadden de Zeeuwsche Kooplieden van Peeren, van Rhee, de Moor, Lampsins, de Vries, en van Hoorn de Kust van Guiana en daar by gelegene Eilanden, omtrent die tyden bevaaren, onder het bevel van Ryk Hendrikszoon en anderen: waarom hen, by zeker Octroi van de Staaten Generaal, in dato 10 July 1602, Vrydom van Convoi wierd toegestaan: doch zy konden, in dien tyd, om de menigte der Spanjaarden, de Rivier de Oronoque niet hooger opzeilen.

Deeze Landstreek was wel eer (*b*), door de Spanjaarden, als eerste Ontdekkers bewoond geweest: doch kort na hunne overkomst, door hunne wreedheden, by de Indiaanen in haat geraakt, waren zy, een en andermaal, van daar verjaagt of vermoord; in diervoege, dat, op het einde der zestiende Eeuw, geen Bezittingen van hen, op de Wilde Kust, behalve aan de Oronoque, wierden gevonden.

De Nederlanders hadden zich ook al vroeg aan de Rivier van Essequebo neêrgezet (*c*): want de Spanjaarden hadden, met bystand der Indiaanen, hen in den Jaare 1596, reeds van daar verdreeven. Doch kort hier na heeft de Heer Joost van der Hooge weder een Volkplanting opgerecht aan deeze Rivier, door hem Nova Zelandia genaamd, welke reeds voor den Jaare 1613, in volkomen weezen was, alwaar hy een Bezitting had gesticht, onder bescherming van een Sterkte, die hy daar vondt, en het Fort ter Hooge noemde; doch welke naderhand Kyk overal wierd geheeten. Deeze Sterkte was, door de Portugeezen, van Klipsteen gebouwd, op een klein Eiland, gelegen in de Monden der Rivieren Cajoni en Massaroni (Doch is, in 1764, afgebrooken, waarna men eerst van de Steen een

(*a*) Resol. van de Admiraliteit, te Amsterdam, 7 en 13 Jannuary, en 3 Febr. 1604.
(*b*) Zie Nederl. Jaarboek. 1750 en 1751.
(*c*) Dictione: de Martiniere.

een Suikerwindmolen, op de Compagnies Plantagie Duinenburg, en naderhand in 't Jaar 1768, van de overige Steen een dergelyke Molen, op de Compagnies Plantagie Luiksbergen, gebouwd heeft). Uit hoofde der gemelde Onderneemingen zyn de Heeren van der Hooge, ten Haaf, Elsdyk, van Peere en anderen ook als Medebewindhebberen des Westindische Maatschappye aangesteld. Ik vind ook aangetekend, dat, in den Jaare 1634, Jan van der Goes, het Opperhoofd op Essequebo, een Ontwerp aan de Kamer van Zeeland overzond om Zilver-Mynen, in de Oronoque, te ontdekken (*a*).

Ook hadden de Heer van Peere en zyne medestanders, in 't begin der zeventiende Eeuwe, eenige Colonien opgerecht; als blykt by de Resolutien van de Vergadering van Negentienen der Westindische Compagnie (*b*), dewyl daar by voorgeslagen wierd, om eenige Volkplantingen, aan de Wilde Kust, op te rechten, doch op een' merkelyken afstand van de reeds daar zynde Colonien: gelyk ook by een Resolutie van de Kamer Zeeland, in dato den 29sten Juny 1634, aan een ieder verboden wierd, de Wilde Kust te bevaaren, en aldaar Volkplantingen te stichten, buiten gemelde Kamer en de Heer van Peere alleen. Dit Verbod (*c*) wierd veroorzaakt, dewyl eenige Hollandsche Kooplieden, waar van Jan Bicker de voornaamste was, beslooten, een Volkplanting, op de Kust van Guiana, op te rechten, en ten dien einde het Schip de Koning David hadden uitgerust, voorzien met 14 Stukken en bemand met vyf en twintig Matroosen, en dertig Passagiers, die, als Planters, zich in Guiana zouden nederzetten; onder bevel van David Pieterse de Vries, Artillerymeester van Gecommitteerde Raaden van Westvriesland en het Noorderquartier, één der Deelgenooten in voorsz: Maatschappy.

Zy zeilden, den 10^den^ July 1634, uit Texel, en kwamen, in het begin van September, voor de Rivier van Cajenne, daar een Engelschman hen inlootste: den 14^den^ September zettenden zy de dertig Planters aan den Wal op het Eiland Mecoria, groot omtrent zestien Mylen in het rond, tusschen

(*a*) Notulen der Westindische Compagnie Kamer Zeeland.
(*b*) Resolutien ten Jaare 1627.
(*c*) Reize van D. P. de Vries, te Hoorn, pag. 121 & seqq.

tusschen de Rivieren van Cajenne en Wia, om een begin hunner Volkplanting te maaken, en Tabak, Orliaan, en Katoen te planten. In deeze Omstreek, hadden reeds te vooren eenige andere Nederlanders zich neêrgezet; welker Volkplanting, in 't Jaar 1632, onder den Bevelhebber Claude Prevost, daar van daan was geligt. De nieuwen Planters vonden hier, op een Bergje, een oud vervallen Kasteel, van de Franschen eertyds gebouwd, maar naderhand verlaaten; met nog twee Putten daar in. Dit Kasteel maakten zy verder op, om vreemde Schepen het inkomen aldaar te beletten. Ook vonden zy, dat zeven of acht zo Zeeuwen als Engelschen, voor rekening van Jan de Moor uit Zeeland zich hier hadden neêrgezet, om Tabak te teelen (*a*). Zy plantten hier, waar het wilde Suikerriet in overvloed en wel ter dikte van een' Arm groeide, omtrent tachtig duizend Verw- en honderd duizend Katoenboomen, benevens honderd duizend Tabaks-planten, die wel opnamen.

De Vries vertrok van daar den 14[den] October des zelfden Jaars, met zich neemenden de Zoonszoon van het geweese Opperhoofd der Caraiben *Awaricary*; welke begeerig was Nederland te zien.

Hy vond, aan de Rivier Sinamari, een' Fransch' Capitein, Chambon genaamd, die zich met twaalf zyner Landsgenooten, voor omtrent drie Jaaren, aldaar had neêrgezet, om Spaansche Peper, of Pimento te vergaderen. Vervolgens bezocht hy de Rivieren Anama en Marowine, welke eerst gemelde hy bewoond vond van Arowakken en Caraiben, die hem vriendelyk ontvingen, en met Eetwaaren voorzagen; op de laatstgenoemde Rivier kwam by hem één Nederlander, die, om Ziekte van een Neêrlandsch Schip gegaan, daar was gebleeven: als mede twee Franschen van Capitein Chambon. De Rivier Suriname vond hy, gelyk wy in het vervolg breeder zullen verhaalen: door een Engelsche Capitein Marchal met zestig Engelschen bezet, welke daar een Fortje, van Palissaden gemaakt, hadden.

Hy zeilde vervolgens voorby de Berbice naar Demerary, daar hy eenige Wilden, die hy, op hun verzoek, van Suriname medegebragt had, aan den

(*a*) de Vries, pag. 130, 131 & 132.

den Wal zette: en door Jan van der Goes, Commandeur der Westindische Compagnie op Essequebo, bezocht wierdt.

Doch kort naderhand, naamelyk in 1636, wierd deeze Volkplanting op Mecoria verlaaten; dewyl ons Volk, zonder van een behoorlyk Opperhoofd, en derhalve van tugt voorzien te zyn, op aanhitsing van eenigen onder hen zynde Engelschen, ettelyke Spaansche Barken, die daar kwamen om Slaaven te verhandelen, afliepen, de Spanjaards doodsloegen, en met hunnen geroofden Buit, naar de Engelsche Eilanden overstaken (*a*).

Eenige Kooplieden trachtten mede de Wilde Kust te bevaaren, onder voorgeeving van op Coimorro, of Zeekoejen te visschen, die zich op die Kust veel ophouden (*b*).

De Commandeur en Admiraal Hendrik Jacobsz Lucifer werd, in den Jaare 1627, met drie Schepen, by de Westindische Compagnie van Zeeland, uitgezonden, om een Volkplanting op Wiapoco aan te leggen. Hy gebood het Schip ter Veere met 14 Gotelingen, 6 Steenstukken en drie honderd zeventig Man: Schipper Jan Pieterse, voerende het Schip de Leeuwin met 14 Gotelingen, 6 Steenstukken en negen en zestig Koppen: en Schipper Gelein van Stapele, voerende het Schip de Vliegende Draak met 8 Gotelingen, 6 Steenstukken, en twee en veertig Koppen bemand (*c*). Hy kwam voor de Rivier de Amazoone, zeilde van daar naar de Rivier Wiapoco, en ankerde voor Caribote. Vervolgens stelde hy zyn' loop naar Wacogenive, daar zich de nieuwe Planters nedersloegen, onder bestier van Capitein Jan van Ryen; omtrent twaalf Mylen van Comaribo, acht boven Caribote, en vier boven Apotery; alwaar een kleine Sterkte zou gesticht worden: Doch deeze Volkplanting is mede van korten duur geweest (*d*). Hier vernam hy, dat eenige Christenen, in een Bark en twee Chaloupen, van de Rivier de Amazoone gekomen, op drie na, door de Wilden, waren doodgeslagen: één der overgeblevenen, Jan Handrikse, verhaalde, dat, in den Jaare 1625, een groot getal Spanjaarden

(*a*) De Vries, pag. 144.
(*b*) Jaarboeken, 1751.
(*c*) De Laat, Jaarlyks verhaal van de West-Indische Compagnie, te Leiden 1644, pag. 111. & seqq.
(*d*) Idem, pag. 131.

den, onvoorziens, waren aangevallen op onze Colonien, die in de Rivier der Amazoonen waren aangelegd, en daar eenen Capitein Oudaan het bevel voerde; welke, na zich een halven dag wakker verweerd te hebben, genoodzaakt wierd, met verlies van zeven of acht Man, zyn Fort te verlaaten, en zich met een Bark te begeeven naar een Kreek, daar zich eenige Engelſchen onthielden, om Levensmiddelen in te ruilen; de Capitein daar met elf of twaalf Man geland zynde, wierd, door de Spanjaarden, met Cano's in de Kreek vervolgd en overvallen, en, zo wel als de Engelſchen, doodgeſlagen; zyn Lieutenant Pieter de Bruine was met een Bark en zes veertig Man naar de Rivier Wiapoco gevlucht, daar hy zich nederſloeg; maar, door den Sergeant Matruyt, die tegens hem opſtond, doorſchooten wierd; het Volk oneenig zynde, verdeelde zich in vier partyen; doch wierd, door de Indiaanen, die, onder ſchyn van Vriendſchap, by hen kwamen; aangetaſt en vermoord.

In den Jaare 1629, werden, door dezelve Maatſchappy, onder den Admiraal Pater, de Schepen de Dolphyn, de Tyger, de Zeeuwſche Jager, de Vriesſche Jager, de Kat, de Zuidſter, de Zeeridder, de Rave, en de Cabannas, benevens eenige Sloepen uitgeruſt; dewelke, zo als wy te vooren hebben aangemerkt: op den 30ſten November, aan de Rivier de Oronoque kwamen, en de Stad St. Thomé de Guiana, na dat zy, door de Inwooners, was in brand geſtoken, innaamen en vernielden (*a*).

Aan deeze Ontdekkers van nieuwe Landen, by Plakaaten van de hooge Overigheid, aangemoedigd, door Vrydommen van Convoigelden en uitſluitende Voorrechten, om de by hen gevonden en bezetene Landen te bevaaren, wierd (niettegenſtaande de Geweſten, grenzende aan de Rivier de Oronoque, onder de Grensſcheidingen der Weſtindiſche Maatſchappye, aan welke de uitſluitenden Handel en Vaart op die Landen was toegelaaten; waren gelegen) toegeſtaan als byzondere Bezitters van die Volkplantingen aangezien te worden, dezelven behoorlyk te beſtieren, hunne noodwendighedes derwaards te zenden, en hunne Vruchten wederom in het Vaderland te doen komen.

De

(*a*) De Laat, pag. 165 & 166.

De Ontdekkingen der onzen, in dit Geweſt, dus verre aangetoond hebbende, oordeelen wy niet ondienſtig, alvorens dat wy overgaan tot de beſchryving der Nederlandſche Bezittingen in Guiana, om den Leezer een klaarer begrip te geeven van ſommige twiſten en oneenigheden, tuſſchen de Weſtindiſche Maatſchappy en de Eigenaars eeniger Colonien gereezen; en de oorſprong en voorrechten der gemelde Compagnie, kortelyk wat nader te beſchouwen. Even na het ſluiten van het twaalf Jaarig Beſtand beſlooten de Algemeene Staaten, tot afbreuk hunner Vyanden, en aankweeking van den handel, een Weſtindiſche Maatſchappy, in navolging van die van Ooſt-Indiën, op te rechten, om dus met vereende magt beter in ſtaat te zyn om de Vaart en Handel uit te breiden. Deeze voorſlag was reeds lange in overweeging geweeſt, maar had, van tyd tot tyd, veel hinderpaalen ontmoet; doch kreeg eindelyk, in den Jaare 1621, zyn beſlag, wanneer aan dezelve een uitgeſtrekt Octroy op den derden Juny, werdt verleend, waarby aan dezelve, met uitſluiting van alle anderen, voor den tyd van vier en twintig Jaaren, de vrye Vaart en Eigendom werdt toegeſtaan op de Kuſten van Africa, van den Kreefts-Keerkring af, tot aan de Kaap de Goede Hoop, en in America, van 't Zuideinde van Terra Nova, tot door de Straaten van Magellaan en le Maire, in de Zuidzee, benevens alle de Eilanden, langs de Kuſten gelegen. Tevens kreeg de Maatſchappy verlof, om, met de Volkeren dier Landen Verbinteniſſen aan te gaan, Sterktes te ſtichten, Volkplantingen op te rechten, Krygsvolk aan te neemen, Recht te oefenen, ja zelve Lyfſtraffen op te leggen; onder het Oppergezag echter van den Staat; en voorts alles te doen, wat tot voordeel en vermeerdering van haaren handel, in de Landen by het Octroy bepaald, ſtrekken kon: Echter, met dat ſtilzwygend beding, dat de oude Eigenaars der Volkplantingen hun bezit en de vrye Vaart na en van dezelve, onder behoorlyke erkenteniſſe, zouden behouden. Waaruit gemelde Maatſchappy, naderhand, het Recht van Leenroerigheid dier Colonien hebben gevorderd en ſtaande gehouden. De Hoofdſom deezer Maatſchappy beſtond uit zeven millioenen en tweemaal honderd duizend Guldens; en wierden die geenen die 'er twaalf honderd Guldens aandeel in had, het recht van Hoofddeelgenooten vergunt, welke het

het recht tot benoeming der Bewindhebberen, en andere voordeelen, als van een byzonder Collegie te houden enz:, genooten.

Het bewind der Maatſchappy was verdeeld in vyf Kameren, zynde die van Amſterdam voor vier negende parten, van Zeeland voor twee negende, van de Maaze, van Noordholland, en van Stad en Lande, ieder voor één negende part; welke te zamen zouden uitmaaken de vergadering van Negentienen, in welke altyd één of meer Leden uit de Vergadering van hunne Hoog Moogende afgevaardigd en voorzitting zouden hebben, en alwaar de voornaamſte zaaken der Maatſchappye beſlooten en afgehandeld wierden: gelyk breeder by het Octroy is te zien *(a)*.

Deeze Maatſchappy deed in den beginne grooten afbreuk aan de Spanjaarden, en behaalde aanzienlyke voordeelen, zo door het veroveren van verſcheiden hunner Bezittingen, als wel voornaamelyk door de overwinning van St. Salvador, Hoofdſtad van een Landvoogdye in Brazil, en eenige naaſtgelegene Sterktes, welke geſchiedde in den Jaare 1624, daar zy een ryken Buit bekwaamen. Doch de Stad, zo wel als de Baay, werdt hen het volgende Jaar, door de Spanjaarden weder afhandig gemaakt. Deeze benevens de Portugeezen (: zynde Portugal dieſtyds met Spanje onder één Hoofd vereenigd, 't geen de Bezittingen van die beide Kroonen, als van eenen zelfden Souverein beheerſcht, deed aanmerken:) bleeven 'er tot in den Jaare 1629, meeſter van, wanneer een gedeelte der Kuſt van Brazil, in handen van de Weſtindiſche Compagnie raakte, die den Handel door de Scheepvaart daar op veſtigde, welke de Nederlanders geen kleine winſt aanbragt.

Intuſſchen, naamelyk in 1627, viel de Zilvervloot, van welke de Zeevoogd Pieter Pieterszoon Hein zich, op de Kuſt van Florida, meeſter maakte, in haare handen, De Buit beſtondt uit twee en zeventig honderd duizend Guldens aan Zilver, zes en dertig honderd duizend Guldens aan Koopmanſchappen, en veertig honderd duizend Guldens aan Oorlogs- en Scheepsbehoeftes. Hier door wies de Hoofdſom der Maatſchappye tot honderd en tachtig Tonnen Schats aan. Dit ſtelde hen in ſtaat, om van

(a) Groot Plakaatboek, I. Deel, Kol: 569.

van tyd tot tyd, groote afgiften aan de Deelgenooten uit te keeren, ja zelfs tot vyftig ten honderd toe.

Zedert viel haar het Eiland Curaçao in handen: en bovendien maakte de Admiraal Lonk, die, in den Jaare 1630, met een aanzienlyke Vloot naar Brazil was gezonden, zich meester van verscheiden' Eilanden en Sterktes in dat Gewest, 't geene het aanzien der Maatschappye zeer deed toenemen. Doch midlerwyl hadden de Spanjaarden eene nieuwe Vloot, onder den Admiraal Toledo, in Zee gezonden, die vry wat nadeel aan de Bezittingen en Schepen der Maatschappye toebragt. Waarop zy vervolgens goed vond de Landvoogdy van Brazil, en het bevel over haare Krygsmagt in Westindiën op te dragen aan Graaf Jan Maurits van Nassau. Hy vertrok, in de Maand September van het Jaar 1636, met eenige Schepen, met omtrent drie duizend Man, uitgelezen Volk, voorzien, naar Brazil; alwaar hy, in 't begin van het volgende Jaar, aanlandde. Hy Oorlogde gelukkiglyk. Zeker Poolsch Edelman, Artichofsky genaamd, bemagtigde, aan 't hoofd van Maurits Leger, verscheiden' Steden, terwyl Maurits zelf Openeda innam; dichte by welke Stad, hy, op eene Rots in Zee, eene Sterkte stichtte, die naar hem genoemd werdt. Hy zondt, in 't Jaar 1638, eenige Schepen naar de Noordwestkust van Africa, om het Kasteel St. George Del Mina, in Guinea, te veroveren; dat gelukkig uitviel. Vervolgens slooten de Portugeezen (die Spanjen afvielen, en den Hertog van Bragance tot hunnen Koning verkooren), in 't Jaar 1641, een tienjaarig Bestand met den Staat, en leefden eenigen tyd in Brazil met de Nederlanders in grooten eendragt. Maurits, die toen de handen ruimer had, verkoos eindelyk zyn moeilyk Ampt neêr te leggen en naar huis te keeren; verzoekende ten dien einde zyn ontslag, dat hem werd toegestaan. Waarop hy, den 28sten May 1644, met een Vloot van dertien welbeladen' Schepen uit Brazil afzeilde, en wederom in Texel behouden binnen kwam. By zyne aankomst in den Haag, wierd hy van zyne Hoogheid den Vorst van Oranje, byzonderlyk van de Heeren Staaten Generaal, en van de Voorstanderen der Westindische Maatschappye, plegtelyk onthaald, hem voor zyne, met veel roem gevoerde en volbragte Regeering in Brazil,

zil, ten hoogſten dank gezegd, en zyne Rekening, zonder eenige tegenſpraak, geſlooten.

Zyne groote verdienſten werden daarna nog meer erkent: want hy was naaulyks uit Brazil in Holland aangekomen, of de Eendragt begon aldaar af te neemen, de een den anderen te benadeelen, de Onderdanen van Nederland werden afvallig, en eenige van hen waren ſchelmſch genoeg, om verſcheiden' Veſtingen der Maatſchappye aan de Portugeezen te verkoopen. Die ſnoode handel werd, in 't Jaar 1646, van eenen openbaaren Oorlog gevolgd. Men zondt eene Vloot van in de vyftig Schepen naar Brazil; doch de Portugeezen wiſten te weeg te brengen, dat 'er weinig of niets mede uitgerecht werd. 't Leedt, om kort te gaan, pas tien Jaaren, of de Maatſchappy was gantſch Brazil kwyt. Dit verlies deed de bloeijende ſtaat deezer Maatſchappy in groot verval geraaken; daar niet weinig toebragt, dat de Engelſchen in 1664, de Kuſt van Guinea ('t welk echter door de Ruiter herovert werd) en Nieuw Nederland overmeeſterden.

Hier by kwam het misnoegen der Deelgenooten over de beſtiering en behandeling der Bewindhebberen; waaruit groote twiſten en moeilykheden reezen. Het Octroy eindelyk in 1671. ten einde loopende, werd de oude Maatſchappy, die zich bezwaart vond met eene Somme van ruim zes Millioenen aan opgenomene Gelden, vernietigd, en by verdrag de Schuld op dertig ten honderd geſchat, waar van de oude Maatſchappy Jaarlyks vier ten honderd zoude afdoen uit de Penningen, die de Nieuwe, over hetgeen zy overnam, zoude betalen, en van de Eiſſchen die zy nog op de Kroon van Portugal had; de Hoofdſom der Deelgenooten bedragende ruim zeventien Millioenen werd op vyftien ten honderd geſteld. Dus werd de nieuwe Maatſchappy opgerecht; welkers Hoofdſom beſtond uit de verminderde Hoofdſommen der oude Schuldeiſſchers en Deelgenoten, waarby ieder Deelgenoot nog vier, en ieder Schuldeiſſcher acht ten Honderd moeſt byvoegen: het welk met de Schulden van de oude Compagnie zes Millioenen en ruim dertig duizend Guldens uitmaakte; zynde in den Jaare 1720 deeze Somme met eene inſchryvinge van een Millioen vyfmaalhonderd en zes duizend Guldens vermeerdert. Hen werdt op den 20ſten September 1674, Octroy vergunt, op dezelfde voet en verdeeling als de oude, alleen met dat onderſcheid, dat Eſſequebo en Bouwerona, aan het Vaſte Land van America gelegen, als mede de Eilanden

den Curaçao, Aruba en Buonaire, alleen by de gemelde Compagnie zouden bevaaren worden: des dat de verdere Limiten van het voorige Octroy aan alle de Ingezetenen van deezen Staat, zonder onderſcheid, open zouden zyn, om by dezelve na haar welgevallen bevaaren en behandelt te mogen worden; onder beding nogthans, dat zo wanneer de geoctroyeerde Ooſtindiſche Compagnie deezer Landen, de Eilanden tuſſchen de Kuſten van Africa en America gelegen, beginnende met de *Aſcention* Zuidwaards aan, of eenige van dien zoude mogen komen te bevaaren, en voor alle anderen, zich in 't bezit ſtelden, aan dezelve Ooſtindiſche Compagnie, daar van privatif Octroy, met uitſluiting van alle anderen, zou worden gegeeven, voor zo langen tyd zy in de wezenlyke bezittinge bleeven; des dat zulks ook aan de nieuwe Weſtindiſche Compagnie vergunt zou worden, by aldien dezelve van de voorn: Eilanden, of eenige van dien, de eerſte daadelyke bezitting zoude komen te neemen en te behouden; en dat by ontſtenteniſſe van beide, of verlaatinge van bezit, de gemelde Eilanden zouden blyven, of weder vervallen tot de plaatſen van de tweede Claſſe, die by Byzonderen, onder recognitie zouden mogen worden bevaaren. Voorts werdt de Vergadering van Negentienen verandert in een Vergadering van Tienen, wordende beurtelings zes Jaaren te Amſterdam en twee Jaaren in Zeeland gehouden, blyvende de verdeeling der wederzydſche Kameren op den ouden voet. Het zelve Octroy is vervolgens in 1700, 1730 en 1761, telkens voor dertig Jaaren, vernieuwt geworden; zynde in den Jaare 1730, de Vaart en Slaavenhandel op de Africaanſche Kuſten, onder betaaling van behoorlyke recognitie en zekere bepaling, voor alle de Ingezetenen van den Staat opengeſteld; behalve een Streek van zeſtig Mylen, van Kaap Apollonia tot aan Rio de la Volta, welke de Compagnie aan zich behield. Doch deeze Streek werdt, in den Jaare 1734, mede opengeſteld, om op te handelen.

Ik moet in het voorbygaan nog gewag maaken dat, in den Jaare 1669, door den Graave tot Hanauw, Frederik Caſſimir, herwaards werd afgezonden deszelfs Geheime Raad Joan Joachim Bekker met volmagt, om met Bewindhebberen van de Generaale Weſtindiſche Compagnie te handelen over het oprechten van een Hoogduitſche Colonie, op de Wilde Kuſt van America: het welk door de Compagnie met verlof van hun Hoog Mogenden, aan

den gemelde Graave wierdt toegeſtaan, om als een Leen, zekere Streeke Lands, door dien Graave op de Wilde Kuſt, tuſſchen Rio de Oronoque en Rio de Amazoone, te kiezen; ter aankweeking en oprechting van een Colonie; van welk Leen, aan de Generaale Compagnie, in den naame van de Algemeene Staaten, het Homagium moeſt worden gepreſteerd, en vervolgens by verſterf verheft, volgens een Overeenkomſt, den 18[den] July 1669, met de Compagnie daar van geſlooten, luidende.

Articul. I.

De Heeren Bewindhebberen van de geoctroyeerde Weſtindiſche Compagnie der vereenigde Nederlanden, ſtaan by dezen tegenswoordigen toe, aan zyn hooggemelde Excellentie, een ſtreeke Lands, gelegen op de wilde Kuſt van America, tuſſchen Rio d'Oronoque, en Rio de las Amazonas, welke zyn Excellentie of zyne Gemagtigde zullen gelieven te kieſen, mits blyvende ten minſten zes Hollandſche mylen van andere Colonien, door de voornoemde geoctrojeerde Weſtindiſche Compagnie, of met hare permiſſie aldaar opgericht en geëtabliſſeert, van omtrent dertig Hollandſche mylen breed, langs de Zee, en honderd mylen Landwaard in, of zo veel meer, als de voorſz: Coloniers in tyd en wylen zullen konnen bezetten en cultiveren, en haar te nutte brengen, onder Conditie, dat de voorſz: Landſtreeke binnen den tyd van twaalf Jaaren langs den Zeekant zal moeten wezen bebouwd, of dat het geene dat als dan langs den Zeekant onbebouwd zal zyn, wederom ter diſpoſitie van de Compagnie zal ſtaan, om aan anderen tot het aanvaarden en Cultiveren van dezelve permiſſie en conſent te geeven, blyvende deeze Conditien ten reſpecte van het geene als dan bebouwd zal zyn, in haar geheel.

Art. II.

De Compagnie geeft de voorſz: Landſtreeke, aan zyn Excellentie uit als een Leen of Feudum, met alle zyne Regaalen en toebehooren, hooge, middelbare en laage Jurisdictie, zulks dat zyn Excellentie aan de Compagnie in de name van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal in de voorſz: Colonie op de wilde Kuſt door zyn Gemagtigde Homagie, zo als

alhier geannexeert, zal presteren, en vervolgens in den name als boven, aldaar Vasal van de Compagnie zyn zal, zonder desselfs prejuditie in Europa en het Roomsche Ryk, welken volgende zyne Excellentie ook alleen de voorsz: Compagnie gehouden zal zyn te assisteeren op en omtrent de wilde Kust daar de Colonie zal zyn, en de Compagnie aan zyn Excellentie voor zo veel als boven ook geen verder protectie als aldaar schuldig zal zyn.

Art. III.

Het voorsz: Leen zal volgens de Feudale Costumen strekken, op Kinderen en Kindskinderen, Broeders en Broederskinderen, of de naaste Erven van den Leenhouwer, eeuwiglyk en erflyk, doch zo dikwyls als het zelvige op een ander Persoon overgaat, wederom op nieuws op deeze Articulen verheft werden, betaalende telken reise voor Heergewaaden vyf duysend ponden Suiker, te redimeeren met honderd Ducaaten.

Art. IV.

Zyn Excellentie zal de voorsz: Landen na zyn welbehagen en believen mogen verdeelen, en geeven aan wien hem zal believen, op zodanige Conditie als hy best en geraaden dunken zal, en dienvolgende daar van Achter-of Onderleenen uitgeven voor eeuwig en erflyk of op termyn, met en zonder Jurisdictie na deszelfs eigen goedvinden, des dat de voorsz: Onderleenen of Sub feudations aan de Compagnie bekend gemaakt, en by dezelve geconfirmeert zullen werden, mits betaalende voor Heergewaaden vyf honderd ponden Suiker, te redimeeren met tien Ducaten.

Art. V.

De Compagnie zal gehouden zyn zyn Excellentie t'allen tyden by deszelfs Feudum te maintineren, en als van nooden zal zyn het zelvige te renoveeren, zonder eenig dispuut of veranderingen van deeze Articulen, zo lange zyn Excellentie het Homagium mede na komt, desgelyks zullen door de Compagnie mede gemaintineert werden de Coloniers by haare Contractten van Onderleenen, die zy met zyn Excellentie zullen aangaan en

en gemaakt hebben, en indien in tyd en wylen eenige queſtien tuſſchen zyn Excellentie en deſſelfs Onderleeners in het punt van Leen mogten ontſtaan, zullen dezelve door de Compagnie alleen als by het Overleenhof vereenigd en beſliſt worden.

Art. VI.

Zyn Excellentie zal in de voorſz. Colonie zelfs, of door zyn Gemagtigde, zo over de Politie, Juſtitie, als Militaire Zaaken, de volkomen en abſolute diſpoſitie hebben, en dienvolgende aldaar zodanige Ordonnantien maaken, op het ſtuk van de Regeringe, onderhoudinge van de Politie in Waereldlyke en Kerkelyke zaaken, mitzgaders adminiſtratie van Juſtitie, en wat verder daar aan dependeert, als zyn Excellentie goeddunken zal, zonder dat van eenige Zaaken, van wat nature die zouden mogen zyn, eenige provocatie of appel zal vallen buiten de voorſz: Colonie, maar alles aldaar by arreſt finalyk en uit abſolute diſpoſitie afgedaan, en geordonneert werden, mits dat de voorſz: Ordonnantien deezen niet en contrarieeren, en aan de Compagnie werden gecommuniceert.

Art. VII.

Zyn Excellentie zal in gevolge van het voorgaande Articul in de voorſz. Colonie gehouden zyn, de gebruikelyke publicque Excercitien en Ceremonien te admitteren van allerhande Religien die in God gelooven, mits dat elk zich eerlyk kome te gedragen, zonder eenig Schandaal te geeven, of kwaad leven te voeren, of dat eenige Religien zich tegens den anderen zullen oppoſeeren, op zodaanige pœnen ten laſte van de ſchuldige, als zyne Excellentie na tyd en gelegenheid zal vinden tot de gemeene ruſte noodzaakelyk te zyn.

Art. VIII.

Alle de Coloniers die haar in de voorſz: Colonie mogten nederſetten, zullen met Neeringen, Handwerken, Culture en eigen induſtrie haar profyt mogen zoeken, zonder eenige Gilden, Octroyen of Collegien ſubject te zyn, welke volgende aan niemand eenige Octroyen of particuliere Conceſſien

in het reguarde van de voorſz: vorige Poincten aangaande de Neeringen boven anderen gegeeven zullen mogen werden.

Art. IX.

Alle de Vaart na de voorſz: Colonie toe, en van de voorſz: Colonie van daan, zal uit en na de vereenigde Nederlanden moeten geſchieden, zo dat alle behoeftigheden van Koopmanſchappen, Vivres, Materialen, en generalyk van alle andere Waaren, die de Coloniers van nooden zullen hebben, uit deeze Landen alleen derwaards zullen mogen gevoerd werden; en dat wederom alle de Vruchten in tyd en wylen in de voorsſz: Colonie vallende, en die uit de voorſz: Colonie na Europa zullen werden vervoert, op deeze Landen zullen werden geſcheept, om aldaar of van daar gedebiteert te werden, daar en zo zyn Excellentie te raaden vinden zal, doch zal het zyn Excellentie, of die geene die zyn Excellentie daar toe conſent zal geeven, vryſtaan, de voorſz: Waaren en Koopmanſchappen, zelfs buiten deeze Landen te haalen en koopen, waar het zyn Excellentie beſt en geraaden dunken zal, als alleen dezelven maar uit deeze Landen na de voorſz: Colonie werden geſcheept en afgezonden, en zal zyn Excellentie om de voorſz: Coloniers en Goederen te tranſporteeren, met alle en een iegelyk alhier te Lande konnen accorderen, zo als hy het tot zyn minſte koſten zal konnen bekomen.

Art. X.

Indien in tyd en wylen de voorſz: Colonie eenige zwarten Slaaven of Negros van nooden mogte hebben, blyft de Negotie van dezelven voor de Compagnie private gereſerveert, en zal dienvolgende de Compagnie, des vermaant zynde, de voorſz. Colonie van de noodige Negros of Slaaven voorzien, tot zodanigen civilen prys als de Compagnie dezelve in andere Colonien en de Eilanden is debiteerende.

Art. XI.

Alle Goederen en Perſoonen komende in de voorſz: Colonie, en aldaar uitgevoerd werdende, zullen aldaar vry zyn van alle laſten, zonder

dat

dat ooit door de Compagnie op dezelven aldaar eenige laſten of belaſtingen geſteld zullen mogen werden, dogh alle Goederen en Perſoonen van hier uitgaande, en van daar inkomende, zullen alhier voor eerſt betaalen vyf guldens Hollands per Laſt t'huis komende, ieder Laſt omtrent op vier duizend pond gereekend, zynde dit de gerechtigheid die aan de Compagnie voor 's Lands en de Compagnies gerechtigheden tegenswoordig werden betaald, door alle Scheepen na de Colonien op de wilde Kuſte en elders vaarende zonder dat de voorſz. Laſten naderhand hooger zullen mogen werden geſteld, ten waare de Heeren Staaten Generaal over de Scheepen na de Colonien in America gelegen varende, eenige hooger gerechtigheden mogten goedvinden alhier te Landen op te ſtellen, wanneer de Goederen of Scheepen uit de voorſz. Colonie komende, of daar na toe gaande, niet meer als andere zullen werden bezwaart.

Art. XII.

De Compagnie, zyn Excellentie deſſelfs Gemagtigde of Onderleen-Heeren zullen geen Laſten, Impoſten, Accynſen, en andere bezwaringe en Laſten mogen opſtellen in de voorſz. Colonie, maar zullen in plaats van dien voor een generale Laſt over de geheele Colonie werden getrokken, eens twaalf en een half ten honderd voor eeuwiglyk en erflyk van de Slaaven, Vruchten, Beeſtiaalen en Mineraalen aldaar vallende, en zullen de voorſz: twaalf en een half ten honderd werden genoten, als volgt, by de Compagnie vyf, by zyn Excellentie vyf, en by de Heren geſubfeudeerde twee en een half, en zullen de voorſz: Laſten niet mogen werden verhoogt als met gemeen conſent van de Compagnie, zyn Excellentie en de Heeren geſubfeudeerde, doch ieder desſelfs voorſz: gerechtigheid aan malkanderen in het geheel of ten deelen moogen tranſporteeren of cedeeren na haar welgevallen, en zal een ieder in het zyne, zo de Compagnie, zyn Excellentie als Heeren geſubfeudeerde een of meer Rentemeeſters mogen ſtellen, die de voorſz: gerechtigheden Jaarlyks zullen innen en ontfangen, zonder dat dito Rentemeeſters eenige meerder Authoriteit zullen hebben, als in de voorſz: gerechtigheden te innen, zullende dezelven door den Gemagtigde

van zyne Excellentie daar in werden gemaintineert, en des noods met de ſterke hand geholpen werden, volgens het Homagium.

Art. XIII.

De Compagnie zal hier voor gehouden zyn, de voorſz: Colonie, als het de nood zal vereiſſchen, na gelegenheid te Water te maintineren, en de beſcherming zullen voorſz: Colonie te Lande zulks zelfs mogen doen, als mede te Water, zo haare gelegenheid zulks mogte toelaaten, en in cas van Oorloge, die God verhoede, t'haaren profyte alleen behouden alle het geene op de Vyand met haar eigen Magt zal verovert zyn, doch het geene met de Magt van de Compagnie zal werden verovert, zal dienen tot verval van der zelver onkoſten particulier.

Art. XIV.

De Compagnie zal gehouden zyn, neffens het eerſte tranſport van dito Coloniers, beneffens den Gouverneur van zyn Excellentie of Gemagtigde mede te zenden een of meer Gemagtigdens, om na gebruik de Poſſeſſie aan zyn Excellentie of Gemagtigde over te geeven, en daar tegen wederom te ontfangen van de Volmagtigde van zyn Excellentie den Eed of Homagium.

Het Homagium dat by zyn Excellentie en deſſelfs Heren geſubfeudeerde zal werden gepreſteert, zal hier in beſtaan, dat zyn Excellentie, als mede de Heren geſubfeudeerde reſpectivelyk de Landen in feudum uitgegeeven, niet en zullen vervreemden nog te alieneeren van de vereenigde Nederlanden, en de Weſtindiſche Compagnie, en dat dezelve deeze tegenswoordige Articulen onverbreekelyk zullen houden, gelyk de Compagnie mede aan hare zyde dezelven onverbreekelyk zal preſteren.

Doch het zelve heeft, op verzoek van eenige Vorſten geen voortgang gehad. Eenigen tyd daar na, wierdt, door eenen *Camerling*, een dergelyk Ontwerp ingeleverd; het welk mede van de hand is geweeſen.

Wy hebben voorheen aangemerkt, dat de Colonie van Eſſequebo al vroeg door de Zeeuwen bevaaren werdt: het ſchynt dat dezelve wat laater door de Kamer van Zeeland genoegſaam alleen is bezocht; waarom, in den Jaare 1632, by de Vergadering van Negentienen, by meerderheid, wierd

wierd beslooten dezelve te verlaaten: doch de Kamer van Zeeland stelde zich daar tegens en nam, in een byzondere Vergadering, het besluit deeze Colonie aan te houden, en heeft sedert geoordeeld, dat haar alleen de bestiering van die Volkplanting toekwam (*a*). De Staaten van Zeeland vonden goed, in Juny 1657, het Bestuur van die Volkplanting aan zich te neemen, vermids de Westindische Compagnie door het verlies van Brazil in verlegenheid was geraakt wegens het onderhoud derzelve; maar twee uit de Leden zich daar tegens kantende, namen de drie Walchersche Steden, Middelburg, Vlissingen en Veere, het Bestuur, de Bevolking, het oprechten van Plantagiën en het leveren van Slaaven op zich; gelyk daar van, in October en December van het zelfde Jaar, plegtige Overeenkomsten zyn gesflooten, by welken bedongen werdt, dat de Colonie onder 't bestier zou staan van acht Commissarissen, als twee uit de Magistraat van Middelburg, één uit die van Vlissingen, één van Veere en vier Bewindhebberen van de Kamer Zeeland (*b*). Deeze drie Steden wendden vervolgens alles aan tot het in bloei stellen en uitbreiden van gemelde Volkplanting (*c*). Maar het ongeval wilde dat de Rivieren Poumeron en Essequebo door een Engelsche Vloot, onder het gebied van de Mayor John Schot, uitgerust by den Gouverneur van Barbados en verdere Caraibische Eilanden, in 't begin van den Jaare 1666, wierden aangetast, en men genoodzaakt was het Fort en de gantsche Colonie, volgens zekere gemaakte Capitulatie, aan hen over te geeven: daar na moest zy het ongeluk ondergaan van door de Franschen (die met de Engelschen in Oorlog waren) geplunderd te worden; schoon die het Fort niet konden overweldigen: tot dat de Commandeur van de Berbice, Matthys Bergenaar, met eenig Volk van zyne Bezetting, nevens de Compagnies Negers en de gevluchte Bedienden, de Engelschen dwong van daar te wyken, en aan hem hunne Overwinningen weder over te geeven, waar van hy bezitting nam in 1667, en dezelve, onder behoorlyke vergoeding der by hem gedraagene onkosten, dat zelve Jaar aan den Staat ontruimden, en aan den Commandeur Crynsse overgaf, die

(*a*) Jaarboeken 1750. pag. 1494.
(*b*) Idem 1750. pag. 1495.
(*c*) Idem pag. 1496. & seqq.

die den Vaandrig Baarland op Esſequebo, en de Commandeur Sael op Poumeron, om het gebied te voeren, met een goede Bezetting liet blyven. (Alhoewel de Provincie van Zeeland beweert dat die Colonie, door haare Wapenen, onder het beleid van gemelden Commandeur Crynſſe, zoude bemagtigd zyn, en uit Recht van die herovering, het Recht van Eigendom, of ten minſten *Utile Dominium* ſtaande houdt; wordt dit, door de Generaale Weſtindiſche Compagnie, betwiſt, welke zegt, dat toen Suriname, door de Wapenen en Oorlogsſchepen van de Algemeene Staaten, wierd hernomen, by die gelegenheid Esſequebo alleenlyk, door den Commandeur Crynſſe met Volk, Mondkoſt en Oorlogsbehoeftes, tegens de Engelſchen is voorzien, en eenigen tyd onderhouden met oogmerk, om dezelve Colonie aan de Weſtindiſche Compagnie weder te geeven.) Dan, door het gemelde onheil, de laſten te zwaar wordende beſlooten de drie voornoemde Walcherſche Steden, in den Jaare 1669, deeze Colonie weder aan de Staaten van Zeeland over te geeven, die het Bewind daar van, in 't volgende Jaar, opdroegen aan de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, op de volgende Voorwaarden.

Conditien en Voorwaarden waarop de Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, de Colonie van Esſequebo wederom over geeven ter diſpoſitie van de Weſtindiſche Kamer in Zeeland.

I. In den eerſten zullen de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, de noodige Orders geeven, en met de eerſte gelegenheid afzenden, ten einde het Fort en de Colonie van Esſequebo, met het Kanon en Ammunitie van Oorloge, dat aldaar zal gevonden worden, worde geruimd aan de Kamer van de Geoctrooieerde Weſtindiſche Compagnie alhier in Zeeland, in handen van den geenen die daar toe by dezelve Kamer behoorlyk zal worden geauthoriſeerd, met de Slaaven die aldaar nog mogten gevonden worden te weezen in de Magt van de welgemelde Heren Gecommitteerde Raden, de voorſz. Kamer toebehoorende.

II. Die

II. Die van de voorſz: Kamer zullen in Eſſequebo voorſz: zodaanigen Commandeur en andere Officieren ſtellen, als dezelven zullen goedvinden, en hebben de Heeren Gecommiteerde Raden van Zeeland, op het verſoek van de kamer aangenomen alhier continueelyk te houden den Nomber van tien Soldaten uit het Garniſoen van Suriname, buiten Soldy van voorſz: Kamer, mits dat dezelve aan de voorſz: Soldaten behoorlyke Mondkoſten verzorgen.

III. De Welgemelde Heren Gecommitteerde hebben zich laaten perſuaderen by deezen te remitteeren alle de koſten by Hun Ed: Mog: tot verzekering en bewaaring van het voornoemde Fort en Colonie aangewend, invoegen dat daar van niet zal worden gebragt ten laſten van de voorſz: Kamer, dan alleen dat dezelve gehouden zal zyn te betaalen de Vivres die zedert het vertrek van den Kapitein Baarland van daar, aan 't Garniſoen in Eſſequebo zyn verſtrekt geworden, die den Commandeur indien hy deezen aangaaande eenige onkoſten heeft geſupporteerd in allen gevalle niet hooger zal mogen rekenen, dan ten advenante van zes ſtuivers 's daags voor ieder Man.

IV. Die van voorſz: Kamer hebben daar tegen beloofd, gelyk dezelven belooven mits deezen, Jaarlykſch in de Colonie van Suriname een of meer reizen te zullen brengen de Nombre van vyf honderd Slaaven, of zo veel meer als de verhoopte Aanwaſch van de voorſz: Colonie zal komen te requireeren, en die voorts publiecq voor een ieder op te veilen op Conditien, de Koopers zullen gehouden wezen van hunne beloofde Kooppenningen, een derdepart Contant, een derdepart een Jaar na dato, en het andere derdepart zes Maanden daar aan, te voldoen, invoegen dat de beloofde Kooppenningen binnen achttien Maanden tyds aldaar te Suriname zullen moeten betaald zyn; doch indien eenige Planters of andere Ingezetenen, genegen zyn eenige Slaaven contant en zonder voorſz: termynen te Koopen en te betaalen, zal het de voornoemde Kamer vryſtaan, haar daar mede te accomoderen.

V. En gelyk de Schulden over Inkoopen van Slaaven gemaakt, voor alle andere Schulden preferabel zullen wezen, zullen die voorſz: Slaaven noch preferabel wezen voor alle andere particuliere, die voortaan aldaar

mede in Suriname over eenigen Inkoop van Slaaven iets te eifchen zullen hebben; als mede dat geen particuliere in Suriname eenige Slaaven zullen mogen te verkoopen, zo lang de voornoemde Kamer aldaar met het verkoopen van haare aangebragte Slaaven bezig is, die dezelve voorts niet gehouden zal wezen aan eenigen te verkoopen, dan die zy oordeelen Suffiçant te zyn, en zal daar en boven altoos op dezelve Slaaven houden legaal Hypotheek, fchoon de eerfte Kooper die aan anderen wederom had verkogt, of anderszins overgegeeven of getransporteerd, in wat maniere het zoude mogen wezen; zullende voorts gehouden zyn, den Gouverneur de behulpzaame hand te bieden, dat die van de voornoemde Kamer haare behoorlyke betaalingen mogen erlangen.

VI. De Scheepen van de voornoemde Kamer die de Slaaven in Suriname zullen brengen, of hunne retouren gefprooten uit de verkochte Slaaven van daar af haalen, zullen vry en exempt wezen van het Laftgeld dat alle de andere Scheepen, de Colonie van Suriname bevaarende, gehouden zullen wezen alhier aan de Provincie te betaalen, doch ingevalle de Gouverneur op het arrivement van een Schip met Slaaven eenige Slaaven voor het Land van nooden zoude mogen hebben, zal hy Jaarlyks eens daar uit vermogen te verkiezen een getal van zes Slaaven of minder, mits daar voor na ontvangene kennis, alhier door de Heren Gecommitteerde Raden aan de voorfz. Kamer contant voldaan en betaald zal worden vyf en twintig Ponden Vlaamfch voor ieder Slaaf.

VII. De Colonie van Effequebo zal voortaan by allen en een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaren, als mede door het oprechten van Plantagien gecultiveerd en bewoond worden, en zullen overzulks de vryheid hebben hunne Koopmanfchappen met eige Scheepen daar te brengen, en hunne Retouren wederom daarentegens van daar af te halen, mits aan de Compagnie betaalende de gewoone Recognitie over de grootte van hunne Scheepen, uitgenomen dat de Handel van de Orliane Verf alleen by die van de voorfz: Kamer gedreeven, en dienvolgende by alle anderen gefloten gehouden zal worden, op pœne van confiscatie.

Aldus met de voorfz. Weftindifche Compagnie overeengekomen, geaccordeerd en gefloten in het Hof van Zeeland tot Middelburg, den 11[den] April 1670.

Het

Het Octroy van de Generaale Compagnie te dier tyd omtrent ten einde loopende, weigerden de Staaten van Zeeland hunne toestemming te geeven, in de verzochte Prolongatie van 't gemelde Octroy dan onder voorwaarde, dat de Vergadering van Negentienen alvoorens zal agreëren het Contract tusschen de Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, en die van de Westindische Kamer gemaakt den 11den April 1670. Waarop de Vergadering van Negentienen, volgens haare Resolutie van den 3den September 1670, dien gelyk, zich ook aan hun Hoog Mog: de Heeren Staaten Generaal geadresseerd en ootmoedig verzocht heeft, dat.

„ Dewyl de Kamer Zeeland, op de wilde Kust van America, aan
„ Rio Essequebo voor deezen had begonnen een Colonie te formeeren,
„ en dezelve in den Engelschen Oorlog, in handen van de Engelschen
„ geraakt zynde, met de magt door de Provincie van Zeeland,
„ naar de Kust van America gezonden, onder andere voorsz: Colonie
„ wederom, uit handen van de Engelschen bekomen is, en dat ver-
„ volgens de voorsz: Provincie van Zeeland haar door de Compagnie
„ heeft laaten persuaderen, om voorsz: Colonie wederom in handen
„ van de Compagnie te stellen, en door de Kamer Zeeland, ter Ver-
„ gaderinge van XIX zynde vertoont, en bevonden met den dienst
„ van de Compagnie te conveniëren, zo verzochten de voornoemde
„ Bewindhebberen, dat hun Hoog Mogende het zelve Accoord zou-
„ den gelieven te amplecteren. "

Waarop Hooggedachte Heeren Staaten Generaal, den 15den October, 1670, goedvonden en verstaan hebben in 't voorsz: verzoek te bewilligen, en 't voornoemde Accoord te approbeeren. 't Welke de Zeeuwen beweeren door de Octroyen van 1700, en van 1730, op nieuws bevestigd te zyn.

Dierhalve kon Zeeland niet goedkeuren, dat de Vergadering van Tienen te Amsterdam, in den Jare 1750, het besluit nam aan alle de Kamers der Westindische Compagnie te verzoeken, de Vaart en Handel op Rio de Essequebo, aan de Ingezetenen van den Staat open en vry te stellen,

(zo als in 1685 en 1686 zedert de oprechting der nieuwe Westindische Compagnie door de Vergadering van Tienen mede reeds is geschied, welk ook een Commandeur op Essequebo heeft aangesteld.) geevende voor reden van deezen voorslag, hoe uit een Missive van Rio Essequebo ingekomen, gebleken was, dat dikwyls de Suikeren en andere Producten wegens gebrek aan Schepen moesten blyven leggen, tot merkelyk nadeel van de Compagnie, en byzondere Colonisten; waar tegens de Staaten van Zeeland, hunne belangens ter Vergadering van Staaten Generaal, den 30sten September 1750, voordroegen, en wierd op bevel der Magistraat van Middelburg, door één van deszelfs Leden, een omstandig Bericht nopens het byzonder Recht der Provincie van Zeeland op deeze Colonie, in 't licht gegeven, waar inne mede beweerd werd, dat wel verre dat 'er ooit gebrek zoude zyn geweest aan Schepen, om voorsz: Producten herwaards over te brengen, in tegendeel daar altoos overvloed van Schepen is geweest; dat zelfs het Schip de Essequeebsche Vriendschap, op den 22sten December 1649, met Fautvragt was t'huis gekomen, en anderen lang boven hunnen gewoonlyke Legdagen hadden moeten vertoeven, uit gebrek van Vragt; en offchoon, in den Jare 1747, al eenig Schip minder, dan naar gewoonte, derwaards was vertrokken, dat zulks nergens anders door veroorzaakt was dan dat Hun Ed: Mogende en de Admiraliteit van Zeeland drie Schepen, dewelke altoos tot de Essequeebsche Vaart gebruikt wierden, en waar van één reeds derwaards Zeilrëede lag, hadden geprest, en negen Maanden in hunnen dienst gehouden, niet alleen tot behoeding van Vyandlyke invallen, maar ook voornaamelyk tot veiligheid van de Provincie Holland.

Hunne Hoog Mogende gelastten de Kamer Amsterdam, om haare aanmerkingen daar omtrent in te leveren, zo als, in January 1751, geschiedde; daar by getoond werd, dat de Vaart op beide de Rivieren van Essequebo en Boumeron, reeds meer dan zestig Jaaren voor alle Ingezetenen van deezen Staat was open gesteld geweest, en dat het Recht op die Colonie door Zeeland beweerd, alleen berustende was op het Verdrag van Gecommitteerde Raaden van Zeeland, met de Kamer Zeeland van de oude Westindische Compagnie, die, in den Jaare 1674, is vernietigd, en dus geen

geen betrekking had tot de nieuwe Westindische Compagnie. Dus moest de Directie, Vaart en Handel van en op Essequebo geschieden by door en uit den Name van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie, by dewelke een schikking gemaakt zynde omtrent de behandeling der wederzydsche Kusten en Colonien wel is verzocht het afzenden der meeste Ordres naar Essequebo, aan de Kamer Zeeland, doch alles uit Naam van de Generaale Compagnie, aan welk het Opperbewind, Handel en Vaart van die zo wel als van alle andere Colonien eigen blyft, alles uitwyzende de verscheidene Resolutien der Tienen, sedert het begin der nieuwe Compagnie en vervolgens genomen.

Wy zullen eenige der voornaamste hier laaten volgen; als zynde geresolveerd op

10den January 1675. Dat de behandeling van Essequebo geduurende dat loopende Jaar werd gelaaten aan Zeeland, mids volkomen Eclaircissement, en rapport te doen aan de Vergadering van Tienen enz.

3den April 1676. Om een Garnisoen te houden op Essequebo, het zelve te recruteeren door die Kamer welke de voorsz: Rivier tot een Tourbeurt in de Equipage, by deeze Vergadering zal werden toegevoegd, des dat onder die recruteeringe zodaanige Kamer niet mogte begrypen Directeurs, Opperhoofden enz: zo 'er eenigen kwamen te sterven of vacant te werden, Nemaar dat de absolute dispositie moeste blyven aan de Vergadering van Tienen.

10den April 1676. Hebben de Heeren Gedeputeerden van de Kamer Zeeland, ingevolge het geresolveerde op den 10den January 1675, omstandiglyk gededuceerd waar inne de Handel van Essequebo ten principaalste was bestaande, als mede wat Retouren.

Mitzgaders hoedanige ordre en methode de Heeren haare Principalen omtrent het behandelen van dien hadden geobserveerd.

En is vervolgens geresolveerd, dat die Plaats voortaan zoude werden bevaaren en behandeld alleenlyk uit den Naam ende van wegens de Generaale Compagnie, door zodaanige Kamer die dezelve in het reguleeren der Toubeurte zal werden geassigneerd enz.

En werden de Respective Leden ten hoogste gerecommendeerd hun-

ne ſerieuſe gedachten te laaten gaan, om de Negotie op de voorſz: plaatſe, van tyd tot tyd, meer en meer te doen toeneemen en accreſceeren.

7den Mey 1677. De kamer Zeeland aan de Vergadering gecommuniceerd een Copy Miſſive van den geweezene Commandeur van Eſſequebo, houdende circumſtancieel advys van den toeſtand in die geweſte enz.

14den July 1681. Is by de Vergadering van Tienen gereſolveerd het tractement van den Commandeur te ſtellen op *f* 25. 's maands.

17den October 1685. Is goedgevonden en verſtaan, de Rivieren van Eſſequebo en Boumeron open te ſtellen, voor allen en een ieder die derwaards zal willen vaaren en handelen, ook zich met ter Woon aldaar ter neder zetten, enz.

5den April 1686. Proviſioneel goedgevonden den Perſoon van Jacob Pieterſe de Jong aan te ſtellen tot Commandeur op de voorſz. Riviere, op een Tractement van *f* 50 's maands enz.

30den October 1690. het verzoek van de Weduwe van den Commandeur Beekman, om alzo geene of weinige Schepen van en naar Eſſequebo vaaren, door de Compagnies Boot haare Suikeren na Suriname te moge tranſporteeren, en over dien weg naar deeze Landen te voeren; toegeſtaan.

16den July 1693. Door de Kamer Zeeland, op inſtantie van de Vergadering van Tienen, ingeleverd een pertinente rekening van den gantſchen handel en onderhoud der Colonie van Eſſequebo.

10den October 1695. De Kamer Zeeland gequalificeerd, om een Equipagie aan te leggen, ten einde de gereedleggende Suikeren van Eſſequebo af te haalen.

10den September 1698. het verzoek van den Commandeur van Eſſequebo, om vermeerdering van tractement.
om Emolument.
om een Predicant, en diverſe andere Zaaken; toegeſtaan.

11den September 1698. gereſolveerd, uit conſideratie van de groote koſten, een Hoofdgeld aldaar op te rechten; in welke Vergadering van Tienen de Commandeur van Eſſequebo zelfs preſent was, en hem door gemelde Vergadering het noodige werd aanbevoolen.

10den No-

10den November 1701. door Zeeland het verzochte rapport gedaan wegens den toeftand der Colonie van Effequebo.

20ften April 1706. Door Zeeland rapport gedaan wegens den toeftand en de Avances van voorfz: Colonie, als mede van haar E. E. verrichtinge dien aangaande.

Den Commandeur uit naam van de Generaale Vergadering gelaft alle Jaar de Boeken van de voorfz: Colonie over te zenden.

Ingeval nader bericht van daar komt, werd Zeeland een Equipagie op Effequebo toegeftaan, mids in voldoening van een Tourbeurt.

20ften November 1708. Gerefolveerd, dat den provifioneele Commandeur Pieter van der Heyde zal werden gefchreeven met het gereed leggende Schip in Texel, genaamd de Jonge Hermanus, en gedeftineerd na Effequebo.

12den October 1716. Den Commandeur op Effequebo gelaft, dat hy by alle Occafien pertinent bericht zal geeven van den toeftand der zaaken, en het Intereft van de Compagnie in die Colonie, en van 't gunt daar zal weezen voorgevallen.

14den Dito. Gerefolveerd, dat by de Couranten zal worden bekend gemaakt, dat alle de geene die in de Colonie van Effequebo genegen zyn zich neêr te zetten enz:, zich in de refpective Kamers kunnen aangeeven.

5den April 1721. Aan een ieder toegeftaan de Colonie van Effequebo Landwaards in te mogen gaan, ter ontdekking van Mynen; dat deswegens onderrichting by alle de Kamers zal werden gegeeven.

7den April 1721. Referveeren Bewindhebberen van de Generaale Compagnie, *als Eigenaars van die Colonie*, al het noodige enz.

11den Juny 1725. Zeeland gequalificeerd een Slaafs Equipagie te doen en te brengen naar Effequebo, in voldoening aan haar Tourbeurt.

11den September 1726. Zeeland gequalificeerd tot aanftelling van een Predicant.

21ften October 1727. Is den Commandeur Laurens de Heer ernftig gefchreeven.

13den October 1730. Zeeland gequalificeerd ter voldoening van haar E. E. Tourbeurt het Schip de Jonge Daniel te zende naar Guinea en Effequebo.

Als

Als mede gelast om aan alle de Kameren telkens de overgekomene petitiën over te zenden.

13^den April 1743. Geresolveerd, dat het Schip de Jonge Daniel, gediend hebbende tot afhaaling der Retouren van Essequebo, door de Kamer Zeeland niet weder zoude werden geequipeerd zonder nader te zyn gequalificeerd, door alle de verdere Kameren.

11^den Augustus 1750. Gecommitteerden wegens de Kamer Zeeland ter Vergadering gecommuniceerd en voorgeleezen de Missive, door gemelde Kamer geschreeven naar Essequebo sedert de laatste Vergadering van Tienen, heeft de Vergadering verklaard, de Ordres en aanschryving in dezelve vervat zich te laaten welgevallen en te approbeeren.

By lecture van Missiven ingekomen van Rio Essequebo geremarqueerd, dat veelmaalen de Suikeren en verdere Producten zo van deeze Compagnie als van de byzondere Planters in voornoemde Colonie moeten blyven leggen tot hun merkelyk nadeel, en zulks by gebrek van Scheepen op gemelde Colonie navigeerende: is goedgevonden en verstaan alle de respective Kameren te verzoeken ten einde ieder in de Provincie en Steden hunner Residentie, de byzondere Naviganten te animeeren en te Encourageeren, om op meergemelde Colonie in Rio Essequebo te navigeeren en trafiqueren, ten einde alzo aan de Compagnie en particuliere Planters Occasie mogte werden gegeeven, om hunne Producten, naar deeze Landen te verzenden.

Voorders wierd aangemerkt, dat Rio Essequebo, binnen de Limieten van 't Octroy van 1621, aan de Compagnie zoude zyn overgedragen; en dat de Staaten van Zeeland ook nooit eenig byzonder Eigendom op deeze Colonie ter Generaale Vergaderinge gevorderd hadden dan toen zy goedvonden de Kamer Zeeland, by een Resolutie van den 11^den September 1750, te beveelen, dat zy den Gouverneur op Essequebo gelasten zoude geene Schepen, uit Nederlandsche Havenen, op die Rivier of de aanhoorige, ter laadinge of lossinge toe te laaten zo die met geen Hout- en Zoutbrief van de Kamer Zeeland waren voorzien. Des verwonderde zich de Presidiaale Kamer van Amsterdam, dat één der Bondgenooten, op zich zelf,

zelf, uitſluitende beveelen gaf in Zaaken, die tot het Oppergezag van de Vereenigde Provincien gemeenlyk behooren; als ook dat die van Zeeland de Voordeelen van deeze Colonie zich wilde toe-eigenen en in tegendeel de Onkoſten ten laſten van de Generaale Compagnie in bragten.

De Kamer van Zeeland leverde daar tegens een Vertoog aan de Heeren Staaten Generaal, op den 29ſten Maart 1751, over, daar by beweerende dat, in het Contract tuſſchen de Staaten van Zeeland en haar, de uitſluitende Vaart en Handel op Eſſequebo bedongen was, en door hunne Hoog Mogenden en de Generaale Vergadering van Negentienen goedgekeurd en bekrachtigd en dus over de tachtig Jaaren, daar van vredige en geruſte Bezitters waren geweeſt; en dat de gemaakte overeenkomſt met de oude Compagnie by de oprechting der nieuwe is overgegaan en beveſtigd, volgens het laatſte Articul van 't Octroy voor de nieuwe Compagnie beveelende „ dat alle Reſolutien, en andere diſpoſitien, by dezelve van tyd tot „ tyd aan de voor deezen geweeze Compagnie in hun faveur vergund, wor„ den verſtaan van de zelfde kracht en Vigeur te zyn, als of dezelve al„ len te ſamen en particulier in deezen Octrooye op nieuws waren gein„ ſereerd, " en Verders, „ zonder daar tegens te doen, directelyk, of „ indirectelyk, zo weinig binnen als buiten deeze Vereenigde Nederlanden.

Ontkennende wyders, dat door een Hout- en Zout brief, afgegeeven by de Kamer Zeeland, eenig byzonder Recht van Eigendom word bedoeld, op de Colonie, welke zy toeſtaan dat niet zal mogen bevaaren worden dan alleen uit Naam van de Generaale Compagnie: verders betoogende, dat by het openſtellen van de Vaart en Slaaven handel op de Weſt-Indiën, de Colonie van Suriname, Eſſequebo en de Berbice, daar van zyn uitgeſlooten, en de Weſtindiſche Compagnie alleen daar toe bevoegd zoude zyn, volgens het Octroi en de Conventien daar toe betrekkelyk, en dat door het woord Conventie geen andere dan die van den 11den April 1670, kan en moet verſtaan worden.

De Kamer Amſterdam betoogde daarentegen, dat de gemelde Conventie, volgens de Terme van het tegenwoordige Octroy der Weſtindiſche Compagnie geen de minſte ſchyn behelsde van eenige toeſluitinge der Vaart op Eſſequebo en Boumeron, voor de andere Ingezetenen van den Staat.

Voorders, dat offchoon de Kamer Zeeland de byzondere bezorging van Slaaven, naar die Colonie gehad heeft, zulks op uitdrukkelyke Authorifatie door de Vergadering van Tienen is gefchied, en die ook, van tyd tot tyd, den Commandeur en Opperhoofden aldaar heeft aangefteld, ten bewyze dat de Conventie van 1670, vernietigd was daar anders, zo dezelve nog ftand hield, de Verkiezing van een Commandeur en het geeven van een Laftbrief aan denzelven, door de Kamer Zeeland moeft gefchieden, die zulks, in 't Jaar 1719, wel had gedaan, doch by een nieuwe Vacature, in den Jaare 1729, op vertoog der Generaale Vergadering, zelve de wederzydfche Kameren verzocht had de Heeren haare Gedeputeerdens te authoriferen, om die plaats met een bekwaam Perfoon te helpen vervullen.

Tot opheldering en meerder uitbreiding van het gemelde Middelburgfche Berigt, wierd door de Zeeuwfche Heeren Hooftparticipanten der Weftindifche Compagnie, in Auguftus 1751, een nader betoog in 't licht gegeven, en aan hunne Hoog Mogenden voorgedraagen; Waarin eerftelyk beweerd werd en aangetoond, dat niet alleen de Zeeuwen reeds voor en na den Jaare 1600, de Wilde Kuft hebben bevaaren, maar zy ook op dezelve al, in den Jaare 1613, Coloniën hadden gefticht, en dat by den eerften aanvang van de Weftindifche Compagnie in 1621, de Rivier Effequebo aangemerkt wierd als eene reeds beveftigde bezitting, gefterkt met een Fortres toen al genaamd het Fort der Hooge, naar een oud Adelyk Zeeuwfch Geflacht, naauw verbonden aan dat van de Hoog Edele Heeren van Borffelen, en kort daar na genoemd Kyk overal; dat dit Fort, nevens de Rivier en Handel aan dezelve, toen al in bezittinge van de Kamer Zeeland is geweeft, en dat het Hun Ed: niet is gebleken, dat de voorfz: Colonie en Rivier, voor of met den aanvang van de Compagnie by de Hollanders of eenige andere Ingezetenen van den Staat, buiten de Zeeuwen, is bevaaren en behandeld geworden. Vervolgens, dat de Kamer Zeeland al ten tyde van de oude Compagnie geheel onbepaald en onafhanglyk van de Generaale Compagnie haare Vaart en Handel op Effequebo, met uitfluiting van alle anderen, heeft geoefend gehad, en in de Bezitting van dien zich ook heeft gehandhaafd; dat in de voorgaande Eeuw deeze

deeze Volkplanting, zelfs by die van Holland, al is aangemerkt geweest als aan Zeeland te behooren, in tegenoverstelling van de Colonie Nieuw Nederland onder beheering van Amsterdam, werdende het draagen van Lasten, en genieten der Voordeelen van deeze Colonie, en die verder mogte werden aangelegd, aan alle Kameren gemeen gesteld naar gelange van ieders aandeel, volgens een Overeenkomst, in 't Jaar 1659, daar van gemaakt.

In meer byzonderheden van dat verschil zullen wy ons met inlaaten, wyzende den nieuwsgierigen Leezer naar de Nederlandsche Jaarboeken (*a*), en de wederzydsche Memorien die zedert met den druk zyn gemeen gemaakt, om daar van breeder onderricht te worden. Alleenlyk zal ik hier nog laaten invloeijen dat hunne Ho: Mo: Gedeputeerden tot de zaaken van de Westindische Compagnie, den 9den Juny 1769, ter Vergadering van de Heeren Staaten Generaal een Bericht hebben ingebracht (*b*), hoofdzaakelyk inhoudende. Dat zy Heeren Gedeputeerden, ingevolge en ter voldoeninge van hun Hoog Mogenden ordre van den 5den April 1765, en verscheiden anderen daarop gevolgd, met Gecommitteerde Bewindhebberen van de Generaale Westindische Compagnie ter præsidiaale Kamer Amsterdam, en met Gecommitteerde Hoofdparticipanten van gemelde Compagnie ter Kamer Zeeland, in gesprek geweest waren over de Voorwaarden waar op de Colonie Essequebo aan de Zeeuwsche Hoofdparticipanten in hun byzonder zoude kunnen werden overgegeeven. Dat voornoemde Gecommitteerde Bewindhebberen en Hooftparticipanten, zo ten overstaan van hun Heeren Gedeputeerden als met elkanderen afzonderlyk, in zo verre met den anderen eens waren geworden, Eerstelyk: Dat (: ingeval men omtrent alle de punten die nog in geschil waren gebleeven, insgelyks zoude zyn overeengekomen en anders niet:) de Colonie Essequebo door de Generaale Westindische Compagnie zoude werden afgestaan op den voet, zo als in het Bericht van den 4den April 1765, is vervat, aan voornoemde Hoofdparticipanten, niet in gemelde qualiteit maar in haar Byzonder, en dat midsdien geen gemeenschap hoe genaamd

(*a*) van den Jaare 1750 en 1751.
(*b*) Uit het Regifter der Resolutie van de hoog mogende Heeren Staaten Generaal, 9den Juny 1769.

genaamd zoude blyven beſtaan tuſſchen de gemelde Compagnie en Colonie: dat van de Huizen, Pakhuizen en verdere Gebouwen en Vaartuigen van de voornoemde Compagnie geen gebruik zoude mogen worden gemaakt, door de Directie of ten dienſte van deeze Colonie: dat geene van de Compagnies Bedienden op anderen Comptoiren buiten 's Lands zouden mogen worden gebruikt in dienſt van de Colonie, en dat ten opzigte van het deel neemen in dezelve het zo geſchikt zoude worden, dat zulks in geenen deele verknogt zoude zyn met de Actien in de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland; zo dat het een, en ander, voortaan afzonderlyk zoude worden verkreegen en bezeten. Terwyl nader met den anderen zoude worden geſprooken of Bewindhebberen en Bedienden hier te Lande ter evengemelde Kamer in het beſtier deezer Colonie zoude mogen worden gebruikt, of niet.

2. Dat de gemelde Colonie met betrekking tot de Weſtindiſche Compagnie zoude werden bezeten op den voet zo als de Colonie de Berbice door haare Eigenaaren word bezeten, en gevolglyk, dat alle Schepen derwaards vaarende Borg zouden moeten ſtellen gelyk in het gemelde Bericht breeder is vervat, met deeze verandering echter dat in de plaats van de woorden *van en na deeze Landen* zoude worden gezet, *van en na de Provincie van Zeeland*, en dat ten opzigte van de Schepen beſtemt om in dezelve Colonie Slaaven aan te brengen, de noodige verzachting in de voorſz: Borgtogt, nopens haare uitreizen zouden worden gemaakt: dat op de Commiſſiën door de Compagnie ter Kamer Zeeland zoude moeten werden verband gegeeven, dat de Paſpoorten voor Schip, en Goederen, by de Compagnie ter Kamer Zeeland zouden moeten worden gehaald, als mede de Paſpoorten en Loscedullen voor de t'huis komende Schepen: dat aan de Compagnie zou worden betaald voor Recognitie van ieder Schip, dat derwaards vertrekken, of van daar te rug komen zouden, naar maate van de grootte, zodaanige Somma als thans in gebruik is, of by nadere ſchikking zoude kunnen worden bedongen.

3. Dat de Plantagie aan de Compagnie toebehoorende, volgens het bericht aan dezelve Compagnie in eigendom zouden verblyven.

4. Dat het voordeel der Soldy van tien Man uit de *Quote* van de Provincie

vincie van Zeeland in de twee honderd Mannen van Oorlog, door hunne Hoog Mogenden by Octroy aan de Compagnie toegeftaan, zoude blyven ten behoeve van de Compagnie zonder dat de Colonie daar van iets zoude mogen trekken; doch dat ten opzigte van de twee overblyvende punten, naamelyk of de Rivier Demerary onder Effequebo en deszelfs overgave zoude werden begreepen, of niet; En of de Compagnie zoude worden fchadeloos gefteld zo voor het geene zy tot verbetering der Colonie heeft te koften gelegd als van alle de Penningen welke bevonden zoude worden uit de Caffe van de Compagnie, ten dienfte van de voorfz: Colonie na den 11den September 1750, tot de finaale afdoening der zweevende verfchillen meerder uitgegeeven, als ontvangen te zyn, men het niet eens had kunnen worden: en dat zy Heeren Gedeputeerden midsdien hadden voorgeflagen of in plaats van deeze Onderhandeling af te breeken, het niet beft zoude zyn, dat de Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten wederzydfch een keer naar Amfterdam en Zeeland deeden, om nader en meerder toereikende laft omtrent die twee punten te bekomen, ten einde een finaale afdoening van deeze zaak te konnen maaken. Dat zulks over en weder in dank aangenoomen zynde, Gecommitteerde Bewindhebberen vervolgens hadden op zich genoomen, om inmiddels aan de Hoofdparticipanten op te geeven een begrooting van de Schavergoeding, het geen zy vorderden, met, of zonder de overgifte van Demerary; en dat zy als dan tegens den eerften October daar aanvolgende wederom zouden te rug keeren, tot het hervatten der voornoemde Onderhandelingen:

Dat daarna, op den 23ften September, was ingekomen een Miffive van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, waarby dezelven om verfcheide redenen, daarby aangehaald, aan hunne Hoog Mogenden kwamen te verzoeken, dat hoogftdezelve de voornoemde befoignes nog eene gevoeglyke tyd geliefden uit te ftellen, op dat zy in ftaat mogten worden gefteld om de door Bewindhebberen aan haar toegezonden generaale Eifch, tegens de de Boeken der Compagnie te konnen overzien, en teffens een Memorie te formeeren tot betoog van de ongegrondheid van de ftellingen van voorfz: Bewindhebberen over de affcheiding van Demerary.

Dat hunne Hoog Mogenden, na hier op alvoorens ingenoomen te hebben

het bericht van voornoemde Bewindhebberen, dit verzoek toegeſtaan, en den tyd van byeenkomſt tot den eerſten December verlengd hebbende, zy Heeren Gedeputeerden vervolgens, op voorſz: tyd, de Beſoignes wederom hadden by de hand gevat: dat Gecommitteerde Bewindhebberen in dezelve hadden voorgedraagen, dat zy, tot voldoeninge van de afſpraak, in het Voorjaar, ten overſtaan van hun Heeren Gedeputeerden, gemaakt, uit de adminiſtratie boeken hadden geformeerd een begrooting van de Koſten, die zy, zo voor als na het Jaar 1750, hadden gedraagen, dat die te ſamen kwamen te beloopen eene Somme van zes honderd zeven en zeventig duizend Guldens; en dat zy aan Hoofdparticipanten hadden geſchreeven niet ongenegen te zyn, om tegens vergoeding van de voornoemde Somma, aan dezelve in hun byzonder de Colonie Eſſequebo af te ſtaan, en over te geeven of daar over in onderhandeling te treeden; doch dat te gelyk echter daar by hadden gevoegd dat het aan haar was voorgekomen, met de belangens van de Compagnie niet overeen te komen, om zich van de Colonie Demerary, welke zy altyd als eene afzonderlyke Colonie, en niet als onderhoorig aan Eſſequebo, hadden aangezien, te ontdoen.

Dat daarentegens de Gecommitteerde Hoofdparticipanten zich hadden beklaagd, voor eerſt, dat voorſz: Bewindhebberen als nog bleeven aandringen haare ſtelling, dat Demerary van Eſſequebo zoude moeten worden afgeſcheiden, en ten anderen, dat in plaats van een uitdrukkelyke opgaave te doen van haare uitgeſchootene Penningen, zo als zy meenden onderling afgeſprooken te zyn, aan hen een generaale Eiſch hadden gedaan, die bovendien zo buitenſpoorig was, dat met geen redelykheid van hen konde worden gevergd, om op den voet van dezelve tot eenige minnelyke ſchikkingen te komen.

Dat zy zich daarom op de voorſz: twee punten ook niet verder hadden willen inlaaten, maar in het beſoigne hadden over gegeeven zekere Miſſive, waarin zy meenden aangetoond te hebben niet alleen het uitſluitende Recht van de Ingezetenen van de Provintie van Zeeland tot de Vaart op Eſſequebo, en onmogelykheid om Demerary van dezelve af te ſcheiden, maar ook haare volkomen ongehoudenheid tot eenige vergoeding

van

van schade, of uitkeering van Penningen, zo voor als na den Jaare 1750, uit de Generaale Casse van de Compagnie uitgegeeven; met verzoek, dat dezelve Brief of Memorie ter Tafel van hunne Hoog Mogenden over gegeeven, en de zweevende Geschillen daarop mogten worden afgedaan.

Dat de Gecommitteerde Bewindhebberen daarop wederom zynde gehoord, dezelve aan haar Heeren Gedeputeerden hadden verklaart, dat hoe zeer zy zich niet breedvoerig op die Missive konden inlaaten, dewyl dezelve wegens haare uitgebreidheid niet hadde kunnen worden geleezen, het hen niet te min uit het klaar en kort mondeling gedaan verhaal van de punten daar in vervat, en van de wyze, hoe die waren verhandelt, was voorgekomen, dat indien Hoofdparticipanten niet genegen waren af te gaan, van hun Gevoelen, ten opzigte van de onafscheidelykheid van de Colonie Essequebo en Demerary, als dan alle onderhandeling niet anders dan vruchteloos konde afloopen, en van de aanhouding van het Besoigne niets goeds te wachten was.

Dat zy Heeren Gedeputeerden echter om niet alle hoop tot een vergelyk geheel af te snyden, en aan Bewindhebberen de gelegenheid te geeven, om met bedaartheid, en naar behooren den inhoud van meergemelde Memorie te konnen onderzoeken, het veiligst hadden geoordeeld, om Copye van dezelve aan voorsz: Gecommiteerde Bewindhebberen ter hand te doen stellen, ten einde daarop haar belang te zeggen; en vervolgens de Besoignes zonder eenige bepaaling van tyd, hadden aangehouden: dat ten gevolge van dien, op den 28sten July des Jaars 1767, aan de Leden van het Besoigne was toegekomen een Bericht van Representant en Bewindhebberen van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie, waarin aangetoond wierd de gronden, waarop de voorsz: Compagnie haar Recht tot Vaart en Handel op de Colonien Essequebo en Demeaary kwam te vestigen, en de middelen waar door zy hadden getracht op een voldoende wyze op te lossen de bewysredenen by Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, in voorsz: haare Memorie tot stavinge van haar gevoelen ter neder gesteld.

Dat het aan hunne Hoog Mogenden bekend was, dat na die tyd, zich ook by Requeste aan hun hadden geaddresseerd verscheiden' Ingezetenen

van

van de Provincie van Holland en Weſtvrieſland, en Kooplieden binnen de Stad Amſterdam, mitzgaders Hoofdparticipanten, als repreſenteerende de geſamentlyke Deelgenooten van de Generaale Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Amſterdam, waar by de eerſtgemelde ootmoediglyk kwamen te verzoeken, dat hunne Hoog Mogenden hen, en alle verdere 's Lands Ingezetenen zouden gelieven te handhaven by hunne natuurlyke vryheid, en daar uit voortvloeijende goed recht, om, in overeenkomſt van de verleende Octroyen, vry en onverhindert uit de Havenen van deezen Staat op de voorſz: Colonien van Eſſequebo en Demerary te mogen vaaren en handelen: en de laaſtgemelde kwamen met veel ernſt te inſteeren, dat het hunne Hoog Mogenden mogte behaagen om tot meerder uitbreiding van de Scheepvaart, en begunſtiging van de Koophandel, de Generaale Weſtindiſche Compagnie te ſtellen in het bezit deezer Coloniën, en de nog zweevende Geſchillen door een vruchtbaare Reſolutie ten einde te brengen,

Dat daarna, op den 11den Auguſtus des Jaars 1768, ter Vergaderinge ingekomen zynde een Miſſive van den Repreſentant van zyne Doorlugtige Hoogheid, en Bewindhebberen van de Weſtindiſche Compagnie ter præſidiaale Kamer Amſterdam, waar by dezelve kwamen te verzoeken, dat de Beſoignes raakende de Eſſequeboſche en Demerariſche geſchillen eerlang mogten werden hervat, en een afkomſt van zaaken gemaakt, Hun Hoog Mogenden, ingevolge van dien, hadden goedgevonden, voorſz: Repreſentant en Bewindhebberen, als mede Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland aan te ſchryven, om, op den 16den November daar aanvolgende, eenige Gecommiteerden uit den haare, op 't voorſz: Onderwerp onderrecht, herwaards te zenden, om de voornoemde Beſoignes weder by de hand te vatten, en een einde te maaken van de zo lang gezweefd hebbende geſchillen.

Dat eer dien geſtelden tyd was gekomen, al mede aan hunne Hoog Mogenden was ingeleverd een Smeekſchrift van verſcheiden Ingezetenen alle Kooplieden van de Provincie Zeeland, waar by dezelven eerbiedig kwamen te verzoeken, dat hun Hoog Mogenden de Zaaken op den ouden voet geliefden te laaten, of wel by een finaale uitſpraak haar Supplianten te wet-

wettigen in hunne bezitting om alleenlyk, en met uitſluiting van alle anderen op Eſſequebo, Demerary en onderhoorige Rivieren, met haare Schepen te mogen vaaren en handelen, gelyk ook al verder, op den 16den September daar aanvolgende, een Miſſive van de Heeren Staaten van Zeeland, mede ten zelven einde ingericht; en Eindelyk, op den 7den November, nog een breedvoerig Betoog van de Hoofdparticipanten van Zeeland was ingekomen, dienende tot wederlegging van de twee voorgemelde Requeſten; doch dat op alle dezelve geen finaal beſluit gevallen, en de beſtemde onderhandelingen, op den 18den November 1768, wederom waren aangevangen.

Dat zy Heeren Gedeputeerden by opening van dezelve aan beide partyen van al 't gunt voorſz: hadden kennis gegeeven, en voorts getracht, om dezelve op den voet van het geen in de Vergaderingen van den Jaare 1765, was verhandelt, op nieuws in onderhandeling te doen treeden. Doch dat zy aanſtonds hadden ontmoet dezelve zwaarigheden die zich te vooren over de afſcheiding van Demerary en Eſſequebo, en over de begrooting van de te geevene vergoeding van ſchade hadden opgedaan, en dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten, zo wel als Bewindhebberen telkens hadden aangedrongen op het doen van bericht en eene finaale uitſpraak van het weezenlyke geſchil. Dat zy Heeren Gedeputeerden daarop met gepaſte, en niet min dringende redenen aan haar hadden voorgehouden de gevaarlyke gevolgen, die uit eene zodaanige beſliſſing, hoe die ook mogt vallen, voor de eene of andere party te wachten waren; en vervolgens, na verſcheide gehoudene Byeenkomſten en uitgebreid onderzoek van een ieder zyn voorgewend Recht, aan haar, by weege van een middel tot het vinden van een minzaam vergelyk, hadden voorgeſlagen om te bepaalen een zekere gelykheid in het getal der Schepen die Jaarlyks uit de Republiek naar de Colonie zouden uitvaaren, en van daar weder herwaards te rug keeren; of wel in het algemeen tot een grondſlag te leggen deeze twee Zaaken. Voor eerſt, dat beide Colonien zouden blyven onafgeſcheiden; en ten andere, dat voor het Intereſt en de belangens van de Ingezetenen der wederzydſche Provincien zouden behooren te werden gezorgd: als dan op den voet van dezelve over en weder eenige Articulen

van Vergelyk te ontwerpen, en die onvervankelyk en zonder daar uit eenige de minste nadeel voor wederzydsche stellingen te haalen door eene vriendelyke te houdene Correspondentie aan elkanderen mede te deelen, ten einde door dat middel, zo mogelyk, de Zaaken by voorraad tot eenige vastigheid gebragt, en als dan de nog overgebleven' verschillen in een andere Vergadering ten overstaan van haar Heeren Gedeputeerden, welke met veel nadruk aan partyen hadden betoont, haare goede diensten in alles te willen aanleggen, tot onderling genoegen uit de weg geruimd zouden kunnen worden.

Dat deeze voorslag aan beide zyden aangenoomen zynde, Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten wyders waren verzocht, om het geen de eerstgemelde, tegens over gegeevene bericht van Hoofdparticipanten, waar van aan haar, geduurende den loop van deeze Vergaderingen, een afschrift was ter hand gesteld, mondeling hadden ingebragt, en de laatstgenoemde daar tegens wederom hadden geantwoord; by eene beknopte Memorie in geschrift te willen vervatten, en aan de Leden van de Vergadering te doen toekomen, om daar van, des noodig, haar gebruik te konnen maaken; en voorts om op den 6den Maart weder herwaards te keeren, om des anderen daags de voorsz: Byeenkomsten te hervatten.

Dat beide partyen op zyn tyd daar aan hebbende voldaan zy Heeren Gedeputeerden eerst briefsgewyze hadden ontvangen de Memorien, en daar na de Besoignes op den bestemden dag weder hadden aangevangen. Dat by de opening van dezelve Gecommitteerde Bewindhebberen verzocht zynde om onderrichting te willen geeven van de middelen van vergelyk, welke by haar waren ontworpen, en van den staat waarin de zaaken zich thans kwam te bevinden; dezelve daarop aan haar Gedeputeerden hadden te gemoet gevoerd, dat zy aanstonds na het scheiden van de Vergaderingen, in de Maand November met elkanderen het voorsz: Onderwerp hadden overwoogen, en, ingevolge van de gemaakte afspraak met Gecommitteerde Hoofdparticipanten, in de Maand van January daar aan volgende, aan dezelven hadden toegezonden een voorstel van eenige gronden en hoofdarticulen, waar op zy meenden, dat een nadere schikking zoude kunnen werden geformeerd en welke hier in waren bestaande.

1. Dat

1. Dat de Vaart en Handel op, en na de meergemelde Colonie vry en onverlet behoorde te werden gelaaten aan alle Ingezetenen en uit alle Havenen van deeze Republiek, zo wel direct als over Afrika, onder betaaling van de gewoonlyke Recognitien en Laftgelden aan de Weftindifche Compagnie ter Kamer alwaar of onder wiens reffort de Schepn zouden uitvaaren.

2. Dat ten opzigte van de Scheepvaart en verzending der Producten, en andere Goederen van en uit de voorfz: Colonien na deeze Landen zouden behooren te werden bepaald en vaftgefteld, dat dezelve zoude moeten gefchieden gedeeltelyk met Zeeuwfche Schepen na de evenredigheid van het aandeel, dat de Kamer Zeeland in de Weftindifche Compagnie is hebbende, ten welken opzigte men vafte Tourbeurten zoude konnen reguleeren.

3. Dat belangende de Vaart en Handel uit de Engelfche Colonien in America en van elders, zo 'er eenige andere plaats mogte hebben, op een van de meergemelde Colonien zoude behooren te werden vaftgefteld, dat geen vreemde Vaartuigen, van wat Natie dezelve zoude mogen zyn, aldaar zouden worden toegelaaten om te loffen of te laden, als in zo verre dezelven zouden komen aan te voeren Goederen en Noodwendigheden die men uit deeze Landen niet aanvoeren konde, en echter onontbeerlyk zouden zyn, en dat zodaanige Schepen ook geene producten of andere goederen van daar zouden mogen vervoeren, als dezulke, die hier te Lande niet zouden kunnen werden vertiert, noch van hier na elders, zonder merkelyk nadeel, zouden kunnen werden verzonden.

4. Dat het ter fpoediger en meerder bevolking en aankweeking dier Colonien behoorden te worden vrygelaaten aan een ieder, mids uit deeze Landen derwaards vertrekkende, zich in dezelve neder te zetten, zo wel tot het dryven van Koophandel als om aldaar Vaftigheden te formeeren.

5. Dat ook allezins op gelyke voet alle Vaart, Handel en inwooning op Bouwrona, aan een ieder uit deeze Landen zoude behooren te worden vrygelaaten. Dat zy Bewindhebberen zich hadden verbeeld dat alle deeze Articulen zo billyk waren overeenkomende met het oogmerk van haar Heeren Gedeputeerden, dat Hoofdparticipanten met haar zouden

hebben mede gewerkt om op de gronden van dien een nader plan te formeeren.

Dat zy echter in tegendeel tot haar leedweezen uit derzelver antwoord hadden bevonden, dat voorsz: Hoofdparticipanten deeze Voorwaarden hadden geoordeeld geheel onaanneemelyk te zyn, en niet overeen te komen met de belangens van de Provincie van Zeeland, en derzelver Ingezetenen. Dat voorts door haar Heeren Gedeputeerden een gelyk verzoek om opening te willen geeven aan de Gecommitteerde Hoofdparticipanten gedaan zynde, die op haar beurt hadden te kennen gegeeven, dat zy aanstonds na haar wederkomst in de Provincie met geen minder yver als Gecommitteerde Bewindhebberen haare gedachten hadden laaten gaan over eenige middelen tot vereeniging, en daar van insgelyks, in de Maand January, aan Bewindhebberen een Ontwerp hadden gezonden, vervattende de navolgende Articulen.

1. Dat de Colonie van Essequebo met deszelfs onderhoorige Rivieren, daar onder byzonderlyk mede begreepen Demerary, ten allen tyde zoude zyn en blyven gelyk te vooren in den boesem van de Generaale Westindische Compagnie, mitzgaders onder de bestiering en verzorging van de Kamer Zeeland.

2. Dat de Vaart en Handel op de voorsz: Colonie en Rivieren geduurende den loop der jegenswoordige verlenging van 't Octroy van gemelde Compagnie, als zynde den 31[sten] December 1761, door hunne Hoog Mogenden, op den ouden voet, voor den tyd van dertig Jaaren, verlengt, met uitsluiting van alle anderen zouden geschieden uit de Provincie van Zeeland, en door deszelfs Ingezetenen, op dezelfde voet en op dezelfde wyze, als voor de bekende Resolutie van de Vergaderingen van Tienen van den 11[den] Augustus en van de Heeren Staaten van Zeeland van den 11[den] September 1750, had plaats gehad, doch dat om zulks, zo veel mogelyk, ligt te maaken, de Colonisten in of aan voorsz: Colonie en Rivieren Plantagiën hebbende als Zeeuwsche Ingezetenen zouden werden aangemerkt, en ook in de Zeeuwsche Schepen zoude mogen deel neemen.

3. Dat Hoofdparticipanten van voorsz: Compagnie ter Kamer Zeeland, zo veel hen aanging zouden bewilligen, dat na het eindigen van de voorn: jegens-

jegenswoordige verlenging, de Vaart en Handel op de gemelde Colonie en Rivieren voor alle de Ingezetenen van den Staat zonder onderſcheid vry en open zoude zyn, met deeze bepaaling nogthans, dat alle de Schepen derwaards vaarende, in Zeeland zouden moeten worden uitgeruſt, van daar uitvaaren, en wederom aldaar t'huis komen.

4. Dat het aan een iegelyk van welke Provincie of Plaats hoe zoude mogen weezen, toegelaaten zoude zyn zich in en aan de voorſz: Colonie en Rivieren te mogen nederzetten, en aldaar Vaſtigheden aanleggen en oprechten, en zulks zo wel geduurende de thans loopende verlenging van 't Octroy, als daar na. En

Eindelyk 5. dat op dit Accoord zoude behooren te werden verzocht de toeſtemming van hunne Hoog Mogenden.

Dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten zich billyk hadden gevleid, dat deeze Ontwerp articulen by Bewindhebberen allezins redelyk zouden zyn gevonden, immers dat dezelve zich niet zouden hebben onttrokken, om dit tot een grondſlag van verdere Onderhandeling te leggen. Dan, dat zy uit het antwoord van voorſz: Bewindhebberen met veel onaangenaamheid hadden beſpeurt, dat dezelve hadden geoordeeld de voorſtellingen niet alleen niet aanneemelyk te zyn, maar zelfs ook niet te vervatten zodaanige gronden waarop eenige nadere ſchikking van algemeen Verdrag zoude kunnen worden geveſtigd.

Dat zy Heeren Gedeputeerden daarop al wederom wel hadden getracht de wederzydſche partyen op te wekken tot het toebrengen van alle gemakkelykheid, en derzelver verſchillende Gevoelens, door middel van een gevoeglyke verzachting te vereenigen, met een herhaald voorſtel van de nadeelige gevolgen eener uitſpraak; doch dat zulks geen andere uitſlag had gehad, dan dat Hoofdparticipanten hadden voorgeſlagen dat haar ontwerp accoord zoude blyven tot een grondſlag van nadere onderhandeling, en zy als dan zouden afzien van de bepaaling by het derde Articul van haar gedachte voorwaarde vervat, ten einde dat na verloop van het tegenswoordige Octroy, de Vaart en Handel op Eſſequebo en Demerary zonder eenig beletzel zoude worden open geſteld.

Doch dat de Gecommitteerde Bewindhebberen daarop al weder hadden

geantwoord, dat hoe genegen zy ook waren tot aanneemen van gepaste voorslagen, en hoe zeer zy by zich zelve overtuigd bleeven van de nuttigheid van een vereeniging, het echter voor haar onmogelyk was om die voorstelling aan te neemen; terwyl dezelve niet alleen geheel strydig was met de belangen van de Compagnie die, zonder eenig voordeel te trekken, geduurende een tyd van byna drie en twintig jaaren, met zwaare kosten zoude blyven beladen, en met derzelver goede oogmerken, om de Colonie door eene meerder Scheepvaart en Koophandel tot een beter en bloeijender staat te brengen, maar ook in geenendeele zoude kunnen strekken tot bevordering van het belang der Ingezetenen van de wederzydsche Provincien, waar voor nogthans ten deeze opzigte mede diende te worden gezorgd.

Dat door dit een en ander byna alle hoop tot het vinden van een minnelyk Vergelyk geheel verdweenen zynde, en zy Heeren Gedeputeerden geen mogelykheid ziende om iets meerder te vorderen als toen eindelyk nog, om niets onbeproeft te willen hebben gelaaten, een nieuwe voorslag hadden gedaan, hier in bestaande.

Dat de Vaart en Handel op de Colonie Essequebo, Demerary en onhoorige Rivieren, nog geduurende de tyd van tien Jaaren, by aanhouden alleen, en met uitsluiting van alle anderen zouden geschieden uit de Provincie van Zeeland en door deszelfs Ingezetenen.

Dat geduurende dien tyd, de kosten tot onderhoud der Colonie voor de eene helft door de Westindische Compagnie en voor de wederhelft of door de Heeren Staaten van Zeeland, of door één of meer Steden van dezelve Provincie, of door Hoofparticipanten zouden worden gedraagen, en dat vervolgens na verloop van die tien Jaaren, de voorsz: Vaart en Handel voor alle Ingezetenen en uit alle Havenen van den Staat zoude vry en open staan. Dat Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten zich niet bevoegd oordeelden, om zonder byzondere Last van haare Committenten zich daarop in te laaten, veel min finaal te verklaaren; en de laastgenoemde in 't byzonder aanhoudende dat hen een behoorlyke tyd mogt werden vergunt om deeze voorstelling, welke zy meenden niet geheel en al te moeten verwerpen, te brengen ter kennisse van

de

de Heeren Staaten van haare Provincie; zy Heeren Gedeputeerden, tot voldoeninge aan dat verzoek, de Vergaderingen al weder hadden aangehouded tot den elfden April 1769.

Dat ondertusschen de Heeren Staaten van Zeeland zich aan hunne Hoog Mogenden geadresseerd en om verlenging van de voorsz: Byeenkomsten, waar van den termyn voor haar al te naauw bepaald was, verzocht hebbende, Hoogstdezelve ter betooninge van haare Hoogachting en bereidwilligheid, om wel alles te willen toebrengen wat eenigszins dienen konde tot gemak van de beraadslagingen, die het welzyn van haar Ingezetenen tot onderwerp hadden; dit aanstonds hadden toegestaan, en den tyd tot hervatten van de voorn: Byeenkomsten verlengd tot den 16den May daaraan volgende.

Dat partyen op dien bestemden dag weder herwaards gekomen, de Vergadering hervat, en opening van derzelver nadere last gevraagd zynde, Gecommitteerde Hoofdparticipanten hadden te kennen gegeeven, dat de Heeren Staaten van Zeeland, aan wien zy zich hadden verpligt gevonden verslag te doen van den tegenswoordige toestand der zaaken, en Hoogstderzelver speciaale Last daar op te verzoeken, op het voorsz: onderwerp beraadslaagd hebbende met die aandacht, als het gewicht der zaake kwam te vereisschen, haare principaalen by eene uitgestrekte Resolutie hadden gelast om de laatste gedaane voorslag te wraaken, en in geene andere te komen, dan de zulke, welke tot haar grondslag hadden de overgifte van Essequebo en Demerary. Dat Gecommitteerde Bewindhebberen daarop hadden verklaart, dat hunne principaalen haar hadden gelast en in staat gesteld, om op de gronden van de laatst gedaane voorstelling in onderhandeling te konnen treeden; doch dat zy ziende dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten door zulke stipte ordres bepaald waren, het van geen de minste nuttigheid achteden om daar omtrent nadere opening te doen, en dat voor zo veel aanbelangde de overgifte van Essequebo en Demarary, zy al meermaalen hadden betuigd en als nog moesten betuigen, dat het de Compagnie niet gevoeglyk voorkwam zich van de Colonie van Demerary te ontdoen, en dat om die reden haare Committenten by herhaalde Resolutien hen hadden gelast om daar toe nooit te komen.

Dat

Dat zy Heeren Gecommitteerden hoe wel meenende en yverig ook haare pogingen waren geweest, door zodaanige verklaaringen over en weder gedaan, zich buiten staat gesteld vindende om verder met eenige hoop van uitslag op het voorgeslagene middel te konnen werken, zich eindelyk tot die noodzaakelykheid gebragt hadden gezien om de Byeenkomsten af te breeken, en met betuiging van haar leedweezen, dat het ongeluk hadden gehad, om in haare goede voorneemens niet te konnen slaagen, aan beide partyen te kennen te geeven, dat zy niet zouden nalaaten om aan hunne Ho: Mo: een omstandig verslag te doen van al 't geen achtervolgend in de gehoudene Vergaderingen was voorgevallen en verhandelt.

Dat vervolgens met elkanderen afzonderlyk over dit werk hebbende overwoogen, zy Heeren Gedeputeerden deeze zaak in deszelfs omstandigheden beschouwd, hadden gevonden vatbaar te weezen zo wel van een staatkundige als rechtelyke beslissing. Dan, dat zy in opmerking hebbende genoomen, dat partyen zelve zich nu en dan op haar goed recht hadden beroepen, en in 't byzonder dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zich niet alleen hadden getoond van een gerechtelyk onderzoek deezer verschillen zich liever hadden willen onthouden, om daarop eenige staatkundige aanmerkingen te maaken, en het veiligste geoordeeld om voor derzelver gevoelen aan hunne Hoog Mogenden uit te brengen dat zy van gedachten zouden zyn, dat hunne Ho: Mo:, ingeval Hoogstdezelve niet mogten goedvinden deeze Verschillen door hunne eigen uitspraak ten einde te brengen, als dan het voornaamste Geschil of naamelyk de Ingezetenen van de Provincie van Zeeland uit krachte van een by hen zo genaamde eerste bezitting, en het daar gevolgde bekende Contract van den Jaare 1670, mitzgaders op fundament van eene gestelde ongestoorde bezitting, het recht hebben en bevoegd zyn, om alleenlyk en met uitsluiting van alle andere te mogen vaaren en handelen op de Colonie Essequebo, Demerary en onderhoorige Rivieren met alle gevolgen en aankleeven van dien, zouden behoeven te verzenden aan een onpartydig Gerechtshof, of wel te stellen ter beslissinge van eenige Leden uit één of meer Hoven van Justitie uit deeze geunieerde Provincien, of wel zodaanige andere kundige en onpartydige Leden van de Regeering of Rechtsgeleerden als daar

toe

toe door zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince Erfſtadhouder, die tot 't gunt voorſz: door hun Hoog Mogenden zoude behooren te worden verzocht, zouden worden benoemd en gekooren, ten einde om dit zonderling geval daar inne uit naam en van wegens hun Ho: Mo: te beſlechten, of byleggen, zo als zy in goede Juſtitie of na den aart en omſtandigheden van zaaken zouden oordeelen te behooren, zonder dat tegens het zelve verder rechtelyke middelen of ſtaatkundige adreſſen zullen worden toegeſtaan.

Dat voorts in geval het voorſz: advys by hun Hoog Mogenden mogt worden aangenoomen tot affnydinge van alle ophoudingen, en byzonderlyk tot voorkominge van de misbruiken die dikwyls door het in 't werk ſtellen van rechtelyke kunsjes worden gepleegd, en den voortgang der bepleiting komen te ſtremmen, het voorſz: te benoemene Gerechtshof, of gewillekeurde Rechters zouden dienen te worden gevolmagtigd om partyen Litiganten voor haar te ontbieden, om ten haaren overſtaan en, des noodig, door dezelver bemiddeling en voorſpraak te doen reguleeren de ſtyl en wyze van procedeeren, waarna de voorſz: zaake zal worden behandelt; of by ontſtenteniſſe van dien, aan haar zodaanige korte en vaardige manier en forme voor te ſchryven, als zy naar den aart des geſchils en de verdienſten van de zaak meeſt gevoeglyk zullen vinden.

Waarop in beraad genoomen zynde, hebben de Heeren Gedeputeerden van de wederzydſche Provincien het voorſz: bericht met de Bylaagen van dien, Copyelyk overgenoomen, om in den haaren breeder mede gedeeld te worden.

Inmiddels kwam 'er een Memorie uit wegens die van Holland, waarin het Geſchil tuſſchen de wederzydſche Kameren der Weſtindiſchen Compagnie word overgebragt tot een Recht van vrye Vaart, behoorende aan aan alle de Ingezetenen der Vereenigde Geweſten. Voor eerſt word daar in beweerd en aangetoond, dat Eſſequebo, al van den Jaare 1621 af, uit krachte van de Octroyen, zo van 1621, als van 1674, en de verlengingen van dien, in den boezem van de oude en nieuwe Generaale Weſtindiſche Compagnie deezer Landen door hun Hoog Mogenden geſteld is geworden; dat beide dezelve Compagnien, alleen het recht van

uitsluitende Vaart, op die Colonie, geduurende al die tyd hebben gehad, zodaanig dat de Ingezetenen van Zeeland, zo wel als de Ingezetenen van alle de andere Provincien, van die Vaart zyn uitgeslooten geweest, wyl aan dezelven verboden was, geduurende zekeren bepaalden tyd, te vaaren en te handelen op de Landen onder de bepaalingen van 't Octroy gelegen; Anders, als uit den naame en van wegens de Vereenigde Compagnie. Dat by de oprechting van de nieuwe Compagnie, aan dezelve een ander, en geheel nieuw Octroy, door hun Hoog Mogenden vergunt was geworden, waar by de Vaart op de Westindiën, die volgens het Octroy van de oude Compagnie, alleenlyk aan dezelve Compagnie, binnen de uitgestrektheid der voorn: bepaalingen, met uitsluiting van alle andere Ingezetenen deezer Landen, was gegeeven; nu in tegendeel, aan alle dezelve Ingezetenen, onder betaaling van Recognitie wierd open gesteld, behalve eenige Plaatsen en wel uitdrukkelyk Essequebo, met Bouwerona, die van de voorsz: openstelling werden uitgezonderd; welke twee aan den anderen gelegen Rivieren men wyders aanmerkt, dat alleen, en met speciaale uitzondering van alle andere Plaatsen aan de gantsche Vaste Wal van America, aan de nieuwe Westindische Compagnie al wederom waren afgestaan, om door of uit naam en van wegens dezelve, met uitsluiting van alle andere Ingezetenen, te werden bevaaren. Dat dus die Colonie in den boezem van de Generaale Westindische Compagnie zynde gesteld, en dat het voorsz: nieuwe Octroy van den Jaare 1674, immers ten opzigte van de Vaart op Essequebo, in de Jaaren 1700, 1730 en 1761, wederom verlengd zynde, het zelve Octroy en de Publicatie ten zelven dage gedaan, dan ook nog ten huidigen dage de eenige richtsnoer was en bleef, waar na de Ingezetenen deezer Landen zich, met betrekking tot de voorsz: Vaart, hadden te reguleeren; en waar uit men weeten kon, in hoe verre en ten wiens Voordeele, de Ingezetenen deezer Landen, van de meergemelde Vaart op Essequebo, al of niet waren uitgeslooten.

Dat zo de Heeren Staaten van Zeeland, of de Hoofdparticipanten van de Westindische Compagnie ter Kamer aldaar, willende stellen, dat men staande het voorsz: nieuwe Octroy, van de gemelde Publicatie ten voor-

deele

deele van de Ingezetenen van hunne Provincie zoude zyn afgegaan; dan ook gehouden waren te toonen een nadere gepubliceerde Wet, waar inne de Heeren Staaten van deeze, en van de andere Provincien zouden hebheb toegestaan, en over gegeeven, dat hnnne Ingezetenen, by het eindigen van het voorsz: Octroy, of in geval de Westindische Compagnie, geduurende het zelve, van hunne uitsluitende Vaart op Essequebo mogte hebben afgezien, dan echter nog, ten voordeele van de Ingezetenen van Zeeland, van die Vaart, voor altoos zouden zyn en blyven uitgeslooten. Dat door de Publicatie van den 20sten September 1674, als nog de eenigste gepubliceerde Wet zynde, by dewelke de Vaart op Essequebo is gereguleerd; alleruitdrukkelykst word tegengesprooken dat de Zeeuwen een recht van uitsluitende Vaart op Essequebo zouden hebben; nademaal de Heeren Staaten van Zeeland, en meergemelde Hoofdparticipanten gedoogd hadden, dat hunne Ingezetenen, zo wel als die der andere Provincien, van de voorn: Vaart, ten voordeele van meergemelde Westindische Compagnie, wierden uitgeslooten: zonder aan zich het allergeringste, boven de Ingezetenen der andere Provincien, te behouden.

Boven dit voorverhaalde, wordt ook aangetoond, dat de Zeeuwen op Essequebo nooit een uitsluitende Vaart, zonder Speciaal Octroy van hun Hoog Mogenden hebben kunnen krygen; en dat overzulks het geen zy bybrengen van voorgewende gedaane onkosten, of herovering van de Colonie op de Vyanden, of diergelyke meer, geen recht geeft, om de Ingezetenen van de andere Provincien van de Vaart op Essequebo uit te sluiten. Ten anderen, dat het oogmerk van hun Hoog Mogenden, met het voorsz: Octroy, geenszins was om eenige byzondere belangens te begunstigen; maar in tegendeel, zo als hoogst dezelve zich in de premissen van het Octroi van 1674 uitdrukken, om door een uitgestrekte Vaart en Handel van de Ingezetenen op de West, den welstand van den Lande te bevorderen; en dat dus het groot oogwit van het geheele Octroy van 1674, het welk tot op heden toe was gebleeven, geheel en al strekkende was, om de Vaart op de Westindiën, zo veel mogelyk, en met de belangens van de Compagnie bestaan kon, voor alle de goede Ingezetenen deezer Landen, tot vermenigvuldiging van Vaart en Handel, open te stellen: wel

verre van dezelve ten behoeve van eenige byzondere Ingezetenen te bepaalen. Dat hun Hoog Mogenden met dat inzigt by de meergemelde Publicatie melding maakten, van maar twee Classen van Plaatsen in de Westindiën, met opzigte tot de Vaart op dezelve: naamelyk eene Classis van die geene, waar op aan de Compagnie alleen een uitsluitende Vaart wierd gegeeven; en dewelke verre de kleinste was: en dan een tweede Classis, die verre de grootste was, naamelyk, van alle de Plaatsen die by Particulieren onder recognitie bevaaren mogten worden. Dan merkt men wyders aan, dat hun Hoog Mogenden deeze tweede Classis daar mede nog begunstigen, dat alle de Plaatsen, alwaar de Compagnie geen bezitting meer houden zal, aanstonds, en van zelfs, onder deeze tweede Classis moeten komen. Waar uit men tracht te bewyzen, dat Essequebo door de Westindische Compagnie open gesteld, valt in de Classis van de Plaatsen, waar op de Particulieren recht hebben, onder recognitie te vaaren, en dat de Ingezetenen van alle de Provincien, en dus ook byzonderlyk die van Holland, dit recht kunnen en vermogen weder te vorderen, zo lange het zelve hen door hunne wettige Souverain niet is benomen.

Vervolgens gaat men, in de gemelde Memorie, over tot eenige Stellingen, door die van Zeeland gemaakt wordende, te wederleggen. Voor eerst word gewag gemaakt van een Missive van de Heeren Staaten van Zeeland van den 1sten September 1768, maar in gemelde Heeren Staaten ter neder stellen, dat het Privé Recht en Eigendom, het welk Bewindhebberen en Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland op Essequebo en Demerary zouden hebben, kwalyk en ten onrechte, door Hoofdparticipanten ter Kamer Amsterdam, en verscheide Hollandsche Kooplieden, aangetast zouden worden: mitzgaders, dat door de Resolutie van de Vergadering van Tienen van den 11den Augustus 1750, waar by de Vaart op Essequebo en Demerary was opengesteld, eene meer als tachtig Jaarige bezitting van Zeeland gestoord zoude zyn geworden. Op deeze twee gemelde Stellingen wordt eerstelyk aangemerkt, dat dezelven noch op eenige reden, noch op eenige wettige Authoriteit gegrond zyn; en in de tweede Plaats, dat aangaande het voorsz: voorgewend Recht en Eigendom op gemelde Plaatsen, zulks zo direct aanloopt tegens het gunt hier vooren, ten

aan-

aanzien van de schikkingen door hun Hoog Mogenden over de Colonie van Essequebo, ten voordeele van de oude en nieuwe Westindische Compagnie gedaan, is aangetoond geworden, dat men het der moeite niet waardig achtte, iets anders, tot krachteloosmaaking van zodaanige ydele stelling by te brengen: Boven en behalven, dat de Ingezetenen, zich niet behoefden te bemoeien met een onderzoek, wat Rechten de een of ander op Essequebo en Demerary hebben mogen, maar alleenlyk herriepen het Recht van een vrye Vaart, hen op alle Rivieren en Plaatsen binnen de meergemelde Bepaalingen by de voornoemde Wetten van den Lande gegeeven; voor zo verre zylieden daar van door Speciaale Octroyen niet wierden uitgeslooten: wat Rechten en eischen anderen op zodaanige Colonien ook maaken mogten. Dat zo dra de Generaale Westindische Compagnie van het recht van uitsluitende Vaart afzag, zo als, in den Jaare 1650, was geschied, de Ingezetenen, uit krachte van die Wetten zelve, wederom traaden in het Vermogen van de vrye Vaart, het welke alleenlyk, voor een tyd ten voordeele van de Westindische Compagnie opgeschort was geworden. En dat derhalve deeze zo genaamde tachtig Jaarige bezitting kwam te vallen in de Termen van een *Possessio Precaria* of Vruchttrekkende Bezitting, zo als zyn alle die geene, die op Octroyen zyn gevestigd, en dat daar uit, volgens de eerste kundigheden van Rechten, geen eigendom, enz: verkreegen kon worden.

Voorts merkt men nog aan, dat men in andere Zeeuwsche Geschriften, die voorgewende tachtig Jaarige bezitting een aanvang doet neemen met het Jaare 1670, in welk Jaar men voorgeeft, dat 'er een Contract of Overeenkomst met de oude Compagnie zoude zyn gemaakt, en sedert welken tyd dan ook die tachtig Jaarige bezitting haaren gang gegaan zoude zyn: voegende de Heeren van Zeeland, zo als men verder zegt, in hunne voorn: Missive van 1768, daar nog by, dat zy in aanmerking van die bezitting geen zwaarigheid hadden gemaakt, om in het meergemelde nieuwe Octroy, op den ouden Voet te consenteeren. Doch hier tegens beweert men wyders, dat Overeenkomsten met de oude Compagnie gemaakt, in geen aanmerking kunnen komen: daar die oude Compagnie zodaanig was ontbonden en vernietigd, dat volgens het 1sten Articul van

 het

het nieuwe Octroy, dezelve de allerminste gemeenschap met de nieuwe Compagnie niet mogt hebben: en dat mitsdien de nieuwe Compagnie voor Verbintenissen van de oude niet aansprakelyk zyn konde. Dat zo de Heeren Staaten van Zeeland uit hoofde van Overeenkomsten eenig recht op Essequebo hadden, waarom dan dat recht niet was bewaard by het nieuwe Octroy, waar by direct het tegendeel van een uitsluitende Vaart der Zeeuwsche Ingezetenen op Esseqnebo word gestatueerd. Dat laatstelyk, de Generaale Compagnie van haar recht afstaande, ieder Nederlandsch Ingezeeten bevoegd was de vrye Vaart te oefenen op een Bezitting die onder het Oppergebied van den Staat der Vereenigde Nederlanden behoorde: zonder dat byzondere Overeenkomsten tusschen de Generaale Compagnie en de Kamer van Zeeland het Recht van een derde, als zyn de gezaamentlyke Ingezetenen deezer Landen, konde benadeelen.

Ook tracht men, in dezelve Memorie, aan te toonen, dat het 'er wel verre af is, dat de Colonien van Essequebo en Demerary zich in een bloeyende staat zoude bevinden, veroorzaakt door het Geld en zweet der Zeeuwen, gelyk de Heeren Staaten van Zeeland by hunne meergemelde Missive voorgaaven; als men acht gaf, Voor eerst, dat uit een Missive van den Capitein van Oyen, gevoerd hebbende 's Lands Snaauw, de Zephyr, geschreeven in Rio Demerary den 10^den April 1764, en houdende bericht aan hun Hoog Mogenden van den staat der zaaken aldaar, als breeder onder de Notulen van Holland van den 28sten July en 20 September 1764 was vermeld, kwam te blyken ,, Dat de Colonie van Demerary zich omtrent haare defensie in een elendige staat bevond, alzo 'er ,, geen de minste Fortres of Sterkte gevonden wierd, en dus het geval ,, daar zynde, dezelve geen de minste tegenstand konde bieden, aan eenige binnen- of buitenlandsche Vyanden. En dat op Rio Essequebo de ,, Fortressen insgelyks in een slechten staat, en het Militieweezen in een ,, groot verval waren. Dat gemelde Capitein nog by een nadere Missive ,, meldde, wat dienvolgende al noodig zoude zyn om dezelve Colonie ,, te beschermen, zo voor buiten- als binnenlandsche Vyanden, en de ,, zelve N B. te doen floreeren tot merkelyken voordeele van den Lande.

Ten tweeden, dat uit een Missive van de Kamer van Zeeland zelve, ge-

geſchreeven aan hun Hoog Mogenden den 11den July 1763, te vinden onder de Notulen van Holland van den 20ſten derzelver maand, was gebleeken, dat Eſſequebo en Demerary voornoemd, in zodaanige ongelukkige geſteldheid, ten aanzien van derzelver tegenweer waren, dat zy van het goeddunken van de Negers binnen 's Lands, en van vreemde Mogendheden buiten 's Lands geheel en al afhongen, en dat die Coloniën geruineerd zouden zyn geweeſt door de Negers in den Opſtand op de Berbice voorgevallen, byaldien het geluk niet had gewild, dat een Vreemdeling in Demerary was geintereſſeerd, die tot verdediging van zyn' eige Bezittingen, vreemde Schepen en Manſchappen (gelyk door ons op zyn plaats nader zal verhaalt worden) in de Colonie wiſt te brengen, en daar door dezelve behield: ja dat de Kamer van Zeeland by hunne gemelde Miſſive toeſtemde de hoogdringende nood waar in de Colonie was, en dat het Gouvernement van dezelve hunne toevlucht tot Vreemdelingen had moeten neemen, zelve niets tot beſcherming hebbende konnen doen.

Voorts wordt, in deeze Memorie, omſtandig aangetoond, dat de gemelde Coloniën onder de Zeeuwſche beſtiering zeer gedrukt worden; en eindelyk nog aangemerkt, dat uit een Lyſt van alle de Eigenaars van Plantagiën, aan de Rivier Demerary gelegen, dewelke omtrent honderd en twintig of honderd dertig in getal waren, alleenlyk *eene Plantagie* werd gevonden, dewelke zoude kunnen gezegd worden een Zeeuw tot Eigenaar te hebben: naamelyk de Plantagie toebehoorende aan de Erven van Adriaan Spoors: terwyl voor het overige al de voornaamſte Plantagiën aan de gemelde Rivier gelegen, aan Hollanders en andere Ingezetenen van den Staat in eigendom toebehoorden, en de overige in handen van Vreemdelingen waren, en dus geen betrekking altoos tot deeze Landen hadden, en zelfs de voordeelen van dezelve geheel in vreemde handen vielen: terwyl in de gemelde Coloniën geen middelen van bedwang door den flechten ſtaat van tegenweer gevonden werden, om de vreemde Vaart aldaar te beletten. En wat Eſſequebo aanging, bragten informatien van goeder hand mede, dat boven drie of vier Plantagiën aan die Rivier niet gevonden

den zouden worden, aan Zeeuwsche Eigenaars toebehoorende. Waar uit men opmaakt, dat het geringe aanzien, waar in de gemelde Coloniën zich dan nog bevonden, met opzigt tot de Plantagiën en Eigendommen aldaar, geen gevolgen waren van het Zeeuwsche Geld en Arbeid, maar dat de voorn: Coloniën van die zyde beschouwd, ook oneindig meer betrekking tot deeze en andere Provincien als tot die van Zeeland hadden.

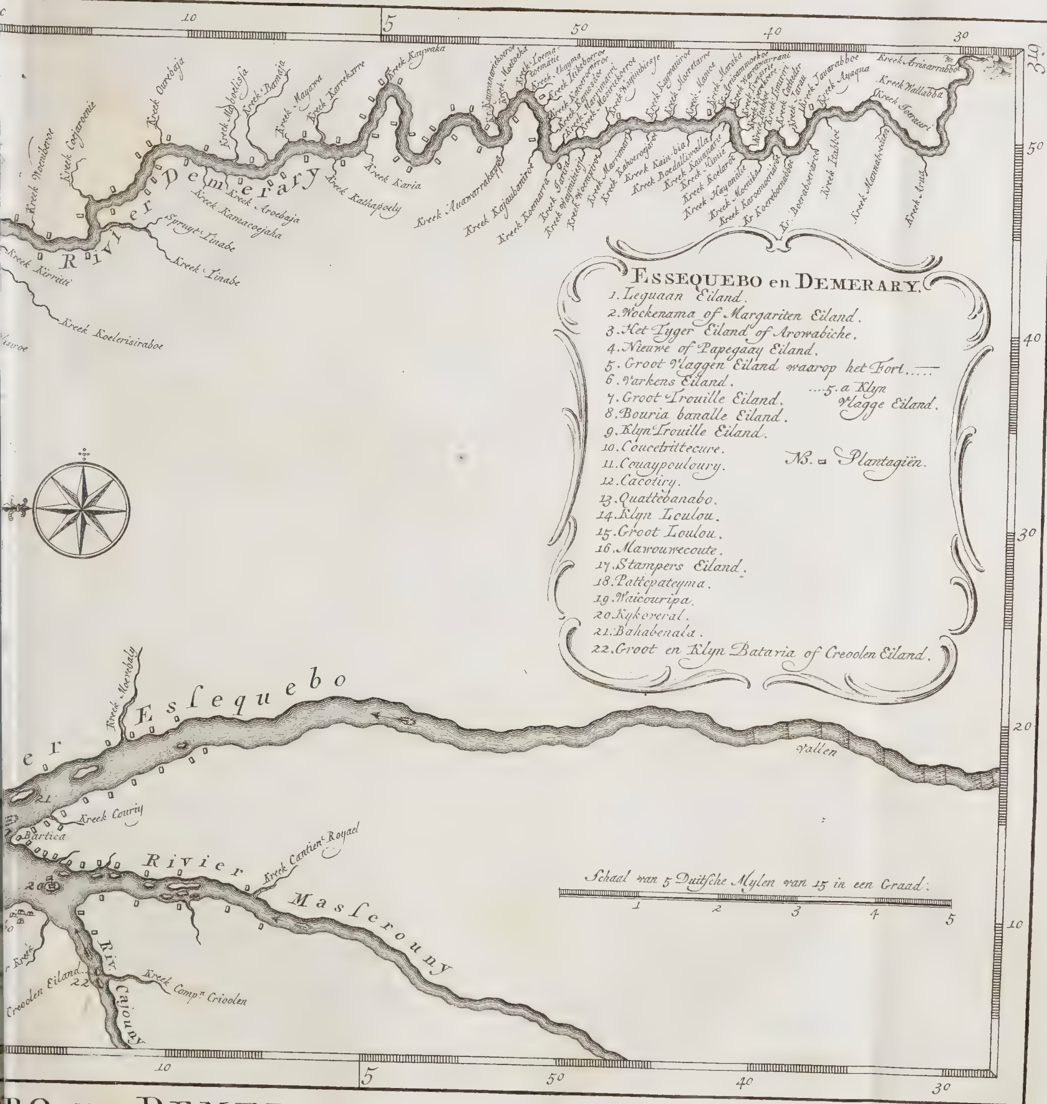
TWEE-

318

Rivier Demerary
14. 16. 18. 20. 22.
Kreek Kaykoetie
Kreek Jahoeroewa
Kreek Warauw
Kreek Bejoe
Kreek Kahoeleroe
Kreek Wannasoeroekoeroe
Riv. Beerasiri
Kreek Papaya
Brand Wacht
Kreek Boekrestery
Kreek Cayrarae
Kreek Manicadibbo
Kreek Parica
Kreek Lanmacabra
Kreek Cacoiroen
Kreek Issubou
Kreek Leerman
Kreek Criool
Kreek Schipper Jan
Riv. Bonasieke
Kreek Oubaja
Kreek Noebabboe
Kreek Boerasirie baly
Kreek Moroco
Kreek Matcela
Kreek Careew
Kreek Maderyny
Kreek Maderyny
Kreek Noeraroe
Kreek Limiti
Kreek Marikaay
Kreek Koerekoeweroenie
Kreek Hawereroenie
Kreek Abanakarie
Kr. Moeretarre
Kr. Hawereroenie
Kreek Waymaeroenie
Kreek Koerwattikiroe
Kreek Warira
Kreek Borsselen
Kreek Simiroe
Kreek Kamawoeny
Kr. Waritilia
Kreek Lakojakarra
Kreek Aeberoe
Kreek Waritilia
Kreek Warkaboera
Kreek Hayama
Kreek Ouboebiabboe
Kr. Abbiroe
Kreek Ithaca
Kreek Anapa
Riv. Boesel
Kreek Capauje
Riv. Itterbiesje
Riv. Supiname
Kreek Acuaryroare
Kreek Aramary
Kreek Warnerycrou
Kreek Aarakma
Riv. Abanacary
Kreek Peyra

J. v. Schley, direx.

CAART VAN ESSEQU

BO EN DEMERARY.

TWEEENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Verdeeling van Nederlandsch Guiana, en Beschryving der Colonien van Poumeron, Essequebo en Demerary.

Het Nederlands Guiana word verdeeld in de Colonie van Essequebo, waar onder de Rivier Bouweron, of Poumeron en verdere onderhoorige Rivieren en Districten behooren; mitzgaders de Colonie en Rivier Demerary; welke Colonien thans bestierd worden door de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland: de Colonie de Berbice, die door byzondere Directeuren van zekere Maatschappy, volgens het hen verleende Octroy, wordt geregeerd. En de Colonie van Suriname, behoorende voor één derde deel aan de Westindische Compagnie, één derde aan de Stad van Amsterdam, en één derde deel aan het Huis van Aarssen van Sommelsdyk, allen echter onder de Oppermagt van de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden.

Sommigen bepaalen het Nederlandsch Guiana, ten Westen, met de Rivier Baryma, liggende op acht Graaden vyf Minuuten Noorder Breedte, welke in den Mond der Rivier de Oronoque uitloopt: anderen bewesten de Rivier Waine, gelegen omtrent vyf Mylen beoosten de Oronoque.

Of het ten Oosten wordt bepaald door de Rivier Sinamari, dan wel door de Rivier Marowine, welke het Fransche Guiana van het onze zoude afscheiden, en aan wier Oostelyke Boorden, zo gezegd wordt, zy onlangs een Sterkte hebben opgeworpen: staat nog in geschil, niettegenstaande zekere Overeenkomsten daaromtrent zyn gemaakt, gelyk wy breeder onder Suriname zullen ontvouwen.

De eerste Rivieren welke wy, van de Rivier de Oronoque komende, in het Nederlandsch Guiana ontmoeten, zyn de Kreeken of Rivieren van *Baryma*, omtrent een Myl wyd, daar wy eertyds een Post hebben gehad: drie Mylen verder de *Amachara*, ter zelver wydte, welke, nevens de

voorgenoemden, in den Mond van de Rivier de Oronoque uitloopen: ruim drie Mylen Oostelyker, de Kreek *Mocco Mocco*; nog twee Mylen verder de Rivier *Waine*, drie vierde Myls breed doch ondiep.

Dan strekt de Kust Zuid - Zuid - Oostelyk, en maakt anderhalf Myl Zuidoostelyker, een Inham, *de Bogt van Peche* geheeten, van een Myl breed en een en een half Myl diep, loopende dus tot aan de Rivier *Moruga*, by de onze *Marocke* genaamd, zes Mylen van de Waine gelegen. In de gedachte Bogt komt een soort van Pik uit de grond op, het welke eenige tyd boven het Water dryvende zo hard als een Steen word.

Aan de gemelde Rivier of Kreek Marocke, welke zich met de Kreek *Wacquepo*, omtrent twee of drie Mylen van Zee, te samenvoegt en, byna ter halver weg van Waine en Poumeron, door eene Mond, welke de naam van Wacquepo behouwt, in Zee stort, hebben wy, by de samenloop deezer Kreeken, een Post, zynde voorheen geweest een sterk Huis met eenig Geschut voorzien; doch nu vervallen. Aan deeze Kreek is een binnenwater, genaamd *Ditabbo*, 't welk een gedeelte van 't Jaar droog is, maar in de Regen - Maanden bevaarbaar, wanneer men langs het zelve kan komen in Waine, en van daar in de Rivier Baryma; welke Weg de onzen, die aan de Rivier de Oronoque gaan handelen, gemeenlyk neemen.

Vervolgens komt men aan de Rivier *Poumeron* of *Bouweron*, liggende op zeven Graaden veertig Minuuten, omtrent achttien Mylen van de Oronoque; alwaar (*a*), als meede op Moruga, de Steden Middelburg, Vlissingen en Veere, een Colonie hebben aangelegd, in den Jaare 1657. Deeze Rivier is ruim een vierde Myls breed, met laag water niet meer dan negen Voeten doch by Springtyde tot dertien Voeten in den Mond hebbende, zo dat als dan met Jachten en Barken kan bevaaren worden; en word terstond na het inkomen dieper, van tien tot veertig Voeten, met een Modderigen Grond. De Oever is laag en met Bosschen bezet. Op de Westhoek van deeze Rivier is, in den Jaare 1757, op koste van de Compagnie en de Burgery van Essequebo te samen, een Post gelegd, om het wegvluchten

(*a*) Otto Keyes, Onderscheid der koude en warme Landen, pag: 104. 166. 178.

ten der Slaaven, over Zee, te beletten: doch dezelve is ſedert in verval geraakt. Aan den Ooſthoek deezer Rivier ligt Kaap Naſſau, rondom bezet met een Modderbank, wel een Myl Ooſtelyk en Noordelyk in Zee ſpringende: aan dezelfde zyde, ruim vier Mylen hooger, aan den Oever, lag eertyds de Sterkte *Nieuw Zeeland* met vier Bolwerken; en, beneden dezelve, het Vlekje *Nieuw Middelburg*, gelyk ook het Huis *ter Hooge*: doch door den opgekomenen Oorlog, en het plunderen der Engelſchen, is, in den Jaare 1666, deeze Volkplanting te niet gegaan.

Deeze Rivier ſchoon van zeer vruchtbaare Gronden en van allerlei Houtgewaſſen voorzien, is echter thans onbebouwd, noch liggen aan dezelve eenige Plantagiën. Verſcheide Kreeken wateren hier in uit: als, aan de Weſtzyde, omtrent een Myl de Rivier op, de *Waca Pau*, zynde een ſnelvlietende Kreek, welkers Boorden met zeer goede Gronden bezet zyn; byna een en een half Myl hooger, de *Cenewyny*; drie Mylen verder, de *Wadaris-Kreek*, welke doorwaadbaar is, en voorts verſcheidene andere nog hooger op gelegen: en aan de Ooſtzyde, vier Mylen en een half de Rivier op, de *Suriby*, en anderhalve Myl hooger de *Harly Pyacks*-Kreek, waar by het Huis ter Hooge geſlecht is; zynde de Rivier verder op niet zeer bekend, en by de Nederlanders niet hoog bevaaren. Zy neemt haaren loop drie Mylen Zuid-Zuid-Ooſt, en vervolgens keert zy zich Zuid-Zuid-Weſt; zo dat het waarſchynlyk is, dat zy mede ontſtaat uit de Keten Bergen, welke zich van de Oronoque tot de Zee uitſtrekken.

Van Kaap Naſſau tot Kaap Hoe, rekent men tien Mylen; de Kuſt is wel een half Myl ver, Zeewaards in, Modderachtig en met Slyk bezet, wordende beſproeid door de Kreeken *Mary la Boura*, en *Jwapoi*, welke onbevaarbaar zyn, waar tuſſchen de Uithoek van *Prabary* ligt.

Drie Mylen van Kaap Hoe heeft men de Kreek *Waribay*, eigenlyk genaamd *Capouya*, drie vierde Myls breed doch ondiep, waar van de Zuidhoek de *Addershoek* geheeten wordt: van hier vertoont zich, Ooſtelyk een Baay of Inham, welke tot de overliggende Punt, wel zeven Mylen wyd is; waar in zich de Rivieren Eſſequebo en Demerary ontlaſten. Deeze Kreek omtrent zes of zeven Mylen opgevaaren, komt men aan een

een groote Savaane meest verdronken Land zynde zeer Vischryk; in het opkomen, aan de Rechterhand, bykans een half Myl van de Boorden, vindt men in 't midden van een Bosch een Meirtje, van byna anderhalf Myl in zyn omtrek, het geen grondeloos is; waar uit men van tyd tot tyd yslyke slagen hoort, byna als de slag van een Kanon van vierentwintig Ponden. Zo ras de Indiaanen dit Gedruisch hooren, neemen zy de vlucht: Veele Inwooners onzer Colonie hebben, met veel verwondering, deeze slagen gehoord; en wierden tegens wil en dank genoodzaakt met de Indiaanen te vluchten, wyl zy hen in die woeste plaatse zouden alleen laaten: Dit gebeurd twee of driemaalen jaarlyks, zonder dat men weet of zulks op een vast gestelde tyd voorvalt. Men heeft tot nog toe de oorzaaken van dit geval niet kunnen ontdekken; dewyl 'er geen brandende Bergen, Sulpheraehtige Fonteinen of hooge Bergen eenige Mylen in het ronde gevonden worden (*a*).

De Rivier *Essequebo*, oudstyds genaamd *Araunama*, loopt in Zee op zes Graaden vyf en vyftig Minuuten Noorder breedte, omtrent twaalf Mylen Zuid-Zuid-Oost van Kaap Nassau welke op zeven Graaden veertig Minuuten ligt: men rekent de wydte van haaren Mond met laage Eilanden en Ondieptes vervuld, op drie Mylen. Dezelve heeft, by hoog Ty, veertien of vyftien Voeten Water op de Baar, zo dat geladene Schepen daar niet uit of in kunnen dan by Springtyde; waarom zy alvoorens naar Demerary gaan om te lossen, waar men dieper water heeft. Voor de Rivier van Essequebo en langs die Kust, is, omtrent twee Mylen van den Wal, een goede Ankergrond op vyf Vadem Water. In het inkomen deezer Rivier ligt, aan den hoek van den Oostwal, een groote Zandbank die zich wel drie Mylen Zeewaards uitstrekt, genaamd de *Suikerbank* naar de menigvuldige Schipbreuken der Cano's, die met Suiker geladen, voormaals, naar Demerary moesten stevenen, om hun Suiker in de Schepen te laden. Verders ligt de Compagnies Brandwagt aan de Oostzyde van de Rivier, bestaande uit een klein Huis met twee Stukken Kanon voorzien, om van de aankomst der Schepen, door Seinschooten, kennis te geeven. In het op-

(*a*) Uit echte Berichten.

opzeilen, liggen drie groote doch laage Eilanden lang en smal met Bosschen bewassen. Het Oostelykste is het *Leguaan*-Eiland, en op het zelve telt men acht of negen Koffy-Plantagiën; het middelste is het *Wokkenama*- of *Margariten*-Eiland, bebouwd met drie Suiker-en vier Koffy-Plantagiën; en het Westelykste doch wat hooger op, heet het *Tyger*-Eiland of *Arowabische*, waar op mede twee Suiker-Plantagiën zyn. Deeze drie Eilanden hebben ieder voor zich een Zandrif, Zeewaards strekkende, waar door vier Ingangen aan deeze Rivier gemaakt worden, waar van de Oostelykste de veiligste is, hebbende onderscheidene dieptes (vervuld met Klippen en Zandbanken) van dertien, zes en twintig, achtentwintig, dertigh en zestien voeten Water, dicht langs het Leguaan Eiland, dat men ten Westen laat leggen, koers neemende tot dat men aan het Fort Zeelandia komt.

Achter de voornoemde Eilanden ligt het *Nieuwe*- of *Papegaai*-Eiland genaamd. Het zelve aan de Westzyde laatende leggen, ziet men een Keten van Eilanden, meest Noord en Zuidelyk strekkende; welke den loop der Rivier schynen te stoppen; en men komt aan het groot *Vlaggen* Eiland, op wiens Noordelyke Punt, op eene hoogte, omtrent drie Mylen van Zee, wel eer een Houten Fort, voorzien met een Horenwerk, stond aan een Kreek, genaamd de *Schipper Jans*-Kreek; doch het zelve is afgebroken, en men heeft in de plaats daar van, in den Jaare 1740, op dezelfde hoogte, een Steenen Fort aangelegd, het welk in het Jaar 1743. is voltooid, wordende *Zeelandia* genoemd. Dit Fort is een Vierkant met vier Bolwerken, voorzien met achttien of negentien Stukken Geschut, en van binnen met een driekantige gemetselde Redout met een plat Dak met Schietgaten, dienende tot Casernen voor de Soldaaten en tot een Kruid Magazyn: aan den Waterkant lag nog een Horenwerk met Palissaden omzet, en met twaalf Stukken Kanon beplant; doch het zelve is thans vervallen. Tot den opbouw van het gedachte Fort Zeelandia wierden van ieder Plantagie eenige Slaaven geleverd: na deszelfs voltooying, werd met de Compagnie en de Planters een Verdrag gesloten, waar by de Compagnie aannam het zelve Fort voortaan te onderhouden, zonder de Planters verder lastig te vallen. Ook wierd door de Planters, ter verdediging der Volkplanting, een Galey gebouwd; welke zeer ondiep ging, en waar

op de Compagnie vier Metaalen Slangen en omtrent veertig Draaibassen leide; waar tegens de Planters aannamen dezelve te bemannen met eenig Volk waar over één uit de Burgery het bevel zoude voeren. Doch van deeze Galey is nooit gebruik gemaakt, en dezelve is genoegsaam niet meer in weezen. Op het voorsz: groot Vlaggen Eiland is het Gouvernement, de Secretary, en verdere Huizen van des Compagnies Bedienden en eenige byzondere Persoonen. Op het zelve ligt de Compagnies Plantagie Duinenberg.

Achter het groot volgt het *klein Vlaggen* Eiland, van het zelve gescheiden door het *Caymansgat*, 't welk bevaarbaar is, en dien naam ontleent van een Cayman van ongemeene grootte, welke daar gevangen is. Ten Westen deezer Eilanden vindt men het *Varkens* Eiland, lang en smal; het *groote Troulie* Eiland, daar verscheidene Plantagiën op zyn; als mede het *kleine* van dien naam, en het *Bouryabanalle* Eiland. Hooger langs de Oostwal opvaarende ontmoet men, Zuidelyk, twee kleine Eilanden, lang en smal, *Couaypouloury*, en *Cacotyry* genaamd. Daar boven liggen nog eenige Eilanden, waar langs men Ty kan stoppen, meest Zuid en Noord strekkende, als *Quattebanabo*, *Coucetrittecure*, *Loulou*, *Mawouwecoute*, *Stampers*-Eiland, *Pattepateyma*, *Waicouripa* en andere van weinig belang: Inmiddels vernaauwt zich de Rivier byna de helft, en, na een menigte Kreeken en Riviertjes (waar van, ten Westen, de *Itterbiesje*, *Suppiname* en de groote of *Abanacary*-Kreek de voornaamste zyn; en, ten Oosten, de *Bonasicke* en *Boesel* uitmunten.) in zich ontvangen te hebben, ontmoet men voorts drie Klippen, de *drie Gebroeders* genaamd; waar na men komt aan den Uithoek *Bartica*, welke de Rivieren van *Masserouny* en *Essequebo* van malkanderen scheid, omtrent veertien Mylen van den Mond der Rivier.

In den Mond van de Rivier *Masserouny* ligt een klein Eiland, ongevaar een steenwerp groot, waar op het Fort *Kykoveral* was gebouwd van gehouwen Steen; (zekerlyk door de Portugeezen: dewyl het Wapen van dat Ryk boven de Poort is uitgehouwen) het zelve had zyn uitzicht over de Rivieren van Essequebo, Masserouny en Cajouny, waar van het zynen naam heeft gekreegen; op de Vaste Kust, ten Westen, ligt het Vlekje

Cartabo

Cartabo van twaalf of vyftien Huizen; doch nu vervallen. By deezen Uithoek, wendt de Rivier Essequebo (: in welker midden niet verre van het laatstgenoemde Fort, een blinde Klip wordt gevonden die by laag Ty boven Water steekt:) zich Oost-Zuid-Oost, en ontvangt de Rivier *Cajouny* ten Westen, welke samenvoeging deezer drie groote Rivieren een verruklyk gezicht veroorzaakt.

Ik zeg groote Rivieren, om dat dezelven te samen uitmaaken die geene, langs welke onze Volkplanting gesticht is, zodaanig dat men niet kan verzekeren welke de voornaamste is, en of de Masserouny in de Essequebo, dan wel de Essequebo in de Masserouny stroomt.

De Masserouny loopt van het Zuidwesten naar het Noordoosten, byna in een rechte lyn, uit het Meir van Parima, waar van wy breeder zullen spreeken: en heeft in den Mond daar zy zich in de Essequebo stort, verscheide Eilanden, als het *Dronkemans* Eiland, beoosten het Fort Kyk overal; het *Schapen* Eiland en meer andere, liggende op sommige eenige Plantagiën.

Zekere Raad onzer Volkplanting van Essequebo, genaamd *Pypersberg*, heeft, in den Jaare 1746, deeze Rivier zeer hoog opgevaaren, en op den zevenden dag zyner reize had hy, tusschen zeer hooge Bergen, in een Vlakte, gezien een zeer hooge Piramide van gehouwen Steen, op het oog volmaakt vierkant eindigende in een punt; hy was begeerig zich derwaards te begeeven, om denzelven nader te bezien, maar geene zyner Indiaanen wilde met hem gaan, voorgeevende dat het een Wooning was van den Jawahou (zo als zy den Duivel noemen), waarom hy, uit vreeze van door hen verlaaten te worden, zulks alleen niet durfde onderneemen (*a*): Mogelyk is dit nog een Overblyffel der voorige Inwooners van Guiana, die, zo als men uit dit Gedenkstuk kan oordeelen, meerder beschaafd moeten geweest zyn dan de tegenwoordige.

De derde Rivier is de Cajoune, zynde de Westelykste van de drie; als men dezelve inkomt vaart men eenige Mylen Westelyk ten Noorden; naderhand keert zy zich schielyk in een rechte lyn naar het Zuidwesten, hou-

(*a*) Uit echte Berichten.

houdende, zonder verandering, deeze loop. In dezelve wateren veele Kreeken uit, en liggen verſcheide Eilanden, onder anderen groot en klein *Batavia*, waar op zich, zo als wy nader zullen verhaalen, de Compagnies Creoolen hebben nedergezet. Hooger op ſtort zich in dezelve de Kreek *Mejou*, daar de Spanjaarden een Zending hebben geſticht; en verders vereenigd zy zich met de *Juruary*, mede uit het Zuidweſten komende, welke in het Meir van Parima uitkomt, in het welk etlyke Rivieren die zich met de Oronoque en Amazoone vereenigen, gemeenſchap hebben.

Een Indiaan, uitgezonden om de Rivier Cajouny te ontdekken, verhaalde, drie Maanden onderweg geweeſt te zyn alvoorens te komen aan de groote Rivier, die gemeend wierd Rio Negro te zyn

Om nu over te gaan tot het *Meir van Parima*, (het geen by veele Landbeſchryvers en Reizigers geoordeeld werd, even als het Goudryk Dorado, alleenig in de ydele herſenſchimmen van Walter Raleigh en der Spanjaarden te vinden te zyn, en aan welkers beſtaanlykheid de Heer Bellin, zo wel als ik, getwyffeld heeft) word, volgens zekere Berichten van het Spaanſche Hof, overgezonden aan den Heer Danville, Landbeſchryver van den Koning van Vrankryk, en echte Berichten uit onze Volkplanting, beveſtigd wezenlyk gelegen te zyn tuſſchen de Rivieren Maſſerouny en Cajouny, beweſten het Meir van Amacu en beooſten de Rivier de Oronoque, zo als het in de Kaart ſtaat aangetekend. Het word gezegd een zeer groot en diep Meir te zyn, welkers Boorden door talryke Natiën bewoond worden, waar onder ſommige zouden zyn welke blank waren en gekleed gongen; zonder dat zy eenige Vreemdelingen by zich willen toelaaten. De Spanjaarden hebben verſcheide poogingen ter ontdekking van het zelve aangewend; ja zelfs in den Jaare 1755, volgens verhaal van zeker Indiaanſch Opperhoofd, drie Togten achter malkander derwaards gedaan om daar in te dringen: maar wierden, door de goede voorzorgen en ſterke tegenſtand der Inwooneren, telkens te rug geſlaagen en wel zodaanig de laatſte reize, dat zy geen luſt zouden hebben zulks voor eerſt weder te onderneemen: ſchoon zy vier Gevangenen dier gekleede Natie aan de Oronoque hebben opgebragt; welke de Heer Perſik, Raad onzer Colonie, en andere Handelaars toen ter tyd daar zynde, hebben gezien.

Om

Om dezelve reden had onze Gouverneur van Essequebo, in den Jaare 1756, een Uil of Capitein der Panacayes derwaards gezonden, om Verlof te verkrygen van eenige Blanken te zenden; doch vruchteloos: gelyk hy ook ter dier tyd, de Post op Cajoune wel vyftig Mylen hooger op had gelegd; welke in het volgende Jaar, door de Spanjaarden, is afgeloopen, die de daar Posthoudende Blanken gevangelyk medevoerden.

Ik zal my niet uitlaaten omtrent de gedaante en gelegenheid van dit Meir, en de verhaalen daar van, in voorgaande tyden, gedaan; als mede over de Bewooners dier Boorden, en hunne Rykdommen; en of dezelve oorsprongelyk uit het Goudryk Peru zyn, en gelyk zeer waarschynlyk voorkomt, de Overheersching der Spanjaarden ontvlucht: wyl zulks slechts gissingen zyn, waar van wy geen de minste zekerheid hebben bekomen. Echter kunnen wy den Lezer verzekeren dat 'er geen Europeaansche Volkplanting beter gelegen is, om de Binnelanden van Guiana, tusschen Rio Negro en de Zee, te ontdekken, dan die van Essequebo; aangezien de loop dier Rivier, de Vriendschap met de Indiaanen, en de verouderde en onverzoenlyke Haat dier Natiën tegens de Spanjaards: dus ons niets ontbreekt, om nadere kennisse en nuttige ontdekkingen te doen, als werkzaame en kundige Lieden, en behoorlyke aanmoedigingen tot een Werk dat zo voordeelige gevolgen voor ons Vaderland zoude kunnen uitleveren.

Maar om weder te keeren tot de Rivier van Essequebo. Boven in dezelve hebben wy onze uiterste Post, *Arinda* genaamd, op een Eiland naby de Vallen, waar mede dezelve vervuld is; aan de gemelde Post is de Rivier zeer wyd en bezaaid met een oneindig getal Eilanden: vier of vyf en twintig Vallen gepasseerd zynde vindt men, aan den Westkant, de Rivier *Arassarou*, en een Gebergte van dezelve naam, welk Riviertje de Masserouny nadert tot omtrent den afstand van anderhalve Myl. Op deeze hoogte wordt een soort van Loodachtig Metaal gevonden, zo zacht dat men daar in kan snyden: de Boorden deezer Rivier worden hier van de Acquowayen bewoond.

Omtrent twaalf Mylen boven de Post Arinda, aan dezelve zyde, heeft men de Rivier *Sibarouna*, loopende van het Zuidwesten naar het Oosten; byna zestien Mylen opwaards, word aan deeze Rivier een Rots of Myn

van Criſtal gevonden; en ongevaar vyf en twintig Mylen hooger een vuurbrakende Berg, welke, in 1749, is ontdekt.

Langs deeze Rivieren en verſcheidene Kreeken vindt men veele Indiaanſche Dorpen; even boven de Sibarouna één, genaamd *Parahan*.

Omtrent acht Mylen hooger valt de Rivier *Rupunuwiny*, by de onze genoemd *Riponouny*, in de Eſſequebo. (Zynde dat gedeelte van de laatſtgemelde vervuld met Tappen en Vallen, zeer dicht by elkander, zo dat men van de Riponouny naar beneeden wel negen en dertig telt.) De Riponouny is aanmerkelyk van grootte, wel zeventig Mylen opgevaaren: waarſchynlyk ontſpruit zy uit de Keten Bergen die men ten Noorden der Rivier der Amazoonen ziet, op omtrent twee Graaden Noorderbreedte. Zy loopt byna vyf en dertig Mylen Weſt-Zuid-Weſt en Ooſt-Noord-Ooſt, en wendt zich vervolgens naar het Zuiden; ter plaatſe daar zy deeze buiging doet, is, ten Weſten, een kleine Rivier, welke in een Meir ſtroomt, omtrent een half Uur van daar gelegen, ongevaar vier Mylen lang en twee breed: twee Mylen ten Weſten van het zelve, is nog een grooter Meir, het *Meir van Amacu* geheeten, negen of tien Mylen lang en vyf of zes breed, rondom met Riet bewaſſen, in 't midden voorzien van eenige Eilandjes. Aan de Zuidzyde van dit Meir, ſpruit het Riviertje *Pirara*, dat zich werpt in de *Maho*, by de Indiaanen de *Mauw* genaamd, welke met de *Tacutu* vereenigd, in de *Parima*, by de Portugeezen Rio Blanco of de witte Rivier geheeten, ſtort, die wederom in Rio Negro of zwarte Rivier invalt: zo dat men uit onze Volkplanting, door de gezegde Rivieren en Meiren, binnenſlands tot in de Rivier der Amazoonen kan komen: Dit is beweezen door eenen MANUEL DE SYLVA ROSA, welke, eenige Jaaren geleeden op Eſſequebo is overleeden; hy was Geheimſchryver van den Onderkoning van Brazil, en had het ongeluk iemand, in een tweegevecht, te dooden; hy nam de vlucht en kwam, na een goede halve dag, te Land, gezworven te hebben, met eenige zyner Slaaven van de Amazoone aan een Rivier, daar hy een groote Boom velde en een Cano van maakte, waar mede hy met zyn Volk, zonder voet aan land te zetten, door de Maho in de Rivier Riponouny, en van daar in de Eſſequebo tot aan onze Bezittingen kwam. Gelyk mede NICOLAAS

HORTS-

HORTSMAN, geboortig van Hildesheim, een Chirurgyn, in den Jaare 1740, met vier vrye Creoolen door den Commandeur Storm van 's Gravezande gezonden wierd ter ontdekking der binnelanden; welke aan de Bezittingen der Portugeezen te Para aanlandde, alwaar hy zich nederzette, en zyne medegegeevene Goederen en Leidslieden aan de Purtugeezen verkocht; ſchoon deeze vier Creoolen naderhand de Slaaverny ontvlucht en weder in Eſſequebo zyn te rug gekomen, daar zy verhaalden, dat in de Beſchryving van de Reize van Hortsman aan den Heer de la Condamine gegeeven, dien Geleerden veele onwaarheden omtrent zyne Reize waren opgediſcht, maar dat hy dezelve weg was opgevaaren die Manuel de Sylva Roſa was afgezakt, en dat hy waarſchynlyk zich omtrent dien weg door gemelde Portugees had laaten onderrichten.

Aan de Boorden van de Rivier Eſſequebo, waar langs men thans omtrent zeſtig Plantagiën telt, is het Land laag en moeraſſig, maar eenige Mylen opwaards wordt het hooger en zelfs bergachtig. Men was weleer (en, zo ik vertrouw, niet zonder grond) van gedachte, dat, aldaar, binnenſlands voornaamelyk aan de Weſtzyde, Zilvermynen waren te ontdekken; het welk de Vergadering van Tienen, in den Jaare 1721, deed beſluiten, aan een ieder Verlof te geeven op eigene koſten deeze Colonie Landwaards in te gaan, om aldaar Mynen en Mineraalen op te ſpooren. Maar de Onderneemers wierden in hunne verwachting te leur geſteld, vindende ſlechts iets dat naar Erts zweemde, doch met de ryke Voortbrengſelen van den Weſtelyken grond van Zuid-America, in het minſte geen gelykeniſſe had. Gelyk zy ook zekeren Bergwerker Hillebrand derwaards hadden gezonden, welke wel veele koſten had veroorzaakt, doch geenszins aan het oogmerk der Bewindhebberen voldaan.

Van de Brandwagt langs de Kuſt na Demerary vaarende, ontmoet men veertien zo Suiker- als Katoen-Plantagiën; gelyk mede een groote Kreek, *Boeraſiri* genaamd, in welker Mond, ten Ooſten, een Koffy-Plantagie, en, ten Weſten, een Suiker- en Koffy-Plantagie gevonden wordt.

De Rivier Demerary ligt op zes Graaden zes en vyftig Minuuten Noorderbreedte (wordende, door die van Zeeland, mede onder de Volkplanting van Eſſequebo gerekend, doch door de Hollanders voor een byzon-

dere Colonie), twee Mylen beooſten van de Rivier Eſſequebo; zynde langs de geheele Kuſt tuſſchen beide een Modderbank. Deeze Rivier is omtrent drie vierde Myls breed, en ontlaſt zich door de eigene Baay in Zee. In haaren Mond vindt men veertien, zeſtien, achttien en twee en twintig Voeten Water, en drie of vier Mylen hooger, tot vier en twintig Voeten toe.

Zy loopt meeſt Noord en Zuidelyk ten Ooſten, en is nog niet veel bevaaren, dewyl zy eerſt is begonnen bebouwd te worden in den Jaare 1746, door eenen Andries Pieterſe, woonende in de Colonie van Eſſequebo, gelyk uit de volgende Acte van den Raad van Policie dier Colonie blykt: luidende,

„ Andries Pieterſe, Ingezeten deezer Colonie, ter Vergadering vertoond hebbende zeker Extract uit de Notulen gehouden by hun Ed: Groot Achtb: de Heeren Bewindhebberen der Præſidiale Kamer Zeeland, onder de Dagtekening van den 18den October 1745, waar by op het verzoek van gemelde Andries Pieterſe, om een Plantagie in de nog onbewoonde Rivier van Demerary aan te leggen. Hun Ed: Groot Achtb: den Commandeur en Raaden alhier qualificeeren, om hem Andries Pieterſe, en gevolglyk alle die verder Gronden verzoeken tot het aanleggen eener Suiker Plantagie in de voorz: Rivier van Demerary, te accordeeren, hebben wy in overweeging genomen voor het verleenen dier gronden, voor het intereſt van de Compagnie en onder approbatie van hun Ed: Groot Achtb:, te maaken en te bepaalen de volgende Conditien.

Art. 1.

„ Dat de Weſtindiſche Compagnie niet zal gehouden weezen in de opgemelde Rivier te bekoſtigen eenige Sterktes, of Guarniſoenen of Ammunitie, voor dat de Colonie in ſtaat zal weeſen zelf die koſten te kunnen draagen.

Art. 2.

„ Dat allen die hier reeds gezeeten zyn geweeſt, hunnen tien jaarigen Vry-

„ Vrydom genooten hebbende, en naar Demerary hunne Plantagiën zul-
„ len komen over te brengen, geobligeerd zullen weezen, hunne Hooft-
„ gelden prompt op te brengen, zonder eenige exceptie wegens de ver-
„ plaatsing te kunnen voortbrengen.

Art. 3.

„ Dat in deeze nieuwe Colonie de gronden bepaaldelyk overeenkomen-
„ de met de Intentie en Ordres van hun Ed: Groot Achtb: zullen ver-
„ geeven worden, te weeten, die voor reëele Suiker Plantagie vraagt,
„ zal toegestaan worden 2000 Akkers ter lengte van de Rivier in zich
„ begrypende 1200 Roeden, en ter diepte van de overige Roeden, tus-
„ schen de Scheiding van ieders Land moet 10 Roeden blyven staan. Die
„ voor een minderen aanleg versoekt, zal genieten 1000 Akkers zynde
„ de helft, en die gronden tot Cacao - Coffy, of Indigo - Plantagiën noo-
„ dig heeft, zal genieten 500 Akkers, de lengte en diepte geproportio-
„ neerd als boven.

Zy ontstaat mede uit het hooge Gebergte, de blaauwe Bergen genaamd, en heeft boven wel zeven of negen zo groote als kleine Vallen. In deeze Rivier wateren een menigte Kreeken uit: ruim twee Mylen opgevaaren, vindt men, ten Westen de *Hoebabboe* - Kreek; omtrent drie Mylen verder, aan den Oostkant, bezuiden het Eiland Borsselen, de *Madewyne*-Kreek; vervolgens, aan de Westzyde, de *Kamoeny* - Kreek, uit welke nog eenige Kreeken spruiten; een weinig verder ten Oosten, de *Hauraroeni* - Kreek, welke zich Zuidoostelyk strekt en mede verscheidene Kreeken uitwerpt. Voorts twee Mylen hooger, aan den Westkant, de *Ouboudiabboe* - Kreek; ruim vier Mylen verder, de *Koelesiraboe* - Kreek, en hooger op nog een menigte Kreeken van mindere en onderscheidene grootte.

Ook vindt men in dezelve vier langwerpige Eilanden, zynde op het eene, Borsselen genaamd, de Wooning van den Commandeur: doch deeze Volkplanting is, om de vruchtbaarheid haarer Gronden, zodaanig aangenoomen, dat men thans in den Jaare 1769, omtrent honderd en dertig zo Suiker - als Koffy - Plantagiën aan dezelve en de daar in stroomende Kree-

 ken,

ken, telt, zynde van den Zeekant af bebouwd. De beneeden gronden aan weêrszyden deezer Rivier, omtrent vier Mylen ver, zyn by uitſtek vruchtbaar, van den Rivierkant af tot diep Landwaards in, doch hooger op beſtaan de Voorlanden uit witte harde Klei, welke zeer goed zyn tot Weilanden, en achter dezelven heeft men zeer goede Veen-of Manicole gronden, die de bovengemelden in vruchtbaarheid evenaaren, maar door hunne zwaare Klei, en afgelegenheid der Rivier moeilyk te bewerken zyn.

In dezelfde Baay, wateren, Zuidooſtelyk, nog uit de Kreeken *Jahouka* en *Maheyka*; en omtrent acht Mylen van Demerary, de *Maycouni*, op welke die van Eſſequebo een Poſt hebben liggen. Drie Mylen Zuid-Zuid-Ooſtelyker ſtevenende ontmoet men de Kreek *Maybacca*, en nog drie Mylen verder, de Kreek *Abary* welke de Grensſcheiding tuſſchen de Berbice maakt.

Deeze Bezittingen worden, als gezegd is, bewoond door de Natiën der Arowakken en Warouwen, waar meede wy in vrede en groote vriendſchap leeven. Zy komen dagelyks by de onzen, terwyl wy met hen grooten Handel in Cano's en Hamakken dryven, en veele dienſten voor geringe Vereeringen van hen ontvangen. Doch de Caraïben, gelyk ook de Acquowayen welke nog hooger in Eſſequebo en Demerary woonen, zyn ongenegen voor de Blanken te werken, alzo zy zich alleenlyk met den Oorlog ophouden: deeze Natiën zyn vrye Volken, en mogen tot geen Slaaven verkocht worden.

Ik heb reeds geſprooken van het ongeluk dat de Colonien Eſſequebo en Poumeron, door de Engelſchen en Franſchen hebben ondergaan gehad. Thans zal ik den Lezer mededeelen de verdere weinige Lotgevallen, die ik zo van deeze Volkplantingen als van Demerary, heb kunnen opſpeuren.

Omtrent den Jaare 1709, kwamen twee Franſche Kapers-Barken de Rivier van Eſſequebo opzeilen, welke ten eerſten eenig Volk aan Land zetteden, voorneemens zynde, zich van deeze Colonie meeſter te maaken, of voor het minſte, dezelve te plunderen, gelyk zy ook eenige Plantagiën verbrandden, maar niet in ſtaat waren het Fort te bemagtigen. De Commandeur gelaſtten voort de Capiteinen of Uilen der Indiaanen met hunne onderhoorige Manſchap ter beſcherming der Volkplanting aan te rukken; ook

kwamen

kwamen deeze in grooten getale op, en hielpen de Franſchen verjaagen; op wie zy te meer verbitterd waren, wyl deeze by hunne Landing twee Indiaanſche Dorpen hadden in de aſſche gelegd: hunne ſtoutheid ging zo verre, dat zy de Franſchen Vlag van een Plantagie afhaalden daar een Commando lag, het welk bezig was zich met Koebeeſten te vergaſten; wanneer eenige Soldaaten uitrukten; om hen te vervolgen, trokken zy in een Boſch, van waar zy hunne vervolgers, zonder gezien te worden, zodaanig beſchooten dat dezelve blyde waren weder by hunne medemakkers te komen, terwyl de Indiaanen de Vlag, ten Zegenteken, aan het Fort bragten. Voor hunne gedaane dienſten, wierden zy met verſcheidene Waaren beſchonken; waarom zy ook, toen de Franſchen ten tweedemaalen deeze Onderneeming wilden hervatten, terſtond weder in de Wapenen kwamen, en de Landing beletten.

Schoon de Slaaven hier beter dan in de andere Volkplantingen behandelt worden, hoort men evenwel ſomtyds van Wegloopers of Moordenaars: waar van wy eenige voorbeelden zullen bybrengen. Omtrent den Jaare 1731 of 1732, beſlooten de Compagnies Slaaven op de Plantagie Poelwyk, terwyl de Directeur Laman des Zondags na de Kerk was gegaan, om zeker verſchil over Tabak, dat zy met den Kuiper gehad hadden, zich te wreeken en de Plantagie af te loopen; het welk zy in het werk ſtelden, vermoordende vier Blanke Bedienden met een ongehoorde wreedheid, met de Hoofden ſpeelende en kaatſende. Een getrouwe Huisjongen van den Directeur ontvluchte het en zich te Water begeevende, zwom de Vallen af wel een Uur ver, en verſtak zich in het Boſch zyn Meeſter afwachtende om hem te waarſchouwen. Zo ras de Directeur hier van bericht kreeg voer hy terſtond na het Fort, en gaf den Commandeur kenniſſe van het gebeurde; welke hem eenige Soldaaten tot byſtand mede gaf. Aan de Plantagie gekomen bevond hy de zaak zo gelegen als hem gezegd was: hy nam de Belhamels ten getale van vyf gevangen, welke van hun misdaad overtuigt loon naar werk verkreegen. De aanvoerder wierd met Kettingen om Armen en Beenen aan een Paal vaſtgemaakt en met klein Vuur verbrand; zyne halſterrigheid was zo groot, dat hy, zynde zyn Rug reeds half gebraaden, een Pyp Tabak eiſchte, die hy uitrookte, en vervolgens zonder het minſte teeken van berouw ſtierf.

In

In den Jaare 1738, gebeurde een geval het welk zeer kwaade gevolgen voor de Colonie, en nog erger voorbeelden voor de Negers konde uitleveren; veertig Creoolen-Slaaven van de Compagnie liepen weg en begaven zich boven naar de Rivier Cajoune, daar zy zich op zeker Eiland (het geen daar van de naam van *'t Creoolen Eiland* heeft behouden) tuſſchen de Tappen van gemelde Rivier neêrſloegen, eenige Koſtgronden aanlagen, en zich, op hunne wyze, verſterkten: ja hunne ſtoutheid ging zo verre, dat zy door eenige Indiaanen, aan den Gouverneur lieten zeggen, dat, zo hy hen weder wilde hebben, hy met al zyn Manſchap ja met heel Holland, hen ſlechts zoude komen afhaalen; dat zy hem zouden afwachten en hem niet vreesden. De Commandeur kennende de ſterke gelegenheid van dit Eiland en de moeilykheid om hen daar aan te taſten en te overmeeſteren, beſloot eenen Pieter Tollenaar, zynde een Mulat, ongewapend derwaards te zenden, met laſt om hen op een zachte wyze te overreeden, en met hen een Vredes Verdrag te ſluiten; om de Colonie niet aan hunne Strooperyen bloot te ſtellen: vreezende dat zy in magt zouden toeneemen en meerder andere Slaaven aan hunnen ſnoer krygen. Tollenaar ſlaagde wel in zynen laſt, en maakte met hen een Verdrag, waar by zy en hun nageſlacht voor vrye Lieden verklaart werden; echter met dat beding, dat zy Maand om Maand, naamelyk een Maand voor de Compagnie zouden werken, en de volgende Maand voor hen zelve vry zyn. Zy hebben zich daar een jaar of vyftien opgehouden, altoos trouwende met vrye Indianinnen, op dat hunne Kinderen niet weder in Slaverny zouden vervallen maar hunne vryheid behouden; ſchoon hun getal thans merkelyk vermindert is. Dit heeft een zeer kwaad voorbeeld voor de overige Slaaven uitgeleverd: waar door men kan zien de noodzaaklykheid, om in diergelyke Plaatſen, eenige kleine Sterktes en Poſten boven in de Rivieren aan te leggen ter verhoeding en beteugeling der Wegloopers.

Het geviel dat, in den Jaare 1744, een Engelſchman met zyn Vrouw, uit de Barbados, twee Slaaven mede brengende, zich op de Rivier Eſſequebo kwam nederzetten; de man in het Boſch zynde, en niet vergenoegd over het werk zyner twee Negers, dreigde, dat indien zy geen beter voortgang maakten, hy hen zoude verkoopen: waarop de eene Neger hem aangreep,

greep, en de andere toeſchietende hem met een Byl het Hoofd inſloeg en vervolgens jammerlyk vermoordde. Deeze Negers kwamen eerſt tegens den avond, in plaatſe van des middags, gelyk zy gewoon waren, te huis: De Vrouw vroeg hen waar hun Meeſter was: waar op zy antwoordden zulks niet te weeten, wyl hy met zyn Geweer het Boſch was ingegaan, om Papegaaijen te ſchieten. Te vergeefſch ging men den Man overal zoeken: het geen de Ongeruſtheid van de Vrouw vermeerderden, te meer daar een Huisjongen opmerkte en zyn Meeſteres waarſchuuwde, dat iets ergs vermoedde wyl het Gezicht van den eenen Slaaf zeer verwilderd ſtond: Deeze Schelmen veinsden mede zeer verleegen te zyn, en booden aan, ter geruſtſtelling van haar Meeſtereſſe, in huis te blyven ſlaapen; het welk zy afſloeg: doch ziende een Indiaan van een naaſt bygelegene Plantagie in zyn Cano, die daar voorby ſchepte, riep denzelven toe of hy zynen Meeſter wilde verzoeken om by haar te komen, wyl zy haar Man vermiſte. Waarop dezelve, met nog twee Heeren en eenig Volk verzeld; daar 's avonds om elf Uuren aankwam; de zaak verſtaan hebbende liet hy door het Boſch op een Hoorn blaazen, en den vermiſten Meeſter te vergeefſch opzoeken; denzelven niet vindende namen zy de twee Negers gevangen, en ſlooten hen in de boeyens. Des anderen daags weder zoekende zeide een Indiaan, *de Meeſter moet hier ergens vermoord zyn*; *want zo dikwyls ik op zekere hoogte van het Pad kom*, *gaat my een grilling over het Lyf*. Men begon omtrent deeze plaats te graaven, en vond het vermoorde Lyk onder de Vullis en Bladeren verborgen: één der Negers zulks verneemende bekende zyn euveldaad, daar by voegende, *Juffrouw uw God heeft U bewaard*, *want wy zouden U eveneens gehandeld hebben enz*: Het Lyk werd eerlyk begraven en de Moorders wierden naar het Fort gezonden, daar zy loon naar werk ontvingen, de eene werd gevonnisd om zevenmaal met gloeijende Tangen in het Lichaam geneepen en vervolgens levendig verbrand te worden; het welk, door een opkomenden Regen, zeer langſaam toeging en wel anderhalf Uur duurde; hy toonde geen berouw noch tekens van pyn, zeggende, reeds half verbrand, tegens zyne Meeſteres: *Juffrouw moeſt gy my in dit Land brengen om zodaanig gehandelt te worden.* De andere werd gewurgd en verbrand. Men ver-

nam naderhand, dat deeze twee Negers, in Barbados, over andere misdaaden, van de Galg, naar de wyze der Engelſchen, die zulks toelaaten; waren vrygekocht: waarom in latere tyden een beſluit wierd genomen geene Slaaven van de Engelſche Volkplantingen, op deeze Rivier toe te laaten, ten zy voorzien met eene Verklaaring van den Gouverneur dier Plaatſen, dat zy om geen Lyfſtraflyke misdaaden in handen van het Gerecht waren geweeſt.

In 1764, werdt, voor de eerſtemaal in deeze Eeuw, aan een Blanken, halsrecht gedaan, het welk een ongelukkig voorval was; deeze Man, genaamd Philippe le Croix, van Barbados gekomen, begaf zich tot het zwerven, om met de Indiaanen te handelen, waartoe hy een verdrag met een Bootsman van een daar liggend Schip had gemaakt, om ſamen te gaan; doch eenige twiſt ontſtaan zynde, neemt de Bootsman een Snaphaan by den tromp, om den eerſtgemelden te ſlaan, maar tegens een ſtyl van de Canologie raakende vliegt de kolf daar af, welke de andere opvatte om den Bootsman van zich af te weeren, doch deeze, in den donker, te ſterk op hem aandringende, raakte met een ſtuk van den koperen beugel die over den trekker loopt gekwetſt, het geen hy kort daar aan beſtierf; de Doodſlager bekende aanſtonds, dat hy den Manſlag had begaan, en Menſchen bloed vergooten hebbende, zyn Bloed weder moeſt vergooten worden, ſchoon hy wel gelegenheid had om te ontvluchten het welk hy echter niet begeerde te doen. Waarop de Raad hem verwees, om geharquebuſeerd te worden: het welk, met groote deernis van alle de Coloniſten, wierd volvoerd, waarna het Lyk eerlyk ter aarde werd beſteld.

Ten tyde van den opſtand der Slaaven in Rio de Berbice ſloegen eenige Negers, op de Plantagie van den Heer Berningham, boven in de Rivier Demerary, aan het muiten: de Gouverneur van Eſſequebo gaf zo van de gevaarlyke omſtandigheid der naaſtgelegene als van deeze Colonie, kenniſſe aan die van Barbados, (den Engelſehen toebehoorende) welke ten eerſte ter hunner hulpe derwaards afzonden het Engelſch Oorlogſcheepje the Nancy, gecommandeerd by den Lieutenant Thomas Touwers, voerende zeſtien Stukken, veertig Soldaaten en tachtig Matrooſen. Vervolgens kwaamen daar nog twee Kapers, zynde Barkentyns, naamelyk the Providence,

dence, gevoert by Capitein Smit; en the Endeavour, onder Capitein John Sutton, welke ten koſten van den Heer Gedney Clarke, Senior, een voornaam Ingezeeten van Barbados, en verſcheidene Plantagiën in Demerary hebbende, waren uitgeruſt: (Echter heeft hy naderhand acht duizend Ponden Sterlings daar voor in rekening gebragt: waar voor de Coloniſten door Gouverneur en Raaden, met twee Guldens per Hoofd belaſt zyn, ſchoon zy daar tegen proteſteeren) terwyl de Admiraal Rodney aan den voornoemden Clarke, tot beſcherming zyner voorſz. Plantagiën in Demerary, zeſtig Zee-Soldaaten had geleend. Doch deeze Opſtand was van gering belang; en verwekt door zes of zeven Slaaven van gezegde Plantagie, die weggeloopen zynde zich in een klein verlaaten Huis van den Heer Berningham ophielden; en die gevangen en naar het Fort gebragt, weder aan hunnen Meeſter zyn te rug gezonden, zonder dat over hen eenige Capitale Juſtitie is geſchied, behalve dat drie van hen, ſtrengelyk gezweept, en uit de Colonie gebannen werden: waar meede alles in ruſt raakte: en de Burgery werd, die, aan de Kreek Mabliſſa, zynde de toegang naar de Berbice, de wacht, gehouden had, tegens een Overval van de Berbiciaanſche Negers, den 14[den] April 1763, weder naar huis gezonden. Ook zyn deeze Scheepjes, kort naderhand, weder naar Barbados vertrokken. De Gouverneur, om voorts een waakend oog te houden, nam drie Barken in dienſt, welke de Rivier van Demerary op en neder voeren en patrouilleerden.

Groot was de Ontſteltenis, waarin de Colonie van Eſſequebo gebragt werd door herhaalde Aardbeevingen, in October des Jaars 1766. Den 21[ſten], 's morgens te half vyf Uuren, had men 'er eene ſterke Schudding, die ten minſten vyf Minuuten aanhield, met zo veel kracht, dat men vreesde dat Huizen en Boomen zoude neder gevallen hebben; gelyk ook hier en daar Vakken van de Muuren inſtortte: de Schellen, door de ſterke beweeging, ringden, zonder ophouden, dien gantſche tyd van vyf Minuuten; alles wat los ſtond raakte om ver, zelfs de Pullen die op Zolders en Pakhuizen ſtonden niet uitgezonderd; het Porcelein en andere breekbaare Benoodigdheden werden neder geſmeeten en verbryzeld; ook de Snaphaanen welke aan hunne Beugels hongen, vielen neder, waar door

eenige van dezelven ſchade leeden. Vervolgens heeft men 'er dagelyks, doch meeſt by nacht, Schokkingen gevoeld, waar onder eenige niet minder hevig dan de eerſten waren, hoewel niet zo lang van duur, inzonderheid die op den 24ſten en 27ſten, waar door de Inwooners in geduurige ongeruſtheid gehouden werden, ja ſommmige van hen dikwyls verpligt waren geweeſt uit hunne Wooningen te vluchten. De eerſte en laatſte Schudding was voorgegaan van een ſterk onderaardſch gedruis; doch was door dezelve meer ſchrik dan ſchade veroorzaakt. Sedert had men 'er nog eenige ligte Schuddingen waargenoomen.

In den Jaare 1768. kwam een Neger, *Tampoco* genaamd, die tien Jaaren te vooren gegeeſſeld en ten eeuwigen dage in de Ketting veroordeeld was, dog naderhand ontſlagen, den Gouverneur berichten, dat hy by de Rivier Riepenouny een Dorp van Weggelopene Negers had ontdekt, waarvan een Berbiceaanſche Neger, Pieter genaamd, het Opperhoofd was: waarop de Gouverneur hem eenige Indiaanen mede gaf om dit Dorp te vernielen. Wedergekeerd zynde, verhaalde hy, het Dorp verbrand, gemelde Pieter doorſchoten, en de overige Negers verſlagen te hebben, ten teken zyner Overwinning hunne handen gebarbecot, of gedroogd, medebrengende: doch kort hierna kwam deeze Pieter en eenige Arowakken hun beklag aan den Gouverneur doen, dat dit Dorp door Indiaanen was bewoond geweeſt, en deeze benevens de Vrouwen en Kinderen van Pieter door de Caraïben vermoord waren. De Gouverneur liet Tampoco in hegtenis neemen, welke op den zelfden dag, dat de Gouverneur van Demerary weder op het Fort Zeelandia kwam, zich zelven verhong, waarna zyn Romp aan de Beenen werd opgehangen.

In April 1769, kwamen twee Franciscaaner Paters met tien Spanjaarden, of Mulatten, aan de Poſt van Marokke om eenige weggeloopene Indiaanen, onder hunne Zending behoorende, op te zoeken. Zy vervoegden zich by den Poſthouder, Neelis genaamd, zeggende hier toe laſt van den Gouverneur van Guiana te hebben, gelyk zy hem ook een Afſchrift van hunne Commiſſie gaven, om het zelve aan onzen Gouverneur ter hand te ſtellen, en betaalde hem voor de waarde van 't geene zy benoodigd hadden. Verder voortrekkende en hun onderzoek vervolgende, verburg de Poſthouder, bevreeſt zynde, zyn Goed en Slaaven in 't Boſch.

Maar

Maar de Paters weder te rug komende, bestraften hem over zyn mistrouwen, en zeiden, dat zy alles zouden mede neemen wat zy in 't Bosch vonden, gelyk zy ook twee Indiaansche Slaavinnen mede voerden. Op hun te rug reize ontmoetten zy een Soldaat, welke twee weggeloopene Negers vervolgd, en op 't Spaansche Grondgebied, gevangen genomen had, die de Paters, als op hun Gebied gekreegen, met zich namen, laatende den Soldaat zynen weg gaan.

De Luchtstreek van Essequebo en Demerary, is veel gemaatigder dan van de overige Nederlandsche Volkplantingen, dewyl van den Zeekant af langs de Rivier, de meeste Bosschen geveld, de Gronden bebouwd, en tot Plantagiën aangelegd zyn: waar door de Zeewinden vryer waaijen, en de Hitte merkelyk wordt verkoelt.

Op de Rivier van Essequebo waaren voorheen twee Kerken: de eene Kerk was gelegen op Ampe, drie Uuren van het Fort Zelandia, en gesticht op kosten van de Ingezetenen; doch men is nu doende dezelve te verplaatsen, aan het zelve Fort Zelandia, dewyl daar omtrent het grootste gedeelte der Gemeente zich heeft nedergezet. En de andere was genaamd de Compagnies Kerk, op het groot Vlaggen Eiland, aan het voornoemde Fort; wanneer de Dienst, in dezelve Kerken, beurtelings wierd waargenoomen; doch, door de verplaatzing van de eerst genoemde, wordt in de laatste alleen dienst gedaan. Men heeft 'er maar een Predikant, wiens halve Wedde, door de Westindische Compagnie, en de andere helft, door de Ingezetenen, aan die Rivier, betaald wordt.

In Demerary, is geen Fort maar een Brandwagt, aan den Mond der Rivier, zynde een slecht Huisje daar één Onderofficier met zes Gemeenen in ligt, voorzien met vier Draaibassen, om Seinschooten mede te doen en de Schepen te begroeten.

De Godsdienst word aldaar waargenoomen door één Predikant dan op de eene dan op de andere Plantagie, wordende by de Compagnie de helft van zyn Wedde en de wederhelft by de Ingezetenen dier Rivier, betaald.

Deeze Colonien worden dan bestierd, onder den algemeenen naam van Essequebo, door de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, welke

den Directeur Generaal in der tyd benoemt, die, benevens een Raad van Politie, en den Raad van Crimineele en Civile Justitie, de Regeering in Essequebo uitmaaken.

De Raad van Politie bestaaat uit den Gouverneur, Commandeur van Demerary, Commandant van Essequebo, en Directeuren van de Compagnies Plantagiën, benevens een Secretaris; en vergadert gewoonlyk viermaalen 's Jaars, den eersten Zondag na den middag in January, en zo van drie tot drie Maanden, om te hooren de Rapporten van de Compagnies belangen en ter begeevinge van Landeryen.

De Raad van Crimineele en Civile Justitie bestaat insgelyks uit den Gouverneur, Commandeur van Demerary, Commandant van Essequebo, en vier der aanzienlykste Burgeren te weeten, twee van Essequebo en twee van Demerary, nevens een Secretaris; voor denwelken, alle Ingezetenen te recht moeten staan. Deeze Raad zit over Crimineele en Civile Saaken, om de drie Maanden eens, gewoonlyk den eersten Maandag in January, April, July en October.

Ook is 'er een Vergadering van Kiesheeren, welke, door den Raad van Justitie, worden verkooren doorgaands uit Officieren van de Burgery te Essequebo en Demerary. In geval een of meer Raaden bedanken of komen te sterven, word deeze Vergadering, door den Gouverneur, aangeschreeven een Nominatie te maaken van een dubbel getal der gegoedste Persoonen in voornoemde Colonien; waar uit de Raad van Justitie de verkiezing doet, tot vervulling der opengevallene plaatse.

De Commissarissen van de Weeskamer bestaan uit een Raad van Justitie als President, en de verdere uit de Burgery, benevens een Griffier; welke Commissarissen om de drie Jaaren veranderen.

In Demerary is mede een Rechtbank, bestaande uit den Commandeur aldaar, en Officieren der Burgery; hebbende zyne Zitting een Maand vroeger dan de Regeering van Essequebo. Alle Burgerlyke verschillen over kleine Saaken worden, door deeze, Vergadering, overwoogen en gevonnist; maar van deeze Vonnissen kan men appelleeren aan den Raad van Essequebo, mids het gewysde te boven gaande de Somma van honderd en vyftig Guldens.

Voorts

Voorts voegen wy hier nevens een Lyst der Commandeurs van Essequebo en onderhoorige Rivieren.

In den Jaare 1674, was Hendrik Rol, by 't eindigen der oude Westindische Compagnie, Commandeur, en wierd, door de nieuwe Compagnie, in 1675, gecontinueerd: hy overleed 31 Maart 1676.

Jacob Hars, ad interim.

Mr. Abraham Beekman, aangesteld 25 July 1678, welke zyn ontslag kreeg.

Den 2den November 1690, opgevolgd door Samuel Beekman, die overleed 10 December 1707.

Pieter van der Heyden Resen, ad interim benoemd, 4 October 1610, en bedankt 24 July 1719.

Laurens de Heere, ad interim, wezenlyk aangesteld 12 December 1719, welke overleed in 1729.

Den 12den October van dat zelve Jaar, Harmanus Gelskerke, aangesteld, die overleed 16 July 1742.

Mr. Laurens Storm van 's Gravenzande, aangesteld 13 April 1743, krygt den titul van Directeur Generaal in 1751.

HOOFT-

DRIE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Beſchryving van de Volkplanting van Berbice, met de aanhoorige Landen.

De Colonie die het naaſt aan Demerary is grenzende, is genaamd de *Berbice* of gemeenlyk, by verbaſtering, de *Berbiesjes.* Haare Grenspaalen zyn, ten Noordweſten, aan de Kreek Abary of Waybari, welke omtrent drie Mylen van de Rivier de Berbice afligt, alwaar een Poſt van deeze Colonie is geſteld, en; zo als verhaalt is, dezelve van Demerary ſcheidt, volgens zeker Verdrag gemaakt, in 't Jaar 1672, tusſchen, den Commandeur van Eſſequebo en den Secretaris van de Berbice, den Heer Adriaan van Berkel, als daar toe gemagtigd (*a*); waar by bedongen werdt dat die van Berbice, een Poſt van vyftien of zeſtien Man, die zy, in het Indiaanſche Dorp *Naby*, omtrent drie Uuren van Demerary, ter inruiling van Orliaan en andere Waaren van de Indiaanen, hadden geplaatſt, zouden te rug trekken, en de Weſtzyde van die Kreek, aan die van Eſſequebo overlaaten. En, ten Ooſten, aan de Volkplantinge van Suriname, van welke het, door zekere Scheidpaal, aan den Weſtkant van het breede Water, tuſſchen de Rivieren Berbice en Corentin, is beperkt; zynde deeze Grenſſcheiding gemaakt door den Heer van Peere, Eigenaar deezer Colonie, en den Heer Cornelis Aarſſens van Sommelsdyk, Gouverneur en, voor een derde gedeelte, Eigenaar van Suriname (*b*): ſchoon die van Berbice, in den Jaare 1692, voorgaaven, dat de Limiete hunner Colonie ſtrekte beweſten de Rivier Corentin. 't Is rondom het voorn: breede Water (dat eigenlyk een ondergeloopene Savaan is, twee of drie Voeten diep, en welkers Boorden met wit Zand bedekt zyn), daar het

(*a*) Berkel, Reize na Berbice, pag. 30.
(*b*) Volgens echte Berichten uit Suriname.

Kreek Kipilibaus
Kreek Wieronje
Kreek Barbaracke
Kreek Matara
Predicants Huys
De Kerk
Redout
Post aan den Berg
Aquewayse Post
Kreek Ripilibire
Kreek Mora
Kreek Happay
Kreek Homi
Post
Kreek Wikkie
Kreek Kombia
FORT NASSAU

In Berbice.	In Canje.
1. de Hooftplantagie.	16. Magdalenenburg.
2. de Dageraad.	17. Fredriksburg.
3. de Vigilantie.	18. Horstenburg.
4. Hollandia en Zelandia.	19. Maria Magdalena.
5. de Pereboom.	20. Stevensburg.
6. Markey.	21. Guitarrenburg.
7. Hardenbroek.	
8. Goed Fortuyn.	
9. de Anthonia.	NB. □ Plantagiën.
10. de Johanna.	
11. de Cornelia Jacoba.	
12. Oosterlee.	
13. de Drie Gebroeders.	
14. Landskroon.	
15. de Saronette.	

J. v. Schley, direx.

CAART VAN B

ERBICE EN CANJE.

het Indiaansche Dorp van denzelfden naam is, alwaar die van Suriname een Postlegger houden, welke de gedachte Grenspaal had weggenoomen, beweerende, dat de Boorden van dit Water, onder Suriname behoorden; om dus den vryen handel en Visschery aan dit Meir, dat zeer Vischryk is, aan zich te behouden: doch welke daar toen weder gesteld is. Voorts grenst zy, ten Zuiden, aan de Vaste Kust, ons nog voor het grootste gedeelte onbekend; gelyk wy in de beschryving van Guiana, hebben aangetoond.

Dus is haare uitgestrektheid, langs den Oceaan, van de Post van de Kreek Abary (aan welkers Oostkant men een Bosch vindt, van omtrent een Myl in den Omtrek meestendeels bewassen met Arcousiry - en Hayawa-Boomen, uit welke de Indiaanen veel Balsem vergaderen), tot aan de Scheidpaal tusschen Berbice en Corentin, ongevaar tien Mylen; en binnenslands tot het hooge Gebergte de Cordellieros, gemeenlyk het Blaauw Gebergte genaamd, omtrent negentig Mylen ver: schoon het, tot nog toe, niet meerder dan zes en dertig Mylen, van de Zee, langs de Rivier de Berbice; en twee en twintig Mylen langs de Rivier Canje, bebouwd is.

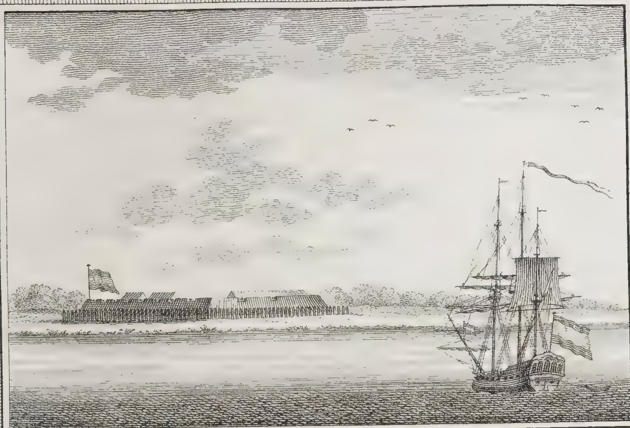
Rio de Berbice is een Rivier, naar welke de Volkplanting haaren naam voert: gelyk de meeste Volkplantingen, in America, hunnen naam ontleenen van de voornaamste Rivieren, waar langs dezelven strekkende zyn. Haar Mond, gelegen op zes Graaden vyftien Minuuten Noorder Breedte, is byna een half Myl wyd; in 't midden ligt een laag en moerassig Eilandje met Kreupelhout bewassen, dat om de menigte Krabben, die daar gevangen worden, het Krabben - Eiland geheeten wordt, zynde een vierde Myls lang en de helft zo breed, omringd met een Zandbank en Slykgrond, voornaamelyk aan de Westzyde, welke belet, nader dan op een Snaphaanschoot van het zelve, te ankeren; ook ligt 'er, ten Noorden, nog een Zandbank, die zich omtrent een half Myl uitstrekt. Dit Eiland maakt dus twee Ingangen, ieder twee honderd en vyftig Roeden wyd, moetende de Schepen aan de Oostzyde van de Rivier, tusschen de Vaste Kust, inzeilen, als zynde het gewoonlyk Vaarwater. Het Westergat wierd wegens de ondiepte, onbevaarbaar geoordeeld: nogthans is, in 't Jaar 1759, het Schip Ouderkerk, dat met Slaaven van Guinea kwam, en wat te Weste-

lyk vervallen was, daar door binnen gekomen; zo als ook de Heer Colonel de Salve ten tyde der opſtand, het Staffchip, door dat Kanaal, de Rivier liet opkomen; gelyk wy op zyn plaats breeder zullen verhaalen. Als men de Rivier ten Zuiden van zich heeft, loopt men daar recht op aan; tot aan den Mond van Canje is de Rivier van veertien tot negentien Voeten diep, en nog een Myl hooger op maar negentien tot twaalf Voeten, zo dat zy wel drie Mylen zeer ondiep blyft, en uit hoofde van de Modderbanken die 'er in zyn, met zwaare Schepen niet te bevaaren is; doch hooger op wordt zy naauwer en dieper, van vyftien tot zeſtig en acht en dertig tot veertig Voeten. De Eb en Vloed verſchillen binnen den Mond van de Rivier bykans negen Voeten; en by hoog ty loopt het byliggende Land onder, wanneer men rondom de Poſt St. Andries wel met een Corjaar zoude kunnen vaaren, en de gantſche Savaane (die achter deeze Schans ligt, en reeds, langs de Kuſt, uit Zee kan gezien worden, en in welke veel Wildt - en Water - Gevogelte zich ophoudt) onder ligt.

Recht tegen over het Krabben-Eiland ligt, op de Vaſte Kuſt, omtrent honderd Roeden van den Mond der Riviere, ten Ooſten, een ronde Schans van gebakken Steen, genaamd *St. Andries*, naar deszelfs Stichter, Johan Andries Loſſener (toen ter tyd Gouverneur): byna twee honderd Voeten groot, beplant met twaalf Stukken Kanon, en, aan den Waterkant, bezet met Stormpaalen van vier Voeten hoog, en omringd door een Gragt; alwaar, in 't Jaar 1746, vyf en twintig Man, onder een Lieutenant en verdere Onder-Officieren, in bezetting lagen: doch vermids, van tyd tot tyd, eenige van hen deſerteerden naar de Rivier Oronoque, is dezelve geſlecht en alleen een Steenen Huis overgebleeven, 't welk tot een gemeene Poſt gemaakt werd daar één Sergeant met vyf of zes Man, Invalides, als Leggers wierden geplaaſt met één ſtuk Kanon, om van de aannadering der Schepen aan het Fort kenniſſe te geeven. Doch ten tyde der Opſtand, is deeze Bezetting naderhand vermeerderd, beſtaande uit een Onder-Officier met een Tamboer en zeſtien Gemeenen, ter verhindering der Deſertie.

De Rivier omtrent een half Myl opgevaaren zynde vindt men, ten Zuidooſten, Landwaards in, een Kreek of kleine Rivier, *Canje* genaamd, die by haaren Mond byna tachtig Roeden breed is, doch hooger op naau-

wer

DE SCHANS S^T. ANDRIES, te zien van het Krabben Eyland Oostzyde.

J. v. Schley, sculp.

REDOUT SAMSON of BRANDWAGT.

wer en doorgaands diep: langs dezelve zyn verfcheidene Plantagiën aangelegd. Haar ftrekking is meeftal recht Zuidwaards, tot dat zy zich, omtrent zeftien Mylen van den Zeekant af, in tweën verdeeld, alwaar de Kreek-*Jcourouwa*, welke Ooftwaards loopt en aan het meergenoemde breede Water uitkomt, zich in dezelve ftort, en by welke een Poft ligt. Ruim een half Myl eer men aan deeze Poft komt, heeft men de *Attedenaale*-Kreek, die niet breed en zeer ondiep is, ftroomende bezyden de Plantagie *Guitarrenburg*. Over het Eigendom van de Gronden deezer Plantagie en de Poftgronden, als mede over het Rechtsgebied, is tuffchen deze Colonie en de Societeit van Suriname langen tyd geleeden, eenig Verfchil ontftaan, het welk, tot nog toe, onbeflift is gebleeven. Een vierde Myls lager, ten Weften, tegen over de laaftgenoemde Kreek, heeft men de *Abany*-Kreek, en niet verre van daar de Kreek *Cricabare*, tuffchen welke beiden de Plantagie *Don Carlos* ligt. Dan, aan 't boven eind van Canje in 't opvaaren ter rechter zyde en boven de Plantagie *Bearne*, is een Redoute in de Savaane, welke men, als van weinig dienft zynde, laat vervallen. Hier lag wel eer een Sergeant en acht Man in bezetting.

Van het geweezene Fort tot aan de Rivier van Canje, by de Plantagie Horftenburg, is, door den Gouverneur Loffener, een fmal Voetpad aangelegd, dat ruim drie Mylen lang is, en omtrent een half Uur door het Bofch loopt, daar een Brug over een Kreek ligt: eer men aan de Savaane komt, byna een Myl lang, eertyds bezet met Aloës en Ananaffen, die het fchoonfte Gezigt en de aangenaamften Reuk der Waereld gaven: doch tuffchen beide is dezelve verdeeld door verfcheidene Kieraffen of Moerasjes, vol met Jet Appelboomen; welke Moeraffen, in den Zomer droog, maar in het Regengetyde; een Voet of vyf onder Water ftaan. Vervolgens gaat men een half Uur door een zwaar bewaffen Bofch vervult met Banilles, alwaar eenige Boomen zyn omgekapt tot een Pleintje of Ruftplaats. Voorts, na weder anderhalf Uur gegaan te hebben, komt men in een Kreupelbofch, en, door de groote Savaanen, tot aan het Bofch van Canje, het welk door de Kreek der Achtergronden van de Plantagiën Lagendaal en Frekenhorft die een quartier Uurs van de Plantagie Horftenburg afliggen, wordt doorfneeden. Ook loopt van het gemelde Fort langs Canje,

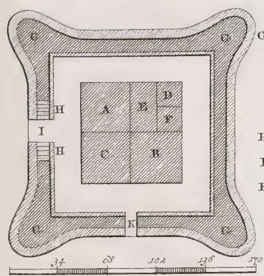
 be-

benedenwaards, een Weg naar de Rivier Corentin (aan welkers Boorden een Surinaamſche Poſt is geſteld), welke, na dat men verſcheidene Kreeken en de Rivieren Copename en Sarameca overgevaaren is, zich tot aan Paramaribo uitſtrekt.

Omtrent zeven Mylen opwaards, aan den Ooſtkant van de Rivier Berbice, ligt de Redoute Samſon, zynde weleer een Aarde Bolwerk of Platteform geweeſt, welke, voor den Opſtand, tot een Brandwagt ſtrekte, om Seinſchooten te doen, en tot een Corps de Guarde voor de Soldaaten; doch het welke nu vervallen en geſlecht is, en thans beſtaat in een Huis van gebakken ſteen, byna tien Voeten lang en twintig breed, in drieën verdeeld, dienende twee tot Caſernen voor de Soldaaten, en een voor de Officiers Kamer voorzien met Schietgaten. By het zelve zyn vyf Stukken Kanon, waar van 'er drie op Affuiten liggen. Hier ligt een Corporaal met vyf Man in Bezetting. Men gaat van de Rivier tot dit Gebouw langs een Trap, op een Stelling van Boerewey-Planken, wel honderd Schreeden lang: tuſſchen de Poſt St. Andries en deeze Redoute, vindt men, in de Rivier, twee Banken met Zand en Modder gemengd, de groote en kleine *Marepaan* genaamd, ruim een half Myl lang en met gewoonlyk Ty zeven of acht Voeten diep.

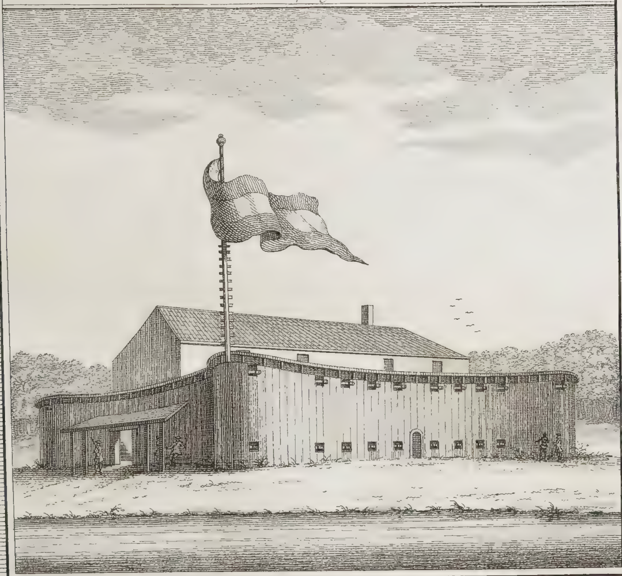
Ruim vier Mylen hooger op, alwaar de Rivier, bykans zeſtig Roeden breed en veertig Voeten diep is, lag eertyds, aan den Ooſtkant, het Fort Naſſau, toen de Hoofd-Plaats der Colonie, en verblyf van den Gouverneur. Dit Fort, waar van wy een Tekening, aan den Boord van de Rivier beſchouwd, geeven: was ongevaar twee honderd Voeten in 't vierkant opgebouwd van Paliſſaden van Boerewey-Hout, ter hoogte van byna tien Voeten, met vier Strykweeren voorzien; aan de zyde der Rivier met twaalf, en aan de Noordzyde met twee Stukken Kanon beplant. In het zelve was een Steenen Huis, omtrent honderd Voeten lang en vyftig breed, geſchikt voor het Gouvernement, waar in de Raadzaal en de Kerk waren geplaatſt, verſtrekkende het onderſte gedeelte voor een Corps de Guarde, en Magazyn: Naaſt aan, ten Zuiden het Kaſteel, was gebouwd de Soldaaten Combuys, de Paardeſtal, de Kuipery en twee Smederyën. Doch dit Fort (dat, door den tyd, reeds zeer was vervallen, zodaanig dat men

A. Garnisoens Kerk.
B. Gouverneurs Wooning.
C. Raad Kamer.
D. Secretary.
E. Kombuys.
F. Corps de Garde of Hoofd Wacht.

G. Overdekte Gaandery, waar op het Geschut geplant was, en daar onder de Casernen of Verblyfplaats der Militie.
H. Trappen tot de Gaandery.
I. Poort of ingang des Forts.
K. Klyne deur of uitgang.

Schaal van 170. Rynlandse roeten.

J. v. Schley, direx.

HET FORT NASSAU OP DE COLONIE DE BERBICE.

men zelfs het Geschut, het welk 'er op lag ten tyde van de aankomst van den Gouverneur Hogenheim, niet durfde lossen: En waarom ook reeds, by Directeuren, was beslooten en aangeschreeven om in de plaats daar van een ander te bouwen, volgens het Plan daar toe uit de Colonie herwaards gezonden) heeft men by gelegenheid van den Opstand der Negeren, in brand gestoken.

Omtrent een Kanonschoot boven het gedachte Fort, was aangelegd het Vlek Nieuw Amsterdam, bestaande in byna twintig verspreide Huizen zonder eenige Order geplaatst; waar onder uitmuntte de Luthersche Kerk, een Gebouw van zestig Voeten lang en veertig breed, van Steen opgehaald; en het Huis van den Predikant van die Gezindheid; benevens nog acht Steenen Huizen, waar tegen over, aan de andere zyde der Rivier, de Negery der Colonie Slaaven stondt. Deeze Gebouwen zyn diestyds, door de Negers, ook verbrand, uitgezonderd de genoemde Kerk en Predikants Huis, die zy verschoonden (gelyk wy, in de beschryving van den Opstand, omstandiger zullen verhaalen). Behalve dit Huis, dat sedert voor het Gouvernement verstrekte: de Secretary, een Pakhuis, het Kruidtmagazyn, en een Huis toebehoorende den Heer Gouverneur Heiliger; die allen van Steen zyn, bestaan de overige Wooningen uit Houten Huizen met Leem bestreeken en Bladen gedekt. Men heeft ook, aan den Westwal, in het opvaaren, aan den Scheidpaal van de Plantagie Juliana, opgeworpen een Sterreschansje zynde aangelegd op Order van den zelven Heer Heiliger, en genaamd *Hoognodig*; alwaar een Onder-Officier met tien of twaalf Man in Bezetting ligt.

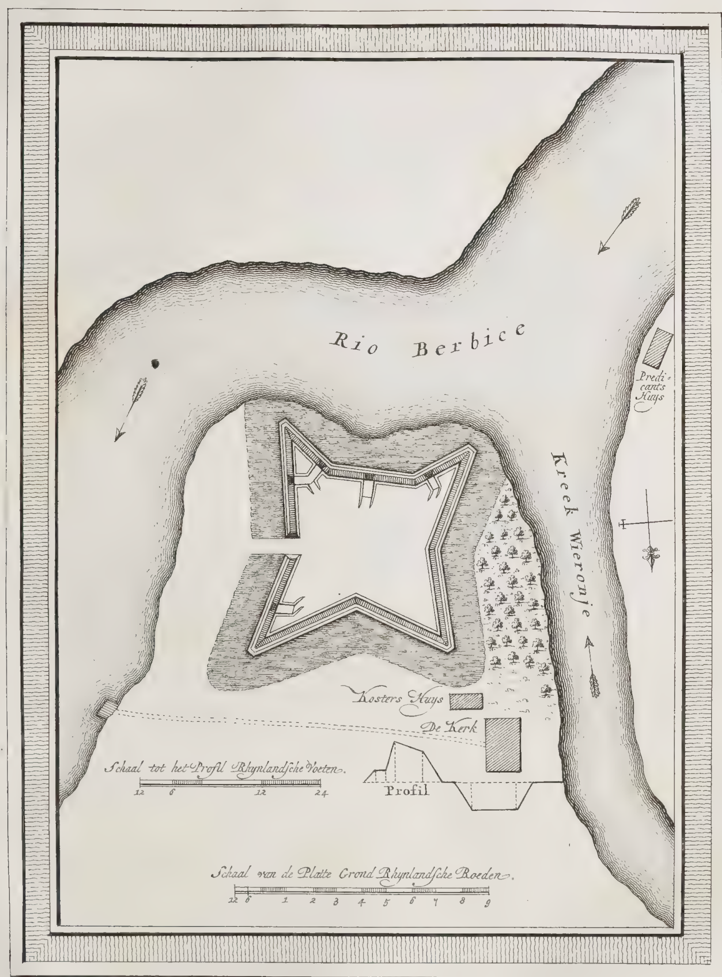
Omtrent nog tien Mylen hooger op, ten Noordwesten van de Rivier, in welke zich alvoorens verscheidene kleine en onbevaarbaare Kreeken ontlasten (waar van de Kreek *Kimbia*, loopende langs de Plantagie Mon Repos, door de Plantagiën Roosenburg en Zelandia heen, wel de voornaamste is), vindt men de Kreek *Wironje*, ongevaar dertig Roeden wyd tot aan de Colonie Plantagie Cornelia Jacoba, maar van daar niet wyder dan twintig Roeden (kunnende met Cano's en andere ligte Vaartuigen bevaaren worden); haaren loop eindigt achter by de Plantagie Queekhoven, waar langs en tusschen de Plantagie Watervliet, de *Kipilans*-Kreek zich in

in dezelve ſtort. Aan den Mond van Wironje is de Gereformeerde Kerk (eertyds geſtaan hebbende in de Matara-Kreek), gebouwd van Steen met een Houten Gewelf, tuſſchen de tachtig en negentig Voeten lang en byna dertig Voeten breed; zynde geſticht ten tyde van den Commandeur Matthys de Veer: tegen over de Kerk hebben de Predikant en Koſter ieder zyne Woonplaats, van Steen gebouwd. Ook was daar oudſtyds gelegen het Huis van den Heer van Peere. Langs deeze Kreek is de voornaamſte Uitgang, waar door men zich over Land naar de Colonie van Demerary kan begeeven. Op den hoek van dezelfde Kreek is een vierkant Werk aangelegd ten tyde van den Colonel de Salve, bezet met een Sergeant en vier Man waar van wy de tekening hier nevens geven.

Ruim een Myl voorby de Kreek Wironje beooſten de Rivier de Berbice, by de Plantagie Agatha, was de kleine Lutherſche Kerk, van vierkante Stylen en Balken met Kleyen Muuren opgebouwd, ter lengte van zeventig en breedte van veertig Voeten, met een Bladen Dak zonder Zolder; doch dezelve is in den Opſtand mede vernield. Onder het Dak van deeze Kerk waren, op den hoek, twee Kamers afgeſchut tot huisveſting van den Predikant, als hy derwaards kwam om 'er te Prediken, het welke, om de vier Maanden, gewoonlyk twee Zondagen na malkander geſchiedde, wanneer hy genoodzaakt was achter een Tafel te ſtaan, by mangel van een Predikſtoel. Bevoorens dat de Lutherſchen deeze Kerk hadden, oefenden zy haaren Godsdienſt op de Zolder boven het Woonhuis van de Plantagie de Lindeboom.

De Rivier drie Mylen verder opgevaaren ontmoet men, aan den Ooſtkant, de Kreek-*Wikkie*, ſtroomende langs de Colonie Plantagie Hardenbroek. Zy is byna dertig Roeden wyd, maar over het midden zich wat vernaauwende, hoewel voor groote Cano's, Sloepen en dergelyk Vaartuig te bevaaren. Langs dezelve is een doorgang naar de Corentin; van waar men, eenige Rivieren en Kreeken overtrekkende, kan komen langs de Rivier Sarameca, tot aan de Wegloopers Dorpen, en vervolgens tot in Suriname. Aan de gemelde Kreek Wikkie is, door den Colonel de Salve, mede een Vaſtigheid, beſtaande in een vierkant Aardewerk, aange-

legd:

J. v. Schley, direx.

REDOUTE AAN DE KREEK WIERONJE.

legd: als ook, op de plaats de Savonette, een gelyk vierkant Werk welke, dieſtyds diende tot een Wykplaats voor de Aquewynſche Poſt.

Nog, omtrent vyf Mylen hooger op aan den Weſtkant van de Rivier, ligt de Colonie Plantagie de *Savonette*, welke de uiterſte bebouwde grond deezer Coloni is beſtaande uit zwaare Kley, op een hooge grond, waar door die Suikertuinen, meerder moeite en arbeid, dan op de overige Plantagiën, vereiſcht hebben: echter zyn boven dezelve nog eenige gronden aangelegd geweeſt; doch weder verlaaten.

Aan dezelfde zyde van de Rivier, vindt men de Kreek *Werocka*; en byna veertig Schreeden boven deeze, de *Acquewynſche* Poſt, ongevaar twintig Schreeden van de Rivier af, het geen tot de Sleutel en Opgang deezer Colonie naar de Bovenlanden verſtrekt; daar het voor de Blanken zeer ongezond is; wyl zy door Heete Koortſen, de *Aquewynſche Koortſen* genaamd, worden aangetaſt, daar de Indiaanen of Negers niet van weeten. Deeze Poſt, die op hoog Land ligt, beſtaat uit een Woonhuis, voor den Poſthouder, van Kley of Leem opgemaakt en met een Dak van Bladen bedekt, waar nevens twee of drie Indiaanſche Hutten, voor de Bokken, die ten dienſte van die Poſt gehouden worden, gebouwd zyn. Doch dezelve is, na den algemeenen Opſtand en 't afloopen der Volkplanting door de Slaaven, verplaatſt aan de overzyde van de Rivier, omtrent een half Uur boven de Savonette, beſtaande mede uit een Leemen Huis, daar een Bezetting van een Onder-Officier met zeſtien Man is gelegd.

Aan het bovenſte van deeze Rivier, wier oorſprong nog niet volkomen bekend is, doch waarſchynelyk uit het Gebergte van Andes ontſtaat, heeft men verſcheiden Steenklippen (doch geen Vallen zo als in Suriname en Eſſequebo), waarop men, zo ſommigen willen, nog Gedenktekenen vindt der Spanjaarden, die deeze Kuſt eerſt hebben ontdekt en doorreiſt: ſchoon anderen, en mogelyk met meerder grond, meenen, dat het Tekenen der oude Inwooners zyn.

Het is ook niet te twyfelen, dat 'er Landwaards in verſcheidene Mynen van Goud en andere Mineraalen, als zo naa aan de Ryken van Peru en Brazil grenzende, zullen gevonden worden; waar van de Spanjaarden en Engelſchen (gelyk wy, in een der voorgaande Hoofdſtukken, hebben

ver-

verhaald) mogelyk te groote Hoop hadden opgevat; doch ons, echter, zulke fchynbaare verzekeringen en bewyzen opleveren; dat wy niet kunnen gelooven dat dezelve t'eenemaal ongegrond zouden zyn.

De geheele Kuft van Berbice beftaat uit Slykgronden, meeftendeels met Mangles of Mangrove Boomen en Kreupelboffchen bedekt; waar door dezelve ongenaakbaar is. De Boorden der Rivier zyn wederzyds laage gronden, en omtrent twee Mylen inwaards begroeid met hooge en fchoone Boffchadiën, wier Groente een aangenaamen Reuk en een verrukkelyke fchoonheid veroorzaakt, zynde daarenboven vervuld met Aapen, Papegaaijen, en ander Gedierte en Gevogelte, die een bevallig Gezigt door hunne beweeging, maar teffens een onverdraagelyk Gefchreeuw, verwekken. De Kruiden, en Bloeffems van Oranje-Limoenen- en andere Boomen, langs deeze Rivier groeijende, geeven mede een verkwikkenden Geur voor de geenen die dezelve bevaaren. Voorts ziet men verfcheiden groote Savaanen of Weilanden met lang (doch geen voedfaam) Gras; gelyk als aan de Poft St. Andries, en ook eenige Weftwaards; als mede een groote Vlakte achter het geweezene Fort Naffau, welke zich tot aan Canje uitftrekt. Het Land, aan de Rivier, wordt, daar het niet afgedykt is tot Plantagiën; door den hoogen Vloed, fchoon niet zeer verre, landwaard in overftroomd en onder Water gezet, zo als wy hebben aangemerkt. Deeze laage Gronden zyn meeft, eenige meer anderen minder, met Veen vermengd. Die hooger op liggen vallen flechter; en de Gronden die nog hooger liggen, zyn, als gezeid is, veelal van zwaare Kley, zynde de Savaanen ten grootften deele Zandgronden hier en daar met Kley gemengd.

Langs de Rivier zyn ruim honderd Plantagiën aangelegd, meeft van Koffy, Katoen en Cacao, dewyl, in die Colonie, niet meer dan vier Suiker-Plantagiën van de Directie, en één de Herftelling genaamd, toebehoorende aan de Heeren Ouderkerk en Loofs, gevonden worden. Men had daar eertyds een foort van Pleifterhuisjes, gemaakt uit vier Stylen, waar van de voorften wat hooger dan de achterften waren, overdekt met een Dak van groote Bladen, welke zo dicht op en over malkander lagen, dat de Zon noch Regen daar geen hinder aan doen konden: deeze Huisjes kon men in een oogenblik laaten oprechten waar men die begeerde te hebben:

ben; doch dezelven zyn, door meerder aanlegging van Plantagiën, thans buiten gebruik geraakt.

De Luchtsgefteldheid van de Berbice, mede zo naby den Evennachtflyn liggende, dat de Zon 'er tweemaal in 't Jaar recht over 't hoofd heen gaat, is zeer heet en broeijende; doch wordt des morgens, door de Zeewinden, die veelal uit den Ooften of benoorden, en, in den groote Regen-tyd, fomtyds bezuiden 't Ooften, waaijen, ongemeen verkoeld en voor gezond gehouden; zo dat de kwynende Ingezetenen van de nabuurige Engelfche Colonien, dikwyls, tot herftelling hunner gezondheid, zich derwaards plagten te begeeven. Doch, in de Jaaren 1757 en 1758, ontftond 'er een heerfchende Ziekte, beftaande in felle heete Koortfen, welke, zo wel onder de natuurlyke Inboorlingen als onder de Coloniften, een langen tyd heeft gewoed, en van de laatften veelen in 't Graf fleepte, maar van de Negers kwamen de meeften tot herftelling.

In 't laatft van de Maand July, neemt de groote Drooge-tyd daar een begin, welke aanhoudt tot half December, en als dan van den kleinen Regen-tyd vervangen wordt; welke laatfte duurt, met verandering van Weêr en minder Hitte, tot aan het kleine Drooge Saizoen, het welk aanvangt met het laatft van February en eindigt met April; als wanneer de groote Regen-tyd begint, en omtrent drie Maanden fterk duurt.

In deeze Volkplanting worden vierderlei Producten aangekweekt, naamelyk Suiker, Koffy, Cacao en Katoen. De Suiker groeit beft in een luchtigen loffen Grond, daar men een of anderhalf Voet Veen vindt, om dat het Riet veel kleine Worteltjes heeft, die zelden dieper dan zes Duim gaan: de Koffy vereifcht een goeden en vetten Veengrond die maatig vochtig is; want in flechteren verfterft de Boom in weinige Jaaren: de Cacao tiert beft in luchtige Aarde; flaagt ook wel in Veengrond van omtrent een Voet, doch in dieper Veen wilze zo wel niet voort: en de Katoen groeit niet alleen op vette Gronden, maar teelt, tegen verwachting, ook zeer wel op Veen en flechte Gronden, zo als de ondervinding heeft geleerd.

Deeze en onderhoorige Rivieren en Kreeken worden bewoond door de Arowakken, Warouwen en Schotjes (Deeze laatftgenoemde zyn eigenlyk geen Natie, maar een groote Familie van Arowakken, die zich altoos by

malkander hielden; waar van het Opperhoofd, *Schot* genaamd, nog onlangs leefde, zynde over de honderd Jaaren oud geworden, en hebbende veele dienften aan de Directie beweezen: doch zy zyn nu uitgefturven.); en hooger op, door de Aquowayen en Caraïben, gelyk wy te vooren hebben aangehaald. Wy hebben met alle deeze Volken Verbonden van Vriendfchap geflooten, mogende dezelve niet tot Slaaven verkocht worden. In 't begin deezer Eeuw, zyn eenige Capiteinen der Schotjes naar Nederland gezonden, om een Vredes Verbond met de onzen te fluiten. Zy wierden wel ontvangen en met Gefchenken wederom gezonden, en met Kleederen en Schoenen voorzien, die zy, op hunne te rugkomft, als die dragt ongewoon, weder hebben afgelegd.

Veelen hunner, als ook van de Arowakken wel tot twee honderd vyftig toe, zyn in den Chriftelyken Godsdienft, door de Moravifche broeders, onderweezen en gedoopt; gelyk ook naderhand eenige Hernhutze Zendelingen zich aan de Kreek Wironje, hebben neêrgezet, by de Plantagie Pilgerhoed (hen toebehoorende) byna twee en veertig Akkers groot, geen andere dan Brood Tuinen en ook geen Slaaven daar op hebbende; daar dichte by hadden zy eenige Huizen, benevens een Kerk van Stylen en kleyen Muuren laaten bouwen, en geneerden zich van hunne Ambagten, zynde de eene een Kleermaaker, de andere een Schoenmaaker enz. Verfcheidene Indiaanen woonden by hen in, om te Jagen en te Viffchen, en gingen ook dagelyks met hen in de Kerk, daar in de Arowakfche Taal werdt gepredikt en gezongen, werwaards veele Indiaanen, wel twintig Uuren verre, kwamen, om de Predikatien te hooren; zo dat men groote hoop had dat veelen van hen tot den Chriftelyken Godsdienft zouden overgebragt worden: doch door de dood van den Hernhutze Predikant Schoeman die zelve een Woordenboek in de Indiaanfche Taal opgefteld en een gedeelte des Bybels in die Taal overgezet had, en met veel Yver de bekeering voortzette; is dit voorneemen verydeld, en zy zyn weder tot het Heidendom gekeerd. Een groote witte Zandberg, omtrent duizend fchreeden van de voornoemde Hernhutze Wooningen afgelegen, diende hen voor een Kerkhof.

De Dorpen der Arowakken waren oudftyds in het midden der befte

en

en vlakſte Landen of Savaanen, op een hoogte. Hunne Hutten ſtonden in goede orde geplaatſt: echter lieten zy in 't midden een groote Ruimte, daar zy hunne Vergaderingen hielden: in eenige hadden zy ook een Wapenhuis van hondert en dertig of hondert en veertig Voeten lang en dertig of veertig breed, rondom met Paliſſaden bezet, om zich by vyandlyke overvallen, daar uit te kunnen verdedigen.

Zo was het Dorp *Abary*, twee of drie Uuren boven het Fort: het Dorp *Ouden Amen*, gelegen in een vermaaklyke Vlakte by een Bosſchaadje, waar in zeſtien of achttien Huizen waren, daar men door aangenaame Laanen, van het eene naar het andere huis ging. Nog hooger op was een ſchoon Dorp *Naby*, op een Zandgrond, omtrent drie Uuren van de Rivier Demerary: (*a*) doch tegenwoordig vindt men geen Dorpen dan dieper Landwaards in, en voornaamelyk by de Rivier Corentin, daar zich de Caraïben ophouden; woonende anderszins op zyn beſt maar twee of drie Indiaanſche Huisgezinnen by een.

Alle deeze Volken hadden, in 't gemeen, de Plegtigheden, voorheen gemeld, zo in het dooden hunner Gevangenen, als in de vreemde wyze van hunne Capiteinen te verkiezen: doch tegenwoordig zyn de geenen die by onze Bezittingen woonen, meerder beſchaafd en menſchelyker geworden. Zy verkoopen hunne Gevangenen die geen vrye, maar van Slaaven Natiën zyn, aan de onzen.

By het verkiezen hunner Capiteinen wordt thans geen plegtigheid gebruikt, dewyl dezelve tot die Waardigheid door den Gouverneur der Colonie worden verheeven, die hen een Rotting met een zilvere knop, en Hoed vereerd, hen belaſtende zich met hun onderhoorige Indiaanen, als zy ontboden worden, ten dienſte der Directie te laaten gebruiken, gelyk om Jaarlyks de Viſchvangſt der Jarouw, die in October, in de Rivier Canje, geſchied, waar te neemen; wanneer de Indiaanen met hunne Cano's voor het Fort, te ſamen komen, en op een Seinſchoot van 't zelve, te gelyk voorby het Fort naar de Hooftplantagie der Directie vaaren: daar de eerſtkomende Cano met een Pul Kilthum word beſchonken. Vervolgens naar den

(*a*) Van Berckel.

den Zeekant vaarende, begeeven zy zich ter Visschery in de Rivier Canje, waar toe voor ieder Plantagie een onderscheide Kreek geschikt wordt, om malkander niet hinderlyk te zyn; de Kreeken worden met Korven, van achttien of twintig Voeten breed, omtrent gemaakt als onze Teene Fuiken, gestopt, en de Indiaanen Jagen de Visch, door het slaan met Stokken, daar in. Voorts is een ieder bezig de gevangene Visch, welke meest in Jarouw bestaat; te zouten en in tonnen te leggen, het geen het werk van de Vrouwen is, die dezelve kaaken en twintig stuks aan een Teentje rygen; krygende zy, voor dertig zulke Teentjes, een kerf op hun stok, en worden by hunne te rugkomst, voor ieder met een Byl, Cassavebytel of ander Yzerwerk en de gevangene Visch, behalve de Jarouw die zy voor zich niet mogen behouden; en hunne Vrouwen met eenige bosjes Kraalen, beschonken.

De wyze opwelke dit Volk tot die Vischvangst wordt vergaderd is deeze: als de Dag daar toe van den Gouverneur bepaald is, maaken de Planters zo veel knoopen in een end Touw, als 'er nog Nachten moeten komen tusschen den Dag van aankondiging of op-ontbod, en den Bestemden Dag. Deeze Touwen met Knoopen worden dan gezonden naar hunne Wooningen; wanneer de geen, die het brengt, een of meer Nachten onder weg is, doet hy telkens van ieder Touw een Knoopje af, gelyk de Indiaanen ook doen, en wy in hunne levenswyze gezegd hebben; tot dat 'er zo veel overig zyn, als zy Dagen noodig hebben om ter bestemder plaats te komen.

Na dat wy de ontdekking deezer Landen, derzelver gelegenheid, en eerste Inwooners beschreeven hebben, gaan wy over tot de Geschiedenis deezer Volkplanting, sedert dezelve, door de Nederlanders, is bevaaren en bewoond geworden; voor zo verre wy dit uit oude Schryvers en echte Gedenkstukken hebben kunnen naargaan.

In het voorgaande hebben wy verhaald, dat aan J: van Peere cum Sociis, door hun Hoog Mog:, in den Jaare 1602, reeds Octroy was verleend, om de Kust van Guiana te bevaaren, alwaar zy, ook, op de Rivier de Berbice, in den Jaare 1626, een Volkplanting hebben gesticht, waar tegen de Inwooners van het Land, en wel meest de Caraïben zich wak-

wakker te weer ſtelden, terwyl zy deeze Colonie, door Vyandelyke invallen dikwyls verontruſtten, alles wat hen voorkwam doodſloegen en verwoeſtten: waarom men genoodzaakt was, een Fort aan te leggen, en verſcheidene Poſten en Brandwagten uit te zetten. Echter verbrandden zy nog in den Jaare 1672, een Handelhuis op de Rivier Canje, doch niet tegen het Schietgeweer der Nederlanders kunnende beſtaan, zyn zy gedwongen geweeſt hooger Landwaards in te trekken, en hunne Kuſten aan de Nieuwe Overwinnaars over te laaten, die, vervolgens, in vrede en vriendſchap met de overige Indiaanen leefden. Zy lieten dezelven in een volkomen vryheid, en beloofden by de vredes Tractaaten, dat geen, Caraïben van die Kuſt, noch Arowakken, Warouwen en Acquewynen, ooit in Slaverny zouden mogen werden gebragt.

Het ſchynt dat de Heeren van Peere, om die Colonie te beſtieren, aldaar, van tyd tot tyd, gezonden hebben, voor een of twee Jaaren, als Commandeurs, eenige Schippers, in die Colonie bekend zynde, gelyk wy vinden dat Schipper Cornelis Marinus, in 't Jaar 1671, derwaards gezonden werdt, om den voorigen Commandeur af te loſſen. Doch naderhand werd deeze Volkplanting door een vaſte Commandeur beſtierd, dien men eenen Raad van vyf of zes Perſoonen, tot zyne hulpe, toevoegde. Een Schipper, dieſtyds in de Rivier komende, had mede zitting in den Raad.

Van de Gebeurteniſſen deezer Colonie, in de eerſte tyden, kunnen wy niet veel zeggen; dewyl dezelve in eigendom aan Byzonderen toekwam, die zich voornaamelyk op het planten van Suiker, Tabak en Rocou toeleiden: waarom weinig zaaken van belang tot onze kenniſſe zyn gekomen.

Alleen vinden wy, dat de Engelſchen, in den Jaare 1665, na het inneemen van Suriname en Eſſequebo, een' aanſlag op de Berbice hebben ondernomen, en met een Bark van tien of twaalf ſtukken Kanon, een aanval deeden op het Fort, veertien Mylen de Rivier op gelegen, en Naſſau genaamd, 't welk van Houten Paliſſaden was opgerecht: doch zy werden manhaftig afgeſlagen.

Vervolgens vondt de Commandeur Abraham Crynſſe (die, in den Jaare 1666, uit Zeeland gezonden werdt, om Suriname, Eſſequebo, en

en Poumeron weder in bezit te neemen, gelyk hem ook gelukte, en wy onder Suriname nader zullen verhaalen) aldaar, als Commandeur, eenen Matthys Bergenaar, die (gelyk wy reeds hebben aangetoond) de Colonie van Essequebo den Engelschen, ontweldigde, en in handen van den gemelden Commandeur Crynsse stelde, onder betaaling der by hem gedaane kosten. Deeze Colonie scheen toen al een goeden opgang te maaken, en redelyk bevolkt te zyn; dewyl aldaar, op den 5[den] April van dat Jaar, door Dominus Abraham Westhuizen, reeds elf Kinderen van drie Jaaren, en daar onder, gedoopt werden: zynde daar toen vyf Plantagiën. (*a*)

In de Maand November 1673, ontstond 'er een Opstand onder de Soldaaten, veroorzaakt door den Constapel Dirk Rosenkrans, die misnoegt was over de vermindering der randzoenen, waar toe de Commandeur genoodzaakt wierdt, vermids, door den zwaaren Oorlog, die, in dien tyd, ons Land trof, aldaar in geen zeventien Maanden een Schip was aangekomen, want het Schip de Eendracht Schipper Erik Rochusse, dat ter Kaap toegerust en derwaard bestemd was, ontmoette op zyne reize een Engelsch Oost Indisch Schip, het welke hy op de Elve verοverde en te Bergen in Noorwegen opbragt. Deeze Opstandmaakers smeeten den Commandeur in de gevangenisse, en verkooren eenen nieuwen uit één der Raden: doch, in January 1674, kwamen 'er twee Scheepen aan, medebrengende eenen anderen Commandeur, voor den tyd van één Jaar; waar op de voorgaande uit zyne gevangenisse wierdt ontslagen, en als Passagier, op een van die Schepen, na 't Vaderland terug keerde. (*b*)

Omtrent deezen tyd schynen 'er eenige verschillen gereezen te zyn, tusschen de Heeren van Peere en Bewindhebberen der nieuw opgerechte Westindische Compagnie; welke echter bygelegd werden: neemende gemelde Eigenaars, op den 14 September 1678, deeze Colonie tot een erflyk leen van de Westindische Compagnie op de volgende Voorwaarden over.

(*a*) Van Berkel.
(*b*) Van Berkel pag: 94. & 100.

Extract.

Extract uit het Regifter, der Refolutien van de Ed: Achtbaare Heeren Bewindhebberen van de Geoctroyëerde Weftindifche Compagnie ter Vergadering van Thienen.

Mercurii den 14^den September 1678.

Zyn ter vergadering voorgebragt en geleezen de Articulen en Conditien van de uitgave der Colonie aan Rio de Berbice tot een Ontfterflyk Erfleen voor de Heer Abraham van Pere, en zyne nakoomelingen; waarop Gedelibereert zynde, is goetgevonden en verftaan dezelve Articulen en Conditien mits deezen te Approbeeren en te Arrefteeren, in maniere zoo als die hier onder van woorde tot woorde ftaan geinfereerd.

Articulen en Conditien waarop de Heeren Gecommitteerde Bewindhebberen uit de Refpective Kameren van de Generaale Geoctroyeerde Weftindifche Compagnie der Vereenigde Nederlanden, onder de Authoriteit van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal derzelver Landen, hebben uitgegeven tot een leen aan den Heer Abraham van Pere de Colonie gelegen op de Rivier genaamt Berbice aan de vafte Kuft van America op de hoogte van zes Graaden benoorden de linie Æquinoctiaal.

De voornoemde Colonie met alle de aankleeven van dien Superfice, Mineralen, Boffchagien, Rivieren, Fonteinen en wat dies meer zy, zal by den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, geduurende den tyd van het Octroy der gemelde Compagnie, en over zulks tot den Jaare 1700. inkluys: werden gehouden van dezelve Compagnie als een Ontfterflyk Erfleen, met alle zyne Regalen en toebehooren, Hooge, Middelbare en Laage Jurisdictie, Tienden, Vifferyen en Maleryen, te verheergewaaden, zoo meenigmaalen als het zelvige op een ander perfoon overgaat, met 20 ponden tot 40 groote ieder pond, waar van de betalinge ten behoeve van de voorfz: Generaale Compagnie gefchieden zal in de Kamer van Zeeland tot Middelburg.

De

De voornoemde Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, zullen onder den Titul van Patroonen der voorſz: Colonie bezorgen, beſtellen en uitvoeren al het geen 't welk tot Conſervatie van dien, mitsgaders tot onderhoudinge van goede Ordre, Politie en Juſtitie agtervolgens de Wetten en Coſtumen deezer Landen zal werden gerequireerd, voornamentlyk zullen dezelve beſorgen dat de waare Gereformeerde Chriſtelyke Religie, binnen het Diſtrict van de voorſz: Colonie werde geoeffent en voortgezet als naar behooren.

Waar toe des te raaden wordende aanſtellen zullen, een bequaam Herder en Leeraar en denzelven alvoorens hy derrewaarts gaat, preſenteeren, aan een van de Reſpective Claſſen in Holland, Zeelant, Stadt Groningen en Ommelanden of elders, omme tot de Exercitie van het Predikampt en de dependentien van dien Gequalificeerd te worden, agtervolgens, en in Comformiteit van de order der Kerken.

Zullen op Naame en Authoriteit van haar Hoog Moogende en de gemelde Comp: vermogen te maaken, Contracten Verbinteniſſen, en Alliancien met de Naturellen aldaar te Lande, mitsgaders Fortreſſen, en Verzeckertheeden te bouwen tot haaren defentie en beſcherminge.

Wanneer en zoo meenigmaalen het gebeuren zal, dat den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen Schip of Scheepen naar de voorſz: Colonie, komen aftezenden zullen zy luyden gehouden zyn, daar van alvorens aan de opgemelde Compagnie kenniſſe te geeven, en te verzoeken voor ieder Schip een Acte van Commiſſie ofte Hout en Zoutbrief dewelke, aan haar dien volgens verleent zal werden, mits ſtellende ſuffiſante Cautie van niet te zullen bevaren nogte te doen bevaren eenige plaatſen onder de eerſte Claſſe begreepen, en overſulks aan dezelve Compagnie privativelyk met Secluſie van alle anderen geconcedeert.

Tot Redemptie van de vyf Guldens pr. Laſt die de voorſz. Comp. bevoegt is te trekken, en te heffen, van de Scheepen varende op de voorſz. Colonie over uytgaan en inkomen, reſp: mitsgaders van de Vylgelden en voorts generalyk van alle Laſten en Recognitien, dewelke dezelve Compagnie zoude konnen of mogen pretendeeren zo ter oorſaake van de uytgaave dezes Leens, als van de daar by gegevene conceſſie aan den voornoem-

noemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, omme dezelve Colonie, na haar welgevallen te mogen bevaren en behandelen, zullen zy Luyden geobligeert weezen voor yder Schip, 't welk derwaarts gaan zal 't zy kleyn of groot zonder distinctie of onderscheyt te betalen aan en ten behoeve van de voorgedagte Compagnie, een Somma van vyf hondert vyf en zeventig Caroli Guldens eens zonder meer.

Zullende de betalinge van de voorsz. Somme moeten geschieden in naarvolgende manieren, namentlyk twee hondert Guldens benevens de Extraditie van de voorsz. Commissien ofte Hout en Zoutbrieven en over zulks eer en alvoorens, den voornoemden Heer van Pere, zyne Erve en Nakomelingen hare Scheepen 't zy eygene of gehuurde zullen vermogen te laten uytgaan, en de resteerende drie hondert en vyfenzeeventig Guldens, zoo haast de voorsz. Scheepen weeder in deeze Landen zullen weezen, gearriveert eer en alvoorens, dezelve werden ontladen.

Ende zullen den voornoemden Heer van Pere, zyne Erven ende Nakomelingen, geene Goederen ofte Koopmanschappen in de Scheepen, dewelke by hen naar de voorsz. Colonie Succesfivelyk zullen afgezonden werden, vermogen te laden, ten zy daar toe alvorens hebbende geimpetreert behoorlyke Pascedullen van de opgemelde Comp. ter Kamere, van waar dezelve Scheepen zullen koomen uyt te vaaren, en houdende Specifique Designatie van de voorsz. Goederen ofte Koopmanschappen, gelyk meede egeene Retour Waaren nogte andere Goederen, by wederom komste van de voornoemde Scheepen daar uit zullen mogen gelost ende ontladen werden, ten zy op behoorlyke Pascedulle van dezelve Compagnie inhoudende designatie als vooren.

By aldien in tyden en wylen het kome te gebeuren dat in de voorsz: Colonie eenige Negros ofte Swarte Slaven werden gerequireert, zo zal in alzulken gevallen de gemelde Comp. dienthalven wesende verwittigt, dezelve Colonie daarvan provideeren, tot zodanigen redelyken prys, als men onderling verdragen zal.

Welverstaande nogtans dat in de voorsz. gevalle den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen als Luyden met eere komen te verklaren de voorsz: Negros ofte Swarte Slaven nergens anders te zullen vervoeren nogte te employeeren als in en aan de meergemelde Colonie.

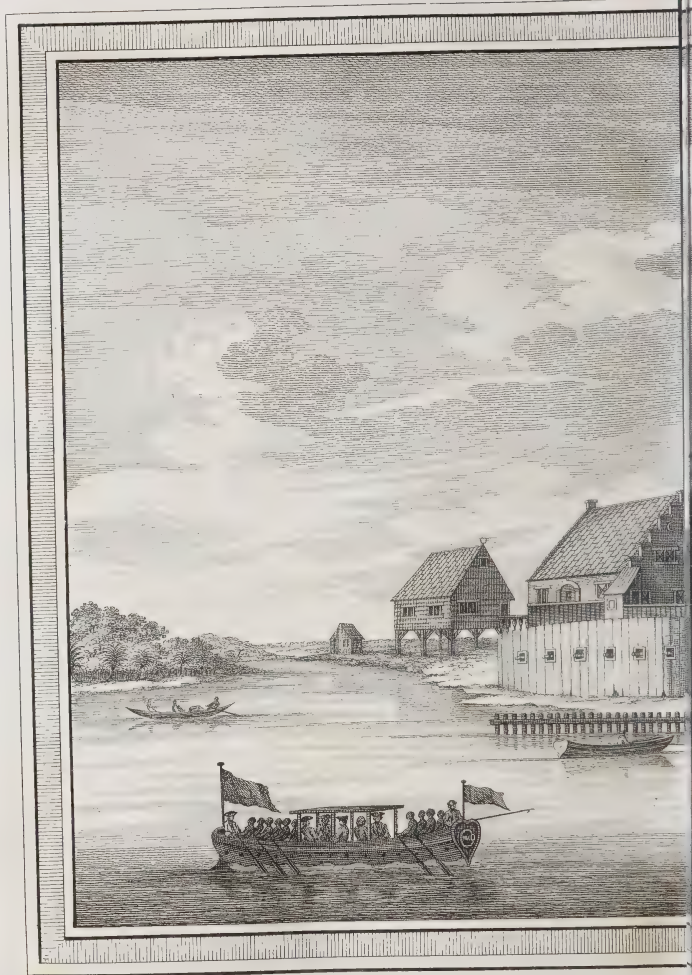
Waarop Mevrouwe Johanna Schorer, laatste Weduwe en Erfgenaam van den Heer Abraham van Rhee, en hertrouwd met Cornelis Demetrius, Predikant te Middelburg, een Request aan hun Hoog Mogenden deed inleveren, tegens Abraham van Peere de Jonge, ten einde te gedoogen, dat voorsz: Demetrius zou werde gesteld voor een vierde part in de bezitting van de Colonie van Berbice, als haar aanbestorvene aandeel in de Ervenisse van gemelde Abraham van Rhee: gelyk hun Hoog Mogenden dan ook, by een Vonnis dato 24 January 1681, den gemelden Demetrius, nomine uxoris, gerechtigd verklaarden tot de verzochte Bezitting: waarom het verleende Octroy aan van Peere voor een vierde werd ingetrokken, en aan voornoemde Demetrius op dezelve Voorwaarden verleend.

Deeze Voorwaarden zyn den 14den December 1703, met goedkeuring van hun Hoog Mogenden, vernieuwd.

In den Jaare 1684, is aldaar Commandeur geweest de Heer Lucas Coudrie, een Man die met veel yver en bekwaamheid deeze Volkplanting heeft geregeerd, het Fort Nassau wederom, volgens de nevensgaande Tekening (waar van de Origineele nog onder zyn Familie berust), heeft doen opbouwen, en ook naderhand, naamelyk in 1689, als Capitein in Suriname, zich tegen de Franschen overal manmoedig heeft gedraagen.

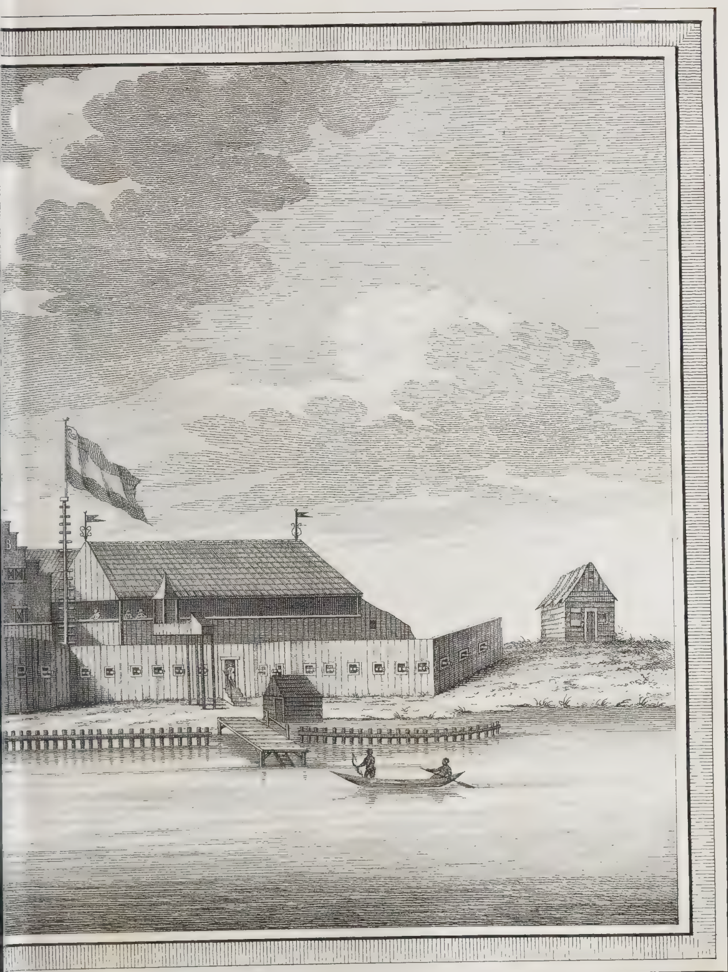
In den Oorlog met Vrankryk, in den Jaare 1689, kwamen de Franschen met eenige Schepen, uitgezonden van het Esquader van den Heer du Casse (welke te vergeessch de Colonie van Suriname had aangetast), in de Rivier de Berbice, alwaar zy eenig Volk aan Land zetten, en sommige Plantagiën verwoestten: doch zy werden eindelyk, door een Brandschatting van omtrent twintig duizend Guldens die hen, in een' Wisselbrief op de Eigenaars der Volkplanting te Vlissingen moest voldaan werden, te vrede gesteld, waar op zy weder vertrokken. Deeze Brandschatting is echter niet betaald, wyl de Heer van Scherpenhuizen, Gouverneur van Suriname, in dat zelve Jaar, eenige Franschen van het gebleevene Fransch Oorlogschip gevangen gekreegen hebbende (gelyk wy onder Suriname breeder zullen verhaalen) dezelve ontsloeg, onder voorwaarde en goede verzekering nogthans, dat zy zouden vernietigen alle zodaanige Wisselbrieven als de Commandeur van de Berbice, over geeischte Brandschattinge, op den Heer van Peere, ten voordeele der Franschen getrokken had, ne-

vens

J. v. Schley, sculp direx.

HET FORT NASSAU

N BERBICE ANNO 1682.

vens vergoeding daarenboven van omtrent vyf of zes duizend Guldens aan Suikeren, die in de Rivier van Berbice, ingevolge van de bedongene Brandschatting, door ordre van den gemelden Commandeur aan boord van de Fransche Schepen waren gebragt en geleverd (*a*).

Een ongelukkig Lotgeval trof deeze Colonie, op den 8sten November des Jaars 1712, wanneer zy weder door de Franschen, onder het beleid van den Baron de Mouans, met een Schip en eenige kleine Vaartuigen, ter Kaap uitgerust, van het Esquader van den Heere Jacques Cassart, (waar mede hy Suriname ook had gebrandschat) aangetast werd, na dat door een Zwitzer, die zy in Suriname gevangen hadden, hen de toestand der Colonie was ontdekt. Het Fort Nassau werdt door hen, vier dagen achteréén beschooten en gebombardeerd: in welken tyd 'er wel honderd en zestig Bomben op geworpen waren. Men besloot toen tot voorkoming van den geheelen ondergang der Volkplanting, dezelve te randzoeneeren, op den 8sten December 1712, voor drie honderd duizend Guldens, welke ter somma van een honderd achttien duizend vier en twintig Guldens en veertien Stuivers betaald werden in Slaaven, Suiker, Cargazoen-goederen, Lyftocht, en een Bark; en voor het overige Wissels ter somme van een honderd een en tachtig duizend negen honderd vyf en zeventig Guldens en zes Stuivers, ten lasten der Heeren van Peere, als Eigenaars: getrokken door den Commandeur Steven de Waterman en alle de Raaden, op zes Maanden zigt, aan de ordre van de Heer Mouans: neemende de Franschen tot Gyzelaars, voor de voldoening der Wisselbrieven, mede de twee jongste Raaden Gerard de Veerman en Hendrik van Doorn: waar van de eerste nog in Westindiën, en de tweede te Toulon overleedt (*b*).

Bovendien, vorderde de Franschen nog tien duizend Guldens tot vrykooping van Plundering als anderszins; welke somme aan hen mede betaald werdt: gelyk het een en ander omstandig blykt uit de volgende Copy van de eigenhandige Brief, diestyds aan de Heeren van Peere door de Regeering van Berbice daar over geschreeven, luidende woordelyk.

Aan

(*a*) Uit zeker Raport aan de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal door Jan van Scherpenhuizen Oud-Gouverneur der Colonie van Suriname overgegeeven, door gemelde Heer geteekend in den Hage den 11den May 1697. en gedrukt te Amsterdam, by Pieter Sceperus.

(*b*) Tegenwoordige Staat, XI. deel, pag. 556 en 557.

Aan de Edele Groot Achtbaare Heeren Johan en Cornelis van Peere, Patronen der Reviere en Colonie Berbice,

Edele Groot Agtbaare Heeren,

Met leedwesen moeten d'Edele Heeren Patronen bekent maaken, dat wy het ongeluk in U Ed. Colonie gehad hebben van het bezoek van den Heer Baron de Mouans, welke gedetacheert was van Suriname den 2den November 1712, van Monsieur Cassart Commandant van een Esquader Franse Oorlogscheepen die Suriname hadden doen Contribueeren.

Den 8sten November 1712, is den Baron de Mouans, met drie Barquen en eenige dubbele Sloepen, drie Mortiers en 600 Man Koninglyke Troepen de Riviere ingekomen, en den 9den dito zynse de Brandwaght gepasseert die wy by gebrek van Volk verlaten hadden; den 10den dito zynse op de Hooft-Plantagie gearriveert en hebben aldaar Postgevat, nademiddag quamen eenige in 't Savaan van de Hooft-Plantagie tot in 't gezigt van 't Fort, en naar dat zy gerecognosseert hadden zyn weder vertrokken.

Den 11den November zynse koomen Campeeren agter den hoek van 't Reek naar beneden haar daar begraven, en in de Bocht haar Mortieren geplant, tegen den avond isser een Officier van den Baron de Mouans, aan het Fort gekomen uit naam van den Baron, om te vraagen of wy ons gewillig wilde overgeeven aan de Baron de Mouans, of zo niet, dat zy ons met Bomben souden dwingen en als dan alles ruineeren en verbranden, waarop wy antwoorden, van haar voornemens astewagten, doen syde hy dat wy des avonds de Bomben mogten verwagten, zyn afscheid neemende vertrock naar het Campement; 's avonds ten 7 Uuren begonnen Bomben te Schieten tot den 12den dito nademiddag 4 Uuren tot 19 in 't getal, waar van verscheyden recht boven het Fort in de Lugt sprongen en veel stukken in het Fort vielen, zy hebben des nagts nog twee Mortieren uit de Barquen of Gaillots en den 13den November nademiddag ten 4 Uuren weder Bomben Schoten uit drie Mortiers gelyk, waar meede zy in den

tyd

tyd van 24 Uuren, 128 Bomben Schoten waar van eenige in 't Fort zyn gevallen, waar van een brand in het Fort veroorzaakt wierd, het grootſte gedeelte zyn digt aan het Fort gevallen, ook tegen de Paliſaden en verſcheyde boven het Fort in de Lugt geſprongen, waar van Gerlof Janſen doodelyk wierd gequeſt, en de Sergeant Hans Michiel Schotlinder dood geſlagen, den 14^den^ dito des avonds is den Vyand agterom boven 't Fort gekomen en bezet, zy hebben tot lydsman (of Gidze) gehad Francois Tirol, die over twee en een half Jaar hier uit U Ed: dienſt is gegaan, en maakt haar alle wegenen gelegentheeden bekent, waardoor genootſaakt waren om alle ſchaden voortekomen van Ruineeren en Verbranden der heele Colonie de Chamade te ſlaan om ſtilſtand te verſoeken tot des anderen daags morgens, te 7 Uuren is de Majoir van de Troupe in het Somerhuysje in 't Hof gekomen, van onſe zyde is den Heer Laurens de Feer met Sr. Hendrik van Doorn, en Martinus van den Berge als Tolk gegaan, te ſamen gekomen zynde ſy de Majoir dat wy gelukkig waren dat wy de Chamade geſlagen hadden, hem wierd gevraagt waarom, hy antwoorde dat ſy nu vaſte grond en point gekreegen hadden, en Bomben konden Schieten waarzy wilde, voor eerſt ſy de Majoir dat hy order had van zyn Commandant, om te zeggen, dat den Baron de Mouans in 't Fort wilde komen, om de Heer Commandeur mondelyk te ſpreeken, 't welk wy geſamentlyk hebben moeten toeſtaan, dewyl hy anders geen Accoord wilde maaken, omtrent 10 Uuren 's morgens denzelven dito in 't Fort gekoomen zynde, liet eenige Troupen binnen koomen meer als zyn Wacht, waar tegen de Heer Commandant ſyde niet te willen verſtaan datter zoo veel Volk in 't Fort zoude komen, waar op de Baron antwoorde dat hy te vreede was weder uit te gaan en naar zyn Campement te trecken, vermits wel zag dat hy onsgenoegſaam met Bomben dwingen konden, en wy hem de minſte ſchade niet konde doen, alſoo wy maar by de giſſe konde ſchieten, waar door wy zyn wil hebben moeten toeſtaan, dewyl hy met Bomben voor ons te magtig was, doen wilde de Baron dat wy onze Prince Vlag ſouden inneemen, om zyn Franſe Vlag op te hyſſen, waar tegen de Heer Commandeur ſyde zulks niet wel toe te konnen ſtaan, waar op de Baron antwoorden dat die twee Vlaggen malkander niet konnen ver-

verdraagen en dat wy onse moesten inneemen, of anders zoude weder op nieuws beginnen, soo dat wy gepersuadeert syn geweest tot ons leet weezen zulks toeteſtaan.

Den 16den dito zyn wy by malkander gekoomen om wegens Accoort te ſpreken, den Baron ſyn Eyſch was ſes tonnen Goudt voor 't bevryden van het Fort en de ſes Plantagies, en naar twee maalen daar over geſeeten te hebben, zyn wy veraccordeert voor de Somme *f* 300000: — Hollands Geld, mits te betalen in 160 bequame Mans Negros, en 89 Negrinnen: waar onder begreepen de klyne Kinders die ſuygen, nog 18 Negros Jongens van 10 à 12 Jaar oud gereekent op *f* 111: —: — ieder Jongen: maar wy maar gelevert hebben,

te weten:

153 Mans Negros, en 91 Negrinnen à *f* 300 ider	*f* 73200: —: —
15 Negros Jongens, van 10 à 12 Jaar à - 111 —	- 1665: —: —
	f 74865: —: —
Ook hebben volgens Accoort moeten Leveren 734 Oxhooſden en een Tiersje Suyker à *f* 30: —: —:	*f* 22040: —: —
Nog hebben wy met Mondkoſten en Winkelgoed afgemaakt. - - - - - - -	*f* 31118: 14: —
En het reſteerende in Wiſſel op U Ed: getrokken.	*f* 181975: 6: —
	f 300000: —: —

En dewyl den Baron Oſtagiers wilde hebben ſoo is door Commandeur en Raaden goedgevonden dat Sr. Gerard de Veerman en Sr. Hendrik van Doorn mede zoude gaan tot dat den Wiſſelbrief van U Ed: geaccepteerd ſal zyn, dewelke op zes Maanden geſchreeven is.

Ook iſſer door Commandeur en Raaden goed gevonden dat de Oſtagiers haar Vrouwen op de Plantagie Ooſterſout en nieuw Vliſſingen, Meeſter ſullen blyven, tot der tyd dat haar Mans weder zullen komen en men ſal een goed Man tot Opziender by haar ſtellen wy hoopen het U Ed: aangenaam ſal ſyn.

Boven de gemelde Somme van *f* 300000: —: hebben eerſt moeten

betaalen

betaalen, om bevryd te zyn van Plunderen en andere Insolentien een Somma van *f* 10000: — het geene zy Contant wilde betaalt wesen, wy hebben haar met volgende voor die Somma van *f* 10000: — voldaan.

Aan Contanten Goud of Zilverwerk, zoo veel alser van de Heer Commandeur en Raaden is konnen te wegenbrengen om haar te vreeden te stellen - - -	*f* 5138: 1: —
Aan Casgeld. - - - - - -	" 956: 11: —
Aan Winkelgoed - - - - - -	" 2947: 13: —
Aan ses Oxhoofden Suyker - - - -	" 180: —: —
	f 9222: 5: —
Aan een Slavin van het Fort die met haar Kind, weggeloopen was die voor de somme van *f* 400: — hier aangenomen hebben, welke Slavin in de Missive met d'Ostagiers medegegeven niet gemelt is alsoo wy den 8sten December 1712, tot nademiddag drie Uuren nog geen uitkomst sagen, om van haar ontslagen te werden, egter ten 9 Uuren des avonds vertrokken soo dat door haast vergeten was - - -	" 400: —: —
't Resteerende is voor een Oxhooft Zuyker, Fustasis en andere Klynigheeden afgereekent - - -	" 377: —: —
	f 10000: —: —

Wy bidden en smeecken de Edele Groot Achtbaare Heeren de Wissel, dog ten eersten gelieft te Accepteeren op dat de Ostagiers die tot behoud van Land en Luyden haar met den Baron de Mouans na Toulon begeeven hebben, om dat zy by UEd: mondelyk verslag mogen doen en in vreede weder tot ons mogen keeren.

Soo lange de Franschen in het Fort zyn geweest hebben ons van alles meester gelaten en de Sleutels van alles laten houden, en ons Posten naar ons goeddunken laten bezetten, zy hebben volgens affspraak een Waght van 20 Man in 't Fort gehad en hebben geen insolentie bedreven, maar hebben alles wat haar benoodigt was, ons gevraagt en op reekening aangenoomen,

noomen, aangaande mondkoste hebben wy haar moeten furneeren zo lang zy hier waaren.

Daar zyn nog tussen 2 à 300 Oxhoofden Suykér blyven leggen ook staan de Velden God dank zo schoon als ooit gestaan hebben.

Deeze hier mede eindigende zo willen wy de Edele Groot Agtbaare Heeren nevens haare waarde Families beveelen in de genadige protectie des Allerhoogste en wy zullen alle tragten te blyven:

Groot Agtbaare Heeren,

UEd: Onderdanige Dienaars;

was geteekent

Op het Fort Nassau, in Rio de Berbice,
den 2den January, 1713.

STEVEN DE WATERMAN,
LAURENS DE FEER,
M. HEYN,
CLAAS RAS,
A. TIERENS.

Inmiddels weigerden de Heeren van Peere de aldaar getrokkene Wissels te voldoen, en lieten dezelven, op den 12den May en 17den November 1713, protesteeren; waarop de Colonie aan de Franschen werdt overgelaaten, ingevolge de Acte op den 13den September 1713, door den Notaris Paulus van den Ende, en getuigen binnen Amsterdam, aan de Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts geinsinueerd: waarop na het sluiten der Vrede te Utrecht, de Franschen door eenen Joseph Maillet, als magt hebbende van de Geinteresseerdens in de Armade, de Colonie de Berbice hebben getransporteerd, op den 24sten October 1714, aan Nicolaas en Hendrik van Hoorn, Arnold Dix, en Pieter Schuurman, voor een Somme van een honderd en acht duizend Guldens, volgens de nevensstaande Cessie en Transport, in dato 24 October 1714.

Op

Acte van Cessie en Transport der Colonie de Berbice, door Joseph Maillet qqª. aan de van Hoorns &c. &c. dato 24 October 1714.

" Op heden den 24sten October 1714. is voor my Philippus de Ma-
" rolles, Openbaar Notaris by den Hove van Holland geadmitteerd te
" Amsterdam residerende en in presentie van de nagenoemde Getuigen,
" persoonlyk Gecompareert, de Heer Joseph Maillet van Marseille, thans
" binnen deze Stad my Notaris bekent, Directeur en mede geintereseer-
" de voor een vyfde deel in de helft in de Equipagie van het Esquader
" van den Koning van Vrankryk gecommandeert door den Heer Jaques
" Cassart; daarenboven de gemelde Heer Joseph Maillet als gemagtigde
" van de gedachte Heer Cassart geinteresseerd voor de helft in de gezegde
" Equipagie, als mede van den Heer Jan Dieu, Ridder van de order van
" St. Marcus, zo in zyn naam als Directeur en geinteresseerde voor een
" vyfde in de andere helft van gemelde Equipagie en als gemagtigde van de
" Heeren Michiel Glaise, Nicolaas Guitton, Roussel en Compagnie, mede
" Directeurs en geinteresseerdens, ieder voor een vyfde van de gezegde
" helft van de voornoemde Equipagie, volgens Acte op den 8sten Octo-
" ber 1714. voor de Koninglyke Notarissen Tribou en Langlois te Fon-
" tainebleau gepasseerd, en aan de minute dezes geannexeerd om te die-
" nen na behooren; dewelke gezegd en verklaart heeft te cedeeren, over-
" tegeven, en te transporteeren, zo als hy cedeert, overgeeft, en transpor-
" teert door dezen, zonder in eenige vrywaring gehouden te zyn, aan de
" Heeren Nicolaas van Hoorn, Hendrik van Hoorn, Arnold Dix, en Pie-
" ter Schuurman, alle Kooplieden woonende binnen deze Stad, mede
" present en accepteerende een Wisselbrief van honderd een en tachtig duy-
" zend negen honderd vyf en seventig Guldens en zes stuyvers Hollands
" Courant Geld, door de Gouverneur, voornaame Officieren en Raaden
" van de Colonie de Berbice in dato 8 December 1712 getrokken op de
" Heeren Jan en Cornelis van Pere tot Vlissingen, Eigenaars van dezelve

„ Colonie, betaalbaar zes Maanden na zigt aan de ordre van den Heer
„ Baron de Mouans, welke zig met een detachement Troupes van 't ge-
„ melde Esquader van gedachte Colonie had meester gemaakt, tot volko-
„ men betaaling van de Brandschatting van die Colonie, welke Wisselbrief
„ de gemelde Heeren van Pere geweigert hebben te accepteeren en te be-
„ taalen, ingevolge de protesten dien aangaande gedaan op den 12den May
„ en 17den November 1713. door de Notaris Pieter Huyghe en Getui-
„ gen te Vlissingen; hebbende de gemelde Heeren van Pere de gemelde
„ Colonie en aankleeven van dien overgegeeven, aan de genoemde
„ Reeders voor de betaaling van de gezegde Wisselbrief, ingevolge Acte
„ den 23sten September 1713, door den Notaris Paulus van den Ende
„ en Getuigen binnen deze Stad aan de Heeren van de Cruys, Zoon en
„ Engelberts, correspondenten van de gemelde Reeders, geinsinueert,
„ met verband van goede en opregte rekening te zullen doen van het be-
„ loop der twee ladingen Suiker, welke zy uit de Berbice naar zig geno-
„ men hebben na het verdrag van rantsoeneering, zig rembourseerende
„ voor 't montant van 't geen zy voorgeven met de gemelde Scheepen
„ na meergemelde Colonie te hebben gezonden. Zynde deze Cessie en
„ Transport geschied voor en mits betaalende eene somme van honderd
„ en agt duyzend Guldens Hollands Courant Geld, alles voor rekening
„ en risico van de voornoemde Heeren Koopers, zonder dat de gemelde
„ Heer Maillet of de andere geinteresseerdens in de gemelde Reedery, in
„ eenige vrywaaring of restitutie van penningen ten aanzien van de gemel-
„ de Heeren Koopers, zo als gezegd is, zullen gehouden zyn; zynde zulks
„ by een byzonder verdrag alzo beslooten: zonder dat om geenerhande
„ reeden of praestext hoe ook genaamt de gemelde Heeren Koopers
„ arrest of beslag mogen leggen op de gemelde Kooppenningen; en al-
„ zo de gemelde Heeren Koopers beducht zyn, dat de Franschen, se-
„ dert dat den Heer Baron de Mouans, met zyn Esquader van daar
„ vertrokken is, weder derwaarts zyn gegaan, om gemelde Colonie te
„ plunderen en te verwoesten, is verstaan; dat indien zulks mogte ge-
„ beurd zyn, de gemelde Koopers hun recours op en jegens de gemelde
„ Reeders van den Heer Cassart zullen hebben, om zig te doen betaa-
len.

„ len het montant van de effecten door de gezegde Franſchen weggeno-
„ men, volgens rekening, welke daar van gemaakt zal worden, door de
„ Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts, Kooplieden binnen deze
„ Stad, op de beſcheiden en overtuigende bewyzen, welke aan dezelven
„ overgelegt en gegeven zullen worden, na dat de gemelde Heeren Ree-
„ ders van de Heer Caſſart, daar van behoorlyke kenniſſe zal zyn gege-
„ ven, en anderszins niet, welke bewyſen door de Heeren Koopers bin-
„ nen de tyd van zes Maanden na dato dezes zullen moeten geſchieden,
„ na welke tyd alle pretentien zullen ceſſeeren. Mids welke betaaling van
„ bovengemelde Somme van honderd en agt duyzend Guldens, de ge-
„ melde Heer Maillet, aan de gezegde Heeren Koopers, cedeert alle de
„ Rechten, Hipotheeken en Preferentien, welke de gezegde Heeren Ree-
„ ders hebben op en tegens de Heeren Jan en Cornelis van Pere, zo
„ voor hen als hunne mede geaſſocieerden, op de gemelde Colonie de
„ Berbice en aankleven van dien, als ook op de twee gezegde Ladingen
„ Suiker, van welke Colonie de meergemelde Heeren Koopers, naar
„ goedvinden poſſeſſie kunnen neemen, ten dien einde dezelven in haa-
„ re plaats ſurrogeerende, op de beſte wyze en forma doenlyk door de-
„ zen zonder eenige reſerve. Conſenteerende de gemelde Heer Maillet
„ in name als voren, dat de Heeren Koopers, voorſz. Somme van hon-
„ derd en agt duizend Guldens zullen mogen betaalen, by het tekenen
„ dezes aan de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts,
„ om door dezelven gehouden te worden, ter diſpoſitie van de Heeren
„ Ridder Dieu, de Glaiſe en Compagnie te Marſeille, welke betaaling
„ aan de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts geſchied zyn-
„ de de gemelde Heeren Koopers behoorlyk geacquitteerd zullen zyn.
„ Bekennende de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts
„ mede Compareerende de gemelde Somme van hondert agt duyſend Gul-
„ dens ontfangen te hebben, ten dien einde de meergenoemde Wiſſelbrief
„ te endoſſeeren aan de gemelde Heeren Koopers, als de waarde contant
„ van hen te hebben ontfangen; gelyk de Heeren Koopers meede be-
„ kenden in hun bezit genomen te hebben, de ſtukken en documenten
„ meergemelde Wiſſelbrief concerneerende en Ceſſie gedaan door de Heeren

„ Jan en Cornelis van Pere van de genoemde Colonie de Berbice, ingevolge den Inventaris daar van gemaakt en onderteekent door de Heer Maillet en aan de minute dezes geannexeerd.

„ Eindelyk beloofde en verbond zig de gemelde Heer Maillet in name als vooren, den Gyzelaar te Toulon te zullen ontslaan, zonder van denzelven of van de Heeren van Hoorn, Dix, en Schuurman, sedert het gebeurde tot heden toe, iets te pretendeeren voor Alimentatie of andere Onkosten. Consenteerende hier van Acte.

„ Aldus gedaan en gepasseerd binnen Amsterdam in presentie van Blaise Marin, Willem Swart en Nicolaas Pullen, myne Clercquen, als Getuigen, dewelken de minute nevens de Heeren Comparanten en my Notaris hebben ondertekent.

Accordeert met de Minute berustende
in de Registers van my Notaris.

Was getekent.

P. de Marolles, Notaris Publicq.

„ Wy onder geschreeven Michel Glaise, Nicolaas Guitton en Jan Baptist Roussel voor my en myne Compagnons, Kooplieden te Marseille, verklaaren by dezen nagezien en geleezen te hebben, het Contract van Cessie en Transport hier voren geschreven, het zelve te approbeeren en ratificeeren by dezen, begeerende en consenteerende dat het zelve volkomen effect sorteere. Tot naarkoming en uitvoering van welke verbinden wy onze Persoonen en Goederen, presente en toekomende, dezelve stellende ten bedwang van alle Rechten en Rechters. In kennisse der waarheid hebben, wy deze Acte van Ratificatie getekend tot Marseille den 6^den November 1714.

Was getekent,

Michel Glaise, Roussel en Compagnie, Guitton.

„ Wy-

„ Wy Schout, Schepenen, Luitenants des Konings, Regeerders der Stad „ Marſeille, Raadsheeren des Konings, Lieutenant Generaal van de Poli- „ tie, Bewaarders en Beſchermers der Privilegiën, Prerogativen en Vryhe- „ den der gemelde Stad, Certificeeren en Atteſteeren eenen iegelyk dien het „ concerneerd, dat de Heeren Michel Glaiſe, Rouſſel en Compagnie en „ Nicolaas Guitton, welke hier voren geteekend hebben, de Directeurs „ en Reeders zyn van het Esquader Konings Schepen voorheen ge- „ voert by den Heer Caſſart in zyne laatſte Expeditie na de Berbice, „ Curacao en andere plaatſen. Des ten oirkonde hebben wy deze onder- „ tekend en dezer Steede Zegel hier op doen drukken, gegeeven te „ Marſeille den 7[den] November 1714.

Was getekent,

Beau, Jouvenc, Durand.

Welke overgaaf door den Koning van Vrankryk is goedgekeurd: en door de Heeren van Peere, cum Sociis is geabandonneerd, en voor zo veel des noods aan de Heeren van Hoorn &c. gecedeert, volgens bygevoegde Acte.

Acte van Abandon van de Heeren van Peere &c. en voor zoo veel noods, Ceſſie van de Colonie, aan de Heeren van Hoorn &c., dato 28[ſten] Nov. 1714.

„ Op huyden den 28[ſten] November 1714 compareerde voor my „ Abraham de Swarte, Openbaar Notaris by den Edele Hove „ Provintiaal van Holland, Zeeland ende Weſtvrieslandt geadmitteert, reſi- „ derende binnen Middelburg in Zeeland, preſent d'ondergenoemde ge- „ tuygen, de Heer Mr. Johan van Peere, Oud Burgermeeſter en Raad „ der Stadt Vliſſingen, de Heer Cornelis van Peere, Heer van Ooſt- en „ Weſt Zouburg, mede Raad en Oud Burgermeeſter der voorſz. Stad

 „ Vliſſinge,

„ Vlissinge, jegenwoordig alhier; mitsgaders Vrouwe Susanna Maria van
„ Peere, weduwe wylen de Heer Cornelis Kien, in zyn leven mede Bur-
„ germeester der Stad Veere, en Bewindhebberen van d'Edele Geoctroy-
„ ëerde Oostindische Compagnie ter Kamer alhier, woonagtig binnen de-
„ ze Stad, en eindelinge, den Heer Mr. Thomas Alexander Konink,
„ Bailjuw der Stad Veere, en mede Bewindhebber van de gemelde Oost-
„ indische Compagnie ter Kamer alhier, mede jegenwoordig binnen deze
„ Stad; alle gewesene eygenaars van de Colonie de Berbice, met wat
„ dies aankleeft, wonende alle in de respective Steden voornoemt, my
„ Notaris bekent, te kennen gevende en verklaarende, dat zynde tot hun
„ Heeren en Vrouwen Comparanten kennisse gekomen, hoe dat door een
„ detachement van een Esquader Fransche Konings Schepen, gecomman-
„ deert door Monsieur Cassart, eerst was bemagtigt en daar na ook geran-
„ conneert de voorsz: Riviere en Colonie de Berbice, met wat dies
„ aankleeft, zy Comparanten nochtans niet alleen niet hadden goedgevon-
„ den te agreëeren de voorsz: ranconneringe en gevolglyk mede niet en
„ hadden goetgevonden te accepteren, en min noch te betalen zoodanigen
„ Wisselbrief van een honderd een en tagtig duysend, negen honderd vyf
„ en t'seventig guldens en ses stuyvers, hollands courant geld, als 'er door
„ Steven de Waterman, Laurens de Feer, M. Hun, Claas Ras, A. Tie-
„ rens, Gerard de Veerman, en H. van Doorn, uit het Fort Nassau
„ den 8sten December 1712. was getrokken per reste van de geaccordeerde
„ rantsoen penn. op of ten laste van hen Heeren Johan en Cornelis van
„ Peere, ten behoeve van den Heere Baron de Mouans, die het voorsz: de-
„ tachement had gecommandeert of ordre, zoo als die Wisselbrief, door
„ middel van de successive Endossementen, eerst van den Baron de Mouans,
„ daar na van Sieur Cassart, en laastelyk van Dieu de Glaise en Compagnie
„ aan Sr. van de Cruys, Fils, en Engelberts, of ordre, was gekomen,
„ en overgegaan, en dat zy Comparanten daarom ook zelfs zig dezelve
„ Colonie de Berbice, met wat dies aankleefde niet verders en hadden
„ willen aantrekken, maar dat zy Comparanten dezelve Colonie met alle
„ deszelfs gevolgen en aankleven in tegendeel wel hadden willen abandon-
„ neren, en zulks alles ook metter daad hadden afgestaan, en gelaten aan
„ en

„ en voor den geenen, die uit zaake van de voorſz: Wiſſelbrief daarop, „ of daar toe zoude mogen geregtigd zyn.

„ Hebbende zy Comparanten des niettegenſtaande echter ook ver- „ ſtaan gefundeerd te zyn, om dien onverminderd op te ſlaan en te be- „ nificeren de reſpective twee Ladingen Suiker, overgebragt met den „ Schepe de drie Gebroeders, gevoert by Kapitein Pieter Belle, en den „ Schepe Bleyswyk, gevoert by Kapitein Andries Maartens, met die in- „ tentie en met dat effect, namentlyk om daar uyt weder te vinden den be- „ loop van de Cargaſoenen, en behoefte door of van wegen hun Comparan- „ ten, na de Berbice gezonden ten tyde als zy Comparanten onkundig waren „ zo wel van de onderneeming, als van de Rancoeneringe van, of op de „ Colonie de Berbice voorſz. alles breeder naar uitwyzen (onder anderen) „ mede van de drie reſpective Inſinuatien en Proteſten, op den 23ſten Sep- „ tember 1713. en den 28ſten April 1714. door den Notaris Paulus van „ den Ende en Getuigen: en op den 27ſten January mede des jaars 1714. „ door den Notaris Philippe de Marolles en Getuigen binnen Amſterdam „ aan of ten Huize van de Heeren van de Cruys, Fils, en Engelberts, „ als Houders van de voorſz: Wiſſelbrief ſucceſſivelyk gedaan.

„ En dat dezelve Heeren van de Cruys Fils en Engelberts, aan de „ Heeren Nicolaas van Hoorn, Hendrik van Hoorn, Aarnout Dix en „ Pieter Schuurman, Kooplieden binnen de Stad Amſterdam, ook weder „ hadden geendoſſeert en overgedaan de voorſz: Wiſſelbrief van een honderd „ een en tachtig duizend negen honderd vyf- en- zeventig guldens zes ſtuy- „ vers, en dat ook noch door of van de Directeurs, en Geintreſſeerdens „ in de Uitruſtinge en Equipagie van het Esquader van Monſeur Caſſart „ voorſz: aan de Heeren van Hoorn, Dix en Schuurman was gecedeert „ en overgedraagen de voorſz: Colonie, met wat dies aankleeft; alles in- „ gevolge van den Contracte op den 24ſten October 1714. ten overſtaan „ van den opgemelden Notaris Marolles en Getuigen, opgerecht met Jo- „ ſeph Maillet, voor en wegens de Directeurs en Geintreſſeerdens, men „ van de voorſz: Equipagie en Uytruſtinge van het Esquader, zo gecom- „ mandeert is geweeſt door Monſieur Caſſart, en dewyl dezelve Heeren „ van Hoorn, Dix en Schuurman, vervolgens mede nog het voorſz: aban- „ don zo door hen Comparanten was gedaan, mitsgaders de belofte by

„ hen

„ hen Comparanten mede gedaan, om te verantwoorden de Retouren met
„ de twee voorſz: Schepen te rug gebragt, mits en onder de Reſerve van
„ hun Indemniteyt als vooren insgelyks hadden geaccepteert, in der ma-
„ nieren en op de conditien van gelyken breeder uitgedrukt, in en by
„ d'Acte op den 20ſten November 1714. gepaſſeert, en de voorſz: Wiſ-
„ ſelbrief behoorlyk gequiteerd zynde, aan hun Comparanten geexhibeert
„ en overhandigt, en waar van zy Comparanten ook belooven altoos we-
„ der te doen Exhibitie aan de Heeren van Hoorn en Conſoorten, daar
„ en zoo zy tegen anderen des mogten oordeelen van nooden te hebben,
„ zoo verklaren zy Comparanten dan ook dezelve Acte van dato den
„ 20ſten November 1714. te accepteeren en te acquieſſeeren, op en onder
„ de mits en conditien daarby gevoegt en vermeld, en daar beneffens mede
„ voorſz: Wiſſelbrief ten dien fine en effecte behoorlyk gequiteert hier
„ nevens ontfangen te hebben.

„ Belovende zy Comparanten niet alleen den inhoude van de mitſe,
„ en conditien, in de voorſz: Acte van den 20ſten November 1714. be-
„ grepen, aan de Heeren van Hoorn, Dix en Schuurman; (onder wel-
„ ke Koopers ook voor een geregte vierde part begreepen is onzen Broe-
„ der de Heer Cornelis van Peere voornoemt, die ook den Inkoop van
„ het vierde part van de voorſz: Colonie en aankleeven van dien heeft
„ doen betaalen door den Heer Egidius van den Bempden aan de voorſz:
„ Heeren van Hoorn) en hunne Erven, Succeſſeurs en Repreſentanten,
„ als Lieden van eere, altoos en alomme met 'er daad zullen præſteren,
„ maar zelfs ook als nog mitsdezen aan dezelve te abandonneren en des
„ noods te cederen, en af te ſtaan de voorſz: gantſche Colonie de Ber-
„ bice met alle deſſelfs ap en dependentien, prærogativen en voorrech-
„ ten, niets daar aan of van gereſerveert, of uytgezonderd, zulks dat al-
„ les het ſedert den 8ſten December 1712. zal zyn en blyven voor reke-
„ ninge en alzo tot ſchaade en bate van de Heeren Cornelis van Peere,
„ van Hoorn, Dix en Schuurman, mits en onder belofte, ook van hen
„ Comparanten, om deugdelyk aan hun Heeren, Cornelis van Peere,
„ van Hoorn, Dix en Schuurman, te verantwoorden en goet te doen de
„ voorſz: twee Retouren, met de Scheepen de drie Gebroeders en Bleys-

„ wyk

„ wyk overgebragt, onder reserve en met kortinge van meergemelte Indemniteyt, tot naarkominge verbonden zy Comparanten hunne Persoonen en Goederen, subject alle Heeren Hoven en Rechteren, en specialyk zoo den Edele Hove van Holland en Zeeland, als den Hogen Rade in Holland, ten Keure van de Heeren van Hoorn en Consoorten. ”

„ Aldus gedaan en gepasseert binnen Middelburg voornoemt, ter presentie van *Andries Arnnot* en *Bartholomeus van der Wulp* als Getuigen hier toe verzogt.

„ De Minute dezes is behoorlyk getekent, datum uts: onderstond „ Quod attestor.

Was getekent,

Abraham de Swarte, Notaris Publicq.

De Nieuwe Eigenaars bebouwden inmiddels hunne Bezittingen en leiden nog een Suiker- en twee Cacao-Plantagiën aan; doch de grootste zwaarigheid was, om het vereischte getal van Slaaven te bekomen, welke zy gaarne zelven uit Africa wilden haalen, waar tegen de Westindische Maatschappy zich kantte, maar waarin de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal de volgende voorziening maakten.

Extract uit het Regifter der Resolutien van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, houdende de Conditien, wegens den aanvoer van Slaaven &c. tusschen de Heeren Bewinthebberen der Westindische Compagnie en voorige Eygenaars der Colonie de Berbice dato 10 September 1714.

„ NOgmaals ter Vergaderinge voortgebragt zynde, de Missive van de „ Heeren Plenipotentiarissen tot de laatste Vreedehandeling te Utrecht,

" geschreven aldaar, den 10^{den} Juny laastleden, geaddresseert aan den
" Griffier Fagel, rakende de betalinge van zeker Wisselbrief, ter somme
" van een hondert een en tachtig duisent, negen hondert vyf en seventig
" guldens ses stuyvers, getrokken uyt de Berbice, op den Heer van Peere
" te Vlissingen, breder gementioneert onder de Notulen van voorsz:
" 10^{den} Juny 1714, en daar benevens ten meermalen gehoort, Bewint-
" hebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam, als
" mede Nicolaas van Hoorn en Schuurman, die genegentheyt hadden
" getoont, omme de voorsz: Colonie de Berbice op redelyke conditien
" over te nemen, 't zy van de voorsz: van Peere, 't zy van de Fran-
" schen, de laatste invasie en rantsoeneringe der voorsz: Colonie uitgewerkt
" hebbende, of zodanig het zelve best zal kunnen bestaan, mits gerust
" wordende gestelt, dat dezelven de Slaaven, die zy van tyd tot tyd no-
" dig zullen hebben, mede zekerlyk en op dragelyke Conditien bekomen
" zullen konnen. Is na voorgaande deliberatie goedgevonden en verstaan
" dat devoiren aangewend zullen werden, ten eynde de differenten tus-
" schen de Houders van de voornoemde Wisselbrief ter eenre, en de voor-
" noemde van Peere ter andere zyde, uyt zake voorsz: ontstaan; door
" het een, of ander expedient geprevenieert, of getermineert mogen wer-
" den; ende dewyl tot nu toe geen beter expedient voorgekomen is, als
" dat de voornoemde van Hoorn, en Schuurman, de voorsz: Colonie
" de Berbice quamen over te nemen, en met de Houders der voorsz:
" Wisselbrief, wegens dezelve Brief quamen te verdragen, dat dan ook
" de voornoemde overneminge en verdrag allesints gefaciliteert en bevor-
" dert zal werden.

" Dat het succes van dien, onder anderen dependerende van de gemak-
" kelykheyt, die de voornoemde van Hoorn en Schuurman ontmoeten
" zullen tot het bekomen van de nodige Slaaven, en door haar meerma-
" len geinsteert zynde, dat haar gepermitteert moge werden hunne Slaaven
" directelyk uyt Africa te halen, waar tegens voorgemelde Bewinthebbe-
" ren zig geopposeert hebben gehad, meergemelde van Hoorn en Schuur-
" man gedisponeert zullen werden omme geen Slaaven op de voornoem-
" de Colonie te gebruyken, of te ontfangen, als dewelke hen door de

" Be-

„ Bewinthebberen der Weſtindiſche Compagnie beſorgt en gelevert zullen „ werden.

„ En de welgemelde Bewinthebberen insgelyks om daar in alle mogelyke „ faciliteyt en yver te adhiberen. Dat dienvolgende zal werden vaſtgeſtelt, „ zoo als vaſtgeſtelt werd mits dezen, zoo veel de voorſz: aanvoer van „ Slaaven, ofte welgemelde Bewinthebberen ter eenre, ofte de voornoemde „ van Hoorn en Schuurman, voor zig en hunne mede Participanten ter „ andere zyde zal aangaan.

Art. I.

„ Dat Bewinthebberen van de Weſtindiſche Compagnie ter requiſitie „ van de gemelde van Hoorn en Schuurman zullen leveren 250 koppen „ Ardra, of Angola Slaven, $\frac{2}{3}$ Mans, en $\frac{1}{3}$ Vrouwen, pieces d'India, en „ voort van tyd tot tyd zodanig getal Slaven, als dezelve van Hoorn en „ Schuurman ten dienſte van de voornoemde Colonie nodig hebben, „ ende requireren zullen.

Art. II.

„ Dat de voorſz: eerſte 250 koppen gelevert zullen werden op de Ber- „ bice, zelfs aan de ordre van gemelde van Hoorn en Schuurman.

Art. III.

„ Dat om het voornoemde getal van 250 koppen ps. d'India ten vol- „ len te kunnen hebben, gemelde Bewinthebberen ten ſpoedigſten een be- „ quaam Schip zullen equipeeren, en naar Africa zenden, voorſien met „ zodanige Cargeſoenen, als tot de inhandeling der voorſz: Slaaven nodig „ zullen zyn.

Art. IV.

„ Dat gemelde van Hoorn en Schuurman, neffens de requiſitie, of „ intekening van Slaaven, zoo voor de eerſte, als volgende reyſen, ge- „ houden zullen zyn, ter requiſitie van Bewinthebberen, zodanige verze-

 „ keringe

„ keringe, of cautie te ftellen, voor de betalinge der Slaaven, als by de
„ voornoemde Compagnie gebruykelyk is.

Art. V,

„ Dat gemelde van Hoorn en Schuurman op het vertonen der Recipiffen van de gedaane leverantie aan de Berbice, aan Bewinthebberen tot Amfterdam in contanten betalen zullen de voornoemde eerfte 250 koppen, ten pryfe hier navolgende, namentlyk de ps. d'India tot 212 guldens 10 ftuyvers per ftuk, en de Macquerons Slaaven tot 165 guldens mede per ftuk.

Art. VI.

„ Dat de Seperatie van de Slaaven, te weten de ps. India van de Macquerons, op de vierde of vyfde dag van de aankomfte van het Schip, zal werden gedaan door den Schipper, twee Stuurluyden, en de Chirurgyn van het zelve Schip, wegens de Compagnie, met en nevens een gelyk getal van vier Perfoonen, door van Hoorn en Schuurman, of haar ordre daar toe te committeren.

Art. VII.

„ Dat voor de verdere Slaaven, welke de voornoemde van Hoorn en Schuurman boven de voorfz: eerfte 250 koppen, by vervolg van tyd nodig hebben, ende requireren zullen, werden betaalt de fomme van 250 guldens voor ieder ps. d'India, ofte goede leverbare Slaav, namentlyk 100 guldens per hoofde te Amfterdam, zoo haaft het Schip, daar mede dezelve Slaaven ingehandelt zullen werden uyt havens dezer Landen, in Zee gelopen zal zyn, ende de overige 150 mede te Amfterdam in contanten, op het vertonen van de recipiffe der leverantie, die daar van aan de ordre van gemelde van Hoorn en Schuurman op de Berbice gedaan zal zyn, ofte wel op zodanige minder befwarende conditien, of pryfen, als dezelve Slaaven door de Weftindifche Compagnie aan eenige andere Colonien, of Perfonen in der tyd afgelevert zullen werden.

„ Dat

Art. VIII.

„ Dat de voorſz: Slaaven, welke gemelde van Hoorn en Schuurman
„ boven de eerſte 250 koppen als vooren nodig hebben, ende requireren
„ zullen, door Bewinthebberen t'haren riſico en koſten gelevert zullen
„ moeten werden aan de Berbice zelfs, ende aldaar aan d'ordre van ge-
„ melde van Hoorn en Schuurman.

Art. IX.

„ Dat by aldien gemelde Bewinthebberen onverhooptelyk niet genegen
„ mogten zyn, de voornoemde Slaaven aan de Berbice, als voorſz: is, te
„ brengen, aan de gemelde van Hoorn en Schuurman alsdan vry zal ſtaan,
„ dezelve Slaaven te halen, daar, ende zoo zy beſt zullen konnen; ende
„ indien eenige equipagies daaromme naar Africa gedaan moeſten werden,
„ dat de meergemelde Bewinthebberen alsdan in dien gevalle gehouden zul-
„ len zyn, onder eene redelyke recognitie ter moderatie van Haar Hoog
„ Mogende, aan den zelven van Hoorn en Schuurman daar toe de no-
„ dige permiſſie te geven, voorbehoudens aan Bewinthebberen de faculteyt,
„ om het voorſz: Schip met zyne Cargaſoenen te viſiteren, ende zodanige
„ toeſienders, of bedienaars daar op te ſtellen (dog t'haren koſten) als
„ dezelve in der tyd komen goed te vinden, en voorbehoudens dan ook
„ nog, dat gemelde van Hoorn en Schuurman geen groter getal Slaaven,
„ als boven, zullen mogen inhandelen, als zy aan de Bewinthebberen voor
„ het vertrek van hunlieder Schip van hier zullen opgegeven hebben.

Art. X.

„ Dat tot meerder verzekertheyt van de voornoemde van Hoorn en
„ Schuurman aan d'eene zyde, ende van welgemelde Bewinthebberen
„ aan d'andere zyde, dezelve onderling nader behooren te convenieren
„ over zodanige verdere middelen en pœnaliteyten, als dienen zullen, eens-
„ deels, om gemelde van Hoorn en Schuurman geruſt te kunnen ſtellen,
„ dat de ſucceſſive leverantien van Slaaven, dewelke door de Bewintheb-
„ beren aangenomen zullen werden, in der tyd gedaan ende volbragt zul-

 „ len

„ len worden, (fataliteiten en andere onvermydelyke toevallen uytgezon-
„ dert) ende anderdeels, dat gemelde van Hoorn en Schuurman (het
„ effen bovenstaande IX. Art. alleen exempt) geen andere Slaaven kopen,
„ nog ontfangen zullen, dan van de Westindische Compagnie alleen, en
„ dat het gerequireerde getal Slaaven door derzelver geauthoriseerdens aan
„ de Berbice ontfangen, en de gestelde prys alhier promptelyk betaalt
„ zal werden.

Art. XI.

„ Dat dewyl gemelde van Hoorn en Schuurman verklaart hebben, de voor-
„ noemde Colonie de Berbice niet anders te sullen, nog konnen overnemen,
„ als behoudens hare optie, ter eerster aankomste van eene uyt hen, of van
„ derzelver Geauthoriseerdens op de voorsz: Colonie omme de voorsz: Colo-
„ nie te aan vaarden, ofte ook te laten varen, en aan de Geinteresseerdens we-
„ derom af te staan, indien 't hen goeddenken mogte, en het vervolgens ge-
„ beuren zoude konnen, dat ter aankomst van de eerste 250. Slaaven aan
„ de Berbice, de voornoemde van Hoorn en Schuurman geen Possesseurs
„ van de voornoemde Colonie quamen te zyn, meergemelde van Hoorn
„ en Schuurman alsdan indien gevalle ongehouden zullen zyn, de voorsz:
„ 250 Slaaven aldaar te ontfangen, en alhier te betalen, en dat in het voorsz:
„ geval meergemelde Bewinthebberen dezelve Slaaven aan hen behouden
„ zullen, en daar van disponeren mogen na henlieden welgevallen.

Art. XII.

„ Dat, indien t'eeniger tyd gebeuren mogte, dat de voornoemde van
„ Hoorn en Schuurman, na dat dezelve de voorsz: Colonie eenmaal aan-
„ genomen zullen hebben, t'eeniger tyd genootzaakt mogten werden, de-
„ zelve te abandonneren, en hen met hunne Slaven en Effecten van daar
„ te retireren naar eenige Colonie van de Westindische Compagnie, dezel-
„ ve zulks t'allen tyden vryelyk zullen vermogen te doen, zonder daar
„ voor iets te betalen; voorts ook dezelve effecten en slaaven tot aanleg-
„ ginge van eenige Plantagies mogen gebruiken, of anders verkopen, en
„ te gelde maken, zoo als zy best zullen kunnen, ten ware Bewintheb-
„ beren

„ beren dezelve goedvonden aan te neemen, ten pryse als dezelve aldaar „ waardig zullen zyn.

Art. XIII.

„ Dat voor ieder Schip, 't geen door de voornoemde van Hoorn en „ Schuurman naar de Berbice gezonden zal werden, aan de Bewinthebberen zal werden betaalt de somme van 300 Guldens eens, te weten „ 100 Guldens op het uytgaan van ieder Schip, nevens de extraditie der „ Commissie voor het zelve gerequireert, en 200 Guldens als het zelve „ Schip zal wezen gereverteert, te betaalen voor de ontladinge van dien, „ zullende de nodige Commissie tot de ontladinge aan de Bewinthebberen „ verzogt, en door hen gegeven werden, zoo als dat geschied ten reguarde „ van alle andere Schepen van Suriname, of andere Colonien komende, „ en zonder dat genoemde van Hoorn en Schuurman gehouden zullen „ zyn, hunne Suikeren, of andere retouren in eenige van des Compagnies Magasynen te moeten brengen.

Art. XIV.

„ Dat het eerste Schip, 't geen gemelde van Hoorn en Schuurman „ van hier na derwaarts zullen zenden, voor d'eerste reyse vry zal zyn van „ de 100 Guldens, welke op het uytgaan betaalt moeten werden, mits „ gehouden blyvende, de overige 200 Guldens te betalen op 't retour „ van 't voorsz: Schip, ende voorbehoudens mede, dat, indien de voornoemde van Hoorn en Schuurman ter aankomste van het voorsz: eerste „ Schip op de Berbice (ingevolge van de faculteyt op het bovenstaande „ XI. Art. aan hen gelaten) goedvonden, de voorsz: Colonie niet te aanvaarden, en daarop resolveerden, het voorsz: Schip na Curacao, of Suriname te zenden, om ladinge te zoeken, zy lieden alsdan meede gehouden zullen blyven, op 't retour van 't voorsz: Schip te betaalen, zoo „ veele, als van andere retournerende Schepen van Curacao, of Suriname moet werden betaalt.

Art. XV.

„ Dat het bovenſtaande reglement continueren zal, zoo lang het Octroy
„ van de Weſtindiſche Compagnie ſubſiſteren zal, en zoo vervolgens by
„ prolongatie van het jegenwoordige Octroy.

„ Ende zal Extract van de bovenſtaande reſolutie gezonden werden aan
„ de Bewinthebberen der Geoctroyeerde Weſtindiſche Compagnie dezer
„ Landen, en ook aan de voornoemde van Hoorn en Schuurman. Ende
„ zal aan gemelde Bewinthebberen ſerieuſelyk gerecommandeert werden,
„ het vorenſtaande te willen inſchikken, en naarkomen; als mede aan
„ Haar Hoog Mogende daar van ten allerſpoedigſten kennis te geven.

F. W. VAN GENT TOT OLDERSOM.

Accordeert met het voorſz: Regiſter.

J. FAGEL.

Vervolgens zochten zy, in navolging der Spanjaarden, die uit dit Waerelddeel zulke groote Schatten trokken; eenige ryke Mynen te ontdekken; waar toe zy, op den 19[den] October 1719. een Verdrag met zekeren Jood Simon Abrahams maakten, waar by deeze, zo lang hy in dienſt van gemelde Heeren was, een zeſtiende van het zuivere provenu der Mynen voor zich bedong: doch hy rechtte byna niets uit, en kwam in 1724. weder te rug.

De Heeren Eigenaars bemerkende dat de koſten, om deeze Volkplanting in een' bloeijende Staat te brengen, de magt van zo weinige byzondere Kooplieden te boven ging, en willende haar voordeel doen van den luſt hunner Landsgenooten, die, in dien tyd heet waren, op alle nieuwe ondernemingen; beſlooten in de Maand September des Jaars 1720. een Maatſchappy op te rechten, om deeze Colonie met kracht aan te taſten en te vergrooten, en daar toe een Fonds te maaken van drie Millioen en twee honderd duizend Guldens Bankgeld, verdeeld in zeſtien honderd Portiën, ieder van twee duizend Guldens, waar in de oude Bezitters voor hen zouden behouden

vier

vier honderd portiën, en hen daarenboven, tot vergoeding hunner Overgifte, betaald worden achtmaal honderd duizend Guldens, zullende alleenlyk door de Intekenaars vyftig ten honderd betaald worden in acht Termeinen, waar van de laatste voor den eersten April 1724 zoude moeten worden opgebragt.

„ ALzoo de Colonie, genaamt de Berbice, leggende aan de vaste „ Kust van America, op de hoogte van ses graden benoorden „ de Linie, tusschen Suriname en Issequebo, zeer uitnemende is gesitueert, „ en de grond volkomen bequaam tot het cultiveeren van het Suiker Riet, „ gelyk by Experientie van zeer veele Jaaren is gebleeken, zynde jegen„ woordig ses zeer considerabele Plantagiën in een volkomen staat van per„ fectie, en daar en boven het gewas van Cacao aldaar zo veel eygenschap „ is hebbende, dat bereyds twee Plantagiën van hetzelve met vrucht zyn „ aangelegt, gelyk ook den aanqueek van Indigo met de natuur der plaatse „ zo verre ondervonden is over een te komen, dat daar van al eenige „ monsters van goede qualiteit alhier zyn overgebragt, ende verder met „ alle apparentien van succes de culture van Coffy aldaar zoude konnen „ werden ondernoomen, zynde de Negotie van Orliaan en Catoen al van „ de eerste oprechtinge der Colonie by de doenmaalige Possesseurs geëxer„ ceert, ende het al mede door de situatie zeker is dat de grond van het „ beneficie der mineralen geensints kan zyn verstooken; zoo is 't dat de „ jegenwoordige Eygenaars van de gemelde Colonie met naamen de Hee„ ren Nicolaas en Hendrik van Hoorn, zo voor haar zelve, en nog als „ last hebbende van d'Heer Cornelis van Pere Heere van Westsouburg, „ Maria Luyken Weduwe Arnoldus Dix Zaliger en desselfs Erfgenaam, „ mitsgaders Pieter Schuurman, genegen zynde de voornoemde Plante„ ryen van Suiker en Cacao met alle kragt voort te setten en te vermeer„ deren, mitsgaders die van Coffy en Indigo door een nieuwe aanlegginge „ te beginnen, ook om de mineralen aldaar zynde zoo veel doenlyk te „ ontdekken, tot vindinge van de noodige onkosten, daar toe gerequireert, „ en geen kleine somme importerende, zo ten opzichte van de Slaaven

„ en Schepen, waar door gemelde Provenuën moeten werden geobtineert „ en alhier te Lande overgebragt, als ten reguarde van een nieuwe aan te „ leggene Fortresse, waar mede de geruste possessie der Colonie en des- „ selfs toekomende voordeelen tegens een aanval van buyten kragtig zou- „ de konnen werden gemaintineert; naar een ryp overleg hebben goed- „ gevonden ende geresolveert zo veel meerdere Participanten daarinne te „ nemen, en gevolgelyk zo veele persoonen in 't geheel te admitteeren, „ dat dezelve nevens haar te samen, en met den andere zullen komen „ uyt te maaken en te fourneeren, een somme van drie Millioenen en „ twee hondert duyzent Guldens, Hollands Banco-geld in maniere „ navolgende.

„ Het Capitaal van deze drie Millioenen en twee hondert duyzent gul- „ dens, zal verdeeld werden in sestien hondert Parten, of Portiën, yder „ van twee duizent guldens Banco, zynde het bedragen der voorsz: drie „ Millioenen en twee hondert duyzent guldens, en yder zal zodanige „ Part of Portiën daar inne houden en herideren als by desselfs handteke- „ ning uytgedrukt staat, en de betalinge daar van moeten doen, en zig „ gedragen aan het geene in de nabeschrevene Conditien is ter neer gesteld, „ en zullen geen meerder Parten of Portien mogen werden uitgegeven; „ welke te fourneeren Penningen niet anders zullen werden geëmployeert, „ als om de Plantagiën van Suiker met kragt voort te zetten, en de „ Cacao, Indigo en Coffy verder aan te queeken, en verders alles meer- „ der te doen, of te laaten, wat tot welstand en voordeel van de Geinte- „ resseerdens zal konnen strekken.

„ De Conditien dan daar op de ondergetekende Interessanten zig ver- „ binden (als ook zig gedragende aan het voorenstaande) luyden als volgt.

Art. I.

„ Eerstelyk zo zal aan de tegenwoordige Eigenaars en Participanten „ voor de Colonie met alle desselfs Plantagiën, Planteryen, met alle het „ geene daar aan dependeert, en alle de Privilegien, zodanigen en in dier- „ voegen als zy het hebben overgenomen en nu bezitten, niets uitgezon-

„ dert,

„ dert, en verder volgens den Inventaris aan deze geannexeert, vergoed
„ of betaalt werden de fomma van agt hondert duyzent guldens, en dat
„ in differente tyden als nader zal werden aangewezen, Art. XXI. alles
„ in Banco.

Art. II.

„ Daar en tegens zullen de tegenwoordige Eigenaars deze Colonie ge-
„ heel en al zuiveren van alle Laften, zo Maandgelden als Emolumenten
„ van Officieren, Mr. Planters, Ambagtsluyden, Matroozen en Soldaa-
„ ten, tot den feftiende Maart feventien hondert en twintig laaftleden,
„ wanneer de laatfte Boeken op de Colonie zyn geflooten, invoegen dat
„ de nieuwe laften &c. zullen beginnen te loopen voor de nieuwe Parti-
„ cipanten van of na den feftiende Maart voornoemt, en van welke tyd
„ door haar voor overgenoomen zal werden gehouden deze Colonie luyt
„ den Inventaris, lopende t'zedert die tyd alle baat en fchade voor Rekening
„ en Rifico, van dezelve nieuwe gezamentlyke befitters.

Art. III.

„ Het geene de tegenwoordige Eigenaars by de Boeken van feftien
„ Maart dezes Jaars gefloten, zullen bevonden werden aan de Coloniers
„ aldaar Per Saldo fchuldig te wezen, zal door de nieuwe Participanten
„ overgenomen werden als voor haar eigen fchuld, mits dat aan haar den
„ beloop door de oude Eigenaars werd betaalt of goet gedaan.

Art. IV.

De tegenwoordige Eigenaars zullen by preferentie houden vier hondert
„ Parten of Portiën in de nieuwe Redery, yder Part van twee duizent
„ Guldens Banco-geld, en dan nog nevens andere zo veel meerder nemen
„ als gepermitteert is.

Art. V.

„ Van de drie Millioenen en twee hondert duizent guldens Capitaal,

„ zal by provisie maar voldaan en op Rekening betaalt worden de helft,
„ zynde vyftig Percent, in agt Termynen, als volgt.

1720	voor primo	November	8	Percent van 't geheel maakt -	256000
1721	voor primo	April	8	Percent als boven - -	256000
- - - -	voor primo	October	10	Percent - - -	320000
1722	voor primo	April	8	Percent - - -	256000
- - - -	voor primo	October	4	Percent - - -	128000
1723	voor primo	April	4	Percent - -	128000
- - - -	voor primo	October	4	Percent - -	128000
1724	voor primo	April	4	Percent - - -	128000
				Samen 50 Percento de Somma van *f*	1600000

Art. VI.

„ Die binnen een maand na de voornoemde Termynen zyn fournissement niet voldaan of betaalt heeft, zal zyn Part of Portiën verliezen, „ en dezelve ten voordeelen van de generale Participanten verkogt worden.

Art. VII.

„ Geen meerder inlage als de vyftig Percent zal mogen geëyscht worden, als met resolutie en Consent van de Directeuren en hooft Participanten by meerderheid van Stemmen.

Art. VIII.

„ Tot waarneminge van alle de zaken deze Colonie rakende niets uitgezondert, waar van 't Comptoir zal gehouden werden in deze Stad „ Amsterdam, zullen aangesteld worden seven Directeuren, om by meerderheid van Stemmen by haar te resolveeren wat gedaan behoord te „ werden of niet, onder welk getal van nu af aan zullen zyn, de Heeren Nicolaas van Hoorn en Pieter Schuurman, en zal het daar en boven „ vry staan aan de Heer Hendrik van Hoorn, om alle vergaderinge by te woonen, ja zelfs by absentie van deszelfs broeder Nicolaas van Hoorn als „ Directeur geconsidereert worden, edogh alle beyde te gelyk Comparee-

„ rende

„ rende zullen altyd maar als een Stem gerekent worden, en in kas van
„ afſterven van de eerſte zal de tweede aanſtonds Succederen in des-
„ zelfs Plaatze.

Art. IX.

„ De andere vyf Directeuren zullen moeten zyn ervaren en bequame
„ Koopluyden, dewelke verkoren zullen worden door hooft Participanten
„ by meerderheid van Stemmen, en by overlyden, een andere ervaren
„ Koopman in deszelfs Plaatze binnen den tyd van een maand.

Art. X.

„ Niemand zal Directeur mogen zyn, of moet ten minſte Tien Por-
„ tiën in deze Colonie geparticipieert zyn, en houden zo lange hy in
„ directie is.

Art. XI.

„ De Directeuren zullen zyn voor haar leven lang, uytgenomen by
„ eenig onverhoopt toeval dat hy zulks niet konde waarnemen, en wan-
„ neer dat Jaar en dag niet in ſtaat is op de vergaderinge te Compareeren,
„ zal een ander in deszelfs plaats aangeſteld worden, te verkiezen by
„ meerderheid van Stemmen als Articul Negen.

Art. XII.

„ De Directeuren zullen de nodige bediende aanſtellen.

Art. XIII.

„ Voor hooft Participant zal worden geconſidereert, die Tien Parten
„ heeft en ſchoon meerder herideert, zal egter maar een ſtem hebben.

Art. XIV.

„ Aan de Directeuren zal in de vier eerſte Jaaren geen tractement be-
„ taalt worden, als alleen een Recognitie van twee Hondert Guldens, voor
„ yder van hun Jaarlyks, maar uytdelinge werdende gedaan, als dan zal aan

„ haar te famen in 't geheel voldaan werden, vyf Percent van de uit-
„ delinge.

Art. XV.

„ De Directeuren zullen Jaarlyks de Boeken laten fluyten, en balance
„ maken, en alle hooft Participanten geregtigt zyn om de vergadering by
„ te woonen, of wel twee à drie uit hun te qualificeren om de Rekenin-
„ gen te Examineren, als de Jaarlykfe rekening gefchied.

Art. XVI.

„ De Hooftfomme van drie Millioenen en twee hondert duyzent guldens,
„ zal mogen vermeerdert of vergroot worden, dog niet anders als met
„ goedvinden en confent van de Compareerende hooft Participanten by
„ meerderheid van Stemmen, en dat op zodanige tyd en Conditie als zy
„ geraden zullen vinden.

Art. XVII.

„ De Directeuren zullen uytdelinge mogen doen op zodanige tyd,
„ en zoo veel als zy zullen oordeelen te behoren.

Art. XVIII.

„ Werd wel Expreffelyk g'accordeert, dat geene van de Participanten
„ in deze eenige wind Negotie zal mogen doen op tyd ofte Premie Ne-
„ gotie, maar indien iemand eenige Portie inclineerde te verkopen, ofte
„ over te doen aan een ander, zal zulks moeten gefchieden voor Con-
„ tant, en voor de overfchryving moeten werden betaalt van yder Part
„ twee gulden ten voordelen van 't gemeen.

Art. XIX.

„ De nieuwe Participanten, zullen ook geftand moeten doen aan het
„ Contract gemaakt door de oude Eygenaars, met eene Simon Abrahams
„ ten opzigte van het ontdekken van mineralen, welke Simon Abrahams
„ bereyds op de Colonie is aangekomen, en van welk Contract Copie aan
„ deze geannexeert is.

Art. XX.

Art. XX.

„ By aldien naderhand bevonden mogt worden nodig te zyn eenige „ Conditien te veranderen, of deze met meerdre te Amplieren tot nutte „ en welwezen van de Colonie, zo zal zulks moeten geschieden met con- „ sent en overleg van de Directeuren en hooft Participanten by meerder- „ heid van Stemmen.

Art. XXI.

„ De vergoeding ofte betalinge aan d'oude Eygenaars voor deze Co- „ lonie, met alle deszelfs ap en dependentie ingevolge den Inventaris ter „ Somma van acht hondert duizent guldens Banco geld, als Articul Een „ zal gedaan worden op d'onderstaande tyden, en Termynen, namentlyk.

1720	den Primo November af te schryven in Banco	- *f*	180000
1721	den Primo April	- - - -	120000
- - - -	den Primo October	- - - -	120000
1722	den Primo April	- - - -	160000
- - - -	den Primo October	- - - -	80000
1723	den Primo April	- - - -	64000
- - - -	den Primo October	- - - -	40000
1724	den Primo April	- - - -	36000
	Belopende als boven in Banco	- *f*	800000

Art. XXII.

„ Niemant zal minder mogen tekenen om te herideren als drie Partyen, „ en meerder als tien Partyen.

Inventaris van de Effecten, behorende aan de Colonie de Berbice.

I. 895 zo groote als kleine Slaaven.

6 Con-

2 6 Confiderable en in zyn volle perfectie gebragte Suiker Plantagiën, met alle zyn Riet te velde, Huizinge, Meubelen, Koperwerk, Negeryen, Gereedfchappen, Vaartuygen, Cargazoenen en Mondkoften, niets uytgezondert.
2 Cacao Plantagiën.

3 1 Fortres de Brandwagt.
1 Groot Fort, genaamt het Fort Naffau.
1 Redout over dit Fort.
4 buyten Poften of Uytleggers landwaard in, alle te zamen voorzien met in de 60 Stukken Canon, van 18, 12, 8 Ponders en kleinder zoorten, neffens Handgeweer, en verdere Ammunitie van Oorlog na advenant rykelyk voorzien.

4 1 Smedery buyten het Fort, van Yzer, Staal, Koolen, en verder toebehore rykelyk voorzien.
1 Cederhoute Kerk.

5 1 Bark, neffens nog een getal andere Vaartuygen, van groote Priagos, Canoos, Jagten, Pontons &c. voorzien met alle haar toebehoren.

6 Alle de Cargazoenen aan het Fort, als mede op de Uytleggers.
Alle de gelden die gins in Caffa mogten zyn, circa vier a vyfhondert guldens.
Alle de Mondkoften, Medicamenten, Koperwerken, en andere Provifie, zoo voor Chriftenen als Slaaven, als mede Meubelen en Huysraad aan het Fort.

7 524 Stuks Koebeeften, die volgens de laafte Inventaris by der hand gevonden zyn, benevens nog veel ander kleyn Vee, van Schapen, Verkens &c.

8 281 Stuks Paarden, die volgens de laaste Inventaris by der hand gevonden zyn.

9 1 Hegte Fluit met al zyn toebehoren, die hier aan de Werf is leggende.

10 1 Nieuwe Hekboot, die voor de eerste Reyze, op den 9den May laastleden, zyn Reyze naar de Colonie is doende, kostende in Zee met zyn Equipagie, Victualy, en de daar in gelaade Cargazoenen, Mondkosten en verdere behoeftens voor de Colonie, circa *f* 35000.

11 Deze voorsz: Hekboot, die buyten ongeluk, primo September van de Berbice wederom zal zyn vertrokken, naar gissing met 800 a 850 Oxhoofden Suiker, buiten andere Koopmanschappen meer.

12 De Suikeren die naar het vertrek van bovenstaande Schip mogte zyn blyven leggen, benevens het geene van te velde staande Riet staat gemaakt te worden, om welke af te halen de Fluit die hier legt, in de maand November aanstaande, derwaarts zal gaan, calculeere dat in Maart 1721. zullen belopen ruym 700 Oxhoofden, buyten andere Koopmanschappen van Cacao, Orleaan, &c.

Doch de Intekenaars oordeelden ten opzigte der oude Bezitters, dat deeze hunne Portiën in dit Fonds en de Vergoeding boven gezegd, te hoog waren ingesteld; waarom zy hunne bedenkingen hier over aan de toen ter tyd acht zynde Heeren Directeuren (die den 4den October 1720. voor de eerstemaal Vergadering hielden) voordroegen, met dat gevolg, dat men, by nadere onderhandeling, een afslag van tweemaal honderd duizend Guldens bewilligde; dus de Oude Eigenaars genoegen namen zich te laaten betaalen met zesmaal honderd duizend Guldens. Op het voorengemelde Fonds van zestien honderd Actien (waar van 'er 941 aan

Byzonderen behooren, en de overige 659 by de Colonie overgehouden zyn) is betaald, in verscheide tyden, twee en veertig percento, naamelyk.

Primo November,	1720	8	pc$^{t.}$
P$^{mo.}$ April,	1721	8	—
P$^{mo.}$ October,	1721	10	—
P$^{mo.}$ April,	1722	4	—
P$^{mo.}$ May,	1724	4	—
P$^{mo.}$ October,	1724	4	—
P$^{mo.}$ Augustus,	1732	4	—
		42	pc$^{t.}$

Buiten dat Primo Augustus 1764, om het ongeluk de Volkplanting, door het afloopen der Slaaven, overgekomen, nog is ingeroepen - - - - - - - - 8 —

Dus te zamen is opgebragt - 50 pc$^{t.}$

Zo ras nu deeze Maatschappy, in den Jaare 1720, was opgerecht, wierd 'er beslooten nog tien Suiker-Plantagiën ieder van honderd Slaaven aan te leggen, zo aan de Kreek van Matara als Wicky, by het Fort en by den Berg in de Rivier Canje. Ingevolge van dit Besluit, wierden, in 1722, vier Plantagiën onder en vier Plantagiën boven het Fort aangelegd; als, de Johanna, de Cornelia Jacoba, de Savonette, Hardenbroek, de Dageraad, Hogelande, de Elisabeth, en de Debora; waar van vervolgens vier in Koffy-Plantagiën verandert en de Debora verlaaten wierd. 'Er wierd mede een Steenbakkery opgerecht, wyl door de geringe Vaart geen genoegsaame aanvoer van Steen kon geschieden: echter is dezelve, in 't Jaar 1731, weder afgeschaft. Insgelyks wierd een voorslag gedaan, om aan den Mond van de Rivier, of wel by de Rivier Canje, ter beveiliging dier beide Stroomen, een goede Fortres aan te leggen, voorzien met behoorlyk Geschut van twaalf en achttien Ponden Bals; dewyl het oude Fort moest vernieuwt worden; welke versterking echter geen voortgang heeft gehad. Men

Men begon zich zeer te beyveren om Koffyboomen in deeze Volkplanting voort te kweeken; welke zy van Suriname door den Gouverneur Coutier kreegen, schoon in gering getal; wyl 'er in den Jaare 1721, nog maar tachtig van die Boomen in de Colonie gevonden wierden; en, in den Jaare 1726, twee honderd Ponden Koffyboonen, tot een proef, van daar kwamen. Gemelde Gouverneur Coutier wierd voor deeze dienst met een Rypaard beschonken (*a*).

De Westindische Compagnie besloot inmiddels hun Recht als Leen Heeren van deeze Colonie te doen gelden, ten dien einde op den 23sten Maart 1721. een commissie op eenige der Heeren Bewindhebberen benoemende, waar tegens Directeuren dezer Maatschappy hunne redenen hebben ingebragt, met dien uytslag, dat daaromtrent geen verandering is gemaakt; dewyl deeze Volkplanting, door den Heer van Peere en de zyne verlaaten, en van de Franschen, die dezelve door het recht der Wapenen hadden verkreegen, vry en onbezwaard was gekocht en betaald.

Volgens een genoomen Besluit, werd, ter voortzetting der Negotie, Jaarlyks een Bark naar de Oronoque gezonden, om Slaaven en andere Goederen in te ruilen, welke ook somtyds Erts heeft medegebragt, schoon de Spanjaarden deeze Vaart ontrustte en verhinderden. Een Bark, voerende zes Stukken Kanon en bemand met achttien of twintig Koppen, onder bevel van den Commandeur Jan Dirksz Zwart, in 't Jaar 1722, ter handel naar Oronoque, Trinidade en Margarita afgezonden, had het ongeluk in het volgende Jaar, op het groote Rif van Isle d'Aves, niet verre van Curaçao, te stranden. In den Jaare 1723, wierd 'er weder een uit de Berbice ter handel op de overige Amerikaansche Kusten gezonden; waar tegens de Westindische Compagnie, als strydig met haare Voorrechten, opkwam: doch vervolgens zyn hier omtrent verscheidene Overëenkomsten, op den 15den en 17den Juny 1723, met gemelde Compagnie geslooten. Ook was het in dit zelfde Jaar, dat 'er nog maar twee Schepen van Amsterdam op deeze Colonie voeren; doch sedert dien tyd is het getal merkelyk aangegroeid.

Kort

(*a*) Uyt echte Berichten.

Kort te vooren wierd 'er een verandering in de Regeeringe van deeze Volkplanting gemaakt: de Raad zoude voortaan uit negen in plaatſe van zes Perſoonnen beſtaan, en tot Raaden verkooren worden de oudſt aangekomene Meeſter Planters, en uit de gelyk aankomende de oudſte van Jaaren den voorrang hebben. Ook wierd, in 1722, even als de voorgaande Schipper Swerus, aan den Schipper Bont (wiens Schip, genaamd de Vrouw Maria, naderhand, in den Jaare 1729, by Belfleur ſtrande), Sitplaats, in den Raad vergunt.

Men oordeelde, en mogelyk niet ten onrechte: dat dit Land verſcheidene ryke Goud- en Zilvermynen in zich zoude bevatten: waarom laſt wierd gegeeven het Land hooger op te verkennen en naaukeurig te onderzoeken. Schoon ik daar op geen gevolg vind.

Voorts werd, op den 27ſten November 1730, met de Weſtindiſche Compagnie een volkomen Verdrag nopende den Slaavenhandel geſlooten, luidende,

Conventie, tuſſchen de Heeren Bewindhebberen der Weſtindiſche Compagnie en Directeuren der Colonie de Berbice, dato 27 November 1730.

„ Op huyden den 27ſten November 1730, compareerden voor my „ Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland ge„ admitteert, te Amſterdam reſideerende, in preſentie van de nabeſchre„ vene Getuigen, d'Edele Heeren Mr. Willem Backer Dirkz., oud „ Præſident Schepen van deze Stad, en Arend van der Waayen: als Be„ windhebberen van de Geoctroyeerde Weſtindiſche Compagnie ter Kamer „ alhier, voor, en in den naam van de Weſtindiſche Compagnie ter eenre; „ en de Edele Heeren Jacob Voordaag, en Mr. Jacob de la Baſſecour, „ Penſionaris van deze Stad, als mede Directeuren der Colonie de Ber„ bice, en wegens de verdere Directeuren van dezelve Colonie, hier toe „ geauthoriſeert, ter andere zyde.

„ De

„ Dewelke verklaarden, met den anderen in een vriendelyk overleg „ getreden te zyn, of iets, en wat behoorden te werden gedaan, tot ge- „ rustheit van beide de Heeren Comparanten, alzoo het laatste Octroy, „ aan de Generale Westindische Compagnie dezer Landen verleent, met „ ultimo December dezes jaars, stont te expireren, op den 8sten Augustus „ dezes jaars, wederom voor dertig jaaren gecontinueert was geworden; en „ dat, gereflecteert hebbende op de Resolutie van Haar Hoog Mogende „ van den 10^{den} September Anno 1714, en de opgevolgde Conventien, „ specialyk die van 15 en 17 Juny Anno 1723, gemeent hadden „ goed te zyn, daar by te blyven, en dezelve, voor zo veel noods zy, te „ inheræren, of te continueren en te renoveeren by dezen; en dat, op „ de voorsz: gronden, en fondamenten, overeen gekomen waren, in „ maniere hier na volgende, te weeten:

„ Dat Directeuren van de Colonie de Berbice, voor ieder Schip, die „ dezelve naar de Berbice zullen willen zenden, aan Bewindhebberen „ van de Westindische Compagnie zullen blyven betalen de somma van „ drie honderd guldens eens, te weeten een honderd guldens op 't uitgaan „ van ieder Schip, nevens de extraditie van de gewoone Commissie door „ Bewindhebberen voor het zelve Schip, en twee honderd guldens, op „ het Retour van 't Schip, en voor de ontladinge van dien; doch, zon- „ der dat de Directeuren gehouden zullen zyn, hunne Suikeren of andere „ Retouren, in eenige van 's Compagnies Magazynen te brengen.

„ En, ten reguarde van de Slaaven, welke Directeuren van de Colonie „ de Berbice, van tyd tot tyd, nodig mogten hebben, en requireren zul- „ len, dat de Heeren Bewindhebberen gehouden zullen zyn, dezelven, „ t'hunne risico en kosten te leveren op de Colonie de Berbice, aan de „ ordre van Directeuren, onder Conditien.

Art. I.

„ Dat Directeuren van dezelve Colonie, aan de Heeren Bewindhebbe- „ ren zullen betalen, voor ieder pieces de India Neger-Slaaff, twee hon- „ derd vyftig guldens grof Zilver-Geld.

Art. II.

„ Dat, de betaling der voorſchreve aangebrachte Slaaven door Directeuren
„ zal moeten werden gedaan, na veertien dagen, dat de Rekeninge of
„ Blyk van de gedane Leverantie, hier na, op Articul VI, te melden,
„ alhier overgebracht, en in handen van de reſpective Heeren Comparan-
„ ten gekomen zal zyn.

Art. III.

„ Dat, de Slaaven, als boven te leveren, zullen moeten zyn Ardra,
„ of Angolaſe Slaaven, twee derde Mans, en een derde Vrouwen,
„ pieçes de India.

Art. IV.

„ Dat, wanneer de geëiſchte Slaaven, aan de Berbice gekomen zullen
„ zyn, Directeuren dezelven ten eerſten zullen moeten ontfangen, na
„ gedane ſeparatie, en, dat dezelve ſeparatie zal moeten geſchieden, uyt-
„ terlyk op den negenden dag, dat dezelve Slaaven aldaar aangebracht
„ zullen zyn, ten overſtaan van drie Perſonen, wegens de Heeren Be-
„ windhebberen te kiezen, en van drie Perſoonen, wegens Directeuren
„ daar toe voor te ſtaan.

Art. V.

„ Dat, voor leverbare Slaaven gehouden zullen werden, die geen con-
„ ſiderable gebrek hebben, en gezond zyn; doch blinden, lammen, ge-
„ brokenen, en ouden, voor geen leverbare Slaaven, te rekenen: alles
„ volgens 't gebruik van de Kuſt.

Art. VI.

„ Dat, ten reſpecte van den Ouderdom, insgelyks gevolgt zal werden
„ het gebruik van de Kuſt.

Art. VII.

„ Dat, by den Ontfang der Slaaven aan de Berbice, welke, ingevol-
„ ge

„ ge van het derde bovenstaande Articul, uitterlyk op den negenden dag
„ gesepareert moeten werden, een pertinente Notitie en Rekeninge ge-
„ fourneert zal werden van het getal der Slaven, met designatie van yders
„ qualiteit of pieces de India: welke Notitie en Rekeninge, door weder-
„ zyds Gevolmachtigden behoorlyk getekent, en daar van, drie eens-lui-
„ dende Rekeningen, gemaakt zullen werden.

Art. VIII.

„ Dat, by aldien de Heeren Bewindhebberen niet geneegen mochten
„ zyn, de gerequireerde aanvoer van Slaaven te doen, of wel daar van in
„ gebreken kwamen te blyven, Directeuren (na het exempel van 't geen
„ aan de Directeuren van de Societeit van Suriname reets is toegestaan)
„ als dan, en in dien gevalle, vermogen zullen of zelver, of door an-
„ deren, de nodige Slaaven, te doen halen, en aanvoeren, op de zelve
„ Recognitiën, als alle particuliere Ingesetenen van dezen Staat zullen ge-
„ houden zyn, aan de Westindische Compagnie te betalen, by het open
„ stellen van de Vrye-Vaart op de Kust van Africa, op den Voet van het
„ Nieuwe Reglement van den achtsten Augustus voornoemt.

Art. IX.

„ Dat, by aldien Directeuren van de Berbice haar Plantagiën, of eenige
„ andere Landen van dezelve Colonie aan particulieren mochten uitgeven,
„ de Westindische Compagnie in dat geval, de faculteit zal hebbe, de aan
„ te brengene Slaaven, als dan, publicq, aan de meest-biedende te Ver-
„ kopen, zoo als zulks ten opsichte van Suriname, en Isequebo gepracti-
„ seert werd, of zal werden: alles in conformité van het Nieuwe Regle-
„ met in dato den 8sten Augustus Anno 1730, op de Vrye-Vaart na
„ Africa, gearresteeerr.

Art. X-

„ Dat, door Directeuren, noch geene anderen, eenige Equipagie na
„ Africa, of America, gedaan zullen werden, uit de Colonie van de
„ Ber-

„ Berbice: waarom dezelve ook aannemen zulks, naar haar uitterſte vermogen te helpen weeren, en te beletten.

„ Dit alles onder verband als na Rechten.

„ Aldus gedaan binnen Amſterdam, ter preſentie van Jan Salevelt de Jonge, en Myndert van Dulmen, als getuigen. Quod atteſtor,

L. N O B L E T,

Notaris Publicq.

Nadere Conventie tuſſchen dezelven, dato 9. April 1731.

„ Op huiden den 9den April 1731, compareerde voor my Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland geadmitteert, te Amſterdam reſiderende, in preſentie van de nabeſchreven getuygen, d'Edele Heeren Mr. Ferdinand van Collen de Jonge, Heere van Gunterſtein, Tien-hoven, en oud Preſident-Schepen, en Philip Hack, Commiſſaris, beide van deze Stad, als Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Weſtindiſche Compagnie ter Kamer alhier, voor, en in de naame van dezelve Compagnie, ter eenre; en d'Edele Heeren Jacob Voordaagh, en Mr. Jacob de la Baſſecour, als Directeuren van de Colonie de Berbice, en ten deeze gequalificeert van d'andere Heeren Directeuren van dezelve Colonie, ter andere zyde;

„ En verklaarden met den anderen verdragen te zyn.

„ Dat de Heeren eerſte Comparanten, zullen Equipeeren naar d'Elmina in Africa geleegen, het Schip genaamt Duynvliet, Schipper Simon Ovens, omme, na verloop van tien weken, weêr en windt dienende, in Zee te konnen gaan, tot Inhandeling van drie honderd Negros Slaaven, twee derde Mans, en een derde Vrouwen, alle ps. d'India, omme dezelven ten dienſte van de Colonie de Berbice aldaar te brengen, en te leveren aan de Heeren tweede Comparanten, of ordre, alles op Conditien, en ten pryſe begreepen in de laatſte Conventie, tus-

„ ſchen

„ ſchen de Heeren eerſte en tweede Comparanten, voor my Notaris „ en getuigen aangegaan, in dato 27 November 1730, waar toe in „ deze werd gerefereert, en voorts onder de volgende Nieuwe Conditien.

„ Eerſtelyk, dat, indien eenige weinige Slaven, beneden, of boven „ het getal der Drie honderd Slaaven, aangebragt mogten werden, de „ Heeren eerſte Comparanten, wegens het voorſz: kleene minder getal, „ niet aanſprakelyk zullen zyn, en meerder leverende, dezelve door de „ Heeren tweede Comparanten mede aangenomen, en betaald zullen moe- „ ten werden, ten geſtelde pryze, mits dat het meerder getal niet kome „ te excederen boven de dertig Slaaven.

„ En, ten anderen, dat, om aan de Heeren eerſte Comparanten alle „ mogelyk gemak toe te brengen, de Heeren tweede Comparanten aan der „ zelver Commandeur op de Colonie zullen aanſchryven om, indien op „ het Arrivement van het voorſz: Schip Duynvliet met de bovengemelde „ Slaaven, aan de Colonie genoegſame Suikeren in gereetheid mogten zyn, „ omme het zelve Schip daar mede af te laden, hy het zelve zal vermo- „ gen te doen, behoudens, dat het zelve niet en prejudicere aan de afla- „ dinge van het Schip, dat, wegens de Heeren tweede Comparanten zig „ op de Colonie de Berbice bevinden mogte op het Arrivement van 't „ voorſz: Schip aldaar: alles, zonder dat de Heeren eerſte of tweede „ Comparanten, daar toe preçiſe gehouden zullen zyn, maar verblyven „ zullen yder in hun geheel; dog, te gelyk ook met dien verſtaande, dat „ wanneer het voorſz: Schip Duynvliet zyne ladinge, of een gedeelte, op „ de Colonie mogte inkrygen, den Schipper gehouden zal zyn, zyne „ reize daar mede ten ſpoedigſten te bevorderen directelyk naar deze Stad, „ zonder andere plaatſen, of havenen, aan te doen, dan uit nood: waar „ tegen de Heeren tweede Comparanten, naar gedaane behoorlyke Leve- „ rantie, de ingeſcheepte Suiker, aan d'Heeren eerſte Comparanten zullen „ moeten betaalen, zoo veel duyten per pond, volgens Ordinaire Con- „ ditie, als met het laatſte particuliere Schip van Suriname, 't geene, „ voor het voornoemde Schip Duynvliet in Texel zal zyn gearriveerd, be- „ dongen, en betaald is geworden.

„ Dit alles onder verband als na Rechten.

„ Aldus gedaan binnen Amſterdam, ter preſentie van Jan Salevelt de „ Jonge, en Samuel Cuvelier, als getuigen. Quod atteſtor,

L. NOBLET,

Notaris Publicq.

De Directeuren vonden voorts goed, tot uitbreiding hunner Colonie, op den 18den December des Jaars 1730. de Vaart en Handel voor alle Ingezetenen deezer Landen open te ſtellen, en de Landen ter bebouwing, onder redelyke Voorwaarden, af te geeven: waar toe zy zeker Reglement aan hun Hoog Mogenden voorſtelden met verzoek van daar op gunſtig Octroy te verleen, luydende,

Requeſt, door Directeuren der Colonie de Berbice, gepreſenteert aan Haar Hoog Mogende, op den 18den December 1730, houdende verzoek om Octroy, en hebbende tot bylage de Concept Conditien of Reglement, waar op het Octroy zoude werden verleent.

„ GEven met ſchuldige Eerbiedigheit te kennen de Directeuren van „ de Colonie de Berbice, dat de Supplianten, zederd het aan„ vaarden van de voorſz: Colonie, by overgifte van Nicolaas en Hendrik „ van Hoorn, Arnoldus Dix, en Pieter Schuurman, voor ſich, en haare „ mede Participanten, die het regt tot dezelve Colonie bekomen hadden, „ met goedvinden van uw Hoog Mogende, by Tranſport en Ceſſie van „ de Franſſen, na Brandſchatting van de voorgemelde Colonie, niet na„ gelaten hadden alle haare attentie te koſten te leggen tot beneficering en „ uytbreyding van gemelde Colonie; dat de Supplianten ten ſelven einde, „ boven de ſes Plantagiën, welke zig op de voorſz: Colonie dies tyds be„ vonden, nog Agt andere Plantagiën hadden aangelegt, waar van ſy Sup-

„ pli-

„ planten hoopten eerlang merkelyke voordeelen te zullen trekken:
„ Dat deſelve voordeelen conſiderabel geaugmenteert zullen konnen werden, indien nog meer Plantagiën mogten werden aangelegt, de ſituatie van de voorſz: Colonie zodanig zynde, zo wegens de avantages van deſſelfs Terrain, als van twee Notabele Rivieren, die door het leggen van een matig Fort, tegens alle inſultes van buyten in acceſſibel konnen werden gemaakt, en met reden daar van gewiſſe en goede Retouren konnen werden verwagt.

„ Dat, om de Vrugten en Profyten daar van gemeen te maken voor alle Ingeſetenen van dezen Staat, 't zelve nooit beter zal kunnen werden geëffectueert, als door het aanmoedigen van meer Liefhebbers, en door het uytgeven van Landen aan zodanige Ingeſetenen van deſen Staat, als dezelve zullen requireren; dan, nademaal de Supplianten aan de eene zyde daar toe nodig hebben de gunſtige Conceſſie van Uw Hoog Mogende, en de Perſoonen, welken zig op de voorſz: Colonie zoude willen neerzetten, aan de andere zyde weten moeten, waar op zy hun Etabliſſement op de voorſz: Colonie met genoegzaame geruſtheid zullen mogen aanvangen, hadden de Supplianten de vryheit genomen, om een Project daar van te formeeren, en aan deeze Requeſte te annexeren, ten grootſten deele geſchoeyt naar het Octroy, dat Uw Hoog Mogende op den 23ſten September 1682. hebben gelieven te verleenen aan de Colonie van Suriname.

„ En alzoo de Supplianten verhoopen, dat, na verloop van eenige tyd, gelyke voordeel voor de Navigatie en Commercie van deeze Landen van de Colonie de Berbice zal kunnen werden geobtineert, als tegenwoordig genoten werd van de Colonie van Suriname, zo keeren daar omme de Supplianten zig tot Uw Hoog Mogende, reverentelyk verzoekende derzelver Octroy op het annexe Reglement, en permiſſie daar benevens, om aan alle Ingeſetenen van deſen Staat, die des begeeren zullen, zo veele Landen reets gecultiveert, ofte niet, onder redelyke Conditen af te geven, naar mate dat yder requireren zal, 't welk doende &c.

Deze concept Conditien, of Reglement, zyn in het verleende Octroy woordelyk geinſereert.

Hier tegens gaven de Bewindhebberen der Weſtindiſche Compagnie, op den 23ſten Maart en 28ſten July 1731, de volgende Vertoogen wederom in.

Berigt van de Heeren Bewindhebberen van de Westindische Compagnie aan Haar Hoog Mogende op bovengemelte Requeste, dato 23. Maart 1731.

Hoog Mogende Heeren.

„ WY hebben met het eyndigen van het Præsidie van de Kamer van
„ Zeeland, door dezelve ontfangen de Resolutie van U Hoog
„ Mogende in dato den 18den van de maand December laastleeden, met ver-
„ soek, dat Wy wilden voldoen aan den inhoude van de voorsz: Resolutie
„ waar by U Hoog Mogende hebben gelieven te requireeren het berigt van
„ de Westindische Compagnie dezer Landen, op het verzoek van de
„ Directeuren van de Colonie de Berbice, tendeerende omme te hebben
„ Octroy op het Concept Reglement, ten selven dage aan U Hoog Mogen-
„ de overgegeeven; Wy hebben vervolgens Copien daar van versonden
„ aan de respective Kameren, dewelke haar Consideratien op dat subject
„ aan Ons hebben toegezonden, waaromme wy dan ook vervolgens ons
„ in staat bevinden, om aan de bovengemelde Ordres van U Hoog Mo-
„ gende te voldoen, en hebben dienvolgende de Eere U Hoog Mogende
„ te rescribeeren, dat wy met welgemelde Directeuren van de Colonie
„ de Berbice begrypen, dat het versogte Octroy aan de Commercie en
„ Navigatie van deeze Landen, ende te gelyk ook voor de bovengemelde
„ Colonie van voordeel zal konnen zyn, ende dat wy vervolgens, van
„ wegens de Westindische Compagnie deezer Landen geen difficulteyten
„ zullen moveeren, waar door het voornoemde Salutaire oogmerk eenig-
„ sints opgehouden zoude konnen werden, nemaar in tegendeel, alles con-
„ tribueeren wat tot het faciliteeren van het zelve eenigsints dienen kan,
„ zoo nochtans, dat wy de vryheit neemen, Uw Hoog Mogende te ver-
„ soeken, dat by aldien dezelve komen goed te vinden, in het voorge-
„ melde Octroy te consenteeren, dat als dan daar neven te gelyk vast-
„ gestelt mooge werden.

1. Dat

„ 1. Dat zo wel de Directeuren van de bovengemelde Colonie, als „ alle andere particuliere Rheeders of Boekhouders, gehouden zullen bly- „ ven, voor haare Scheepen te requireeren de Commissie van de West- „ indische Compagnie deezer Landen, zoo wel als zulks by Resolutie van „ U. Hoog Mogende in dato den 10den September 1714. begreepen, en „ tot noch toe gepractiseert geworden is.

„ 2. Dat in Conformité van het XIII. Art. van de voorsz: Resolutie, „ de Westindische Compagnie zal blyven jouisseeren van de Recognitie „ van drie honderd guldens voor yder Schip, 't welk na de bovengemel- „ de Colonie versonden zal worden, zonder onderscheyt, of het voorsz: „ Schip toebehoort aan de Directeuren van voorsz: Colonie, of wel „ aan andere particuliere Negotianten.

„ 3. Dat tot weering van alle verboode Navigatie, dewelke uyt zoda- „ nig Octroy zoude kunnen resulteeren, ende agtervolgens het aloude „ gebruik, door de Rheeders en Schippers, derwaarts navigeerende, ten „ behoeve van de Westindische Compagnie een Borgtogt van 7000. gul- „ dens gestelt zal moeten werden, waarby de voorsz. Rheeders en Schip- „ pers sig verbinden, dat de voorsz: Scheepen direct derwaarts vertrek- „ ken, ende ook wederom direct daar van daan repatrieeren zullen, zon- „ der in eenige andere Havenen, als in deze Landen in te loopen, ende „ zonder op de Kusten en Landen van Africa, of America, met haare „ Scheepen of eenige andere Vaartuigen te mogen komen of handelen, „ alles op pæne van Confiscatie van Schip en Goederen. Waar mede.

„ Hoog Mogende Heeren &c. Amsterdam den 23sten Maart 1731. „ (onderstont) U Hoog Mogende onderdaanige Dienaaren, de Be- „ windhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter „ Præsidiaale Kamer Amsterdam, (was getekent)

N. Sautyn,

Ferdinant van Collen de Jonge.

Nader Berigt van dezelven aan
Haar Hoog Mogende op 't zelve ſubject dato 28 July 1731.

Hoog Mogende Heeren,

„ WY hebben op den 23ſten Maart deezes Jaars d'Eere gehad aan „ Uw Hoog Mogende te berigten op het verzoek van de Directeu- „ ren van de Colonie de Berbice, tendeerende om te hebben Octroy op „ een Concept Reglement den 18den December des voorleden jaars aan „ Uw Hoog Mogende overgegeeven.

„ Wy hebben ons voorſz: berigt zoo gecoucheert, dat wy ons ver- „ beelden, dat aan d'eene kant, het verzoek, by de voorſz: Directeuren „ gedaan, daar by geſaciliteert, ende ook te gelyk aan de andere kant, „ het regt van de Weſtindiſche Compagnie dezer Landen, met relatie tot „ de voorſz: Colonie, geconſerveert blyve.

„ Wy hadden by onze voorſz: Reſcriptie aan Uw Hoog Mogende wel „ eenige meerdere Conſideratien aan de handt kunnen geeven, dewelken „ de deliberatien over het meergemelde verzogte Octroy meer difficiel zou- „ den hebben gemaakt, maar wy oordeelden, dat het aan Uw Hoog Mo- „ gende meer aangenaam, en aan derzelver hoogwigtige Occupatien minſt „ gevergt zoude zyn, by aldien wy Ons ten voorſz: Opſigte, maar alleen „ bepaalde tot eenige eſſentieele poincten, waar mede het voorſz: Octroy „ gelimiteert behoorde te worden, ende by ontſtenteniſſe van dewelke, „ aan de Weſtindiſche Compagnie deezer Landen, haare totale ruïne be- „ ſchoren ſtaat.

„ Wy hebben vervolgens de voorſz: poincten, dewelke ons meeſt „ eſſentieel voorgekomen zyn, geredigeert tot deze drie navolgende.

„ 1. Dat, zoo wel de Directeuren van de bovengemelde Colonie, als „ alle andere particuliere Rheeders of Boekhouders, op de Berbice na- „ vigeerende, gehouden zullen blyven, voor haare Scheepen te requiree- „ ren, de Commiſſie van de Weſtindiſche Compagnie zoo als zulks by

„ Reſo-

„ Resolutie van Uw Hoog Mogende in dato den 10den September 1714,
„ begreepen, en tot noch toe gepractiseert geworden is.

„ 2. Dat, in Conformité van het XIII. Art. van de voorsz Resolutie,
„ de Westindische Compagnie zal blyven jouisseeren van de recognitie van
„ drie hondert guldens voor ieder Schip, 't welk na de bovengemelde
„ Colonie verzonden zal worden, zonder onderscheyt, of het voorsz:
„ Schip toebehoort aan de Directeuren van de voorsz: Colonie, of wel
„ aan andere particuliere Negotianten.

„ 3. Dat tot weering van alle verboode Navigatie, dewelke uyt zoda-
„ nige Octroy zoude kunnen resulteeren, ende agtervolgens het aloude
„ gebruyk, door de Rheeders en Schippers, derwaarts navigeerende, ten
„ behoeve van de Westindische Compagnie een Borgtogt van zeeven duy-
„ sent guldens gestelt zal moeten worden, waarby de voorsz: Rheeders
„ en Schippers zig verbinden, dat de voorsz: Scheepen direct derwaarts
„ vertrekken, ende ook wederom direct daar van daan repatrieeren zul-
„ len, zonder in eenige andere Havenen, als in deeze Landen, in te
„ loopen, en zonder op de Kusten ende Landen van Africa of America,
„ met haare Scheepen, of eenige andere Vaartuigen, te mogen komen,
„ of handelen, alles op pœne van confiscatie van Schip en Goederen.

„ Wy zyn in die zekere verwachting, dat Uw Hoog Mogende na Haare
„ gewoone wysheit, wel zullen penetreren, dat de voorsz: drie poincten
„ voor de Westindische Compagnie dezer Landen van de uyterste im-
„ portantie zyn, ende dat dezelve niet in het minste contrarieeren aan het
„ oogmerk, 't welk de voorsz: Directeuren met het verzogte Octroy
„ schynen voor te hebben, namentlyk, om daar door de voorsz: Colonie
„ in een meer florisante staat te brengen, waar door dan ook de Navigitie
„ en Commercie dezer Landen bevoordeelt zoude worden; wy zouden
„ het dan ook vervolgens daarby hebben kunnen laaten, maar nadien de
„ voorsz: Directeuren aan onze gemelde Consideratien niet schynen te
„ acquiesceeren, ende zig moeite geeven, om te hebben een Octroy, ten
„ eenemaal ongelimiteert, ten minsten ontheven van de voorsz: drie impor-
„ tante poincten, hebben wy ons niet kunnen dispenseeren, aan Uw
„ Hoog Mogende kortelyk voor te houden de redenen, dewelke voor

„ het

„ het gesustineerde van de Westindische Compagnie militeren; dezelve „ zyn de navolgende

„ 1. Dat by Resolutie van Uw Hoog Mogende in dato den 10^{den} September 1714. gereguleert is de Recognitie, dewelke door de Directeuren „ van de Colonie de Berbice, aan de Westindische Compagnie voor ieder Schip betaald zoude worden.

„ 2. Dat de Commissie voor de Scheepen, na de Berbice navigeerende, door de Westindische Compagnie dezer Landen, (uytwyzens het „ XIII. Art. van de voorsz: Uw Hoog Mogende Resolutie), mede „ geëxtradeert zoude worden, na de betaaling van een derde gedeelte van „ de verschuldigde Recognitie.

„ 3. Dat de Laading, en Ontlaading van de Scheepen, derwaards navigeerende, ende van daar repatrieerende, in Conformité van de voorsz: „ Uw Hoog Mogende Resolutie, mede geschieden zoude door de Westindische Compagnie dezer Landen, zoo als dat geschiedt ten reguarde „ van alle de andere Scheepen, van Suriname, of andere Colonien „ komende.

„ 4. Dat, in Conformité van het aloude gebruyk, ende na het voorbeeld van de Negotianten op Suriname, de bovengemelde gerequireerde „ Borgtogt door de Directeuren van de Colonie de Berbice, ten behoeve „ van de Westindische Compagnie dezer Landen, altoos tot nu toe gepresteert is geworden.

„ Wy kunnen niet twyffelen, of Uw Hoog Mogende zullen uit het gededuceerde begrypen, dat de voorsz: drie poincten, in ons voorsz: „ berigt van den 23sten Maart laatstleden vervat, geen Nieuwigheden zyn, „ maar zaken ende voorregten dewelke aan de Westindische Compagnie „ dezer Landen, door Uw Hoog Mogende toegestaan, ende by een „ speciaale Resolutie gegeven zyn geworden.

„ Ende wy kunnen vervolgens niet afzyn, ons nog te meer te surpreneren, dat de voorsz: Directeuren van de Berbice, zig daar mede eenigsints beswaart agten, naardien op hare instantien, van tyd tot tyd aan „ de Westindische Compagnie gedaan, eyndelyk met dezelve op den „ 27sten November des voorleden Jaars, ende vervolgens maar drie wee-

„ ken

„ ken voor haar verſogte Octroy, een Conventie geſlooten is, hebbende „ tot haar Baſis de voorſz: Reſolutie van den 10^{den} September 1714, „ waar by de voorſz: drie poincten nader geinherereert, ende geconfirmeert geworden zyn, zonder, dat door haar ten Reguarde van het „ Octroy, waar over als doen gedelibereert wierdt, aan ons dezen aangaande eenige difficulteit gemaakt geworden is.

„ Wy moeten hier by nog voegen, dat Uw Hoog Mogende zekerlyk „ wel zullen bevroeden, dat de Weſtindiſche Compagnie dezer Landen „ des te meer Intreſt heeft, om van het regt aan haar in dezen gegeven, ende geconfirmeert, des te minder te kunnen afſtappen, om dat „ de Compagnie zig dan wel haaſt berooft zoude zien van de Recognitiën „ op America, en Africa, dewelke tegenwoordig genoegſaam haar eenigſte „ reſource zyn, kunnende zeer wel begreepen worden, dat baatzugtige „ menſchen zig van zodanig ongelimiteert Octroy, alsdan zouden bedienen, ende zig daar door ontrekken aan het regt, 't welk zy aan de „ Weſtindiſche Compagnie verſchuldigt zyn.

„ Wy verbeelden ons, dat de voorſz: vreeze voor fraude, nog des „ te meerder gefundeert is, om dat aan Ons in den Jaare 1723. voorgekomen is, een geval, dat namentlyk door de Directeuren van de Colonie zelfs, een Bark uyt de Berbice met Koopmanſchappen na de „ Americaanſe kuſten gezonden is, zonder eenige betaling van de gewoonlyke Recognitie, om aldaar handel te dryven, ende naardien zulke gevallen zyn gereſulteert, uit een geheel Corps, zyn 'er nog meerder redenen, om dien aangaande particuliere Rederyen te ſuſpecteren.

„ Ende gelyk zulks voor de Compagnie ruineus zoude zyn, zoo is „ het ook niet zonder reden, te dugten, dat door een Generaal Octroy, „ aan de Colonie de Berbice te verleenen, ende independent aan de Weſtindiſche Compagnie dezer Landen, de regten van het Landt zekerlyk „ onder deze en geene voorwendſelen mede al benadeelt zouden worden, „ waar tegens, door de Inſertie van de voorſz: drie poincten, genoegſaam zal kunnen worden voorzien.

„ Wy verzoeken verder, dat Uw Hoog Mogende gelieven te remarqueeren, dat de meergemelde Limitatie ook geenſints aan het oogmerk van het

„ verzogte Octroy ſtrydig is, zynde het voor de Negotianten, die zig op
„ de Colonie de Berbice zouden willen etabliſſeren, een indifferente zaak;
„ of dezelven haare Commiſſie ontfangen van de Weſtindiſche Compagnie
„ dezer Landen, dan wel van de Directeuren van de Berbice, gelyk ook
„ het ſtellen van Cautie ten behoeve van de voorſz: Compagnie, dan wel
„ ten behoeve van de gemelde Directeuren.

„ En dewyl het vervolgens, met Relatie tot de Negotianten op de Co-
„ lonie de Berbice, maar alleen zoude aankomen op de betaling van de
„ Recognitie van drie hondert guldens, zo moeten wy d'Eere hebben
„ Uw Hoog Mogende dien aangaande te informeeren, dat wy tot aanmoe-
„ diging van de voorſz: Navigatie in de laaſtgehouden Vergadering van
„ Tienen, aan de voorſz: Directeuren gedeclareert hebben, wel te mogen
„ lyden, dat de voorſz: particuliere Negotianten de eerſte ſes Jaaren van
„ het verſogte Octroy, van de voorſz: betaling bevryt zouden zyn, alle
„ de verdere poincten van ons berigt in zyn geheel blyvende.

„ Wy flatteren Ons, dat Uw Hoog Mogende uyt 't gunt voorſz: is,
„ wel zullen penetreren, dat niet als met de uytterſte attentie door de
„ Weſtindiſche Compagnie dezer Landen, in dezen gehandelt kan worden,
„ naardien dezelve zig ingewikkelt ziet in een zaak, waar uyt haare ruine
„ zoude kunnen volgen, ende waaromme dezelve zig dan te meer genood-
„ zaakt vindt, haar op nieuws aan Uw Hoog Mogende te addreſſeren,
„ zoo tot conſervatie van het conſiderable Capitaal, waarin zoo veel We-
„ duwen, en Weezen geintereſſeert zyn, als tot haare verantwoording
„ aan de reſpective Participanten, ende nakomelingſchap, ende van Uw
„ Hoog Mogende dienvolgende zeer gedienſtig te verzoeken, dat het
„ Octroy, door de Directeuren van de Berbice verſogt, aan dezelve niet
„ anders geaccordeert worde, als onder de limitatien, door de Compagnie
„ ter nedergeſteld, ende aan Uw Hoog Mogende geſuppediteert.
„ Waar mede &c.

Getekent

W. Backer Dirkz.
P. Hack.

Amſterdam den 28ſten July 1731.

Doch

Doch door tusschen komste van Burgemeesteren van Amsterdam, op verzoek van gemelde Directeuren, werd tusschen dezelven een Verdrag gesloten, op den 27sten September 1732. Waarop het Octroy van Haar Hoog Mogende van den 6den December deszelfden Jaars, is gevolgd, bestaande in dertig Articulen, en luidende:

„ De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen „ die dezen zullen zien ofte hooren lezen Salut doen te weten, „ dat wy hebben ontfangen de Supplicatie aan ons gepræsenteert uyt den „ naam ende van wegen de Directeuren van de Colonie van de Berbice, „ ten einde wy aan hun zouden gelieven te verleenen Octroy, om on- „ der zeekere Conditien de Vaart en navigatie op dezelve Colonie voor „ alle Ingezetenen dezer Landen open te stellen, ende aan die des be- „ geeren zullen zoo veel landen reets gecultiveert of niet, onder rede- „ lyke Conditien af te geven, naar mate dat yder requireren zal, volgens „ zeeker Project Reglement aan ons overgegeven ende hier naar geinsereert.

Project Reglement dienende tot het verzogte Octroy.

Art. I.

„ Aan de Directeuren van de Colonie de Berbice zal werden gepermi- „ teert, omme, behoudens de Souvereiniteyt van Haar Hoog Mo- „ gende, en onder derzelver bescherminge, aan particuliere Perzoonen ter „ culture, uit te geven zodanige Landen, en op zodanige Conditien, als „ dezelve met de Gegadingdens over een zullen komen.

Art. II.

„ Aan Directeuren zal werden gepermitteert een Hoofdgeld te heffen „ jaarlyks van vyftigh ℔ Suiker voor yder opgezeten, zo Blanke, als „ Negros, die op de Colonie zig bevinden zullen; nog een Waaggeld „ van $2\frac{1}{2}$ per cento van de waarde van alle Goederen, dewelke op de

 „ Colo-

„ Colonie verkogt of van daar verzonden zullen werden, en insgelyks
„ een Laſtgeld op alle uytgaande ende inkomende Schepen van *f* 3 per
„ Laſt, te betalen ter plaatſe, daar de Schepen van hier uytvaaren en-
„ de invallen zullen.

Art. III.

„ Directeuren zullen geen andere Laſten daar en boven mogen heffen
„ binnen de eerſte tien Jaaren, nog ook daar na, ten zy met approbatie
„ van Haar Hoog Mogende ende na voorgaande berigt van Gouverneur
„ en Raaden, op het gerequireerde van hier.

Art. IV.

„ Directeuren zullen boven het Fort of Forten alreede aangelegt,
„ nog moeten aanleggen, ter bequamer tydt, op het zoogenaamde Crab-
„ ben Eyland, of een weinig hooger op de Rivier, een bekwaam Fort
„ tot beveylinge der Colonie, ende ook dezelve onderhouden moeten t' hun-
„ nen koſten, gelyk ook het Geſchut, de Ammunitie van Oorlog, de
„ Soldye ende het onderhoud van het Guarniſoen, ende alles wat relatie
„ heeft tot beſcherminge en defenſie van de voorſchreve Colonie, mits
„ daar voor genietende een Extraordinaris Hoofdgeld, tot zodanige ſomme
„ Jaarlyks, als met de Planters of Opgezetenen nader Convenieren zullen,
„ of anders door Haar Hoog Mogende, na voorgaande berigt van de
„ Coloniers, zal werden goedgevonden.

Art. V.

„ Directeuren zullen, des verzogt, de Colonieren moeten voorzien
„ van een bequaam Predikant, Schoolmeeſter, Voorlezer, en diergelyke,
„ zonder dat Directeuren daar toe meerder contribueeren zullen dan de
„ vrye Tafel van den Commandant voor de Predikant, neffens een Anker
„ Brandewyn, ende een half Oxhoofd Wyn, zullende het verdere door
„ de Coloniers gedragen moeten werden.

Art. VI.

„ De Coloniers zullen gehouden zyn, by ieder hoop Negros van vyf-
„ tien in 't getal te hebben en te houden een blanke; doch zullen voor
„ het Transport en kostgeld niet meer behoeven te betalen dan *f* 30:
„ voor ieder Blanke, door de Coloniers zelfs, of wel door Directeuren,
„ naar gedane eisch, ende by de eerste bequame gelegentheid van hier te
„ zenden, van zodanige conditie, bestaan of ambagte, als door de Colo-
„ niers zullen werden gerequireert.

Art. VII.

„ Alle Suikeren, of andere producten, die verkogt, of verzonden zullen
„ werden, zullen de Waag moeten passeeren, ende ook voor afgekeurt wer-
„ den door een of meerder Keurmeesters, by Directeuren aanteftellen, ende
„ welke Keurmeesters gehouden zullen zyn, op de gekeurde Suikeren of an-
„ dere Producten, te stellen het merk van de Plantagiën, waar op dezel-
„ ve zullen gewonnen zyn.

Art. VIII.

„ De Coloniers zullen geen andere Slaven mogen halen of kopen, van
„ wien het ook zy, dan van de Westindische Compagnie alleen, door
„ middel van Directeuren dezer Colonie, ende zullen tot dien einde aan
„ Directeuren van tyd tot tyd schriftelyk moeten opgeven het getal Ne-
„ gros, dat ieder begeeren zal, om daar op voorzien te werden, zoo
„ als dat behooren zal;

„ Directeuren met Bewindhebberen van de Westindische Compagnie
„ bereits over een gekomen zynde, dat Bewindhebberen aan hun, op de
„ eerste requisitie, bezorgen zullen moeten het geëischte getal Negros,
„ ten pryze, als dezelve by publicque Verkopinge op de Colonie zullen
„ mogen gelden, alles naar 't geen daar van op Suriname geschiet.

Art. IX.

„ De Coloniers zullen hunne Plantagiën, Slaven, Beesten ende andere

 „ effecten,

„ effecten, ten allen tyden mogen verkopen, of over doen; ook met „ haare Slaven, Beeften ende andere effecten van de Colonie vertrekken „ na elders, waar heen het hen believen zal.

Art. X.

„ Geen Producten, die op de Colonie gewaffen zullen zyn, als Suikeren, Coffy, Cacao, Indigo, of anderen, zullen van daar afgelevert „ en uitgevoert mogen werden, anders, dan naar deeze Landen.

Art. XI.

„ Ook zal generalyk geen handel en Vaart, op, of van, de Colonie „ gefchieden mogen, dan uit ende naar deze Landen, ende wel directe- „ lyk, zonder andere plaatfen aan te doen.

Art. XII.

„ Onder beneficie van 't geen voorfchreven is zal de Vaart en Navi- „ gatie op de voorfchreve Colonie voor alle Ingezetenen van dezen ftaat „ open ftaan.

Art. XIII.

„ Welverftaande dat alle Schippers, dewelke na de voorfchreve Colo- „ nie zullen willen gaan, gehouden zullen zyn, van Directeuren een „ Commiffie en Pas te halen, ende ook borge ftellen, van met haare „ Schepen en lading wederom in deze Landen te retourneren, zonder „ eenige andere havenen ofte plaatzen, in heen of weder reize aan te „ doen, 't en zy alleen in cas van hoogen nood en gevaar van Schip en „ goed, te verifieeren by haare aankomfte, met geregtelyke verklaaringe „ van die plaatze, daar men, om redenen als boven heeft moeten „ inlopen.

Art. XIV.

„ Ende zullen alle Schippers, naar de Colonie gaande, daar en boven „ gehouden zyn, ter Requifitie van Directeuren, ieder twaalf perfoonen

„ voor

„ voor Passagiers in te neemen, ende naar de Colonie over te voeren, „ twee persoonen voor een gereekent, indien dezelve beneden de twaalf „ jaren zyn, voor dertig gulden per hoofd, zonder voor transport, of „ kostgeld, iets meerder te mogen vorderen.

Art. XV.

„ Buiten het geen voorschreven is, zullen de Schepen, zoo van Di- „ recteuren, als van de Westindische Compagnie, die op de Colonie „ Slaven zullen hebben aangebragt, geen andere præferentie hebben ofte „ genieten mogen, als de Schepen van particulieren, alle even na geëx- „ pedieert moetende werden zonder onderscheid, ende zonder te wag- „ ten, dat de Schepen van Directeuren, of van de Westindische Com- „ pagnie volladen zullen zyn.

Art. XVI.

„ Ook zullen de Schippers of Kooplieden, op de Colonie gekomen „ wezende, met hunne Schepen en Goederen, mogen gaan leggen op alle „ zodanige plaatzen als voor hun de commodieuste zullen zyn, mits dat „ daar mede geen belemmering of nadeel, aan iemand werde toegebragt.

Art. XVII.

„ Doch zal niemand eenige Goederen mogen lossen, dan mits bewy- „ sende, dat het Lastgeld daar van is betaald, te weten het uytgaande Last- „ geld voor het uitgaan van het Schip, ende het t'huiskomende, op het „ invallen van het Schip, ende ook niet anders, dan na bekomen losceel „ voor de van hier uitgaande Schepen, van den Gouverneur en Raaden „ op de Colonie, ende van de t'huiskomende Schepen van Directeuren, „ of van hunne geauthoriseerdens.

Art. XVIII.

„ Ende zal van de voorschreve Schepen ende Goederen zoo uitgaan- „ de als t'huiskomende geen uitgaande of inkomende Regten aan den „ Lande werden betaalt.

Art. XIX.

Art. XIX.

„ De voorschreve Colonie zal werden bestierd door een Gouverneur „ en Raad van Regeering, beneffens nog een Raad van Justitie, op ze„ kere Instructie en Eed, met goedvinden van haar Hoog Mogende te „ arresteren.

Art. XX.

„ De Gouverneur zal worden aangesteld door Directeuren, doch zal „ zyn Commissie moeten ontfangen van haar Hoog Mogende ende in han„ den van dezelve den Eed afleggen.

Art. XXI.

„ De Raad van Regeeringe zal by provisie bestaan, behalven den Gou„ verneur uit Persoonen, by den zelven Gouverneur te kiezen uit „ een dubbeld getal van Persoonen, aan den zelven te præsenteeren, voor „ de eerstemaal door de gezamentlyke Coloniers, ende daar na door de „ overgeblevene Raaden alleen.

Art. XXII.

„ Den Gouverneur zal in alle zaken, zoo politicq als militair, het op„ perste gezag hebben, ende ook præsideren in den Raad van Regeerin„ ge, maar zullen Gouverneur en Raden altoos gehouden blyven, te ge„ hoorzamen ende na te komen alle het gunt hun van Directeuren in der „ tyd bevolen of aangeschreven zal werden, en in alle andere zaken, waar „ ontrent de Gouverneur of Raden, geen speciale last of Instructie, zul„ len bekomen hebben, zal de Gouverneur, wanneer die van eenig be„ lang zullen zyn, gemelde Raad moeten convoceren, de zaken aldaar „ voordragen, ende ook concluderen, zoo, en indierveegen, als by de „ meeste stemmen oorbaar en dienstig, geoordeeld zal werden.

Art. XXIII.

„ Wel verstaande, aan de eene zyde, dat nog door den Gouverneur, nog

„ door

„ door den Raad, gezamentlyk of afzonderlyk, eenige verandering zal „ mogen werden gemaakt of gedoogt, en veel min geexecuteert, contrarie den teneur van deeze Octroye, of van eenige Articulen van dien, „ ende aan de andere zyde, dat onder dit verbod, om de zaken buiten „ confusie te houden, niet begrepen zal zyn het stellen van eenige kleine „ modique lasten door Gouverneur en Raaden, op approbatie van Directeuren, tot verval van eenige nodige kosten van de respective Raaden „ van Regeering en Justitie, van Schoolmeester en diergelyk.

Art. XXIV.

„ En, belangende den Raad van Justitie, zal de crimineele Justitie „ moeten werden waargenomen, door den Gouverneur ende Raaden; „ doch de civile Justitie, door den Gouverneur ende zes Persoonen, te „ kiezen uit een dubbeld getal, zoo uit den Raad van de Regeeringe, „ als uit de respective Coloniers, door Gouverneur en Raad van Regeeringe, te formeeren ende aan den Gouverneur te præsenteren.

Art. XXV.

„ Van de voorschreve zes Raaden van Justitie zullen om de twee jaren „ drie Persoonen afgaan, om door drie aankomende Raaden gesuccedeert „ te werden, ende alzoo telkens van twee tot twee Jaaren.

Art. XXVI.

„ Zullende in de voorschreve Raad van Justitie alles geconcludeert „ worden met de meeste stemmen; ook den Gouverneur niet meer hebben dan eene stem; doch de stemmen stekende, zal met het advis van „ den Gouverneur werden geconcludeert.

Art. XXVII.

„ Alle de voornoemde Raaden van Regeering en Justitie, zullen hunne „ bedieningen niet mogen excuseren, ende dezelve moeten waarnemen, „ zonder eenige weddens of vergeldinge te genieten.

Art. XXVIII.

„ De Raaden van Regeeringe zullen den Rang hebben boven die van „ de Juſtitie, ende in beide Collegien zullen den voorrang hebben, voor „ de eerſtemaal, die de oudſte van Jaaren zyn, ende vervolgens die de „ oudſte in Eedt zullen zyn.

Art. XXIX.

„ Van de Vonniſſen, by den Raad van Juſtitie diffinitivelyk te wyzen, „ zal, (zoo veel het civile aangaat) Reviſie vallen aan haar Hoog Mo- „ gende op gelyke wyze als in Suriname geſchiet.

XXX.

„ Ende alzoo niet te vroeg kan werden voorzien op de ſucceſſien ab „ inteſtato van de Coloniers, of andere, die zich op de voorſchreve Co- „ lonie geëtabliſſeert zullen hebben, dat aan ieder derwaarts gaande, de „ vryheid gelaten zal werden, om te verkiezen zodanig bekent verſterf- „ regt, als hem behagen zal, maar geen verkiezing gedaan hebbende, ge- „ volgt zal werden het Octroy van de Ooſtindiſche Compagnie dezer Lan- „ den, door haar Hoog Mogende verleent op den 10den January 1661.

„ En in agtinge genomen zynde, dat tuſſchen de Bewindhebberen „ van de Geoctroyeerde Weſtindiſche Compagnie, en de gemelde „ Directeurs van de Colonie van de Berbice op den 27ſten Sep- „ tember dezes Jaars is aangegaan een conventie waar door weg- „ genomen zyn de bedenklykheden der Bewindhebberen op der „ Supplianten verzoek, zoo als dezelve mede hier na is geinſe- „ reert.

„ Op huyden den 27ſten September 1732. compareerden voor my „ Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland „ geadmitteert, te Amſterdam reſiderende, in preſentie van de nabeſz. „ getuigen.

„ De

„ De Edele Heeren Mrs. Ferdinand van Collen de Jonge, Heere „ van Guntersftein, Tienhoven, &c. en Willem Bakker Dirkſz., Oud „ Præſident Schepenen dezer Stede, als Bewindhebberen van de Ge- „ octroyeerde Weſtindiſche Compagnie ter Kamer van deze Stad, vol- „ gens Reſolutie van de vergadering van Tienen in dato den 16den de- „ zer lopende Maand, by de voorſz. Kamer, daar toe ſpeciaal gequalifi- „ ceert, ten Eenre:

„ En de Edele Heeren Mr. Jacob de la Baſſecour, en Jacob „ Voordaagh, als Directeuren van de Colonie de Berbice, en hier toe, „ door haar verdere mede Directeuren ende Hoofdparticipanten insgelyks „ geauthoriſeert, ter andere zyde.

„ Ende verklaarden, na voorgaande tuſſchenſpraake ende aangewende „ Officien van de Ed. Groot Achtbaare Heeren Munter en Corver, Oud „ Burgermeeſteren van deze Stad, ende door haar Edele Groot Acht- „ baare de Regeerende Heeren Burgermeeſteren hier toe verzogt, met „ den anderen, by deezen verdraagen te zyn;

„ Dat de Heeren Bewindhebberen van de generaale Geoctroyeerde „ Weſtindiſche Compagnie, zich niet oppoſéren zullen tegens het Octroy „ dat Directeuren van de Colonie de Berbice, over eenige Maanden aan „ haar Hoog Mogende verzogt hebben, om, ondere zekere Conditien, „ de Vaart, ende Navigatie op dezelve Colonie, voor alle Ingezeetenen „ van dezen ſtaat, open te ſtellen, ende aan die, des begeeren zullen, „ zoo veel Landen reets geeultiveert, of niet af te geeven, als ieder „ requireren zal, voor behoudens evenwel,

„ 1. Dat by dezen geinhæreert worden alle voorgaande Conventien „ tuſſchen Bewindhebberen van de Weſtindiſche Compagnie, ende „ de Directeuren van de Colonie de Berbice geſlooten, voor zoo „ verre daar aan by dezen niet gederogeert word, particulier „ met relatie tot het Xde Articul van de Conventie in dato den „ 27ſten November 1730. waar by de voorſz. Directeuren aan- „ genomen hebben, dat, noch door hun, noch door andere eeni- „ ge Equipagiën na Africa of America gedaan zullen worden, uit

„ de Colonie de Berbice, met belofte, om zulks, na hun uiterste „ vermogen, te helpen weeren ende te beletten.

„ 2. Dat alle Schepen, die na de Impetratie van het Octroy, na de „ voorsz. Colonie, zullen aanleggen, behoorlyke Cautie zullen „ moeten stellen ten behoeve van de Westindische Compagnie, „ en tot zodanige somme als van de Schepen vaarende op Suri- „ name of America, by de Compagnie, in gebruik is, dat de- „ zelve, volgens het XI^de Articul van 't ontworpe Reglement, „ niet zullen mogen vaaren, of handelen, dan uit, en na deze „ Landen, op de Colonie de Berbice, zonder andere plaatzen, „ in Africa, of America, in heen of weder reize aan te doen: „ hooge nood ende gevaar van Schip en Goed, altoos uitgezon- „ dert: conform de Acte van Cautie hier nevens geinsereert.

Acte van de Cautie.

„ *Wy ondergeschreve Rheeder en Capitein van de „ Scheepe genaamt . . . . . Capitein . . . . . „ gedestineert na de Colonie de Berbice, verklaaren ons te „ verbinden, ten profyte van de generale Geoctroyeerde „ Westindische Compagnie deezer Landen, dat den Capi- „ tein, met zyn voorn. Schip, niet anders vaaren zal, „ dan uit deeze Landen, ende dat hy vervolgens met zyne „ voorsz. Schip, niet zal vermogen te koomen op de Kus- „ ten en Landen van Africa, te reekenen van den Tro- „ picus Cancri af, tot de hoogte van 30 graden bezuiden „ de linie Equinoctiaal, met alle de Eilanden in dat di- „ strict onder de voorsz Kusten gelegen, noch op eenige an- „ dere plaatzen van America, hoogen nood, en gevaar „ van Schip en goed, altoos uitgezonderd: 't zy in de „ heen of weder reize: op pœne van confiscatie van Schip „ en goed, ingevolge van de Octroye aan de bovenge-*

„ *melde*

„ *melde Westindische Compagnie verleent, ende voorts on-* „ *der verband van het voorsz. Schip en zyne ingeladene* „ *Goederen als mede ieder in solidum van onze persoonen* „ *en goederen, als na Rechten.*

„ *En tot meerder gerustheid van dezelve Compagnie,* „ *ten einde de voorschreve Capitein, niet kome te bevaaren* „ *eenige van de hier voor geëxcipieerde plaatzen, ver-* „ *klaren wy . . . . . ons, deswegens te stellen tot* „ *borgen, ter somme van ses duysend guldens.*

„ 3. Dat Directeuren van de Colonie de Berbice, aan de Schee- „ pen derwaarts zullende gaan, verleenen zullen de noodige „ Commissien: maar dat dezelve, nevens het passeeren, of over- „ leeveren van de Bovengemelde Cautie, aan de Heeren Bewind- „ hebberen, van de plaatsen, alwaar de Scheepen in laadinge leg- „ gen, zal moeten worden vertoont, om door dezelve Visa of „ attache daar op gegeven te worden, conform als hier volgt:

Acte van de Visa.

„ *Bewindhebberen, gezien hebbende de bovenstaande* „ *Commissie, mogen leiden, dat den Capitein, zyne* „ *voorgenoomen reize, met het voorschreve Schip, ko-* „ *me te doen.*

„ 4. Dat de Paspoorten van Schip, en Goederen, die „ naar de Berbice ingelaaden zullen werden, naar het Exem- „ pel van Suriname, gehaalt zullen moeten werden by de West- „ indische Compagnie, comform het Formulier hier na geinse- „ reert: aan Directeuren vry blyvende, zoo veel hen aangaat, „ daar omtrent zoodanige nadere ordres te stellen, als dezelve „ zullen meenen voor zich nodig te hebben.

Paspoort voor de Goederen.

„ *Alzoo ten Comptoire van de Westindische Compagnie,*
„ *ter Kamere . . . . . aangegeven zyn, de na-*
„ *gemelde goederen, om gelaaden te worden in 't Schip*
„ *genaamt . . . . . Schipper . . . . .*
„ *en gedestineert na de Berbice, gelegen onder het district*
„ *van den Octroye by de Hoog Mogende Heeren Staaten*
„ *Generaal, aan de voorsz. Compagnie verleent, zal*
„ *overzulks het voornoemde Schip, met dezelve goederen,*
„ *zonder verhindering, derwaarts moogen passeeren.*

Paspoort voor het Schip.

„ *De Gecommitteerden ter Recherche van 's Lands Con-*
„ *voyen, zullen gelieven, zonder verhinderinge, te*
„ *laaten Passeeren, het Schip genaamt . . . . .*
„ *daar Schipper op is . . . . . gedestineert te*
„ *gaan na de Colonie de Berbice, met Commissie van de*
„ *voorschreve Geoctroyeerde Colonie, ende met een at-*
„ *tache van de Westindische Compagnie. Actum Amster-*
„ *dam . . . . . By ons, als Bewindhebberen*
„ *van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer*
„ *alhier, ende gecachetteert met deszelfs Cachet.*

„ 5. Dat Directeuren van de Berbice, gehouden zullen bly-
„ ven, aan de Westindische Compagnie voor, ende in plaatze
„ van Recognitie, te betalen zes honderd guldens Jaarlyks, ver-
„ vallende twaalf maanden na dat het Octroy zal weezen verleent,
„ en te continueren, zoo lang het tegenwoordig Octroy van de
„ Westindische Compagnie loopen zal; zonder, dat, in die tus-
„ schen tyd, eenige verdere, of andere Recognitiën gevergt zullen
„ mogen

„ mogen werden, 't zy dat veel, of weinig Scheepen na de Co-
„ lonie vaaren zullen: de Scheepen van Directeuren meede inge-
„ flooten: zullende, na het expireeren van 't Octroy, aan de Ge-
„ nerale Weftindifche Compagnie verleent, tusfchen de Compa-
„ ranten, nader geconvenieert moeten werden, en ieder van de-
„ zelve gelaten werden, in dien ftaat als dezelve zyn geweeft, voor
„ dato van deeze Conventie, en voor het Octroy dat daar op
„ gegeven mogte werden.

„ En verklaarden de Heeren Comparanten, met het gunt voorfz.
„ is, volkomen de accord en te vreeden te zyn, geevende de
„ Heeren Eerfte Comparanten, aan de Tweede Comparanten, de
„ faculteit, om van dit Confent, te laaten blyken over al, daar
„ het van vrugt zal zyn, en aanneemende, daar en boven, om,
„ by haare buiten Leeden, zoo binnen als buiten deeze Provin-
„ tie devoiren aan te wenden, ten einde dat het Octroy, door de
„ Tweede Comparanten verzogt, gefaciliteert mooge werden,
„ zoo veel mogelyk zal zyn.

„ Aldus gedaan binnen Amfterdam, ter præfentie van Jan Sale-
„ velt de jonge, en Samuel Cuvelier, als Getuigen; (was gete-
„ kent) Ferdinand van Collen de Jonge, W. Backer Dirckfz.,
„ J. de la Basfecour, Jacob Voordaagh, Jan Salevelt de Jonge,
„ Samuel Cuvelier, L. Noblet, Notaris; (onderftond) accor-
„ deerd met de Minute onder my Notaris beruftende (was gete-
„ kent) L. Noblet, Notaris Publicq.

„ Zoo is het, dat Wy de voorfchreve Supplianten geconfen-
„ teert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben, gelyk wy de-
„ zelve uit Souvereine Magt, confenteeten, accordeeren en
„ Octroyeeren mits dezen, om onder de Conditien in het Project-
„ Reglement en in voorfchreve Conventie beide hier voren gein-
„ fereert, vervat, dienvolgende de Vrye Vaart en Navigatie op
„ de voorfchreve Colonie van de Berbice, voor alle Ingezetenen
„ dezer Landen open te ftellen, ende aan die des begeeren zullen,

„ zoo

„ zoo veel Landen reets gecultiveert of niet, onder redelyke Con-
„ ditien af te geven als ieder requireeren zal.

„ Waaromme Wy laſten ende beveelen allen ende eenen iege-
„ lyken, die dit eenigzints aangaan zal, hun hier naar te regu-
„ leeren, zonder daar tegens te doen of te attenteeren ofte te ge-
„ doogen, dat daar tegens gedaan werde, want Wy zulks bevon-
„ den hebben alzoo te behooren.

„ Gegeven in den Hage onder het Cachet van den Staat, de
„ Paragraphure van den Heer Præſideerende in onze Vergaderinge
„ en de Signature van onzen Griffier. Op den zesden Decem-
„ ber, zeventien honderd twee en dertig.

(*Was geparaphreert*)

P. J. VAN BORSSELE VAN DER HOOGHE, vt.

(*Onderſtond*)

Ter Ordonnantie van Hooggemelde Heeren
Staten Generaal,

(*Was getekent*)

F. FAGEL.

Deeze Volkplanting moet dieſtyds niet zeer voordeelig geweeſt zyn: want het blykt (*a*), dat van het begin der directie van de Colonie tot 1732 toe, ſlechts is uitgedeeld vier en vyftig duizend twee honderd vyf en dertig Guldens en twaalf Stuivers. Men vindt ook aangetekend, dat de Colonie, in February 1731, aan Inkoopen en Bylagen bedroeg zeven honderd vyftien duizend een honderd zeſtig Guldens.

De

(*a*) Uit particuliere Aantekeningen.

De vrye Vaart en Handel op deeze Volkplanting nu voor alle Ingezetenen van deezen Staat opengefteld zynde deeden zich veele Verzoekers, om Landeryen tot het aanleggen van Plantagiën, op; en deeze Colonie begon fterke toeloop te krygen: Waarom men, ter beveiliging van dezelve, andermaal zyne gedachten liet gaan om haar behoorlyk te verfterken. Waarop de Ingenieur Ofterlin voorfloeg, een Fortres op het Krabben Eiland aan te leggen; doch anderen, waar onder de Commandeur Tierens, bragten daar tegens in, dat het Krabben-Eiland zeer laag en Moeraffig was, en de Paffagie ter wederzyde niet behoorlyk kon beftreeken worden, waar door de Schepen met de fterke Stroom gemakkelyk en met weinig fchade de Rivier zouden kunnen opkomen en het Fort voorby zeilen. Hier op werd befllooten het oude Fort, fchoon van luttel wederftand (en waar in de Regenbak vergeeten was), weder met Paliffaden te bezetten en te vernieuwen.

Van tyd tot tyd wierd de Verfterking der Colonie in overweeging gebragt; zynde het gevoelen van de meeft kundige, dat zulks op het Krabben-Eiland, of by de Mond van de Rivier Canje moeft gefchieden: Doch hier tegens wierden van de andere kant weder veele zwaarigheden geopperd. Waarom, in den Jaare 1739, werd goedgevonden de Directeuren van de Societeit van Suriname (welke nu bezig waren het Fort Amfterdam te bouwen) te verzoeken, om den Ingenieur de Marets hen voor eenige tyd herwaards toe te zenden. Hy kwam zelf in de Colonie om naaukeurig de befte plaats uit te zoeken, en verkoos insgelyks het Krabben-Eiland. Hoewel deeze groote koften veroorzaakte, is zulks nooit ter uitvoer gebragt maar deeze verfterking achtergebleeven.

Ter aanmoediging der Planters wierd, in den Jaare 1734, aan dezelve boven het loopende Jaar nog twee Jaaren vrydom van Laften toegeftaan, en hen de vrye Viffchery in de Rivieren van Berbice en Canje vergunt zo verre als hunne Plantagiën ftrekten; mids, dat de Rivieren niet zouden verfperd of bezet werden, en dat zulks gefchiede met zodaanig Wand en op zodaanige plaatfe als den Gouverneur zou goedvinden. Op de fterke aanzoeken der Ingezetenen, om een Predikant werd insgelyks beflooten; dat men voortaan geen Landeryen zoude uitgeeven, ten

zy de Verzoekers zich verbonden Jaarlyks te betaalen vyf en twintig Guldens, tot onderhoud van denzelven, wiens Tractement bepaald wierd op zeven honderd vyftig a acht honderd Guldens, behalve de vrye Tafel en Wooning; zynde reeds een Kerk aan het Fort, in den Jaare 1724, gebouwd. Aan den Heer Gouverneur (welke Eertitul aan Bernard Waterham werd gegeeven wanneer hy, in den Jaare 1733, den Commandeur Thierens opvolgde) wierd vyf Guldens toegelegd voor ieder ingeruilde of ingebragte Slaaf, blyvende hier van echter uitgezonderd die geenen die door de Westindische Compagnie wierden aangebragt; gelyk mede vyf ten honderd voor den Vendumeester, van de Penningen uit openbaare Verkoopingen voortspruitende.

In dit zelfde Jaar, beslooten de Heeren Directeuren, op verzoek der Suiker Raffinadeuren deezer Stede, om den Uitvoer van geraffineerde Suikeren uit hunne Colonie te verbieden.

Eindelyk werd, in den Jaare 1735, voor het eerste als Predikant naar deeze Volkplanting gezonden Jan Christaan Frauendorf (gestaan hebbende te Namen), op een Tractement van negen honderd Guldens, benevens vrye Wooning en Tafel. Gelyk ook een Voorleezer en Schoolmeester, op een Wedde van drie honderd Guldens. Insgelyks wierd een Kerken Casse opgericht, tot betaaling van alle Kerkelyke zaaken. Ter verval van alle Ongelden, werd mede ingevorderd een Waaggeld van twee en een half ten honderd, en een Hoofdgeld van vyftig Ponden Suiker, of vyftig Stuivers per Hoofd, wordende de Kinderen, onder de tien Jaaren oud, op half Hoofdgeld gesteld: boven dien een Vendugeld van twee en een half ten honderd boven het Salaris van den Vendumeester.

Ten gemak der Ingezetenen, welke thans merkelyk in getal aangroeide; werd mede by het Fort een Herberg gebouwd; mids dat de Herbergier, tot weeringe van alle Vervreemding, geen Producten in betaaling mogt aanneemen, op zeer zwaare Straffe: Ook werd met het Steenbakken weder een aanvang gemaakt. Ter meerder gerief der Liefhebbers die van tyd tot tyd Gronden verzochten, werd goedgevonden de Plantagiën der Directie, die zeer wyd uitgestrekt waren, in te trekken en te verminderen tot twee duizend Akkers. Om den aanvoer van Slaaven, waar aan op de Colonie

nie groot gebrek was; gemaklyker te maaken, werd, op den 21sten January 1736, met de Westindische Compagnie een Verdrag gesloten, waar by aan Directeuren, onder behoorlyke erkentenisse, voor ditmaal wierd toegestaan vyf Honderd Slaaven, ten gebruike hunner Colonie, uit Guinea te doen haalen, wyl het de Westindische Compagnie niet gelegen kwam zulks zelve te doen. Ook werd, tot ontlasting van den Raad van Politie en bevordering der Rechtszaaken, een Hof van Civiele Justitie, volgens het Octroy, opgerecht. Gelyk mede, op het voorbeeld van die van Suriname, ter beveiling tegens buiten- en binnenlandsche Vyanden, voorgeslagen werd de Vrylieden onder de Wapenen te brengen, en de Burgery in vier Compagniën te verdeelen. Men besloot ook de Bezetting van honderd vyftig tot twee honderd Man te verhoogen.

De Vermeerdering der Inwooners als mede der Bedienden der Colonie had dat gevolg, dat men genoodzaakt was verscheidene Huizen Vlekswyze by het Fort te bouwen, als ook een Wooning voor den Predikant, die toen, in plaatse van vrye Tafel, drie honderd Guldens jaarlyks wierd toegelegd. En om beter gemeenschap met de Plantagiën te houden, werd een Weg van het Fort na de Rivier Canje aangelegd. Insgelyks wierd, tot bestiering der Goederen van Afgesturven en Onmondigen, een Weeskamer opgerecht. Gelyk men mede, tot beter bewind der Plantagiën van de Directie, welke weinig voordeel gaven; den Cornet Lossener aanstelde tot Superintendent dier Plantagiën, en tessens Capitein der Militie, die als tweede Persoon zitting zou hebben in den Raad van Politie naast den Gouverneur.

Eenige oneenigheden, tusschen Directeuren en Deelgenooten der Maatschappy, over de Verkiezing van eenen nieuwen Directeur, ontstaan zynde werd, om zulks in der minne te Schikken, op den 10[den] July 1738, goedgevonden voor die reyze het getal van zeven tot op negen Persoonen te vergrooten.

Meer andere Verschillen, welke veeltyds om de geringste oorzaaken, tusschen de Directeuren benevens de Regeering aldaar, en de Planters zyn opgereezen, gaa ik stilzwygende voorby; dewyl dezelven meestendeels op een vriendelyke wyze zyn bygelegd geworden.

Vervolgens begonnen verſcheide Ingezetenen deezer Landen, aangemoedigd door het voorbeeld van Suriname, dat nu in een bloeijende ſtaat was geſteld, en haare Bebouwers een milden Oogſt van de Voortbrengſelen van dat Land, als Suiker, Koffy, Cacao en Katoen afleverde, waar door veele Familiën in groote rykdom en aanzien geraakten: ook Plantagiën in deeze Volkplanting aan te leggen; wordende de toeloop derwaards zeer vermeerderd, door de goede en vette Gronden welke langs de Rivier en de Kreeken gevonden worden, het welk de hoop op een goede uitſlag, en om door den tyd geen mindere voordeelen dan van Suriname te trekken, merkelyk deed opwakkeren.

Het ſcheen dat de Tabaks plantery eenigszins begon op te neemen: wyl Staaten van Holland, op den 22ſten October 1738, toeſtonden den Invoer van Tabak uit deeze Colonie, tegens betaaling van twee Penningen per Pond.

Verders werd op den 21ſten January 1752 op verzoek van Directeuren door haar Edele Groot Mogende toegeſtaan dat de Maandgelden en Gagien van die geenen die in de Colonie in dienſte van de Directie waren niet met Arreſten zouden mogen werden bezwaart.

Met de aanſtelling van zyne Doorlugtige Hoogheid Prins Willem den Vierden, tot Stadhouder en Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden, werd, op laſt van de Directie, de Gemeente in de Kerk door den Predikant, van deeze heughelyke Gebeurteniſſe kenniſſe gegeeven.

Alvoorens over te gaan tot den algemeenen Opſtand der Slaaven in deeze Volkplanting, zal ik kortelyk aanhaalen eenige Gebeurteniſſen in vroegere tyden voorgevallen.

In het laatſte van het Jaar 1733. of begin van het Jaar 1734, ontſtond 'er op de Plantagie van de Heer Verneſobre een Opſtand onder de Slaaven, die de Plantagie afliepen, en de twee Blanken Bedienden op dezelve, Donet, en Caſſaing genaamd, vermoordden. De Gouverneur hier van bericht zond terſtond eenig Volk daarop uit, die de Slaaven gevangen kreegen, waar van 'er drie welke de aanvoerders waren geweeſt, met de Dood geſtraft werden.

Het gebeurde, in den Jaare 1749, op de Plantagie Petershof, gelegen

veer-

veertien Uuren boven het Fort, tegens over de Colonie Plantagie Markey, dat de Slaaven opstonden tegens den Directeur, en, in den morgenstond, op hem aanvielen, hem verscheidene Wonden, zo in het Hoofd als Lichaam, toebrengende; doch dit geweld en geschreeuw op de Plantagie Markey gehoord zynde, kwamen zo wel de Christenen als Slaaven met hunne Vaartuigen de Rivier over, en ontzetten den gekwetsten Directeur; waarop de oproerige Negers de vlucht naar de Bosschen namen. Deeze Vlugtelingen werden weldra door de trouwgebleevene Negers, zo van die, als van de Plantagie Markey achtervolgd en gevangen; wordende twee der voornaamsten Belhamels op het Fort in hechtenis gebragt, en de anderen op de Colonie Plantagie in den Tronk gesloten. De eene wierdt levendig Geradbraakt, als zynde de geene die zyn Meester gekwetst had; de tweede onder de Galg gezweept en gebrandmerkt, vervolgens uit de Colonie gebannen, en aan de Engelschen verkogt; de overigen werden met twee honderd Zweepslagen gestraft: waar door op die Plantagie alles weder in rust en vreede geraakte.

In den Jaare 1751. beslooten vyftien of zestien Soldaaten uit het Fort Nassau, des nachts, te deserteeren, en hadden ten dien einde, daags te vooren, de Yzeren Tralien, welke achter in het Fort van onderen voor de Schietgaten waren gemaaakt, losgebrooken; en trachten met hunne Snaphaanen en Patroontassen daar door te kruipen: doch de Lieutenant Cugny, het geraas hoorende, riep den Corporaal en de Wachthoudende Manschap; en met den Deegen in de vuist na beneeden gaande, vondt hy nog eenigen die het niet ontsnapt waren, welke hy gevangen nam, onder anderen eenen Anthony Kragt, die hy den Deegen op de borst zette. Zy bekenden terstond hunnen aanslag: de anderen die reeds buiten waren, hun voorneemen ontdekt ziende, kwamen van zelfs aan de groote Poort van het Fort, en gaven zich vrywillig aan de Wacht gevangen, wordende in het Trompettersgat opgesloten; zynde een klein vierkant Vertrekje tusschen de Chirurgyns en Botteliers Kamer, in de achterste Palissaden onder het Fort, en een naare Gevangenis, vervuld met Slangen, Rotten en Muisen, geen licht hebbende dan door een Yzeren Gieter welke boven de Deur stond: zynde de gewoone Bewaarplaats der Kwaatdoenders.

Vervolgens werden zy twee aan twee bewaard, aan handen en voeten geboeid, geduurende veertien Daagen, en na verscheidene ondervraagingen werdt één der Belhamels verweezen om gehangen te worden, eenige voor Schelm uit de Colonie gebannen, en andere door de Spitsroeden gejaagd. Op den dag der Rechtsoefening trokken alle de Soldaaten uit, en de Ambachtslieden moesten het Fort bezetten; doch op voorbeede der overige Soldaaten, werd, door den Gouverneur, de straf der galg verandert om den gevangenen te harquebuseeren, maar vermids hy reeds in Beuls handen was geweest, wierdt hem alvorens het Vaandel driemaal over het hoofd gezwaaid, hy voor eerlyk verklaard, en vervolgens door drie zyner Spitsbroederen doorschooten en op het Kerkhof eerlyk begraven: de Gebannenen wierden met een Engelsche Bark naar Nieuw Engeland gezonden; drie der genen die door de Spitsroeden moesten loopen kreegen pardon, waar onder die geene was, die het verraad had geopenbaard; welke echter naderhand, gelyk wy in het vervolg zullen verhaalen, om een andere misdaad is geradbraakt.

In het begin van den Jaare 1752, ontstond op de Plantagie Switserland, omtrent tien Uuren boven het Fort schuins over de Gereformeerde Kerk, een Oproer onder de Slaaven, die zig des avonds met hunne Houweelen en Kapmessen naar het Huis begaaven daar zy de Vrouw eenige zwaare wonden toebragten, welke zich in huis onder een Tafel verbergde: de Man buiten zynde, schoot op het geschreeuw toe trok ten eersten de Klok, ten teken van onraad; doch hy werd door hen mede deerlyk gewond; de buuren met hunne Negers en eenige Indiaanen op dit geweld aankomende namen de Slaaven de vlucht naar het Bosch, daar zy vervolgd en gevangen wierden; doch de voornaamste Balhamel sprong in de Rivier en verdronk zich zelven. De Gevangenen werden door order van Gouverneur en Raaden met drie honderd Zweepslagen op de Plantagie gestraft; het Lyk van den verdronkenen opgevischt door Beulshanden de Kop afgehouwen en op een Paal gesteld, met een schrift, waar op stond *dit is een Moordenaar:* door welke Gerechtsoefening alles weder in rust geraakte.

In den Jaare 1756, wierd een Man van omtrent 90 Jaaren genaamd

Pieter

Pieter de Raad, in zyn Huis vermoord; het geval had zich dus toegedragen; zekere Boer van de Directie Anne Jacobs geheeten, werd om zyn slecht gedrag, weggejaagd, hebbende een Vrouw en vyf Kinderen waar onder een Huwbaare Dochter, daar de voorheen genoemde Soldaat Anthony Kragt naar verkeerde: deeze Boer, arm zynde en niet hebbende om te leeven, openbaarde den Soldaat zyn voorneemen om den ouden Pieter de Raad te vermoorden, belovende den Soldaat voor zynen bystand hem zyn Dochter ten huwlyk te geeven: de volgende nacht werd tot het schelmstuk vastgesteld: de Soldaat, die s'avonds ten 8 Uuren, volgens de ordre, in het Fort moest zyn, wist des nachts heimelyk daar uit te geraaken, en begaf zich, verzeld met gemelde Anne Jacobs zyn Vrouw en drie oudste Kinderen, naar het huis van voornoemde P. de Raad; daar de twee eerstgenoemden tusschen de Muur en het Dak, dat uit Halliballie bladen bestond, inkroopen en den ouden Man verwurgden, het huis openmaakende, en alles wegsteelende: de Soldaat wist weder, zonder van iemand gezien te zyn, in het Fort te komen, zo dat op hem geen verdenken kon vallen.

Des morgens de buuren het Huis vroeg open ziende gingen derwaards, en vonden den Man vermoord liggen; zonder dat men eenige voetstappen des Moorders kon ontdekken, niet tegenstaande alle onderzoek daar omtrent door den Fiscaal, op ordre der Regeeringe, werd gedaan. Ruim zes Weeken daar na ontdekte het zich door zeeker stuk Zilver, den Soldaat te beurt gevallen daar het merk van Pieter de Raad opstond, en dat hy in de Smidswinkel had gegeeven om te verwerken; het welk by den Opziender gemerkt zynde vroeg deeze wien zulks toekwam, en verneemende dat de Soldaat Kragt het had gebragt gaf hy daar van kennisse aan den Gouverneur, die den Soldaat terstond deed in bewaring neemen: het feit door hem bekend zynde wierd de Boer met Vrouw en Kinderen door een Commando naar het Fort gehaalt: doch niets willende beleyden, op de pynbank gelegd daar hy zyne misdaad bekende. Anne Jacobs en Anthony Kragt werden verweezen om geradbraakt en de Vrouw en oudste Dochter om gegeesseld en gebrandmerkt te worden: De Vrouw werdt vervolgens naar Holland, en de oudste Dochter met de andere Kinderen

naar

naar Nieuw Engeland gezonden; zynde die Dochter naderhand in Nieuw Jork met een ryke Boer getrouwd.

In den Jaare 1759. ontſtond 'er twiſt tuſſchen twee Soldaaten; zynde de eene een Franſchman en de andere een Italiaan; en eiſchten malkander zonder dat iemand zulks hoorde, buiten voor de Bajonet. Zy kwamen ongemerkt buiten het Fort, en gingen in het Boſch op het Canjeſe Padt, daar de Franſchman den Italiaan met negen wonden doodelyk kwetſte, en weder in het Fort geraakte zonder gezien te worden. Het Lyk werd by eenen Warnar Gillot, daar dicht by woonende gevonden, die het den Gouverneur bekend maakte; wordende het zelve in het Fort gebragt en geſchouwd en vervolgens ſtil begraaven. De Franſchman gaf zich zelven aan, en wierdt verweeſen om geharquebuſeerd en voorts mede ſtil begraven te worden.

Na dat deeze Colonie eenigszins in een bloeiende ſtaat begon te komen en een aangenaam vooruitzigt gaf dat zy eerlang het Hoofd zoude konnen opbeuren, en een zeer nuttige Bezitting voor den Staat uitleveren: Wierd zy tuſſchen de Jaaren 1756 en 1757, bezocht met heete Koortſen niet vry van beſmetting, welke ſterk hebben gewoed en in weinige Jaaren het grootſte gedeelte der Blanken weggerukt, waar door verſcheidene Plantagiën van hunne Directeurs en blanke Bediendens zyn ontbloot geraakt, en de gezonde Militairen in den beginne van 1762, naaulyks een getal van twintig Koppen konden uitmaaken.

Dusdanig was de toeſtand deezer Colonie toen de eerſte en volgende Opſtand der Negers zich openbaarde. Wy moeten vooraf aanmerken dat de Negerſlaaven op deeze Volkplanting in 't algemeen vry zacht zyn behandeld geweeſt en ook doorgaands beter dan op eenige andere Coloniën verzorgd, wordende van tyd tot tyd met Vleeſch, Spek, Viſch, Gort en Boonen geſpysd, daar de Slaaven op andere Coloniën hun voedſel al meeſt uit de Koſttuinen moeten haalen: doch dat die behandeling zekerlyk niet overal zodaanig is geweeſt, wyl de Hoofden der muitende Negers de redenen en oorzaaken van den Opſtand hebben toegeſchreeven aan onredelyke en verregaande mishandelingen welken zy op Plantagiën van ſommige

Par-

Particulieren hadden moeten ondergaan, waar van onder andere de Plantagie Lelienburg, die alleen vier Opperhoofden der Muiters heeft uitgeleverd, geen klein bewys geeft; het ſchynt ook verder vry klaar, dat aan den eenen kant de verzwakte toeſtand der Blanken, waar van door de toenmaals heerſchende Ziekte een groot gedeelte was weggerukt, en aan den anderen kant de Lafhartigheid van ſommigen, welke in plaats van, volgens hunnen pligt en de daar toe geſtelde orders, zich tegens de Rebelleerende Negers te weer te ſtellen, hunne Plantagiën met het Geweer en Ammunitie, dat daar op was, hebben ten prooye gegeeven en verlaaten, mitsgaders de onwilligheid van anderen, en byzonder ook van de meeſte Schippers en van 't Scheepsvolk, het welk zich ter dier tyd op de Colonie bevond, den voortgang van den Opſtand zodaanig hebben laaten zyn loop neemen, dat dezelve is algemeen geworden, zo dat de getrouwe Slaaven genoodzaakt wierden den Stroom en de overmagt van de Muitelingen te volgen, en dat daar door de Colonie is gebragt tot dien allerdroevigſten toeſtand, waar in dezelve zich op de aankomſt der eerſte hulptroepen bevond, doch uit welken zy ſedert door de krachtdaadige hulpe en byſtand van hun Hoog Mogende is gered geworden, zo als omſtandig uit ons Verhaal blyken zal.

De eerſte ſamenzweering van ſommige kwaadgezinde Negerſlaaven ontdekte zich op den 5^{den} July 1762, en begon op de Plantagie Goed Land en Goed Fortuin boven in de Rivier gelegen, toebehoorende den Heer Laurens Kunckler, die echter een voorbeeld in goedheid en zachtzinnigheid omtrent de Slaaven was. Zy waren zesendertig Koppen, zo klein als groot ſterk, en namen hun ſlag waar terwyl de Heer Kunckler naar het Fort was gegaan om de Raadsvergadering aldaar, als Medelid, by te woonen; Kiſten en Kaſten benevens het Pakhuis braken zy open, namen daar uit het geen van hunne gading was, en ſtaken de reſt in brand; voorts maakten zy zich meeſter van eenige Snaphaanen, Kruid en Kogels waar van zy goeden voorraad vonden, wyl die Heer Capitein van een Compagnie Burgers was; zy ſlagtten ook twee Koebeeſten, die gebarbekot, en nevens al hunne Buit in Corjaaren geladen wierden, waar mede zy vervolgens de Rivier hooger op voeren, poogende onder-

weg eenige Negers van den Heer Perrotet in hunne belangen over te haalen, dat hen echter mislukte. Zy ontmoetten in hunne optocht geen anderen tegenſtand dan van de Bezetting op de Acquewynſe Poſt, waar van zy den Poſtlegger kwetſten en één Indiaan doodſchooten, waarop de Overigen bevreesd de vlucht namen.

Zo dra de Tyding hier van aan 't Fort kwam, werd de Lieutenant Thielen met een Corporaal en twaalf Gemeenen nevens eenige Burgers afgezonden, om den verderen voortgang van deeze Muitery, was 't mogelyk, te ſtuiten en de Rebellen in handen te krygen: men werd de Negerſlaaven gewaar in 't Boſch daarze zich ondertuſſchen hadden verſterkt; ons Volk taſtte hen wel tot tweemaal aan, maar vond zo veel tegenſtand, dat het genoodzaakt werd te rug te deinzen, met verlies van vyf Dooden, verſcheidene Gekwetſten, en eenige die de Negers gevangen namen, welk lot kort daar aan nog een Burger te beurt viel, wien zy, zo als men naderhand vernam, jammerlyk vermoordden.

De Lieutenant Thielen en zyne overgebleevene Manſchap den moed daarom nog niet opgeevende, plaatſte zich in een Hinderlaag, alwaar de Muiters van pas voorby komende, onverwachts aangetaſt en verſcheidene van hen neergemaakt werden, neemende de overigen ten getale van drie Negers en vyf Negerinnen de vlucht in de Boſſchen en bygelegene Gebergtes, behalve een Neger die men gevangen kreeg en naar het Fort opzond, welke op den 29ſten November by Vonnis van 't Hof, van onder op levendig is geradbraakt en zyn Hoofd op een Pen geſteld. Hier mede was deeze Opſtand, die door den Bomba of Meeſterknegt, Adam genaamd, opgemelde Plantagie begonnen was, gedempt; doch van de Gevluchtenen, ſchoon op dezelven wel gewaakt werdt, heeft men ſedert niet meer vernoomen.

Kort hier na klaagde de Directeur Hurler op de Plantagie de Savonette, dat eenigen zyner Slaaven zich zeer ongehoorzaam en onwillig gedroegen. Waarop de Gouverneur drie der hardnekkigſten liet in hechtenis neemen, die behoorlyke ſtraf ontvingen, en waar van geen gevolg geweeſt is.

Op 't einde van dat zelfde Jaar verſpreidde zich een gerucht als of de Negers, in de Negery over het Fort, een voorneemen hadden om het

Fort

Fort by nacht te overrompelen; doch na naaukeurig onderzoek vondt men alles in ruſt en de Negers zeer getrouw, zynde meeſt ingeboorene Slaaven, Creoolen genaamd.

Maar op den 23ſten February 1763, vernam men op nieuw een' Opſtand, die als een loopend Vuur, in korten tyd, de gantſche Colonie aanſtak. Dezelve begon op de Plantagie *Magdalenenburg* gelegen in Rio Canje, toebehoorende Mevrouw de Weduwe Verneſobre, waar van de Slaaven ten getale van drie en zeventig, hunnen wreeden en muitzieken aart lieten blyken; zy vermoorden den Directeur André Fourie neffens den Timmerman; en na zich van het Geweer en de Ammunitie, dat zy daar vonden, meeſter gemaakt te hebben, gingen zy van daar naar de Plantagie *la Providence*, van den Heer Jan Teſtas: doch de Directeur Joly van hunne aankomſt verwittigd; deed zyn Volk byëen roepen om tegenſtand te bieden, en zond den Meeſterknegt op kondſchap uit, welke ſchielyk te rug kwam, zynde door de Rebellen ontdekt en gewond; waarop gemelde Directeur wyl hy zich tegens die menigte niet beſtand vond, met twee zyner Slaaven van daar door het Boſch naar de Plantagie Petersburg de wyk nam, terwyl de Muiters vaſt op la Providence naderde, waar zy het Huis plunderden, en waar tien van de Slaaven zich by hen voegden, waar mede zy gezaamenlyk naar de overzyde van de Rivier Canje trokken, om zich over Land naar de Corentyn, behoorende onder Suriname, te begeeven.

De voornoemde Directeur Joly, welke Capitein van de beneden Diviſie was, deed ten eerſten zo veel Burgers als 'er by de hand waren, op Petersburg vergaderen; en gaf van het voorgevallene bericht aan den Gouverneur, die reeds de tyding had bekomen van de Heeren Meyer en Buſe (welke Heeren een Togtje na Canje hadden gedaan, maar op het gerucht van den Opſtand, naar 't Fort waren te rug gekeerd), doch geen Soldaaten hebbende, om tot dekking van Canje, derwaards af te zenden, vond hy raadſaam daar toe te gebruiken zo veel Matrooſen, als van op de Rée liggende Scheepen konden gemiſt worden, die dan ook terſtond onder bevel van een Opperſtuurman, over land naar Canje getrokken zyn, met ſchriftelyke ordre hoe zich te moeten poſteeren, en wat zy verders te doen

hadden. Deeze hebben daar eenige dagen post gehouden, tot men zeker naricht bekwam, dat de Rebellen Canje hadden verlaaten, en na de Corentyn getrokken waren. Inmiddels rukte Joly met zyne byhebbende Burgers op Magdalenenburg aan; doch de Rebellen waren by zyn aankomst reeds van daar gegaan; waaröp hy de beide vermoorde Lichaamen van den Directeur Fourie en den Timmerman liet begraaven, en vervolgens weder naar Stevensburg keerde.

In het begin van Maart werd het voorbeeld deezer Negeren gevolgd op verscheidene Plantagiën aan de Rivier de Berbice zelfs. De Plantagie Juliana toebehoorende aan de Weduwe Berkey trof het eerste dit ongeluk, wordende door de Rebellen afgeloopen en verbrand, die ook de Vrouw van den Directeur Dell aldaar gevangen namen, en haar het Hoofd afhieuwen en op een staak zetteden. Van daar sloeg de Woede over op Mon Repos en Essendam, op welke laatstgenoemde Plantagie de Directeur Veldhuisen jammerlyk door hen vermoord werdt. Voorts werden de Plantagiën Lelienburg, Elisabeth en Alexandria, en Hollandia en Zelandia, door hen afgeloopen en veele Blanken vermoord, en, volgens het bericht dat Capitein Hattinga (die van boven kwam) hier van aan den Gouverneur gaf, dreigden zy meer andere Plantagiën met een dergelyk bezoek; doch op Hollandia en Zelandia hadden zy de Gebouwen gespaard, om zich daar neêr te zetten. De Gouverneur op middelen bedacht zo tot ontzetting der Plantagiën als om de gevreesde gevolgen, zo veel mogelyk, voor te komen, gaf hier op bevel aan Schipper Cock voerende het Slaaven-Schip de Adriana Petronella, dat met dertig gezonde en wel gewapende Mannen voorzien was, de Rivier op te zeilen en overal waar hy Onraad of Rebellen mogt ontmoeten, geweld met geweld te keer te gaan, en te trachten den verderen voortgang te stuiten, met uitdrukkelyke ordre om zich met zyn Schip te plaatsen voor de Plantagie de Peereboom, om de Inwooners van de Boven liggende Plantagiën, die met Vrouwen en Kinderen, ten getale van vyftig of zestig Zielen, daar opgevlucht waren, te hulp te komen, en te ontzetten, gelyk deeze ongelukkige Menschen dan ongetwyfeld hier door zouden gered geworden zyn, indien dit heilsaam oogmerk niet was verydeld geworden. Dit Schip vertrok des morgens om half acht

Uuren met een frisſchen Vloed, de Rivier op, en was om negen Uuren reeds uit het gezigt van het Fort; doch gekomen zynde tusſchen de Plantagiën van twee Raaden uit den Hove van Politie, omtrent twee Uuren boven 't Fort gelegen, werdt het zelve in zyn koers opgehouden, krygende de Gouverneur des nachts de tyding dat het Schip even boven de Plantagie van den Raad Gillisſen ten Anker was blyven liggen, en dat men ſterk bezig was om met kleine Vaartuigen de Meubelaire Goederen in veiligheid aan boord van 't zelve te brengen. Hieröp ſchreef hy terſtond, aan de Raaden Gillisſen en Schermeiſter, geevende hen, met de ſterktſte uitdrukkingen, zyne verwondering, en gevoeligheid over hunne handelwyze hierin te kennen, en gelaſtende aan Schipper Cock op nieuws, dat hy tot Redding van de Colonie, zoude hebben te voldoen aan de ordres, die hem in naame van hun Hoog Mogende door hem Gouverneur ſchiftelyk gegeeven waren: doch alles was vruchteloos, en konde niets baaten. Ondertusſchen verliep de tyd; de ſchrik en ontſteltenis onder de Inwooners vermeerderde, waar van 'er veelen, op de tyding dat de Rebellen meer en meer voortgang maakten en naar het Fort afzakten, zich met hunne Meubelen en Goederen op de Schepen van Schipper Roelof Laurens, Michiel Ramelo, en Cornelis Pynappel begaven, om daar in veiligheid te zyn. Deeze drie Scheepen lagen in een ry op Stroom geſchaard, volgens ordre van den Gouverneur, om het Fort, by vyandelyken aanval, te beſchermen. De Bezetting op dit Fort beſtond toen maar uit acht Soldaaten, het welke met nog tien Burgers verſterkt werdt.

Het Slaaven-Schip bleef zich, in weerwil van des Gouverneurs gegeevene Ordre, om laag nog ophouden: dus werdt het eenigſte Middel dat voorzeker het behoud van Land en Inwooners zoude te weeg gebragt hebben, geheel verydeld, 't zy dat zulks veroorzaakt zy, door de onwilligheid van den Schipper, of dat hy door andere Lieden uit Baatzucht daar toe is aangeſpoord geworden. Men ſloeg in deeze verlegenheid voor om het Scheepje van C. Pynappel langs de Rivier tot eenige onderneeming tegen de Rebellen te gebruiken; doch deeze Schipper weigerde zyne toeſtemming; voorgeevende dat hy veele Zieken aan boord had, en ook dat hy zyn Stuurman met eenige Matroozen vermiſte, die met de Sloep de

 Rivier

Rivier waren opgeloopen en vermoedelyk in handen van de Rebellen zouden gevallen zyn.

Inmiddels ſtelde de gevluchte Chriſtenen op de Colonie Plantagie de Peereboom zich in ſtaat van tegenweer, en hadden ten dien einde het Woonhuis aldaar met Schietgaten rondom voorzien, en de toegangen tot het zelve met gebroken Glas beſtrooid om de Rebellen het naderen zo veel mogelyk te beletten. Deeze taſtten evenwel de Wooning tot tweemaalen aan, welke zy met Spykers, met aangeſtooken Katoen omwonden, hevig beſchooten, waar door het Dak, dat met houte Schaaltjes bedekt was, in brand raakte doch echter ſpoedig gebluſcht werdt. Het Schieten eenigszins bedaard zynde, werdt hen door een Neger *Coſſala* genaamd luidkeels toegeroepen. *Dat zy waren Kaerels, en nog wel veertien Vaten Kruid hadden, en dat zy de Plantagie niet zouden verlaaten.* Hier op namen de Chriſtenen in overweeging of het niet raadſaamſt was de Plantagie by een redelyk accoord over te geeven aan de Rebellen, vermids de gehoopte byſtand van het Slaaven-Schip verdweenen was, en dat zy reeds naauw ingeſlooten waren; dat ook de Mondbehoeften als mede het Water zeer begon te verminderen, en zy dus konden uitgehongerd worden. Waaröp de Heer George, Directeur op de Plantagie Beereſtyn, den gemelden Neger had aangeſprooken en gevraagd wat de redenen waren, dat zy Negers dus met de Chriſtenen handelden? welke daarop antwoordde: *Dat de Chriſtenen lomp waren voor hen; dat zy geen Chriſtenen of Blanken meer in hun Land wilden dulden, en dat zy Heeren wilden weezen van de Berbice; dat alle Plantagiën de hunnen waren, en dat de Chriſtenen die Plantagiën maar aan hen moeſten over geeven.* De onderhandeling duurde tot den volgenden dag wanneer zy tot een Vergelyk kwamen, voornaamelyk hier in beſtaande, dat de Negers hen onbeledigd zouden laaten gaan na hunne Vaartuigen, om met dezelven vry en onverhinderd naar Beneeden te vaaren: doch de Negers braken verraderlyk het Verdrag en ſchooten onverwachts op de Chriſtenen, toen die naaulyks in de Vaartuigen gegaan waren, en deeze werden dus overweldigd, veelen van hen ſneuvelden, verſcheidene raakten gevangen, en maar weinigen ontkwamen het door de vlucht aan Land.

Onder

Onder de Dooden bevonden zich onder anderen de Heer Abraham Zubli, de Zuſter van den Heer Middelholtzer en de Mulat Philip Broer. Een der Dochteren van den Heer George, verdronk zich zelve na dat zy eerſt teder affcheid van haare Ouders genomen had.

Den Gevangenen viel een zeer droevig Lot te beurt. De Heer George die gekwetſt was, werd in de Boeyen gezet, zyn Huisvrouw en Jongſte Zoon jammerlyk vermoord en hy naderhrnd om 't leven gebragt.

Den Heer Jean Zaint, wierden de Armen aan ſtukken geſlagen en hy vervolgens nevens zyne Nicht vermoord.

Den Heer J. A. Muller, werd dood gezweept.

Den Doctor Jan Jacob Baſs, werd eerſt van Lid tot Lid gevild en daar na dood geſlagen: hy moeſt deezen wreeden en bitteren dood ondergaan om dat de Rebellen zich verbeeldden dat de Negers die in 't Hospitaal hadden ziek gelegen en waar van eenigen van tyd tot tyd waren geſtorven, door hem als Doctor waren omgebragt.

Eene Willem Hendrikſen moeſt aanzien dat eerſt zyn Kind in ſtukken werd gekapt, en vervolgens zyn Vrouw vermoord, waarna zy hem zelfs, eerſt deerlyk zweepten, en eindelyk doodſloegen. M. Villiot, Dupié, Chevalier, en Richters werden mede dood geſlaagen.

De Heer van Reotie benam zich zelven door een Piſtoolſchoot het leven.

De oudſte Zoon van de Heer George ontkwam het gevaar met de vlucht, en zyn Zuſter werd wel het leven geſchonken, doch deeze moeſt onder de Rebellen gevangen blyven, tot dat zy hen naderhand ontſnapte.

De Weduwe van Emanuel Hoſch met haar drie Dochters, en een Nicht van de Heer Middelholtzer nevens haar Zoon werden mede wel geſpaard, doch zy moeſten de Rebellen voor Slaaven, om in de Koſttuinen te werken, ten dienſte ſtaan, gaande byna naakt en naaulyks zo veel, om 't geene de eerbaarheid gebied te bedekken, overhebbende.

De tyding van het voorgevallene op de Peereboom werdt aan 't Fort door den Mulat Jan Broer, die te Paard van Cimbia kwam, bekend gemaakt en nader beveſtigd door den Predikant Ramring nevens zyn Vrouw en Zuſter, welke zich mede op die Plantagie hadden bevonden. Deeze verhaalden, dat zy dien geheelen nacht onder de Rebellen gebleeven maar

des anderen daags vry gelaaten waren op voorſpraak van den zogenaamden Gouverneur Coffy, die gezegd had: „ dat Dominé Ramring was een Man „ die met God ſprak en voor haar bad, die daarom geen leed geſchieden „ moeſt "; dat van daar gaande zyn wel Eerw: met andere Kleederen was voorzien geworden, en hen het Parool *Coffy* gegeeven, waar mede zy ongemoeid door de Rebellen heen getrokken en veilig aan 't Fort gekomen waren; dat hun Opperhoofd hen had belaſt aan den Gouverneur kenniſſe te geeven dat de ſlechte en wreede behandeling van eenige Planters, die zy met naamen en toenaamen opgaven, de oorzaak van deezen Opſtand was.

Vervolgens kwamen veele Inwooners, (ſommigen naakt en bloot) door de Boſſchen en Savaanen gevlucht om de woede der Rebellen te ontgaan, hunne ſchuilplaats aan 't Fort en op de Scheepen zoeken. Uit Canje werd bericht dat de Negers langs die Rivier overal aan het Muiten waren geſlagen, en dat verſcheidene Planters hunne Plantagiën hadden ten prooy gegeeven en verlaaten, en zich naar den Zeekant op de Poſt St. Andries in veiligheid begeeven. Zulks baarde in een ieder een ongemeene neerſlagtigheid, waartoe niet weinig hielp het gerucht dat de Muitery algemeen werd en de Heer Abbenzets, die met eenige Burgers en drie Soldaaten, op zyn Plantagie la Solitude poſt hieldt, reeds genoodzaakt was geworden de Plantagie te verlaaten; ja zelve dat de twee Poſthouders op de Corentyn waren verdreeven geworden door de Slaaven van Magdalenenburg uit Canje, dewelke hunnen koers naar de Corentyn genoomen hadden. Men achtte toen alles genoegſaam voor verlooren. De Gouverneur deed in deeze verlegenheid een buitengewoone Vergadering beleggen, zo ter overweging van den hachelyken toeſtand der Colonie, zwakheid der Militie, en bouwvalligheid van 't Fort Naſſau, als wat men het beſt zouden aanvangen tot redding van Land en Inwooners.

Onderwylen waren de gemelde twee Poſthouders van de Corentyn aangekomen: die, onder het geleyde van twee getrouwe Negers en twee Indiaanen tot wegwyzers, ten eerſten over Land weder derwaards door den Gouverneur werden te rug gezonden met een Brief aan den Gouverneur van Suriname, den Heer Crommelin, by welke aan zyn Edele kennis werd

werd gegeeven van den elendigen toestand deezer Colonie, en tevens verzocht om een Schip met honderd of meerder Manschap, voorzien van Krygs en Mondsvoorraad, tot hulp en bystand ten spoedigste te verleenen. Waar na het Hof by een gekomen zynde, namen de Leden het besluit om in Persoon de gelegenheid van 't Fort naauwkeurig te gaan bezichtigen en op te neemen, en daar van verslag in de Vergadering te doen: gelyk geschiedde, vindende zy het zelve in een zeer slechten en weerloosen staat, de Palissaden tot aan den grond verrot en hangende, alleen door middel van Yzere Banden en het verband van het Bovenwerk, aan malkanderen inzonderheid aan de Achterzyde, van waar de aanval der Rebellen te verwachten was; en verder in gevaar, op het losbranden van eenige stukken Kanon met scherp, omver te vallen; wyders dat men daar by bedacht moest weezen, terwyl het gantsche Buitenwerk uit Hout bestond en zelfs met houte Schaaltjes gedekt, (na de gewoone handelwyze van de Rebellen) zou kunnen worden in brand geschooten, wanneer 'er geen blusschen aan weezen zoude, vermids het zelve zo sterk was uitgedroogd. Ook dat het Fort zelf, door de Rebbellen (vermids derzelven handigheid in het opklimmen langs een Sparre, aan de Heeren Raaden welbekend was) zoude kunnen worden beklommen, terwyl het maar van een zeer geringe Bezetting was voorzien, niet in staat om aan de menigte van Negers tegenstand te kunnen bieden, en het beklauteren op den duur te beletten; dat binnen 't zelve ook geen Put of Waterbakken zynde, in geval van Brand of anderszins men zich in verlegenheid om Water zoude kunnen bevinden; en eindelyk, dat 't zelve was gelegen op een slechten stand, alwaar de weg, rondom, van alle kanten te Land voor de Rebellen open lag om te kunnen gaan naar Canje, en elders werwaards zy mochten goedvinden zonder dat men hen daarin met grof Geschut konde hinderlyk zyn; dus dat het behoudt van dit Fort geen de minste beveiliging voor Land of Inwooners konde te weeg brengen, en ook geen Commando wegens de zwakke Bezetting kon werden uitgezonden.

Waaröp men de Militaire- en Burger-Officieren liet binnen staan, om hunne gedachten aangaande des Forts toestand te verneemen, welker bevinding zy te kennen gaven, en waar van hen gelast werdt een schrifte-

lyke verklaaring te geeven, die zy voorts inleverde, en van de volgende inhoud was.

„ De ondergeschrevene Militie- en Burger-Officieren deezer Colonie „ Berbice dato den 6den Maart 1763, geordonneerd zynde van den „ wel Edele Gestrengen Heer Gouverneur W. S. van Hogenheim, en Edele „ Heeren Raaden van Regeeringe, Adriaan Gilleſſen, C. C. Schermeiſter „ en Lodewyk Abbenſets, tot viſiteering van den bedroefden ſtaat der „ Fortreſſe Naſſau, en wat defenſie aldaar te doen is, in cas van attaque „ der weggeloopene Negers. Ten eerſten. Zyn alle de houten Paliſſaden, „ daar de Fortreſſe mede beſloten is, verrot, vier vyf en zes Voeten op „ de eene plaats meerder dan de andere, veele derzelve reeds gevallen, „ andere op de minſte Kanonſchoot zullen zich begeeven, de platteforme „ van planken hier doorgeſakt acht a tien duim de Ambraſuur gaten dus „ te hoog, en waar door het Kanon op veel ſtukken van hout ſtaaan, „ afgeſchooten zynde, een half uur werk om weder in gereedheid te bren- „ gen; dan nog buiten dit het zelve driemaal afgeſchooten zynde, zullen „ de platteforme van planken zich in het geheel begeeven; de achter „ Rechterpunt is nog de beſte defenſie op het ſteene Pad; op de Linker „ kan geen Kanon geplaatſt worden, dus nog alleen één ſtuk om de ge- „ heele Achtergordyn te defendeeren, een ſchoot gedaan, onbruikbaar, „ behalve dat alle de Stukken defect zyn, de andere Kanonnen niet te „ gebruiken, om redenen der verrotting van Paliſſaden, en zyn daarom „ reeds vernagelt.

„ Dus ziet Uwel Edele Geſtrenge Heer Gouverneur en Edele Acht- „ baaren Raaden klaar, wy geen of weinig ſtaat op het grof Geſchut kun- „ nen maaken, maar alleen op ons klein Geweer, dat zelfs maar in ſtaat „ is om eene Vleugel recht te defendeeren voor de eerſte attaque, zynde „ de agterzyde Vleugel geheel buiten defenſie, alleen het genoemde eene „ ſtuk Kanon. Den ſtaat der Militie en Burgers is U wel Edele Geſtren- „ gen Heer en Edele Heeren bekend, zoude een Attaque konnen uitſtaan, „ maar verder moet nergens ſtaat opgemaakt worden, en nog buiten dit „ de confuſie die wy zullen ondervinden van Luiden die miſſchien nooit „ Geweer hebben geladen met ſcherp, of nooit geſchooten, zo als reeds „ verſtaan hebben van ſommigen.

„ Wy

„ Wy ſtellen dit alles op den Eed aan den Lande gedaan na oprechte „ waarheid, zo als wy bevonden hebben; doch verders de Ordres van „ U wel Edele Geſtrengen en wel Edele Heeren Raaden afwachten, ons „ verders als brave Officieren gedragen zo als wy op den Eed verpligt zyn „ te doen, mids wy vertrouwen, dat de Heeren Raaden ons de laatſte „ moment mede zullen behulpzaam zyn in deeze Fortreſſe, en het behoud „ der Schepen daar van afhangt, en tweeſpalt te beletten."

Actum Rio Berbice den 6^{den} Maart 1763.

(Was getekend)

D. W. C. Hattinga, Capitein der Militie en Ingenieur.
Gerard Thielen, Lieutenant.
S. W. Pronk, Lieutenant.
C. Rees, Vendrig.
W. V. Lentzeng, Lieutenant der Burgerye.
H. T. Buſe, Lieutenant der Burgerye.
Gysbert de Graaf. Joh. Chr. Eckhart.

Vervolgens werden de voornoemde Officieren belaſt, na eenige gedaane ondervraaging en beantwoording van het eene en het andere, hunne gevoelens wederom ſchriftelyk in te brengen, gelyk zy deeden. Luidende.

„ De ondergeſchreevene Officieren der Militie en Burgery deezer Colonie „ Berbice, nader bericht en Sentiment gevraagd zynde van den Edelen Hove „ op de defenſie deezer Colonie bedroefden toeſtand, ten eerſten Vraage be„ antwoord, dat de weggeloopene Negers zonder de minſte moeiten kun„ nen paſſeeren, laatende de Fortreſſe Naſſau leggen zonder aan te doen, „ zich kunnende begeeven na de Hoofdplantagie door de Savaane langs „ twee Paden, aldaar de Rivier bezetten, Canje geheel inneemen zon„ der dat wy de minſte hulp kunnen toebrengen, van de Zeekant zich „ meeſter maaken, door het afloopen van Canjen haar Troep zodaanig „ vermeerderen, onmogelyk is op het laatſt haar te kunnen wederſtaan;

„ Ten tweeden, door dat alle Plantagiën zo goed als verlaaten of geabandoneert zyn, boven het Fort van Christen zielen, zich kunnen begeeven van boven, door de Savaanen tot aan de Plantagie Vigilantie en andere, dus ook de geheele Rivier bezetten door naauheid der zelve, en als dan te vreezen is de beneeden Negers zich by de Wegloopers zullen begeeven, daar reeds al te veel blyken van zyn, dat de getrouwste zig begeeven hebben onder haar Complot, al is het provisioneel om te rooven en te plunderen.

„ En verders dat wy verklaaren op den Eed gedaan, dat al was het dat de Fortresse Nassau zig in beter staat bevond, en konde een resistentie uitstaan, als dan de Rivier na beneden is afgesloten, maar het ongelukkig Lot konde treffen van Schepen die inkomen in haar handen te vallen, met Provisie Kanon en Oorlogs-Behoeftigheden, zonder dat wy geen of wynig bystand te verwagten hebben in lange tyd. Verders laaten alle Deliberatien aan U Wel Edele Gestrenge en Edele Heren Raaden over, overigs, wy zullen nog de cordate Resolutien van den Edelen Hove verwagten tot bystand en hulpe onser aller

Actum Rio Berbice den 6den Maart 1763.

(Was getekend)

Als de voorgemelde.

Verder werdt nog by deeze Vergadering vastgesteld om alle de Burgers, die zich op de Schepen onthielden, te ontbieden en te gelasten binnen het Fort te komen en daar niet uit te gaan zonder order of toestemming. Als mede, om aan de vier Schippers van de daar liggende Koopvaardyschepen voor te stellen, indien de Rebelleerende Negers het Fort kwamen aan te tasten, of zy als dan van hunne Schepen, zo veel doenlyk, ons Volk zouden bystaan, en byaldien de Negers 't zelve voorbygingen over land na Beneeden of na Canje, om aldaar de Plantagiën af te loopen of zy zich dan in staat bevonden om op een bekwaame wyze naar Beneeden af te zakken en de Militie en Burgers aan boord te neemen. Welke daar

daar op gehoord zynde, betuigden Schipper Ramelo en Kok daartoe bereid te zyn, en de noodige ſchikking te zullen maaken, de Stuurman van Schipper Laurenſen antwoordde dat zyn Capitein onpaſſelyk was, en het Scheepsvolk door Ziekte afgenoomen tot op twaalf Man; Schipper Pynappel bragt in dat hy buiten ſtaat was om eenigen tegenſtand te kunnen bieden, vermids zyn Volk, door ziekte en ſterfte zeer verzwakt was, en dat hy geen kans ziende om lading te kunnen krygen, zich ook niet langer in de Colonie konde ophouden met zyn Schip, wyl hy van de Reeders ordre had om in zulk geval naar St. Euſtatius of elders te vertrekken.

Waaröp zy verzocht zyn geworden hen in alle voorkomende gevallen gereed te houden, en Schipper Pynappel bovendien gelaſt tot nader bevel de Colonie niet te verlaaten. Voorts werdt na ryp beraad beſlooten om aan het Fort ſtand te houden en de Rebellen, 't zelve willende aanvallen, kloekmoedig tegen te gaan, doch zo dezelve daar voorby en na beneeden mogten trekken, als dan nader te overweegen wat het raadzaamſte te doen zoude zyn.

Ondertuſſchen werd de Gouverneur door de Vrouw van den Planter Schreuder, die van de Rebellen gevangen, en in den Arm gekwetſt, maar weder ontſlagen was: een brief behandigd van twee hunner Opperhoofden *Coffy* en *Accara*, welke wy om de zeldzaamheid woordelyk hier nevens voegen.

„ De Waarſchuwing aan de Heer Gouverneur van de Capitein Coffy
„ van d: h: Barky.
„ Accara ook van Barky.
„ Waarſchouwen aan de Heer Gouverneur als dat zyn Edele met dees
„ Sceepen na Holland gaa zo gaauw als mooglyk is en met ten eerſten,
„ en zo de Heer Gouverneur dat niet en doet zo moet U Ed: drie ſchoten
„ doen zo zal de Capitein met een groot getal volk koomen om te vegten.
„ De reden van deze Oorlog is als dat daar veel Heeren zyn geweeſt die
„ de Slaven niet heeft gegeven dat haar toekwam, de principaalſte daar
„ van is N. N. . . . . . en verſoeken dat de Slaven die beneden zyn niet
„ moeten mede genomen werden of het zal kwaat gaan ".

De gemelde Juffrouw Schreuder verhaalde ook, dat zy by de Rebellen

len gevangen zynde, gezien had, dat ze ruim zes honderd Koppen ſterk op de Plantagie Hollandia en Zelandia byëen waren; dat hunne aanhang nog wel uit duizend ſtuks beſtond, en dat zy een ſoort van Regeering hadden opgerecht, houdende ſtrenge Krygstucht en ſcherpe wagt; dat ze op een reis zeven gevangene Chriſtenen vermoorden, derzelver Lyken aan haar vertoont hadden, en zy toen was vrygelaaten.

De Gouverneur zond aan de voornoemde Opperhoofden een Brief tot antwoord te rug, niets wezenlyks inhoudende dan om hen in een verdere Brievenwiſſeling in te-wikkelen en door dien weg tyd te winnen, waarin zyn Edele ſlaagde, zo als in 't vervolg nader zal gezegd worden.

De Rebellen hadden tot hun Opperhoofd of Gouverneur den voornoemden Neger *Coffy* verkooren die Accara tot zynen Capitein en verſcheide andere Negers tot Officieren, om onder hem te gebieden, aanſtelde. (Deeze Coffy was een Slaaf geweeſt op Lelienburg, behoorende aan de Weduwe Berkey, zynde reeds jong in de Colonie gebragt en van zyn' Meeſter, om deszelfs bekwaamheden, eerſt als Huisneger gebruikt, die hem vervolgens het Kuipen had laaten leeren; hy was begaaft met moed en oordeel, gelyk wy uit het vervolg zullen zien) Dezelven bragten hun meeſten tyd door met joelen, braſſen en drinken, zich opſchikkende met de Kleederen die zy op de Plantagiën gevonden hadden, daarenboven hunne aangezichten, volgens hunne gewoonte, beſchilderende en in het overige de Planters navolgende. Zy lieten zich in Tentbooten omroeyen en noemden hunne Wyven Mevrouwen; ſlaapende in Katoene Hangmatten, lekker eetende en drinkende en in alles hunne brooddronkenheid den teugel vierende. Echter had Coffy eenigen aangeſteld om Suikerriet te kappen en Kilthum te ſtooken, op dat zy aan dien drank geen gebrek zouden hebben; waarom ſommige Negers naderhand zich beklaagt hebben dat zy zwaarder werk onder haar eigen Natie dan onder de Blanken hadden moeten doen.

Men kreeg nader bericht dat de Rebellen zich reeds op alle de Plantagiën boven het Fort hadden uitgebreid, en overal deerlyk huishielden, alles verwoeſtende en door den brand vernielende; dat zy, eenige duizend ſterk, voorneemens waren op het Fort af te komen en alles te be-

ſtormen,

ſtormen, zo als 'er ook verſcheidene van hen zich al vertoonden in de bovenliggende Savaanen en langs de Rivier tot aan de Burger huizen. Dus werden de Burgers onwillig om langer in het Fort te blyven, en eenigen van dezelven vonden goed het volgende Verzoekſchrift aan Gouverneur en Raaden in te leveren.

„ Geeven de ondergeſchreevene Burgers dezer Colonie Berbice met alle „ ſchuldige Eerbied en reſpect te kennen, dat aangezien de droevige en „ naare omſtandigheden daar zig deze arme Colonie thans in bevind, daar „ reeds van boven de Fortreſſe byna tot heel boven in de Rivier alle Plan- „ tagiën reeds afgeloopen, geruineert en verbrand zyn, en veele Chriſte- „ nen vermoord, en die welke het nog niet mogten zyn, het zekerlyk „ zullen worden, te meer, wyl by gebrek hen geen de minſte hulpe of „ aſſiſtentie kan toegebragt worden, en in Canje reeds ook twee Planta- „ giën zyn afgeloopen en Chriſtenen zyn omgebragt, en het te vreeſen „ is, dat de overige Negers zig van deze gelegentheid zullen bedienen „ om ook op te ſtaan, en het by gevolg zeker is, dat als zy zig Meeſter „ van de geheele Rivier zien, zy niet zullen nalaaten het Fort Naſſau te „ komen attacqueeren: en terwyl het Fort niet in het minſte defenſabel „ of houbaar is, en niet in ſtaat zig te verdedigen, eensdeels wegens den „ ſlegten ſtaat daar zig de Fortreſſe in bevind, van welke de Paliſſaden alle „ verrot zynde van zelfs omvallen, en het met alle grond te vreeſen is, „ dat als men mogte in attacque komen, en het Geſchut moeſte geloſt „ worden, dezelve met heele reyen zoude omvallen, en men dus bloot- „ geſteld aan een totale maſſacre.

„ En daar by geconſidereert de geringe Bezettinge en macht waar in „ zig thans maar acht of negen Man gezonde Militairen bevinden en eeni- „ ge wynige Burgers.

„ Zo ſmeeken de Suplianten U Hoog Edele Geſtrenge en U Edele „ Achtbaare Heeren, haar te permitteeren aan Boord van de hier leg- „ gende Scheepen te retireeren te meer wyl de Oproerigen meer en „ meer naderen, en men reeds van deze Fortreſſe met droefheid van „ deze nacht diverſe naby en omleggende Plantagiën heeft zien afbran-

„ den,

„ den, en men niet weet wat zy in wynig Uuren nog zoude kunnen „ ondernemen.

Actum Berbice den 7^den^ Maart 1763.

(Onderſtond,)

't Welk doende, enz.

(Getekend,)

Pieter Maſſé, A. Wallenſon, D. W. N. Schoock, Pieter van Staden, Johannes Dell, Daniel Lutzenburg, Hans Chriſtian Dibbern, Antony Barkey, Johan René, David Molwits, Hendriks Slot, Johan George, Auguſt Frederik Betge, J. Joly, Ab. Sluytman de Mont, Jan Wanplug, Jan van Sweegen, Johan Hendrik, Johan Hendrik Schroder, Gysbert de Graaf.

Waaröp de Militaire- en Burger-Officieren binnen geſtaan en hun het voorſz: Verzoekſchrift voor gelezen en daar op ondervraagd zynde, verklaarden de Burger-Officieren, dat zy eenparig van het zelfde gevoelen waren met de Burgers: de Militaire-Officieren zeiden dat indien het Fort al een dag of vier zoude kunnen worden verdedigd en tegen de Rebellen uitgehouden, daar mede de gevaarlyke tydsomſtandigheid niet zoude weezen verbeterd, maar op zyn beſt nog even eens en het zelfde zyn, terwyl alles in Canje en benedenwaards in de Rivier Berbice voor de Rebellen open lag: voorts gezamentlyk te kennen geevende, dat 'er zich alreeds verſcheidene Zieken onder de Militie en Burgers bevonden, behalve dat ze genoegſaam alleen, door langduurige Ziektes, waren afgemat en krachteloos geworden, het Hof nam aan zich daar op te beraaden, en by zich zelve

zelve te overleggen wat befluit daaromtrent te neemen. Doch het ongeduld der Burgeren was zo groot dat dertien van hen den volgenden dag zich by het Hof aandienden, verzoekende om appointement te mogen hebben, en te mogen gaan op de Schepen. Waar op hen werdt geantwoord, dat men zo fpoedig op hun verzoek geen uitfpraak kon doen als zy wel verlangden, en voorts belaft voor eerft nog binnen 't Fort te blyven. De Militaire-Officieren, naamelyk Capitein Hattinga, de Lieutenants Thiele en Pronk, en de Vaandrig Rees vervolgens afgevraagd wordende, of zy met de Militaire Manfchappen zich in ftaat bevonden (alzo op de Burgery geen ftaat meer was te maaken) het Fort alleen te befchermen tegen een Troep van zes honderd Negers die op de Plantagie Hollandia en Zelandia in gereedheid ftonden: betuigden zy eenpaarig van Neen, vermids zy maar zeventien gezonde Manfchappen hadden welke nog vermoeid en afgemat waren.

Kort naderhand werdt, door de Burgers, weder een tweede Smeekfchrift ingeleverd, van den volgenden inhoud.

„ Geeven met alle eerbied te kennen de ondergefchreevene, meeft alle „ binnen deze Fortreffe gevlugte en geordonneerde Burgers, dat zy Sup„ plianten hebbende geconfidereert de naare omftandigheden waarin zy door „ de Revolte der Slaven, bouvalligheid der Fortreffe en zwakheid der „ Militie waren gebragt, alle het welke zy op voorgifteren den 6^den^ de„ zer op een zeer breedvoerige wyfe in een Verfoekfchrift dezen Edelen „ Hove gedemonftreert hadden, dat den Hoog-Edelen Geftrengen Heer „ Gouverneur daar op ingevolge de zwaarwigtigheid der zaak, de delibe„ ratie van dien tot op morgen had uytgefteld, het geen, als weefende „ gifteren, den 7^den^ dezer, nog niet gevolgt is, maar daar en tegen nog „ in naarder omftandigheden zyn gebragt, door het zetten van een parthy „ Piktonnen en Brandftoffen, en het doen maken van een zekere repar„ titie, waar by de meefte Chriftenen op zekere Scheepen verdeelt zyn, „ en daar door 'er eenige ja veelen zig aan Boord van de Scheepen gere„ tireert hebben, en dus alle mogelykheid tot behoudeniffe dezer Fortreffe „ onmogelyk gemaakt is, en met het Verblyf alhier niets gewonnen „ word, als alleen dat onze elende van ogenblik tot ogenblik meer

„ en meer door de naarste tydingen toeneemt, en het algemeene but der
„ gerevolteerde Slaven ten Vrydom helt, en dus alles sacrifieeren zullen
„ om haar oogmerk te bereiken, zonder iets te ontsien, gelyk zy bereids
„ aan verscheide van onze arme Medeburgers hun barbaarsche moed hebben
„ gekoelt, van dezelve alvorens te hebben gezweept, te doen vierendee-
„ len, enz. dat daar nog bykomt, dat eenige onzer Mulatten en Negers,
„ welke dus verre getrouw zyn geweest, binnen deze Fortresse de gele-
„ gendheden wetende, nu absent zyn, en dus ontrouw geworden en
„ geëvadeert zyn, zo dat de ondergeschreevene Burgers tot behoud van
„ hun leven genooddrongen worden, om demoedig te versoeken zig bin-
„ nen Scheepsboord te mogen begeven en retireeren, doordien het on-
„ mogelyk is langer binnen deze Fortresse te bestaan of met Vrugt post te
„ houden, met conclusie dat de Scheepen permissie bekomen ilico de
„ Rivier af te dryven.

Actum Berbice den 8sten Maart.

(Onderstond,)

't Welk doende, enz.

(Was getekend,)

W. van Lentzeng, Lieutenant der Burgery, H. J. Buse, Lieutenant der Burgery, J. C. Ekhart, Vaandrig der Burgery, Pieter van Staden, D. W. N. Schook, J. Schroder, Johannes Dell, Joan Michael Schneider, Johan George, Christiaan Jansz., Joh. Gotfr. Vulpius, J. P. Weyland, Ab. Sluytman de Mont, Anthony Barkey, Samuel Joly, Molwits Klonk, Lutzenberg, Joh. Betz, W. van Vleuten, Hendrik Slot, Albertus van Aken, Dibbern, Pieter Zweitzer, J. Schnyders, E. Bues, Jan Wanflug, M. D. Richard, J. F. Scheek, Meyers Kohler, J. G. Schirmeister, Etienne Galland, Abraham Wys, de Weduwe Warneke, Didrik Stubbeman, A. F. Batge, Albert Tjorks Obbrichs, Joh. Geor. Schweinsberg, J. Pertl, Jacobus Hendrik Hoop, Pieter Massé, Gysbert de Graaf, Pierre Joly, Jan Jurgen van Eweegen, Christiaan Joseph Nicolei, Devry Jacobz.

De

De Militaire-Officieren daar op weder binnen geſtaan en gevraagd zynde of zy van gedachten waren, nu zy het voorneemen van de Burgers wiſten, dat men ingeval van aanval de Fortreſſe zoude kunnen verdedigen met de Militie die 'er was, antwoordden andermaal rondborſtig van Neen, en gaven vervolgens hun gevoelen ſchriftelyk over, luidende.

„ De ondergeſchreeven Militaire - Officieren op dato den 8ſten Maart „ 1763, binnen geſtaan hebbende in den Edelen Hove van Politie, ge- „ declareert voor gemelte Hove, dat alle de Burgers zig onwillig toonde „ om verder de Fortreſſe Naſſau te defendeeren tegens de weggeloopene „ Negers, en zig op de Scheepen zouden retireeren, zo als reeds byna „ de helft gedaan heeft. Verders gevraagt, of wy als Militaire Bezetting „ capabel zyn om gemelte Fortreſſe alleen te defendeeren? geandwoord „ van neen, dat het onmogelyk was, ten eerſte reden, de gezonde Man- „ ſchap der Militie beſtaan ten hoogſten in twintig Man afgemat, zeven „ dagen niet van haar Poſt geweeſt, zieken kunnen komen, en wy in „ het geheel geen ontzet te hoopen hebben, dus ſtellen wy den Hove „ voor, dat ten minſten de reſt onzer gezonde Manſchap bewaart worde, „ in Cas van verdere dienſt Capabel te blyven, boven alles daar wy ver- „ ſtaan hebben door U Edele Achtbare het Complot reeds over de zes „ honderd Man ſterk is, om na deze Fortreſſe te marcheeren.

Fortreſſe Naſſau den 8ſten Maart 1763.

(Was getekend)

D. W. C. Hattinga, Capitein en Ingenieur,
Gerard Thiele, J. W. Pronk, Lieutenants,
C. Rees, Vaandrig.

Het Hof vervolgens tredende tot onderzoek van al het geene geduurende den Opſtand voorgevallen en tot haare kenniſſe gekomen was, en overwoogen en gelet hebbende op alles wat in die naare omſtandigheden te doen ſtond: werdt 'er na ryp overleg in omvraage gebragt, om de ge-

 voelens

voelens der Leden op te neemen; waaröp de jongste Raad Lodewyk Abbensets zich verklaarde, dat vermids den elendigen en slechten staat van 't Fort Nassau, het gering getal Militairen, en geen hulp van Burgers, maar kleinmoedigheid, laf hartig- en onwilligheidder zelvebespeurd werd; men geen verder vertrouwen, inzonderheid in geval van aanval kon stellen op getrouwe Neger-Slaaven, daar men tot dus verre nog had gemeend reekening op te kunnen maaken, maar bevonden in die meening grootelyks te zyn bedrogen; dat de Rebelleerende Negers als ontmenschte Vyanden over al woedende met vermoorden en doodslaan en by gemaakt Verdrag geen woord hielden, dat men ook met tegenstand alleen, niets konde winnen, maar in tegendeel het gevaar erger en grooter zoude maaken, zo men op die plaats langer bleef leggen, terwyl geen hulp of ontzet, als na verloop van Maanden, uit het Vaderland te verwachten was, en dat, zo al een of meer schokken van de Vyanden gelukkig mogten afgekeert werden, dan evenwel de zaak zoude verergeren, terwyl de Weg na Canje, en na beneden in de Rivier de Berbice, overal te Land open lag voor de Negers die met verwoestingen der daar gelegene Plantagiën de onzen zouden kunnen voorkomen en in het afdryven sterk verhinderen; waarom Zyn Edele zich in gemoede verpligt vond om te moeten stemmen, dat men nog dien zelfden dag het Fort zou verlaaten, en tegens den avond met het begin der Eb, met de vier daar liggende Schepen af dryven, tot aan de Colonie Plantagie de Dageraat, en aldaar halte houden, om zich dan verder te beraaden en besluit te neemen, na tyds en zaaks-omstandigheden, wat te doen zoude zyn.

De Raaden Schirmeister en Gillessen betuigden van het zelfde gevoelen te weezen: en de Gouverneur verklaarde, dat het voor hem een zeer bittere en harde zaak was, daar hy niet dan met de grootste ontroering ook wel mede moest toe besluiten. Overzulks werdt by het Hof van Politie deezer Colonie den 8sten Maart 1763, des middags om twaalf Uuren vergaderd binnen het Fort, uit dringenden nood beslooten om 't gedachte Fort dien nademiddag te verlaaten en ten vier Uuren in orde daar uit te trekken, en op de Schepen zich te begeeven; ten welken einde een verdeeling werd gemaakt, waar na zich de Burgers en Militairen hadden te schikken.

ſchikken. Voorts, na ingenoomen raad der Militaire - Officieren, dat men het Fort, na dat men daar uit zoude getrokken weezen, door den brand zou vernielen en het Geſchut vernagelen.

Dit voornoemde Beſluit van den Hove aan de Schippers en alle de Militaire - en Burger - Officieren bekend gemaakt zynde, zo werden de noodige beveelen ter uitvoeringe gegeeven, en het Fort met Piktonnen en Brandſtoffen opgevuld, wordende bevoorens verſcheidene Vaatjes Buskruid na de Schepen gezonden, en het overige in de Rivier geworpen; waarna om vier Uuren de Burgery uittrok, om vyf Uuren volgde de Militie, en voorts Gouverneur en Raaden, die zich op het Schip de Standvaſtigheid begaven, achterlaatende den Lieutenant Pronk, een Corporaal en twee Gemeenen met een Vaartuig, met laſt, om zo ras de Schepen het Fort zouden gepaſſeerd zyn, 't zelve, na eerſt al het Geſchut te hebben vernagelt, in den brand te ſteeken, en zulks verricht zynde, zich dan met het Vaartuig te vervoegen naar het Schip dat hen beſcheiden was.

Men zond den Neger Simon te Paard af, om aan die van Canje by Miſſive kenniſſe van deeze aftogt te geeven. Doch deeze vond Canje reeds door de Blanken geheel verlaaten, die allen naar de Zeekant geweeken waren.

De Schepen dreeven om zeven Uuren voorby het Fort, dat men weinige Minuuten daar na in vollen vlam zag, en het Bovenwerk van Dak, Kap en Gebintens een half Uur laater inſtorten, zynde in de tyd van twee Uuren de gantſche Fortreſſe genoegſaam verteerd, behalve dat de brand in de zwaare ſtukken Hout aan de grond liggende, den geheelen nacht bleef aanhouden. Men had zulks op de Schepen, doch meeſt op 't Schip de Standvaſtigheid, dat de achterſte was, duidelyk gezien en waar genoomen, alzo dezelven, door het verloopen der Eb, op de hoogte van de Plantagie de Velde (een klein Uur van 't Fort afgelegen) het Anker moeſten werpen en vertoeven tot het volgend Ty aankwam, wanneer zy weder afdreeven.

De Directeur van de Plantagie de Velde zich van het Schip Berbices Welvaren met een Vaartuig aan Land begeevende, vond de Negers van die Plantagie aan het Plonderen, zynde gewapend met Kapmeſſen en an-

der fcherp Gereedfchap, waar mede zy hem meenden aan te vallen, doch hy ontliep hunne handen en keerde met zyn Vaartuig behouden aan boord te rug: de Negers, die hem vervolgd hadden, werden door het gemelde Schip uit het Gefchut en Handgeweer met fcherp zo wel begroet dat 'er verfcheidene gekwetft raakten.

Van daar tot aan de Colonie Plantagie, genaamd de Hoofdplantagie, werdt geen onraad befpeurd; men zag de meefte Slaaven daar, in een Tuin, aan den Waterkant, bezig om Maïs te plukken: de Gouverneur hun Meefterknegt of Bomba ontbiedende, kwam hy ten eerften, en gevraagd zynde of hy genegen was om met zyn Volk den Gouverneur na de Dageraat te willen volgen, toonde hy zich voort daar toe bereid ja zelfs belovende om, met al zyn Volk, zyn Edele overal by te blyven: zy kwamen ook kort daar na met groote Vaartuigen aanzetten, de Schepen trouw verzellende.

Voor de Plantagie Aurora naderende, vernam men dat dezelve geheel geplonderd en door de Slaaven verlaaten was, die zich vermoedelyk naar de overzyde, op de Plantagie de Vigilantie begeeven hadden, wyl aldaar, volgens het verhaal van een Indiaan, veele kwaadgezinde Negers, voorzien met Snaphaanen, Kruid en Lood zich onthielden.

Zo dra de Schepen voor de Plantagie de Vigilantie kwamen, werden dezelven een voor een door de Rebellen, langs den Waterkant, met Handgeweer befchooten 't welk van onze zyde dapper beandwoord werdt: men kon door de duifterheid, wyl het nacht was, niet gewaar worden of 'er Negers gekwetft waren, doch aan 't Schip de Standvaftigheid hoorde men eenig gekerm en gefchreeuw, en ook een Stem die in goed Nederduitfch toeriep: *Dat zy Mannen waren en ons Volk morgen op de Dageraat wel vinden zouden.* Men ontdekte den volgenden dag dat zy die van Land gefchooten hadden de Slaven geweeft waren van Abraham Wys (te dier tyd Vendumeefter en Boekhouder der Soldye op de Colonie de Berbice) die hy ten getale van twee en twintig Koppen met een Vaartuig nevens de Schepen had laaten mede afvaaren, en waar uit zy waren weggeloopen.

By de Plantagie van de Weduwe van den Broek hoorde men een naar gekerm en roepen om hulp, waar op een Sloep afgezonden zynde bevondt men

men dat het de Weduwe van den Broek zelfs was, zittende aan den Waterkant en onder de Struiken haar verbergende voor de Negers. Zy verhaalde aan boord komende, dat de Negers van de Vigilantie haar eerst hadden gebonden en toen aan het plonderen waren gegaan, en zy dus van al haar goed beroofd was geworden; dat zy inmiddels haare banden had weeten los te krygen, en voorts gevlucht was ter plaatse voornoemd, alwaar zy de Schepen hoorende afkomen had geroepen om hulp: een ogenblik daar aan zag men de Gebouwen op deeze Plantagie in brand steeken, en werden ook eenige Snaphaanschooten gehoord. Terzelver tyd ontving den Gouverneur bericht, dat de Slaaven op de Plantagiën de Dageraat, de Herstelling, en de Nieuwen aanleg *Plegtanker*, stil en vreedig leefden, uitgezonderd dat de Oude Meesterknegt met de Negers die van Wessouburg afgenomen en op de Plegtanker gesteld waren, zich by de Rebellen gevoegt hadden: ook kwam een Brief van den Burger Capitein Joly uit Canje meldende, dat hy met verscheidene Burgers die Rivier was afgekomen en zich met dezelven aan den Zeekant op de Post St. Andries bevond, verzoekende versterking van Manschap, Mond- en Krygs- behoeftes, om in staat van tegenweer te zyn byaldien de Rebellen dien Post mogten aantasten.

Vervolgens met de Schepen voor de Dageraat aankomende, werdt het Anker geworpen. Gouverneur en Raaden begaven zich aan Land en vernamen van den Planter Neshuysen dat op deeze Plantagie alles in goede orde en wel gesteld was. Men nam toen (in een Raadsvergadering die in het Woonhuis werdt gehouden) in overweeging de voordeelige gelegenheid deezer Plantagie, daar van de Landzyde geen aanval was te vreezen, door de zwaare Moerassen en laage Landen, die voor het grootste gedeelte van het Jaar overstroomd zynde, de toegangen tot de Plantagie schier onmogelyk maaken; en aan den Rivierkant kon gedekt worden zo door de Schepen, als door de Militie, en eenige weinige Burgers die nog moed lieten blyken; daarby dat deeze Plantagie, zo wel als die Beneeden lagen, naamelyk de Mara, de Herstelling, en Plegtanker, rykelyk van goede Kosttuinen waren voorzien, en bovendit het Schip van Schipper Rolwagen binnen kort met Provisien was te verwachten. Weshalve de

Gou-

Gouverneur te kennen gaf, dat hy voorneemens was om op de Dageraat Post te vatten en dezelve te verdedigen tegens alle aanvallen die de Rebellen mogten onderneemen; wyders het Gouvernement aldaar voor eerst te plaatsen, en dat men op die wyze de Colonie voor haaren geheelen ondergang konde bewaren, tot der tyd dat uit het Vaderland Hulpe kwam opdagen; dat men onderwylen één van de Schepen moest laaten afzakken voor den Mond van de Rivier Canje, om niet alleen de uitvallen van de Negers aldaar te beletten maar ook de beneden Rivier Berbice dus te dekken.

Deeze voorstellingen door het Hof overwogen zynde, werden allen goedgekeurt en voor besloten gehouden, en de Schippers aangezegd met hunne Schepen tot nader ordre te blyven liggen. Doch deeze in plaats van daar aan te gehoorzaamen betoonden zich gansch onwillig: Ramelo wilde maar een half Ty vertoeven; Pynappel weigerde volstrekt en dreef, stil zyn Anker lichtende, na beneeden; Schipper Laurens liet door zyn Stuurman zeggen dat hy, en het meeste van zyn Scheepsvolk, ziek lag, en dus buiten staat was eenige hulp by te brengen; en Schipper Kok toonde zich wel eenigszins gewillig, doch beklaagde zich over de slechte behandeling van den Vendumeester, die hem weigerde aan de Koopconditie van zyne verkochte Slaaven te voldoen, verzoekende dat daarin eerst mogt werden voorzien, en hem recht geschieden; gelyk het hem dan ook door het Hof, zo veel de verwerde omstandigheden des tyds toelieten, verschaft werdt.

Terwyl aan het verblyf der Schepen veel gelegen was, zo werdt aan ieder der voornoemden Schippers een Schriftelyke Last en Order ter hand gesteld, Luydende.

„ Wy Wolfert Simon van Hogenheim, Gouverneur Generaal dezer
„ Colonie Berbice &c. benevens de Raaden van Politie derselve Colo-
„ nie, enz. thans vergadert op de Plantagie de Dageraat.

„ Nademaal deze Colonie de Berbice zig thans bevind in nood en be-
„ droefde omstandigheden, door onstaane Revolutien van de Negros-
„ Slaven, die met moorden, doodslaan en brandstichten genoegsaaam alle
„ de Plantagiën boven in deze Rivier Berbice leggende, tot aan de Plan-
„ tagie

„ tagie de Dageraat toe, hebben verwoeſt; en dat wy bevinden, hier op „ de Plantagie de Dageraat ons te kunnen maintineeren, en de Colonie „ voor een totale ondergang bewaren, indien wy aſſiſtentie kunnen heb- „ ben van de Scheepen.

„ ZOO is 't, dat wy in de Naam en van wegens de Hoog Mogende „ Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden onze wettige Sou- „ verain, mitsgaders in de naam en van wegens de Wel Edele Achtbaare „ Heeren Directeuren dezer Colonie, U N. N. Capitein van U Schip, „ genaamt N. mits dezen gelaſten en gebieden, dat gy U met U voorſz. „ Schip en Volk, als Ingezetenen van den Staat, in deze Rivier zult „ blyven ophouden, tot onze hulp en aſſiſtentie, ter bewaaringe van deze „ Colonie, en in Cas van Attacque, ons tegens de Rebellen Slaven hel- „ pen defendeeren en daaromtrent in alles wat zal mogen voorkomen, onſe „ Orders afwagten en obedieeren, waar tegens wy in de naam als boven „ U N. N. in qualiteit voorſz., guarandeeren en beloven koſt- en ſchade- „ loos te houden, van alles wat U, uw Schip en Volk, ons tot adſiſten- „ tie zynde, mogte overkomen.

„ Aldus gedaan en gearreſteert in onſe Vergadering op de Plantagie de „ Dageraat dezen 11den Maart 1763.

(Was getekend)

W. S. van Hogenheim.
Adriaan Gillesſen.
Carel Chriſtian Schirmeiſter.
L. Abbenſets.

Vervolgens werdt aan Schipper Pynappel een Officier afgezonden met Ordre van den Gouverneur, dat hy ten ſpoedigſte met zyn Schip naar de Poſt St. Andries moeſt afzakken en aldaar met 't zelve blyven liggen, en teffens de Militie en Colonie Bediendens, die zich op dien Bodem bevonden, aanbevolen, dat zy haaren pligt behoorlyk zouden hebben in acht te neemen, het welke door den Capitein Hattinga met zyne onder-

hoorige Militairen ſtiptelyk werdt betracht, die voort naar de Poſt St. Andries vertrok; doch de overigen zeiden, dat zy geen Gouverneur noch Raaden meer wilden kennen; en Pynappel bleef, tegen de gegeevene orders aan, voor de Herſtelling zich ophouden, bezig zynde met Suiker in zyn Schip te laden.

Schipper Ramelo had bevel gekregen om met zyn Schip wat hooger na het nieuwe Waterwerk van de Dageraat te gaan liggen om 't zelve te dekken en de geheele Opening, in geval van aanval, met zyn grof Geſchut te beſtryken; doch weygerde zulks te doen voorgeevende dat zyn Scheepsvolk meeſtendeels ziek en buiten ſtaat was.

Ondertuſſchen kwam bericht, dat de Slaaven van de Herſtelling ook reeds begonnen hadden blyken van Muitzugt te toonen, en die van de Plegtanker al meeſt waren weggeloopen, waarſchynelyk na de Rebellen; de Burgers wilden ook de Wagt op de Schepen niet langer waarneemen, ja ſommigen van hen durfden zich uitlaaten van niet tegen de Rebelleerende Negers te zullen vegten, genoegſaam eenpaarig zeer te onvreden zynde over het vertoeven der Schepen voor de Dageraat, met welke hun voorneemen was uit de Colonie en naar het Vaderland te vertrekken, gelyk zy hunne dwingende begeerte in twee kort op elkander volgende zogenaamde Smeekſchriften openlyk te kennen gaven, die van inhoud weinig verſchilden.

Het Hof dus ziende, dat de onwilligheid onder de Burgeren, Schippers en haar Volk ten uiterſte buitenſpoorig was, bovendien dat de Slaaven die ten getale van twee honderd Koppen op de Dageraat zich bevonden, bezwaarlyk zouden te beteugelen zyn en op dezelven luttel ſtaat was te maaken, vermids by de ondervinding was gebleeken dat de getrouwſten waren ongetrouw geworden: vond zich dan genoodzaakt eindelyk het beſluit te neemen, de Dageraat te verlaaten en ten ſpoedigſten met de Schepen aftedryven tot naar den Zeekant voor de meergenoemde Poſt St. Andries; 't welk aan een jeder werdt bekend gemaakt en waar over de Burgers zich zeer verheugd betoonden. Hieröp lichten de Schepen den 12den Maart het Anker: by de Brandwagt afdryvende kwam de Meeſterknegt *Piramus* van de Dageraat kennis geeven, dat de Slaaven daar ook reeds

reeds genegenheid toonden om te Muitineeren; dat een ſterke troep Rebellen, meeſt Negers van de Vigilantie, dien zelfden nacht nog waren afgekomen en het Pakhuys hadden opengebrooken, 't geen zy daar in vonden rovende en vernielende; dat de Forts Cano, waar in al 't keuken gegereedſchap en eenige Meubelen, zo aan den Gouverneur als de Colonie behoorende geladen was, met eenige getrouwe Slaaven en Slaavinnen die daarby geſteld waren, in handen van de Rebellen gevallen was, gelyk mede de Cano met getrouw Volk van de Hoofdplantagie; dat zy die beide Vaartuigen terſtond na Boven hadden gezonden, en geen Suiker noch Kilthum in 't Keurhuis vindende, aan hem Meeſterknegt belaſt hadden, aan 't maalen te gaan en Kilthum te ſtooken, hem en zyn Volk voorders dreigende den Hals te breeken om datze getrouw bleeven, en zich by haar niet voegen wilden; waarom hy zeer beſchroomd was na de Dageraat weder te rug te keeren. Hy liet zich echter met goede woorden, en beloften van belooning byaldien hy het Volk, afgezondert van de Rebellen, in ruſt byëen konde houden, en de Plantagie behoeden dat die door de Kwaaddoeners niet vernield en verwoeſt werd, eindelyk beweegen en overhaalen om weder derwaards te gaan, belovende en onder handtaſting, met Eede beveſtigende dat hy zyn uiterſte vermogen daar toe zoude aanwenden.

Voor de Nieuwe Plantagie *Mara*, behoorende aan den Raad Abbenſets, genaderd zynde, begaf deeze Heer met drie zyner vrienden zich derwaards en vond alle zyne Slaaven, omtrent de vyftig ſterk, vreedſaam en ſtil, doch in groote verlegenheid van zich met de Rebellen te moeten vereenigen: hy ſtelde hen zo veel mogelyk geruſt en keerde vervolgens na boord.

De Gouverneur ontving even daar aan een Brief van den Heer Chambon meldende, dat hy met eenige Burgers van Canje, op de Plantagie Wyburg, geleegen in de mond van die Rivier, Poſt hieldt, maar beducht was het daar niet lang te kunnen uithouden, door gebrek aan Mond- en Krygs-Behoeften, alſo de meeſte voorraat ten prooy voor de Rebellen was achtergelaaten.

De Schepen voor de Plegtanker gevorderd, werdt een Soldaat, welke daar te vooren als Bediende gewoond had, ter beſpieding uitgezonden;

hy vernam in 't opgaan van de Gronden geen Negers, maar aan de Tuinen komende vielen zy gezamenlyk, en met fcherp Gereedfchap gewapend, op hem aan, doch hy ontkwam het met zyn Vaartuig nog ter naauwer nood. Onderwylen geraakte het Slaaven-Schip vaft aan de Grond, waar op de anderen volgens gegeeven woord, moeften Ankeren en 't zelve aan de Marepaan inwachten, maar Schipper Ramelo zich daar niet aan kreunende dreef voort en raakte fchielyk uit het Oog.

Een Timmerneger van de Plantagie Mara met nog een Neger en eenige Negerinnen kwamen berichten, dat de Rebellen van de Brandwagt overland op die Plantagie waren aangekomen; als mede een groot getal op de Dageraat, voorzien met acht en veertig Snaphaanen Kruid en Lood.

Het Slaaven-Schip weder Vlot geraakt en by het andere aangekomen zynde vervolgde de Reis, en naderde den 16den Maart voor de Poft St. Andries, alwaar de Schepen van Pynappel en Ramelo reeds ten Anker lagen.

De Gouverneur aan Land komende zag daar een allerdroevigfte vertooning: hy vond de meefte Burgers en Inwooners van Canje nevens de Planters der verlaatene Plantagiën met hunne Vrouwen, Kinderen, en Slaaven gehuisveft in opgeflagene Hutten en eenige geringe Wooningen aan dien Poft gelegen; zich behelpende zo zy beft konden, en groot gebrek van het noodige tot s' levens onderhoud hebbende; waar by van tyd tot tyd meer Chriftenen en Slaaven toevloeiden zonder eenigen voorraad van Spyze: ook was het met den Poft zelf zeer gebrekkelyk gefteld, zynde niet meer als een vlakke grond, liggende in een woefte Savaan, zonder de minfte Borftweering of eenige Verfchanffing en dus toegankelyk van alle kanten, alleen aan den Rivierkant voorzien met twee byna onbruikbaare ftukken Kanon.

De Burgers bleeven in hunne halsftarrigheid fteeds volharden en hadden (volgens verhaal van Capitein Hattinga en den Schipper Pynappel) niet nagelaaten eene onbehoorlyke taal te voeren, van geen Hof noch Raad, noch Gouverneur meer te kennen, vermids het Fort Naffau vernield zynde; zylieden nu van hunnen Eed ontflagen waren, en geen Pas tot hun vertrek noodig hadden.

De Schippers Pynappel en Ramelo waren ook onverzettelyk om langer

tot hulpe in de Colonie te vertoeven, en begonnen met allen ſpoed zich gereed te maaken om in Zee te ſteeken. In weerwil van alle deeze zwaarigheden nam de Gouverneur (na ingenoomen advys en goedkeuring van Raaden) het Beſluit om op den Poſt St. Andries zich te veſtigen met de geringe Militie, nevens zodaanige Burgers als 'er genegen waren te blyven om, onder hem den Krygsdienſt waar te neemen, 't zy vrywillig of daar voor Soldy trekkende: om voorſz: Poſt tegens alle aanvallen der Muitelingen naar beſten vermoogen te beſchermen en niet, dan in den dringenſten nood, te verlaaten, denzelven ten dien einde te laaten verſterken met een Batterytie voor zes Stukken Geſchut, en een Borſtweering die alle de Wooningen zoude inſluiten, en, om 't gebrek van verſch Water eenigſins te vervullen, de benoodigde Dakgooten te doen maaken.

Diesvolgens werdt afgekondigd, dat het jegelyk Burger vryſtond om te blyven mids den Militairen Dienſt waarneemende en zich derzelver Tucht onderwerpende, tot dat oogmerk en einde, als wy boven gezegd hebben; of om te vertrekken met de twee voorn: gereedliggende Schepen, en zich naar elders te begeeven; voorts dat alle Onwilligen en tot verdediging onbekwaame Perſoonen, wyl die maar ſtrekten tot vermindering der Levensmiddelen: zich van den Poſt moeſten afbegeeven, vermids daar niemand anders zou gedoogd worden dan onverſchrokken Manſchap.

De Burgers waren niet meer dan twaalf in getal die zich daar op aanboden op den voet als Militaire Manſchappen: de Militie waar mede men van 't Fort Naſſau was afgetrokken en op den Poſt St. Andries aangekomen, beſtond nu in 't geheel uit een Capitein, twee Lieutenants, een Vaandrig, een Sergeant, vier Corporaals en vier en twintig Gemeenen, behalve zeſtien Gemeenen die door Ouderdom en Ziektes onbekwaam waren om dienſt te doen, en dan nog eenige Manſchappen, welke op den Acquewynſen Poſt, en de Plantagie de Savonette boven in de Rivier Berbice gepoſteerd maar door de Muitelingen afgeſneeden waren; zo als daar van een Lyſt met vermelding der naamen is opgegeeven en op den aan den Lande gedaanen Eed beveſtigd en ondertekend in dato den 26ſten Maart 1763, door den Gouverneur Hogenheim, Capitein Hattinga, de beide Lieutenants Thielen en Pronk, en den Vaandrig Rees.

Bevoorens de Schippers Pynappel en Ramelo de Reis zouden aanneemen, werdt hen gelaſt alle de Proviſien en Goederen, by den aftogt ter berginge ingenomen, eerſt behoorlyk afteleeveren; doch wat moeiten daar toe door het Hof was aangewend kwam 'er echter maar weinig van te regt, zynde het overige (daar onder een goed gedeelte van des Gouverneurs eigene Goederen) vermiſt gebleeven, tot zelfs de meeſte Boeken, Papieren, Documenten enz. het belang der Colonie betreffende: en ſchoon de Colonie-Bedienden deswegen gedagvaart en verſcheenen zyn, hebben zy daar tegens veele ydele verſchooningen weeten in te brengen, onder anderen, dat alles aan boord van de Schepen was gebragt en onder malkander geraakt zynde, moeielyk te vinden was, en meer dergelyke uitvlugten, te lang en ook buiten ons oogmerk om hier te verhaalen.

Middelerwyl berichtte de Burger Capitein Kaſſelman uit Canje dat de Slaaven van Sophiasburg en Melpomene weggelopen waren en de Corjaaren hadden mede genomen; ook was de Burger Lieutenant Solicoffre genoodzaakt geworden den Poſt op de Plantagie Wyburg, in Canje, te verlaaten en op St. Andries de wyk te neemen wegens de overmagt der Rebellen, die van de overzyde dier Rivier op hem geſchooten hadden maar weder beantwoord waren: de Gouverneur zond hem met zyne Manſchappen en eenige Militairen tot byſtand te rug om den verlaatenen Poſt weder te betrekken en bezet te houden tot nader ordre.

Groote blydſchap verwekte de aankomſt van de Brigantyn de Betzy ophebbende hondert Mannen Surinaamſche Troepen, onder bevel van de Capiteinen van Ryſſel en Texier, door den Gouverneur van Suriname tot onderſtand afgezonden, en welke den 28ſten Maart op de Poſt St. Andries werden ontvangen. De Gouverneur maakte terſtond een verdeeling van de gezamenlyke Militie en Burgers, ſchikkende vyf en twintig Militairen en zes Burgers onder den Lieutenant Knollart naar Canje, en een Sergeant met vyf en twintig Gemeenen op de voorn: Brigantyn tot dekking van het Magazyn op St. Andries voorneemens zynde met de overige Krygsmagt de *Dageraat* wederom in bezit te neemen, terwyl het Schip van Ramelo voor den Mond van de Rivier Canje, en dat van Pynappel voor den Poſt St. Andries, nader bevel kreegen ten Anker te blyven liggen,

gen, en de Schepen van Schippers Kok en Laurens om den Gouverneur en onderhebbende Manschappen over te voeren en te geleiden.

Dus alles geschikt en de noodige orders verders gegeeven zynde, vertrokken de twee Schepen met het Volk, gelyk mede het Gouvernements Jagt op 't welk de Gouverneur met den Capitein Texier zich bevond: men zag in 't opvaaren eenige ledige Corjaars langs het Bosch liggen, die afgehaalt werden; waarna zyn Edele met den voorn: Capitein op 't Schip de Standvastigheid overstapte. Voor de Plantagie Plegtanker komende, zagen zy dezelve van de Negers verlaaten, en de weinige Gebouwen daar nog ongeschonden. Voor de Herstelling vertoonden zich eenige Negers, die men aansprak doch zy gaven onverstaanbaar antwoord: waar op de Boekhouder Schook met vier Soldaaten en eenige getrouwe Negers naar den Wal staaken om onderzoek te doen, die by hunne te rug komst berichten, dat de Negers van daar op het zien der Schepen naar Boven waren gevaaren, achterlatende hunne Wyven en Kinderen die op het naderen der sloep zich aanstonds verschoolen hadden, niemand op deeze Plantagie dan eenen ouden Neger, *Pansoe* genaamd, van de Dageraat, vindende, en die zy mede aan boort bragten; deeze verhaalde dat de Rebellen op de Herstelling en de Dageraat geweest maar weder naar Boven getrokken waren; dat door twee hunner voornaamste Opperhoofden een Neger naar Canje was afgezonden, om hunne Medemakkers aantespooren en order te brengen dat zy de Christenen tot aan den Zeekant vervolgen moesten. (Het was niet te verwonderen dat deeze Slaaven van de Herstelling een meer dan gewoone Vreeze moesten hebben alzo zy, zo als naderhand ontdekt werd, zeer mishandeld zyn geweest door toedoen van den Schipper Ramelo, welke by het aftrekken van 't Fort Nassau, tegen alle orders, op eigen gezag en uit byzondere inzigten, eenigen van zyn Scheepsvolk met twee of drie van de Militie had aan den Wal gezonden met last, om alles wat op die Plantagie aan Proviand, Dranken, Pluymvee, Schaapen, Varkens enz: te vinden was, weg te neemen en by hem aan boord te bezorgen; welk Volk op de Plantagie komende aanstonds begonnen had de Ordres van hunnen Schipper met geweld uittevoeren, schietende op de Negers die hen geen kwaad deeden, en welke daar op de vlucht

vlucht namen, behalve één der Meesterknegts die doodgeschooten was: waaröp zy al den Voorraat nevens Bier, Wyn en Kilthum roofden, in het Vaartuig medevoerden en aan boord opbragten Ramelo wegens deeze onbehoorlyke behandeling van zyn Volk, door het Hof ondervraagt en gehoord zynde, antwoordde: dat in het afdryven met zyn Schip de voorsz: Plantagie verlaaten vindende, zyn Volk hem gevraagt had ofze wat groentes mogten gaan zoeken, en zulks door hem toegestaan was, zy met eenige Proviand waren te rug gekomen en hem gezegd hadden, dat toen zy op de Plantagie kwamen het Woonhuis aldaar reeds vonden opengebrooken en alles geplonderd. De Lieutenant Pronk, die zich mede op dien Bodem bevond toen dat Volk aan Land ging, gevraagd zynde waarom dat hy zulks niet belet had, verontschuldigde zich van hun vertrek niets geweeten te hebben voor datze waren weg geweest.)

De Schepen Anker werpende werd de Boekhouder Schook voor de tweedemaal met eenige Negers onder bedekking van een Sergeant met acht Man, nevens den Vaandrig Roepel, die als vrywillige, met verlof van den Gouverneur, medegong, derwaards afgezonden; doch zy alle de Gebouwen, Tuinen enz: doorzocht hebbende, ontdekten niemand dan alleen een ouden Zieken Neger en Negerinne, welke verhaalden dat de Wyven na het eerste bezoek over Land gevlucht waren; zy vonden de Gebouwen nog in stand maar de Meubelen vernield, en op de Bovenkamer de overblyffelen van een Maaltyd die, volgens zeggen van den Neger Pansoe, aldaar door de Rebellen dien zelfden Middag gehouden was; Koebeesten werden niet vernomen, maar alleen Paarden, Muilezels en Varkens die in het wild liepen; ook scheen het als of 'er Suiker gemaalen en Kilthum gestookt was.

Van daar vertrekkende kwam men by de Plantagie Mara: de Raad Abbensets, onder 't geleide van een Onder-Officier en zes Gemeenen, dezelve gaande bezoeken vernam geen Negers maar een Oude Indianinne met haar Kind, hem verhaalende dat de Negers van de Vigilantie daags te vooren aldaar waren geweest en zyne Slaaven hadden medegenomen behalve vyf en twintig of dertig die in 't Bosch gevlucht waren.

Onder het voortdryven bespeurde men aan het Bosch in 't gezigt van de

de Dageraat een Landingsplaats, en aldaar een klein Pontje waarin eenig Negergoed en een Endvogel met zyn Jonge was, 't welk afgehaalt werd: vervolgens by de Brandwagt een Sloep met eenige Manfchap uitzettende vonden zy aan Land eenige Hoenders en wat koft, en wat verder op een oude zieke Negerin met een Jongetje, die hen verhaalde dat de Negers van de Brandwagt dien morgen zeer fchielyk te Water naar Boven vertrokken waren.

De Gouverneur zond den Planter Neshuyfen met acht Militairen en den Vaandrig Roepel als vrywilligen naar de Plantagie de Dageraat om den toeftand aldaar op te neemen, zy bemerkten by hunne aankomft dat 'er zich een menigte van Negers moeften ophouden, gelyk de Planter Neshuyfen dan ook eenige van hen vond en daar hy in een Corjaar mede te rug keerde, terwyl de Vaandrig Roepel daar bleef Pofthouden. Deeze berichtte dat het grootfte gedeelte der Slaaven 'er zich nog bevonden, en die van de Herftelling en van Mara zich meeftendeels by dezelven gevoegt hadden, allen zeer wel gezind en grootelyks verblyd over de te rugkomft van den Gouverneur met zyn Volk, dat de Rebellen verfcheidemaalen met groote magt daar geweeft en den Meefterknegt Piramus bevolen hadden om Suiker te maalen en Kilthum te ftooken, doch dat ze telkens weder naar Boven waren gevaaren in Jagten met Vlaggen en Wimpels; dat dien zelve morgen nog vier van haar met Geweer afgekomen maar voort te rug getrokken waren, en dat ze de vernagelde Stukken Kanon van de Brandwagt hadden opengeboord.

Waaröp de Gouverneur ten eerften nog een Onder-Officier met zes Gemeenen ter Verfterking derwaards afzond, als mede den Boekhouder Schook en den voorn: Planter, met ordre dat de Vaandrig Roepel op de Plantagie moeft blyven ftand houden en de Battery, die door Neshuyfen, zedert het begin van den Opftand, daar gemaakt en met vier kleine Stukjes van de Brandwagt beplant was, te bezetten; als ook te beletten dat 'er geen Corjaaren naar Boven liepen, en, ingeval van vyandlyke aanval, dapperlyk tegenftand te bieden.

De Schepen kwamen op den 31^ften^ Maart tegen den avond voor de Dageraat aan: de Brigantyn (die ondertusfchen was opontboden) werdt

geplaatst by het nieuwe Waterwerk; het Schip de Standvastigheid, voor het midden der Opening; en het Slaaven-Schip aan den laatsten uithoek van 't zelve. Ook werdt de Bezetting op de Plantagie nog versterkt met een Sergeant en zestien Gemeenen, en de Posten voor dien nacht door Capitein Texier en den Directeur geschikt, wordende een Sergeant en vyftien Man aan het voornoemde Waterwerk gesteld en aldaar vyf Schildwagten uitgezet, terwyl de Vaandrig Roepel met het overige Volk het Woonhuis bezet hieldt.

Men ontdekte twee Negers behoorende aan den Raad Schirmeister die verdagt waren zich onder de Rebellen vervoegt te hebben: zy werden beide op ordre van den Gouverneur gevat en op 't Slaaven-Schip overgebragt: de eene, *Quaſſi* genaamd, had als Lieutenant by hen gediend, zynde zyn Vader een van hunne Opperhooofden.

By verder naspeuring wierd op de Johanna een Neger *Frans*, met een Geweer in de hand, en drie Negerinnen (waar onder zyn Wyf) alle op die Plantagie behoorende, mede gevangen en aan boord gezonden; doch by onderzoek bleek dat het een geweer van den Neger Quassi was toebehoorende aan den Heer Schirmeister, en dat hy met de voornoemde drie Vrouwen naar beneeden was gevlucht, om de mishandelingen die zy van de Rebellen geleeden hadden, verder te ontgaan: waarom, en om dat geen van de Negers hen van eenig kwaad betichten, zy kort daar na werden ontslagen. Het Hof nam alle ingebragte beschuldigingen tegens *Quaſſi* in nadere overweeging, en bevindende dat hy het Leven verbeurd had, veroordeelden hem om te sterven: men had geen Scherprechter noch Gereedschappen by der hand, om hem naar verdienste gevoelig genoeg te doen straffen, des werdt beslooten om hem door Negers te laaten harquebuseeren, waarop hy door een Sergeant en twaalf Man naar de Strafplaatse geleid vervolgens door vier Negers werdt dood geschooten.

Een van de Rebellen, geweest zynde Bomba, op de Dageraat zich nog schuil houdende en door Piramus met nog eenige getrouwe Negers opgezogt wordende, ontkwam het met de Vlucht alzo hy door zyn Zoontje tydig gewaarschouwd was.

Onderwylen kreeg de Gouverneur op den 2den April, bericht dat de Post

Post by het Nieuwe Waterwerk door de Rebellen des morgens om acht uuren was aangetast: op deeze tyding kwam het Volk ten eerste onder de Wapenen; Capitein van Ryssel en de Vaandrig Crombi posteerden zich met hunne Manschappen ter zyde het Magazyn by 't Kanon; de Lieutenant Pronk plaatste zich met de zynen achter de Moolen naar het Bosch toe; de Vaandrig Roepel rukte met een Detachement ten spoedigste aan tot hulpe van de Wagt aan 't Waterwerk, die, onder een gestaadig Vuur, de Rebellen afweerde; en de Lieutenant Gartner bezette de Pagasberg van waar men het Gevegt overal duidelyk zien kon. Capitein Texier en de Lieutenant Thielen trokken met het onderhoorig Volk naar de Overzyde van de Sluistrens, om den Vaandrig Roepel, die met de Troepen aan het Waterwerk reeds vereenigd, den Vyand dapper het hoofd bood, by te springen. De eerste aanval duurde tot omtrent half tien Uuren wanneer de Rebellen te rug deinsden, maar een half Uur daar aan op nieuws begonnen te Vuuren, wordende van ons Volk op dezelfde wyze ontvangen en genoodzaakt het Waterwerk te verlaaten, dat terstond door den Lieutenant Thielen bezet werdt. Voor dat de Rebellen 't zelve verlieten hadden zy van daar met getrokkene Bussen sterk gevuurd op 't Schip de Standvastigheid alwaar de Directeur Neshuysen (die even te vooren aan boort van dit Schip was gegaan om eenige van zyne Goederen afte haalen) doodlyk gekwetst werd en aan welke wonde hy kort daar na overleedt. Omtrent een Uur werd de Lieutenant Thielen wederom zeer hevig aangevallen, maar de Vaandrig Roepel met den Sergeant Orsinga en twaalf Gemeenen hem ondersteunende werden zy voor de derde reise zo wel ontvangen datze eindelyk met bebloede Koppen de vlucht naar het Bosch namen, mede sleepende hunne Dooden en Gekwetsten. Wy hadden van onzen kant behalve Neshuisen noch Dooden noch Gekwetsten bekomen, dat zeer te verwonderen was, wyl het Gevegt vinnig was toegegaan, en de magt der Rebellen tusschen de zes en zeven honderd Man begroot werdt. Men vondt in de Tuinen eenige Provisie, verscheide Pagaalen, en Calabassen met Kruid en Lood, dat zy hadden achtergelaaten.

De Gouverneur maakte vervolgens eenige andere schikkingen omtrent

 de

de Posten, en liet ook de Brug voor de groote Vaarttrens afbreeken, als mede ter zyde van de Officiers Wagt, die in de eerste Wooning van de Negery geplaatst was, een Battery van vier Stukken Kanon oprichten welke de geheele Opening van de Dageraat bestreek.

De Brigantyn de Betzy, die reeds door die van Suriname te rug ontboden was, zakte nu af om in Zee te gaan, zo als ook de Schepen van Schippers Kock en Pynappel de Reis naar het Vaderland aannamen (welke naderhand door de twee andere gevolgd werden) met welke Brieven aan hun Hoog Mogende en aan de Edele Directeuren deezer Colonie, door het Hof werden medegegeeven.

De Gouverneur had gaarne gezien dat, ingevolge zyn Verzoek de Predikant Ramring in de Colonie was gebleeven tot stichting en vertroosting der Gemeente; doch zyn wel Eerw: betuigde dat hy buiten staat was om zulks te kunnen doen en vast voorgenomen had de Togt met Schipper Ramelo aan te neemen met wien hy dan ook is vertrokken.

Naderhand kwam in een Corjaar van Boven af de Zoon van Charbon met twee Bokken, zynde hy door de Rebellen in vryheid gesteld en aan den Gouverneur afgezonden met een Brief van den Neger Coffy, inhoudende.

„ Coffy Gouverneur van de Negers van de Berbice en Capitein Accara „ laat U Ed. Groet, laat U Ed. weet dat geen Oorlog zoek, maar als UEd. „ zoek Oorlog de Negers zyn ook klaar.

„ (N. N. N. N.) zyn de Operschuldenars van de quat die in de Ber„ bice geschiet is, de Gouverneur is by geweest toe dat heb begonne te „ schied, hy is zeer quate geweest dat zy begonne heb, de Gouverneur „ van de Berbice versoek U Ed. dat U Ed. met myn kom om met te „ spreek, en U Ed. moet niet bang wees maar als U Ed. niet wil kom, „ zy zal vegten zo lang als een Christ in de Berbice is, de Gouverneur „ sal U Ed. geefe de half Berbice en zy luye zal almaal na boven gaan, „ maar moet niet denke dat de Negers weer Slaven wil zyn, maar de „ Neger die U Ed. heb op de Scheepe die kan zyn U Ed. Slaven. "

Het antwoord dat de Gouverneur daar op door dezelfde Bokken, aan Coffy liet toekomen was onder anderen, dat zyn Ed. niet wel kon verstaan wat zy zeggen wilden „ met de Berbice half voor jou en half aan

den

„ den Gouverneur te laaten "; doch dat hy daar over naar Holland had geſchreeven en het wel drie of vier Maanden zou aanloopen eer daar antwoord op bekwam, en zo dat al zeer ſpoedig kwam, ten minſten nog wel twee Maanden zoude duuren; dat zich hooglyk beklaagde over zo veele goede Chriſtenen, die door hen zo boos en wreed waren doodgeſlagen, daarze hun geen kwaad gedaan hadden; of zy wel wiſten dat 'er een God was die alles zag? dat nogthans de Gouverneur en andere Heeren het wel met de Negers meenden, maar zylieden kwaadwillig waren, en daarom den Gouverneur op de Dageraat hadden komen bevegten; dat zo zy met zyn Edele niet bedrieglyk voortaan wilden handelen, zy als dan een Brief tot antwoord moeſten te rug zenden, tot ſlot in zynen brief laatende invloeïjen dat Charbon ziek zynde geworden, niet te rug konde komen, en hem deed groeten; op deeze wyze alles uitdenkende wat tot eenige ophouding ſtrekken konde, alzo hy deeze onderhandeling met de Opperhoofden alleen gaande hieldt om tyd te winnen tot dat uit het Vaderland meerder hulpe kwam, om als dan te zekerder de Negers t'onder te kunnen brengen, terwyl zy als in ſlaap gewiegd en op niets ergs bedacht weezende zich ondertuſſchen met een ydele Vredes Negotiatie mogten vermaaken, en hunne Levensmiddelen, Kruid en Lood, verſpillen: want men anders bevreesd was datze of onze geringe Magt zouden overvallen en verſlaan, of wel zich naar de Bovenlanden, boven de Acquewynſe Poſt, begeeven, alwaar zy, door de ongenaakbaare Bergen en dichte Boſſchen door de Blanken niet konden achtervolgd worden, behalve dat de Lucht aldaar voor Chriſtenen zeer ongezond was, die ten eerſten door heete koortſen, (de Acquewynſe Koortſen genaamd) daar de Negers zo onderhevig niet aan zyn, aangetaſt werden; van waar zy van tyd tot tyd de Plantagiën zouden kunnen afloopen en de Blanken noodzaaken, om met hen een Vredes verdrag, even als in Suriname, aan te gaan, en hen voor vrye Lieden te verklaaren; 't welke door het voorzigtig beleid van den Gouverneur Hogenheim evenwel is belet en voorgekomen, gelyk de uitkomſt ten klaarſten beveſtigd heeft.

De voornoemde Charbon (die Directeur van de Plantagie Ooſterleek en Pietersluſt was geweeſt) verhaalde, dat hy zich mede op de Peereboom

 had

had bevonden toen die Plantagie aan de Rebellen werdt ingeruimd, wanneer hy met nog drie andere gekwetsten, uit het Vaartuig naar Land was gezwommen en toen hy in 't Bosch kwam den Heer Middelholtzer ontmoette, met wien hy acht Dagen had omgezworven, eer zy beiden op de Plantagie Doornboom konden komen; dat hen onderweg tien Negers waren tegengekomen, waar van één, op den Heer Middelholtzer willende schieten, de hand met een Sabel door denzelven was afgehouwen en dat zy voorts op de Vlucht waren gedreeven, doch dat Middelholtzer naderhand in handen der Rebellen was geraakt en in 't Bosch jammerlyk vermoord gevonden; dat hy op de Doornboom als ook op Oosterleek door de Slaaven vriendelyk was ontvangen, maar dat op laatstgenoemde Plantagie kort daar aan een Troep Rebellen komende, dezelve hem na veel Dreigementen, van alles hadden berooft en daar op naar de Plantagie Hollandia en Zeelandia weggevoerd, alwaar hy drie Christenen (waar onder de Weduwe Johannisse, zittende in een Tronk of zwaar Blok met yzere Beugels om de beenen vastgemaakt) aan trof, welke den volgenden dag gezweept en twee daar van om het leeven gebragt waren; voorts dat men hem in den beginne ook deerlyk had gezweept maar sedert redelyker onthaald, ja zelf dat hy by zyn vertrek door hun Opperhoofd was beschonken met een Zakorlogie, zilvere Schoengespen, Kleed, Hemd, Hoed, en achttien Gulden aan Geld; geduurende de drie Weeken dat hy gevangen was geweest waren verscheidene Christenen, zo Mans als Vrouwen en Kinderen, in hunne handen gevallen en den Hals afgesneeden, 't welk doorgaans aan den Waterkant geschiedde; eindelyk dat hy de Rebellen volgens hunne wyze had moeten bezweeren het antwoord op den brief zelfs te rug te brengen.

De Bokken kwamen kort daar aan met een Brief van het Opperhoofd der Negers te rug, (welkers inhoud met de voorige weinig verschilde) waar by gevoegd was een Geschenk van een paar Goude Schoengespen, die zy order hadden aan den Gouverneur eigenhandig over te geeven met een mondelinge boodschap: „ dat het Coffy leed was dat de Gou-
„ verneur mede lyden moest, om de geene die de Negers zo mis-
„ handeld hadden, doch dat zy hem beminden en geen kwaad zochten

„ te

„ te doen ". Het bleek ook, volgens die Brief, dat Coffy zo zeer geen kwaad voorneemen had, maar wel dat zyn Volk, als zeer verbittert zynde, niet wilde ruften voor dat zy de Chriftenen verdelgd hadden. De Bokken vertrokken weder met een fchriftelyk antwoord.

Capitein Hattinga gaf van den Poft St. Andries bericht, dat de Lieutenant Knollard poft houdende op Frederiksburg den 6^{den} door de Rebellen was aangevallen en vermids hunne groote overmagt gedwongen geweeft naar deezen Poft de wyk te neemen, na dat zyne Manfchappen de meefte patroonen verfchooten hadden, hebbende drie Dooden en zeven Gekwetften bekomen. Waaröp hy Ordre kreeg daar te blyven, wordende van de Dageraat een Onder-Officier met acht Man afgezonden om op de Plantagie Wyburg in Canje, of by een daar dicht aan gelegene kleine Kreek Poft te vatte, en een wakend oog te houden op de beweegingen der Negers of zy fomtyds de Rivier mogten afkomen; en ook om den toegang van het verfch Water voor St. Andries open te houden. Op de Dageraat werdt nog een Verfchanffing achter de Moolen aangelegd, om van dien kant gedekt te zyn.

Een Pofthouder van de Corentyn kwam met een Vaartuig af om eenig Geweer en andere Behoeftes, waar mede hy voorzien werd; hy bragt met zich twee Blanken die federt den Opftand uit Boven Berbice naar de Corentyn gevlucht waren, welke verhaalde, dat 'er Boven nog drie Plantagiën waren, waar van een de Savonette genaamd, daar de Negers getrouw bleeven, en ook nog eenige Blanken zich bevonden, en dat een menigte Indiaanen zich by dezelven gevoegd hadden; dat de Rebellen hen daar hadden aangetaft, doch dapper te rug geflagen waren. De Gouverneur zond torftond den Corporaal Koens, die voorheen Pofthouder in Abary geweeft en de wegen in die ftreek wel bekent waren overland naar de Plantagie de Savonette met Brieven aan de Raaden die zich aldaar mogten bevinden.

Doch kort naderhand kwam 'er van Effequebo met een Vaartuig een Brief aan den Gouverneur, waarin gemeld werdt, dat de Burgeren die men meende dat nog op de Savonette waren, in Demerary waren aangeland, als mede de Bezettingen van de Poften op Savonette en by de Acquewyen, beftaande uit tien Man, wordende alleen den Corporaal vermift,

mist, die in het Bosch verdwaald was. Ook berichtte de Heer Gouverneur s'Gravenzande, dat in Demerary eenige beweeging van Oproer onder de Slaaven bespeurd zynde, sommige Particulieren om bystand aan de Engelsche Coloniën hadden verzocht en daar op ten eersten twee gewapende Brigantyns uit de Barbados waren aangekomen met welker hulpe alles in voorige stilstand gebragt was.

Eenigen van onze Verspieders ontdekten in het Bosch by de Dageraat nieuwe Paden, waar uyt bleek dat de Rebellen de beweegingen van ons Volk naaukeurig gade sloegen: ook hadden zy zich gewaagd tot aan de Vigilantie en aldaar een menigte Negers bespeurd, die zy wel hoorden spreeken doch niet verstaan konden; aan de Stelling geen van hunne Schildwagten noch Vaartuigen verneemende.

De Gouverneur, die niets verzuymde om, zo veel de omstandigheid toeliet, wel op zyne hoede te zyn, en niet door de Negers verrast te werden: werd in een nieuwe bekommering gebragt door de Ziekte die onder zyn Volk zich openbaarde: verscheidene Officieren en veele Gemeenen werden van den Rooden Loop en Koortsen aangetast, waar door eenige Posten van Manschap gansch ontbloot en andere merkelyk verzwakt raakten; de Lieutenant Gertner en sommige Soldaaten waren daar reeds aan gestorven. Troostelyk was het nogthans dat by deeze bezoeking zich geen Rebellen in eenige dagen lieten zien; welke, volgens bericht der Bespieders, in menigte op de Vigilantie byeen waren, maakende groot geraas en getier, goede wagt houdende en hunne Schildwagten om 't half Uur *Warda* roepende. Doch op Mara hadden zy de Slaaven, op vyf of zes na, weggevoerd, en een Pad gemaakt dat van de Vigilantie door het Bosch tot de Brandwagt, en van daar naar Mara uitliep.

Capitein Hattinga gaf den 26sten April kennisse, dat hem, door een Indiaan van boven Canje gevlucht, gezegd was, dat de Negers zich ophielden op Horstenburg, Maria Magdalena, en Stevensburg, en voor de laastgenoemde de Rivier van weêrszyden met neergevelde Boomen zeer belemmerd, en alle de Plantagiën daar boven en beneeden gelegen verwoest en verbrand hadden, doch op Stevensburg de Gebouwen nog gespaard en door hen betrokken waren, en dat de Indiaanen zo uit Canje als

als Berbice, hier door bevreesd geworden zynde, zich allen naar de Corentyn begeeven hadden.

De Schildwagt op de Dageraat aan de Steene Brug ſtaande ontdekte eenige beweeging in de Tuinen, en dat de Paarden en Muilezels verjaagd waren; een anderen die op de Voorwagt om de hoeken van de Sluiſtrens aan de Rivier ſtond, had in den vroegen ogtendſtond twee Corjaaren van het Nieuwe Waterwerk, of daar omtrent, zien afſteeken en naar Boven vaaren: doch de Gronden doorzocht zynde werd geen Onraad beſpeurd, maar men vermiſte de Surinaamſche Neger *Otto* behoorende aan den Gouverneur Crommelin en tot bediening van Capitein Texier medegegeeven: welke zich by de Wegloopers gevoegd had, zo als daar na ontdekt werdt.

Aan het Boſch weder een Corjaar en op 't Land eenige Negers beſpeurd zynde, ging de Neger Piramus met gewapende Indiaanen op hen af; doch zy namen, ſchoon met Geweeren voorzien, op hunne aannadering voort de Vlucht.

De twee getrouwe Negers *Chriſtaan* en *Pieter* kreegen laſt tot boven het Fort Naſſau de gelegenheid der Muitelingen te gaan opneemen, en werdt hen een Brief van den Gouverneur mede gegeeven, om dezelve, zo zy mogten ontdekt werden, te vertoonen. De Neger Pieter kwam alleen te rug, met een Rooden Slaaf in de plaats van Chriſtiaan, die door de twee Opperhoofden der Rebellen aan 't Fort gehouden was: en verhaalde dat hy dien Brief vertoont hebbende, zy deswegen zeer verheugd waren geweeſt, en beloofd hadden ons Volk den volgenden dag niet te komen bevegten gelyk hun voorneemen anders was te doen; voorts dat zy hem laſt hadden gegeeven, om den Gouverneur en den Surinaamſchen Commandant te verzoeken, datze, zonder ſcharp, onbevreesd by haar op de Vigilantie wilden komen, zeer verlangende zynde om met zyn Edele mondelings te ſpreeken. De voornoemde Pieter had opgemerkt dat hunne grootſte Magt, meeſtendeels van Geweer voorzien, zich bevond aan het Fort, en een Voorpoſt van twee honderd Man op de Vigilantie, alwaar aan den Waterkant vier Stukken Kanon geplaatſt ſtonden, gelyk mede twee Stukken aan 't Fort in de groote Poort van het Raadhuis daar de Neger Coffy huisveſting hielt: wyders was hem gezegd, dat een

Troep van twee honderd Negers naar Demerary was getogen aan 't Hoofd hebbende den Meesterknegt van de Plantagie Helvetia, *Prins* genaamd (zynde dezelfde Neger die leezen en schryven kon, en de meeste Brieven aan den Gouverneur heeft geschreeven); als mede dat zy gestaadig eenigen ter Verspiedinge uitzonden en van voorneemen waren om de Onzen door het Bosch te bekruipen en langs de Woonhuizen aan te tasten.

De Gouverneur zond de Bok met een Brief aan hen te rug, inhoudende dat hy aan hunne goede meening nog twyfelde vermids zy den Neger Christiaan hadden gehouden, en bang was dat zyn Edele 't zelfde zoude gebeuren wanneer hy by haar op de Vigilantie kwam; dat zy voornoemde Christiaan eerst moesten te rug geeven en dat hy dan misschien met hen zou komen spreeken, mids Coffy en Accara alleen en geen andere Negers zich daar lieten vinden enz.

Van de Post St. Andries kwam tyding, dat aldaar op den 3^den^ May waren ten Anker gekomen twee Welgewapende Barken van St. Eustacius ophebbende de eene tagentig en de andere zesenzestig Koppen, en dat nog een derde Vaartuig in 't gezigt lag. Deeze Vaartuigen kwamen ter rechter tyd aan, wyl men bericht was dat de Negers, schoon tegens het gevoelen van Coffy, een algemeenen aanval op de Dageraat zouden doen; waarom de Gouverneur bevel gaf dezelve ten allerspoedigste te doen opkomen.

De Posthouder Steur meldde daarentegen het onaangenaame nieuws, dat den 26^ften^ April een Surinaamsche Bark de Corentyn inloopende gestrand was, en van de veertien Zielen die 'er opwaren tien Verongelukt, en de Stuurman met twee Matroozen en een Militair met levensgevaar nog geborgen waren, maar dat Mond- en Krygs-Behoeftes alles weg was: hy berichtte ook dat op den 24^ften^ dito in de Corentyn tusschen de door hem gewapende Indiaanen en de daar zwervende Canjesche Negers een vinnig Gevegt was voorgevallen, waar by de laastgenoemden vierentwintig Dooden en verscheidene Gekwetsten hadden bekomen en de overigen op de vlucht waren gejaagd met achterlating van eenige Buit, bestaande in Keukengereedschap, Meubelen, Lynwaat, Tafel en Cargazoen-goederen, dat zy van de Plantagie van Mevrouw de Vernesobre geroofd hadden; 't welke hy alles, aan de overwinnende Indiaanen tot belooninge van hun trouwe daad

daad geschonken had; meldende voorts dat verscheidene Negers de Rebellen verlaaten hadden en tot de onzen waren overgekomen.

De Gouverneur zyne Krygsmagt, door de aankomst van de drie gemelde Schepen, nu merkelyk vermeerderd vindende, deed den Raadt vergaderen, voorstellende of het niet raadzaam weezen zoude om daar mede een Krygstogt tegens de Rebellen te onderneemen: de Raden Gillissen, Abbensets, en Schirmeister oordeelden dat men hier over de gedachten van beide de Surinaamsche Commandanten Ryssel en Texier moest inneemen, welke daar omtrent gevraagd zynde antwoordden van gevoelen te zyn, dat men met dezelve de Negers zekerlyk konde aantasten en mogelyk verdryven, doch zo zulks alleen langs de Rivier Berbice gedaan werd, eenige zwaarigheden te duchten stonden, naamelyk dat de Rebellen van Plantagie tot Plantagie zoude kunnen gaan, en die door hen verlaaten werden denkelyk eerst t'eenemaal vernielen, en de Slaaven van dezelve mede sleepen zouden, en dan ten laatsten zich in de Bosschen vastzetten, waar uit zy moeielyk zo niet onmogelyk te verdryven waren; in welk geval de Planters altoos aan het afloopen van haare Plantagiën bleeven blootgesteld. Dat vermids veele Indiaanen in de Corentyn wederom waren te voorschyn gekomen, en dezelve door het laatste voordeel op de Canjesche Negers behaalt meer moed gegreepen hadden, men dezelve diende te ontbieden; dat de Indiaanen uit Essequebo en Demerary mede van nut konden zyn, zo zy aan de verwachting van den Gouverneur aldaar wilden voldoen; dat men met deeze Indiaanen vereenigd als dan een Detachement door Canje zoude kunnen afzenden, een ander door de Rivier Abary, en met de overige Manschappen de Berbice opgaan, om dus van drie kanten te gelyk aan vallen en op die wyze aan de Rebellen alle schuilplaatsen afsnydende hen te vernielen of gevangen te krygen, en zo wanneer zulks wel kwam te gelukken dat dan het overige weinig moeite zoude kosten, en daar door ook tevens belet worden dat de nog welgezinde Slaaven niet werden weggevoerd. Dit Plan vondt men zeer gegrond en aanneemelyk, weshalve de Gouverneur by een Missive aan den Gouverneur van Essequebo verzocht om de Indiaanen van die Colonie te beweegen achterom in de de Berbice te vallen; teffens aan den Posthouder Steur in de Corentyn be-

vel geevende de derwaards gevluchte Indiaanen ten eersten af te zenden; als mede aan den Corporaal Koens op Abary gelastende de geene die zich van hen daar bevonden by een te verzamelen.

Vervolgens, naamelyk den 7^{den} May, kwam de grootste der twee St. Eustaciaansche Barken genaamd de zeven Provincien, voerende tien Stukken Vierponders en twaalf Draaibassen, wel voorzien van Mond- en Oorlogs voorraat, onder bevel van Capitein Hendriks, voor de Dageraat ten Anker, hebbende dertig Man van de andere Bark, die wegens lekkaadje nog voor St. Andries lag om zich te herstellen, overgenoomen. Capitein Hendriks aan Land treedende maakte met den Gouverneur een en andere schikking, en liet een der Scheeps-Officieren met twintig Man wel gewapend van boord komen, die terstond aan het Waterwerk geposteerd en de noodige onderrichting gegeeven werden. Den zelfden nacht liep één der Negers, die de Voorpost by het Bosch had weg, echter zyn Geweer achterlaatende.

Gouverneur en Raaden besloten ter aanmoediging der aangekomene hulptroepen de volgende Publicatie te doen afkondigen, Luydende.

„ Wy Wolfert Simon van Hogenheim, Gouverneur Generaal over de
„ Colonie de Berbice en Districten van dien enz. enz. enz.

„ Benevens de Raden van Politie en Crimineele Justitie derzel-
„ ver Colonie.

„ Allen den geenen die dezen zullen zien of hooren leesen, Salut doen
„ te weeten; dat ter zaake van Oorlog, die wy tegenwoordig in vast ver-
„ trouwen dat de Almogende de Rechtvaardigheid onzer zaake zal gelie-
„ ven te zegenen; met de trouwhertige en dappere assistentie der Hulp-
„ troupen, aan ons in den naam en van wegens de Hoog Mogende Hee-
„ ren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden; van de Wel Edele
„ Gestrenge Heeren Gouverneurs van Suriname en St. Eustacius toege-
„ zonden, benevens onze Militie en Burgery, als nu staan te voeren,
„ om met alle vigeur voort te zetten tegens onze Rebellige Slaven, en
„ moordende, doodslaande en brandstichtende Vyanden, ten einde om
„ aan de eene kant onse Rebellige Slaven te vangen of te dooden en uyt
„ te roeyen, en aan de andere kant om onze trouwgezinde Negros-Slaven,
„ die

„ die zig op de Plantagiën of elders in rust of schuyl houden, van den
„ dwang en woede der Rebellen te redden, verlossen en te regt te brengen.

„ Wy hebben geresolveert en geaccordeert, zo als wy resolveeren en
„ accordeeren door en mitz deezen, dat, na volbragte Expeditien en behaalde Overwinningen, ten behoeve van de gezamentlyke Hulptroepen
„ benevens onze Militie en Burgery, die zig van hunne plicht behoorlyk
„ hebben gekweeten, zal worden betaalt en voldaan de volgende Premien.

„ Voor een Rebellige Neger die levendig gevangen en opgebragt word
„ een Somma van *Vyftig Guldens.*

„ Voor ieder Rebellige Neger die gedood zal worden, waar van de
„ Rechterhand zal worden opgebragt, een Somma van *Twintig Guldens.*

„ Voor Negros - Slaven die op de Plantagiën als anderszins zullen werden gevonden dat zig schuyl houden of geen tegenweer of vyandlykheden gebruyken en by de Troupen opgebragt, en by Ruste en Vrede gemaintineert werden, voor ieder Hooft zo Mans als Vrouwen *Tien
„ Guldens*, en voor Kinderen ieder Kop, *Twee guldens tien stuyvers.*

„ Alle het gene by deze Rebellen, of in derzelver Legerplaats aan
„ Goud, Zilver, gemunt of ongemunt, Juweelen, Klederen, Huysraat, Lynwaat of Wapenen gevonden en verovert word zal getrouwlyk
„ opgebragt en uytgelevert worden in handen van de Heren Officieren,
„ en door dezelve ter dispositie van den Hove, waar van vervolgens *de
„ helft van de Waardy* voor Buytgeld betaalt zal worden als voren.

„ Voor de Neger *Coffy* die zig als Gouverneur opgewurpen heeft, zal
„ betaalt werden aan de geene die hem komt te vangen, en aan de Justitie
„ over te leveren, een Premie van *Vyf honderd Guldens.*

„ Item voor de Neger *Accara* die zig als Capitein van de Negers
„ heeft opgewurpen, aan die hem komt te vangen en op te brengen,
„ *Vier honderd Guldens.*

„ Mitz welke Premien en Buytgelden wy vertrouwen, dat een jegelyk
„ de orders en bevelen van den Wel Edele Gestrenge Heer Gouverneur
„ ofte van zynent wegen de Ordres van de Heeren Officieren, en voorgestelde, met gewillige Obedientie zal opvolgen, en alomme preuven

„ geeven van zyn dapperheid en getrouwigheid, zo als brave Manſchap-
„ pen en Ingezetenen van den Staat toeſtaat en behoord.

„ Aldus gedaan, gereſolveert en gearreſteert in onze Raadsvergadering „ gehouden in de Berbice op de Poſt en Plantage de Dageraat dezen „ 8ſten May 1763.

(Was getekend)

W. S. van Hogenheim.
A. D. Gilleſſen.
C. C. Schirmeiſter.
L. Abbenſets.

(Lagerſtond)

„ By nadere Reſolutien hebben wy de gezamentlyke Troupen, tot „ Encouragement van dezelve, geaccordeert en toegelegt, zo als wy ac- „ corderen en toeleggen mitz dezen; dat aan alle de gene die in dezen „ Oorlog zouden mogen werden verminkt, voor Soulagement zal werden „ betaalt het volgende.

„ Voor 't verlies	van beide Oogen. - -	f 1500	— —
	van een Oog. - - -	„ 350	— —
„ Voor 't verlies	van beide Armen. - -	„ 1500	— —
	van de rechter Arm. - -	„ 450	— —
	van de linker Arm. - -	„ 350	— —
„ Voor 't verlies	van beide Handen. - -	„ 1200	— —
	van de rechter Hand. - -	„ 350	— —
	van de linker Hand. - -	„ 300	— —
„ Voor 't verlies	van beide Beenen. - -	„ 700	— —
	van een Been. - - -	„ 350	— —
„ Voor 't verlies	van beide Voeten. - -	„ 450	— —
	van eene Voet. - -	„ 200	— —

„ Mits het welke wy vertrouwen, dat een jegelyk zyn pligt zal waarnee- „ men, en alomme preuven geeven van dapperheid zo als het brave Luy- „ den betaamt.

„ Aldus gedaan als voren den 13den May 1763.

(Was getekend)

Ut Supra.

De

De Neger Opperhoofden Coffy en Accara zonden met twee Bokken weder een Brief inhoudende, een vriendelyke uytnodiging aan den Gouverneur om op de Vigilantie te komen, echter zonder geweer, zo als zy mede ongewapend zich aldaar zouden laaten vinden: ten einde een Verdrag te maaken, willende het Land wel te rug geeven doch zonder de Negers die zy voor vry Volk verklaarden; aangaande de Neger Christiaan dat zy hem in plaats van de Jonge Charbon hadden gehouden. De Bokken verhaalden dat het na Demerary gezondene Detachement Negers om de kwaade wegen had moeten te rug keeren; dat Coffy en Accara dikwyls ſamen overhoop lagen, en dat de eerſtgenoemde goed maar de laatſte zeer kwaad van inborſt was. De Gouverneur zond hen met een Brief te rug, tot ophouding dienende.

Een Vaartuig van Eſſequebo afgezonden, ophebbende de Raad H. van Dalen nevens de voorheen gemelte tien Berbiceaanſche Soldaaten, (die van de Poſten op Savonette en by de Acquewynen gevlucht waren) kwam voor de Dageraat aan, medebrengende een Brief van den Gouverneur s'Gravenzande, in welke zyn Edele bericht gaf dat den 27^{ſten} April, door de Regeering aldaar, eenen Joſeph Meyer naar Boven was gezonden om de Caraïbeſche Indiaanen te verzamelen en zich aan 't Hoofd van dezelve te ſtellen, om de Volkplanting van Berbice van Boven ter hulpe te komen; voorts dat zyn Edele aan den Gonverneur van St. Euſtacius geſchreeven en verzocht had een Onderſtand van drie honderd Mannen te zenden: en van gevoelen was, hoe zeer de Magt van den Gouverneur Hogenheim mogt werden verſterkt byaldien het Werk tot uitroeying of verdelging der Negers alleen van Beneeden ondernomen werdt, het eene oneindige zo niet ganſch vruchtelooſe onderneeming zyn zoude, met verdere aanmerkingen diesaangaande: welke met de gedachten van den Heer Hogenheim en Surinaamſche Commandanten zeer wel overeenſtemden.

De voor St. Andries achtergeblevene Bark, St. Euſtacius genaamd, kwam den 11^{den} May voor de Dageraat mede ten Anker, met de overige Manſchappen: van de Neger-Ronde, die langs de Rivier afgezonden was geweeſt, vernam men, dat de Rebellen aldaar met verſcheidene Corjaaren lagen; zy hadden ook eenige Vuuren in 't Boſch gezien, als mede ſterk hooren

hooren kappen, 't geen vermoeden gaf dat de Negers Paden maakten, om, langsdezelven, ons Volk aan te taſten. De Gouverneur deed, derhalve, de Voorpoſt verſterken, en gelaſte aan een Officier, een Sergeant en twee en twintig Gemeenen, in geval dien nacht niets voorviel, met het aanbreeken van den dag ter opſpeuring van de Paden naar het Boſch te trekken; de twee Barken nevens het Schip de Standvaſtigheid, werden tot dekkinge, op de twee vleugels van de Plantagie gepoſteerd, en de noodige ordres gegeeven hoe zy zich, onraad beſpeurende, zoude hebben te gedragen. De beſtemde Manſchappen, 's nachts niets vernoomen hebbende, begaven zich Boſchwaards in, van waar des morgens ten half tien Uuren verſcheidene Snaphaanſchooten zich van verre lieten hooren: waaröp het volk terſtond in de Wapenen kwam en hun aangeweeſene Poſten betrok.

Een half Uur daar aan vernam men het getrommel en gejoel der Rebellen, welke genoegſaam op 't zelfde ogenblik zich vertoonden en met zo veel geweld op den Poſt by het Waterwerk aanvielen, dat de onzen, door overmagt gedwongen, denzelven moeſten verlaaten en te rug deinſen: de Bark de zeven Provincien ontdekkende dat de Vyand, by Troepen van vyf of zes honderd Koppen verdeeld, langs het Boſch aannaderde om, zo het ſcheen, van drie kanten te gelyk aantevallen, zond vyftig Man tot verſterking aan den Wal, terwyl de Wagt van 't Waterwerk al deinſende geſtaadig vuur gaf, die eindelyk met het Commando van Capitein van Ryſſel by de Battery, en de voornoemde vyftig Man vereenigd zynde; zich wederom herſtelde en toen gezamentlyk het hoofd bood aan de Rebellen, die daar op af hielden en veel nadeel leeden van het Detachement dat van pas uit het Boſch te rug kwam en al vuurende, midden door hen heen, zich eenen weg baande; kort daar op werd ons Volk achter de Molen en de Wooningen van drie zyden verſcheidemaalen zeer hevig aangetaſt, doch ſloeg den Vyand telkens kloekmoedig af, onderwyle dat het grof Geſchut van de Bark, die de beneeden zyde der Wooningen dekte, onder de Negers geduurig ſpeelde, dermaate dat de Vyanden ten laatſte na een gevegt van volſlagen zes Uuren met bebloede Koppen ten eenemaale werden op de vlucht gedreeven, en byaldien de gemaakte ſchikkingen van den Gouverneur alleszins gelukt en niet door tegenwind verydeld

waren

waren geworden zoude de voornoemde Bark de zeven Provincien, die de Vlugtelingen achter na joeg, ongetwyfeld meer dan zeftig van hunne Vaartuigen prys gemaakt hebben, en zy in hunnen aftogt merkelyk belet zyn geweeft, daar nu alleenlyk dertien Vaartuigen (daar onder het Jagt van den Predikant Ramring) veroverd, en verfcheidene anderen die men met het Gefchut konde bereiken, in den Grond geboord werden, waar van de Negers met zwemmen het Leven reddeden. Men begrootte het getal der Rebellen, die den aanval gedaan hadden, tuffchen de twee en drie duizend Man, doch hun verlies kon men niet bepaalen; wyl zy de Dooden en Gekwetften, naar gewoonte, telkens wegfleepten. Acht Lichaamen met Geweeren op het Slagveld gevonden, werden de Hoofden afgehouwen en aan de Rivier op ftaaken gefteld, en de Rompen verbrand. Voorts waren de Soldaaten het overige van den dag bezig met de Lyken van de Negers op te zoeken, die tot in de vyftig in getal beliepen. Daarentegen hadden de onzen maar vier Dooden en negen Gekwetften bekomen, van welke laatften, weinige dagen daar na, nog eenige aan hunne wonden overleeden; de Gouverneur kreeg een fcheut door de pand van zyn Rok, en de Lieutenant Thielen een kogel door de Hoed.

Men had uit des Vyands geheelen toeftel klaarlyk befpeurd dat zy al hun Magt byeen getrokken hadden, om den onzen den doodfteek te geeven, waar in zy, wegens hun groot getal, oogenfchynelyk zouden geflaagd hebben, zo de meergenoemde twee Barken tot befcherming van de Volkplanting afgezonden, niet zo vroegtydig en van pas waren aangekomen. Doch de Dageraat had by dit Gevegt merkelyke fchade geleeden: want het koftelyk Waterwerk, dat op deeze Plantagie eerft kortelings aangelegd en nog naaulyks voltooid was, was door de Negers, by den eerften aanval, aan vier hoeken te gelyk in brand geftooken, en tot den grond verteerd.

De Gouverneur verzuimde onderwylen niet om alles, zo veel mogelyk, te herftellen, en te gelyk een waakzaam Oog op de Negers te houden, plaatfende ten dien einde een gewapende Cano met zes en dertig Man onder Capitein Dabbadie op de hoogte van de Vigilantie, en liet om een ruimer uitzigt te hebben, het Bofch achter de Molen, de Wooningen, en

voor de Verschansing verder op weghakken: terwyl de Arbeiders daar mede doende waren zagen zy een zwaaren brand opgaan; men vreesde voor de Vigilantie, of de Hoofdplantagie; maar by onderzoek blykte dat het eenige Savaanen gegolden had, en de Muiters op de Vigilantie denzelfden stand en goede wagt hielden.

De Corporaal Koens (die, zo als wy voorheen gezegd hebben, naar de Savonette was afgezonden om te vernemen of de toestand daar was gelyk de Blanken hadden voorgegeeven) zond aan den Gouverneur, door twee Bokken, een Brief waarin hy meldde dat hy op zyne Reis onpasselyk geworden zynde en zich te Abary op de Bokshuizen bevindende, eenige Bokken derwaards had gezonden en van hen verstaan had, dat 'er zich geen Christenen meer bevonden maar de Slaaven daar allen stil en in rust waren: de twee Bokken verhaalden daar by dat de Slaaven van de meeste Colonie-Plantagiën geen ommegang met de Rebellen hadden, doch dikwyls van hen gestoord werden, en zy daarom na de wederkomst van de Christenen grootelyks verlangden; voorts dat zy aan het einde der Kreek die uit Abary liep eenige Vaartuigen zonder Volk hadden gezien. Waaröp de Gouverneur een Cano met zes en dertig Man en zes Draaibassen gewapend, onder bevel van Capitein Hendriks afzond, welke met zeven buitgemaakte Tent-Corjaars wederkeerde, hebbende onderwegen eenige Negers in 't Bosch bespeurd.

De Heer van 's Gravenzande berichtte, dat op de gehoopte ondersteuning van de Caraïben voor eerst nog weinig staat was te maaken, wyl het Regen Saizoen hen verhinderde af te komen; voorts dat zyn Edele oordeelde dat men niet te spoedig met een onderneeming op de Rebellen zoude voortgaan.

De Nieuwe Slaaven op de Dageraat, volgens gewoonte des Zondags in de daar achtergelegene Oelemerkoere-kreek uit Visschen gegaan zynde, werden op den 20sten May allen vermist: een gewapend Vaartuig nevens een Corjaar met getrouwe Negers zette hen agter na tot voorby de gewoonlyke Landingsplaats der Muiters; doch keerde onverrichter zaake te rugge, hebbende niet hooger durven oploopen, om van de Vyandlyke Schildwagten op de Plantagie van den Fiscaal Harkenroth niet ontdekt te werden. Ver-

Vervolgens werd de Gouverneur van verſcheidene kanten verzekerd, dat de Slaaven van de bovengelegene Plantagiën vreedzaam bleeven zonder eenige verkeering met de Rebellen te houden; als mede dat 'er dagelyks nog Indiaanen uit Berbice in de Corentyn aankwamen, gelyk zulks ook beveſtigd werdt door den Mulat Jan Broer, zyne twee Zoonen met den Neger Frederik, en negentien Indiaanen die allen uit de Corentyn op de Dageraat verſcheenen. Men vroeg aan den Mulat Jan Broer of hy één zyner Zoonen wilde toeſtaan om een Togtje te doen, langs onbekende Paden naar de Colonie-Plantagiën, ten einde de Bombas en Slaaven aldaar, uit Naam van den Gouverneur tot verdere getrouwheid aan te moedigen; waarin hy bewilligde, en 't geen zyn Zoon, die de kundigſte in de wegen was, aannam mids daar voor een goede belooning genietende gelyk hem toegezegd werd. Deeze verkleede zich als een Indiaan en vertrok met twee van zyn getrouwſte Indiaanen, den weg door Canje neemende, na *Hardenbroek*, *de Cornelia Jacoba*, *Peereboom*, *Marky* en *Savonette*, om volgens ordre de Meeſterknegts van deeze Plantagiën te boodſchappen, dat byaldien zy volharden ons Volk oprechtelyk by te blyven, zonder zich met de Rebellen te bemoeyen, de Plantagiën wel te bewaaren en beveiligen dat die niet verbrand of verwoeſt werden; als dan ook konden ſtaat maaken dat de Gouverneur, by zyne te rugkomſt, ter vergeldinge van hunne getrouwheid hunne Vryheid aan de Heeren Directeuren zoude verzoeken. Voorts liet zyn Edele de overgekomene Indiaanen uit de Corentyn voor zich ontbieden, hen voorhoudende hunnen pligt en vermanende om dapperlyk de Muiters te helpen uitroeyen; het geen zy eenpaarig beloofden en aannamen te zullen doen, waar op zy alle avonden ter beſpiedinge langs de Rivier werden afgezonden, ontdekkende dikwyls op de Plantagie van Harkenroth en de Vigilantie een menigte Negers ſcherpe wagt houdende.

Men was niet buiten vrees dat zy weder een onderneeming op de Dageraat waagen zouden, welke voor ons zulk een goede uitſlag niet beloofde als de laatſte gehad had, vermids de heerſchende Ziekte dermaate was toegenomen dat de meeſte Officieren en Gemeenen, zo aan Land als op de Schepen, daar aan kwynden; op de St. Euſtaciaanſche Barken alleen wa-

ren over de tagentig Man door hevige krankte overvallen, die men genoodzaakt was (om frisscher lucht te scheppen) naar den Zeekant aftezenden, werwaards Capitein van Ryssel ten zelfden einde zich mede begaf.

Twee Indiaanen, die uit Abary over Zee op de Dageraat aankwamen, bragten een Brief van den Corporaal Koens, inhoudende dat hy, nog ziekelyk zynde, met eenige Indiaanen over Land naar de Dageraat in aantogt was geweest, maar op de hoogte van *Ydappa* (een plaats door de Bokken zo genoemd) de Rebellen naderende, zy hem bykans hadden gevangen gekreegen, doch dat hy hen gelukkig ontsnapt en met zyn Volk daar op weder na Abary te rug gekeert was; verder dat eenige Bokken die hy naar de Johanna had afgezonden, vernoomen hadden van de Bomba en Combuismeyd aldaar dat de Slaaven op die Plantagie welgezind bleeven, en dat de Muiters van oogmerk waren Kosttuinen in het Bosch aan te liggen alzo onder hen reeds gebrek aan Levensmiddelen, Kruid en Lood, begon te komen.

De Burger Lieutenant Solicoffre uit Canje aankomende verhaalde, dat hy met zyne Manschappen tot op de Compagnies Post was geweest, en de tusschen beide liggende Plantagiën deerlyk vernield en verbrand waren, behalve Overberg alwaar hy nog agt Sakken Cacao en drie Vaatjes Koffy, nevens twee Roode Slavinnen aan Frederiksburg behoorende gevonden en mede gevoerd had, en dat voor Frederiksburg aan den Rivierkant een Staak stond met het Hoofd van een Christen daar op.

De Corporaal Koens uit Abary zich andermaal op weg hebbende begeeven kwam behouden op de Dageraat aan met vyf Indiaanen en twee Roode Slavinnen van de Eendragt; een deezer Indiaanen zeyde, dat hy korteling by de Rebellen geweest en bygewoond had dat de Creoolen met de Kust-Negers in groot verschil raakten, en aan dezelven de schuld gaven van hen tot den Opstand en het gepleegde kwaad verleid te hebben, de twee Negers Coffy en Accara dreigende te dooden, doch dat die oneenigheid eindelyk was bygelegd.

Men vernam naderhand dat de Plantagie van den Fiscaal door de Rebellen verlaaten was, doch daarentegen dat de naar Boven gezondene Jonge Mulat Jan Broer, vier dagen na deszelfs vertrek van de Dageraat, achter

zyn

zyn eige Plantagie in de Kreek Cimbia by Ydappa, door vier van zyne Slaaven (die daar met eenige Rebellen in 't Savaan een Koebeeſt vervolgden) was ontdekt, gevangen genomen en vermoord; de Indiaan (een van de twee die hem op Reis verzelden) welke de tyding bragt, was het met de vlucht ontkomen, vreezende dat zyn Medemakker, dien hy miſte, mede omgebragt zoû zyn, en verhaalde van andere Indiaanen gehoord te hebben, dat de Muiters het Hoofd van Jan Broer afgekapt en op de Hollandia en Zelandia op een Staak geſteld hadden, en dat de Hoofden der vermoorde Chriſtenen aldaar op gelyke wyze aan den Rivierkant ten toon ſtonden; dat de Slaaven van de meeſte Colonie-Plantagiën, waar van hy de Savonette, Markey, en Hardenbroek opnoemde: al die tyd van de Muiters afgezonderd gebleeven zynde, eindelyk hadden moeten bukken, en met geweld onder hunne gehoorzaamheid gebragt waren; dat gebrek van Koſt nevens Kruid en Lood hen verhinderden nog een kans te waagen op de Chriſtenen, die ze even zeer bleeven haaten: en datze, wanneer de Droogetyd naderde, andere middelen meenden in 't werk te ſtellen om hun oogmerk ter uitroeying van de Blanken te bereiken.

De Loots J. Bogman verſcheen kort daar aan met een Vaartuig, dat door den Gouverneur van Suriname was afgezonden, opgehad hebbende een Detachement van zeventig Man Surinaamſche Troupen, onder bevel van den Mayor Reinet, Capitein Canits, en de Vaandrigs Pontecharra, de Marechal en Gomarus, en die in de Corentyn waren uitgezet om aldaar Poſt te houden, zo als de Mayor Reinet met een Brief aan den Gouverneur daar van kennis gaf. (welk Detachement met Geweer en Wapenen tot de Rebellen-Slaaven in Canje naderhand ſchelmachtig overliep, gelyk in 't vervolg omſtandiger zal gezegd werden)

Op de Dageraat werden wederom vier Negers met een Corjaar vermiſt, terwyl eenige anderen uit de Koſttuinen naar den Gouverneur kwamen vluchten zeggende, dat de Rebellen zich daar vertoond en verſcheidenen van de Slaaven verraſt en gevangen genomen hadden. Hieröp vertrok terſtond een Officier met twintig Gemeenen om de Rovers op 't ſpoor na te zetten, doch keerde, ſchoon zy tot diep in het Boſch waren geweeſt, onverrichter zaake te rugge, zo als mede de Neger Piramus met

verlies van twee Negers, die zich te wyd wagende door de Muiters gekreegen werden: de Lieutenant Knollart met sommige Vrywilligers en een party gewapende Indiaanen toogen voorts de Rivier op tot voor de Plantagie van Harkenroth, daar ze een ledige Corjaar vonden en wegnamen; (zo men vermoede dezelfde daar mede de Rebellen op de Dageraat geland waren) op hoop wanneer zy die kwamen zoeken hen dan te overvallen; maar deeze zo schielyk niet te voorschyn komende leide hy een Mulat met vier Indiaanen daar dicht by in een hinderlaag, en trok ondertusschen met de overigen naar de Dageraat te rug om nader tyding afte wagten; daar na op het bericht dat vier Negers, wel gewapend en met eenige buit by zich, naar het Vaartuig hadden gezocht en het zelve niet vindende, in 't Woonhuis gegaan waren: begaf hy zich met de zynen weder derwaards; doch uit voornoemde Wooning ontdekt werdende en verscheidene Seinschooten hoorende die duydelyk van de Vigilantie werden beantwoord, vond hy raadzaam stil afte trekken duchtende dat die van de Vigilantie somtyds spoedig afkomende, hem den weg mogten affnyden en met zyne Manschappen gevangen neemen.

Eenige Warousche Indiaanen met Vrouwen en Kinderen verlieten hunne Wooningen en kwamen op de Dageraad een Schuilplaats zoeken, voorgeevende dat de Rebellen hen vervolgden en de Mans gevangen namen, om die in hunnen dienst te gebruiken en ook om de wegen in de Bosschen en Savaanen naar Demerary aan te wyzen, werwaards zy, zo zy zeiden, van voorneemen waren te gaan om de daar zynde Slaaven insgelyks te verlossen en voorraat van Kruid en Lood op te doen, daar aan groot gebrek als mede aan Levensmiddelen hadden; zeggende verders dat al het Vee op de Plantagiën reeds geslagt en genuttigd was; dat de Creoolen en Kustnegers gestaadig overhoop lagen, en dat onder de eerstgenoemden nog veele waren die de Christenen een goed hart toedroegen.

Ondertusschen vermeerderde de tweedragt tusschen de Negers welke tegens *Coffy* te onvreeden werden, 't welke zo verre liep dat zy eenen anderen Gouverneur, *Atta* genaamd opwierpen, die zelf tegen Coffy slag leverde en veele van zyne Vrienden ombragt. Coffy te kort schietende liet het Buskruid dat hy onder zich had, en niet aan zyne Tegenpartyders wilden

wilden in handen ſtellen, begraven, hebbende de uitvoerders daar van, om zulks geheim te houden, met eigene handen vermoord; hy nam vervolgens een gelaadene Snaphaan daar hy zich zelve mede doorſchoot om niet in handen zyner Vyanden te vallen; ook werd den Gouverneur verhaald, dat een zyner vertrouden door de andere Negers zoude dood gezweept zyn, om dat hy niet wilde of konde ontdekken waar Coffy het Kruid geborgen had.

Atta, hem nu als Gouverneur der Negers opgevolgd zynde, ſtelde verſcheide Opperhoofden aan, als *Quaco*, *Baubé*, en *Accabré* Opperhoofd der Gango-Negers of Menſcheneeters: en de Capiteinen *Kees*, *Gouſſary*, *Fortuin* en anderen.

Capitein Hattinga berichtende dat den 19den Juny voor den mond van de Rivier Berbice uit het Vaderland genadert was het Schip de Hendrik Schipper H. M. Rolwagen ophebbende de Heer L. Fick als Fiscaal en Secretaris, benevens eenige Soldaaten, twee Chirurgyns, een Smit en vyf Paſſagiers als vrylieden: kreeg bevel deeze Manſchappen ten eerſten op te zenden, en het Schip by bekwaame gelegenheid te doen volgen, wordende de Heer Fick met een Jagt afgehaald. Hy melde ook dat zyne Verſpieders tot voor de ſtelling van Magdaleenenburg geweeſt zynde de Wooning nog in ſtand gevonden, en door twee Kaarſſen die in 't Voorhuis met opene Deuren ſtonden te branden, ontdekt hadden, dat het binnen vol met Negers was, en voor het Huis een gewapende Schildwagt poſt hield, dat zich op Stevensburg mede een menigte onthielden, met zingen en ſchreeuwen een groot geſchal maakende, maar voor het overige dat in ganſch Canje niet dan een deerlyke Verwoeſting te zien was, geen eenig Gebouw, of Hutje hoe gering het ook zyn mogt, meer in weezen zynde en altemaal tot den grond afgebrand; ook dat de Muiters de Rivier, van Petersburg af tot aan la Providence, ter wederzyden met zwaare Boomen verſperd hadden, zo dat de doorvaart met groote Vaartuigen moeielyk zoude vallen.

De voornoemde Capitein Hattinga gaf vervolgens kenniſſe dat de Slaaven, ten getale van twee en twintig zo groot als klein, van de Eliſabeth en Adriana weggeloopen zynde, door een Sergeant en agt Gemeenen tot by

Frederiksburg te vergeeffch had laaten nafpeuren en vermoedelyk een anderen weg moeften ingeflagen zyn. De Gouverneur bewuft dat in Canje verfcheidene Paden waren die op de Brandwagt uitliepen en van daar den weg na de Vigilantie aanwysden, deed die uitgangen ten eerften met eenig Volk bezetten; doch zy werden niet ontdekt.

Men vernam dat de Muiters de Wooning op de Plantagie van den geweezene Fiscaal hadden in Affche gelegd, en dat hunne Vergadering op de Vigilantie dan eens talryk en dan weder minder was, tuffchen beide veel vreugde met danffen en fpringen bedryvende, maar doorgaands niet zo achtzaam meer op het uitfetten der Schildwagten, waar door onze Befpieders hen des te beter konden waarneemen. Deeze hadden aan de ftelling, onder andere Vaartuigen, de Sloep van Schipper Pynappel (waar van de Stuurman en eenige Matroozen door de Negers te vooren vermoord zyn geworden) zien liggen.

Onderwyle bleef de Ziekte nog even fterk aanhouden, rukkende dagelyks eenigen in 't Graf, onder welke Capitein Hendriks en de Boekhouder Schook geteld werden. Geen van beide de Barken vond zich in ftaat een gezond Man op de Wagt te geeven. Dit noodzaakte den Gouverneur een merkelyke verandering in de Poften te maaken. Doch zyn Ed: ontfing kort daarop de aangenaame tyding, dat door de pryflyke zorg van den Gouverneur van St. Euftacius, de Heer de Wind, weder een Gewapende Bark, genaamd Demerarys Welvaaren, onder bevel van Capitein Salvolani (zynde een Griek van geboorte, en een zeer braaf Man, welke, geduurende zyn verblyf in de Colonie, met veel yver en trouw gediend heeft) met veertig Mannen en Provifie, van St. Euftacius afgezonden en reeds binnen geloopen was, welke op den 7^{den} July voor de Dageraat aankwam.

Men had hoop, door de aankomft van de gemelde Bark, zich een weinig te herftellen. Maar ter zelver tyd werdt de Gouverneur ontwaar door een Brief van den Mayor Reinet, (welke met vier Indiaanen van de Corentyn over Zee aangebragt was) dat het gantfche Detachement Surinaamfche Militie (waar van wy te vooren gewaagden), in zeventig Man beftaande, wederfpannig geworden en tot de Negers, in Canje, overgeloopen was. Het geval had zich aldus toegedraagen. De Vaandrig Pon-

Pontecharra met veertig van die Soldaaten nevens zeſtig Indiaanen in het begin van July, afgezonden zynde om eenige van de eerſte Muitelingen van de Plantagie Magdaleenenburg in Canje, die zich in de Corentyn, in een nabygelegen Dorp, geneſteld hadden, te verraſſen, had het geluk dezelven te ontdekken. Hy taſtte hen aldaar onverwachts aan, en dreefze, na een gevecht van drie Uuren, op de vlucht met achterlaating van vyftien Dooden. De Indiaanen de vluchtende Negers nazettende, ſchooten nog verſcheidene dood en joegen de overigen in de Zwampen, daarze meeſtendeels verdronken. Onderwyle trok den voornoemden Vaandrig met zyn bygebleeven Volk (hebbende de onzen by dit Gevecht maar een geſneuvelden bekomen) te rug, medevoerende den Buit (die evenwel meeſt door de gemelde Indiaanen behaalt was), welke een ſomme van *f* 269. 6. beliep. Deeze Penningen werden door Capitein Caunits, zo hy voorgaf aan den Poſthouder Huyer in bewaring gegeeven, om by de wederkomſt der voornoemde Indiaanen, een ieder zyn behoorlyk aandeel te doen erlangen. Hier over toonden de Soldaaten veel ongenoegen, voorwendende dat hen die Buit werd onthouden; als mede dat zy geen werk gelyk de Negers wilden doen, naamelyk het maaken van hunne eigene Hutten: het welk van dat gevolg was dat zy den 3den July 's morgens ten vier Uuren aan het muiten ſloegen. Eenigen van hen vielen met overgehaalde haanen op 't Quartier hunne Officieren aan: den Capitein Caunits werd met den Kolf van den Snaphaan zodaanig in de Rug geſlaagen dat hy weerloos ter aarde neêrviel: twee dier Booswigten zouden hem doorſchooten hebben, ten zy een Soldaat *Brand* genaamd, met een Stok de Snaphaan om hoog had geſlagen en hem dus gered: de Chirurgyn Johan Carel Mangemeiſter had ook getracht den Vaandrig Marechal met zyn Sabel ter neêr te houwen, zo zulks niet was afgeweerd, en zette zelf met dreigementen het Volk geſtaadig tot oproer aan, hebbende reeds lang te vooren den Soldaat Jean Renaud tot deſertie zoeken te verleiden: vervolgens ontwapende zy de Officieren en dwongen hen naar de Poſt Ephraim te vertrekken. Waar op zy alle de Mondbehoeften en Goederen, zo van de Societeit als van de Officieren tot de Medicynkiſt niet uitgezonderd, hebben geplunderd en aan ſtukken geſlaagen, gelyk ook omtrent zeſtig Snaphaanen, al-

leenlyk eenige met zes of zeven patroonen geladen op malkander laatende liggen, op dat de geene die dezelve wilde afschieten, zich door het springen zoude bezeeren.

Vervolgens sloegen zy een kring en zwoeren met opgestooken Vingeren malkanderen getrouw te blyven, onder bedreiging, dat zo een van hen wilde wegloopen zy dezelve op staande voet zouden doodschieten. Zy dwongen den Sergeant de Niese het gebied over hen op zich te neemen, en stelden den Soldaat Jean Renaud tot Lieutenant aan. Waarna zy zich op Weg begaven, voorneemens zynde naar de Rivier de Oronoque te trekken en tot de Spanjaarden over te loopen, ten welken einde zy zich naar het Bosch wenden, wanneer drie Onder-Officieren en vyf Gemeenen hen heimelyk verlieten en weder naar den Post Aurearis te rug keerden, alwaar dezelven door de Bylegger Christaan Jeuke (welke met eenige Indiaanen aldaar ter bespieding was gesteld) vrywillig met een Vaartuig naar den Post Ephraim werden over gevoerd. De overige Oproerigen ten getale van twee en veertig, naamelyk een Sergeant, een Corporaal, twee Landspassaaten, een Tambour en zeven en dertig Gemeenen, trokken voort door het Bosch onder bevel van gemelden Sergeant de Niese en Jean Renaud, met twee Indiaansche Gidsen, welke hen echter niet lang by bleeven, ter oorsaake dat een van beide een Vles Wyn uitgedronken hebbende en met den Tambour in woorden geraakt zynde, dezelve met de ledige Vles voor het hoofd geslaagen had en wegliep; waar op de Corporaal Schults, wyl hy dien Weglooper niet kon achterhaalen, zyn Makker doodschoot. Nu bevonden zy zich zonder Gidsen: doch de Soldaat Jean Renaud had een Negermeid uit Canje, welke op den Post gevangen en in de Boeyens zittende, ontslagen en medegenomen, die hen toen tot Wegwyzer diende. Zy kwamen, na derde halve dag in het Bosch gezworven te hebben, aan een breed Water, zynde de eerste Kreek, omtrent een half Uur van den Post dien zy verlaaten hadden afgelegen, alwaarze agt Man posteerden om het wegloopen te beletten, en anderhalven dag bleeven uitrusten, maakende onderwyle Vlotten om de Kreek over te steeken: doch bespeurende dat hunne Mondbehoeften sterk begonnen te verminderen zo besflooten zy na een der verlaatene Plantagiën in Canje

zich te begeeven, daar, volgens het zeggen van de Negermeid, nog veel Levensmiddelen en geen Negers zouden gevonden worden.

De Kreek overgevaaren zynde zonden zy uit het midden van hen, Renaud en den Chirurgyn Mangemeister vooruit naar de Plantagie Stevensburg daar het Hoofdquartier der Rebellige Negers was, om te verzoeken een vrye doortogt naar de Rivier de Oronoque. Deeze kwamen op de Plantagie aan: doch de Negers hen mistrouwende, als door de Blanken afgezonden om hen te bespieden en te verraaden, bedongen dat zy alvoorens hun Geweer en Krygsvoorrart aan hen zouden over geeven, en zich by hen ter hulpe voegen. Waaröp Renaud met eenige Negers was te rug gezonden, om aan zyne Makkers dit beding voor te houden, welke, met hulp van den Sergeant de Niese, de overigen overhaalden om deeze voorwaarde aan te neemen, en hun Geweer benevens Kruid en Lood aan de Negers over te leveren; 't welk hen met een Corjaar onder geleide van gemelde Renaud en de Niese werd toegezonden, terwyl de overigen door het Bosch zich naar Stevensburg begaven, alwaar zy by hunne aankomst in verscheiden Kamers werden verdeeld en opgesloten. Vervolgens werden agt en twintig dier Overloopers, nu zonder Wapenen zynde, door de Negers op voornoemde Plantagie doodgeschooten, op het voorgeeven van de Negermeid, die Renaud uit de Boeyen had medegenomen, wyl zy zeide: dat die Soldaaten de Negers in Corentyn hadden bevogten en doodgeschooten: en de overige veertien op ordre van een Neger Capitein *Adou* genaamd, (met een Officiers Sjerp om het Lyf en een Hoed met een goud boortsel op, en die van het Fort Nassau was derwaards gekomen) in het leven gespaard. Zy bleeven daar eenigen tyd te zamen, en werden vervolgens op verscheidene Plantagiën zo in Canje als Berbice verdeeld; doch de Chirurgyn Mangemeister, de Sergeant de Niese, en Jean Renaud aan 't Fort gezonden, alwaar zy langen tyd zyn gehouden, wyl zy by de Negers het meeste gezien waren, en hen de besten dienst deeden, inzonderheid Mangemeister, die hunne Zieken en Gekwetsten bediende en verbond, en voor hunne Capiteinen Fyne Wateren moest bereiden, waar voor hy van het Opperhoofd der Negers verscheidene fraaye vereeringen van Zilver en Kleederen ontving; als mede Jean Renaud, welke voor hen,

 van

van de hier en daar gevondene Zwavel en Salpeter, Buskruid maakte, dat echter niet te wel ſlaagde: voorts moeſt de Sergeant de Nieſe als Capitein en Secretaris dienſt doen, en de Negers aan 't Fort dagelyks in den Wapenhandel oefenen: doch hy wierd over het ſchryven van een Hoogduytſche Brief, welke de Negers onderſchepte, naderhand door hen onthalſt: een Soldaat *Wernier* genaamd, ſtelde zich aan het Geweermaaken, en het verhelpen en ſchoon houden hunner Snaphaanen. (*a*)

Doch deeze Corentynſche Overloopers werden, na dat zy onder de Negers veel gevaaren uitgeſtaan en armoede geleden hadden voor het grootſte gedeelte door ons Volk gevangen genoomen en naar Suriname over gevoerd, alwaar zy naderhand zyn te recht geſteld, zo als wy op zyn plaats omſtandiger zullen zeggen.

Zo dra de Gouverneur van de wedervaaring deezer Overloopers wel onderricht was, beſloot hy, om, ware het mogelyk, dezelven nog tot inkeer te brengen, by een (ongetekende) Brief hen hun kwaad en ſnood bedryf voor oogen te ſtellen, derzelver zeer waarſchynelyk ongelukkig Noodlot voorſpellende, de te rugkomſt aanraadende en veel goeds belovende; maar het was te vergeeſſch. Hun antwoord dat zyn Edele te rug ontving was hardnekkig, toonende geen 't minſte berouw.

Midlerwyl werden door Capitein Hattinga eenigen van de gevangene Slaaven, die tegens hunnen Meeſter de Heer Stubbeman een zamenſpanning gemaakt hadden, naar de Dageraat opgezonden. Dezelve ondervraagd zynde, beſchuldigden zy hunnen Meeſterknegt Coffy en den Meeſterknegt van de Plantagie Bleyendaal, dat deeze hen hadden verleid; en dat door den laaſtgenoemden de geheele zamenzweering geſmeed was: voorts bekennende datze voorneemens waren geweeſt hun Meeſter te vermoorden en vervolgens ook alle de Chriſtenen die beneeden in Canje woonden van kant te helpen, en dat wanneer hen zulks gelukt had, zy dan met den Buit zich by de Wegloopers naar Boven meenden gevoegd te hebben. De Fiscaal, aan wien den Gouverneur deeze Zaak in handen gaf, vertrok naar St. Andries om de overige Gevangenen, die daar nog in de

Boeyen

(*a*) Volgens authentique Confeſſie van Mangemeiſter en Renaud.

Boeyen zaten, te verhooren, en keerde vervolgens met de beide beſchuldigde Meeſterknegts te rug: het verdere onderzoek moeſt, wegens onpaſſelykheid van den Fiscaal, eenigen tyd werden uytgeſteld.

Op de Vigilantie werd in eenige dagen geen veranderig beſpeurd; de Muiters daar lieten zich nu en dan met eenige Snaphaanſchooten wakker hooren; men vond haar naderhand aan den overkant bezig met Hout te kappen dat, zo het ſcheen, dienen zoude voor Paliſſaden om zich op die Plantagie of elders te verſchanſſen.

Maar omtrent den 22ſten July werd aan de overzyde der Rivier, een groot Uur van de Dageraat, een nieuwe Landingsplaats ontdekt, alwaar de verſche ſpooren aantoonden dat de Rebellen, wel veertig ſterk, de weg of naar de Brandwagt of naar de Koſt-tuinen van de Dageraat hadden ingeſlagen. Deeze beweeging baarde de onzen veel verlegenheid, vermids de Bezetting in eenen zwakken toeſtand was, en, zo men de Plantagie niet aan het uitſterſte gevaar wilde blootſtellen, geen andere verdeeling kon lyden dan de Brandwagt met een Officier en twaalf Man te verſterken, eenige andere Poſten daar tegens in te trekken, en met de overige Manſchappen de meeſt aangelegenſte, zo veel mogelyk, te bezetten, gelyk geſchiedde. Ook werd Schipper Rolwagen, die met zyn Schip reeds voor de Brandwagt tot dekking lag, belaſt op die hoogte te blyven liggen, en onderricht wat hy, ingeval van aanval, te doen had. Het konde tevens van groot nut geweeſt zyn een Detachement van twintig of vyf en twintig Man af te zenden naar het Pad dat de Muiters waren opgegaan, om hen dus tuſſchen twee Vuuren in te ſluiten, maar de geringe Magt maakte zulks toen onmogelyk. Onderwylen was de Vyand weder aan de Landingsplaats terug gekomen, Seinſchooten geevende om, zo men vermoede, hunne Makkers op de Vigilantie te waarſchouwen. Onze Verſpieders hoorden ook gefluit in het Boſch, en eenig geraas als of 'er gekapt werd en zwaare Boomen neêrvielen: waaröp de Gouverneur raadzaam vond, den Poſt aan de Brandwagt in te trekken en zyn Volk op de Plantagie byëen te houden. Doch by geluk verminderde de vrees eenigermaate, vermids de Muiters ten getale van vyftig allen met Snaphaanen en Sabels gewapend kort naderhand in Corjaren naar Boven vertrokken.

De Lieutenant Pronk gaf van Beneeden bericht, dat op den 23[ften] July de Poſt aan de groote Dubbelmine-Kreek, in Canje, beſtaande in één Corporaal en agt Man, door de Negers, by verraſſing, was overvallen en allen gevangen genomen, behalven de Mulat Daniel Feer, die het met zwemmen was ontkomen, en dat op deeze tyding de beneeden liggende Plantagiën door de Chriſtenen waren verlaaten, die zich naar St. Andries begeeven hadden. Men was derhalve niet zonder bekommering voor die Gronden, datze door de Muiters zouden worden afgeloopen. Waarom de Bark de Demerary Pacquet (welke kort te vooren van Demerary met eenige Burgers, die uit Berbice ſedert het begin van den Opſtand derwaards waren gevlucht, voor de Dageraat was aangekomen) onder bevel van Capitein Salvolani naar de voornoemde Kreek werd afgezonden, om hen het verder afkomen te beletten, en den vryen toegang tot het Verſch Water voor den Poſt St. Andries open te houden. Doch zo als die Bark was vertrokken, kwam 'er van den gemelden Lieutenant Pronk een tweede Brief, meldende dat dezelfde Troep Muiters, die onze Poſt hadden opgeligt, in honderd Man beſtond, en aangevoerd door den Neger *Ceſar*, die korteling, van de Plantagie van den Heer Stubbeman was weggeloopen, reeds tot op de Plantagie Wyburg was afgekomen, dezelve benevens Melpomene, die van Bartels en Hagenkamp had afgeloopen en de Gebouwen aldaar verbrand, en daar op weder naar Boven gekeerd was.

De Wegloopers ontzagen niet tot zelf in de Koſttuinen van de Dageraat dagelyks te komen ſtroopen, zonder dar men hen zulks konde verhinderen, wyl de Ziekte uitermaaten aanhieldt.

Een der Gevangene Soldaaten aan de Dubbelmine-Kreek, kwam, met een Bok verzeld, in een Corjaar van Boven op de Dageraat aan, en bragt een Brief van het Opperhoofd der Negers, met laſt om denzelven aan den Gouverneur eigenhandig over te geeven: deeze Brief behelsde voornaamelyk, dat de Negers met de Corentynſche Overloopers t'zamen een verbond hadden geſlooten om malkanderen getrouw by te blyven: de Soldaat (die Bedouw was genaamd) klaagde dat zy hem met zweepſlagen deerlyk hadden mishandeld; en de Bok verzekerde, dat genoegſaam alle de Negers zich met de Muiters verſtonden en Rebellig waren, en dat de Gou-

ver-

verneur niet dan Vyanden op de Plantagiën van de gantſche Colonie ontmoeten zoude, voorts verhaalde hy, dat hy, twee dagen geleeden, van de Rebellen aan 't Fort Naſſau verſtaan had, dat een groote Troep Negers met Vaartuigen uitgegaan zynde, om in de Bovenlanden Koſt tuinen aan te liggen, aldaar by hunnen aankomſt door de Caraïbiſche en Acquewynſche Indiaanen, welke de Rivier van boven bezet hadden, was overvallen en meeſt allen doodgeſlagen; dat daar op de Neger Accara als Capitein met een ſterk Detachement gewapende Negers en eenigen van de Corentynſche Overloopers aan het hoofd zich hadden op weg begeeven om de gemelde Indiaanſche Natiën aan te taſten, van welkers wedervaaren, by zyn vertrek van 't Fort, nog geen tyding was ingekomen.

De Gouverneur zond den Bok met een Brief te rug, zonder zich daar by in eenige beloften of toezegginge uit te laaten, ſchoon eenige Leden van den Raad oordeelden dat het beter was in 't geheel niet te antwoorden, en anderen daarentegen zulks raadzaam vonden maar tot geen beſluit konden komen hoedanig men het antwoord zoude inrichten; 't welk hem noodzaakte om zelfs de Brievewiſſeling gaande te houden, denkende dat daar mede tyd gewonnen voor eerſt genoeg gewonnen was; bovendien zo hadden de Neger-Opperhoofden die eerſt aangevangen, en het is bevonden dat dit aan de verwachting wel heeft voldaan. De Gouverneur van Eſſequebo gaf kenniſſe dat de Caraïben en Acquewynen de Rivier Berbice van Boven hadden bezet, en dat zy een party Muiters, die daar meenden te naderen, hadden om hals gebragt, waar by eenige Caraïben waren gekwetſt geraakt: zo dat het verhaal van den Bok diesaangaande geen twyfel overliet.

Men bleef ondertuſſchen, zo veel mogelyk was, op zyn hoede, maar door de woedende Ziekte verergerde de omſtandigheid van dag tot dag. Tot omtrent Auguſtus 1763. was ten minſten een derde van de gantſche magt door de Dood weggerukt: een der Barken had alleen vier en vyftig Dooden: en bykans alles ziek: waarom de Officieren naar de Zeekant moeſten afzakken, blyvende de Gouverneur (die zelfs Ziekelyk en Zwak was) genoegſaam alleen, zonder hulp van Colonie Bediendens, zelf niet van de tegenswoordig zynde Raaden, welke geduurig op een

een Koopvaardyſchip huishielden, zonder ſchier aan den Wal te durven komen: zo dat men meeſt alles op hem liet aankomen.

Hier by kwam nog dat de Surinaamſche troepen welke zig op de Dageraat bevonden, voor het grootſte gedeelte beſtonden uit Franſche Overloopers, onwillig Volk, en meeſt Landsluiden en Makkers van de Corentynſche Overloopers; zo dat hunne eigene Officieren weinig vertrouwen meer in hen durfden ſtellen, en zich hier over kwamen verklaaren by den Gouverneur, welke daar op met deeze Officieren den 31ſten July een Krygsraad belegde, waarin na rype overweeging van alles met meerderheid van ſtemmen, onder anderen, werd beſlooten van zich als nog op de Dageraat te blyven handhaven; zich meer en meer door Verſchanſſingen, voor een aanval der Vyanden te dekken; de Mond- en Oorlogs-Voorraad in veiligheid naar de Zeekant te brengen, ten einde, 't zelve by een ſchielyke aftogt niet in handen der Muyters mogt geraaken; en by aldien de byſtand, die men uit het Vaderland verwachtende was, voor den Droogen tyd niet aankwam, als dan de Dageraat te verlaaten, en in de Colonie ondertuſſchen voet te houden. Doch met welk groot gevaar zulks vermengt was gaven de gemelde Surinaamſche Officieren, in ſchriftelyke aanmerkingen, aan den Gouverneur nader te kennen (*a*) waar by zy verklaarden, dat zy de aller gevaarlykſte omſtandigheden der Colonie in verdere overweeging hadden genomen, en zich verpligt vonden te moeten voorſtellen: hoe dat, om verſcheidene redenen zo in opzigte van den ſtand, gebrek aan Oorlogs-behoeften, als Ziekte en Zwakheid der Soldaaten en Scheepsvolk, en ligte afſnyding en bezwaarlyke aftogt; daarentegen friſcher en gezonder Lucht aan den Zeekant, grooter zamengetrokkene magt, en tot voorkoming van voorſz. als meer andere welgegronde zwarigheden: zy vermeenden, dat zonder verzuim moeſt worden vaſtgeſteld de Dageraat te verlaaten en naar den Poſt St. Andries aftetrekken. Evenwel kon de Gouverneur, die in de grootſte nooden den grootſten moedt betoonde, daar zo ligt nog niet toe overgaan, maar bleef ſtandvaſtig in zyn voorneemen om de Dageraat bezet te houden ſchoon de Raaden mede van het zelfde begrip als de ge-

melde

(*a*) Getekent door de Capiteinen van Ryſſel en Texier in dato 3 Auguſtus 1763.

melde Officieren waren. Hy gaf 'er deeze reden van, dat hy wel onderricht was dat 'er ten minſten nog een voet Water in de Boſſchen werd gevonden, en dat derhalve nog geen volkomene vereeniging der Rebelleerende Negers en gevolglyk ook zo gemakkelyk geene aanval van hunne gantſche Magt geſchieden konde.

Men vernam vervolgens dat de Schaarsheid van Levensmiddelen by de Rebellen dagelyks vermeerderde, en dat daar aan reeds zo groot een gebrek was dat ze Honden en Katten aten, ja zelve de Paarden en Ezels begonnen te ſlagten; dat thans alles Muiter was wat de Naam van Neger had, echter dat het Volk van de Colonie-Plantagiën zo veel kwaad niet bedreven als 't Volk van de Vrylieden; zelf zou de Bomba van de Hoofdplantagie gezegd hebben dat hy en zyne onderhoorige Negers, de Chriſtenen nog een goed hart toedroeg, en zeer verlangde dat die het Land weder in bezit mogten krygen. Voorts dat de Creoolen zich door de Muiters niet willen laaten beweegen om tegens de Blanken te vechten, alzo hun voorneemen was, om wanneer de Boſſchen opgedroogd waren als dan met hunne geheelen magt de Dageraat te komen aantaſten.

Hier tegens werden alle mogelyke middelen ter verydeling hunner Oogmerken in het werk geſteld: op de Dageraat waren de beknopte Verſchansſingen die men hier en daar had begonnen op te werpen, reeds voltooid: de toegangen met Indiaanen bezet, en eenigen van hen naar de Kreeken van Abary en Jakkada afgezonden om aldaar de wagt te houden. Doch de Zaaken ſtonden daarom niet te beter: want de ſterfte nam dagelyks hand over hand toe: op de Schepen en Barken waren meeſt alle Officieren overleden, en de Raad Gilleſſen had mede het tydelyke met 't eeuwige verwiſſelt: de gebeterde Manſchappen ſtortede op nieuws weder in, en het Schip de Standvaſtigheid geheel reddeloos liggende moeſt naar den Zeekant afgezonden werden. Dus was de verſlagenheid algemeen; en de Dageraat in groot gevaar, byaldien 'er beſpringers waren geweeſt die ze onbeſchroomd hadden durven aantaſten.

Doch kort daarna kwam 'er eenige uitkomſt. De Mayor Ewyk, die in dienſt van Suriname was, bragt de tyding, dat eenige Rebellen, die zich uit Canje naar de Corentyn hadden begeeven, meeſtendeels door

de Indianen omgebragt waren, dat zich daar een groot aantal van die Natie bevond, waar door de Bovenlanden, in de Kreek van Wikkie gelegen, wel bezet waren, dusdanig de Rebellen langs dien kant niet konden uitkomen. Ook gaf de Gouverneur van Demerary kenniffe, dat hy van den Burger Capitein P. Berk uit Demerary vernomen had, dat de Caraïben de Plantagie de Savonette overvallen en alle de Muiters die zy daar vonden doodgeflagen hadden, behalve een Neger die hen ontfnapt was.

Middelerwyl kwamen vyf Schep-Corjaaren de Rivier van Boven afzakken met Negers en Negerinnen, benevens de Sloep met eenige Matroofen van de Bark de zeven Provincien, die hen geleidde. Men vernam by hunne aannadering dat het alle huis Slaaven waren ten getale van twee en twintig Stuks zo Mannen als Vrouwen en Kinderen, die in het Gouvernement gediend hadden, dewelke by het verlaten van 't Fort, met het Keukengereedfchap en Meubilairen van den Gouverneur, door de Rebellen waren opgeligt: onder dezelven bevond zich mede de Timmerman *Chriftaan* genaamd, die met hen dien aanflag om te ontvluchten gefmeed had; waar op zy te famen met Pak en Zak de Muiters ontweeken waren. Onbefchryflyk was de Vreugde en blydfchap die ze, aan Land tredende, uitgalmde. Zy verhaalden, datze terwyl de Rebellen joelden, uit de Negery gevaren en gelukkig voorby de Vigilantie geraakt waren, alwaar de Schildwagten hen hadden toegeroepen, maar waar zy door de donkerte niet ontdekt waren geworden; verders dat geduurende hun verblyf aan 't Fort veel wreedheid door de Muiters gepleegt was, die op Ordre van *Coffy* in vroeger tyd verfcheidene van de Bokken vermoord en den Kop afgeflagen hadden; dat de Negers van de Vrylieden de kwaadften waren, maar dat onder de Creoolen veele nog welgezind bleeven, en dezelve naaukeurig op gepaft en bewaakt werden; dat in het Gevegt met de Caraïben en Acquewynen over de honderd Man van de Negers gebleeven waren, en dat het gebrek van Mondkoft onder hen zeer groot was.

Men kreeg bericht dat den Mulat Jan Broer, die aan het Hoofd der Pofthoudende Indiaanen by de Kreeken van Abary en Jakkada gefteld was, Ziek was geworden en overleden. Dit verlies werd zeer beklaagt want niet alleen wift deeze Man zyn Volk in ontzag te houden en

met

met hen wel om te gaan, maar was ook bovendien de wegen over al zeer kundig, 't welk by het herwinnen van de Colonie van veel dienst had kunnen zyn. De Mulat Klaas Broer die hem opvolgde, doch dat vermogen op hen niet scheen te hebben: kwam kort daar na met al de Indiaanen van voorsz: Posten onverwachts op de Dageraat aanzetten, ter oorsaake dat twee van hen zich wat te diep in het Bosch begeeven hebbende door de Wegloopers van de Vigilantie ontdekt wierden, waar door de een, zo zy zeiden, gevangen raakte, en de anderen, die het ontsnapt was, by zyne te rugkomst zodaanig de schrik onder de overige verwekte dat dezelve op haare Posten niet te houden waren. Zy keerden nogthans met goede woorden en na veel beloften weder derwaards te rug.

Naderhand kwam de gemelde Klaas Broer wederom te rug met vier Indiaanen waar onder de vermiste die zy meenden dat door de Muiters was opgeligt. Deeze Indiaan had vier zwaare wonden bekomen, en verhaalde dat hy ruim een Uur lang tegens twee gewapende Negers van de Vigilantie gevogten had, na dat zy op hem aangelegd maar de Snaphaanen geweigerd hadden; dat hy met zyn Mes den eenen den buik had opengehaalt en den anderen mede zwaar gekwetst hebbende, hen beide voorts had verlaaten. Dit voorval gaf onze Indiaanen veel moedt, en teffens een sterke verbittering tegens de Muiters: na een poos vertoevens vertrokken zy weder naar Abary.

De Bark de Demerary Pacquet, die onderweg had moeten blyven liggen vermids al het Volk daar op ziek geworden was: zich in beter staat bevindende, was eindelyk aan de Dubbelmine Kreek ten Anker gekomen, alwaar dezelve een Troep ongewapende Negers vernam welke, zo het scheen, in de Kreeken aan het Visschen was, maar op hunne aannadering de vlucht nam.

Onze Bespieders hadden al dien tyd geen verandering op de Vigilantie ontdekt, dan nu dat aldaar scherper wagt wierd gehouden; ook dat de Bosschen sterk begonnen op te droogen, en de kwaadste wegen begaanbaar waren. Weshalve men voor een bezoek van de Muiters thans zeer beducht werd, te meer om dat den 19den September des morgens om vier Uuren twee Soldaaten van de Post by de kleine Sluis met hun Geweer

werden vermist, beide Franschen, en de eene van de Surinaamsche Troepen. Zy hadden, Boschwaards in, den Weg naar de Rebellen genoomen, en waren dus vermoedelyk tot hen overgeloopen. De Gouverneur liet 'er de Indiaanen in de Kreeken van Abary en Jakkada, als mede de Bark de zeven Provincien ten eersten van verwittigen, met bygevoegd bevel hen op te zoeken, en, ontmoetende, dood te schieten.

Men was zeer in vreeze over die beide Wegloopers, wyl zy den bedroefden en zwakken toestand daar zich alles in bevond, aan de Muiters konden openbaaren, die waarschynelyk daar door aangespoord zouden werden om des te eerder op de Dageraat af te komen. Bovendien was men onzeker of onder de overige Surinaamsche Troepen geen dergelyke of andere gevaarlyke voorneemens schuilden, wyl dezelve hunnen oproerigen aart al meer dan eens tegens hunne Officieren hadden laaten blyken.

Kort daarna kwam de Mulat Klaas Broer met zyne Indiaanen uit de Kreek van Abary op de Dageraat vluchten, zeggende, dat zy aan den Mond van die Kreek twee weggeloopene Soldaaten bespeurd hadden, en zyn Volk daarop zo bevreesd geworden was, vermids het Christenen waren dat zy zich niet langer op den Post dorsten vertrouwen, in verbeelding zynde dat die twee Soldaaten hen den volgende nacht zouden komen Doodschieten; des zy Klaas Broer sterk hadden aangedrongen met hen naar den Gouverneur te gaan, om bystand te verzoeken. De Gouverneur bemerkte uit dat verhaal dat die twee Overloopers zich reeds in verlegenheid bevonden om weg te komen, en het hen, niet verder gevorderd zynde, zo gemakkelyk ook niet zou vallen, (voor al met den nacht en om dat de Bark de zeven Provincien, op de beide Kreeken reeds een waakend oog hield) door de Kreek of door het Bosch dat zeer dicht en overal met Distels en Doornen bewasschen was te geraaken: weshalve hy den Mulat met de Indiaanen, nevens een Officier met zes Man, naar den Post te rug zond met Order, aldaar en langs Abary naar Jakkada op hen te passen, en hen levendig of dood op te brengen. Voor dat Klaas Broer vertrok gaf de Gouverneur hem een vermaaning wegens de kleinmoedigheid van zyn Volk, en het gevaar dat daar uit voor hen te wachten stond: waar op hy antwoordde; „ dat hy zich zeer ver-
„ won-

„ wonderde hoe de Gouverneur hem zulke verwytingen kon doen, „ daar zyn Edele zelfs immers geen ftaat meer op zyne eigene Soldaaten „ konde maaken, en hoe hy dan begeeren of verwachten kon, dat de „ Indiaanen in dezelve vertrouwen zouden ftellen, daar zy voor hunne „ oogen zagen dat ons Volk hen ook tot Vyanden werden, en zich by „ de Rebellen vervoegden. " Welk fchrander antwoord van deezen Man wy, om deszelfs gepaftheid, niet hebben kunnen nalaaten tusfchen beide aan te haalen.

De twee gemelde Overloopers werden vervolgens weder ontdekt, welke onze Indiaanen met eenige Militairen op hen ziende aanrukken daar op het Bofch inliepen en fchielyk uit het oog raakten. De onzen hen nazettende verlooren door de fterke droogte het fpoor. De Gouverneur hier van bericht, zond voort nog een Sergeant met drie gewapende Indiaanen derwaards af, nevens den getrouwen Neger Frederik dien de wegen daar rondfom bekend waren, en welke belaft werd zo lang te blyven tot dat hy hen of levendig of dood in handen kreeg met beloften van honderd Gulden premie voor ieder hoofd. Doch men heeft hen na alle aangewende moeiten en na het Bofch wel doorkruyft te hebben, niet kunnen achterhaalen: waarom de twee Officieren en zes Gemeenen met den Neger Frederik na de Dageraat te rug werden ontboden.

Capitein Caunits in de Corentyn meldde, dat de Caraïben en Acquewynen zich hadden aangeboden om de Rebellen van Boven langs de Kreek Wikkie op 't Lyf te vallen; verders dat men in de Corentyn weinig Negers meer befpeurde, en dat de Indiaanen van de Zwervers, die zich nu en dan vertoonden, vyf hadden doodgefchooten.

Twee Warouwfche Indianinnen kwamen op de Dageraat de wyk neemen, die haare Wooningen achter Lelienburg hadden moeten verlaaten, en zich door de Bosfchen op de vlucht begeeven, wyl haare Mans, zo zy zeiden, door de Rebellen waren omgebragt, die alle de Indianen welke zy gevangen kreegen ten eerften vermoordden: verder verhaalende, dat de Muiters gezwooren hadden eerftdaags op de Dageraat afte komen, zo dra hunne Pylen en Boogen klaar waren met welke zy hunne Medemakkers, die geen Geweer hadden, zouden Wapenen om ons Volk des te

 gemak-

gemakkelyker van kant te helpen; als mede dat 'er boven in de Rivier, van tyd tot tyd, nog vechteryen voorvielen tusschen de Rebelle-Negers en de Caraïben en Acquewynen. Hier uit bleek dat die twee Natiën nog goeden stand hielden: jammer was 't dat ter zelver tyd van onzen kant mede niet iets werd ondernomen; maar het geringe getal gezonde Manschap dat voorhanden was maakte zulks ondoenbaar: de ziekte bleef nog al even sterk aanhouden; verscheidene Officieren en Regerings Leden vertrokken naar beneeden tot herstelling hunner gezondheid: zo dat zelf de Justitie moest worden opgeschort, en de Rechtbanken genoegsaam stil stonden, wordende de meeste zaaken door den Gouverneur en de Raaden Abbensets en van Dalen alleenlyk afgehandeld.

Het scheen of alles te zamen vloeide om deeze reeds zo ongelukkige Volkplanting op het uiterste te brengen; en wel mogt de Gouverneur Hogenheim zeggen, wat zal my op het laast nog overkomen! wanneer hy met veel aandoening en niet minder verwondering door een Brief van den Lieutenant Pronk op den 22sten September vernam, dat Capitein Hattinga drie dagen te voren des avonds tusschen tien en elf Uuren met een gedeelte van deszelfs onderhoorige Militairen en eenige Burgers zyne Post op St. Andries had verlaten en de Rivier Canje was op gevaaren, zonder aan den Lieutenant Pronk te zeggen met wat voorneemen of tot welk een einde hy zulks ondernam. Dit gedrag was ten eenemaal strydende tegens de gegeevene Ordres van den Gouverneur. Deeze zond terstond Capitein van Ryssel (welke 'er zich vrywillig toe aanbood) naar beneeden om het bevel op den Post St. Andries over te neemen, en tevens naaukeurig te onderzoeken de handelwyze van gemelden Hattinga en hoe het verders met dat geval gelegen was; als mede denzelven indien hy daar was te rug gekeerd, voor eerst Arrest aan te zeggen. Aan Capitein Salvolanie, die met de Bark in Canje lag werd schriftelyke Last gegeeven, dat hy, om onheilen voor te komen tot nader order geen Krygstogten moest onderneemen, wyl die somtyds voor Land en Inwooners ongelukkig konden uitvallen. Men vernam van den Soldaat, die de Brief gebragt had, dat Hattinga zeer beschonken van den Post was vertrokken en geduurende drie dagen te vooren ook niet nuchteren geweest was; dat toen hy de Rivier

even

even opgevaaren was, zyn Commando verfcheidene Schooten had gedaan, en dat hy op de Plantagie van de Heer Crombie komende, aldaar groote buitenfpoorigheden gepleegd en op de Negers gevuurd had, die daar op gezamentlyk in het Bofch gevlucht waren. Van al dit verhaalde, werd den Raad Abbenfets, die zich beneeden op 't Schip de Standvaftigheid bevond, kenniffe gegeeven, met verzoek dieswegens onderrichting te neemen en Capitein van Ryffel daar in mede behulpzaam te zyn.

De Gouverneur met reden in deeze tydsgefteltenifie zeer bekommerd zynde, liet door de Slaaven van de Dageraat in de Oelemerkoere Kreek, achter langs deeze Plantagie loopende, een Dam liggen om het Water, dat uit de Boffchen kwam, op te ftoppen en vervolgens een doorfnydinge te maaken die 't zelve in de Gragt, welke de Verfchanffing omringde, kwam te brengen, met oogmerk om dus een kleine *Watervloed* te verwekken die de Vyanden ingeval zy aanvielen, zeer veel in het naderen zoude belemmeren en den aanval zelfs moeielyk maaken.

Capitein van Ryffel op St. Andries aangekomen zynde berichtte, dat Capitein Hattinga nog niet te rug was, en dat den Lieutenant Pronk een Expreffe had afgevaardigd om hem in Canje op te zoeken en de Brieven, die door den Gouverneur aan hem gefchreven waren over te geven; dat hy daarop den voorfz: Lieutenant Pronk in Canje afgezonden had met laft zo hy Hattinga aantrof hem gevangen te neemen, en ingeval dat tegenftand ontmoette, hem te knevelen en dus aan den Poft St. Andries op te brengen; als mede dat hy den Sergeant en de Overige Manfchappen, door Hattinga medegenomen, ten fpoedigfte zoude afzenden.

Middelerwyl werd de Zaak van Hattinga in de Vergadering (die alleen uit den Gouverneur en twee Raaden beftond) voorgedraagen, en dezelve vermids de Zwakheid van 't Hof, en wyl de Fiscaal, door ziekte, mede afwezend was, (zonder gevolg) in handen van den Krygsraad gefteld om gevonnift te worden. Hier op begaven zich, den eerften October, de Mayor Ewyk en de Lieutenant Thielen naar de Poft St. Andries, alwaar men de Krygsraad (waar in de Mayor Ewyk voorzat), om dat de meefte Officieren zich daar, wegens onpaffelykheid, bevonden, zoude vergaderen: by welken Capitein Hattinga vervolgens, over zyn kwaad gedrag en toome-

loofe

looſe onderneeming tegens alle Orders in Canje door hem uitgevoerd, werd ontſlagen van zyn Capiteinsplaats, voor Eerloos verklaard en voorts gebannen uit de Volkplantinge van Berbice. Welk vonnis, met goedkeuring van den Gouverneur, aan hem ter uitvoer is gebragt.

Ondertuſſchen ontving de Gouverneur een Brief uit Eſſequebo van den Gouverneur s'Gravenzande, welkers inhoud eenige hoop gaf dat de lang gewenſchte Hulp uit het Vaderland niet lang meer zou achterblyven; verders behelsde dezelve een Verhaal van het gevecht dat den 26ſten July op Savonette, tuſſchen de Caraïben en de Rebelle-Negers was voorgevallen, waar in van de laaſtgenoemden vyf en vyftig Man gebleeven waren, en twee Kinderen gevangen genomen die de Caraïben in Demerary gebragt hadden.

Men vernam dat de Muiters op de Vigilantie denzelfde ſtand hielden; terwyl een ander voorval nieuwe vreeze baarde, ontſtaan door de Surinaamſche Soldaaten op de Dageraat, die grootelyks haar ongenoegen betoonden over het aan hun uitgedeelde Randſoen van Brood, zich tegens de Gouverneur en de Officieren in verregaande en zeer ſtrafwaardige uitdrukkingen uitlaatende, en volſtrekt ander brood begeerende: doch eindelyk lieten zy zich met veel moeite overtuigen, dat het uitgedeelde Brood zeer goed en geen de minſte ſchimmel noch bederf daar aan te vinden was. Kort naderhand raakte dit zelve Volk in oneenigheid met de Slaaven van gemelde Plantagie, maar dit werd door tuſſchenkomſt van den Gouverneur nog tydig geſtild.

De Mayor Ewyk benevens de beide Capiteinen van Ryſſel en Texier leverden aan den Gouverneur een Memorie over (*a*), inhoudende dergelyke zwarigheden als in de eerſte Memorie voorgehouden waren, en dat dezelven ſedert zodaanig waren toegenomen dat alles genoegſaam tot Wanhoop ſcheen te vervallen, en vermids geen Hulpe uit het Vaderland vernomen werd, dat zy ten ſterkſte op het verlaaten van de Dageraat en het aftrekken naar den Zeekant op de Poſt St. Andries bleeven aanhouden, oordeelende dat het behoud van de Dageraat de ondergang was van de Colonie

(*a*) Getekend door de Mayor H. van Ewyk en Capiteinen J. van Ryſſel en B. Texier, op de Poſt St. Andries 3 October 1763.

Colonie, en de befcherming van Canje derzelver behoudenis. De Gouverneur kon nogthans tot dat befluit niet overgaan, fchoon hy wel overtuigd was dat zo wanneer de Muiters met vereende magt hem kwamen aantaften hy tegens hen niet beftand zoude zyn, maar hy was daarentegen op goede gronden verzekerd dat zo de Vyanden op hem afkwamen, hy dan altoos nog tyds zoude hebben om de Dageraat te verlaaten. Voornaamelyk werd hy tegengehouden door de Koftgronden. Indien hy deeze met zich naar beneden had kunnen voeren, zou hy geen oogenblik vertoefd hebben om zich naar het gevoelen der Officieren te voegen; maar het befef der elende en onheilen, welke uit het gemis dier Koftgronden voor de Blanken en Slaaven te wachten waren, deed hem in zyn voorneemen volharden. Onderwylen was de tyding van den Opftand en de flegte toeftand dezer Colonie door de Schippers Spruyt van Suriname, en Richard Robberts van Effequebo, in het Vaderland aangebragt, het welk veel ongerufstheid baarde.

De Heeren Directeuren van de Colonie de Berbice, mitsgaders een groot aantal Eigenaars en belang hebbende in de Plantagiën van voornoemde Colonie, (fchoon zy nog geen directe Tyding van den Opftand hadden ontvangen) vervoegden zich op den 8^{ften} Juny 1763 by Requefte aan de Algemeene Staaten met verzoek dat hun Hoog Mogende hen geliefde te onderfteunen met twee Fregatten van Oorlog, en ten minften een getal van zes honderd Man gereguleerde Troepen derwaards te zenden, tot demping der voorfz. Muitery.

Waar op hun Hoog Mogende befloten by de gezamenlyke Collegien ter Admiraliteit te vernemen of zy eenige Fregatten van twintig a vier en twintig Stukken by der hand hadden, of binnen korten verwachtende waren, en op het zenden van Militie te hooren de confideratien van de Afgevaardigdens tot de zaaken van de Weftindifche Compagnie, als mede van den Raade van Staaten, en het hoogwys advis van den Hertog van Brunswyk in te neemen.

By 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland werd verflag gedaan dat aldaar gereed lag het Schip van Oorlog Maartensdyk, gemonteerd met twintig Stukken onder bevel van Capitein Haringman, en dat zy het Schip de

Jonge Prins van Oranje Capitein Jan van Kruyne in het laatſte der Maand uit de Middelandſche Zee te rug verwachtte. Hieröp werdt beſlooten het voorſz. Collegie aanteſchryven, ten ſpoedigſte mogelyk Capitein Haringman naar de Berbice te doen zeilen en Suriname, des doenlyk aan te loopen, en aldaar, of anders in Berbice zelf, te verneemen naar den ſtaat dier Colonie, de Ingezetenen zo veel mogelyk by te ſtaan, en zo dezelve onverhoopt geheel verlaaten was, trachten met overleg van die van Suriname het oorbaarſte gebruik van zyn Schip en byhebbende magt te maaken.

Doch by de overige Admiraliteiten geen Schepen van die Charter (dewyl zwaarer Schepen om de Ondieptes dier Rivier niet gebruikt konden worden) in gereedheid zynde, werd op den 20^{ſten} Juny vaſtgeſteld dat de Admiraliteit op de Maaze zoude uitruſten een Snaauwſchip van twaalf Stukken bemand met honderd Koppen; en de Admiraliteit te Amſterdam een Fregat van twintig ſtukken, te bemannen met honderd en vyftig Koppen, beide gevictualieert voor den tyd van tien Maanden. Ingevolge van dien, werdt by de Maaze uitgeruſt de Snaauw de Zephyr onder bevel van Capitein L. H. van Oyen met honderd en tien Koppen, en by Amſterdam het Fregat de Dolphyn van vier en twintig Stukken, onder Capitein Evert Bisdom.

Wyders werdt, op den 7^{den} July, goedgevonden, tot behoud van 's Lands Bezittingen in dat Waereldsdeel, derwaards te zenden, een Regiment Voetvolk, in twee Bataillons beſtaande en uitmaakende zes honderd Man, voor den tyd van achtien Maanden. Doch op voorſlag van den Heere Hertog van Brunswyk werdt (om verſcheide ongelegenheden te ontgaan) goed gevonden, dat getal Manſchap vrywillig uit ieder Compagnie te lichten, met byvoeging van eenige Ingenieurs, Kanoniers en Timmerlieden; waar voor de Raad van Staaten een Eiſch formeerde beloopende de Somma van *f* 706000. voor Transport, en onderhoudt van achtien Maanden; welke Militie Naarden tot hunne Verzamelplaats werdt aangeweezen. Verders werdt op voorſtel van den meergenoemden Hertog bepaald, de Officieren, derwaards geſchikt, met een hooger Rang te voorzien, dewelke zy na hunne te rugkomſt uit die Geweſten zouden behouden.

Het

Het Commando over de twee Bataillons Vrywilligers, beſtaande behalve de Officieren, in twee en zeventig Onder-Officieren, vier honderd en acht en zeſtig Gemeenen, twaalf Tambours en veertig Artilleriſten: werd opgedragen aan den Colonel de Salve.

Zynde in het eerſte Bataillon
de Colonel de Salve.
Mayor de Brauw.
Capitein Lutteke.
Capitein La Croix.
Capitein Blank.
Capitein Syburg.

En het tweede Bataillon
de Lieutenant Colonel Douglas.
Mayor Puſch.
Capitein Fourgeoud.
Capitein Mouchy.
Capitein H. Douglas.
Capitein Fisbach.

De Troepen zouden van Naarden naar Muyden optrekken, om van daar met Lichters naar Texel overgevoerd en vervolgens in zes Schepen, naamelyk vier Driemaſten, een Fluitſchip en een Snaauw, ingeſcheept te werden. De Inſtructie waar na, volgens Ordre van hun Hoog Mogende, de Colonel de Salve, en by zyne aflyvigheid de oudſte Officier van het Corps, zich had te gedragen, was.

Art. I.

De Colonel de Salve zal het Commando op zich neemen over de Troepen welke op de gereed leggende Schepen in Texel ſtaan ge-embarqueerd te worden, om vervolgens met den eerſten goeden Wind die wayen zal, Zee te kiezen, en zonder, dan in tyd van nood, eenige andere plaatſen dan alleen Suriname te mogen aandoen, Zeilen naar de Berbice.

Art. II.

Alle de Schepen zullen zo veel mogelyk zich by malkander houden en geconjugeerd blyven, om in eene Vloot te zeilen; en zal hy Commanderende Officier ten dien einde voor zyn vertrek uit Texel, beraamen of doen beraamen, en aan de Commandanten der overige Schepen ter hand doen ſtellen de nodige rendevous en Zeinen van verkenning op diverſe Plaatſen.

Art. III.

Doch in geval de Schepen door ſtorm of onweer van malkander mogten geraaken, en zich niet ſpoedig ontdekten, zal men zig niet ophouden om naar malkander te zoeken, en te kruiſſen. Zo als men mede niet zal wachten indien zig onder de Schepen een traage Zeilder mogt bevinden, in welke gevallen de geconjugeerd gebleven zynde Schepen hun Cours zullen zeilen naar de Rivier van Suriname, zullende zyn de generaale Rendevous.

Art. IV.

Ten dien einde zal hy Commanderende Officier, zo veel mogelyk, ſpoed maken om aldaar het Eerſt te arriveeren.

Art. V.

Op zyne aankomſt op de hoogte van de Rivier van Suriname, zal hy door het detacheeren van een zyner Schepen of anderszins, terſtond aan Gouverneur en Raaden kennis van zyn aankomſt geeven, en zich informeeren op den ſtaat in denwelken de Colonie de Berbice zo wel als de overige Coloniën van den Staat in de Weſtindiën zig bevinden; Hy zal aldaar advys inneemen, en met Gouverneur en Raaden als mede met den Commanderenden Officier van 's Lands Schepen van Oorlog, indien dezelven daar mogten zyn, overleggen op wat plaats en op wat wyze hy met zyne byhebbende Troepen van den meeſten dienſt aan de Colonie de Berbice of aan eenige andere Coloniën van den Staat zal kunnen weezen, voorts zal hy Commanderende Officier zonder daar zich op te houden en zonder die Schepen die mogten zyn agter gebleeven, langer dan acht dagen te wachten, zich terſtond en direct begeeven naar de Rivier de Berbice, en als dan op Suriname agterlaaten zodanige Ordres voor de nakomende Schepen als hy nodig oordeelen zal.

Art. VI.

Te Suriname gearriveerd zynde, en zich onverhoopt daar moetende ophou-

ophouden, zal hy echter terſtond aan de Capiteinen van 's Lands Oorlogſchepen die in de Rivier van Berbice zullen leggen, als mede aan den Gouverneur van die Colonie kennis van zyn arrivement geeven, zullende aan hem Commanderenden Officier tot deſſelfs informatie werden gegeeven Copie van de Reſolutie van hun Hoog Mogende van den 5den Auguſty laaſtleden, vervattende de Inſtructie voor de Capiteinen van 's Lands Oorlogsſchepen, gedeſtineerd naar de Berbice.

Art. VII.

In de Berbice gekomen zynde, zal hy met den Gouverneur, en met den Commanderenden Officier van 's Lands Schepen van Oorlog, overleggen, op wat wyze met de meeſte aparentie van ſucces eenige onderneemingen tegens de Weggeloopene Slaven en Rebellen-Negers zullen kunnen worden gedaan.

Art. VIII.

Ook zal hy na ingenomen advys van Gouverneur en Raaden en met overleg van de Commandanten der Oorlogſchepen, de nodige middelen beraamen en in 't werk ſtellen, om die Colonie tegens den aanval der Negers te verzekeren door het ſtellen van vaſte of ambulerende Poſten van gedetacheerde Troepen daar hy dienſtig zal oordeelen, en om zulks te effectueeren, zal hy het noodige doen vervaardigen om de Troepen, dien hy op die Poſten zal leggen te logeeren, en tegens allen overval te dekken, ook om dezelve van de vereiſchte ſubſiſtentie te voorzien.

Art. IX.

De Barken en Chaloupen, als mede de Negers, die hy Commanderende Officier het zy om te dienen tot de Militaire Expeditien, het zy om zyne Ordres over te brengen, mogt noodig hebben, zal hy van Gouverneur en Raaden requireeren en met overleg derzelven den prys van de huur der Barken en Slaaven reguleeren, dienende tot deſſelfs informatie, dat ten tyde van de Expeditie tegens de Weglopers in Suriname, voor ieder Slaaf is betaald twaalf ſtuyvers.

Art. X.

Indien de noodzaakelykheid het mogt vereisſchen dat de operatien aan meer dan eenen kant moeten worden begonnen, zo zal het hem Commanderenden Officier vryſtaan een of meerder Schepen of Manſchap te mogen agterlaaten te Suriname, of te detacheeren naar Eſſequebo, Demerary, of Elders daar de noodzaakelykheid het zoude mogen vereisſchen, en daar hy zal oordeelen dat dezelven van de meeſte dienſt zullen kunnen weezen.

Art. XI.

Wyders zal hy Commanderenden Officier, zo veel de toeſtand der zaake in de Colonie het zal permitteren, de Troepen terſtond debarqueeren, en zich een Etabliſſement op de geleegenſte Plaats formeeren. De Lootſen, die zo tot Logement als tot berging van de Vivres en Ammunitien zyn mede gegeeven, doen oprichten, alle de Goederen doen uitlaaden van de Schepen die hy oordeelt niet nodig te hebben, en dezelven vervolgens afdanken. Zullende aan hem Commanderenden Officier, ten dien einde, werden mede gegeeven Copiën van de Chertepartyen, met de Reders der Schepen gemaakt.

Art. XII.

Zo als ook aan hem Commanderenden Officier zullen werden ter hand geſteld de Lyſten der Vivres en Ammunitien, en der overige Goederen, welke met deze Schepen worden mede gegeven, met Laſt om dezelve te ſtellen onder adminiſtratie van Commiſſariſſen, by hem Commanderenden Officier zelfs uit het Corps der Officieren welke hy daar toe het bekwaamſt zal oordeelen, te verkiezen, zullende aan dezelve eenige Onder-Officieren tot aſſiſtentie kunnen werden toegeſtaan, welke Officieren en Onder-Officieren gehouden zullen zyn van hunne adminiſtratie behoorlyke reekening en verandwoording te doen.

Art. XIII.

Alle betaalingen door hem Commanderenden Officier te doen, zullen kunnen geschieden in Wisselbrieven op de Solliciteurs Heeneman en de Vriend in s' Gravenhage, op welke hy ook per Wissel zal kunnen trekken de Penningen die hy zal noodig hebben, tot subsistentie van zyn onderhebbende Troepen, en tot andere zaaken en casueele onkosten, die men niet heeft kunnen bezorgen of voorzien, als het geeven van belooning tot encouragement en diergelyke, zullende van die Wissels te gelyk advys moeten werden gegeeven en aan ons kennis, tot welke eindens de Penningen zullen zyn ge-employeerd, wanneer op de prompte voldoening van die Wissels ordre zal werden gesteld.

Art. XIV.

Zo ras hy Commanderenden Officier van den toestand der Colonie grondig zal onderrecht weezen, zal hy by de eerste occasie daar van aan ons rapport doen, en indien hy mogt bevinden dat het getal der Troepen, die hy by zich heeft, niet toereikende is om de Negers of weggeloopene Slaaven tot hun pligt te brengen, en de Coloniën tegens derzelver invasien te verzeekeren, zal hy aanstonds daar van aan ons kennis hebben te geeven en ter zelver tyd requisitie doen van al het geen tot dat einde zo in Manschap als anderszins zou oordeelen nodig te hebben.

Art. XV.

Zo als hy ook te gelyk rapport zal doen van den staat der Forten, die de Colonie tegens Vreemde of Binnenlandsche invasien zouden moeten dekken, daar by voegende desselfs Considerațien of die Forten welke daar reeds zyn, zouden kunnen verbeterd werden, en of die met de noodige Artillery zyn voorzien, en of 'er ook nieuwe zouden moeten gemaakt werden en wat Artillery en Ammunitie dan tot dezelven zoude werden gerequireert.

Art. XVI.

De Commandeerende Officier zal zo veel doenlyk, met ieder Occasie van

van het vertrek van Schepen uyt de Berbice of nabuurige Colonien herwaards kennis geeven van den Staat der Zaaken in de Colonie, en zorg dragen dat de orders die over Suriname aan hem geaddresseerd zoude mogen werden, hem aanstonds werden toegezonden.

Art. XVII.

De Commandeerende Officier zal zo veel mogelyk, vermyden en door zyne onderhoorige Officieren doen vermyden alle questien met de Gouverneurs en Raaden, en met de Officieren van de Schepen van Oorlog. Hy zal alle Zaaken in een vriendelyk concert met dezelven ten besten schikken en helpen overleggen, en van zyn kant zorge dragen dat het geen aan de Land Militie werd gedemandeerd, met alle promptitude en exactitude mogelyk, volgens de gemaakten Concerten, geëxecuteerd werde.

Art. XVIII.

Omtrent het Ceremonieel tusschen de Land en Zee Officieren zal met alle civiliteit moeten werden gehandeld, zonder dat het zelve zal strekken tot eenige Consequentie.

Art. XIX.

Eenige plaatsen van Officieren, geduurende zyn verblyf aldaar komende te vaceren, zal hy, die wederom met andere bekwaame subjecten mogen vervullen onder onzer approbatie.

Art. XX.

Eindelyk zal hy alles in 't werk stellen het geen tot beveiliging van de rust in de Colonien bevonden zal werden te behooren, en aldaar verblyven tot nader ordre.

Gegeeven in s' Gravenhage den eersten October 1763.

Ondertusschen was den Capitein Haringman op den 23sten July van Vlissingen in Zee geloopen, en werden op den 5^den^ Augustus de Schepen van

van de Maaze en Amfterdam gelaft ten fpoedigfte te vertrekken, zonder naar malkander of de Land Militie te wachten, met ordre om buiten nood nergens dan te Suriname in te loopen: het voornaamfte van hunnen Laftbrief behelsde: om de Colonie de Berbice te onderfteunen, en andere Coloniën, in diergelyk geval zynde, alle mogelyke hulpe te bewyzen: waarop de Capitein Bisdom den 15den Augufty in Zee ftak en Capitein van Oyen hem fchielyk volgde.

Vervolgens kwamen de Hulptroepen, onder Commando van den Mayor Pufch, tot Naarden byëen welke naar Muyden optoogen en met de Lichters affteekende den 22ften October op de Rede van Texel kwamen, alwaarze op de voorfz. zes Schepen werden verdeeld. De Snaauw, op welke de Colonel de Salve zich bevond, voerde den Wimpel van boven.

Dit Esquadertje ftak den 6den November in Zee, en vervorderde zyn Reis. Maar op den 14den December raakte het Schip de George Hendrik onder Capitein Viffer, op 't welk de Mayor Pufch met drie Compagnien was, van de Vloot af; de overige Schepen kwamen den 19den derzelver Maand des avonds ten Anker voor de Rivier van Suriname, welke zy daags daar aan opzeilden wordende ter zelver tyd van het vermifte Schip gevolgd. Den 26ften weder Anker lichtende, zeilden zy de Rivier af ftreek zettende naar de Berbice. Directeuren van de Colonie de Berbice hadden op het einde van den Jare 1762 reeds een verfterking van eenige Soldaaten derwaards gezonden, maar het Schip dat hen zoude overvoeren door de opgekomene vorft in zyn Vertrek verhinderd zynde, liep niet voor in April in Zee. Hun Edele lieten voorts, zo dra de tyding van den Opftand der Slaaven hier te Lande bekend werd, met allen mogelyken fpoed een tweede Verfterking in gereedheid brengen, beftaande in drie en vyftig Man voorzien met behoorlyke Krygs en Mond-Behoeften, waar mede de Koopvaardyfchepen, derwaards beftemd, vervolgens vertrokken.

Doch het word tyd dat wy ons wederom begeeven naar de Berbice, alwaar de Gouverneur vervolgens vernam, dat de Muiters op de Vigilantie, rondom het Woonhuis en de Negery, een Borftweering gegraven, en daar achter eenige Schildwagten geplaatft hadden. Ook ontfing hy tyding van den Gouverneur van Effequebo, dat de gehoopte Verfterking uit het Vaderland voor de Berbice alle ogenblikken verwagt werd.

Uit de Corentyn kwamen den 19^{den} October op de Dageraat eenige Indiaanen met zekeren Mulatte Jongeling *Paulus* genaamd, den Zoon van eenen Lammert Lammertsen voorheen Posthouder in Abary; welke sedert den Opstand by en omtrent het Fort zich had opgehouden, maar korten tyd geleden naar de Corentyn gevlucht was. De gemelde Jongeling verhaalde wegens de Muiters onder anderen, dat het Opperhoofd *Coffy*, die hy als Jongen gediend had; zich zelfs had van kant geholpen, en dat de Neger *Accara*, die den naam van Capitein voerde, thans als Slaaf arbeiden moest, dat een Jonge Neger *Atta* genaamd, van de Plantagie van Mevrouw Boulé, zich als hun Opperhoofd had opgeworpen, en verders dat twee van de Corentynsche Overloopers over hun bedryf veel berouw hebbende, by de eerste gelegenheid zich van onder de Negers en naar den Gouverneur begeeven wilden met het grootste gedeelte der Slaaven van de Hoofdplantagie, welke Slaaven, volgens zyn zeggen, den Blanken altoos welgezind bleeven, maar door de Muiters naaukeurig bewaakt werden, inzonderheid sedert de ontvluchting van de twee en twintig Slaaven (door ons te voren verhaald) waarom zy aan weerskanten van de Rivier gestaadig goede wagt lieten houden, waar door de ontkoming langs die zyde byna onmogelyk was.

Onze Verspieders, welken de Neger Frederik gewoonlyk verzelde; tot by Abary en de Plantagie de Vigilantie geweest zynde, vernamen weinig beweeging onder de Muiters, maar voornoemde Neger Frederik had de groote Pont voor de Vigilantie liggende weeten stil los te maaken, met welken hy aan de Dageraat te rug kwam: op de Dageraat overleed, na een langduurige Ziekte, de Raad C. C. Schermeister.

Vervolgens ontving de Gouverneur op den 28sten October een Brief van den Capitein Haringman, meldende de aangenaame Tyding dat hy met zyn onderhebbend Schip van Oorlog St. Maartensdyk voor de Mond van de Rivier de Berbice was aangekomen, verzoekende een bekwaam Vaartuig om het Geschut over te neemen ten einde het Schip te lichten, en met het eerste Springty binnen te loopen. Waaröp de groote Lastdrager terstond werd afgezonden, met een Brief van den Gouverneur in antwoord; terwyl de Raaden van Dalen en Abbensets nevens den Secretaris zich aan

boord van dat Schip begaven, om zyn Edele te verwelkomen, en tevens te berichten, dat de onzen alleen in bezitting hadden (buiten de Plantagiën de Dageraat en de Herftelling) de benedenfte Plantagie aan de Rivier Canje, toebehorende den Heer Crombie; verders van de flechte toeftand der onzen, zo wegens ziekte en fterfte, als wegen de overmagt der Rebellen. Ook werd de Capitein Lieutenant Smit naar beneeden gezonden om den Capitein Haringman te verzoeken met het Oorlogfchip op te komen tot voor de Dageraat.

Midlerwyl ontdekte men dat de Savaanen achter de Dageraat door de Muiters in brand geftooken waren, vermoedelyk om zich naar die Plantagie een weg te baanen. Ook hadden zy een Pont met eenige trouwe Slaaven, (die om Water te haalen afgezonden was) voor den Poft St. Andries opgeligt; als mede eenige Burgers welke zich met hunne Familien in het Bofch, beneeden de Rivier Canje, in opgeflaage Hutten onthielden, genoodzaakt met achterlaating hunner Goederen, naar den voornoemden Poft de wyk te neemen. Voorts hadden zy de Plantagie van den Heer Crombie in Affche gelegd, terwyl een andere Bende van hen op Aurora de Koft uit de Tuinen roofde. 't Welk by de Indiaanen van den Gouverneur zo veel vreeze baarde, dat zyn Edele geen een van hen konde beweegen, niettegenftaande zyne aanbieding om hen wel te zullen beloonen: om zich over Land door de Boffchen naar de Hoofdplantagie te begeeven, ter onderzoek of de Slaaven aldaar, zo als was voorgewend, getrouw bleeven, als mede de gelegenheid der Negers in die nabuurfchap op te neemen. Vervolgens kwam de Lieutenant Pruys met veertig Man nevens een Vrywilligen Baron Kinkel genaamd, door Capitein Haringman afgezonden, den 3den November op de Dageraat aan; wordende kort daar op gevolgd door de beide Raaden van Dalen en Abbenfets, die aan den Gouverneur verflag van hunne Commiffie gaven en tevens berichtten, dat Capitein Haringman met zyn Schip van Oorlog dien zelfden dag voor den Poft St. Andries was ten Anker gekomen, maar zwaarigheid maakte hooger op te loopen, vreezende voor de woedende Ziekte op de Dageraat, en dieshalve den Gouverneur verzocht by hem aan boort te komen; welke zich daarop ten eerften derwaards begaf, en het bevel voor dien tyd aan

 den

den Capitein Lieutenant Smit overliet: aan voornoemde boort gekomen zynde betuigde hy zyne blydſchap over de behoudene aankomſt van den Capitein Haringman met zyn Schip; en gaf verder den ſlegten ſtaat der Colonie te kennen; waaröp Capitein Haringman, na zynen Laſtbrief vertoont te hebben, voorſtelde of het niet het raadzaamſte zyn zoude om, zonder uitſtel, een onderneeming op de Rebellen-Negers te doen. De Gouverneur van oordeel zynde dat men in Berbice niets behoorde te onderneemen ten zy de Zaaken met allen ernſt konden doorgezet worden, en daar toe noodwendig een grooter magt vereiſcht werd, gaf diesvolgens in bedenking of het niet beſt was dat men alvoorens trachten zoude zich meeſter van Canje te maaken, want, zulks gelukkende, dat als dan niet alleen de Corentyn daar door gedekt en de toegang derwaard open gemaakt, maar ook de Wegen na het Fort Naſſau tot meerder gemak van de Hoofdonderneeming, zouden beveiligd worden. Deeze voorſlag werdt na rype overweeging eenpaarig goedgekeurd, en voorts beſlooten, ter uitvoeringe van dien, de noodige middelen ten ſpoedigſte in het werk te ſtellen.

Waarna de Gouverneur, verzeld van Capitien Haringman, naar de Dageraat te rug trok, en vervolgens een Krygsraad deed beleggen van alle de zich daar bevindende Officieren, om hunne gedachten nopende de beraamde onderneeming op Canje te hooren, hen tevens in beraad geevende of men op den Vyand in de Berbice iets zouden kunnen aanvangen dat eenen beteren uitſlag beloofde. Maar zy verklaarden van het eerſte gevoelen te zyn, en dat men, na tydsgeſteltenisſen, niet wel anders konde doen dan met Canje te beginnen.

Ingevolge het gemaakte Plan, werden tot de onderneeming geſchikt de gewapende twee Maſt Schoener (welke onder Capitein Salvolani voor de Plantagie Wyburg in Canje reeds gepoſteerd lag) en de Colonie Bark de Hoop gemonteerd met twaalf Stukken, daar honderd en tachtig Koppen op zouden geplaatſt werden, om daar mede de Rivier Canje op te vaaren, de afgeloopene Plantagiën te heroveren, vervolgens een ſterk Commando te doen optrekken van de Plantagie Don Carlos (achter Magdaleenenburg en Olleron gelegen) na Stevensburg, zynde op een na de bovenſte Plantagie

tagie aan die Rivier, om van achteren dezelve aan te vallen, terwyl de Barken van den Rivierkant die Plantagie (waar op men onderſtelde dat de meeſte magt der Rebellen, die op Canje huishielden, gevonden zoude worden, om dat van deeze Plantagie een Weg naar 't Fort Naſſau liep, en dezelve maar drie Uuren gaans daar van daan lag, en dus een vrye gemeenſchap had met de Rebellen in Berbice) zouden aantaſten, en hen dus tuſſchen twee Vuuren beſluiten; dit verricht zynde, als dan een ſterk Commando op die Plantagie te doen Poſthouden, om de Muitelingen te beletten naar de Rivier Corentyn te vluchten, als men hen langs de Rivier de Berbice zoude aanvallen, en om hen ook te verhinderen zich van koſt te voorzien op de Plantagiën aan Canje, die daar in Overvloed was. Tot deeze Onderneeming gaf de Colonie drie Officieren, vyf Sergeanten, twee Corporaals, één Chirurgyn en zeventig Gemeenen; en 's Lands Fregat St. Maartensdyk twee Officieren, één Sergeant en drie en negentig Gemeenen, terwyl nog negen Man van het voornoemde Fregat op de Dageraat zouden blyven om aldaar het Geſchut te bedienen: voorts werden de twee St. Euſtaciaanſche Barken voor de Dageraat tot dekking geplaatſt, één van welke, de zeven Provincien genaamd, ordre had om den 13den November (op welken tyd de Gouverneur ſtaat maakte in Canje te zyn) de Rivier op te loopen voorby de Vigilantie tot dichte aan de Hoofdplantagie, om de Muiters te beletten naar de Dageraat af te komen, met bygevoegd bevel tegens dezelve geen Vyandlykheden te beginnen, ten zy, zy eerſt door hen werden aangetaſt: de by Abary- en Jakkada-Kreeken Poſthoudende Indiaanen werden de noodige onderrichting gegeeven waar naar ze zich te gedragen hadden. Voorts liet men tot bezetting op de Dageraat een Officier met vier en dertig Gemeenen nevens zes Burgers, welke met de voorſz. negen Geſchut bediendens te ſamen een getal van vyftig Man uitmaakten: en de Capitein Lieutenant Smit werdt benoemd om ad Interim het Bewind aldaar waar te neemen.

Alles op de Dageraat beſchikt zynde, voer de Gouverneur (die het oppergezag over deeze onderneeming had) benevens Capitein Haringman op den 8ſten November naar beneden, gelyk de Bark de Hoop ook tot voor de Poſt St. Andries afzakte. Hier werdt het Geſchut overgezet.

Twee dagen daar na arriveerden zy aan Boord van dat Vaartuig, lichten, na alvoorens van dien aanſlag aan de Gouverneurs van Suriname en Eſſequebo kennis te hebben gegeeven, het Anker en zeilden de Rivier Canje in, alwaar zy verder werden geboegſeerd, terwyl de andere Bark de Demerary Pacquet onder Capitein Salvolani zich by hen voegde. Tot by de Kreeken van de Peereboom en de Johanna genaderd, ontdekte men, wat verder op, aan eene kleine Waterplaats, eenige Bladeren Hutten, welke, zo het ſcheen, voor Wagthuizen van de Rebellen gediend hadden: voorts by de Kreek van Weſtſouburg, mede een Spoor van Negers, nevens eenige fraaie ſchep Cano's die men medenam. Van daar tot boven de tweede Kreek van Weſtſouburg en die van Vliſſingen werd niets beſpeurd, maar voor de Gouverneurs-Kreek (welke zeer Viſchryk zynde, de gewoonlyke Viſchplaatſe der Rebellen was) vernam men eenige Negers in 't Boſch: de Spions daarop uitgezonden, berichtten weder aan boord komende, drie Corjaaren, en verſcheidene Negers, die daar lagen te ſlaapen, gezien te hebben: waarop een Commando van dertig Man in kleine Vaartuigen derwaards vertrok, maar kwam ſpoedig te rug, alzo de Negers op hunne aannadering de vlucht namen, medebrengende vier kleine Corjaars benevens een menigte gezouten Viſch en andere Levensmiddelen, die ze daar gevonden had.

Voorby de Kreek van Cabiary ontdekte men weder een verſch Spoor; als mede eenige Negers die over Land naar Frederiksburg de wyk namen. Voor deeze Plantagie zag een Schildwagt, uit den Top van den Maſt, dat daar in de Tuinen een party gewapende Negers liepen; welke de onzen op hen ziende naderen, Boſchwaards in vluchten.

Vervolgens de Barken den 13^den^ November voor Don Carlos ten Anker komende, werdt aanſtonds de noodige toeſtel gemaakt om op deeze Plantagie eene Landing te doen met een Commando van honderd Man; welk daarop onder de Lieutenant Thielen, twee Officieren en één Vrywillige aan Land gezet werd. Zy hadden ordre om van deeze Plantagie te trekken door het Boſch achter Magdalenenburg en Olleron, en dan verder naar Stevensburg, om van achteren langs den Weg die naar het geweezene Fort Naſſau liep, de Rebellen die men daar dacht te vinden, aantetaſten, terwyl de Barken zich ter zelver tyd

ook

ook daar zouden laaten vinden, om hen van den Rivierkant te beſchieten: maar zy moeſten hunnen marſch niet eer aanneemen, voor dat de gemelde Barken hen door twee Kanon ſchooten gewaarſchouwd zouden hebben, tot een teken dat zy de Rivier open gevonden hadden, of anders, om de Negers door het geluid van het Kanon niet wakker te maaken, zou hen een ſchriftelyke laſt toegezonden worden.

De Gouverneur en Capitein Haringman op de Plantagie alles bezigtigd, en de Poſten verdeeld hebbende, vertrokken met de Barken verder de Rivier op voorby de Poſtkreek en de verbrande Plantagiën, Guitarrenburg, Catharinenburg, la Patience, Petite Bretagne, en de Gennes; by welke laatſte zy de Rivier niet geſtopt vonden, zo als bericht was. (Men zag op geen van die Plantagiën een Neger te voorſchyn komen, maar onderwegen eenige Houtvlotjes, daar de Wegloopers, by mangel van Vaartuigen, zich van bediend hadden om de Rivier over en weder te vaaren; welke mede genomen werden.) Waarop terſtond order gezonden werd, aan het Commando op Don Carlos, om ten ſpoedigſte op te komen, terwyl de Barken verder opvoeren tot voor de Plantagie Magdaleenenburg, alwaar men meende dat zich zekerlyk Rebellen zouden onthouden, in welk geval men voorneemens was hen van den Rivierkant in 't naauw te brengen, of zo zy mogten de vlucht neemen, hen in handen van het Detachement, dat te Land achter die Plantagie om marcheeren moeſt, te doen vallen, of wel te noodzaaken naar Stevensburg (als zynde geen andere weg voor hen naar 't Fort open) zich te begeeven, wanneer men hen 'er ongetwyfeld in de Fuyk zoude hebben gekreegen zo dra het voornoemde Commando daar aankwam. Doch 'er werden geen Negers vernoomen. De Wooning en verdere Gebouwen zo op deeze als op de bovengenoemde Plantagiën vondt men ten eenemaal verbrand en verwoeſt. Vervolgens voor Olleron naderende, zag men daar de Gebouwen nog in volle Vlam ſtaan, en aan een Stelling drie Klokken hangen, vermoedelyk om Sein te doen voor de Negers op Stevensburg, die niet ver van deeze af lag. Men zag nog verder op een zwaaren brand opgaan; welke Stevensburg, ja zelfs Horſtenburg (zynde de bovenſte Plantagie aan deeze Rivier) ſcheen te gelden. Zo dat men duidelyk beſpeurde dat de Rebellen geen ſtand

ſtand hielden, maar aan het vluchten waren; waarom alle mogelyke ſpoed in het opvaaren werdt gemaakt, om gelyktydig of een weinig laater als het Commando ter beſtemder plaatſe te komen; en de Muiters van weêrskanten te benaauwen.

Op den 14den November kwamen de Barken voor Stevensburg ten Anker, alwaar verſcheidene Gebouwen nog in volle Vlam ſtonden. Het Commando was een ogenblik eerder op de Plantagie gearriveerd: de Lieutenant Thielen kwam terſtond aan boord en verhaalde, dat zy op hun Marſch, een Uur of drie quartiers van Olleron, naar den kant van het Fort Naſſau, vier of vyf Voorpoſten der Rebellen hadden ontdekt, welke hen toeriepen, *wie is daar*, waar op zy hunnen tred verdubbeld hadden, om hen, waar het mogelyk, te achterhaalen; doch te vergeefs: hebbende hen zelfs met het Schietgeweer niet konnen bereiken. Dat toen zy vervolgens naar Stevensburg waren voortgerukt, de Rebellen (die hen nu gewaar geworden waren) Olleron in de brand hadden geſtooken, en daar na Stevensburg en Horſtenburg; zonder dat het hen mogelyk was geweeſt dit te beletten, echter, door hunne verhaaſte marſch, nog tydig op Stevensburg komende, door de wakkerheid van onze Matroozen den Brand, die reeds in het Woonhuis en eenige Pakhuizen geſlagen was, nog gelukkig gebluſcht hadden, niet zonder dat het gevaar liep van mede door de Vlam verteerd te werden. Dat mede door de onmaatige Hitte veelen van het Volk in flaauwte waren gevallen, en Een onderwegen daar aan geſtorven was, dat zy aldaar gekomen verſcheide Rondes hadden uitgezonden; doch niets ontdekt.

Hierop kreeg de Bark van Capitein Salvolani bevel de Rivier optevaaren naar de bovenſte Plantagie Horſtenburg, om te zien hoe het daar geſteld was, terwyl de Gouverneur met Capitein Haringman aan Land ging, om Stevensburg te bezigtigen en aldaar op alles de noodige ordre te ſtellen. Vervolgens werdt op deeze Plantagie, ingevolge het bevorens gemaakte Plan, een Commando van honderd en zes Man geplaatſt, dat 'er zoude blyven Poſthouden tot nader ordre, voorzien van de vereiſchte Krygs- en Mond-Behoeften. Dit Commando beſtond in acht en veertig Gemeenen, een Officier en een Sergeant van St. Maartensdyk, en de overige in drie Officie-

ren.

ren, vier Sergeanten, een Chirurgyn en drie en veertig Gemeenen uit de troepen van Suriname en Berbice, waar by nog vyf Burgers gevoegd werden; allen onder het gezag van den oudſten Lieutenant Thielen.

Ondertuſſchen werden door een der kleine Vaartuigen twee Negers opgebragt, die zich vrywillig hadden overgegeven, zynde dezelfde welke met de Waterpont door de Rebellen voor St. Andries waren opgelicht geworden. Ondervraagt werdende zeiden zy weinig te weeten van de huishouding en voorneemens der Rebellen, vermids zy door hen niet vertrouwd waren, echter dat zy verſtaan hadden dat zy kort voor de komſt der onzen aldaar reeds kondſchap van dit opvaaren hadden gekreegen door de gevluchte Negers uit de Gouverneurs-Kreek; dat zy toen ſterk in overweeging hadden genomen of zy de onzen het hoofd zouden bieden of niet; dat zy evenwel naderhand al hun Reiſtuig met hunne Vrouwen en Kinderen afgezonden hadden naar den kant van het Fort Naſſau, en dat zy even voor de aankomſt der onzen insgelyks de vlucht genomen hadden naar de Plantagie Hollandia en Zelandia aan de Rivier de Berbice. Men vernam daar na dat 'er omtrent duizend zo Negers als Negerinnen en Kinderen langs de Rivier Canje gehuisveſt waren geweeſt.

Capitein Salvolani met de Bark te rug komende berichtte dat op Horſtenburg alles in Aſſche lag, en dat hy daar een Vrouwsperſoon met een kind, half verbrand, had vinden liggen, en een Neger Jongen gevangen dien hy mede bragt nevens acht kleine Corjaaren; verders dat hy nog verſcheidene groote Vaartuigen waar onder een klock Jagt in de Kreek achter die Plantagie had gevonden, welke alle door de Rebellen afgebrand en vernield waren. De Heer Haringman liet op voornoemde Bark vyf Matrooſen overgaan, wyl de Manſchap die daar op was genoegſaam was uitgeſtorven.

Verders alles beſteld en geordonneerd zynde, vertrok de Gouverneur en Capitein Haringman met de Bark de Hoop weder naar Beneeden, blyvende de Bark van Capitein Salvolani daar Poſt houden om het Commando, des noods, te dekken en tot een wykplaats te verſtrekken. Zy kwamen, (zonder onderwegen verder iets gewaar te werden dan hier en daar in de Boſſchen een enkelden zwervenden Neger, en voor Charlottenburg een klein Vuur) weder voor den Poſt St. Andries, alwaar Capitein Haring-

 man

man zich aan boord van deszelfs Schip St. Maartensdyk begaf, en de Gouverneur aan Land ſtapte die vervolgens in een Vergadering aan de twee Raaden, welke zich daar bevonden, verſlag deed van de onderneeming. Schoon nu dezelve aan den eenen kant niet volkomen beantwoord had aan het oogmerk dat men zich in deezen had voorgeſteld, naamelyk om de Rebellen, die zich in Canje onthielden, uit te roeyen of gevangen te neemen, waren aan den anderen kant, echter, de eindens bereikt waar toe dezelve was geſchied, te weeten, om de gemeenſchap met Suriname open te krygen, de Plantagiën langs deeze Rivier van de Rebellen te zuiveren en te hernemen, dat gelukt was vermids, op de aankomſt der onzen, zy dezelve allen verlieten en de Vlugt hooger opnamen.

Ten anderen, om een Commando te leggen op de Plantagie Stevensburg, ten einde te beletten, dat als de Rebellen aan den kant van de Rivier de Berbice aangetaſt werden, dezelve de Vlugt niet zouden kunnen neemen uit de Colonie naar de Rivier de Corentyn toe; wyl langs deeze Plantagie de eenigſte toegankelyke weg naar die plaats liep.

Ten derden om door dat Commando, dat tevens ordre had om de naby gelegene Plantagiën te bewaaken, te beletten, dat zich de Rebellen niet meer van koſt zouden voorzien, nademaal de langs deeze Rivier liggende Plantagiën daar van overvloed uitleverden.

En eindelyk om het Waterhaalen, zo voor het Oorlogſchip als de Poſt St. Andries, vry en onbelemmert te houden.

De Gouverneur zich van den Poſt St. Andries naar de Dageraat ſpoedende kwam aldaar op den 19den November aan, en vond de Bezetting in een beklaaglyken toeſtand, zynde intuſſchen verſcheidene van dezelve overleeden en de overige meeſtendeels ziek in 't Hospitaal liggende, hy vernam tevens ook dat alle de Gebouwen op de Vigilantie door de Rebellen verbrand waren.

Kort naderhand bragt de Capitein van de Bark de zeven Provinciën (die dicht by de Vigilantie nog Poſt hield) een van de Corentynſche Overloopers gevangen, welke hy in een kleine Corjaar beneden deeze Plantagie verraſt had; zynde den Chirurgyn Joan Carel Mangemeiſter: deeze verhaalde veel byzonderheden van de huishouding der Rebellen, als

onder

onder anderen dat zy de meeste Huizen aan het Fort Nassau, en ook de Wooningen op de Hoofdplantagie en de Vigilantie in assche hadden gelegd, en dat zy voorgenoomen hadden alles verder door den brand te vernielen; dat zy zich naar de Peereboom zouden begeeven om de Blanken, zo die hen daar mogten komen op te zoeken, het hoofd te bieden; dat de Delmina-Slaaven den meester speelden, en dat deeze de Angola-Slaaven of meest vermoord of in de Bosschen verjaagd hadden, en de Creoolen dwongen om hun ten dienste te staan; dat zy al eenigen tyd lang in beraad hadden gestaan, om de Berbice te verlaaten, en door Canje naar de Corentyn en voorts na Copanama of Sarameca te trekken, om zich daar neêr te zetten, maar dat dit voorneemen telkens was verydeld door misverstand en tweedragt die onder hunne Hoofden heerschten.

Hy werd naar voornoemde Bark weder te rug gevoerd en daar in naauwe bewaaring gehouden, en den Capitein Marchant, die in de Corentyn gepostеerd lag, aangekondigd, dat hy de Post achter de Kreek van Wikky zoude hebben te versterken met zo veel Indiaanen als 'er byëen te brengen waren, om de Rebellen te verhinderen door die Kreek naar de Corentyn en elders de wyk te neemen als men hen langs de Berbice zoude aantasten.

Vervolgens melde Capitein Haringman dat op den 22sten November twee Driemast Schepen de Rivier waren voorby gezeild, vermoedelyk naar Essequebo of Demerary bestemd; 't welk hoope gaf dat die van Demerary eerlang in staat zouden zyn om de Rivier de Berbice, bovenwaards by de Acquewynen, met een Detachement te bezetten ten einde de Rebellen aan dien kant mede te kunnen insluiten, gelyk dat altoos een voornaame zorg van den Gouverneur is geweest, om wanneer in 't vervolg iets met ge. wenschten uitslag tegens de Rebellen zoude ondernomen werden, vooral d'Insluiting van Boven moest werden voorzien, ten einde aan hen de uitkomst uit de Colonie te beletten, waar aan het behoud der Colonie wel meest afhing: want dit wel waargenomen zynde, zouden de Rebellen op 't Lyfgevallen werdende of om hals gebragt, of genoodzaakt werden zich gevangen over te geeven.

Ook berichtte de Lieutenant Thielen dat het in Canje vry zuiver bleef, en dat zyne Indiaanen hadden opgebragt twee oude Roode Slavinnen en

twee Negers die zich Vrywillig op Olleron en Petite Bretagne kwamen overgeeven; voorts dat hy tot meerder beveiliging, vermids onder zyn Volk reeds vyftien Man waren Ziek geworden, op Stevensburg een beknopte Verſchanſſing rondom de Wooningen had doen opwerpen.

Ondertuſſchen had de Neger Frederik ontdekt dat een menigte Negers zich op de Hoofdplantagie onthielden, en tevens ook door 't Savaan, dat naar het Fort Naſſau liep, heele Hoopen van hen te voet en te paart zien marcheeren. De Mulat Klaas Broer kwam mede den Gouverneur kennis geeven dat zyne onderhebbende Indiaanen beſpeurd hadden dat twaalf Negers met Schietgeweer en Houwers voorzien, aan den overkant der Rivier den weg naar de Dageraat opgaande, by den Nieuwen aanleg van Harkenroth geland waren en denkelyk by de Brandwagt zouden te vinden zyn. Waaröp terſtond een Sergeant met twaalf Man derwaards werd afgezonden, benevens acht wel gewapende Indiaanen om hen op 't Spoor na te zetten; doch zy kwamen onverrichter Zaake te rugge: wyl de Negers hen gewaar wordende, zich op de vlucht begaven, zonder dat ze konden achterhaald werden.

Vervolgens ontving de Gouverneur een Brief van den Gouverneur s'Gravenzande, behelzende, dat te Eſſequebo waren binnen geloopen twee Scheepen uit Zeeland (dezelfde die men voorby de Rivier de Berbice had zien zeilen), welke zeventig Soldaaten hadden aangebragt; dat zyn Edele zich nu in ſtaat oordeelde, om met deeze verſterking de Rivier van Demerary voor een Inval der Rebellen te dekken, doch dat zyne Krygsmagt, niettegenſtaande de gemelde onderſtand, nog te zwak was of niet toereikende genoeg om daar van een Commando naar den Acquewynſchen Poſt of naar de Savonette te kunnen afzenden, zonder Demerary daar door in gevaar te ſtellen; verders verhaalende dat Boven in Berbice een gevegt was voorgevallen tuſſchen zeventig Berbiciaanſche Indiaanen en eenige Negers die zich op de Plantagie van den Heer Perrotet ophielden; dat de Indiaanen vyf van die Negers hadden gedood, en de overige op de vlucht gedreeven naar de Plantagie de Debora; dat daaröp de Negers zo van Savonette, als die van Koncler, en van de Velde tot hulpe van de gevluchtenen op Debora waren toegeſchooten en zy t'zamen het Woonhuis op dee-

ze Plantagie, dat met Planken was toegemaakt en met Schietgaten voorzien, in bezitting hadden genomen, maar dat de voornoemde Indiaanen zo dra zy 'er de lucht van weg hadden, andermaal op de Negers aldaar verwoedelyk waren aangevallen, en, ziende dat zy zich van het Huis niet konden meester maaken, het zelve in den brand hadden gestooken, en dat de Negers, die 'er niet wilden of durfden uitkomen, daar by allen waren omgekomen, behalve twee Arrowakke Indiaanen, die uit de Vensters waren gesprongen, doch op 't zelfde oogenblik werden doodgeslagen, om dat ze by de Rebellen voor Bespieders gediend hadden; na welke stoute daad de overwinnende Indiaanen weder naar Essequebo waren te rug getrokken, mede brengende vier Neger-Kinderen, waar van twee aan de Plantagie Debora en twee aan die van Koncler behoorden.

Hier op volgde de zeer aangenaame Tyding dat op 't laatste van November, kort achter malkander, waren in de Rivier van Berbice binnen gekomen drie Koopvaardyschepen onder de Schippers van Dakam, Kraay en Kamp, ophebbende negentig Soldaaten, door de Edele Heeren Directeuren van de Colonie de Berbice gezonden; welke op den 3den en 5den December gevolgd werden van 's Lands Fregat de Dolphyn Capitein E. Bisdom met honderd en vyftig Man en twee en twintig Stukken, en 's Lands Snaauw de Zephier Capitein van Oyen met honderd en tien Man en twaalf Stukken. Met deeze Schepen kreeg men bericht, dat een Corps Troepen sterk zes hondert Man onder het bevel van den Colonel de Salve, door hun Hoog Mogende naar deeze Colonie zouden werden afgezonden, en dat dit Corps zich by Naarden verzamelde. De gemelde negentig Soldaaten, werden op ordre van den Gouverneur ten eersten vooruit gezonden, en op de Dageraat geinkwartierd.

De zaaken begonnen nu, door de aankomste van de voornoemde Schepen, een zeer gunstigen keer te neemen. De Gouverneur zag zich thans in staat gesteld, om de Hoofdonderneeming op de Rebellen, langs de Rivier de Berbice, ter uitvoer te brengen, en bevlytigde zich om alles dat tot dien aanslag vereischt werd, ten spoedigsten werkstellig te maaken. Hy maakte, tot dat einde, een Ontwerp met den Capitein Haringman (die inmiddels op de Dageraat was gekomen), hoofdzaakelyk hier in bestaan-

de: om eenige dagen voor dat men de Rivier zoude opvaaren en de onderneeming beginnen, een Officier met een Commando van zeventig Man, te Water, naar Demerary af te zenden, waarby, door den Gouverneur van Esfequebo, den Heer 's Gravezande (met wien de Gouverneur Hogenheim in alle hachelyke omstandigheden geduurende den Opstand altoos heeft geraadpleegd gehad), nog zoude gevoegd worden een Engelsch Capitein met dertig Vrywilligers; welke zich met malkanderen moesten vereenigen op de bovenste Plantagie van de Rivier Demerary, en vervolgens van daar marcheeren naar de Plantagie de Savonette die boven aan de Rivier de Berbice ligt, om daar gekomen zynde, de Rebellen die 'er zich mogten bevinden op 't onverwachtste te overvallen en te verslaan, of gevangen te neemen, en dan aldaar Posthouden tot nadere order.

De Post op de Plantagie Stevensburg aan de Rivier Canje zou met vyftig Man bezet blyven, om (zo als meermaalen gezegd is) hen de vlucht na de Corentyn te verhinderen, en om de gemeenschap van daar met het geweezene Fort Nassau, zo dra de Rebellen genoodzaakt zouden werden die Plaats te verlaaten, met de onzen die aldaar dan Post moesten vatten: open te maaken, en te houden, ten einde elkander te ondersteunen.

De overige zes en vyftig Man van het Commando op Stevensburg zoude in de Onderneeming gebruikt werden.

Deeze Posten dus besteld zynde, zou men met de Schepen en Barken een dag of twee voor dat men giste dat het Commando op de Savonette aangekomen zoude zyn, de Rivier opvaaren van voor de Plantagie de Dageraat, en voorts de onderneeming beginnen. Hier toe zouden gebruikt worden de volgende Schepen en Vaartuigen.

Eerst 's Lands Fregat de Dolphyn Capitein Evert Bisdom, gemonteerd met twee en twintig Stukken en honderd en vyftig Man.

's Lands Snaauw de Zephier Capitein L. H. van Oyen, gemonteerd met twaalf Stukken en honderd en tien Man.

De Colonie Bark de Hoop gemonteerd met zestien Stukken van onderscheidene grootte, en bemand met acht en dertig Matroozen van 's Lands Fregat St. Maartensdyk: deeze Bark zou door Capitein Haringman zelve gecommandeerd werden, waar op zich insgelyks de Gouverneur der Colonie zou bevinden.

De

De Bark de zeven Provincien gecommandeerd door den Commandeur Stavorinus gemonteerd met elf Stukjes drie en vier ponders, en bemand met twee en veertig Koppen.

De Bark St. Euſtacius met acht Stukken drie ponders en twintig Man, onder Commando van den Lieutenant Maurignault.

En de gewapende Barkas van de Dolphyn met acht Staartſtukjes en twintig Man gevoerd door den Commandeur Huygens.

De Troepen die te Land zouden ageeren beſtonden uit vyf en tachtig Soldaaten en vier Officieren, zo van Suriname als Berbice, waar by gevoegd zouden werden, als zulks noodig geoordeeld werd, nog zeſtig Man van het Fregat de Dolphyn, en tachtig Man van de Snaauw de Zephier: zo dat het voornoemde Fregat nog bemand zou blyven met veertig, en de Zephier met dertig Koppen, zullende van het Fregat de Dolphyn, behalve de voorſz. zeſtig Man, nog dertig Man geleverd moeten werden by het Commando dat over Demerary marcheeren moeſt, en twintig Man op deszelfs gewapende Barkas: t'zamen een getal van hondert en tien Hoofden uytmaakende: terwyl van het Fregat St. Maartensdyk het zelfde getal Manſchap, zo op de Poſten Stevensburg en de Dageraat als in de Onderneeming zoude gebruikt werden. En werd by den Zee-Krygsraad geoordeeld, dat de overige Manſchappen op de gemelde Schepen voldoende zouden zyn zo tot beveiliging derzelve, als der Poſten alwaar zy zouden werden geplaatſt.

De plaatſing der Schepen langs de Rivier werd op de volgende wyſe beraamd.

's Lands Fregat St. Maartensdyk zou voor de Poſt St. Andries blyven liggen, wyl het niet dan met veel moeite, over de Droogte (de Marepaan genaamd) konde gebragt werden, om de Troepen, die onder den Colonel de Salve verwacht werden, de behulpzaame hand te bieden.

Het Koopvaardyſchip Zonneſtyn Schipper J. Kamp voor de Dageraat; en de Hercules Schipper Kraay voor de Vigilantie, om voor beide die Plantagiën poſt te blyven houden.

's Lands Fregat de Dolphyn voor het geweezene Fort Naſſau; terwyl de Snaauw de Zephier, en de andere Barken de Rivier verder op zouden

vaaren;

vaaren, en Post grypen daar het noodig bevonden werd, om dus de gemeenschap tot derzelver Mond open en vry te houden.

Verders was het Oogmerk dat de Gouverneur en Capitein Haringman zich in dit Plan voorstelden voor Eerst, om de Rebellen door het leggen van het Commando op Stevensburg in Canje, en door het Detachement dat op de bovenste Plantagie aan de Rivier de Berbice, genaamd de Savonette, post zou vatten, te beletten dat zy niet de Colonie zouden uitvluchten, om naderhand voor hunne geduurige Invallen niet bloot te staan, en hen dus in de Colonie besloten hebbende, naderhand des te gemakkelyker uit te roeijen.

Ten tweeden, Om de door hun afgeloopene Plantagiën weder in bezit te neemen en die voor verdere verwoesting, door kleine Detachementen, te behoeden.

Ten derden, Om de gemeenschap tot Boven toe open te maaken en te houden, ten einde in tyd van nood elkander te kunnen helpen.

En eindelyk, dit alles ter uitvoer gebragt zynde, het voornaamste doelwit in deezen: om hen de Kostgronden te betwisten, zo door dezelven te verwoesten Boven in de Rivier, als door het leggen van Detachementen op de andere Plantagiën, hen te verhinderen daarop te komen, als het eenigste middel zynde om hen te dwingen, was het nu niet, dan in den aanstaanden Regentyd, wanneer zy van zelfs zouden moeten opkomen en zich over geeven, wel van of honger vergaan.

Het voorneemen niet zynde om de Negers te vernielen, maar wel door goedheid hen weder tot onderwerping te brengen; doch in gevalle zy hardnekkig mogten blyven hen als dan te verslaan, zo werd door den Gouverneur en Capiein Haringman diesvolgens bevel gegeeven, dat wanneer eenige Detachementen zo te Water als te Lande, eenige Rebellen mogten ontmoeten, zy zouden trachten met zachtzinnigheid hen tot ons over te haalen, met beloften van vergeeving hunner misdaad indien zy niet te groot was; maar tegenstand biedende dezelven, zo veel mogelyk was, te omsingelen, het ontvluchten te beletten, en zich met geweld van hen meester te maaken.

Midlerwyl was de Raad Abbensets naar beneden gevaaren, om de

Capi-

Capiteinen Bisdom en van Oyen over hunne behouden aankomſt uit naam van den Hove te verwelkoomen, zynde de Raad van Dalen, door aanhoudende ziekte, buiten ſtaat om den Heer Abbenſets by die plegtigheid te verzellen.

De Lieutenant Thielen op Stevensburg gaf ter zelver tyd bericht, dat de Rebellen uit Canje allen de wyk naar Boven hadden genomen, maar door hunne Medemakkers aldaar niet wel ontvangen waren; ja zelfs dat ze met elkander handgemeen waren geworden, en dat van de Canjeſche een talryke menigte geſneuveld was. Ook was op de Dageraat, onder geleiding van een Detachement van de Bark de zeven Provincien, aangekomen veertien Stuks Colonie Slaaven, naamelyk zes Mans, vyf Vrouwen en drie Kinderen: welke in kleine Corjaaren de Rebellen ontvlucht waren. Zy verhaalden door de Rebellen zeer mishandeld te zyn; dat deeze de Creoolen altoos miſtrouwden, en daarom naaukeurig gade ſloegen, welke anders al van 't begin af zich van hen zouden begeeven hebben, maar echter de eerſte gelegenheid daar toe in 't oog hielden; dat de Rebellen allengskens meer naar Boven trokken en zich verſamelden omtrent de Kerk, op de Plantagie de Peereboom en die van wylen den Heer George, zeggende verders dat de Stad geheel was afgebrand, en dat zy niet geloofden zo wanneer de Chriſtenen derwaards gingen zy eenig Gebouw daar meer ſtaande zouden vinden, en dat de Plantagiën die nog niet vernielt waren mede 't zelfde lot te wachten hadden.

Vervolgens alles tot den Optogt in gereedheid zynde, gaf men bevel dat de Schepen, Barken en Vaartuigen zich tegens den 18^{den} December klaar zouden houden, om op den volgenden dag den aanſlag te beginnen. Inmiddels was op den zevende derzelver Maand het Detachement, dat op de Savonette moeſt poſt vatten, met twee Vaartuigen naar Demerary afgezonden, beſtaande, volgens het Plan, in zeſtig Man, de helft Landtroepen gecommandeerd door den Lieutenant Cromby, en de helft Matroozen onder bevel van den Lieutenant Smeds.

Waar na de Troepen, volgens de gemaakte verdeeling, Scheep gingen; doch men kon op de Dageraat, zo als eerſt bepaald was, vermids de Ziekte ſedert weder ſterker was toegenomen, geen Militie tot Bezetting

laaten, alwaar dan alleen, ter bewaaring van 't Magazyn, gesteld bleef de Burger Lieutenant de Graaf met acht Burgers, benevens vier Matroozen, door Capitein Haringman afgezonden, om by de Battery te waaken; blyvende voorts in 't Hospitaal vyf en twintig Zieken liggen.

Verders de noodige orders gegeeven zynde, begaf zich de Gouverneur met Capitein Haringman op den 19den December, des morgens vroeg, aan boord van de Bark de Hoop, lichtte het Anker en kreeg, een quartier Uur van de Vigilantie opgedreeven zynde, de Oorlogschepen (welke, benevens de andere Barken, den avond te vooren reeds af waren gevaaren) in 't gezigt, die de Bark mede gewaar wordende daaröp, volgens last, vooruit dreeven, om gezamenlyk voor de Vigilantie te komen, naamelyk het Schip van Capitein Bisdom, de voorhoede hebbende, gevolgd door dat van Capitein van Oyen, daar achter de Bark de Hoop, en vervolgens de twee Barken, de zeven Provincien, en St Eustacius, de achterhoede uitmakende. In deeze Ordre naderde de Vloot voor de Vigilantie: men zond eenige Verspieders derwaards af, welke wederaan boord te rug komende berichtten, dat de Gebouwen daar allen tot den grond waren afgebrand en het Vuur op eenige plaatsen nog smeulende was; maar dat zy geen Negers gevonden hadden dan alleen een Neger Jongen die in het Bosch wegliep. Ter zelve tyd ontving de Gouverneur bericht dat de Surinaamsche Capitein van Ryssel op den Post St. Andries overleden was; als mede dat voor de Rivier de Berbice was aangekomen het Slaaven - Schip van Schipper J. Bruyn met omtrent drie honderd Slaaven. Zyn Ed. over deeze aangebragte Slaaven eenigszins bekommerd zynde, gaf zulks aan de Raaden van Dalen en Abbensets welke op voornoemde Post hun verblyf hielden, met een Brief te verstaan, verzoekende dat zy met dien Schipper wilden spreeken, en overleggen wat daaromtrent het oorbaarste zyn zoude.

Van daar tot voor de Hoofdplantagie gekomen, zagen ze de Rebellen te voet en te paart, door de Savaanen langs den weg naar 't Fort Nassau, de vlucht neemen, en dat de Gebouwen op deeze Plantagie mede door de brand vernielt waren.

Vervolgens tot in het gezigt van de Plantagie de Velde opvaarende, zag men dat de Huizingen op dezelve te gelyk in den brand stonden.

Capitein

Capitein Bisdom kort daar na Muiters ontdekkende deed hen de volle laag geeven, terwyl men een Commando derwaards zond om hen op te zoeken; doch te vergeefs; zeggende by hun te rug komst dat de Vyanden de Plantagie hadden verlaaten en naar 't Bosch geweeken waren.

Voor de Plantagie Dantzig vernam men geen Rebellen, maar eenig Volk, dat op den Voorloper boven in de Mast op den uitkyk was, zeide eenige Negers in 't Savaan, meest te paart, te kunnen zien. Inmiddels nam Capitein Bisdom een Corjaar weg, waar uit de Negers, na dat ze eenige schooten ter beandwoording van de onzen gedaan hadden, zich op de vlucht hadden begeven.

De Vloot kwam nog dien zelven dag des avonds voor de geweezene Stad Amsterdam, ter plaatse daar het Fort Nassau gestaan had, ten Anker. Men vond hier overal deerlyke verwoestingen, en dat geen steen op den anderen was gelaaten, behalve de Luthersche Kerk en het Predikants huis, welke de Negers, uit een soort van bygeloof, verschoond hadden; zeggende, dat de Blanken daar met God spraken en zo zy die verbrandden hen veel kwaad zoude overkomen.

De Rebellen van daar allen naar boven geweeken zynde, werdt, volgens de beraamde schikkingen, een Detachement van vyftig Soldaaten en vyftig Matroozen onder den Capitein Lieutenant Smit en den Vaandrig Rees, over Land, naar de Plantagie de Antonia opgezonden; gedekt wordende, van den Rivierkant, door de Bark de zeven Provincien gecommandeerd door den Commandeur Stavorinus; en voorts de noodige voorziening gedaan omtrent de plaatsing van 't Commando, dat aan den Wal zoude blyven posthouden, onder het Geschut van het Oorlogschip de Dolphyn. Capitein Bisdom had last om dagelyks eenige Manschappen te zenden, den Weg van Canje op, zo als de Posthoudende Officier in Canje insgelyks moest doen, ten einde de gemeenschap over en weder, en die met de Dageraat, open en vry te houden; wordende aan Capitein Bisdom nog toegevoegd een Vaartuig met vier Indiaanen en twee Negers die der wegen kundig waren.

Ondertusschen was een Sergeant met acht Man, benevens de Trouwe Neger Frederik op kondschap uitgeweest, welke berichtten, dat ze voor

het afgebrande Fort twee Stukken, en voor de geweezene Secretary drie Stukken op Affuyten hadden vinden liggen, maar geen Negers gezien hadden.

De Gouverneur en Capitein Haringman onderling alles geſchikt, en de vereiſchte Orders gegeeven hebbende, vervoegden zich weder aan boord, van de Bark de Hoop, en lichtten met de overige Schepen het Anker om verder naar Boven op te vaaren. Zy dreven met den Vloed tot voor de Plantagiën de Geertruyd, en de Goede Hoop, en vonden de Gebouwen op dezelve in Aſſche gelegd.

Van daar voor Zublieluſt naderende zag men Negers op die Plantagie: een gewapende Boot met Volk van Capitein van Oyen, nevens de Lieutenant Thielen en eenige Gemeenen derwaards afgezonden zynde, keerde onverrichter zaake te rug, wyl de Negers op hunne aannadering in allerыl de vlucht hadden genomen.

Voor Ooſtermeer werdt Anker geworpen, om de gelegenheid daar op te neemen; doch men vond, na onderzoek, niet dan een klein vuur, waar uit vermoed werdt dat 'er een Voorpoſt van de Rebellen geweeſt was. 't Anker weder lichtende kwamenze voor Schermers Vergenoegen, en Maria Agnes: de Loopers daar na toe gezonden, zeiden, by hunne wederkomſt, niets gevonden te hebben dan op Schermers Vergenoegen een Negerkind, welk hen verhaald had dat 'er eenige Negerinnen waren geweeſt en zy de vlucht naar 't Boſch genomen hadden: dit Kind werd, vermids het de Indiaanſche Pokken had (die men bevond beſmettelyk te zyn) daar gelaaten.

Vervolgens tot voor de Plantagie de Johanna oploopende, zag men de Wooningen daar nog in ſtand, en alles in goede orde: (zynde de Huizen en verdere Gebouwen op de reeds voorby gevaarene Plantagiën bevoorens door de Rebellen afgebrand en verwoeſt) waar op de Lieutenant Thielen nevens een Sergeant en zes Gemeenen als mede een Barkas met een Officier en eenige Bootsgezellen derwaards gezonden werd, die by hunne aankomſt op deeze Plantagie verſcheidene Negers in 't oog kregen, doch welke hen gewaar wordende, terſtond naar de Boſſchen liepen, de Gouverneur hier van bericht, gaf bevel, dat de voornoemde Sergeant en zes Ge-

Gemeenen daar zouden poſt vatten en blyven tot nadere bevel, met aanbeveeling dat ze trachten zouden deeze Negers, die, zo als het toeſcheen, wel gezind, maar miſſchien uit benaauwtheid gevlucht waren: door goedheid weder tot de onzen te doen over komen: op de Plantagie de Berg, die tegen over de Johanna lag, vond men veel Gereedſchap, dat mede genomen werd.

Voorby La Solitude (op welke alles in Aſſche lag) kwamen twee Negers *Titus* en *Joris* genaamd, nevens de Bokkin *Eliſabeth* met haar Kind zich in een Corjaar vrywillig aan boord over geeven, zeggende Volk van de Goede Hoop te zyn, en dat de Negers van die Plantagie, onder welke zich een voornaam Rebel bevond, genaamd *Mars*, op het zien aankomen onzer Schepen ten eerſten de wyk genomen hadden, en dat de meeſte Rebellen naar Boven geweken waren, om zich by den Acquewynſchen Poſt te neſtelen; wyders, dat onder dezelven dikwyls geſchil gereeſen was, dat altoos met doodſlaan van eenige hunner Makkers verzeld ging; dat de hongersnood hen reeds gedwongen had tot het eeten van Honden, Katten en Paarden, en dat toen de Neger Coffy geſtorven was, twee Blanken op zyn Graf, by wyze van Offerhande, waren gedood geworden.

Eenig gewapend Volk van Capitein van Oyen met de Sloep intuſſchen uit Verſpieden geweeſt zynde, was te rug gekomen; en verhaalde dat ze een Corjaar met Negers hadden achterna gezet tot in een Kreek, maar dezelve te ontdiep vindende omze tot het eind op te vaaren, waren de Negers hen ontſnapt, echter de Corjaar in den loop laatende, met een wit Hemd daarin, welke zy medebragten.

Vervolgens kwam de Commandeur Stavorinus by den Gouverneur aan boord om kennis te geeven, dat zyn onderhebbende Bark de zeven Provincien, eer dezelve voor de Antonia ten Anker was gekomen, op die hoogte tot drie reizen toe, door de Rebellen, uit de Boſſchen van weerskanten van de Rivier, was beſchooten geworden; doch dat zy eindelyk, door het Detachement, dat over Land op haar aanviel, na een geringen tegenſtand waren verjaagd en op de vlucht gedreven, en dat hy hen by die gelegenheid verſcheidene Vaartuigen, daar onder de Sloep van Schip-

 per

per Pynappel, ontweldigd had; hebbende in die ontmoeting op de Bark maar één Gekwetsten bekomen.

De Schepen kwamen op den 21sten December voor de Antonia ten Anker, alwaar alle de Gebouwen nog stonden; het Detachement dat op dezelve Post hield had reeds zeven Zieken, welke aan boord van de Hoop gebragt en met een gelyk getal gezonde Manschappen vervuld werden: eenige Rebellen zich op deeze Plantagie nu en dan nog zien laatende, werd een Neger Ronde op hen afgezonden, die in de Kosttuinen een Negerin met haar Kind vonden en mede namen; dit Vrouwspersoon ondervraagd werdende, andwoordde in een Taal die voor een ieder onverstaanbaar was, dus men van haar niets verneemen kon: ook werden 'er nog eenige Producten gevonden, bestaande in acht Vaten en een losse hoop Koffy, een en een half Vat Cacao, en een Kist met Gereedschappen, welke in de Bark de Hoop gescheept werden.

Van daar weder afsteekende, kreeg men, omtrent een quartier Uurs van de Kreek Cimbia, eenige Vuuren en een grooten hoop Negers in 't gezigt: waaröp de Schepen terstond Anker wierpen, behalve het Schip van Capitein van Oyen dat voort dreef en zich recht voor deeze Kreek plaatste, om de Vyanden het uitkomen met hunne Corjaaren te beletten. Inmiddels liet men hen, tot drie maalen, in 't Creools toeroepen: dat *Indien 'er goede Negers mogten zyn die genegen waren tot ons Volk over te komen, zy zulks gerustelyk doen konden en dat hen geen het minste leed geschieden zoude.* Doch zy gaven geen antwoord: dieshalven werdt terstond ordre gezonden aan het Detachement op de Antonia, om ten spoedigste naar de gemelde Kreek aan te rukken, en van daar op te marcheeren naar de Plantagiën Altenklingen, Alexandria, of Hollandia, om op één van dezelve Post te vatten, terwyl men trachten zoude met de Schepen aldaar gelyktydig aan te komen, om, wanneer 'er zich Rebellen onthielden, hen te Water en te Land aan te tasten.

Ondertusschen was de Barkas onder den Commandeur Huygens de voornoemde Kreek ingevaren ter ontdekkinge van 's Vyands bedryven, en ten zelfden einde van de Schepen ook eenige Commando's uitgezonden, die by derzelver te rugkomst verhaalden, dat op Wessouburg alle de Ge-

bou-

bouwen in affche lagen, de Suiker-tuinen deels verbrand waren, en sommige nog in de Vlam ftonden, en dat de Suiker altemaal vernield was; maar dat hy in de Kreek niets vernomen had. Ook berichtte de Sergeant, die op de Johanna bleef poft houden, dat een groot getal Negers langs 't Pad dat naar de Cornelia Jacoba liep waren opgegaan: 't geen veel vermoeden gaf, of de Rebellen veelligt niet het voorneemen hadden om aldaar de onzen af te wachten.

Vervolgens Anker lichtende dreeven ze op tot voor Lelienburg, daar Negers gezien werden: men zond een Officier met eenige Gemeenen op hen af, maar zy namen op hunne aannadering voort de vlucht: men vond alleen eenen ouden Neger welke zeide dat de Rebellen eerft drie dagen te vooren de Gebouwen in brand geftooken en verwoeft hadden: deeze Neger de Waterzugt hebbende en niet te vervoeren zynde, liet men achter.

Toen men de Hollandia naderde, waren daar de Wooningen nog blyven ftaan: Capitein van Oyen ging hier ten Anker liggen, om het Detachement, dat van de Antonia in aantogt was, zo het daar mogt aankomen te dekken: men vond op deeze Plantagie veel Geweeren, doch meeft gebrekkelyk.

De overige Schepen, die onderwylen voort voeren, niet verre van Alexandria afzynde, zagen dat de Negers, die aldaar op de Stelling ftonden, ylings de vlucht namen.

Voor dezelve ten Anker komende, vernam men van een Neger, die zich vrywillig kwam over geeven, dat nog een Neger op de Plantagie zich ophield; waaröp hy met eenig Volk, om denzelven te zoeken, te rug gezonden werd; doch hy werd niet vernomen, en men vond 'er niets dan drie gebrekkige Geweeren en een paar zilveren Schoengefpen. Capitein van Oyen gaf bericht, dat het voornoemde Detachement onder den Capitein Lieutenant Smit op de Antonia gekomen was, zonder iets ontdekt te hebben dan een Graf, en daar in een Neger die 'er zo het fcheen, niet lang in gelegen had: hierop gelaftte de Gouverneur dat het zelfde Detachement van daar naar de Cornelia Jacoba zoude op trekken, en de tuffchen beide liggende Plantagien aan doen: en aan Capitein van Oyen met zyn Schip zich weder by de anderen te voegen.

Waar

Waar na dezelven gezamenlyk verder op dreeven voorby de Juliana, Altenklingen, en Vliſſingen, welke van de Rebellen verlaaten waren, doch waaröp deeze de Gebouwen verſchoond hadden: op Altenklingen vond men een oude Negerin benevens twee Vaten Cacao, welke met haar naar boord gebragt werden; zynde de Rebellen, volgens het zeggen van deeze Negerin naar de Cornelia Jacoba geweeken, en met de Negers van die Plantagie handgemeen geweeſt.

Men kwam voor de Kreek Wironje ten Anker, alwaar de Kerk, en Huizingen van den Predikant en Koſter, nog in ſtaat ſtonden. De Bark St. Euſtacius en de Barkas voeren met den Vloed de Kreek in, om voor de Cornelia Jacoba poſt te houden, tot dekking van het Detachement dat daar verwagt werd; terwyl een Neger Ronde de Rivier opwaards trok om te verneemen hoe het op de Peereboom geſteld was, welke te rug komende bericht deed, dat zy tot voor de Stelling geweeſt was, en daar gezien had een Neger met een wit Hemd aan, die daaröp ten eerſten naar 't huis geloopen was; als mede een oude Negerin, welke zy toegeroepen had dat zy over zoude komen, maar dat de Negerin in plaats van zulks te doen meer Negers geroepen had: waarom zy, hen niet durvende afwachten, weder te rug gegaan was; voorts, dat de Gebouwen aldaar nog allen in goede orde ſtonden.

De Gouverneur en Capitein Haringman zich onderwylen aan Land hebbende begeeven om den toeſtand op te neemen, was door het Commando dat hen geleide, op den weg, niet verre van 't Predikants huis, een zilveren Kandelaar, waaröp de naam van Dominé Ramring ſtond, gevonden.

De Lieutenant Smith gaf bericht dat hy met het Detachement op de Cornelia Jacoba was aangekomen, en de Plantagie met deszelfs Gebouwen in goeden ſtaat gevonden, maar geen Negers vernomen had. Men vernam ook dat de Moolen en het Kookhuis op de Peereboom ſedert door de Rebellen in brand geſtooken waren, dat zy op de ſtelling Schildwagts hadden uitgezet, en dat voor dezelve twee Vaartuigen lagen. De Uitkykers boven in de Maſt zagen kort daar aan verſcheidene Lichten, zo dat men voor verdere brandſtichting bevreesd was. Waarom beſlooten werdt om van 't Schip van Capitein van Oyen nog een Officier met vyftig Man,

ter versterking van het Commando op de Cornelia Jacoba, af te zenden; welke over de Kreek Wironje door de Savaan naar de Peereboom zoude trekken; om van achteren inkomende de Rebellen aan te vallen, terwyl de Barken, die in het opvaaren alle spoed zouden maaken om ter zelver tyd daar te komen, hen van den Rivierkant zouden beschieten. Maar de Bark de zeven Provincien kreeg ordre de Rivier regtsstreeks tot aan de Savonette op te vaaren zonder zich ergens op te houden, en ingeval van Vyandlyke ontmoetingen, hen alle mogelyke afbreuk te doen, nogthans daarom de Reis niet vertraagende, wyl zy voornaamelyk bestemd was, om het Detachement dat over Demerary naar de Savonette was vertrokken, en men giste dat daar reeds zyn zoude, te dekken, en, des noods, by te staan.

Waaröp de Schepen Anker lichtten en met den Vloed opdreeven, zynde de Lieutenant Thielen met vyf en twintig Man in een Vaartuig vooruit gezonden, om de gesteltheid op de Peereboom te ondertasten, van waar onze Indiaansche Bespieders te rug en hem te gemoet kwamen, berichtende, dat de Molen aldaar maar alleen in den brand stond, doch het Woonhuis en de verdere Gebouwen nog onbeschadigd waren; dat zy van twee Negerinnen vernomen hadden, dat de Rebellen sedert drie dagen deeze Plantagie reeds hadden verlaaten en hooger op waren getrokken, maar den tweeden dag weder afkomende, toen de Molen in brand gestooken, en vervolgens zich naar Boven begeeven hadden.

Vervolgens voor de Peereboom naderende, zagenze dat de Molen reeds afgebrand was: de voornoemde twee Negerinnen kwamen in een Corjaar zich vrywillig over geeven, en verhaalden dat de Negers van de Peereboom genoegsaam allen wel gezind, maar door de Rebellen gedwongen waren, met hen de vlucht te neemen. De Gouverneur bemerkende dat hy zyn doelwit hier niet bereiken zoude, begaf zich van daar hooger op: voor Engadina komende zag men de Gebouwen in volle Vlam staan: voor Philipsburg werd aan den Capitein Lieutenant Smith order gezonden met zyne Manschappen naar de Doornroos aan te rukken, op welke Plantagie (Philipsburg) als mede op de Lindeboom en die van Balguerie de Wooningen allen, schoon van weinig waarde, verschoond gebleeven waren, maar op

Landskroon lag alles in affche, behalve een klein Huisje 't welk door de Rebellen fcheen gemaakt te zyn, en met Schietgaten voorzien was.

Voor Beereftein (toebehoord hebbende aan den Heer George), daar men ten Anker kwam, zag men de fierlyke Wooning op dezelve ten eenemaal afgebrand, en de overige Gebouwen nog fmeulende. Een Commando derwaards afgezonden, bragt een van de Corentynfche Overlopers gevangen te rug, die daags te vooren van zyn Medemakkers was afgeraakt: hy verhaalde dat de Rebellen zich in groote vrees en bekommering bevonden, en dat zy naar boven vluchtende door ons Detachement op Savonette waren te rug geflagen: men vond 'er ook nog zeven Vaten Cacao en veel loffe Koffy, nevens eenige Meubelen, Kiften, Kleederen enz., en een weinig Zilver beftaande in vyf Lepels, een Slot van een Kerkboek en een Zilveren greep van een Degen. Het voornoemde Commando begaf zich kort daar aan naar de Doornroos en kreeg onderwegen op die van Mevrouw Boulé een Neger aan dezelve, en een Negerin met een jong Kind, aan Beereftein behoorende, gevangen; welke beide beveftigden, dat de fchrik en bevreeftheid onder de Rebellen zeer groot was, en dat een fterke Hoop van hen zich op Markey verzameld had, met voorneemen aldaar den onzen het hoofd te bieden; wyders, dat zy met verfcheidene Vaartuigen vol koftelykheden naar Boven gevlucht waren, welke, zo zy dachten, eindelyk in handen van de Blanken zouden moeten vallen.

De Gouverneur beducht zynde, dat de Rebellen fomwylen trachten zouden (vermids alle hoop om Boven een uitkomft te vinden voor hen afgefneden was) om Benedenwaards een goed heen komen te zoeken, liet de Bark St. Euftacius te rug ontbieden, met verderen laft, de Kreek Wironje weder in te vaaren en voor de Cornelia Jacoba poft te houden, werwaards de Lieutenant Voet met twintig Man mede afgezonden werd, om zich op die Plantagie te pofteeren, ten einde de gemeenfchap tuffchen die Kreek met het Fort Naffau veilig te houden, en teffens de Rebellen, zo die fomtyds derwaards den aftogt mogten neemen, te beletten aldaar door te breeken.

Vervolgens ging zyn Edele met Capitein Haringman op Beereftein aan Land om dezelve te bezigtigen; daar nog eenige Kiften en Kaften, van onder

onder de Affche der afgebrande Wooningen, gered werden; zynde, volgens het verhaal van den gevangenen Corentynfche Overloper, al de Buyt van Goud en Zilver nog daags te voren aldaar by elkander geweeft.

Inmiddels kreeg men van den Lieutenant Pronk uit Canje bericht, dat de gemeenfchap tuffchen die Rivier en het Fort volkomen open en vry was, en dat in Canje geen Rebellen meer befpeurd werden. Ook meldde de Sergeant op de Johanna dat vyf Colonie Slaaven zich vrywillig aan hem hadden komen overgeeven.

Daar na zich weder aan boord begeevende, werd de voornoemde Blanke Overlooper op 't Schip van Capitein van Oyen gevoerd, om daar in zekerder bewaaring te zyn; en voorts Anker gelicht, dryvende de Schepen met den Vloed op tot voor de Plantagie Doornroos, alwaar het voorfz. Commando reeds was aangekomen, 't welk vier Slaaven en een Slaavin, toebehoorende aan Mevrouw Boulé, den Heer Perrotet en de Plantagiën de Profperiteit, de Lindeboom en die van P. Does, aan boord opzond, meldende verders dat het ook gevonden had een Koker met twee of drie zilvere Chirurgyns Inftrumenten en een gebrookene zilvere Lepel: de Neger Officier Labou overhandigde eenig los Geld, benevens een Boog en Koker met Pylen, aan één dier vier Slaaven toekomende.

Het gezegde Commando, dat, vermids de ontoeganglyke wegen, daar niet verder over Land marcheeren kon, werd in eenige Cano's gefcheept, en dreef met de Schepen verder naar Boven tot aan de Plantagie Markey, alwaar het weder aan Land ging, en de Schepen ten Anker kwamen. Op 't zelfde ogenblik kwam een Neger, Coffy genaamd, met zyn Wyf en twee kinderen, behoorende aan den Heer George, zich vrywillig overgeeven; welke verhaalde dat 'er nog meer goed volk in 't Bofch zich fchuyl hieldt, en dat de Rebellen daags te vooren nog op Markey geweeft en met Vaartuigen naar Boven vertrokken waren. Men vondt de Gebouwen op de gemelde Plantagie allen in goeden ftaat. De Neger Rondes bekwamen nog eenige Negers en Negerinnen, gedeeltelyk aan Zublieluft en de overige aan de Profperiteit behoorende; welke wegens de Rebellen geen meer byzonderheden verhaalden dan men van de voorigen reeds vernomen had: één van deeze Negerinnen had een zwaaren houw in 't Hoofd en was den

Arm op twee plaatsen genoegsaam afgekapt, 't welke haar door de Rebellen gedaan was om dat zy tot de Blanken had willen over komen: dezelve werd ten eersten door den Chirurgyn verbonden.

De Gouverneur bericht werdende dat de Plantagie van Klaas Balk, welke een quartier Uurs boven Markey lag, door de Rebellen was in de Vlam gezet, zond terstond een Officier met vyftig Man derwaards; doch de Negers hen ziende aanrukken namen voort de Vlucht, na alvoorens het Huis ook in den brand gestooken te hebben. Dit Commando vervolgens te rug komende bragt mede een jonge Negerin, Dina genaamd van de Plantagie Antonia, door hen in 't Bosch half dood gevonden en in 't Hoofd wel twintig Wonden hebbende, welke, niettegenstaande zy dus zwaar gekwetst was, nogthans, getracht had onze Soldaaten, uit vrees dat die haar zouden doodslaan, te ontloopen. Deeze Vrouwspersoon zeide, door de Delmina-Negers zo mishandeld te zyn; dat deeze haar Man met meer andere goede Negers vermoord hadden, en dat 'er zich nog veele welgezinde Negers van Markey achter den Berg in 't Bosch verhoolen hielden. Zy werd daadelyk in Chirurgyns handen gesteld.

De Gouverneur den toestand op Markey bezigtigd hebbende, had 'er verscheidene Grafsteden gevonden, daar de Lichaamen der Negers (door de Delmina-Negers vermoord) in begraven lagen. Hy gaf bevel dat een Detachement op deeze Plantagie zoude blyven, om den volgenden dag, met Vaartuigen, op de naastgelegen Plantagie te werden over gebragt en van daar op te trekken naar de Kreek Wikkie, werwaards de Schepen met den Vloed volgen zouden.

Midlerwyl kwam 'er tyding, dat de Bark de zeven Provincien voor de Cornelia Jacoba, en de Lieutenant Voet met zyne Manschappen, op dezelve was aangekomen, zonder onraad vernomen te hebben. Ook gaven de Loopers bericht dat de Paden, die naar 't Bosch liepen, allen met Voetangels naar de wyse der Negers, waren belegt: men liet 'er vyftig stuks van haalen, welke van een zonderlinge uitvinding bevonden werden.

Waarna men op den 25sten December Anker lichtte, gaande het voornoemde Detachement met Cano's vooruit. Voor de Plantagie van Klaas Balk komende werd het zelve daar aan Land gezet, om door die

van

van Sejourné en van Van Doorn naar de Kreek Wikkie op te marcheeren, alwaar het door de Vaartuigen weder ingewacht zoude werden; terwyl de Schepen voort ſpoedende, omtrent den middag die Kreek bereikten en voor dezelve ten Anker gingen leggen; zynde het voorneemen hier een Landing te doen, wyl de Gouverneur onderricht was geworden dat de Rebellen derwaards geweeken waren, en, zo het ſcheen, hun gantſche Magt by een verzameld hadden, om den onzen het hoofd te bieden; waar tegens zyn Edele de noodige maatregelen genomen had.

Het gezegde Detachement (dat op de Plantagie van Van Doorn nog vier Vaten Cacao gevonden maar daar gelaaten had, vermids de gelegenheid niet toeliet om dezelve mede te neemen) een ogenblik daarna ook aankomende, werden deeze Manſchappen met het Volk van de Schepen terſtond in vier partyen verdeeld, en in onderſcheidene Roeyvaartuigen, overgevoerd, om aan den Mond van voorſz. Kreek te Landen, en verders aan de Plantagie Hardenbroek (alwaar onderſteld werd dat de Rebellen zich ophielden) hen ſlag te leveren. De Kreek naderende, had de Capitein Lieutenant Smit neffens de verdere Officieren de onvoorzigtigheid met de kleine Tentboot voor uit te loopen, om in de Landing de eerſte te zyn: wanneer door hen te laat ontdekt werd, dat de Vyanden zich aldaar in het Hout verborgen hadden, met dat gevolg, dat deeze daadelyk op hen geweldig Vuur gaven, waar door de Capitein Lieutenant Smit, de Lieutenant Thielen en de Vaandrig Rees kwamen te ſneuvelen, en twee Zee Officieren met den Burger Lieutenant Solicoffre, benevens een Indiaan en de Neger Quaſſi zwaar gekwetſt werden.

Inmiddels waren de onzen (die nu alleen de Sergeant Johan Carel Hofwaal voor Officier by zich hadden) vaſt genaderd, en ſchooten uit hunne Vaartuigen op de Vyanden zo hevig dat dezelven moeſten te rug deinſen; voorts traden zy, onder een wederzyds geſtaadig vuur, dat een quartier Uurs lang duurde, eindelyk aan Land daar ze de Rebellen, die in ontelbaare menigte, met eenige der Corentynſche Overlopers, aan hun hoofd, waren ſamen gevloeit, aantaſteden, en in een korten tyd, (niet zonder verlies van veel Volk van onzen kant) op de Vlucht dreeven en verſloegen, zodaanig dat onze Troepen zich meeſter van Hardenbroek zagen en op de-

 zelve

zelve poſt vatteden, en onder Commando van den voornoemden Sergeant Hofwaal goede wagt hielden.

(Het Volk de Officieren zo ongelukkig omgebragt ziende had zich voort zeer neerſlagtig betoond; doch het verlangen om zich over dat verlies op de Rebellen te wreeken had het weder moed doen grypen. De Gouverneur had den Lieutenant Thielen, toen hy hem voor op den Tentboot zag ſtaan, wel gewaarſchouwd, dat hy niet verder zoude hebben te naderen voor dat de gelegenheid door de Indiaanen eerſt onderzocht was, maar hy riep daar wel bekend te zyn enz.)

De Tentboot keerde, na dat de onzen voet aan Land gezet hadden, met de drie Lyken en Gekwetſten naar boord te rug; zynde de Lieutenant Thielen, volgens het zeggen van den Neger Quaſſi, door één van de Corentynſche Overloopers doodgeſchooten.

Kort daaröp kwamen eenige Soldaaten van Hardenbroek vier Negerhanden brengen, en berichtten dat in de Tuinen nog verſcheidene doode Negers lagen; wyders dat, toen het Gevegt aanging, zy duydelyk gezien hadden, dat twee van de Corentynſche Overloopers zich aan 't hoofd der Negers bevonden, en wel gekleed waren, aanhebbende Camiſoolen met goude en zilvere Boordzels; dat de Rebellen bevoorens zy de Plantagie verlieten de Wooning en meeſte Gebouwen hadden in brand geſtoken, dat niet was te bluſſchen, dewyl alles met Brandſtoffen was opgevult.

Waaröp de Gouverneur onder het geleide van deeze Manſchap zich derwaards begaf, en den brand onbluſchbaar vond; zynde niets verſchoont gebleven dan drie of vier Negerwooningen en een oude Loots, welke tot verblyf van 't Volk beſtemt werd; de Gouverneur nam voorts het beſluit, dat de gewapende Barkas en een groote Cano met twintig Man den volgenden dag de Kreek Wikkie zouden opvaaren om de Rebellen op te zoeken, en, was het mogelyk, zich van hunne Vaartuigen meeſter te maaken; alzo hun voorneemen was met dezelven (volgens het verhaal van eenen ouden Neger en twee Kinderen, die men had gevangen gekreegen) hooger op te vluchten. Verder werd den Sergeant Hofwaal, vermids geen andere Officieren, meer voor handen waren; het bevel opgedragen over het Commando dat, ten getale van vyf en twintig Soldaaten en vyf en veertig

Matroo-

Matroozen, op Hardenbroek blyven zoude; en hem de noodige orders gegeeven waar na hy zich, in geval van Vyandlyken aanval, te richten had.

Het Oorlogſchip van Capitein van Oyen kreeg laſt, om voor de Kreek Wikkie Poſt te houden; en de gewapende Barkas zoude in dezelve geduurig Kruyſſen, terwyl de Gouverneur en Capitein Haringman met de Bark de Hoop de onderneeming langs de Rivier naar Boven vervolgen zouden.

Men kreeg bericht dat de Barkas een quartier Uurs boven Hardenbroek de Kreek opgevaaren zynde, de Rebellen had ontdekt en ſterk op dezelve uit haar grof Geſchut gevuurd; waaröp zy hooger opgeweeken waren; ook dat de Sergeant Hofwaal ter zelvertyd een Commando van twintig Man over Land door een kleine Savaan achter het Woonhuis op hen had laaten aanrukken; maar te vergeefs: wyl zy reeds de vlucht genomen hadden.

Op Weſſouburg werd een oude Negerin gevangen, welke verhaalde dat 'er groot gebrek aan Levensmiddelen onder de Rebellen was; dat dezelve hoopeloos en de gemoederen verdeeld waren; dat *Atta* zich aan het Hoofd van een afgezonderde Hoop had geſteld, en dat drie van de Corentynſche Overloopers, als zyne Raaden, hem verzelden; houdende de meeſte goede Slaaven, die van Weſſouburg, Hardenbroek, en het Fort in 't Boſch waren gevlucht, onder zyn magt en bedwang; doch dat de gezegde Slaaven trachten zouden om hem te ontwyken en tot de Chriſtenen over te komen, zo dra de gelegenheid hen daar toe gunſtig was.

Kort daaröp werd nog een Neger, *Sibi* genaamd, en twee Negerinnen gevangen genomen, welkers verhaal van de Rebellen met het gezegde van de oude Negerin overeen kwam: een van deeze Negerinnen zeide nog dat haar Zoon zich zelfs had van kant geholpen, om dat Atta hem gedwongen had onder de zynen te blyven.

Capitein Haringman door Koortſen aangetaſt zynde, begaf zich, tot meerder gemak, op 't Schip van Capitein van Oyen, die in plaatſe van den Heer Haringman het bevel over het Zeevolk op de Bark de Hoop overnam.

Vervolgens alles dus beſchikt; lichten zy Anker en naderde, met den Vloed opdryvende, de Plantagie Debora, alwaar men de Huizingen afgebrand vond; ter zelver tyd kwam eenen ouden Neger *Gratia* genaamd, en

en aan Wessouburg behoorende, zich vrywillig overgeeven; dezelve verhaalde, dat een groote hoop Negers met hem in Vaartuigen naar Boven willende vertrekken, door ons Volk op de Savonette waren te rug gejaagd; dat zy daar op by oud Savonette waren aan Land gegaan, om het Padt dat naar Wikkie liep, op te zoeken en langs dien weg by hunne Medemakkers te komen; zeggende verders, dat onder hen veel verdeeldheid was, en dat zy aan Kost, als mede aan Kruid, groot gebrek hadden. Eenige Loopers aan den wal gezonden, berichtten by hunne wederkomst, op Debora in de Tuinen zes doode Negers, wier Hoofden afgekapt waren, gevonden te hebben, 't welk klaar deed zien dat zy malkander beoorloogden en vernielden. (De Gouverneur had gaarne een Commando van vyftig Man, langs het Padt, ter ontrustinge van de Vyanden, willen afzenden, maar de meeste magt was (gelyk wy gezegd hebben) hier en daar geplaatst, en de Bark de Hoop niet meer dan met tien Soldaaten en negen en twintig Matroozen bemand, dus men zich van dezelve niet wel kon ontblooten.)

Voor de Plantagie van den Heer Kunckler ten Anker komende, zag men veertien Vaartuigen, zo groot als klein, waar mede, zo het scheen, een groot getal Negers geland was: eenigen van de onzen derwaards gezonden, vonden in de Negery twee Roode Slaavinnen, van welke vernomen werd dat de Rebellen, die door ons Commando op Savonette waren te rug geslagen, zich naar Wikkie begeeven hadden: de voornoemde Plantagie lag bezaaid met een menigte van Cargazoen-Goederen, eenige Kleederen, en nieuw graauw Linnen; dat alles aan boord gebragt werd benevens nog eenig Zilvergoed en contant Geld.

Van daar vertrekkende kwamen ze voor Poelgeest, daar niets ontdekt werdt. Waaröp men een Commando van veertien Man naar de Savonette afzond om den toestand der onzen aldaar te verneemen. Doch een ogenblik daar aan, kwam de Commandeur Stavorinus (wiens onderhoorige Bark de zeven Provincien voor die Plantagie post hieldt) met een Corjaartje by den Gouverneur aan boord, en berichtte dat hy op den 25sten December voor de Savonette aangekomen was, en dat hy onderweg op de Plantagie Markey en die van Kunckler een groote menigte der Rebellen gezien

gezien had; waaröp hy verſcheide maal had gevuurd, en zy alle de vlugt genomen; als mede dat hy eenige Vaartuigen van de Rebellen was magtig geworden, en voor de Savonette gekomen zynde, aldaar gevonden had, den Lieutenant Crombie met deszelfs Detachement, benevens den Engelſchen Lieutenant Smith van Demerary met de dertig Vrywilligers.

Men kwam op den 29^{ſten} December voor Savonette ten Anker, alwaar het Volk onder de Wapenen ſtond. De Gouverneur ging opdezelve aan Land en vernam van de Lieutenants Crombie en Smith dat zy den 22^{ſten} December kort na den Middag, na een moeilyke marſch van vyf Dagen, door het Boſch langs twee kanten boven en beneeden de Plantagie van achteren op waren ingekomen, alwaar zy ruim hondert Negers hadden gevonden die zich vrolyk maakten, en het Commando niet eer waren gewaar geworden voor dat het zelve hen onder 't bereik van het Geweer had; dat daar op de Negers met een groot geſchreeuw allen naar den Waterkant de vlucht namen om met zwemmen te ontkomen, maar door de onzen zo kort op de hielen werden nagezet dat 'er tuſſchen de vyftig en zeſtig van dezelve werden doodgeſchooten, en zeven en twintig gevangen genomen, onder welke eenige van zelfs na de onzen waren komen toeloopen; als mede dat de Corentynſche Overlooper, *Jean Renaud* met den Degen in de Vuiſt was gevangen genomen; wyders dat één van de Engelſche Soldaaten, *Wiltz Carbwey* genaamd, nog twee Negers in een Corjaar op de Rivier ziende, na dezelven was toegezwommen, en, een voor een, met zyn bajonnet had doodgeſtooken.

De voornoemde Officieren verhaalden mede, een ſterke uitwerking van Vergift opgemerkt te hebben, by gelegenheid dat één van hunne byhebbende Indiaanen zyn vergiftigde Pyl op een Negerin, die, met haar Kind op de rug, in 't Water was geſprongen om haar leven met zwemmen te redden, afſchoot, en zo als zy getroffen was op 't ogenblik ſtierf. En het Kind, dat nog levendig was en niet geraakt ſcheen, haar ten eerſten afgenomen zynde, een kleine poos daar aan vreeſlyk begon op te zwellen, en den volgenden dag mede den geeſt gaf, zonder dat men daar aan het minſte teken van kwetſuur had kunnen beſpeuren of ontdekken.

Zy hadden de Plantagie in goeden ſtaat en de Gebouwen op dezelve nog

allen in weezen gevonden, behalve de Negery, die door de Caraïbische Indiaanen, welke gestaadig de Negers hadden komen ontrusten, in assche was gelegd: en terstond, na dat de Rebellen van daar gedreeven waren, een Verschansling doen opwerpen, als mede het gezigt rondom de Woningen opgeruymd.

Onder de voornoemde zeven en twintig Gevangenen bevond zich een Neger *Vogel* genaamd, die volgens het zeggen van Renaud, de tweede Capitein onder de Rebellen was geweest en het bevel op de Savonette gevoerd had. Men vernam van gemelden Renaud ook veel byzonderheden nopens den slechten staat daar de Rebellen zich in bevonden, en welke middelen zy van gedachten waren in 't werk te stellen, om de vervolging der Blanken te ontkomen: 't geen aan den Gouverneur licht gaf om eenigermaaten zyne Maatregelen daar na te kunnen neemen: waaröp hy, benevens de Neger Vogel, op de Bark de Hoop in zekerheid gebragt werd, om naar beneeden gevoerd te werden, terwyl de overige Gevangenen op de Savonette, wel bewaakt zouden blyven, om voor het Commando aldaar Cassavebrood te bakken en Kilthum te stooken; wyl men met dezelven voor eerst geen naderen weg wist.

De Colonie dus verre van Rebellen gezuiverd, en de gemeenschap over de geheele Rivier, van de Savonette tot aan den Zeekant toe, open gemaakt zynde, verzocht de Engelsche Lieutenant Smith om met zyne onderhebbende Manschappen (onder welke eenige Zieken waren) over Berbice te Water naar Demerary te rug te keeren: dat hem werd toegestaan, en ten dien einde hem een Vaartuig zoude bezorgt werden. De Gouverneur nam vervolgen het besluit dat op Savonette een Bezetting zoude blyven van vyf en veertig Man zo Soldaaten als Matroozen, onder het bevel van den Commandeur Stavorinus: wyl de Lieutenant Crombie van meerder dienst in Wikkie geoordeeld werd, en derwaards met den Gouverneur zou vertrekken. Voorts dat de Bark de zeven Provincien zou bemand blyven met twee en dertig Koppen, de helft Soldaaten en de helft Matroozen, onder gezag van twee Zee Officieren, en voor die Plantagie blyven post houden, tot nadere Order.

Dit alles dus besteld en de noodige bevelen gegeeven zynde, begaf de Gou-

Gouverneur zich aan boord van de Bark de Hoop, en nam op den 31sten December de te rugreiſe weder aan. In het afdryven telde men van de Doodgeſchotenen drie en twintig Lichaamen, die in de Rivier dreeven, waar onder één Blanken, zynde, volgens het zeggen van den gevangenen Renaud, den Soldaat Jean Pierre, die met nog een andere van de Dageraat (zo als door ons te vooren verhaald is) weggeloopen was, en welke in 't begin van het Gevegt op de Savonette mede geſneuveld is.

Voor de Plantagie goed Fortuyn en goed Land, (daar men onder Watereen Cano met Goederen ontdekte, die opgehaald en meeſt uit graauw Linnen beſtaande aan boord gebragt werden) vernam men geen Negers, maar op 't Padt, waar langs zy gevlucht waren, vonden de Loopers verſcheidene Kleederen en eenig Brood liggen. Ter zelver tyd kwam bericht, dat aan het geweezene Fort een Negerin gevangen was, en dat het Commando onder den Sergeant Schreuder op de Johanna mede acht en dertig Stuks zo Slaaven als Slaavinnen had opgedaan, waar van de meeſten zich vrywillig hadden overgegeeven; aan het Oorlogſchip van Capitein van Oyen waren ook eenigen door den getrouwen Neger *Abram* opgebragt. Ook meldde de Commandeur Huygens dat hy met de Barkas in de Kreek Wikkie geſtaadig kruiſte en telkens ontdekt had dat de Rebellen zich daar in de Boſſchen ſchuyl hielden, en dat, om dezelve te ontruſten, dagelyks eenige Manſchappen van Hardenbroek over Land werden uitgezonden. Langs deeze Kreek, die geheel tot in de Bovenlanden van de Corentyn loopt, zochten het de Rebellen (nu zy langs de Rivier Berbice niet weg konden) te ontvluchten, maar de uitgangen in dezelve door een menigte van Indiaanen, onderſteund met Militie uit de Corentyn wel bezet zynde, werd hen zulks onmogelyk gemaakt.

Vervolgens voor de Plantagie Debora komende, ontving de Gouverneur een Brief van den Colonel de Salve, meldende dat hy met zes Transportſchepen, ophebbende zes hondert Man Staaten Volk, binnen en voor de Rivier de Berbice was aangekomen; tevens zyn verlangſt betuigende om met den Gouverneur en Capitein Haringman onderling te raadpleegen nopens de ſchikkingen die men zoude neemen. Waaröp by Miſſive gemelde Colonel werd verzocht om de Rivier op te vaaren tot aan de Kerk, dat

 aldaar

aldaar nog verfcheidene Gebouwen ftonden om een goed gedeelte van deszelfs Troepen, benevens den Mond-voorraad in te kunnen plaatfen.

De aankomft deezer hulptroepen was den Gouverneur aller aangenaamft doordien het Volk, werkelyk by de onderneeming zeer vermoeid en afgemat zynde, nu de noodige ruft zoude kunnen genieten, te meer, wyl de Rebellen niet alleen genoegfaam tot het uiterfte gebragt waren, maar dezelve nu ook alle gelegenheid tot ontkomen was benomen, zodaanig datze, als in een Fuyk gevangen zittende, zich binnen een korten tyd of zouden moeten over geeven, of door honger en gebrek omkomen.

Waar na men voor de Kreek Wikkie ten Anker kwam, alwaar de Gouverneur op het Oorlogfchip van Capitein van Oyen overftapte, en daar aan boord vond aangekomen de Dogter van zekeren Planter, welke Juffrouw verhaalde dat zy de Rebellen eindelyk ontvlucht was, en dat zy, na in groot Levensgevaar eenige dagen door de Boffchen gezworven te hebben, een muitende Neger Chocolaat genaamd, ontmoet had, die haar, (onder beloften dat zy voor hem vergiffenis zou verzoeken) in een Corjaartje aan 't voornoemde Oorlogfchip gebragt had; zy deede ook een befchryving van menigvuldige grouwelftukken en byna ongelooflyke dingen die door de Rebellen bedreeven waren, en zeide verders dat de meefte Colonie Slaaven goed en welgezind bleeven; dat de zogenaamde Gouverneur *Atta* de Kreek Wikkie zeer hoog was opgegaan, om over het breede Water in Canje te komen, en dat onder de Rebellen groot gebrek aan koft was.

Nu en dan kwamen verfcheidene Negers met Vrouwen en Kinderen in hunne Corjaaren zich vrywillig overgeeven, die eenpaarig beveftigden de Elende en groote Noodtdruft die 'er onder de Rebellen was: men befloot, ten einde dezelve nog meerder te benaauwen, dat de Barkas, benevens twee gewapende Sloepen, en een Cano, met een Commando van vyftig Man onder den Lieutenant Crombie de Kreek Wikkie zouden oploopen, zo hoog als doenlyk was, werdende voor zeven dagen met Mondkoft voorzien: blyvende op Hardenbroek tot Bezetting een Sergeant en veertien Gemeenen,

Onderwyle werd Capitein Haringman, vermids zyne aanhoudende Ziekte,

te, in een Tentboot naar deszelfs Schip gevoerd: waar na bericht kwam van den Colonel de Salve dat zyne Schepen te veel om den Westhoek waren geraakt om met de eerste Springvloed te kunnen binnen komen, en dieshalven aan den Gouverneur verzocht te willen afkomen, om met hem over de gesteldheid der zaaken, en 't geen diende verricht te werden, in gesprek te treeden. Waaröp de Gouverneur aan boord van de Bark de Hoop ging, en voorts naar Beneeden afzakte. Voor de Kreek Wironje komende, vond hy het gestelde Commando aldaar in een Ziekelyken staat en maar tien gezonde Manschappen hebbende, van welke hy vernam dat in die nabuurschap geen Rebellen meer bespeurd werden.

Van daar by Wessouburg naderende, zag men de Negers van die Plantagie aan den Waterkant staan, smeekende dat men hen, als welgezinde, en geen kwaad bedreeven hebbende Slaaven, toch wilde over neemen: waaröp dezelven in een Cano met eenige Manschap afgehaald, en aan boord gebragt werden, alwaarze een uitermaaten vreugde lieten blyken; zynde meestendeels Creoolen van Wessouburg, twee of drie van het Fort, en eenige van de Johanna; zy verhaalden dat de Rebellen hen met geweld onder hunne magt gebragt, en hun Meesterknegt jammerlyk vermoord hadden; als mede dat zy door dezelven aldien tyd zeer mishandeld waren geworden, doch dat zy, zo dra zy kondschap van het opvaaren der onzen hadden gekreegen, de Rebellen ontvlucht waren, en sedert in de Bosschen huisgehouden hadden. Ook meldde de Sergeant Schreuder dat het getal der opgebragte Slaaven op de Johanna tot acht en vyftig was vermeerdert, naamelyk drie en dertig aan de Colonie, en negentien aan Particulieren behoorende.

Voor la Solitude gevorderd zynde, kwam 'er tyding dat de zes Transportschepen binnen de Rivier waren, en dat de Colonel de Salve met twee van dezelven reeds tot de Dageraat opgeloopen was, alwaar voornoemde Colonel den Capitein Haringman ontmoet had, en, denzelven spreekende, had voorgeslagen om een sterken Post te plaatsen op of boven de Plantagie de Savonette, een tweeden om de Rivier en Plantagiën in Canje te dekken, en een derden te stellen by de Gereformeerde Kerk; en van die Posten van tyd tot tyd te doen patrouilleeren; als mede om het Staf-

quartier te plaatſen by het geweezene Fort Naſſau: het welk door Capitein Haringman was goedgekeurd.

Vervolgens, na een poos vertoevens voor de geweezene Stad, (daar Capitein Bisdom zich by den Gouverneur aan boord voegde, en Capitein van Oyen zich reeds bevond, zynde te gelyk van Wikkie vertrokken) verder afzakkende, vernam men dat de Colonel de Salve met drie Schepen niet verre van de Hoofdplantagie ten Anker lag. Waaröp de Gouverneur benevens de Capiteinen Bisdom en van Oyen zich derwaards met een Sloep lieten brengen, en by den Colonel de Salve aan boord kwamen. Hier werdt onderling beſlooten om den Poſt in Canje, zo ſpoedig mogelyk, te bezetten, en ten dien einde aan drie Compagnien onder den Mayor Puſch ordre gegeeven zich gereed te houden om derwaards te trekken. Teffens werd de Lieutenant Colonel Douglas gelaſt te blyven liggen aan den Poſt St Andries, en de noodige Mond-en Krygs-behoeften voor den Poſt in Canje in kleine Vaartuigen te doen laaden en met den Lieutenant Mekern, een Bombardier en eenige Artilleriſten, de Rivier van Canje op te zenden naar Stevensburg, welke Plantagie door de Colonie Troepen bezet was, maar nu door het voornoemde Detachement ſtonden afgeloſt te werden: en vervolgens met zyn Schip op te komen.

Waaröp de Gouverneur met de Capiteinen Bisdom en van Oyen, benevens de Ingenieur de Vrye naar de Bark de Hoop te rug keerde, en met dezelve de Rivier weder opliep tot aan de geweezene Stad, daar zy aan Land gingen, om op te neemen of men bekwaamlyk by het Fort Naſſau, als midden in de Colonie aan de Rivier, en maar drie Uuren van Canje, gelegen, zich zoude kunnen neder ſlaan, en, niettegenſtaande daar niet dan afgebrande en vernielde Gebouwen ſtonden (behalve de Lutherſche Kerk en Predikantshuis) het Stafquartier aldaar oprichten; het welk, na wel bezigtigd te zyn, doenlyk werd bevonden en goedgekeurd, en diesvolgens laſt gegeeven de Loges tot Magazynen, waar toe het Houtwerk in de Schepen was geladen, ten ſpoedigſte op te ſlaan tegens over de Lutherſche Kerk, welke voor een Gaſthuis zoude dienen; en voorts de Savaan achter deeze Kerk ſchoon te maaken, om op dezelve de Hutten, tot berging der Troepen, op te richten. By een nader beſluit werd

de

de Mayor de Brauw gelaſt om met vyf Compagnien de Poſten aan de Kreeken Wikkie en Wironje, en die op de Plantagie de Savonette te gaan bezetten, en de Troepen aldaar af te loſſen. Voorts werden, ingevolge het gemaakte Ontwerp, de Bezettingen geplaatſt in deezer voege.

Vier Compagnien van het Stafquartier by de geweezene Stad Nieuw Amſterdam.

Drie Compagnien, onder den Mayor Puſch, in Canje.

Een Compagnie in de Wironje-Kreek by de Gereformeerde Kerk.

Drie Compagnien in de Kreek Wikkie.

Een en een halve Compagnie op de Plantagie de Savonette.

En op deeze Poſten de Artilleriſten, Chirurgyns, en vereiſchte Behoeftens en Medicamenten verdeeld, met laſt om de vrye toegang van alle die Poſten met het Stafquartier, en langs de Rivier, door geduurige Rondes open te houden.

Dus, deeze ordres geſteld, de Rivier, beneden het geweezene Fort, van Rebellen gezuiverd, en dezelve uit malkander verſtrooid zynde, zo datze met geen merkelyke groote Benden by elkanderen konden vergaderen: bevond men zich genoegſaam in ſtaat de Colonie te dekken tegens de Invallen der Negers, en dezelven ten eenemaal ten onder te brengen: weshalve de Heeren Zee Capiteinen, ter beſpaaringe van onnoodige koſten, voorſtelden de drie Oorlogſchepen te doen afzakken en weder naar het Vaderland te doen vertrekken. Deeze Voorſtelling werd door den Gouverneur Hogenheim terſtond goedgekeurd: doch den Colonel de Salve, alvoorens daar in toegeſtemd te hebben, maakte veele zwaarigheden, en was van begrip dat de Oorlogſchepen blyven moeſten, om als Uitleggers, of als Fortreſſen op de Rivier geplaatſt te werden: maar hier toe konden de Transportſchepen dienen, en dus was het geheel onnoodig, om de Oorlogſchepen langer in de Colonie te houden, te meer wyl de zaaken zo verre gevorderd waren, dat men ſchier weinig of niets meer voor de Onderneemingen der Rebellen te vreezen hadde.

Vervolgens vertrok de Gouverneur met de Bark de Hoop weder naar Beneeden, en kwam den 9^{den} January voor de Dageraat aan, daar hy het Schip van Schipper Kamp, door de Ziekte, in een reddeloozen ſtaat vond,

vond, als mede genoegsaam al het Volk op de Dageraat. Hier door raakte men in verleegenheid, die te grooter werd nademaal de Ziekte wyd en zyd heviger begon te woeden, en dagelyks verscheidene in 't Graf sleepte.

De Lieutenant Crombie berichtte, dat hy de Kreek Wikkie niet hooger dan vyf Dagreizens hebbende kunnen opvaaren, vermids dezelve door afgekapte Boomen versperd was, daaröp was te rug gekeerd, en met zes gevangene Negers op Hardenbroek aangeland; zynde onderweegs door zyne byhebbende Indiaanen eenige van de Rebellen dood geslaagen en veelen van derzelver Pleysterhuisjes vernield. Op de Johanna en meer andere plaatsen kwamen de Negers in menigte zich vrywillig overgeeven; waar door de magt der Rebellen geduurig afnam.

Aan boord van het Staffchip kwam een Capitein der Indiaanen met nog een van zyn Volk, welke verhaalden, dat zy boven de Kreek Wikkie woonende daar een schermutzeling hadden gehad met de Rebellige Negers, en tien van dezelven hadden doodgeschooten, hebbende de overige voor hen de vlucht genoomen naar Wikkie; verzoekende om eenig Kruid en Kogels; het welk hen de Colonel de Salve deed geeven, daarby voegende een Vereering van Kraalen, Messen, Spiegels en andere kleinigheden, wyl de Indiaanen de Wapenen tegens de Rebellen hadden opgevat en dezelven alom vervolgden. (Het geen een groot voordeel voor de Colonie tot demping van de Opstand geweest is) Op het zeggen van de voornoemde Indiaanen, zond de Colonel de Salve ordre aan den Mayor de Brauw, commandeerende het Detachement naar die Kreek geschikt; allen mogelyken spoed te maaken, en dan dertig of veertig Man onder den Capitein Commandeur Perrin de Salleneuve op de Negers af te zenden.

Om het Volk tot de Togten aan te moedigen, werd den 13^den^ January ordre gegeeven dat alle Buit die door de Detachementen veroverd werden, naar het Stafquartier moesten opgezonden werden, om volgens de ordre van den Lande te werden verdeeld: tessens werd daar by-gevoegd (op verzoek van den Collonel de Salve) de Resolutie der Regeering van de Colonie, op den 8sten May 1763 genomen, nopens de verdeeling der Buitgelden, de Premien op het dooden en gevangen neemen der Negers, Negerinnen en Kinderen, en mede van hunne Opperhoofden, mitsgaders

de

de Belooningen voor de geenen die door den Vyand mogten verminkt werden.

De Colonel de Salve bekwam tyding van den Mayor de Brauw op de Post Hardenbroek by de Kreek Wikkie, dat op den 18den January een Neger, vrywillig by de onzen overgekomen, bericht had, dat *Atta* met een groot getal Negers zich achter de Plantagie goed Land en goed Fortuin van den Heer Kunckler had neêrgeslaagen: waaröp de Capitein Commandeur Perrin de Salleneuve benevens de Lieutenant de Vrei zich had aangeboden om te ontdekken waar de Negers zich ophielden; die dan ook met een Sergeant, een Corporaal en een en dertig Vrywilligers derwaards werden gezonden in een gewapende Barkas, en onder het geleide van gemelden Neger die hen voor Gids zoude dienen: gemelde Perrin op de Plantagie van Kunckler geland zynde, trok recht door dezelve op de Savaan aan, liggende in 't midden van deeze Savaan een Boschje waar in de Negers zich onthielden; de Leidsman, ziende Rook in het Boschje opgaan, wenkte hen dat de Vyand voorhanden was; waaröp het Detachement in alle stilte naderde en eindelyk Vuur gaf; op 't welke de Negers een groot geschreeuw maakten, en zich, over de Savaan, in het daar achter gelegene groote Bosch begaven. Hier werd een aanzienlyk getal Vrouwen en Kinderen gevonden, benevens eenige Buit van Zilverwerk, Linnen en Wollengoed dat de Negers op de Plantagiën geroofd hadden. De Lieutenant de Vrei en de Sergeant oordeelden dat men zich met den Buit en Gevangenen moest te vreeden houden, en, aangezien het klein getal der onzen, de Negers niet vervolgen. (Intusschen dat zy daar een weinig rusten, kwam de Heer Pichot, Lieutenant ter Zee, met eenige Manschap van de Snaauw de Zephier, benevens eenige Ververschìng voor het Volk: welke Salleneuve by zich hield, maar de Manschap met de gevangene Negerinnen en Kinderen te rug stuurde) Doch Capitein de Salleneuve (laatende een Corporaal en vier Man by den Buit) gebood met al te veel stoutheid de Negers in het groote Bosch aan te tasten; alwaar ons Volk hun meeste patroonen in het wilt verschooten: de Capitein hier van door den Sergeant bericht, gelastte het overgebleevene Kruid en Lood te verdeelen, wyl sommigen twee en anderen een schot over hadden,

den, en te rug te trekken, het welk in goede orde geschiede; maar de Rebellen by het aftrekken hun gering getal bemerkende, vielen met groote verwoedheid op het kleine Bosch aan, dat de onzen genoodzaakt werden, met achterlaating van hun gemaakten buit, te verlaaten. Capitein Salleneuve beval het Volk allen mogelyken spoed te maaken, en, zelve de laatste voorttrekkende sloot het Corps in goede orde van achteren op: hy werd (volgens het zeggen van eenigen) met twee Kogels tusschen de schouders en vervolgens in den enklauw geschooten, waar door hy onder de voet geraakte en in handen der Negers verviel; een Soldaat verhaalde gezien te hebben, dat hy op zyne Kniën met gevouwen handen om quartier vraagde, doch dat een Neger hem by het Hair gevat, en met een Kapmes het hoofd had ingeslaagen, en dat hem vervolgens de Buik werd opgesneeden, het hart uit het Lyf gehaald en hem in het aangezicht geworpen. Dat hy gekwetst is geworden is zeker, maar op hoedanig een wyze, en op wat plaats van zyn Lichaam, zyn de berichten allen verschillende geweest, waarom het zeer vermoedelyk is, dat het alle gissingen zyn, en door niemand is gezien geworden, dat nog te meer waarschynelyk is, dewyl gemelde Capitein achter zyn Corps op geslooten heeft. En nopens de verdere omstandigheden, van dat hy op zyn Kniën om quartier zoude gesmeekt hebben, en vervolgens hoe hy om 't leeven gebragt is, daar van zyn nooit echte berichtten aan den Colonel de Salve noch aan den Gouverneur van de Colonie ingekomen.

Zy vervolgden by aanhouding ons Volk tot op de Plantagie van Kunckler, alwaar zy hen, met geweld, aanvielen, maar de Capitein Sieburg, op dezelve geposteert, ontving hen zo wel dat zy genoodzaakt werden hals over kop, met verlies van eenige Dooden en Gekwetsten; te rug te trekken.

De Mayor de Brauw dit ongeluk verstaan hebbende, zond den Lieutenant en Adjudant Ribbers derwaards, die in het opvaaren verscheidene Soldaaten van Capitein Salleneuve aan den Waterkant in de Bosschen vond, daarze zich in verborgen hadden, (het geen doet zien dat de aftogt in groote wanorde geschied is) welke hy in zyn Vaartuig mede nam, voorts gaf hy verslag van het voorgevallene. De voornoemde Mayor zond, terstond den Capitein Blank om in plaats van Salleneuve te commandeeren.

Op

Op deeze Tyding zond de Colonel de Salve den Capitein Hamel met de Lyf Compagnie naar den Post Hardenbroek, dien zy eenigszins versterkt hadden met Vriesse Ruiters en met Hout en Steenen verschanst, zynde twee Stukjes Kanon en vier Draaibassen op zekere hoogtes geplaaatst.

Vervolgens schreef hy aan den Gouverneur Hogenheim en Capitein Haringman dat dewyl de Rebellen nog magtiger waren dan hen was opgegeeven hy verzocht, dat de Schepen van Oorlog nog niet mogten vertrekken, veel min Capitein van Oyen van zyn Post geroepen werden.

Waaröp door den Krygsraad der Zee Officieren, vermids de menigvuldige Zieken, werd besiooten, dat de twee Schepen van de Capiteinen Haringman en Bisdom zouden vertrekken, en de Snaauw van Capitein van Oyen, voor als nog, in de Berbice blyven, met last, echter, om zyn Post aan de Kreek Wikkie te verlaaten en aan den mond der Rivier af te zakken: maar welke vervolgens bevel kreeg (op verzoek van den Gouverneur van Essequebo) naar Demerary te vertrekken. Terzelver tyd werden uit den dienst ontslagen de drie Transportschepen de George Hendrik, de Vrouw Susanna, en de Samuel Galey, blyvende de drie overigen in de Colonie, welke hunne vaste Posten in de Rivier hielden; zynde het zevende Proviandschip ten eersten na deszelfs ontlading ontslagen: ook werden de twee St. Eustaciaansche Barken afgedankt, en vervolgens de Surinaamsche Militie, op aanhouden van den Gouverneur aldaar, verlof gegeeven naar huis te trekken.

Ondertusschen kwamen gestaadig alom meer en meer Negers tot de onzen over, welke meestendeels by het Stafquartier te werk werden gesteld: twee getrouwe Colonie Negers bragten een Bok, Cupido genaamd, (die in vroeger tyd van Coffy gebruikt was om de Brieven aan den Gouverneur te brengen) welken zy achter het Fort in 't Bosch hadden gekreegen: hy verhaalde dat de Rebellen zich van malkanderen scheiden en in menigte uit de Kreek van Wikkie afkwamen, zich overal aan de Rivier verdeelende, om kost te zoeken; wyl allerlei soort van Ongediertes hun eenigste spyze was.

De Sergeant Schreuder op de Johanna berichtte dat hy weder in de zestig

Negers had opgedaan, zo gewillig als gedwongen, waar onder sommige met Geweer, en dat hy 'er nog veele op het spoor had; voorts dat een groote menigte in de Bosschen voor hem gevlucht waren, die zich weigerden over te geeven. (Hier uit kan men afneemen hoe groot de verslagenheid was daar de Rebellen zich in bevonden, en geenszins meer te duchten waren, vermids zy in zulken grooten getale genoodzaakt werden zich te moeten over geeven aan zo een klein Detachement als dit was, slechts bestaande in een Sergeant en zes Gemeenen) De Colonel de Salve zond terstond hierop een Commando van het Fort op hen af, onder het geleide van de voornoemde twee trouwe Negers en den Bok Cupido voor wegwyzers; gelastende aan den Sergeant Schreuder de Gevangenen aftezenden, ten einde de goeden tot den arbeid te gebruiken, en de kwaaden in sterker bewaaring te neemen; welke vervolgens aankwamen. Onder dezelven bevond zich een Neger, *Bouseraantje* genaamd, die beschuldigd werd, van zyn Meester den Heer Perret benevens de Heer Carles de hoofden afgekapt, en, na dat hy met dezelve gedanst had, in het Vuur verbrand te hebben: deeze Booswigt werd met eenige andere Negers die op ons Volk hadden geschooten, en met geweld waren gevangen genomen, in de Boeyens geslooten.

Vervolgens vernam men, dat een groote hoop Negers hun Opperhoofd *Atta* in de Bosschen van Wikkie hadden verlaaten, en zich neêrgezet in de Kreek Cimbia op of by de Plantagie de Eenzaamheid, alwaar ze nog eenige Paarden vindende dezelve geslagt en opgegeeten hadden. De Heer de Salve zond ten eersten een Detachement van twee Officieren en dertig Gemeenen op hen af, het welk den weg nam langs de Savaanen tot op een half quartier Uurs van Cimbia aan een klein Kreekje, *Addabe* genaamd, om aldaar te vernachten, en door den Mulat Hendrik Broer, die voor Gids mede ging, de gelegenheid te laaten bespieden, en zo zy de Rebellen ontdekten dezelven met het aanbreeken van den dag te omsingelen en op 't Lyf te vallen: onderricht zynde dat de voornoemde Plantagie de Eenzaamheid op een Kruispadt in het midden van veele wegen, die van Wikkie zich derwaards overal verspreiden, was liggende; besloot hy verders aldaar een vasten Post, by wyze van Brandwagt, te leggen, en dezelve om

om de acht dagen te doen aflossen, ten einde op de Muiters daar een waakend oog te houden.

Midlerwyl ontving de Mayor de Brauw tyding van Capitein van Oyen, dat een Neger van *Atta*, en een van *Quacco* en *Baubé* was overgekomen, zeggende dat zy wisten waar die Opperhoofden gelegerd waren: dat indien de Mayor eenig Volk wilde zenden, hy (Capitein van Oyen) bereid was daar eenige Manschappen by te voegen.

Waaröp de Capitein Hamel met twee Officieren, drie Sergeanten, een Tambour en zeventig Gemeenen werd gecommandeerd, met en benevens honderd Man met hunne Officieren, welke Capitein van Oyen daar by voegde; zo dat, dit Detachement bestond in vier Officieren, zeven Onder-Officieren en hondert drie en zestig Gemeenen, zynde ieder voorzien met zes en dertig Patroonen, last hebbende om eerst Quacco, en vervolgens Atta aan te tasten.

Hetzelve ging, den 26sten January op marsch; doch een Snaphaan by ongeluk afgegaan, en by de Negers gehoord zynde, deed het Leger van Quacco de Vlucht neemen: dus het onverrichter zaake te rug kwam. Maar vervolgens trok dit zelve Commando onder den Zee Capitein van Oyen van de Plantagie van Kunckler uit, om Atta te bevegten: het ontmoette een Neger met een Snaphaan, waarschynelyk op schildwagt gesteld, welke de wyk nam: toen zy tot aan de Legerplaats der Rebellen, daar het veel Kapmessen en ander goed van weinig waarde vond, genadert waren, koozen de Negers het haazenpad naar het Bosch, daar zy het Corps onder den Lieutenant Hinderson, dat hen vervolgde, besprongen, en den Zee Lieutenant Smeds door den Arm schooten: de Capitein van Oyen die vast genaderd was, tastte de Negers in het Bosch aan, die dapper op hem vuur gaven, roepende gestadig Atta, Atta: waar door één der onzen gedood, en één gekwetst werd.

Na dat ons Volk den nacht op de Savaan had doorgebragt, trokken zy des morgens weder het Bosch in, en na een marsch van omtrent zes Uuren, vonden zy een groote Legerplaats der Negers, die zy aantasten, zynde dit maar een Voorpost; welke terstond de vlucht nam na het groote Leger van Atta, die zo dra hy van de aannadering der Blanken bericht werd,

insgelyks zich op de vlucht begaf. Hier vonden zy een groote menigte Hutten, eenige bereide en onbereide Cassave die zy in het Water wierpen, en veele Snaphaanen die men aan stukken sloeg, eenig Geld, gemaakt Zilver en Goederen waar van zy het beste tot buit maakten, en het overige verbranden; zynde dit de laatste keer dat de Negers in zo grooten getale by malkander zyn geweest, werdende wel op vyftien hondert Koppen begroot.

Op de te rugreis werd het Lyk van den Capitein Perrin de Salleneuve nog gevonden met het bovenlyf boven de grond zitttende tegens een Boom: en een Soldaat van dat Commando, die zig geduurende twaalf dagen met het Sap uit zekeren Boom geneerd had. Zy staaken de Legerplaats daar Capitein Salleneuve de Negers aangetast had in brand, en kwamen vervolgens weder op de Plantagie van Kunckler te rug.

De Negers die zich van Atta verwyderd en in de Kreek Cimbia neergeslagen hadden, verlieten die Kreek, en kwamen zich meestendeels op de Johanna vrywillig over geeven; verlangende om weder op de Plantagiën en by de Christenen ontvangen te worden.

Voorts werden van tyd tot tyd Commando's afgezonden, die zelden te rug kwamen zonder eenige gevangene Negers, Negerinnen en Kinderen; welke ook van tyd tot tyd vrywillig over kwamen, zynde door honger zo uitgeteerd dat zy eerder Geraamtes dan levendige Menschen geleeken.

Inmiddels kwam de Mayor Pusch in Canje te sterven; en de Lieutenant Hamel verwierf als Capitein de Compagnie van voornoemde Mayor: ook werd de Mayor de Brauw gezonden om den Post op Savonette te Commandeeren onder den Oversten Lieutenant Douglas, die het bevel by de Kreek Wikkie zoude voeren, werdende de Bezettingen door brandende Koortsen en sterken Loop zeer afgemat.

De Colonel de Salve, die altoos nog op zyn Schip gebleeven was, voor de geweeze Stad Amsterdam, tot dat deszelfs Huisvesting en dat van de Troepen in gereedheid gebragt was, ging den 24sten January aan Land en heeft zyn Stafquartier aldaar opgerecht en gehouden.

Het Artillery perk bestond in een ronde Cirkel omzet met Vriesse Ruyters, tusschen beide met Kanon beplant, en achter dezelve in het Park met Handmortiertjes.

De

De Veldlegering was omzet met vyf Wagten, die allen avonden optrokken gecommandeerd door een Capitein, en naderhand om de Ziektes, door een Onder-Officier; beſtaande dezelve in een Frontwagt voor het Camp.

Een dito, op de Rechtervleugel.

Een dito, op de Linkervleugel.

Een dito, aan de Magazynen, die rondom met Vrieſſe Ruyters voorzien waren.

Een dito, aan het Stafquartier.

Tuſſchen de Hoofdwagt en de Loges, was een Linie gemaakt, genaamd het Kielſpit, en de Grond geſlegt voor het Front door de Negers, tot achter de Loges: tuſſchen de Openingen mogt niets gemaakt werden.

De gevangene Negers naamelyk die van Moord en Brandſtichten waren beſchuldigd, zond men van tyd tot tyd naar de Dageraat, daar zy in de Boeyens geſlooten en bewaakt werden. Een van deeze, die onder de Rebellen voor Beul gediend en verſcheidene Chriſtenen op de Peereboom en de Hollandia vermoord had, heeft echter weeten zyn Boeyen los te krygen en te ontkomen; terwyl dat een ander van hen getracht had met een verborgen Knipmesje zich zelfs het leven te beneemen.

Ondertuſſchen begaf zich de Gouverneur, op verzoek van den Heer de Salve naar het Stafquartier, alwaar kort te vooren twee Negers de eene *Gouſarie* en de andere *Accara* genaamd, (de eerſte een der grootſte Moordenaars en Brandſtichters die by de Negers bekend was) zich gevangen hadden gegeeven; welken door den Colonel de Salve vryheid was belooft indien zy hun beſt wilden doen om Rebellen te ontdekken en op te brengen. Zy hebben beide hun gegeeven woord gehouden, en, behalve een talryke menigte Negers die zy tot de onzen deeden overkomen, alle de Hoofden of Gouverneurs gevangen genomen.

De Overſte Douglas op den Poſt Hardenbroek in Wikkie zond met twee Indiaanen bericht, dat Atta zich met de zynen over de Kreek Wikkie neërgeſlagen had. Waaröp beſlooten werd een algemeene Onderneeming op de Rebellen te doen en hen van drie kanten, namelyk van Canje, van Wikkie en van het Fort, te gelyk aan te taſten: doch terwyl men de noodige ſchikkingen daar toe beraamde, kwam *Accara* met eenige Ne-

gers te rug, zeggende dat in de Bosſchen, daar hy deeze had opgedaan, zich nog een menigte van dat Volk ophield, dat zeer genegen maar te beſchroomd was om over te komen. Ook werden ter zelver tyd door den Lieutenant Hanewinkel in de vyftig Negers die zich vrywillig hadden overgegeeven, aangebragt; met bericht dat nog een groot getal achter het Predikants huis, en over de Plantagie de Arend zwervende waren: waarom de Gouverneur aan den Colonel de Salve in overweeging gaf, of door het uitvoeren van den voorgenomenen aanſlag, of het afzenden van ſterke Detachementen, niet ſomtyds den Negers al te veel ſchrik zou werden aangejaagd, daar men nu zag, dat ze dagelyks met heele Hoopen uit zich zelfs over kwamen; of het derhalve niet het raadzaamſte zoude zyn daar mede te wachten zo lange tot dat de in het werk geſtelde Middelen niet meer aan het Oogmerk voldoende zouden bevonden werden, en beſt was intusſchen aan Atta en het gros der Rebellen eenigen tyd te geeven, om zich ergens neder te zetten, en voorts te ontdekken waar dezelven zich onthielden; dan hen geſtaadig van de eene plaats na de andere te verjaagen: het welk goed gevonden zynde, vervolgens werd vaſtgeſteld.

Voorts werdt tot voorkoming, zo veel mogelyk, van alle ſchaades voor de Colonie en de Planters, laſt gegeeven, om geen Negers neder te maaken, dan die tegenſtand boden; maar dat men trachten zoude dezelven alomme te vangen, en op te brengen, of vrywillig te doen over komen, tot welk einde de Gouverneur aan den Neger Accara, een getekende Pas verleende, dat van zulk een goede uitwerking was, dat hy geſtaadig met eenige Negers, ja altemets met dertig of veertig te gelyk, te rug kwam. Zo dat het getal daar van zeer ſterk aangroeide, zelfs zo, dat het zeer laſtig en bezwaarlyk viel dat Volk te moeten onderhouden, niet weinig toebrengende tot het verminderen der Levensmiddelen en Medicamenten. Om welke reden werd beſlooten, dat men de Schuldigſten zoude ſtraffen of in de Boeyens bewaren; de Colonie Slaaven op de Colonie Plantagiën plaatſen, en aan de particuliere Planters, zo veel daar waren: de hunnen onder Handſchrift, en beloften van wedergeeving, des gevorderd werdende, over te geeven, naamelyk aan een Planter die meer dan twintig Slaaven heeft gehad zo Mans als Vrouwen en Kinderen, de helft, echter ongehouden in twee, vier of zes min of meer.

Intusſchen bekwam de Overſte Douglas ordre van het Stafquartier om een Capitein met eenige Manſchap te zenden naar de Plantagie Ooſterlee, dewyl men onderrecht was dat zich achter dezelve veele Rebellen ophielden. Deeze Capitein zoude twee Officieren met eenig Volk op die Plantagie vinden, die derwaards van de Staf waren gezonden.

Capitein Mayboom berichtende dat tusſchen zyn Poſt in de Wironje en de Peereboom achter de Kerk, nog een groote hoop Negers werd vernomen, waar van de Hutten, Koſt en Huisraat door zyn Volk vernield waren, werdt mede een Officier met twaalf Gemeenen afgezonden, om van de Peereboom langs de Savaan naar de Kreek Wironje de Ronde te doen, daar hem een ander Officier met gelyk getal Manſchappen van de Cornelia Jacoba tot byſtand zoude te gemoet komen; bevel hebbende om de Rebellen aan te taſten en al wat tegenſtand mogt bieden neer te Sabelen. Ook meldde de Sergeant op de Johanna dat daar omſtreeks ook nog veel kwaad Volk ſchuilde, die zich niet wilden overgeeven en op het zien van de onzen naar de Bosſchen vluchtten.

Alzo men zeker wiſt dat de meeſte magt der Rebellen, en *Atta* insgelyks zich ophielden tusſchen het Stafquartier en Wikkie, en weinige, ten minſten geen kwaadwillige Negers, meer in Canje waren; zo werd één der drie Compagnien van den Poſt op Stevensburg naar het Stafquartier door den Colonel de Salve opontboden; welke voorzorge hy des te noodzaakelyker oordeelde, vermids het groot getal Negers, dat zich zo aan het Stafquartier als op de Dageraat bevond, zynde in veertien dagen tyds, en wel het meeſte door de Detachementen, die in de buitenſtreeken van de Plantagie Ooſterlee, Atta onophoudelyk op de hielen zaten, omtrent de acht hondert Stuks aan het Stafquartier opgezonden, waar onder verſcheide voornaame Belhamels en Officieren der Rebellen waren als de Broeder van Atta, en één van zyne Lieutenants, *Quabi* genaamd, die geboeid naar de Dageraat werden overgebragt, zo als naderhand mede is gedaan de gevangene Neger Capitein *Quacco*, en alle die van veel en grof kwaad betigt, of met geweer by zich zyn gevangen genomen.

De Lieutenant Colonel Douglas meldde onderricht te zyn, dat achter de Plantagie Engelenburg zich zoude ophouden een Bende Negers, Con-

goos genaamd, die alle andere Negers die zy bekwamen, opaaten: echter dat een Neger Capitein *Baubé*, die door hen gevangen was, dat Lot niet hadde ondergaan, om dat hy een Opperhoofd was, maar dat ze zyn Vrouw hadden opgegeeten.

Inmiddels werd door de berichten van de gedetacheerde Capiteinen Blank, Mayboom, La Croix en van den Lieutenant de Borguies meer en meer bevestigd dat die Congoos of eigenlyk Guango Negers, zich ophielden achter en omstreeks de Plantagiën Engelenburg, Landskroon, Markey en de Peereboom; met byvoeging dat zy zich verschanst, en de toegangen bestrooit hadden met Voetangels, gemaakt van een soort van Riet van een en een half Voet lang, *Putuaalen* genoemd, aan weêrskanten scherp met de punten voorwaards in den grond gestooken, welke de aannadering der Soldaaten beletten, die daar mede gekwetst zynde zeer vuurige en ontstooke wonden kreegen: als mede dat ze andere Negers gevangen krygende, die vet waren, slagteden en opaaten. Ter zelver tyd kwam naricht dat de Directeur van Landskroon door die Negers was overvallen; dat hy sterk gekwetst was, en dat ze zyn Wooning vernield, zyn Levensmiddelen geroofd, en vyf van zyne Negerinnen hadden mede genomen.

Op het eerste bericht van alle deeze Tydingen, besloot de Colonel de Salve een groote onderneeming te doen tegens de voornoemde Guango Negers: doch bevoorens dezelve uit te voeren, oordeelde hy noodig den Lieutenant Colonel van Brakel met de twee Compagnien uit Canje den 17den Maart naar het Stafquartier op te ontbieden, en in Canje op den Post Stevensburg alleen maar te laaten een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten en dertig Gemeenen: dewyl men aan die kanten geen Rebellen meer verneemende noch te duchten hebbende, deezen Post ook niet langer zo sterk behoefde bezet te blyven. Teffens werd aan den Mayor de Brauw ordre gegeeven om van de Savonette naar het Stafquartier over te komen, ten einde hem te belasten met het uitvoeren van voornoemde aanslag; dewelke op den 21sten Maart bepaald en dus geschikt werd, naamelyk.

Dat de Staf zoude leveren, en naar de Peereboom zenden een Capitein, vier Officieren, vier Sergeanten en vier en veertig Man, benevens twee Barkassen gemonteerd met Bassen, en op ieder twee Artillery bediendens.

Dat

Dat de Overſte Douglas, commandeerende op de Poſt Hardenbroek by Wikkie, zoude geeven en in zyn grootſte gewapend Vaartuig na de Plantagie Markey leveren een Capitein, drie Officieren, drie Sergeanten en veertig Gemeenen.

Dat de Capitein Mayboom Commandeerende den Poſt aan de Wironje, naar de Peereboom zoude zenden een Officier, een Sergeant en zeſtien Koppen; en, dat den Capitein La Croix, zynde gedetacheert met een Officier, een Sergeant en zeſtien Man op de Plantagie Ooſterlee, zoude vaaren langs de Rivier tot aan de Plantagie de drie Gebroeders, over die van Engelenburg liggende, en zich daar poſteeren, om de Rebellen het vluchten over die Rivier te beletten. Voorts werdt gelaſt, dat alle deeze Troepen moeſten voorzien werden met Mondkoſt voor acht dagen, en zich by ieder Troep van acht Man bevinden drie Negers, als Laſtdragers.

Ook werd tot deeze Onderneeming nog gecommandeerd de Lieutenant van de Artillery Seſſeler, een Bombardier en acht Kanonniers, mede neemende vier Mortiertjes, *Koehoorns* genaamd, met de vereiſchte Granaten en Ammunitie.

Alle de noodige Orders waren dan op dien Voet gegeeven, en hoe verder op ieder Poſt het Volk moeſt verdeeld werden op de naaſt gelegene Plantagiën; als mede hoe de Barkaſſen langs dezelven in de Rivier zouden kruiſſen.

Doch de Mayor de Brauw by zyne aankomſt op de Plantagie Ooſterlee bericht krygende, dat die Negers zich bevonden in een klein Boſch, geplaatſt op een Eiland, door een Moeras gemaakt, in een groote Savaan ruim drie Uuren van de Rivier, zo moeſten zegt hy, de Schikkingen daar door eenigszins veranderd werden, alzo volgens dit nadere bericht, de Rebellen uit het Cordon, dat men meende om hen heen te trekken, zouden kunnnen uitgeſlooten zyn. Hier van gaf hy kennis aan den Colonel de Salve, die zyn voorgeſteld Plan goedkeurde, beſtaande voornaamelyk hier in: dat dewyl aan de Rivier geen Troepen van dienſt konden zyn, alle dezelven zouden werden gebruikt, om in drie partyen verdeeld, het Boſch daar de Rebellen zich in ophielden, van verſcheidene kanten te gelyk te doen omſingelen.

 Het

Het geen dus is volbragt geworden in den nacht tusſchen den 22ſten en 23ſten Maart, wanneer voor het aanbreeken van den dag op een Seinſchoot door den Mayor de Brauw gegeeven, de aanval begonnen werd met het voorſz. Boſch te beſchieten uit de Koehoorns, het welk ten eerſten veel verwarring onder de Rebellen veroorzaakte, terwyl ons Volk vaſt het Boſch inrukte, met dat gevolg, dat het den Capitein of Opperhoofd dier Negers, *Accabré* genaamd, met de voornaamſte van zyne Bende, en over de tachtig Gevangen in handen kreeg, en met hen te rug keerde, zynde na giſſing ruim twintig van de Negers doodgeſchooten, en vyftig of zeſtig ontſnapt: doch die kort daar na meeſtendeels gevangen genomen en opgebragt werden.

Voorts had men hunne Hutten ten getale van vyf en zeſtig verbrand: tot welke de toegangen zeer moeilyk waren gemaakt, zo door omgehouwene Boomen als door het ſchuins plaatſen der (voorverhaalde) Voetangels, waar aan de Mayor de Brauw en verſcheidene Soldaaten zich hadden gekwetſt, zynde anders in deeze Onderneeming geen een van de onzen verlooren noch vermiſt geworden, doch was al ons Volk zeer afgemat, doordien het geduurende twintig Uuren genoegſaam altyd op de Been geweeſt was.

De voornoemde Accabré (die, toen hy gevangen werd gebragt, op verzoek der Negers moeſt werden vaſtgebonden, wyl zy zeiden dat hy een Tovenaar was, waar aan zy veel geloof ſloegen) was een Hoofd van omtrent zes hondert Congo-Negers, en werd na den dood van Coffy tot Capitein van hen gekooren. Hy verklaarde nooit iets kwaads gedaan of eenigen Blanken gedood te hebben of doen dooden (hy is nogthans van het tegendeel overtuigt, en is ten klaarſten by de Informatien dewelke door het Staf genomen zyn, gebleeken dat een Blanken, op zyn bevel van het Leeven is beroofd geworden. De Invaſie die kort te vooren, op de Plantagie Landskroon geſchied was, waar op zich reeds den Directeur Bagelyn met 'er woon had begeven, en by die gelegenheid zwaar gekwetſt werd, was ook door zyn Volk en op zyn ordre gepleegt) en het Commando opgenomen te hebben, wyl hy anders als gemeen Neger had moeten dienen onder anderen; die de Blanken meerder kwaad zouden gedaan

hebben.

hebben. Men getuigde van hem, dat hy een schoon en welgemaakt Karel was, hebbende de houding van een Vorst. Toen hy geboeid op de Dageraad aankwam vroeg hem de Gouverneur Hogenheim: *Of hy geen Commandant en groot Heer onder de Rebellen was geweest?* waaröp hy, met veel deftigheid antwoordde, van *Ja*; *dat hy de Bende gecommandeerd had, maar nu een Slaaf van den Gouverneur was.*

Dit soort van Negers voor Menscheneeters gehouden werdende, ondervroeg men de Gevangenen, die van hen opgebragt waren, daar over, welke zeiden dat zy de Negers door hen gevangen genomen, hadden geslagt en opgegeeten; maar van Christenen te eeten een groote afkeer hadden.

Inmiddels had men de te vooren gevangene genomen Negers, op de Dageraat in Boeyens zittende; door, van Gouverneur en Raaden, daar toe gestelde Commissarissen doen verhooren; van welke vervolgens op den 16den Maart by Vonnisse van den Hove, een getal van drie en vyftig werden ter Dood gedoemd, naamelyk, twee en twintig om gehangen, zestien om levendig geradbraakt en vyftien om verbrand te werden: welk Vonnis den volgenden dag op voornoemde Plantagie, achter de Suiker-Moolen is ter uitvoer gebragt. (zynde opgemerkt dat de Negers zo dra zy gehangen werden, daadelyk dood waren.) De overige Gevangenen werden vermids zy overtuigende blyken van hunne onschuld hadden gegeeven, en aan de Muitery geen deel gehad te hebben maar door de Rebellen overweldigd en zeer mishandeld te zyn geweest, wederom ontslagen: en alle de geenen die zich aan geen Moord of Brandstigten schuldig gemaakt hadden, zyn gepardoneerd, of ongestraft gebleeven; schoon het grootste gedeelte zich aan de Revolte had Schuldig gemaakt. Zoo dat zy weinigen uit gezonderd, by alle gelegenheden de Christenen bevogten hadden.

Vervolgens bekwam men van verscheidene kanten, weder een aanzienlyk getal Negers, daar onder sommigen die met geweld gevangen waren: zy gaven eenpaarig verzekering dat het verblyf hunner Makkers in de Bosschen, door het Regengetyde, byna onverdraaglyk was gemaakt en dat, door honger en gebrek, dagelyks veelen van hen stierven.

De Colonel de Salve gaf op den 3den April per Missive kennisse aan den

Gouverneur Hogenheim, dat dewyl hy door de berichten van zyne Posten, en door de Indiaanen, als mede door een Boode, uit Demerary afgezonden, onderrecht was, dat aan dien kant zo min als aan den anderen geen de minste vrees voor Onderneemingen der Rebellen meer overig was, hy voorgenomen hadde, het grootste gedeelte van zyne Troepen, de Magazynen en Hospitalen naar zich te trekken aan het Stafquartier, en de Posteeringen te stellen op de volgende wyze.

Op de Savonette, een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten, twee Corporaals, een Tambour en drie en twintig Gemeenen, benevens de noodige Artillery bediendens, met last om dezelven, verzeld van eenige trouwe Negers, met een gewapende Barkas langs de Rivier van daar, tot aan de Plantagie van den Heer Kunckler, te laten kruissen.

Op Hardenbroek aan de Kreek Wikkie, een Opper-Officier, een Capitien, twee Onder-Officiers, twee Sergeants, twee Corporaals, twee Tambours en negen en twintig Gemeenen, nevens het vereischte getal Artilleristen, met bevel dat ze insgelyks met twee gewapende Barkassen zouden hebben te kruissen, naamelyk, met de eene tot aan de voornoemde Plantagie van Kunckler, en met de andere tot aan de Plantagiën Engelenburg en Landskroon.

Op Landskroon, een Capitein, een Sergeant, twee Corporaals, een Tambour en dertien Gemeenen, van welken eenigen met getrouwe Negers, gestaadig de Ronde zouden moeten doen, tot aan de Plantagiën Markey en de Peereboom. Deeze drie Posten zouden alle staan onder het gezag van den gemelden Opper-Officier.

Voor den Mond van de Kreek Wikkie, het gewapende Schip de Samuel Galei gevoerd by Paulus Jansen, om aldaar Post te houden.

Aan den Mond van de Kreek Wironje, een Posteering van een Sergeant en vier Man, die van de Post op de Cornelia Jacoba (bestaande uit een Officier, twee Sergeanten, een Corporaal en veertien Gemeenen) zoude geleverd werden; met ordre aan den laastgenoemden Post om dagelyks door eenig Volk tot aan de Johanna te laaten bespieden.

De Plantagie Oosterlee bezet te laaten met de daar gestelde Officier, een Sergeant, twee Corporaals en dertien Gemeenen, en dat die mede de Ronde zouden doen.

Van

Van het Stafquartier tot aan Engelenburg, zou voorts een gewapende Barkas langs de Rivier geſtaadig blyven kruiſſen.

En op de Poſt Stevensburg, in Canje, tot Bezetting gelaaten werden, een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten, twee Corporaals, een Tambour en acht en twintig Gemeenen.

Met alle welke hoofdzaakelyke Schikkingen, de Heer de Salve oordeelde dat zo wel de geheele Rivier, als de daar langs gelegene Plantagiën volkomen beveiligd en gedekt zouden zyn, te meer, dewyl aan het Stafquartier nog een Krygsbende in gereedheid werd gehouden, om te laaten aanrukken ter plaatſe, daar derzelver hulpe noodzaaklyk zoude bevonden werden.

Dewelken eenpaarig door den Heer Gouverneur Hogenheim werden goedgevonden, met betuiging in deszelfs Brief van antwoord, dat ze niet beter konden bedacht werden, en dat hy Gouverneur zorge zoude draagen, (zo als door den Colonel de Salve was verzocht geworden) dat by een Ordonnantie de Planters gelaſt werden, ter begeerte van de Commandeerende Officieren der Poſten, eenige getrouwe Negers te moeten bezorgen, om met de Patrouilles mede te gaan. Zo als dan ook door Gouverneur en Raaden de Ordres daar toe ten eerſten afgevaardigd zyn, met bygevoegd bevel, dat de Planters boven dien nog door hunne vertrouwde Negers, de Boſſchen zouden hebben te laaten doorkruiſſen.

Aan het Stafquartier kwamen van Boven af twee gewapende Benden Indiaanen, mede brengende elf gevangene Negers, en zeſtien afgekapte Negerhanden, vertoonende teſſens een Stokje met drie en veertig Kerfjes daar op, ten bewyze dat door hen nog zo veel Negers verſlaagen en gedood waren. De Colonel de Salve zond deeze Indiaanen uit, om op de Rebellen, achter de Plantagie van Jeremias Broer, jacht te maaken. Wanneer ter zelver tyd, naamelyk den 14den April, by hem, door een Sergeant en zes Man van de Plantagie Ooſterlee, werd opgebragt het beruchte Opperhoofd der Rebellen *Atta*, die (na dat hy reeds eenige dagen te voren door een getrouwen Neger, die hem in een Hut alleen vond, aangegreepen, doch wederom door het toebrengen van een kwetſuur aan denzelven ontkomen was, eindelyk was gekregen geworden in een Boſch,

door

door de twee Negers Accara en Gousarie, tegens wien hy zich tot het laatste toe met een Mes in de hand verweerd hadde, en Gousarie, die hem het eerste op het Lyf sprong terwyl hy bezig was iets uit den grond te haalen, ongetwyffeld zoude vermoord hebben, zo Accara niet was toegeschoten, die hem de tromp van den Snaphaan op de borst zette, waar op hy zich overgaf.

Atta, voor den Colonel de Salve gebragt zynde, zeide zonder de minste ontroering van geest, *wel te weeten, dat hy den dood verdiend had*, doch verzocht alvoorens wat drinken, en een weinig eeten, zeggende voorts *dat hy dan zeer graag wilde sterven*, daar by voegende dat men zyn hooft zoude afhouwen, en op een Pen planten, dat daar door de Rebellie zoude gedempt zyn. Hy werd den volgenden dag wel gekluisterd en verzekerd naar de Dagerat opgezonden, daar hy, voor den Gouverneur komende, zich nederig ter Aarde wierp, en zyn Ed. de voeten wilde kussen. Men liet hem terstond opsluiten, wanneer *Accabré*, die altoos zyn grootste tegenparty is geweest; hem ziende, luydkeels begon te lachen, en den spot met hem te dryven.

De Colonel de Salve door den voornoemden Atta ook vernomen hebbende, dat nog eenigen van zyn Volk, doch zeer weinig in getal, in de Bosschen verstrooid waren, en dat zy wel haast van honger zouden moeten vergaan, liet terstond den Post van Oosterlee versterken tot een Capiteins Commando, als mede op de Plantagie Maria Agnes, plaatsen een Sergeant en twaalf Gemeenen, alzo gezegd werd, dat *Baubé*, die men meende zich aan het Hoofd der ontvluchte Guango Negers gesteld te hebben; zich achter dezelve ophield.

Doch welke *Baubé*, benevens twee en veertig Negers, door de meergenoemde twee Negers Accara en Gousarie, na dat deeze vier dagen waren uitgeweest, gevonden, en gevangen is geworden in de groote Savaan achter de Plantagie Landskroon, zynde allen aan het Stafquartier opgebragt in een Barkas, onder geleide van een Officier en vier Man, op denzelfden tyd dat de Heer de Salve ordre had gegeeven om hen op te zoeken. Baubé verhaalde dat de Guango Negers hem wilden opeeten, juyst op het oogenblik dat hy werd gevangen; en men heeft in der daad by het

ver-

vernielen van hunne Huizen en Koſt, aldaar oneindig veel Doodsbeenderen, en verſcheidene Potten met Negervleeſch te vuur gevonden; zo als de Lieutenant Middelaar mede heeft gevonden gebraade Negervleeſch in eenige Hutten, die hy over de Plantagie de Arend had ontdekt en verdelgd. Maar deeze Menſcheneeters ook verſtrooid en overal vervolgd zynde, zyn allen of van zelfs overgekomen of gevangen genomen en opgebragt, en dus t'eenemaal uitgeroeid.

Midlerwyl was op den 27ſten April het Hof op de Dagerart byëen gekomen, om Vonnis te wyzen over de Negers, die aldaar gevangen zaten, van welken twee en dertig zynde de voornaamſte Hoofden der Rebellen; ter dood werden veroordeeld, naamelyk zes om verbrand, (daar onder *Atta*) acht om Geradbraakt, (onder welke een Negerin was, Juffrouw Margeriet genaamd, die eenige Chriſtene Vrouwen op de alleryſlykſte wyze had doen vermoorden, en derzelver bloed uit wraakzucht gedronken had.) zonder den ſlag van genade, en achttien om gehangen te werden.

De Executie nam den volgenden dag, op de Dageraat, des morgens ten acht Uuren een begin, en was even na den middag geheel volbragt, waar van wy eenige omſtandigheden zullen aanhaalen.

Voor *Atta* was een afzonderlyke Houthoop gemaakt, in wiens midden een Paal ſtond, waar aan hy met een ketting vaſt gemaakt werd, in diervoegen dat hy rondom den Paal loopen konde. De Juſtitie met hem beginnende, werd hy allereerſt aan den Paal vaſtgemaakt, en hem werden op vier plaatſen een ſtuk Vleeſch met een gloeyende Tang uit het lichaam gerukt; en dit werd hem vervolgens na verloop van ieder half quartier Uurs gedaan, tot 's middags ten twaalf Uuren.

Na dat hy de eerſtemaal genepen was, werden acht van zyne Medepligtigen levendig geradbraakt, daar onder het voornoemde Vrouwsperſoon. Dit ondier bleef ruim twee Uuren lang op 't rad leven, na dat haar alle de Beenderen waren in ſtukken geſlagen. De Neger *Hercules*, na dat hy mede geradbraakt was, zyn Meeſter den Directeur Dell in 't oog krygende, begoſt hy op denzelven te ſchelden, hem verwytende dat hy de oorzaak was van zyn ongeluk, alzo hy zyne Negers altoos ſlecht behandeld, en reden gegeeven had, dat ze aan het Muitineeren geraakt waren.

Dit verricht zynde, werden 'er achttien opgehangen, waar by 't volgende zeldzaam geval gebeurde, te weten, één der Negers afgestooten zynde, viel van de Galg, vermids de Strop brak, en na eenige minuuten gelegen te hebben stond hy op; rondom zich ziende, zag hy naby zich één der geradbraakte Negers op het rad liggen, waar op hy derwaard liep, en hem uit al zyn magt drie of vier trappen op den buik gaf, uitschreeuwende deeze woorden, *Verd...... Hond, 't is jou schuld dat ik moet hangen*; dit gedaan hebbende, ging hy zelf de ladder weder op en liet zich gewillig ten tweedemaal ophangen.

Vervolgens werden vyf met klein Vuur verbrand, of om beter te zeggen gebraaden, en geduurig met Tangen geneepen, en een andere stond op den Houthoop en was ten eersten dood; waar na 't Vuur rondom Atta langzaam aangesteeken werd, op dat zyne smerten des te langer zouden duuren; waar door dan ook gebeurde, dat niettegenstaande men omtrent ten elf Uuren 't Vuur ontstak, hy echter nog tot half een Uur bleef leven. Verwonderenswaardig was in deezen, dat zy allen zich hebben laaten verbranden, radbraken, ophangen enz. zonder schreeuwen of kermen. Het eenige, dat Atta sprak, was jegens den Gouverneur, roepende hy dikwyls in zyn Negertaal, *myn God, wat heb ik gedaan? de Gouverneur heeft gelyk, ik lyde 't geen ik verdient heb, ik dank hem.* Dit was het einde van dat beruchte Monster, wiens bloeddorst en wreedheid den dood aan zo veele Christenen, en het byna onherstelbaar bederf van deeze Colonie heeft te weeg gebragt. Geen minder aanmerking verdiende het, dat ze by het leezen der Sententien, de tyding van hun Straf of Vryspreeking even onverschillig ontvingen.

De overige verhoorde Gevangene Negers, die niet aan Moord of Brandstichten schuldig waren, werden op vrye voeten gesteld. Kort naderhand werd de Neger Baubé benevens nog een groot getal Rebellen allen sterk geboeid, onder het geleide van een Detachement van het Stafquartier op de Dageraat overgebragt, en in de Boeyens geslooten.

De Colonie dus verre van Rebellen gezuiverd zynde, gaf zulks hoop dat men dezelve eerlang in de voorige ruste en veiligheid zoude hersteld zien: de Ingezetenen kwamen ook van tyd tot tyd weder op hunne Woonplaatsen,

plaatſen, en het geene 'er aan de Plantagiën zo van de Colonie als Particulieren vernield was, werd allengs te regt gebragt: de onſchuldig bevondene Slaaven had men aan hunne Eigenaars ter hand geſteld, weshalve het grootſte gedeelte der Plantagiën reeds weder als te vooren werden bearbeid en behandeld, de Planters meenden alles verlooren te hebben; doch veelen van hen bevonden zig buiten verwachting met weinig verlies weder in ſtaat, om de geledene ſchade door den tyd te kunnen te boven komen; alzo ſommigen van hen meeſt alle hunne Slaaven hadden weder bekomen, alleenlyk beroofd zynde van de Gebouwen, die op de Plantagiën ſtonden, en andere minder gelukkig, hadden wel veele Slaaven verlooren, doch konden echter met de overgebleevenen voortarbeiden.

Maar onderwylen bleef de woedende Ziekte ſterker dan ooit aanhouden, zodaanig dat de drie Hospitaalen en verſcheidene Loges aan het Stafquartier als opgepropt met zieke Soldaaten lagen, en geen dertig gezonde Manſchappen werden gevonden, om aan de Staf de wagt te betrekken. Waarom de Colonel de Salve genoodzaakt was, en de Gouverneur ook goedvond; om een vermindering in de Poſten te maaken, en tot bezetting derzelver te laaten, naamelyk.

Op Savonette een Capitein, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, een Tambour en twaalf Gemeenen.

Op Hardenbroek in Wikkie, een Capitein, twee Officiers, een Sergeant, een Corporaal, een Tambour en vyf en twintig Gemeenen.

Op Engelenburg, een Officier, een Corporaal en tien Gemeenen.

Op Ooſterlee, een Officier, een Sergeant, een Corporaal en tien Gemeenen.

Op 't Schip de Samuel Galei, dat voor Wironje poſt hield, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, en twaalf Gemeenen.

Op Stevensburg in Canje, een Capitein, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, en achttien Gemeenen, t'zamen uitmakende drie Capiteinen, zeven Officieren, vyf Sergeants, zes Corporaals, twee Tambours en drie en negentig Gemeenen.

Bovendien bleeven by Savonette, Hardenbroek, en Ooſterlee drie gewapende Barkaſſen, ieder met vier Roeynegers, om te kruiſſen; en by

de Plantagie de Johanna geen Rebellen noch zwervende Negers, zich meer laatende zien, zo werd de Post op dezelve ingetrokken, en geplaatst tot versterking op de Dageraat: alzo de Bezetting aldaar door Ziekte en sterfte mede zeer verzwakt was.

Voorts kwam men onderling nog overëen, dat wanneer de nog gevangen zittende Slaaven zouden verhoord zyn, die geenen, die van hen onschuldig aan grof kwaad werden bevonden, en daar zich geen Eigenaars voor opdeeden gebruikt zouden werden tot dienst van de Troepen, in de Hospitaalen, op de Vaartuigen, Magazynen enz.

De Caraïbische Indiaanen zich boven het geweezen Fort verzameld hebbende, deeden een bezending van twintig Man naar den Gouverneur; zich aanbiedende, om met hunne magt de Rebellen verder te helpen t'onderbrengen. Schoon deeze hulpe wat te laat kwam, vermids de Rebellen meest allen reeds waren t'ondergebragt, en hen de kracht ja zelfs het denkbeeld was benomen, om iets van eenig belang meer te kunnen onderneemen; besloot de Gouverneur met goedvinden van den Colonel de Salve, om echter daar van gebruik te maaken, en hen de Bosschen, om die verder te zuiveren, te laaten doortrekken. Ten welken einde de voornoemde twintig afgezondenen last kreegen, om benevens de twee Vrye Mulatten Hendrik- en Jeremias-Broer, en de Mulat Frederik, die hen voor Gidzen dienen zouden, den weg te neemen van de Dageraat door de Bosschen van de Vigilantie, naar de Plantagie Oostermeer; zich aldaar met de overige Caraïben te vereenigen, als dan te gelyk tot boven de Savonette op te trekken, en vervolgens langs den anderen kant van de Rivier weder te rug te komen. Wanneer het niet missen konde, dat de weinige Rebellen, die zich in dien Omtrek nog mogten verschoolen houden, of dood of levendig in handen van hen zouden moeten vallen.

De voornoemde Indiaanen hunnen Togt volbragt hebbende, kwamen van dezelven zestig of zeventig gewapend met Pyl en Boog, op de Dageraat te rug, om aan den Gouverneur daar van verslag te doen, zeggende dat ze de Bosschen altemaal hadden doorgekruist, en elf Negers gevonden, die door hen doodgeslagen waren, ten bewyze, een stokje vertoonende met zo veel kerfjes daar op getekend; verzoekende daar voor eenige belooning.

De Gouverneur gaf hunne Capiteinen, die zes in getal waren, ieder een Lap Salempouris, twee Pullen Kilthum, eenige Spiegeltjes en andere ſnuiſteryen tot een vereering, daar mede zy wel voldaan zynde, hunne reis weêr naar boven aannamen.

Aan het Stafquartier waren ook aangekomen drie Capiteinen van de Indiaanen, aan den Colonel de Salve wederom brengende de Geweeren, die hy hen gegeeven hadde om tegens de Rebellen te gebruiken; zeggende, doordien men niets meer in de Colonie te vreezen had, en alles zuiver was, zy hunne Wooningen weder gingen opbouwen en bewoonen, aan de Rivieren en Kreeken, ter plaatſe daar dezelven bevoorens hadden geſtaan. Zo als mede reeds naar hun Land waren te rug gekeert de Arowakſche en Caraïbiſche Indiaanen, door den Gouverneur van Eſſequebo de Heer s'Gravenzande, welk Volk by twee Partyen in de Maanden February en April in de Berbice gekomen zynde, de Colonie by aanhouding doorkruiſt heeft, tot dat het Opperhoofd der Rebellen, *Atta*, was gevangen genomen, wanneer zy meenden van geen dienſt meer te kunnen zyn.

Men bekwam den 4den Juny bericht uit Canje, dat achter de Plantagie Frederiksburg door eenige getrouwe Negers met vier Militaire Manſchappen gevangen was, de Neger *Fortuyn* van de Plantagie Helvetia, zynde één der vermaardſte Opperhoofden der Rebellen, die door hem by alle de Gevegten tegen de Chriſtenen, waren aangevoerd geweeſt; maar dat die, zo zeer gevreesde Booswigt naauwlyks op Stevensburg in bewaaring zynde gebragt, des nachts, (terwyl de Schildwagt niet op zyn hoede moet geweeſt zyn) zyne Boeyens had weeten los te krygen, en wederom ontſnapt was. Ook werd gemeld dat in die Rivier nog twee Surinaamſche Slaaven van den Heer A. Crombie, en onder het Complot van Fortuin behoorende, zwervende waren.

Waaröp de Gouverneur beval, dat men hen in de Boſſchen door vertrouwde Negers zouden laaten opzoeken; en aan de Planters op de beneden liggende Plantagiën, van op hunne Vaartuigen een waakend oog te houden, op dat die Rebellen geen gelegenheid bekwamen, met een derzelven de Rivier uit te komen.

Doch deeze Neger *Fortuyn* is benevens de Colonie Neger *Prins*, door

Accara en Goufarie, na dat zy eenige dagen waren uitgeweeft, achter de Plantagie Helvetia gevonden, en weder gevangen geworden, en fterk geboeid op de Dageraat opgebragt, ter zelver tyd dat van het Stafquartier het Wyf van den voornoemden Fortuyn, en nog drie Rebellen mede gekluifterd aankwamen.

Het onderzoek der gevangene Negers, zo aan het Stafquartier als op de Dageraat, door Commiffariffen afgehandeld zynde, vergaderde het Hof op den 15den Juny 1764 om dezelven te vonniffen, wanneer vervolgens een getal van twee en dertig ter dood verooordeeld werden, welk Vonnis aan hen den volgenden dag op de Dageraat is volvoert geworden, en de Vrygefprokene Negers ontflagen, die aan hunne Meefters zyn te rug gegeeven.

Voorts bleeven nog acht Negers, die van Chriften moord en Brandftichten waren befchuldigd, in de Gevangenis zitten, om naderhand verhoord te werden.

Eenigen tyd te voren waren de Corentynfche Overlopers, die zo in Berbice als Demerary gevangen zaten; door een Commando van Suriname afgehaald om aldaar te recht gefteld te werden, welke na gerechtelyk onderzoek door den Krygsraad op Paramaribo op den 20ften July 1764, ter Straf-oefening werden verweezen naamelyk.

Johan Carolus Mangemeifter, om zyn Rechterhand te werden afgekapt, hem daar mede in zyn aangezicht geflaagen, voorts levendig van onderen op geradbraakt te werden, het hoofd afgeflaagen en het zelve, nevens de Romp op het Galgeveld onder de Galg begraven.

Jean Renaud, om geradbraakt, het hoofd afgeflagen, en met den Romp op het Galgeveld begraven te werden.

Leonard Schuylen, om met de koorde geftrafd, dat 'er de dood na volgt en onder de Galg begraven te werden.

Mathias Deymens, om onder de Galg met de Strop om den hals ftrengelyk gegeeffeld en gebrandmerkt, voorts ten eeuwigen dage uit de Colonie gebannen te werden. (Deeze was mede een Hoofd dier Oproermaakers geweeft, en had zyn Snaphaan op Capitein Caunitz aangelegd gehad; doch was na vier Maanden verblyf onder de Negers, weder te rug gekeerd).

Jacques

Jacques Montagnon, om twee achter een volgende dagen door de Spitsroeden te werden geleid door honderd Man, en voorts op nieuw vier Jaaren zyn dienst als Soldaat te hernieuwen.

Mathias Fiderei, bleef bevryd van alle lyfstraf, maar moest op nieuw, vier Jaren als Soldaat dienen, en de kosten en misen van Justitie betaalen. (deeze was mede, na vier Maanden onder de Negers geweest te hebben, naar Demerary gevlugt.) Deeze Vonnissen, werden denzelfden dag volvoerdt.

Maar wy wenden ons weder naar de Berbice, alwaar het nu alomme bleek dat de rust en veiligheid, haare vorige gedaante had erlangd: want de uitgezette Posten en rondom gaande Spions zo van Blanken en getrouwe Negers als Indianen, vernamen in de Rivieren, Kreeken, Bosschen, Savaanen, en achter de Plantagiën, geen Rebellen noch omzwervende Negers, zelfs geen spoor van dezelven meer.

Waarom de Colonel de Salve besloot, weder naar het Vaderland te keeren, gevende den 14den Augustus aan Gouverneur en Raaden, by Missive kennis, dat van den Heere Hertog van Brunswyk aanschryvens was gekomen, om met de onder deszelfs bevel staande Troepen naar Europa over te steeken, zo ras de Rebellie in de Colonie van Berbice geheel zoude gedempt, en de Rust in dezelve hersteld zyn.

En vermids het hem volkomen toescheen, dat niet alleen de Rebellie gedempt, en de Muitineerende Slaaven tot gehoorzaamheid waren gebragt, maar ook de Rust en Vrede door de Planters en Ingezetenen derzelver Colonie, met voorige veiligheid werd bezeeten. Zo had hy niet nagelaaten de noodige toebereidselen tot deszelfs Vertrek te maaken, doch, bevorens daar toe over te gaan, goedgevonden den Hove daar van te verwittigen, met verzoek hunne gedachten schriftelyk aan hem te willen inleeveren, zo ten aanzien der t'ondergebragte Rebellie, gehoorzaamheid der te rug gekeerde gemuitineerd hebbende Slaaven, als ook of eenige Directeurs of Planters nog reden hadden, om aan de trouwheid hunner Slaaven te twyffelen, en op wat gronden die twyfelingen steunden; voorts byaldien de Colonie volkomen gezuiverd en in rust werd bevonden, of

als

als dan de Troepen van den Staat niet zouden kunnen vertrekken, zonder voorſz. Colonie in gevaar te ſtellen: eindelyk ingeval de Ingezetenen eenige Goederen mogten ontvreemd zyn; of wangedrag onder de goede ordre, die 'er gehouden was; mogt plaats gehad hebben; men als dan een Commiſſie wilde benoemen, om deswegens onderzoek te laaten doen.

Waaröp door Gouverneur en Raaden werd geantwoord. „ Dat de „ Rebellie ten eenemaale gedempt, en de tranquiliteit en gehoorzaamheid „ der gerebelleerd hebbende Slaaven, in volkomen ruſt en ſtilſtand ge- „ bragt was. Dat omtrent de vraag, die door den Heer de Salve mede „ gedaan was, of 'er zich nog Rebellen in de Boſſchen zouden kunnen „ ophouden? Gouverneur en Raaden betuigden, niets daar van te kun- „ nen beſpeuren. (dan alleen dat nog een Neger *Taffy* genaamd, zou- „ de omzwerven, doch dat niet werd getwyfeld of deeze zoude binnen „ kort gevangen zyn) Dat zy aan de Directeuren en Planters een gene- „ raale aanſchryving zouden doen, aangaande de getrouwheid hunner Slaa- „ ven, met ordre, in geval van achterdocht, die aan de Juſtitie over „ te geeven.

En op de Vraag of de Troepes van den Staat niet zouden kunnen vertrekken, zonder de Colonie in gevaar te ſtellen? was het antwoord van Gouverneur en Raaden. „ Dat in Conſideratie de magt der Militaire „ Manſchap van de Colonie maar een zeer gering getal uitmaakte, en „ het te duchten zoude zyn, dat de Negers hunne Overwinnaars ziende „ weggaan, lichtelyk tot de eene of andere kwaade t'zamenſpanning zou- „ den kunnen overgaan, Zy Hem Colonel verzochten, een Corps Troe- „ pes ten getale van honderd Man ſterk, in de Colonie te willen laaten: „ voegende daar by, Dat de ontvreemding van eenige Goederen, de „ Ingezetenen toebehoorende; of onbehoorlyke handel onder de goede „ Ordre, die 'er gehouden was, geen de minſte plaats konde hebben, „ en dat zy, derhalve, het benoemen van een Commiſſie, tot het doen „ van het verzochte onderzoek, onnoodig achten: bedankende eindelyk „ voor de goede gehoude diſcipline, met aanbieding, des wegens ten „ allen tyde Verklaaringen te willen geeven.

Ver-

Vervolgens werd, volgens de gedaane opgave, bevonden in de Colonie te zyn 1308 Negermans.

1317 Vrouwen.

En 745 Kinderen, behalve nog 116 Blanken.

De Colonel de Salve dus van de herſtelde ruſt in de Colonie verzekerd zynde, zette de noodige toebereidzelen tot zyn vertrek, verder voort; doch de toeſtand zyner onderhoorige Manſchappen was deerniswaardig, zynde zo wel onder de Officieren als Gemeenen, byna geen gezonde; van twaalf zo Opper- als Onder-Chirurgyns was 'er niet meer dan één in ſtaat, dit groot getal Zieken by te ſtaan, en behoorlyk op te paſſen; het welk door de beſmettelykheid der Ziekte veroorzaakt werd.

Op de Schepen was het mede droevig geſteld: van meer dan zeſtig Man, uit welke de Equipagie moeſt beſtaan; waren 'er naaulyks elf in ſtaat om dienſt te kunnen doen, en onder dezelven niet meer dan drie Matroozen.

Weshalve de Colonel de Salve aan den Gouverneur van St. Euſtacius deed verzoeken, om een goed getal Matroozen: die hem ten dien einde op het ſpoedigſte vier en twintig Zeelieden met een Bark toezond: doch deeze Bark Schipbreuk lydende tuſſchen de Eilanden de Granadilles, was 'er een gedeelte van dit Volk verloopen, en de overige met eenige nieuw aangeworvene kwamen eerſt den 7den November in de Berbice aan.

Ook kwam ondertuſſchen het Schip de St. Martin, met Mondbehoeften voor de Troepen verzonden, op den Modderbank voor de Mond van de Rivier de Berbice te ſtooten, en te vergaan, (hoewel de Lading geborgen werd) van welk Schip de Equipagie werd overgenomen, en op de andere Schepen verdeeld.

Mede lande daar den 16den September des jaars 1764. het Schip de Chriſtina Maria, met Mondbehoeften tot de te rug reize der Troepen geladen; en met een goed getal Zeevolk bemand, van welke eenige op de drie andere Schepen werden overgezet.

Waaröp de Troepen, op den 2den October des zelfden Jaars, op vier Schepen werden ingeſcheept; welke na veel ſukkelens door tegenwinden, en gebrek van hoog water op den Modderbank voor de Rivier de Berbice, niet voor den 24ſten November konden in Zee geraaken, met achterlating

terlating van het Schip de Wakkerheid, 't geen, door verlies van Ankers, op een Zandbank gedreeven, daar was vastgeraakt.

De Colonel de Salve was voorneemens naar St Eustacius te stevenen, om zich aldaar te ververschen; doch werd door zwaare tegenwinden genoodzaakt, zynen streek na Curaçao te stellen; alwaar hy den 4den December aankwam, hier zynde, werden de Schepen buiten staat geoordeeld, om, zonder behoorlyke vertimmering; de Reize naar het Vaderland te onderneemen, behalve dat het niet raadzaam was met zo veel ziek en zwak Volk, tegens het kwaade Saizoen naar Europa te zeilen, waarom hy genoodzaakt werd, eenige tyd daar te vertoeven, en zyne Zieken aan Land te laaten brengen.

In die tusschen tyd, naamelyk op den 5den January 1765. kwam daar het achtergelatene Schip de Wakkerheid aan.

De Schepen, nu weder in staat gebragt, en de Zieken hersteld zynde, vertrokken zy den 26sten January van Curaçao; doch, weinige dagen daar na, door zwaare Winden van malkanderen geraakt, kwamen zy niet te gelyk maar de eene voor, de andere na in de Maanden April en May in Texel, van waar de Troepen met Lichters naar Bergen op den Zoom, om aldaar Garnizoen te houden, werden gevoerd.

Ingevolge het Verzoek van Gouverneur en Raaden van de Colonie de Berbice, reeds te voren gemeld, had de Colonel de Salve, ter hunner verzekering, aldaar gelaaten.

1	Mayor.
2	Capiteinen.
5	Onder - Officieren
6	Sergeanten.
6	Corporaals.
2	Tambours.
70	Gemeenen.
8	Artillery Bediendens.
1	Opper - Chirurgyn.
1	Onder - Chirurgyn.

Dus te zamen 102 Hoofden.

Waar over het Commando voerde de Mayor Fourgeoud; bestaande dit Corps geheel uit Vrywilligen die zich daar toe hadden aangeboden.

Ver-

Vervolgens befloot de Gouverneur, om het Gouvernement van de Dageraat voor eerft, te plaatfen binnen de nieuw aangelegde Fortreffe by de geweezene Stad Amfterdam, in het Huis dat door den Colonel de Salve bewoond was geweeft; wordende de Colonie Bediendens, het Ambachtsvolk, benevens het Gefchut en Oorlogsvoorraat, (als mede de acht Doodfchuldige Negers,) derwaards vooruit gezonden. Waar na zyn Ed. op den 31^{ften} October 1764, met de Bezetting volgde, en by zyne aankomft aldaar volgens de beraamde fchikkingen, op alles behoorlyke ordre ftelde.

De voornoemde acht Gevangene Negers nader verhoord, en van Chriften Moord en Brandftichten overtuigd zynde; werden door het Hof, op den 14^{den} December, diesvolgens veroordeeld, om levendig geradbraakt te werden, welk Vonnis aan hen den volgenden dag is ter uitvoer gebragt.

Waar na dien zelfden dag een algemeene Vergiffenis en kwytfchelding werd afgekondigd, aan alle de Slaaven die zich in de Rebellie hadden ingewikkeld, met bygevoegde verzekering, dat van nu voortaan geen nader onderzoek deswegens meer zoude gedaan werden, en dat hen alles vergeeven werd, mits dat zy zich als goede en trouwgezinde Slaaven, in alle gehoorzaamheid zouden gedraagen. Deeze afkondiging in tegenwoordigheid van alle de Slaaven der Colonie en Vrylieden (ten dien einde door de Gouverneur derwaards opontboden) gefchied zynde, verwekte onder hen een zo groote blydfchap en geruftftelling, dat zy eenpaarig met luyder ftemme uitriepen *Dankje*, *Dankje*, *Dankje*.

Na deeze tyd begon de befmettelyke Ziekte wat te bedaaren, en veele Soldaaten verzochten hun affcheid, om als Handwerkslieden, of als Onder Directeurs op de Plantagiën, gebruikt te werden: het welk hen gunftelyk werd toegeftaan.

Onderwyl gelaftten hun Hoog Mogende aan Directeuren van die Colonie, de noodige Manfchappen aan te werven, en in te Scheepen; om de Troepen van den Staat aldaar af te loffen, en weder herwaards te brengen. Ten dien einde was het Schip de Albertina Chriftina den 17^{den} December 1764. uit Texel vertrokken, doch kwam door Tegenwinden en Stormen, eerft in de Maand Maart in de Rivier de Berbice, zo ontreddert, dat het buiten ftaat was de te rug reize aan te neemen. Weshalve de Mayor Fourgeoud genoodzaakt was het Schip, de Staaten van Holland genaamd, dat beneeden in de Rivier in Lading lag, ter zyner overvoering aan te neemen.

Gaande, na alvorens van de aanhoudende ruſt verzekerd te zyn en voldoende Verklaringen van zyne gehoudene Krygstucht en goed gedrag, van de Regeering aldaar verkregen te hebben; op den 29^{ſten} Maart 1765. aan boord, doch, door Tegenwinden, niet voor den 24^{ſten} April in Zee: komende den 6^{den} May op St. Euſtacius, van waar hy zich den 11^{den} Juny weder op reis begaf, en den 10^{den} Auguſtus gelukkig ter Reede van Texel is aangekomen, van waar zyne onderhoorige Troepen met twee Lichters naar Bergen op den Zoom zyn overgevoerd.

Met voornoemde Mayor Fourgeoud zyn ook overgebragt de twee meer genoemde Negers Accara en Gouſarie: wyl men niet raadzaaam geoordeeld had, dezelve in de Colonie te laaten. Deeze beide Negers (gelyk wy hier en daar gemeld hebben) waren mede in de Rebellie ingewikkeld geweeſt, doch weder Vrywillig tot de onzen overgekomen; op beloften dat men hen in het Leven zoude ſpaaren, en hadden den Heer de Salve aangeboden, om de gevluchte Negers in de Boſſchen op te zoeken, en te vangen; waaromtrent zy hun woord hebben gehouden, hebbende meer dan zes honderd Negers doen overkomen, en de voornaamſte Opperhoofden der Rebellen, Atta, Baubé en Fortuyn, die wel gewapend waren, gevangen genomen, en opgebragt. Waarom hun Hoog Mogende de toegezegde Vergiffenis van den Colonel de Salve hebben bekragtigd, en hen een redelyk onderhoud toegelegd als Soldaaten onder het Regiment van gemelde Colonel.

Zynde vervolgens, ter belooning der beweezene dienſten, dit Corps Troepen opgericht tot een Regiment Mariniers, en in verſcheidene Zeehavens geinquartierd, en voorts de Colonel de Salve verheven tot Generaal Mayor en hem het Commando van voorſz. Regiment, voor zyn betoond beleid, dapperheid en voorzigtige ſchikkingen, opgedragen.

Kort naderhand heeft de Gouverneur Hogenheim zyne Demiſſie verzocht en verkreegen, en is vervolgens by den Staat bevorderd tot Mayor, wordende door den Heer Mr. Johannes Heyliger Joh^{s}: Fil^{s}: als Gouverneur van Berbice opgevolgd.

Verders zyn vyf Ontwerpen door den Mayor de Veye gemaakt, van zodaanige Sterktes als in die Colonie zo tegens een binnenlandſchen Opſtand, als tegen een buitenlandſchen Vyand, aangelegd zouden

den kunnen werden; aan hun Hoog Mogende ter hand gesteld, en aan de Directeuren van de Colonie de Berbice toegezonden.

Dus is deeze gevaarlyke Opstand der Slaaven, die den gantschen ondergang deezer Volkplanting dreigde te veroorzaaken; door de Genade des Allerhoogsten, den edelmoedigen bystand der Algemeene Staaten; de wyze schikkingen van zyne Doorlugtige Hoogheid den Hertog van Brunswyk, onder het bestier en beleid van den Colonel de Salve; de zeer voorzigtige Maatregelen van den Gouverneur van Hogenheim, (wiens geduld en standvastigheid ten hoogsten te verwonderen zyn, zich geen geduurige onaangenaamheden, moeite, en zwaare last ontziende of onttrekkende, maar alle ongemakken, rampen en elende geduldig verdraagende; daar hy alle regtmaatige vrees had, om in handen der woedende Rebellen te vallen, en of op 't wreedste vermoord, of tot een Slaaf gemaakt te werden; met gerustheid heeft uitgestaan, en alles tot het uiterste heeft afgewacht; ondertusschen alles toegebragt hebbende, wat tot behoud en welzyn der Colonie vereischt werd) met behulp der Zee Capiteinen Haringman, Bisdom, en van Oyen; die tot dit heilzaam werk niet weinig hebben toegebragt; en de hulptroepen der bygelegen Colonien, gelukkig gedempt, en de Planters wederom in staat gesteld, om hunne geleedene schades door den tyd te herstellen.

Ruim twee honderd Roeden boven het geweezen Fort Nassau, ter plaatse daar het Vlekje Amsterdam had gestaan, heeft men vervolgens een nieuw Retranchement aangelegd, spoelende langs deszelfs Bolwerken, ten Oosten, een Kreekje, en door het zelve aan de Westzyde, mede een Kreekje doch veel kleiner, over welke verscheide Bruggen werden geslaagen. Dit Retranchement was aan den Rivierkant vyf en veertig Roeden en aan de Landzyde vyf en twintig Roeden breed, aan de Oostkreek vyftig en aan den Westkant vyf en twintig Roeden lang: het zelve was aangelegd met vyf Bolwerken voorzien met haare Gragten, en met Palissaden aan een gekoppeld, naamelyk drie aan de Rivier en twee aan de Landzyde: naderhand zyn, tusschen de Bolwerken van de Rivier- en Landkant, nog twee Redouten of halve Maanen opgeworpen, en, aan de Rivierzyde, nog een Battery van tien Stukken Kanon geplaatst. Voor het geheele Fort werd de Grond schoon gemaakt en van Hout gezuiverd, en Riolen,

tot lossing van het Water, gemaakt. Het gedachte Retranchement en de daar nog staande Gebouwen dienden voor het Hoofdquartier van den Colonel de Salve en zyn onderhoorige Manschappen, zo als wy in de nevensgaande Plaat hebben aangetekend. Vervolgens is, in den Jaare 1769, beslooten op deeze plaats wederom een Sterkte te bouwen van Steen, tegens alle binnenlandsche Vyanden: wyl de Aarde Werken in het Regensaizoen wegspoelen, en de Palissaden ligtelyk in brand kunnen geschooten werden.

Den 22sten July 1764, 's morgens omtrent een quartier voor elf Uuren, werd men aldaar een Aardbeeving gewaar, die vry sterk was, en ruim vier Minuuten duurde, zynde het Weer op dat ogenblik zeer stil, warm en benaauwd, de Lucht dik en duister, met zwaare Wolken betrokken, zonder dat zich de Zon daar door heen liet zien. Vervolgens begon het sterk te regenen, en om twee Uuren na de Middag werd het goed en aangenaam Weer.

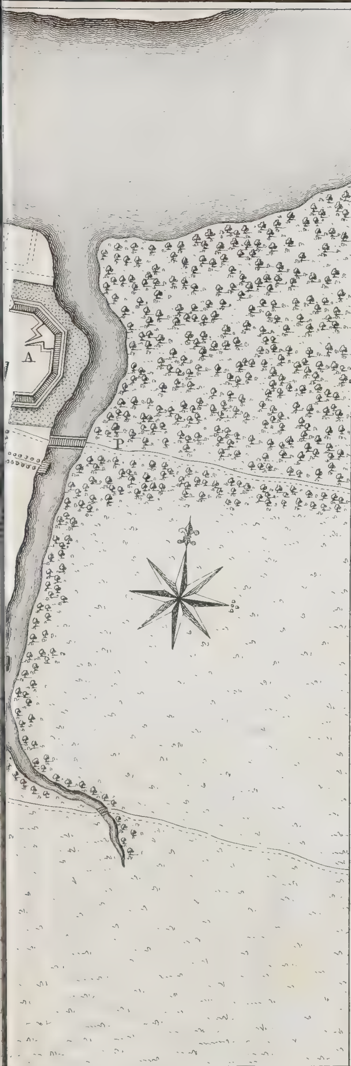
Een zeer zwaare Schudding viel 'er voor, op den 21sten October 1766, 's morgens te vyf Uuren, die, na de algemeene opmerking, vyftien Minuuten geduurd heeft: geduurende ruim vyf Minuuten was de beweeging op en neder met een geluid of 'er een roffel op den Trom werd geslaagen waar na dezelve in een heen en weder gaande, en golvende als de Zeebaaren, veranderde; zo dat men het met veel moeite, en achter- en voorwaards te treeden op de beenen kon houden. De Maan, die in het laatste quartier was, had een Oranje-Cirkel, die met het afneemen van de Schudding verminderde, en met het ophouden van dezelve geheel verdween; maar kort daaröp een tweede, doch mindere beweeging in het Aardryk komende, vertoonde zich dezelve wederom als op een oogenblik, en verdween andermaal toen de Schudding ophield. Deeze Aardbeeving heeft zich meer dan een geheele Maand, van tyd tot tyd, doen gevoelen; doch, niettegenstaande de hevigheid der Schuddingen, was door dezelven geen merkelyke schade veroorzaakt.

De Volkplanting de Berbice werd thans, hier te Lande, bestierd, door negen Directeuren, die uit en door de Hoofddeelgenooten gekooren werden. Zy hebben tot hunne hulpe één Secretaris en twee Boekhouders, en houden hunne Vergaderingen binnen de Stad van Amsterdam.

Wy laaten hier volgen de Naamen van de Edele Achtbaare Heeren Directeu-

Schley, direx.

PLAN van het Hooftquartier of Nieuw Retranchement. by de Geweezene Stad *NIEUW AMSTERDAM* in RIO BERBICE.

A. *5 Bastions met Palissadens aan malkander gehecht.*

B. *2 Lunetten.*

C. *Battery van 10 Stukken.*

D. *Quartier van den Gouverneur eertyds van den Colonel de Salve.*

E. *Secretary eertyds Logement van den Major Fourgeoud.*

F. *Quartier der Officieren.*

G. *Officiers Combuys.*

H. *Gouvernements Washuys.*

I. *Casernen voor de Soldaten.*

K. *Soldaten Combuys.*

L. *De Luterse Kerk.*

M. *Slachthuys eertyds Casernen voor de Soldaten der Colonie.*

N. *Corps de Guarde en Provoost.*

O. *Magazynen.*

P. *Ingangen van het Retranchement.*

Q. *De Vlaggestok.*

R. *Huys van den Heer Heyligers.*

S. *Pakhuys van den Heer Heyligers.*

T. *Tuynen.*

V. *Profil van de Wercken.*

Directeuren van de Geoctroyeerde Colonie de Berbice, beginnende met den Jaare 1720.

Dirk van der Meer.	1720.	Jacob Boulé.	1738.
Diederik van Buuren.	1720.	Jooſt van Eybergen.	1738.
Nicolaas van Hoorn.	1720.	Mr. Nicol. Hend. van Hoorn.	1738.
Hendrik van Hoorn.	1720.	René David de Gennes.	1742.
Pieter Schuurman.	1720.	Mr. Ernſt Graafland.	1747.
George Bruin.	1720.	Mr Arnoldus Elias.	1752.
Jacob Voordagh.	1720.	Mr. Daniel Deutz.	1757.
Jean Lucas Pels.	1720.	Joſua van Ouderkerk.	1738.
Mr. Willem Buys.	1722.	Cornelis van Royen.	1758.
Mr. Jacob de la Baſſecour.	1730.	Chriſtiaan van Tarelink.	1760.
Elias van Valencyn.	1730.	Jean Eſtienne Fizeaux.	1768.
Philips van der Gieſſen.	1735.	Cornelis Hartſinck.	1768.
Jacob Alewyn Ghyſſen.	1736.	Jan Carel van Notten.	1769.
Mr. Abraham Buys.	1736.	*En Secretaris.*	
Mr. Salomon Dedel.	1738.	Mr. Joan Hendrik van Groin.	1760.
Mattheus Boendermaker.	1738.		

In de Volkplanting zelve, beſtaat de Regeering uit den Gouverneur, welke, door de Directeuren, word verkooren, en by hun Hoog Mogende beëdigd, waar van hy zyne Commiſſie ontvangt; en zes Raaden van Politie en Crimineele Juſtitie, in welke Raadsvergadering hy voorzit: geadſiſteerd met een Fiscaal die te gelyk Secretaris is; benevens de Raaden van Civiele Juſtitie, waar in hy mede voorzitting heeft: beſtaande uit zes Raaden, die door denzelven Secretaris worden bedient.

Ook is 'er een Collegie van vier Weesmeeſteren, uit ieder Diviſie één: die hunnen byzonderen Griffier hebben.

De voornaamſte Beamptens zyn de Boekhouder, en Opzigter Generaal over de Colonie Plantagiën; één Boekhouder van de Soldyen; de Vendumeeſter en Ontfanger van het Vendugeld; de Opzigter van de Colonie-Winkels en Ontvanger van de Leverantien aan de Vrylieden; de Ontvanger van de Hoofdgelden en Kerkelyke Contributien; de Ontvanger van de Caſſe der Modique Laſten: Ontvanger van de Laſtgelden; de Ontvanger van de Hospitaal gelden; Waagmeeſter en Ontvanger van het Waaggeld;

geld; één Landmeeter en verſcheide andere Bedienden; één Chirurgyn Mayor en mindere Bedienden van het Hospitaal.

De Kerkenraad beſtaat uit één Predikant, drie Ouderlingen, en twee Diakenen.

Ook hebben 'er de Lutherſche één Predikant, vyf Ouderlingen, en één of twee Diakenen.

De Burgery is verdeeld in vier Compagniën, als één in de beneden Diviſie, één in de Hoofd Diviſie, één in de boven Diviſie, en één in de Diviſie in Canje: hebbende ieder één Capitein, Lieutenant, Vaandrig, en Sergeant; wordende uit ieder Compagnie één Burger tot Weesmeeſter, om drie Jaaren te dienen, aangeſteld.

De Militie en Bezetting (die na den Opſtand merkelyk is verſterkt, zodaanig dat ook de buiten-Poſten boven aan de Rivier, als aan de Wironje en in Canje, gelyk ook aan den Zeekant van behoorlyk Manſchap voorzien zyn) beſtaat uit één Compagnie, waar van de Gouverneur Colonel is: en verders uit één Capitein Commandant, twee Lieutenants, één Vaandrig, en zeven Sergeanten, behalven één Chirurgyn Mayor, één Artillery Meeſter, en drie Conſtapels.

De Gouverneurs over de Colonie de Berbice zedert den Jaare 1730. zyn de volgende.

Bernhard Waterham, by Haar Hoog Mogende Commiſſie verleend 22^{ſten} April 1733, ontſlagen 6^{den} April 1740.

Jan Andries Löffner, 8^{ſten} April 1740, ontſlagen 2^{den} May 1749.

Jan Fredrik Colier, 7^{den} May 1749, ontſlagen 5^{den} May 1755.

Hendrik Jan van Ryswyck, 5^{den} December 1755, overleden 21^{ſten} September 1764.

Wolfert Simon van Hogenheim, 4^{den} April 1760, ontſlagen 20^{ſten} September 1764.

M^{r}. Johannes Heyliger Joh^{s}. Fil^{s}. 6^{den} September 1764, ontſlagen 23^{ſten} November 1767.

Stephan Hendrik de la Sabloniere 7^{den} April 1768.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

